ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 1er DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9470 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5371

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ

Իսմէթ Ինէօնիւի երկրորդ դահլիճը համեմատաբար խաղաղ պայմաններու տակ կը գործէ :

Խառն կառավարութեան մաս կը կազմեն գլխաւոր չորս կուսակցութիւններէն երեքը ,— Հալֆ, Միլլէթ եւ Ենի Թիւրքիյէ: Ընդդիմադիր ճակատին վրայ է Կիւմիւշփալայի Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ Իսմէթի առաջին դահլիճին մէջ Հալֆի հետ կէս առ կէս կը բաժնէր նախարարական աթոռները :

Եասը Ատայի դատապարտեալներու մեծագոյն մասին ներման արժանանալով ազատ արձակումը որոշ չափով հանդարտեցուցած է կիրքերը: Ընդդիմադիրները այլեւս կարեւոր պատրուակներ չունին կառավարութեան վրայ յարձակելու համար :

Մնացեալ բանտարկեալները, որոնք աւելի ծանր պատիժներու դատապարտուած էին, ներման համար դիմում կատարած են: Յոյս կայ որ անոնք ալ շուտով բանտէն ազատին :

Միայն Ճէլալ Պայարն է, որ չէ դիմած ներման համար: Հանրապետութեան նախկին նախագահը յանցաւոր չի նկատեր ինքզինքը, այդ պատճառաւ ալ ներում չի խնդրեր: Կը պահանջէ պարզապէս բեկանել իր մասին տրուած վճիռը՝ իբրեւ անարդար :

Ներքին վէճերը մեղմացած ըլլալով, Ինէօնիւ իր ուշադրութիւնը դարձուցած է երկրի տնտեսական – ելմտական վիճակի բարելաւման վրայ :

Ամիսներէ ի վեր օրակարգի հարց է « Հնգամեայ ծրագիր » մը, որ կոչուած է սատարելու Թուրքիոյ վերելքին: Օտար մասնագէտ մըն ալ բերեր էին՝ աջակցելու համար ծրագրի խմբագրութեան, յատուկ յանձնախումբի մը կողքին :

Կառավարութիւնը անհարկի միջամտութիւններով խանդարած է այս վերջինի աշխատանքները այն աստիճան, որ ծրագրի գլխաւոր հեղինակներէն քանի մը հոգի եւ օտար մասնագէտը ներկայացուցած են իրենց հրաժարականը :

Աղդային ժողովին մէջ քննութեան ենթարկուած եւ մեծամասնութեամբ ընդունուած է այս համբաւաւոր ծրագիրը, որուն գլխաւոր կէտերէն մէկն է պետական ելեւմուտքի հաւասարակշռութեան համար տուրքերու յաւելումը :

Նոր տուրքերը մէկ միլիառ երկու հարիւր միլիոն թրք. ոսկի պիտի ապահովեն պետութեան :

Սակայն այսքանով կարելի պիտի չըլլայ գոցել սնտուկին բացը: Կառավարութիւնը ստիպուած պիտի դիմէ ներքին փոխառութեան :

Ելմտական նախարարը մէկ կողմէն, առեւտրական նախարարը միւս կողմէ նոր ծրագիրներ կ՝որոճան՝ հասոյթի աղբիւրները աւելցնելու համար :

Մինչ այդ զանազան առարկաներու գիները հարիւրին քսան յաւելում կրած են եւ թրքական դրամը նոր արժեզրկումի վտանգին ենթարկուած է: Տպագրական մեքենան կրկին շարժման մէջ պիտի անցնի :

Հնգամեայ ծրագիրը գլուխ հանելու համար Ինէօնիւի կառավարութիւնը 1988 միլիոն տոլար պահանջած է դրամական Միջազգ. կազմակերպութենէն , որ որոշած է 1963ին 281 միլիոն տոլար յատկացնել Թուրքիոյ :

Այսպէս ուրեմն, հաւատարիմ իրենց վաղեմի աւանդութեան, Թուրքերը կը շարունակեն դիմել մուրացկանութեան, ափ բանալով օտարին; որ լայն կը բանայ քսակը, դիտնալով հանդերձ թէ անկարելի է լեցնել Անգարայի դանայեան տակառը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԵՐԵՔ ԺԱՄ ԽՕՍԱԾ ԵՆ

Միկոյեան – Քենըտի տեսակցութիւնը երեք ժամ տեւած է եւ այդ կարեւոր խօսակցութիւններէն ետք, խորհրդային փոխ – վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է .— « Նախագահ Քենըտիի հետ մտքերու փոխանակութիւն մը ունեցանք մեր երկու երկիրները շահագրգռող հարցերու գլխաւորաբար՝ Քուպայի շուրջ : Այս խօսակցութենէն ետք համաձայն գտնուեցանք որպէսզի հրահանգներ ղրկենք Նիւ Եորքի մեր ներկայացուցիչներուն: Խորհրդային կառավարութիւնը պիտի ղրկէ իր ներկայացուցիչներուն եւ Նախագահն ալ իրեններուն որպէսզի շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները վերջակէտ մը դնելու համար քուպական հարցին» :

Թղթակիցները կը շեշտեն թէ Անաստաս Միկոյեան շատ լաւ տրամադրուած է: Չէր ճշդուած թէ ուրիշ տեսակցութիւն ալ պիտի ունենայ Քենըտիի հետ :

Ընդհանուր ձեւով արդէն Քուպայի տագնապը կարգադրուած կը նկատուի բազմաթիւ դէտերու կողմէ, զոնէ առ ժամապէս եւ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է արեւմուտք – արեւելք այլ առկախ հարցերու վրայ: Այս խնդիրներն ալ հաւանաբար շօշափուեցան երկու քաղաքագէտներուն կողմէ: Արդարեւ Քենըտի ուզած է օգտուիլ Անաստաս Միկոյեանի ներկայութենէն խորհրդային տրամադրութիւնները շօշափելու համար, այլ հարցերու մանաւանդ Պերլինի մասին : Կան տակաւին չին – հնդկական կռիւնները եւ ապազինումը :

Միկոյեան Քուպա ղրկուած էր մարելու համար այն կրակը զոր վառած էր Խրուշչեւ :

Ամերիկացիք չեն ուզեր անշուշտ բանակցութիւններ վարել խորհրդային թիւ 2ին հետ , բայց չեն ուզեր նաեւ որեւէ առիթ կորսնցնել օգտագործելու Մոսկուայի «բարի տրամադրութիւնները » :

Քենըտիի հետ տեսակէցելէ ետքն է որ Անաստաս Միկոյեան ճաշի հիւրը կ՝ըլլար Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի: Այդ ճաշին կը մասնակցէին նաեւ Ուոշինկթընի խորհրդային դեսպանը՝ Տոպրինին , Ճորճ Պոլ եւ Թոմսըն : Միկոյեան պիտի տեսնուէր նաեւ Ներքին նախարարին հետ :

× Նիւ Եորքի մէջ կայ նաեւ ուրիշ առկախ հարց մը՝ ՄԱԿի քարտուղարին պարագան: Ծանօթ է որ ՈՒ. Թան կը փոխարինէր հանգուցեալ Համըրշոլտը մինչեւ անոր պաշտօնավարութեան շրջանին վերջը, որ հասած է: Այն ատեն նոր հարց մը կը ծագէր, Խորհրդային Միութիւնը Թրօյքայի դրութիւն մը կը փափաքէր եւ եղած կարգադրութիւնը առ ժամեայ էր: Ներկայիս Միկոյեան, Կուզնեցով, Զորին, Մենտելեվիչ, մէկ կողմէ եւ Մք–Քլոյ, Սթիվընսըն եւ Եոսթ միւս կողմէ, խօսակցութիւններ ունեցած են այս առընչութեամբ: Կը թուիթէ խորհրդային Միութիւնը կ՝ուզէ որ երկարաձգուի Ու. Թանի պաշտօնավարութեան շրջանը պայմանաւ որ նոյն ատեն հրապարակուի համաձայնութիւն մը Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ Քուպայի տագնապին վերաբերեալ: Մոսկուա կ՝ուզէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը մէկ նիստի մէջ կարգադրէ այս երկու հարցերը :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱԿԱՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Փրաւտայի մէջ Նիքոլա Տորիզօ քերթուած մը ստորագրած է որ կը պանծացընէ Սթալինի զոհերուն եւ Սթալինկրատի պաշտպաններուն յիշատակը :

Յիշենք որ Սթալինկրատ այսօր կը կոչուի՝ Վոլկօրատ :

Հայրս
Ստիպուեցաւ տունէն երթալ
Դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները :
Ապա անհետացաւ :

Ի բոլոր սրտէ, սակայն
Հաւատք ունէր Սթալինի
Բայց, անողոք, Սթալինը
Հաւատք չունէր հօրս :

Ժամը եկած է
Այդ զինուորները յիշելու
Յանուն ճշմարտութեան
Պէտք է :

Այդ ռազմիկները իրենց կեանքը
Տուին Սթալինկրատի համար .
Եւ սակայն չճանչցան
Վոլկօկրատը :

Զանազան մանրամասնութիւններ սկըսած են թափանցել Խրուշչեւի փակման ճառին մասին: Կ՝ըսուի թէ խորհրդային վարչապետը հաւանութիւն տուած է Էվթուչենքոյի հակասթալինեան քերթուածի հրատարակութեան եւ գրողներու ազատ արտայայտութեան ի նպաստ խօսած է :

Յայտնած է նաեւ, անհատի պաշտամունքի չափազանցութեանց վնասները պատկերացնելու համար, որ աւելի քան հարիւր հոգի շնչահեղձ մեռած են Սթալինի դագաղի շուրջ, անոր յուղարկաւորութեան ատեն, բայց այն ատեն կարելի չէր այս դէպքը հրապարակել :

Անշուշտ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս լուրերը : Սովորութիւն է միշտ յապաղումով հաղորդել Խրուշչեւի ճառերը որոնց, յաճախ, արեւմուտքը աւելի արագօրէն կը ծանօթանայ քան խորհրդային ներքին աշխարհը: Այդպէս եղաւ արդէն համայնավար կուսակցութեան Ի. համագումարին Խրուշչեւի արտասանած ճառին առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԻՆ առողջութիւնը լուրջ մտահոգութեան պատճառ է քանի մը օրէ : Յապաղումով յայտնի եղաւ թէ Յովհաննէս ԻԳ. պաղ առած է իր 81ամեակին առթիւ եւ կը տառապի ստամոքսի անհանգստութենէ մը որու հետեւանքով անարիւնութիւն ալ ունի: Ծանօթ է որ Պապը ուրիշ նեղութիւններ ալ ունի եւ գործողութեան մասին կը խօսուէր: Վատիկանի հրատարակած զեկոյցին մէջ կոչ կայ որ «յատուկ աղօթքներ» ըլլան Պապին առողջութեան համար :

ՆԱՍՐ Մարոք կ՝երթայ Դեկտեմբեր 10-ին ,պաշտօնական այցելութեան :

ԿՈԼԵԱՆ երկու կուսակցութիւնները՝ ԻԻ ԷՆ ԷՌ եւ ԻԻ ՏԷ ԹԷ (ձախ կոլիստ) պիտի ձուլուին :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ արդիլեց համայնավար կուսակցութիւնը Ալժերիոյ մէջ: Կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ անիկա իր տեղը չունի երկրին մէջ: Տեղեկատուութեան նախարարը շեշտեց թէ այս արդելքը համապատասխան է Թրիփոլիի ծրագրին: Մոսկուայի մէջ ցարդ մեկնութիւններ չէին տրուած: Պելկրատ վերապահ է ու ցաւ կը յայտնէ, Հաւանայի մէջ շատ զարմացած են, իսկ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը կը յայտնէ թէ չարդարացուող որոշում մըն է եւ միայն կրնայ վնասել Ալժերիոյ ժողովուրդին դատին եւ անոր անկախութեան ամրապնդման :

ԹԻԹՕ – ԽՐՈՒՇՉԵՒ հաւանաբար հաշտուին քանի մը օրէն: Արդարեւ կ՝ըսուի թէ Թիթօ Մոսկուա պիտի երթայ այս Կիրակի , բայց լուրը պաշտօնական բնոյթ չունի :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տագնապը չէ լուծուած : Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շթրաուս հրաժարեցաւ ինչ որ բաւական կը դիւրացընէ Ատընաուրրի գործը :

ՊՈՆԻ եուկոսլաւեան դեսպանատունը թալանի ենթարկուած է առջի օր :

ՌՕՅ ԹՈՄՍԸՆ որ Ֆլիթ Սթրիթի « կայսրը» կը նկատուի իր հարիւրերորդ թերթ գնեց: Արդարեւ Թոմսըն մամուլի անգլիական ցանցին մեծ տէրն է, բայց թերթեր ունի նաեւ Ամերիկա, Քանատա եւ Սեւ – Ափրիկէ: Մեծագոյն բաժնէտէրըն է նաեւ սքովտական պատկերասփիւռին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Վիլհելմին իշխանուհիին յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 8ին: Սուդի գոյնն է՝ ճերմակը , որովհետեւ «մահը անցքն է յաւիտենական կեանքի սեմին» :

ՊՈՒՐՈՒՆՏՈՒԻ թագաւորը՝ Մվամի Մվամպուցա Դ. նախագահ տը Կոլի հիւրը էր Ուրբաթ օր: Թագաւորին կ՝ընկերանայ Արտաքին նախարարը՝ Նիմուպոնա որ յայտարարեց թէ չփումներու ընթացքին պիտի տեսնեն թէ ի՞նչ օժանդակութիւն պիտի տայ Ֆրանսան իրենց :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր ստացանք « Հայրենիք » օրաթերթի երեքշաբթի օրուան սգաւոր թիւը ուրկէ կը քաղենք կարգ մը մանրամասնութիւններ Գուրգէն Մխիթարեանի մահուան վերաբերեալ :

×

Գուրգէն Մխիթարեան մեռած է Կիրակի օր, երբ ճառ մը կը խօսէր, Ուստրի մէջ, Հ. Յ. Դ. տօնակատարութեան հանդէսին :

Նախորդ դիշերը ներկայ եղած էր Պոսթընի Հ. Յ. Դ. ութ կոմիտէներու ընկերական ընդհ. ժողովին: Դաւադիր հիւանդութեան մշտակայ սպառնալիքը — ինչպէս միշտ՝ վերջին տարիներուն (սրտի տագնապ մը անցուցած էր 1960-ին), այդ դիշեր կ՝երեւէր իր դէմքին վրայ :

Տժգունած եւ ուժաթափ էր: Հոն գացած էր հակառակ իրեն եղած թելադրանքներուն: Կիրակի, կէսօրէն անմիջապէս ետք, կը մեկնի Ուստր ընկերներու հետ: Զուարթ, կորովի, առողջ , մինչեւ այն վայրկեանը երբ բեմ կը բարձրանայ խօսք առնելու: Ոչ մէկ անհանգստութիւն, ոչ մէկ անտրամադրութիւն: Ընդհակառակն: Հոն է, կը գրէ Հայրենիք , իր ցանկութեամբ չըսելու համար՝ իր պնդումով:

Օրուան պատգամը մտքին ու սրտին մէջ, կը բարձրանայ բեմ ու հազիւ եօթը վայրկեան խօսելէ ետք, կ՝իյնայ շանթահար :

Հակառակ բժշկական անմիջական բոլոր խնամքներուն, կը փակէ իր աչքերը:

Ընկեր Գուրգէն Մխիթարեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՝ունենայ այսօր՝ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 1, Ուոթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն ութօրեայ սուգ հռչակած է Հիւս. Ամերիկայի բոլոր շրջաններուն մէջ :

Լ Է Օ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ պատմագրութեան ականաւոր ներկայացուցիչներէն՝ փրոֆ. Լէօ (Առաքել Բաբախանեան) իր գործունէութիւնը սկսած է 1880ի տասնեակը, իբրեւ հրապարակախօս, գրադատ եւ, վերջապէս իբրեւ յայտնի պատմաբան:

Լէօ ծնած է 1860ին, Շուշի: 1874ին կ'աւարտէ տեղւոյն թեմական դպրոցը, ապա կը մտնէ քաղաքային վերակազմեալ դպրոցը: Այս դպրոցին մէջ աշխատող ուսուցիչներէն մէկ քանին կրթուած եւ ազատամիտ գաղափարներով տոգորուած անձեր էին, որոնք զբաղան դեր կատարեցին ապագայ պատմաբանին դաստիարակութեան գործին մէջ:

Նիւթական անձուկ պայմաններուն բերումով, Լէօ չկրցաւ շարունակել իր ուսումը եւ դպհացաւ ինքնաշխատութեամբ ձեռք բերել իր մտաւոր պաշարը:

Գրել սկսած է 1877ին: Աւելի քան կէս դար աշխատած է հայ մամուլին՝ Մշակ, Արձագանգ, Արմենիա, Մուրճ, Հանդէս Ամսօրեայ, Հորիզոն, Համբաւաբեր, եւայլն, ուր տպագրուած են անոր հրապուրիչ քննադատական յօդուածները, վիպակները, պատմագիտական եւ գրական քանի մը ուսումնասիրութիւնները:

1880 – 1890ին մէկը միւսին եռանդին տասորներով լոյս կը տեսնեն Լէոյի զեղարուեստական եւ պատմա-զեղարուեստական գործերը՝ «Պան-դուխտ», «Ծայրեր», «Վահան Մամիկոնեան», «Կորածները», «Սպաննուած Հայրը», «Վերջին վէրքեր», «Իմ յիշատակարանը», «Մելիքի աղջիկը» եւն.:

Շուտով, ասոնց կը յաջորդեն երկհատորը՝ «Հայկական տպագրութիւն» (1901), եռահատորը՝ «Գրիգոր Արծրունի» (1902 – 1905), երկհատորը՝ «Սահակ Պանոս Նազարեանց» (1902), «Յովսէփ Արղութեան» (1902), «Ս. Մեսրոպ» (1904), «Հայոց հարց» (1906), «Հայ դիրքի ոսներ» (1912), «Վարդանանք» (1914), «Վանի թագաւորութիւնը» (1915) եւ այլ արժէքաւոր դիրքեր:

Լէոյի գրիչին կը պատկանին նաեւ 1904ին Վէնետիկի մէջ լոյս տեսած «Ռուսահայոց պրականութիւնը», 1914ին Թիֆլիսի մէջ հրատարակուած Ղարաբաղի եւ Երեւանի թեմական դպրոցներու պատմութեան վերաբերեալ երկու ուշադրաւ գործերը:

Այսուհանդերձ Լէոյի գործերուն պատկառելի կողքին, Լէօ ունի նաեւ տպագրութեան պատրաստ ստուար մը մեծ մենագրութիւններ, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի են «Հայոց պատմութեան» Դ. հատորը, «Հայերը համաշխարհային պատերազմի մէջ», «ԺԹ. դար — հայ հասարակական ընթացքներ եւ հարժումներ», «Հայ ազգային մշակոյթին ինքնուրոյնութիւնը պատմութեան մէջ» եւայլն:

Երեւանի պետական համալսարանի հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ Լէօ դասաւանդած է Հայոց պատմութիւնը: Հայաստանի այսօրուան անուանի պատմաբաններէն շատերը իր աշակերտները եղած են:

Իր հիմնադրութեան օրէն՝ 1925էն մինչեւ 1930 Լէօ եղած է Հայաստանի Գիտութիւններու կաճառին, իսկ 1930էն մինչեւ իր մահը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու կաճառին անդամ:

Փրոֆ. Լէոյի գործերը, որոնք չեն սպառում գտած են, կը բովանդակեն պատմական հարուստ նիւթեր, աչքի կը զարնեն գրական իրենց իւրայատուկ ոճով, հարուստ, պատկերաւոր լեզուով եւ հանրամատչելիութիւնով: Այս տեսակէտէն հայ պատմագրութեան մէջ ոչ ոք կը գերազանցէ զինքը: Աւ. Իսահակեան հետեւեալը գրած է, կարգալով Լէոյի Անի գործը.— «Հանդուցեալ ականաւոր հեղինակ Առաքել – Բաբախանեանի — Լէոյի անտիպ աշխատութիւնը՝ «Անի»ն, շատ մեծ հաճոյքով կարդացի: Այնքան հրապուրիչ էր գրուած ամէն տեսակէտից, որ մի անգամ սկսելով, անկարող եղայ բաժանուել գրքից, այնքան յափշտակեց ինձ: Մինչեւ օրս Անիի մասին այսքան սպառիչ, լիակատար գործ չկայ կարդացել՝ միանգամայն գիտական եւ հանրամատչելի... մանրամասն, նիւթերով հարուստ, բովանդակալից, բազմակողմանի... հեղինակի լեզուն պատկերաւոր է, աշխոյժ, սահուն, ոճը՝ կենդանի, խոսվալոյդ»:

Լէօ մեծ աշխատանք կատարած է հայ ազգին պատմութիւնը ժողովրդականացնելու համար: Իր գործերէն շատերը հայ ժողովուրդին պատմութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններու եւ ծանօթութիւններու հարուստ շտեմարան մըն է: Մեծ ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ կը ներկայացնէր նիւթերը, կ'ուսումնասիրէր այդ շրջանի պետական եւ իրաւական օրէնսդրութիւնը, քաղաքական, մշակութային, կրօնական կեանքը: Հայ ժողովուրդին պատմութիւնը կը նկարագրէր դրացի կամ հայատանի վրայ իշխող միւս երկիրներու պատմութեան հետ առնչութիւններ՝ համաշխարհային պատմութեան փոնին վրայ:

Լէօ, յատկապէս զբաղած է նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան քիչ ուսում-նասիրուած նոր շրջանի պատմութեամբ ալ: «Ուսումնասիրողների համար, կը-րած է Լէօ, հետաքրքրութիւն ներկայացնում էր կարծես միայն մեր հին պատմութիւնը, այն, ինչ ամփոփուած է Խորենացու պատմութեան մէջ: Մնացած շրջանները կարծէք մոռացուած են: Եւ, սակայն, չէ՞ որ մենք պատմական կեանք ունեցել ենք եւ միշտին ու նոր դարերում»:

Իր գործերուն պատմագիտական արժանիքներէն մէկն ալ այն է, որ ան քննական ոգիով մօտեցած է պատմական ապրումներուն: Արդարեւ, Լէօ մեծ տեղ յատկացուցած է պատմագրութեան լուսաբանութեան եւ մէջտեղ դրած է կարեւոր խնդիրներ, որոնք նպաստած են հայ պատմագրութեան յետագայ զարգացումին: Ուզած է մեր ժողովուրդին պատմութիւնը դնել նոր, արդիական լոյսի տակ, նրա արտադրած քաղաքակրթական – մշակութային աշխատանքը... Թագաւորները, իշխանները, եպիսկոպոսապետները ժողովրդի պատմութիւն չեն, այլ այդ պատմութեան արտայայտութիւն»: Ուրիշ առիթով մը, 1901ին, «Մուրճ» ամսագրին մէջ գրած է թէ «Պատմութիւնը ժամանակակից հասկացողութեամբ թագաւորների, իշխանների, հոգեւորականների պատմութիւն չէ, այլ ժողովրդի պատմութիւն»:

Իրաւ չկայ հայրենասէր, Լէօ խոր ձեւով քննադատած է օտար պետութիւնների դատողական պիչատիչ քաղաքականութիւնը: Պատմական հարուստ նիւթերու հիման վրայ մերկացուցած է օտար տէրութիւններու թշնամական դիրքը Հայրենեաց ազատագրական պայքարին նկատմամբ:

Ուսանելի է Լէոյի աշխատասիրութիւնը: 1908ին, իր գրական – հրապարակական գործունէութեան 25ամեակ յոբելեանին օրը, Լէօ, իր մէջ այլոց հետեւելը կ'ըսէր.— «Ամէնից առաջ ես իմ չնորհակալութիւնը, իմ հիացմունքը յայտնում եմ այդ տիեզերական մեծ սկզբունքին՝ աշխատանքին»: Յիրաւի, յիշատակութեան արժանի է Լէոյի արտակարգ աշխատասիրութիւնը, անոր քրտնջան, անխոնջ բազմամեայ աշխատանքը հայ պատմագիտութեան եւ գրականութեան բնագաւառին մէջ:

Լէոյի աշխարհայեացքը հակասական եղած է, յատկապէս իր գործունէութեան վերջին շրջանին: Արդարեւ, իր «Անցեալից» (1925), «Հոգեյատկան կապիտալը» (1934), երկհատոր «Թուրքահայ յեղափոխութեան պատմութեան» (1934 – 1935) եւ կարգ մը ուրիշ աշխատութիւններու մէջ փորձեց վերամբարձել իր տեսակէտները յատ մաքսիմալիստական ըմբռնումներուն եւ ձեւակերպեց իր նախկին քանի մը ճիշդ տեսակէտները:

Ե. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջնադարեան Հայաստանի դպրոցները չատերը երկար կեանք չեն ունեցած. չատեր ստուգիւ պէս պէտք է համարել, իրենց տեղը դիջելով կրթական նոր կեդրոններու: Սելճուքներու արշաւանքներէն ետք, բուն Հայաստանի մէջ հին ուսումնարաններուն կողքին կը բացուին նոր գեներ (Հայոց պատմասանանդիրքին հեղինակ՝ Մխիթար Գոչը կոսմէ հիմնուած), Տաւուշի դպրոցները եւն.:

Բոլորովին նոր էին կիլիկեցոց հայկական թագաւորութեան սահմաններուն մէջ բացուած բարձրագոյն դպրոցները կամ ճեմարանները, ինչպէս, օրինակ, Սեւ լերան, Սկեւռայ եւ Սիսի ուսումնարանները:

ԺԳ.–ԺԴ. դարերուն կաթողիկէ Եւրոպան աչքոյժ գործունէութեան լծուած էր Արեւելքի մէջ: Մահմետականներուն դէմ դէնքի ուժով կը պայքարէր, կազմակերպելով խաչակրաց արշաւանքներ, իսկ Արեւելքի քրիստոնեաները զարձած էին հոգեւոր պայքարի թիրախ: Կաթողիկէ Եւրոպան ոչ միայն դիւանագիտական խաղ կը սարքէր Կիլիկիայի մէջ, այլեւ իր քարոզիչները կը ղրկէր մինչեւ Հայաստան: ԺԴ. դարու սկիզբները կաթոլիկութիւն ընդունած խումբ մը հայ եկեղեցականներ, որոնց հայ մատենագրութիւնը կը կոչէ uնիթորոններ, այսինքն միացնողներ, բոյն դրած էին Նախիջեւանի, Երնջակի եւ Զահուկի կողմերը եւ կը զործէին զրաւոր եւ բանաւոր քարոզչութեամբ: Առանք մեծ ջանասիրութեամբ կը թարգմանէին կրօնական դիրքեր եւ քարոզներ: ԺԴ. դարու երկրորդ կիսուն անոնք Նախիջեւանի մէջ ոչ միայն կարողացան տիրանալ վանքերու, այլեւ քանի մը տասնեակ հայ դիւղեր կաթոլիկէ դարձուցին:

Այսուհանդերձ Սելճուքներու եւ Մոնղոլներու արշաւանքներէն քայքայուած եւ հիւծուած Հայաստանի մէջ կը պտնուէր անկիւն մը, որ համեմատաբար պահած էր իր ուժը եւ կենսունակութիւնը: Ասիկա Սիւնիքն էր, որ հայկական պետականութեան կործանումէն ետք երկար ժամանակ կրցաւ պահպանել իր հայկական դիմագիծը եւ նոյնիսկ անախտական որոշ բարգաւաճ վիճակը: Ունիթորոններուն կազմակերպուած ընդդիմութիւն ցոյց տուին Սիւնիքի երկու մեծ կեդրոնները՝ Գլաձորի եւ Տաթեւի համալսարանները:

Գլաձոր կը պտնուէր պատմական Վայոց – Ձորի գաւառին մէջ (ներկայիս Եղեգնաձորի շրջան): Համալսարանը հիմնուած էր մօտաւորապէս 1280ին Ներսէս Մշեցիի կողմէ եւ կը վայելէր Գոշեանց իշխաններուն հովանաւորութիւնը: Ներսէս Մշեցիի մահէն ետք, կը յաջորդէ իր աշակերտը՝ Եսայի Նչեցի, որ աւելի եւս ծաղկեցուց Գլաձորի համալսարանը:

Գլաձորի համալսարանը ունէր իրեն յատուկ ուսումնական ծրագիրը, որ կը դեկավարէր մեծ վարդապետը: Մինչեւ դարուն վարդապետը դիտական աստիճան մըն էր, որ կը տրուէր բանիմաց ուսումնականներուն: Եսայի Նչեցիի դիտակավարութեան տաբիներուն համալսարանը բարձր աստիճանի մը հասաւ, ունենալով հմուտ ուսուցիչներ, որոնք դասաւանդութիւն, բնագիտութիւն, աստղագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ մանրակրկիտ նկարչութիւն: Հին յունական մատենագրութեան մեծ մասը հայերէնի թարգմանուեցաւ հոս: Գլաձորի համալսարանը ունեցաւ նաեւ իր գրադարանը, որ կը համարուէր ամենէն հարուստը Հայաստանի մէջ: Գլաձորի համալսարանի ուսումնական ծրագրին մէջ մտնող առարկաներն էին՝ քերականութիւն, բնագիտութիւն, աստղագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ մանրակրկիտ նկարչութիւն: Ունիթորոններուն կազմակերպուած ընդդիմութիւն ցոյց տուին Սիւնիքի երկու մեծ կեդրոնները՝ Գլաձորի եւ Տաթեւի համալսարանները:

Գլաձոր կը պտնուէր պատմական Վայոց – Ձորի գաւառին մէջ (ներկայիս Եղեգնաձորի շրջան): Համալսարանը հիմնուած էր մօտաւորապէս 1280ին Ներսէս Մշեցիի կողմէ եւ կը վայելէր Գոշեանց իշխաններուն հովանաւորութիւնը: Ներսէս Մշեցիի մահէն ետք, կը յաջորդէ իր աշակերտը՝ Եսայի Նչեցի, որ աւելի եւս ծաղկեցուց Գլաձորի համալսարանը:

Գլաձորի համալսարանը ունէր իրեն յատուկ ուսումնական ծրագիրը, որ կը դեկավարէր մեծ վարդապետը: Մինչեւ դարուն վարդապետը դիտական աստիճան մըն էր, որ կը տրուէր բանիմաց ուսումնականներուն: Եսայի Նչեցիի դիտակավարութեան տաբիներուն համալսարանը բարձր աստիճանի մը հասաւ, ունենալով հմուտ ուսուցիչներ, որոնք դասաւանդութիւն, բնագիտութիւն, աստղագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ մանրակրկիտ նկարչութիւն: Հին յունական մատենագրութեան մեծ մասը հայերէնի թարգմանուեցաւ հոս: Գլաձորի համալսարանը ունէր

ՊԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԻՄԱՔԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ

—o—

Գրեթէ չորս տասնեակ տարիներու պատմութիւն մը ունի Փարիզի Հայ Թատրոնը :

Արդարեւ, 1920 Թուականէն սկսեալ, երբ տակաւին Փարիզի հայ դպրութիւնը կը բաղկանար հապճեպ քանի մը հարիւր ան – ձերէ, հայ բեմի խումբ մը նուիրեալներ, հիմը դրած էին Փարիզահայ Թատրոնին :

Լեւոն Յարութ, Վահրամ Սվաճեան, Արման Կոթիկեան, իրենց չուրջն ունե – նալով մէկ քանի սիրողներ, հրապարակ կուգային պարբերական ներկայացումնե – րով :

Այդ չրջանին, Պոլիսէն դերասաններ ալ կուգային միանալ Փարիզի կազմակերպութեան, մասնակցելով տեղւոյն ներ – կայացումներուն, ինչպէս Մկրտիչ Ջա – նան եւ Շահան Սարեան :

Երբ սկսաւ Պոլսոյ արտասպութիւնը, Ֆր –

մէջ : Ուսման ծրագրին մէջ տեղ արուած էր նաեւ մարզակազմութեան եւ քիմնա – զարժութեան, որոնք փիլիսոփայութեան ընդհանուր ոլորտներուն մէջ կը մտնէին : Թէ Յովհաննէս Որոտնեցի, Թէ Գրիգոր Տաթեւացի եղած են մեծ փիլիսոփաներ եւ իրենց ձգած աշխատութիւններով պատուաւոր տեղ կը գրաւեն հայ փիլի – սոփայութեան պատմութեան մէջ :

Գրիգոր Տաթեւացիի ուսուցչապետու – թեան 18 տարիներուն (1390 – 1408) Տա – թեւի Համալսարանը կը չարունակէ գար – գանալ, սակայն վրայ կը հասնին Լենկ – թիմուրի արշաւանքները եւ Տաթեւացի ստիպուած կ'ըլլայ տեղափոխել Մեծո – փայ վանք : Ուսուցչապետին մահէն ետք, իր աշակերտները թէեւ փորձեցին վար պահել Տաթեւի ճրագը, սակայն դպրոցը երթալով քայքայուեցաւ, եւ ժե· դա – րուն Համալսարած անհետացաւ եւ Հա – յաստանի մէջ Հայոց Մեծ կեդրոնն ալ :

Այս ձեւով բնդհատուեցաւ հայկական բարձրագոյն դպրոցներու գործունէու – թիւն մը, որ տեւեց աւելի քան երկու դար :

Երբ սկսաւ Պոլսոյ արտասպութիւնը, Ֆր – անսան լայն բացաւ իր դուռները հետ – զհետէ հասնող Հայերուն առջեւ :

Ստուարացաւ Փարիզի հայ գաղութը եւ ատոր հետեւանքով իսկ աւելի ծաւալ ըս – տացաւ Թատերական գործն ալ :

Փարիզահայ Թատրոնին փոքրիկ կոչի – դին վրայ աւելցան բեմական նոր ուժեր. 1923էն սկսեալ Փարիզահայութիւնը ու – նէր արդէն իր Թատերական կազմակերպ – պութիւնը, որ առնուազն ամիսը անգամ մը ժողովուրդին կ'ընծայէր Հայկական ներկայացումով մը ի մի հաւաքուելու բերկրաւէտ պատեհութիւնը :

Հետզհետէ աւելի փայլուն գործունէու – թիւն մը ունեցաւ Փարիզահայ բեմը, երբ բարի օր մը, իր կազմին վրայ աւելցաւ փայլուն աստղ մը՝ Աբշաւիր Շահխա – թունին, որ մինչեւ իր դժնդակ մահը հաւատարմօրէն ծառայեց անոր :

Այնուհետեւ, Փարիզի Հայ Թատրոնէն եկան ու անցան հայ բեմի բազմաթիւ մե – ծանուն դերասանները՝ Զարիֆեան, Վահրամ Փափազեան, Տիկին Դուրեան – Արմէնեան, Աստղիկ, Լեւոն Երամեան, Տէր եւ Տիկին Կոստանեան, Սուրար – եան ամոլը, Դաղարեաններըը, Մանուէլ Մարութեան, որոնց ներկայութիւնը ա – նիծ ընծայեց Փարիզահայ Թատրոնին լիուլի արդարացնելու իր վրայ դրուած յոյսերը :

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել սակայն, որ եկող ու անցնող բոլոր մե – ծանուն Հայ դերասաններուն տուած ներ – կայացումները իրենց չջդոյթիւնը ա – պահովեցին Հնարէիւ Փարիզահայ Թատ – րոնի մնայուն անդամներուն, որոնք, թէեւ Համեստ ուժեր, այլ սակայն իրենց պահարերութեան ոգիով եւ բեմական ա – նայլայլ սիրով, իրենց մեծերուն չող – թանակին կերտողները հանդիսացան :

Առանցքէ մէկն էր ոդրագեալ դերասա – նուհի Գայեանէն :

Ծնած էր Եկատերինոսար (Ռուսաս – տան), աւանդապահ Հայ բնտանիքի մը մէջ :

Գայեանէի ծնողքը, բծախնդիր իրենց պարկին պատասխանատուիթեան, ամէն չանք ի գործ կը դնեն որ պարմանուհին ակը դառնայ ուսման կոկիկ պաչարի մը : Կը յաճախէ նախ տեղւոյն Հայկական վար – ժարանը, ապա կիմնազիոն, ուր ծանօ – թութիւն կը հաստատէ իրեն Հասակակից Հայ օրիորդի մը՝ Մաչային, որ յետա – գային պիտի դառնար Հայ բեմերու տա – պանդաւոր եղբչուհի – դերասանուհին՝ Մաչա Սուրաբեան :

Այս Հանդիպումը վճռական դեր մը կը խաղայ Գայեանէի ճակատագրին վրայ : Երկու երիտասարդուհիները այդ օրէն իսկ կը սիրեն բեմը : Կը յաճախեն թատ – րոն եւ այդ կախարդական մթնոլորտը հետզհետէ կը դրաւէ դերերնք :

Կը մասնակցին իրենց քաղաքը այցելող Հայկական դերասանախումբերու ներ – կայացումներուն փոքրիկ դերերով, եւ սակայն այդ մասնակցութիւնները պատ – ճառ կը դառնան որ Գայեանէն աւելի ան – քակեալ կապերով կապուի Թատրոնին :

Վրայ կը Հասնի ռուսական յեղափո – խութիւնը : Ամբողջ Ռուսաստանի տակ – նուէրատիթեան հետեւանքով տակնու – վրայ կ'ըլլայ նաեւ Գայեանէի կեանքը : Կը Թողու իր ծննդավայրը, կը բաժնուի իր ծնողքէն, իր Հարազատներէն եւ իր սիրելի ընկերուհիէն՝ Մաչայէն : Աստան – դական Թափառումներէ ետք, 1920ին կը Հասնի Պոլիս, ուր արդէն կը գտնուէին իրեն նման դպրութականներ :

Պոլսոյ մէջ, Գայեանէն բախտ կ'ու – նենայ վերստին գտնելու իր ընկերուհին՝ Մաչան, որ Հիմա, ամուսնացած դեր – ատն Սուրաբեանի Հետ, դարձած էր այս վերջնոյն զեկավարած Կովկասահայ Ցը – րտմ – Օփերեթային խումբին գլխաւոր դերասանուհին :

Գայեանէն միանալով Սուրաբեաններու Թատերախումբին, կ'աշխատակցի անոնց մինչեւ այն օրը, ուր Սուրաբեանները Թողուլ Պոլիսը կ'անցնին Ամերիկա, իսկ Գայեանէն կուգայ Փարիզ :

×

Առաջին օրէն իսկ, Գայեանէն գործաւ Փարիզահայ Թատրոնին լաւագոյն ուժե – րէն :

Իր Համեստ նկարագիրը, հեզահմբոյր ու բարի խառնուածքը չուտով գինքը սի – րելի գարձուցին ոչ միայն իր ընկերնե – րուն, այլեւ Հասարակութեան :

Իր Թատերական սեռը կը կայանար մայրական դերերու մեկնարկութեան մէջ, ուր աչքառու յաջողութիւն կ'ունե – նար միչտ, չնորհիւ իր անպաճոյճ, պարզ եւ բնական խազարկութեան :

Շերմանդատէի մայրական տիպարնե – րուն անդուղական արտայայտիչը Հան – դիսացաւ ոդրագեալ դերասանուհին Փա – րիզահայ բեմին վրայ : Անոր Սանամը, Մարիամ Բաչին, Գիւլնազը, Զաւնիչանը («Նամուս» եւ «Զար Ոգի»), սխալած չեմ ըլլար, եթէ ըսեմ որ մինչեւ օրս չունե – ցաւ լաւագոյն մեկնարկող մը քան Գայ – եանէն : Մանաւանդ Զաւնիչանի («Զար Ոգի») անձնքի տեսարանին ոդրագեալ դերասանուհին միչտ ալ կը գերազանցէր ինքզինքը :

Օփերէթներու մէջ, Գայեանէն ունէր նոյնպէս իր տեղը : Մ'ով չի յիչեր անոր Ալան («Աբշին Մալ Ալան») օրուն մէջ մրցակից չունենալ :

Իր կոչումին պիտակից, պարտաճանաչ արուեստագիտուհի մըն էր Գայեանէն : Որեւէ դերի ստանձնում, գինքը կը լծէր անմիջական աչխատանքի, առանց որեւէ դժգոհութեան կամ բողոքի յանձնուած դերին մեծութեան կամ փոքրութեան ա – ռընչութեամբ : Այս պարագան կը չե – շեմ անոր Համար պարզապէս որ Հայ դերասանական ընտանիքին մէջ դերի մե – ծութեան եւ փոքրութեան վիճաբանու – թիւնները միչտ ալ գոյութիւն ունեցած են, բան մը՝ որ մեծապէս վնասած է յա – ճախ գործին : Գայեանէն հեռու էր այդ կարգի վէճերէ :

Ինչպէս ըսի, Գայեանէն հեզահմբոյր էր, բարի, ընկերասէր եւ չարունակ ժպտաչուրթն : Յանգստ էին իր բարկու – թեան պահերը, եւ որքան Համակրելի ու սիրելի էր ան իր այդ յանգստ «բարկու – թեան» պահերուն : Լուցկիի մը պէս կը բռնկէր, կը չնաար բարձրացնել իր ձայ – նը, եւ ահա, յանկարծ, կարծես թէ յան – ցանք մը գործած ըլլար, ժպիտը կը տե – ղաւորուէր իր «բարկաճայթ» դէմքին վը – րայ :

Կը յարգէր իր բոլոր ընկերները, մեծն ու փոքրը եւ իրաւացիօրէն կը պահանջէր փոխադարձ յարգանք : Այդ յարգանքը երբեք ալ չպակսեցաւ իր ընկերներուն կողմէ եւ մինչեւ վերջը ոդրագեալ դեր – ասանուհին մնաց Փարիզահայ բեմին «Տի – կին Գայեանէ»ն :

Տարիներ Հայ բեմին արժանաւորապէս ծառայելէ ետք, Տիկին Գայեանէն մեռաւ Փարիզ : Եւ քանի որ Հայ դերասանին Հակառին անողոք կերպով դրոչմուած է Հանճարեղ Պետրոս Ադամեանին խօսքը· « Կ'անհետանայ քեզ հետ Հանճար եւ զղխակ ···», այդպէս ալ անհետացաւ ու մոռցուեցաւ մեր սիրելի Տիկին Գայեա – նէն :

Իզիւ Թէ իր քաղցր անունին նուիրուած սա քանի մը տողերը լոյսի չող մը սփռէ – ին իր յիչատակին մութ ու մոռցուած բաւիղին մէջ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԼԵԹԵԱՆ

ՊԱՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

—o—

Բաւրդէ՛, բաւրդէ՛ փաճեղա կ'ուզես··· Մօրուքդ ալ մատ մը եկեր է· ինչո՞ւ քը – ռաչ չես ըլլար կոր ··· փարա՞ չունիս ·· սուտ ես··· ցուցուր նայիմ սա փարագ · պարագ խօսք չուզեր· չուտով տուն պի – տի երթաս, պիտի պատկիս ու քրանես : ··· Ախ ինչ բանէ ձեզի որ երկայն վար – ակը հագնիլը մեզք կը սեպէք ···

Լռեցին: Հանրահաւքը ճռնչեց, կանդ առաւ, կրկին ճամբայ ելաւ սովորական սոյլն յետոյ եւ Հայուհին աւարեց·

— Ա՛ռ, առանկ գայիփ գիւյիփ ատա – քը փոպոչներն են մնացեր··· վրանին մայր չկա՞յ քե ··· Ծո՛ ատա, մօտս ալ չես որ գամ վեց հատ շիշէ քաչեմ եւ փիր ու փաֆ ըլլաս : Քանի՞ տարեկան ես ··· աչքս ելլայ :

Երիտասարդը պնդեց թէ եպաժը մեծ բան մը չէ, թէ չարժէր այդքան մտա – հոգուիլ : Եղերաքէ Հանրմ բարկացաւ բայց լռեց չուտով: Տղան կրկին մնաց պլուխը կախ, մտածկոտ, վերաչուս : Հայ մայրը «ախ, աչխարհ» լսաւ քիթին մէ – ջէն եւ արցունք մը սրբեց: Յետոյ յան – կարծ պայթեցաւ ·

— Գևանին տակը անցնին սա ապլիկ – ները: Ծօ, ի՞նչ ունին որ ամէնքդ ալ ա – նոնց վրէ՛ երէն չէք դառուիր··· Մեծ տր – դաս խելօք է, բայց պզտիկ··· փորձանք է, փորձանք : Ախ սա ապլիկները ··· ա – նիծուին ամէնքն ալ ··· ամէնքն ալ ···

Փողոցները անցան իրարու հետէ, ճամբորդները իջան ու ելան եւ տռմա – կատճառը կայարաններուն անուններ պոռաց նոյն ձանձրանալի ձայնով : Եր – կու Հայերը լուռ մնացին բաւական ա – տեն, մինչեւ որ կրկին լեզու ելաւ կինը՝ կեղծ նեղսրտութեամբ մը ըսելով ·

— Ծօ ատա, ո՞ւրտեղէն դէմս ելար··· ինձի տէրտ պիտի ըլլաս··· Տղաքս ալ չես ճանչնար քի լուր մը առնեմ վերջը··· Ձեռքս ալ բան մը չի գար որ··· էյ դէ – մըս չելած ըլլայիր ···

Տխուր ատպն չնորհակալ եղաւ, «աչ – խարհի վրայ դեռ մարդ կայ եղեր » ըսաւ ու լռեց :

Ճռնչեց, քերթեց, կճրտեց կառքը :

Յուցափեզկ մը իր պարունակութեան վրայ Հարիւրին չիսուն դեղչ ըրաւ, նո – րոգութեան պատճառաւ սինկմա մը իր դռները դոցեց, դաւառէն թարմ Հաւկիթ – ներ եկան ուղիղ գծով, պիոը խմիչքնե – րուն լաւագոյնը Հանդիսացաւ, երկու սենեակները վարձու ելան կառաժով մը մխասին, սեփսեփ խառնուած մը «սուպ» պատրաստեց քսանըչորս ժամուան մէջ :

Երրոր ամէն ինչ սեւցաւ քսանըչորս ժամուան մէջ, Նորայր ըսաւ դէմի կնոջ, դլուխը քիչ մը մօտեցնելով ·

— Ինձի նայէ, մայրիկ, քանի որ ա – տանկ բուռ սիրտ ունիս, քեղմէ ծառա – յութիւն մը կրնամ խնդրել: Չէ, մեծ բան մը չէ, բայց մի մեծ ժը: Ջիչ մը անդին մխասին վար լչնանք: Ջիչ մը անդին է, պիտի տեսնես: Հոն քեզի Թուղթ մը կու – տամ եւ կը ցուցնեմ պանդոկ մը· իմին պանդոկ: Բնաւ հետաս չէ· Թոամվայի կայարանէն քանի մը մեթր անդին: Ադ Թուղթը իմ պանդոկս ձգէ, այդքան : Ու – րիչ բան չեմ ուզեր: Ես քու Թոամվայի փարադ կը վճարեմ, աւելին ալ կուտամ ··· չէ մրսեր, պիտի առնես տուածս : Միայն Թուղթը պանդոկապետին ձգէ՝ այդքան :

Եպրաքէ Հանրմ յօնքերը լրջօրէն պոս – ատած մտիկ ըրաւ այս առաջարկութիւնը, բայց չուտով չհաւանեցաւ որովհետեւ չէր ըմբռներ Թէ ինչո՞ւ տղան իր պան – դոկը երթալ չուզեր եւ գինքը կը ղրկէ : Չէր ըմբռներ Թէ ի՞նչ կապ կայ տղուն տկարութեան եւ այդ առաքելութեան մի – ջեւ :

— Նէ դուն Հարցուր, ես ալ ես քեզի բացատրեմ, բաւ տղան: Ես չեմ կրնար երթալ· ես պէտք չէ որ երթամ: Բայց սա պիտցած եղիր որ ինձի մեծ, շատ մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանես : Հաւատա՛ խօսքիս՝ քանի մը քայլ տեղ է ··· մայրութիւն ըրած պիտի ըլլաս :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(3 Շար·)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սէն Լու Կրան – Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Անթիլիասի դպրեվանքի տեսուչ, ՀԱՅՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ:

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբի Բարենպատակ Վաճառքը, կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12-17

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վանտէօզ մը որ լաւ մեքենագրել գիտնայ (տաքթիլօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է: Դիմել՝

Ets DARONIAN
115, Rue d'Aboukir
CEN. 20-86

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անդամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի վարչութիւնը, կազմակերպած է խնջոյք – պարահանդէս մը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Օհանջանեան Ակումբի մէջ, առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին շրջանին քոյր խումբերը:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը– Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կռանտ Օթէլի չքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԵՆԿԵԱՆԻ

Orchestre

ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՏՍԹԱՅՆ

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

Attractions

avec la grande vedette des disques
DECCA
Frankie Jordan

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկացնողներուն:

Ապահովել սեղանները
GRE. 18-38

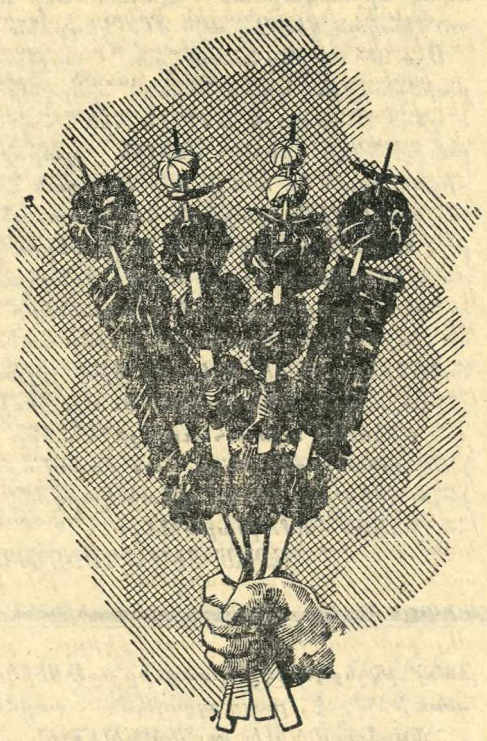

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 2 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9471 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5372

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Էջմիածնի օրացոյցը, հետեւելով բոլշեւիկներու օրինակին, Նոյեմբեր 29ը կը նշանակէ «Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման տարեդարձ» :

Յատկանշական է այս ամսաթիւը Հայոց պատմութեան մէջ:

29 Նոյեմբերը չարաբաստիկ օր մը եղած էր արդէն թուականէս 569 տարի առաջ, 1393ին, երբ Հայոց վերջին թագաւորը Լեւոն Ե. Լուսինեան Փարիզի կեղեստինեանց վանքին մէջ աչքերը կը փակէր յաւիտենութեան: Խաչակիրներու նոր պատերազմի մը շնորհիւ Կիլիկեան թագաւորութիւնը վերականգնելու իր յոյսերն ու երազները կը լուծուէին եւ ընդմիշտ կը կորսուէին Սէնի ջուրերուն մէջ :

Իր տապանաքարը Սէն Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ, Ֆրանսայի թագաւորներու դամբարաններու կողքին, ուխտատեղի մըն է մինչեւ այսօր հայրենաբաղձ Հայերու համար :

Նոյեմբեր 29ի օր մըն էր դարձեալ, որ ճակատագրականօրէն պիտի խորտակուէր աճիւններէն վերածնած Հայաստանի անկախութիւնը :

Հինգուկէս դար տեւած էր հայ ժողովուրդի ստրկութիւնը, 1375էն մինչեւ 1918 :

Երեսուն ամիս միայն շնչեց ազատ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Քառասուներկու տարի անցած է այն օրէն ի վեր, երբ նոր ստրկութեան շրջան մը բացուեցաւ հայ ժողովուրդին համար:

Հարաւի եւ հիւսիսի գրացիները, աւանդական, դարաւոր թշնամիներ իրարու, մեր չար բախտէն Հայոց պատմութեան բախտորոշ օրերուն յանկարծ բարեկամական դաշինք կնքեցին եւ ձեռք ձեռքի տուած աժան հերոսութիւն փորձեցին նորազատ, կարեվեր մանուկ Հայաստանի վրայ, որ աշխարհաւեր պատերազմի մը բացած ահաւոր վէրքերը դարմանելու հայրենասիրական գործին էր լծուած :

Որքան մեծ էր եղած ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան խանդավառութիւնը երբ անկախ պետութիւն մը կը ստեղծուէր «Հայաստան» բաղձալի ու պանծալի անունով, այնքան խոր եղաւ հիասթափութիւնն ու յուսալքումը, երբ անդամահատուած մեր հայրենիքը ինկաւ նոր բռնակալութեան մը լուծին տակ, բաժան բաժան եղած Թուրքին եւ Ռուսին միջեւ: Չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին նոր փոթորիկներ անցան խորթ վարչաձեւի մը ենթարկուած մեր «կորիզ»ին վրայէն:

Հաղարաւորներ բռնեցին աքսորի ճամբան դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները : Երեք հաղար հինգ հարիւր մտաւորականներ գնդակահարութեցան Սթալինի եւ Բերիայի հրամանով, բոլշեւիկ վարիչներու հանդիսաւոր խոստովանութեամբ իսկ: Բոլշեւիկեան Մեծ Եղեռն մը, որուն վրայէն լուռ կ'անցնին «Հայաստանասէր» կոչուած անողնայար մարդիկ :

Հարիւր հաղար հայ կտրիճ երիտասարդներ զոհուեցան վերջին «հայրենական» կոչուած պատերազմին մէջ, վասն ոչնչի : Անոնց արիւնը նժարի վրայ չդրուեցաւ երբեք, երբ հնչեց հաշուեյարդարի ժամը: Ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցաւ մեր մինուճարի սահմաններուն վրայ:

Մնացինք հոն՝ ուր էինք 42 տարի առաջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՏ ՀԱՆԴԱՐՏ ՀԱՅ ՄԸ...

Հայն ու Իրլանտացին դէմ յանդիման չեն կրցած համաձայնիլ Քուպայի խնդրին շուրջ, ըստ Ուոշինկթընէն հասած լուրերուն, բայց խօսակցութիւնը «սիրալիր» եղած է : «Շատ հանդարտ Հայ մը» կը գրէ Ֆիկառօ Անաստաս Միկոյեանի մասին, միշտ հպարտացած է որ կը պատկանի ժողովուրդի մը՝ հանրածանօթ իր վարպետութեան համար: Եւ իր երկար ասպարէզը, կ'ըսէ միշտ Ֆիկառօ, ցոյց տուաւ թէ այդ տեսակէտով նախնեաց բոլոր հարկ եղած յատկութիւններն ունի: Խորհրդային փոխ – վարչապետը 67 տարեկան է, իր տարիքն ու իր բարձր պաշտօնը տեսակ մը տիճիթէ եւ դանդաղութիւն կուտան իր քալուածքին : Նկատելի է որ սեւցած է արեւէն եւ Ֆիտէլ Քասթրոյի մօտ ունեցած իր այցելութիւնը զինքը կը նմանցնէ ամերիկացի կարեւոր պիզնըսմէնի մը որ Ֆլորիտայի իր արձակուրդէն կը վերադառնայ: Միկոյեան գիտէ խորհրդային այցելունեբուն պարտաւորութիւնները մամուլի թղթակիցներուն եւ լուսանկարիչներուն հանդէպ : Բոլորը կ'ողջունէ ձեռքերը սեղմելով գլխուն վրայ ինչպէս կ'ընեն ռինկի հերոսները:

Հայն եւ Իրլանտացին երկար խօսած են, իրենց ձեռքն է, ձեւով մը, աշխարհի խախաղութիւնը: Չեն խօսած թէեւ Պերլինի մասին, խօսած են սակայն Լաոսի, ապազինման, հիւլէական փորձերու մասին: Իվերջոյ շատ բան դուրս չէ եկած այս հանդիպումէն :

Միկոյեան երկար ուրիշ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է, այս անգամ Տին Ռըսքի հետ: Միկոյեան ուզած է շեշտել թէ Արտաքին նախարարին հետ իր խօսակցութիւնները լարուած չէին այլ՝ բարիկամեցողութեան եւ լուծումներ փնտռնելու փոխադարձ ճիգեր ցոյց տրուած են: Լրագրողները քանի մը խօսք լսած են, Ռըսքի եւ Միկոյեանի զրոյցէն, յեղափոխական ըլլալը լաւ է, հակայեղափոխական՝ ո՛չ ըսած է Միկոյեան: Ո՞ր դասուն մէջ էք, պատասխանած է Ռըսք : Միկոյեան կը ժպտի չի պատասխաներ : «Այսքան տարի ետք, ձեր երկիրը շատ թարմ մնացած է մտքով» կ'ըսէ Միկոյեան:

Հաւանական էր որ եթէ վերջին պահուն փոփոխութիւն մը չըլլար, Միկոյեան Մոսկուա վերադառնար Շաբաթ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ. ԹԱՆ 109 պատուիրակութեանց միաձայնութեամբ, չորս տարուան համար ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ: Աննախընթաց դէպք մը Ազգա ժողովին պատմութեան մէջ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – Պերլինի խորհրդային դեսպանը պաշտօնանկ եղաւ: Պերվուխին հակակուսակցական խմբակին աչքառու դէմքերէն էր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բանաստեղծութեան նոր ժողովածու մը լոյս տեսած է, որ անտիպ էջեր կը պարունակէ Պորիս Փասթերնաքէ եւ երկու քերթուածներ որոնք կը բողոքեն անարդար պատիժներու դէմ Սթալինի օրով :

ԱՐԱԲ. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Ատեանը ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտեց ծագումով յոյն եգիպտացի մը: Ամբաստանուած էր որ լրտեսութիւն ըրած էԻսրայէլի ի նպաստ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նոր բարձր Ժողովին (ծերակոյտ) 30 անդամները նշանակուեցան թագաւորական հռովարտակով : Ըստ Սահմանադրութեան ծերակուտականները հրաժարած էին երեսփոխանական նոր ժողովին ընտրութեան վաղորդայնին :

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ մամուլի գործակալութեան համաձայն Թայէզի մէջ (Եմէն) լրտեսական ցանց մը երեւան հանուած է: Ասոնք լրտեսութիւն կ'ընէին Ճիպութիի Ֆրանսական, Ատենի բրիտանական իշխանութեանց համար եւ Արաբիոյ Սէուտ թագաւորին: Լոնտոնէն, Արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ :

ՄԱՐՈՔԻ մէջ Սահմանադրութիւնը հանրաքուէի պիտի դրուի Ուրբաթ օր : Հասան Բ.ի պատրաստած այս սահմանադրութեան մէջ «միակ կուսակցութիւնը» արգիլուած է :

ԱՅԱՉԻՈՅԻ (Քորսիքա) ոստիկանութիւնը խափանարարական կազմակերպութեան մը չորս անդամները ձերբակալած է: Ասոնք կղզիին անկախութեան համար կ'աշխատէին, անուննին է «Քորսիքական Կոմիտէ Անկախութեան» համար :

ՊԱՊԻՆ առողջութիւնը բարելաւուած էր Շաբաթ օր :

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ յայտարարած է որ Իսրայէլ պիտի չմիջամտէ Եմէնի մէջ, բայց իր կարծիքով Նասր այդ երկրով պիտի չբաւականանայ: «Եթէ Եգիպտոս միջամտէ արաբական երկրի մը որ մեզի մօտ է (Յորդանան), Իսրայէլի կառավարութիւնն ու բանակը չեն կրնար անտարբեր մնալ» աւելցուցած է վարչապետը :

ՉՐՉԻԼ իր 88րդ տարեդարձը տօնեց առջի օր: Այս առթիւ պատրաստուած կարկանդակին վրայ 106 վարդերու հետ երկու խօսքեր կան ծերունի այլ իմաստուն քաղաքագէտէն՝ «պիտի չնախագահեմ բրիտանական կայսրութեան մաքրագործումին» եւ «հիմակուընէ պէտք է աշխատինք միացեալ Եւրոպայի դատին»: ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ արաբ կիները համագումար մը ունին, ուր կը պատրաստեն իրենց «չափահասութեան» պայմաններն ու միջոցները: Պատուիրակ կիները «անկախութեան» տիրանալ կ'ուզեն որովհետեւ բոլոր յեղափոխութեանց մէջ (Իրաք, Ալժերիա, եւն.) իրենց կարեւոր մասնակցութիւնը բերած են :

Սթալինի Ժառանգորդները

ԽՄԲ.— Այս բանաստեղծութիւնը զոր ստորագրած է խորհրդային երիտասարդ դրագէտը՝ Է. Էվտուչենքօ, բաւական աղմուկ հանած է Խորհ. Միութեան մէջ բայց ըստ երէկուան լուրերուն հաւանութիւնն ստացած է Նիքիթա Խրուշչեւի : Հայերէն թարգմանութիւնը կատարած է Պարոյր Սեւակ :

×

Լռում էր մարմարը: Լռին էր առկայծում
եւ ապակին :
Լռում էին նաեւ պահակ կանգնածները ,
որոնց դէմքն էր քամուց բըրոնզանում:
Իսկ դագաղից թեթեւ գոլորշի էր ելնում:
Շունչ էր ելնում փակուած
կափարիչի տակից ,
Երբ որ նրան էին Դամբարանից հանում:
Դագաղն իր կողքերով քսւում
սուիններին, դանդաղ լող էր տալիս:
Նա լռում էր նոյնպէս,
Նոյնպէս, բայց լռում էր մի լռութեամբ
ահեղ :
Ու սեղմելով ամուր իր զմրոսած երկու
բռունցքները հսկայ՝
Փակ դագաղի ճեղքից դուրս էր նայում
նա լուռ սուտ մեռուկի տուած,
Դամբարանից իրեն հանողներին էր նա
ուզում միտը պահել՝
Կուրսկից, Ռիազանից եկած նորակոչիկ
զինուորներին ջահել ,
Որ երբ յետոյ մի կերպ ուժ հաւաքած
ելնի, իրեն հողին զգայ,
Եւ այս անխելքների, նաեւ սրանց, սրանց
հախիցը գայ :
Ինչ որ մի նոր միտք է նա յղացել :
Նա լոկ մի կարճ պահէ պառկել :
Ու ես խնդրանքով եմ ահա դիմում մեր
իսկ կառավարութեանը :
Պահակների թիւը կրկնապատկել է
պէտք, նոյնիսկ եռապատկել,
Որ վերջ տրուի ընդմիշտ ինչպէս
Սթալինի, այնպէս էլ
անցեալի յարութեանը :
Ես խօսում եմ հիմա ոչ թէ մեր
անցեալից,
Որքան հերոսական նուիրական այնքան,
Ոչ թէ Մագնիտկայից, Թուրքսիպիրիան
ուղուց ,
Եւ Պերլինին պարզած դրօշակից :
Երբ անցեալ եմ ասում նկատի եմ առնում
ես այս անգամ
Ժողովրդի շահի մոռացումը ի սպառ ,
Անմեղների անդատ զնդանումը,
մատնում – զրպարտումը որոշակի:
Ազնուօրէն էինք մենք միշտ հալում
մետաղ,
Ազնուօրէն էինք սերմ շաղ տալիս
Ազնուօրէն էինք բոլորս մէկ քայլում՝
Զինուորական մեր կուռ շղթայի մէջ:
Իսկ նա վախենում էր: Վախենում էր
մեզանից:
Նա մեծ նպատակին հաւատալիս
Մի պահ չէր էլ կարծում,
Թէ միջոցն էլ պիտի նպատակի նման
վեհ լինի, մեծ :
Եւ հեռատես էր նա,
Խոլ պայքարի բոլոր օրէնքներում
փորձուած եւ անողոք:
Երկրագնդի վրայ նա շատ ժառանգներ է
իր ետեւից թողել :
Ինձ թւում է նոյնիսկ, թէ դագաղում նրա
հեռախօս են դրել ,
Էնվեր խոջային է Սթալինը հիմա
Նոր ցուցումներ տալիս խօսափողով,
Է՞լ ուրէ դեռ ձգւում նրա հեռախօսը
երկլարանի :
Ոչ, դեռ Սթալինը անձնատուր չի եղել :
Նոյնիսկ մահանալը դրստելու բան է նա
հաշւում դեռ:
Նրան դուրս բերեցինք դամբարանից :
Սակայն Սթալինի ժառանգների միջից
Սթալինին ի՞նչպէս դուրս վռնտել :
Ժառանգներից ոմանք, այժմ
պաշտօնաթող, մշակում են վարդեր
Եւ մտածում թաքուն , թէ անցողիկ է
այդ եւ առժամանակ է:
Ոմանք Սթալինին հայհոյում են նոյնիսկ
ամբիոններից արդէն ,
Սակայն գիշերները կարօտում են նրան
եւ իր ժամանակը :
Եւ երեւի զուր չէ, որ ժառանգներն հիմա
Ստանում են յաճախ սրտի պայթիւն
Մի ժամանակ նեցուկ՝ այժմ բոլորովին
դուր չի գալիս նրանց ,
Որ փակ ճամբարները դափ–դատարկ են
արդէն,
Մինչդեռ լեփ–լեցուն է ամէն սրահ,
Որտեղ ամբիոններից իրենց երգ ու
տաղն են պոէտները կարդում :
Պարտիան է ինձ ասել, որ
չըհանգստանամ, եւ ըմբեռանում եմ,
Նրան, ով կրկնում է՝ «հանգիստ եղիր»:
Հանգիստ ես չեմ լինի :
Քանի դեռ աշխարհում ժառանգներն
են ապրում Սթալինի ,
Ինձ միշտ պիտի թուայ, թէ Սթալինն
ինքը դեռ դամբարանումն է:

ՀԱՃՈՅՔՈՎ ԿԱՐԴԱՑԻՔ

ՄԵՐ ՆԱԽՈՐԴ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՃՈՅՔՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՆՇԽԱՐ ՄԸ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

(ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՀԱԿԸ)

Երբ զինքը ճանչցայ, Պոլիս, պատերազմի վերջերուն, Կեդրոնականի մէջ ուր կը դասախօսէր, ոչ մէկ անակնկալ ունեցայ: Հին ու կարօտցած բարեկամի մը հանդիպումին նման բան մըն էր իմս, եւ իր պատկերը՝ այնպէս էր, ինչպէս դիմագծեր էի ես ինծի, իր գրութիւններուն մէջէն:

Ճերմակը ինկեր էր արդէն մօրուքին մէջ, որ այնքան սեւ ու այնքան չքեղօրէն կը փռուէր իր կուրծքին, տարեցոյցներու էջերուն: Հին շուքը չկար անշուշտ այլեւս, եւ ճակատը՝ աւելի լերկ ու լայն, պեղուած քանի մը ակօսներով, դարձեր էր աւելի տպաւորիչ, ճերմակին շնորհը վրան:

Մեղմ ու անուշ ժպիտ մը, իր հաճելի դէմքին վրայ. խօսուն ժպիտ մը, որ, ի վերջոյ, նայուածք մը կը դառնար իր սեւ ու աղուոր աչքերուն մէջ, որոնք բարութեամբ լեցուած էին եւ ընկղմած հեռազգած թախիծի մութ ալիքի մը մէջ: Քիչ մը գունատ, երբեմն հեւուն՝ սանդուխի մը գլուխը, ուր կը կենար երկու ջուխտ խօսքի, լեզուական կամ քաղաքական խօսակցութեան մը համար: Այո՛, մինչեւ իսկ դիւանագիտակա՛ն, որ սակայն չես գիտեր ի՛նչպէս կուգար կը յանդեր ի վերջոյ բառի մը կազմութեան կամ բայի մը ուղղագրութեան կամ գործածութեան, պատերազմի ռումբէն ու թնդանօթէն՝ տառի մը հնչիւնի՛ն: Լայն էր իր հետաքրքրութեան սահմանը ծանօթութիւն ամէն բանէ, խօսակցութիւն՝ ամէն նիւթի շուրջ, զուարթութեամբ, սրամտութեամբ, կատակով ու քաշքշուքով միամիտ ու բարի համակերպութեամբ կամ խոշոր, բառային ահաւոր յարձակումներով, երբ խօսքը կը շրջէր հայ լեզուի վրայ, որուն սպասաւորն ու տէրն էր միանգամայն տքնաջան տեսաբանն ու վահանակիր պաշտպանը, ինքնակոչ այլ կոչեցեալ պահակը:

Կոչեցեալ.— Ահա՛ թէ ինչու խոնարհ դրաշարի շապիկէն հայկաբանի ծանրաշուք շուրջառին հասցուց զինքը իր ներքին ալիքը: Շատ են իր գրական դիմագծութեան երանգները. Թարգմանիչ՝ արձակ ու ոտանաւոր դասական մեծ գործերու Տանթէի Դժոխքը, Հոմերոսի Իլիականը, Վիրգիլիոսի Ենէականը, եւ դեռ Լէոփառտիի երգերը, Աղանուրի քերթուածները եւայլն: Քերթուածագիր հայագէտ՝ բանասէրի կենդանի հմտութեամբը, առանց անոր մռայլ քղամիդին — ամէնէն ամուր պատուանդանը. ասիկա իր համբաւին ու գործին: Զյիշե՞լ իր Հայկ. նոր մատենագրութիւնը (ա-

նաւարտ), իր Մի՛ գրէք, այլ գրեցէ՛ք հրաշունչ գիրքը, բացի իր ռազմաշունչ ու անթիւ յօդուածներէն, բոլորն ալ հայ լեզուին պաշտպանութեան նուիրուած:

Թարգմանիչը՝ իր մօտ, հարազատ է ու խղճամիտ, հարուստ լեզուական գանձերով, հին, նոր ու ժողովրդական, որոնց վրայէն արուեստի շունչը միայն պիտի բաղձայինք որ անցնէր: Քերթուածագիրը՝ ներքին մեծ թեւաբախումներէ աւելի, մրմունջներու շունչով ու դասական տարրերով, որոնք հեռու կը ձգեն բանաստեղծը:

Բայց, ինչո՛ւ ըսել թէ ի՛նչ չէր Վենետիկեան վանականը, շատ բան չէր, ինչպէս ուրիշ շատ մը գրողներ չեն, ոչ յուզումի եւ ոչ ալ խորհուրդի երգիչը, անշո՛ւշտ ոչ արուեստի հուրկէ մը թրծուած ոճաբան մը, ոչ ալ, ապահովաբար, վերջնական ու անվերաքննելի թարգմանիչ մը, ինչպէս Բագրատունին ու Հիւրմիւզն են մեր հին լեզուին մէջ, մեծ ճաշակով ու դասական ծանր շուքով մը, ոսկի դրոշմով ու կարծէք՝ ա՛լ անհաւասարելի, զոնէ մօտիկ ժամանակներու մէջ:

Ուրիշ բան մըն էր սակայն Հայր Արսէնը, մեծ բան մը,— հայագէտ, ու մանաւանդ, հայ լեզուի արթուն ու անխոնջ պահակը, անդերազանցելի ու անփոխարինելի, դասական բառով մը՝ որ այս պահուս կը թօթափէ իրմէ բանաձեւի մը խորխը, դառնալու համար իրաւ ու սրտաբուխ բացատրութիւն մը — յաւէտ ողբացեալ մշակը՝ հայ լեզուի ու մատենագրութեան խոպան անդաստանին: Անքթիթ պահա՛կը հայ լեզուին, որուն պաշտպանութեան համար իր անհուն սէրն ու տենդը հրաբորբ կիրքի կը փոխուէին, լեզուական ցամաք խնդիր մը վերածելով բուռն ու շանթարձակ բանավէճի մը, հմտութեան, սուր դիտողութիւններու, երդիծանքի, քաշքշուքի, ամուր փաստարկութեանց եւ ոսկեդարեան զանձարանէն մինչեւ ռամկօրէնի ճոխ ու բազմերանդ սլաքներով սպառազէն, զօրացած՝ նմանահունչ, անհեթեթ ու ահաւոր, պատկառելի ու պատկերաւոր բառերու միահամուռ խուժումովը, որ իր ժխորովն իսկ ահռելի գուպարի մը հանդիսատես կը դարձնէր ընթերցող հասարակութիւնը:

Իր պայքարը, այսպէս, կը դադրէր. հասարակ բանավէճ մը կամ դիտունի մը սառնարիւն պաշտպանողականն ըլլալէ, դառնալու համար հանրութիւնը, բովանդակ Հայութիւնը շահագրգռող կենսական, հրատա՛պ խնդիր մը, լեզուաբանական, հրապարագրական տենդագին մաքառում մը՝ որ շատերուն հիացում ու հաճոյք կը պատճառէր, իսկ ոմանց ալ, լրջամիտներո՛ւն, վրդովում ...

Անվիճելի, մեծարելի՛ կը մնար սակայն, անխտիր բոլորին համար, դիծ մը իր մէջ, ճառագայթի մը նման պայծառ, իր խորունկ սէրն ու գուրգուրանքը՝ հայ լեզուին ու հայ ցեղին հանդէպ. խանդաղատանք մը, ջերմ հայրենասիրութեամբ թաթաւուն, որ կը բխէր իր ամէն մէկ բառէն, իր իւրաքանչիւր տողէն, որ մըտածում չէր միայն, այլ եւ զգացում մը, մաքուր ու փոթորկոտ:

Արդարեւ, նուիրեալի այս սէրով եւ գուրգուրանքով միայն կրնայ բացատրուիլ իր աւելի քան քառասուն տարուան տենդագին աշխատանքը. իր գործը, որ, եթէ առաւելապէս հմտութեան, անխոնջ ճիգի հունձք մըն է, քան արուեստի կառուցում մը, իր մեծութեամբը, բազմազանութեամբը, եւ արդիւնաւէտութեամբը սակայն գրական վաստակի կոթող մը կը կազմէ. հոյակապ կոթող՝ որ հիացում ու մեծարանք կը ներշնչէ դիտողին ու պահ մը մութին մէջ կ՛ընկլուզէ արուեստի մտահոգութիւնները:

Քառասուն տարուան ամբողջական նուիրում մը հայ լեզուին, գուրգուրանքին ու ձեռնհաս խնմակալութիւն մը անոր ամէն մէկ մասնիկին վրայ. մեծարժէք գործերու շեղջակոյտով մը,— այս է իր գրական, բարոյական դիմագծութիւնը, որմէ յանկարծակի կը ղրկուի մեր արդի մատենագրութիւնը:

Եւ երեւակայել որ, այսօր, չկայ մէկը այլեւս, որ նոյն պաշարին հետ, պայքարի նոյն թափով կրկէս նետուէր, բառի մը ու տառի մը ճշդումին համար: Ի՛նչ կ՛ըսենք, ամբողջ նախադասութիւններու ճշդումին համար ...

Մեր գրական անդաստանը աւելի քան երբեք կ՛ամայանայ ու բաց կը մնայ բարբարոսներու արշաւին առջեւ, իր բառով իսկ, իր, այսինքն՝ արթուն ու արի, Ֆետայիի մը պէս կռուող պահակին՝ անհետացումէն ետքը:

Աղքատ է այլեւս շարքը հիներուն. բոլորովին զուրկ՝ պայքարի տենդէն. իսկ նորերունը՝ ամուլ: Ո՛վ այս վերջիններէն պիտի փորձէր, պիտի հաճէ՛ր վար իջնել արուեստի բարձունքներէն՝ Արսէն Գ.ի բազմերախտ, այլ անփայլ ու ապերախտ գործը շարունակելու համար:

Պարտիզակի Լուսաղբիւրէն ծնած հէք ու խոնարհ վարդապետ, որ իր կեանքովը համանուն հայագէտներու Երրորդութիւնը ամբողջացուց, ու իր մահովը, ահա, կը դառնայ հայ դպրութեան ամէնէն սրտառուչ ու յարգուած հայրերէն:

Ճրագով սկսած ու ջահ դարձած կեանք մը, որ կը շիջի մէկէն, իր մեծարժէք գործին վրայ, եղերական անկումով:

Եւ խորապէս վշտահար, անշուշտ, նախ՝ իր կէս ձգած գործին համար, եւ, յետոյ, ո՛վ գիտէ, թերեւս շրջապատի ծանրաշունչ, դժնդակ մթնոլորտին համար ալ ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Գրականութեան պատմութեան մեր հեղինակները ատենէ մը ի վեր կը մատնանշեն «Արուեստագէտ Սերունդ»ի մը գոյութիւնը, առանց յիշելու նոյնին ներկայութիւնը նաեւ հայ հրապարակագրութեան մէջ:

Իրենց գրական ստեղծագործութիւններուն մէջ արուեստագէտներ չէի՞ն արդեօք մեր իրապաշտները, որոնք մասնաւորաբար 1890էն սկսած, մեծ չափով ու տարողութեամբ, տուին իրենց գործը, որ մեր գրականութեան պատմութեան մէջ յատկանշական դարաշրջան մը կըկազմէ, ինչպէս Գ. Զօհրապի, Ռ. Զարդարեանի, Աբ. Արփիարեանի, Ա. Զօպանեանի, Հրանտի, Լ. Բաշալեանի, Երուխանի, Տ. Կամսարականի, Հր. Ասատուրի, Սիպիլի, Վ. Թէքէեանի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները, արեւմտահայ գրականութեան ներկայացուցիչներով:

Բայց անոնք դուրս կը մնան Արուեստագէտ Սերունդի խումբէն, մանաւանդ՝ իրենց հրապարակագրական երկերով:

Հրապարակագրութեան սովորական եւ ամենօրեայ աշխատութիւնները զանազանելու է այն միւս վաստակէն, որ կ՛ուզենք ճշդել արուեստագէտ որակումով:

Այդ շրջանը կը սկսի մասնաւորաբար 1908ին, երբ «Աղատամարտ» մեծ օրաթերթը կը սկսէր լոյս տեսնել, եւ որուն մէջ իր խմբագրականները կը ստորագրէր Ռ. Զարդարեան, ծանօթ՝ իբրեւ գաւառական գրականութեան ներկայացուցիչ: Այդ խմբագրականները գրական էջեր էին սովորաբար, եւ կը զանազանուէին իրենց նիւթով, բայց ոչ՝ իրենց լեզուով ու ոճով մտայնութեամբ եւ գաղափարականով:

Սերունդ մը կը կազմուէր, եւ յաջորդաբար կը յայտնուէին Շաւարշ Միսաքեան, Գեղամ Բարսեղեան եւ վերջինը՝ Գուրգէն Մխիթարեան, յիշելու համար անոնք, որ խառնուածքով գրագէտ էին, եւ սակայն կը նուիրուէին հրապարակագրութեան, դառնալու համար, արուեստագէտ հրապարակագիրներ: Գրականութիւնը կը զոհուէր, բայց կը չահէր հրապարակագրութիւնը:

Պատկերը ինքնին շատ պերճախօս է, երբ նկատի առնենք մեր յիշած երրորդութիւնը, իր հրապարակագրական վաստակով, որ յիսնամեակի մը պատմութիւն ունի:

Ամէնէն առաջ լեզուի պաշտամունք: Փնտռել նոր պատկերներ եւ արտայայտութեան նոր ձեւեր: Հրաժարիլ մինչեւ այն ատեն գործածուած սովորական բացատրութիւններէն, որոնք կը տիրէին հրապարակին վրայ: Ժողովրդական մընալ, բայց եւ հետեւիլ դեեղցկագիտական ոճերուն ու ձեւերուն: Եւ մանաւանդ տալ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Դեկտեմբեր 6ին, երեւանեան մի պայծառ, արեւոտ օր, ժամը մօտաւորապէս 11 – 12ին, համալսարանի թեկնածուներս, լեզուի եւ գրականութեան ճիւղի վերջին դասընթացքների ուսանողութեան հետ շարասիւն կազմած, ռազմագիտութեան դասախօսի առաջնորդութեամբ, պարապմունքի էինք գնում: Մեր շարասիւնն իջնում էր Աբովեան փողոցով: Շարասիւնը դեռ նոր էր մօտենում «Ինտուրիստ» (այժմ «Երեւան») հիւրանոցին, երբ մէկը «Իսահակեանը...» գոչեց եւ շարքից պոկուելով՝ վազեց դէպի հիւրանոց: Վայրկեանապէս շարքերը խառնուեցին, եւ բոլորս, հակառակ դասախօսի հրամանին՝ «վերադառնալ շարք», գրոհեցինք «Ինտուրիստ»ի չէնքը: Վերջինիս եւ «Կինո – Մոսկուայի» միջեւ ընկած փոքրիկ հրապարակում այն ժամանակ, իր համեստ պատուանդանի վրայ կանգնած էր Անդրէաս Տէր – Մարուքեանի հոյակապ «Խաչատուր Աբովեանը»: Իսահակեանը իր տիկնոջ եւ որդու հետ դուրս էր եկել հիւրանոցի երկրորդ յարկի այն պատշգամբը, որ նայում էր Աբովեանի արձանին:

Մենք հաւաքուեցինք պատշգամբի տակ եւ սկսեցինք, ոմանք գլխարկները վերվեր նետելով, միւսները ձեռները թափահարելով՝ բարձրագոչ ողջունել բանաստեղծին.

— Բարով էք եկել, ընկեր Իսահակեան, բարո՛վ, բարո՛վ ... (Այդ ժամանակ «Վարպետ» պատուանունը դեռ չէր ընդհանրացել, եւ մենք դժուարանում էինք կողմնորոշուել՝ ի՞նչպէս պատշաճ կը լինի դիմել հռչակաւոր բանաստեղծին):

Ինչպէս երեւում էր, մեր համակրանքի այդ տարերային «ցոյցը» անակնկալի էր բերել Իսահակեանին: Նա ակնյայտ յուզուած էր: Աջ ձեռքը մերթ կրծքին, մերթ շրթունքներին տանելով եւ գլխի խոնարհումով նա պատասխանում էր մեր ողջոյններին:

×

Իսահակեանին երկրորդ անգամ տեսայ, դարձեալ հեռուից, փողոցում 1936 թ. Դեկտեմբերի կէսերին: Անցնում էի Սունդուկեան փողոցով: Դիմացի մայթով, Սպանդարեան փողոցի անկիւնը չհասած, ուր Զարենցի բնակարանն էր, Իսահակեանը դանդաղ քայլում էր Զարենցի հետ: Վարպետը երբեմն կանգ էր առնում, ձեռքի իւրայատուկ շարժումներով շեշտելով ասածը: Զարենցը իր սովորութեան համաձայն, գլուխը դէպի ձախ ուսը թեքած՝ լսում էր: Զդիտեմ ինչու յիշեցի «Էլեգիան», եւ թուաց, թէ Վենետիկում սկսուած զրոյցը շարունակւում է Երեւանում եւ այս անգամ խօսողը Վարպետն է ...

Դժբախտաբար երկու մեծ բանաստեղծների անձնական բարեկամութիւնը կարճատեւ եղաւ: Զարենցի խիստ վաղաժամ, ողբերգական վախճանից յետոյ, երբ Իսահակեանի մօտ խօսք էր լինում Զարենցի մասին, Վարպետը խոր համակրանքով էր արտաբերում «Եղիշէ» անունը, եւ այդ բոպէներին նրա ձայնը դողում էր, նրա խոշոր, նշաձեւ աչքերում արցունքներ էին փայլում:

Մի անգամ, երբ իմ խնդրանքով իր բանաստեղծութիւններից մէկի ձեռագիրն էր փնտռում, վերցրեց սեւ մոմլաթով կազմուած մի օրացոյց – նոթատետր, սկսեց թերթել, փոքր ինչ յետոյ կանգ առաւ, ցոյց տուեց բաց էջը եւ ասաց.

— Եղիշէինն է, շատ եմ հաւանում, Փարիզում կարդացի եւ արտագրեցի, որ մէկ – մէկ վերնթերցեմ:

Նայեցի ցոյց տուած էջը: «Մահուան տեսիլն» էր՝ նուիրուած Ալեքսանդր Թամանեանի յիշատակին:

Որպէս սրբազան մի մասունք, Վարպետը պահում էր Զարենցի թաշկինակը՝ իրեն նուիրուած բանաստեղծութեամբ ու նամակով: Ամէն անգամ խոր յուզմունք էր ապրում նա, երբ գրասեղանի արկղից հանում էր թաշկինակը՝ ցոյց տալու նրանց, ովքեր իրենց հոգու խորքում անարատ ու անաղարտ էին պահպանում մեծ բանաստեղծի յիշատակը ...

×

Վարպետին մօտիկից տեսայ եւ ծանօթացայ հետը Մշակութա – պատմական թանգարանի գրական բաժնում (ուր, որպէս ասպիրանտի, ինձ թոյլ էր տրուած աշխատել կէս գրոյքով: Բաժնի վարիչն էր Խ. Սարգսեանը, հիմնական աշխատակիցները՝ Հ. Մուրադեանը, Ռ. Զարեանը եւ Ն. Մուրատեանը):

Իսահակեանը թանգարան եկաւ վերադարձի առաջին տասնօրեակին, Դեկտեմբերի մէջ: Նրան ուղեկցում եւ բացատրութիւններ էր տալիս Խ. Սարգսեանը:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ողի մը եւ զաղափարական շունչ, աշխատանքի նուիրումի եւ խանդավառութեան նոր մտայնութեամբ եւ հաւատքով :

Գրական նկարագրի այս հիմնական տարբերն ու մտահոգութիւնները եղան նաեւ Գուրգէն Մխիթարեանինը որ ա-հաւասիկ կ'ինքնայ աշխատանքի պատնէ-շին վրայ, գրիչը ձեռքին մէջ, մտաւորական աշխատաւորի ծանրութեան տակ :

Գրական հրապարակագրութեան կը պատկանի, աւելի տարբեր արժանիքնե-րով ու խմորով, դիմաստուերներու գրականութիւնը, որ իր խտացած ձեւին մէջ, կը ներկայացնէ գրագէտը իր ենթակայական յատկանիշներով, դառնալու համար նկարագիր մը, գրական ու բացասական տուեալներով :

Բաւական ճոխ է մեր մէջ գրական այդ սեռը, սկսելով Եղիա Տէմիրճիպաշեա-նէն, Հր. Աստուրէն, Աբ. Յարութիւն-եանէն մինչեւ Գուրգէն Մխիթարեան : Ամէն մէկը իր դատողութիւնը, ճաշակը, գոյնն ու գրոշմը կը բերէր քննադատա-կան արուեստին տալով իր անձնականը :

« Քառորդ դար գրականութիւնը », իր ընտրած դէմքերով ոչ միայն Գուրգէն Մխիթարեանի գրական վաստակը կը ներկայացնէ, այլեւ արուեստի իր բմբռ-նումները, իր հաւատքը, կարելիութիւն-ները եւ մտայնութիւնը : Ոչ միայն գրա-կան, բանաստեղծական, բանասիրական եւ պատմական, այլեւ քաղաքական, ազ-գային գործիչներ, թատերական դէմքեր եւս իր համայնապատկերին մաս կը կազմեն, գիրքերու աշխարհին մէջ թա-փառելէ առաջ: Լաւատեսութեամբ մը, իր քննելի անձին կամ առարկային գրա-կան կողմերը երեւան կը հանէր միշտ : Երբ բացասական կողմը պիտի մատնանը-չէր նոյնիսկ, կը ջանար չվիրաւորել եւ ոչ ալ քանդել, որ ընդհանրապէս ընդ-ունուած կերպն էր մեր քննադատու-թեան մէջ :

Այս չափանիշով մօտեցած է Սփիւռքի գրական եւ մշակութային կեանքին վե-րաբերող որեւէ հարցի առիթով : Այս ո-գիով եւ զաղափարական մտայնութեամբ մօտենալու է իր խմբագրած «Նոր Շար-ժում» շաբաթաթերթին, « Յուսարեր » ամսագրին եւ « Հայրենիք » օրաթեր-թին, անոնց մէջ փնտռելով արուեստա-գէտ հրապարակագրի իր նշանաբանը եւ սկզբունքները :— Հայ ժողովուրդին մտ-քին ու հոգիին պայծառութիւնը գտնել, հաւատք ներշնչել եւ հպարտութիւն զգալ մեր ազգային փառքերուն եւ ցեղային գարաւոր արժէքներուն նկատմամբ :

Կը յիշեմ Գուրգէն Մխիթարեանի հան-դիպումները Յ. Օշականի հետ, որոնք նոր օրերու զրոյցներ չէին, այլ զաղա-փարական եւ արուեստի զրոյցներ, ուր միջին սերունդի երկու ներկայացուցիչ-ներ, Յ. Օշական եւ Գուրգէն Մխիթար-եան, հաւասարէ հաւասար, կը խօսէին, կը վիճէին, զաղափարներ կը փոխանա-կէին իրարու հետ: Յ. Օշական իր միտ-քին ճառագայթները կը սփռէր, որակե-լու համար մեր հին ու նոր գրողները, եւ Գուրգէն Մխիթարեան շատ անգամ նեղը կը ձգէր օրուան մեծութիւնը, իր խօսքը, իր կարծիքը եւ դիտողութիւնները պար-տադրելու անվերապահ կերպով :

Ահաւասիկ ինչ որ կը մտածեմ սիրելի ընկերոջ մը մահուան առթիւ, յիշելու համար նաեւ աշխատակցութիւնը Շանթ գրական – գեղարուեստական շաբաթա-թերթին 1920ին, ուր կը սկսէր իր առա-ջին թատերական վերլուծումները, որոնք ոչ միայն քրոնիկներ էին օրուան ներ-կայացումներուն շուրջ, այլեւ թատերա-կան դիմաստուերներ, բեմական մեծու-թիւններու մասին, նոյն մտահոգութիւն-ներով, եւ նոյն բծախնդրութեամբ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԱԱՏԻԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխարհագրական դիրքին եւ պատմա-կան պայմաններուն բերումով, շատ հին ժամանակներէն սկսեալ, հայ ժողովուր-դը շփման մէջ եղած է դրացի Պարսիկ-ներուն հետ :

Խորենացի իր « Պատմութիւն Հայոց » գործին մէջ կը խօսի պարսկական առաս-պելներուն՝ Բիւրասպի, Աժդահակի, այ-սինքն Զոհակի մասին: Պատմահայրը շատ լաւ ծանօթութիւններ ունեցած է պարսկական առասպելներուն մասին, ո-րոնք յետագային, ԺԱ. դարուն, Ֆիր-տուսիի կողմէ կը մշակուին եւ կը դառ-նան «Շահնամէ» դիւցազներգութեան ա-ռանցքը: Գրի առնուած պարսկական ա-ռասպելներուն ամենահինը Զ. դարէն է, մինչդեռ Խորենացի Ե. դարուն արդէն ծանօթ էր անոնց, նոյնպէս Սահակ Բագ-րատունին, որ խնդրած է Խորենացիէն գրի առնել եւ մեկնաբանել զանոնք :

Յետագային Կոստանդին Երզնկացի « Շահնամէ»ի չափով ոտանաւոր մը կը գրէ եւ կը կցէ հետեւեալ ծանօթութիւ-նը. «Այր մի կայր, որ Շահ – Նամայ ա-սէր ձայնով: Հայ եղբայրք խնդրեցին, թէ ի Շահ – Նամայի ձայն մեզ ոտանա-ւոր ասայ. ես չինեցի զրանքս զայս: Ի Շահ – Նամայի ձայն կարդացէք »:

Հայ գրագէտները թարգմանած են պարսկական դասական գործեր, Ֆիրտու-սիէ, Օ. Խայեամէ, Հաֆըզէ եւայլն :

×

Սաատի պարսկական դասական գրա-կանութեան աչքառու դէմքերէն մէկն է, որ ապրած է 1184էն 1292: Ան իրաւամբ մեծ համբաւ վայելած է ոչ միայն Արե-ւելքի մէջ, այլեւ, գրեթէ բովանդակ աշ-խարհի մէջ : Սաատիի գրիչին կը պատ-կանին բազմաթիւ վիպապաշտ քեր-թուածներ, ներբողներ եւ քառեակներ : Սակայն անոր մեծ գործերը կը կազմեն՝ « Սէիպ – Նամէ», «Պուստան» եւ «Գոլես-տան», իսկ վերջինը կը նկատուի հեղի-նակին գործերուն դափնեպսակը :

« Գոլեստան»ը արձակ երկ է, միա-հիւսուած չափածոյով, որուն մէկ մասը գրուած է արաբերէն: Արաբերէնով գրը-ուած է նաեւ իր բանաստեղծութիւնն-երուն կարեւոր մէկ մասը, իբրեւ այդ ա-տենուան գրական եւ դիտական բարձր լե-զու մը :

Պարսիկ բանաստեղծը, շնորհիւ իր ըս-տացած բարձր կրթութեան, երկարատեւ ճամբորդութիւններուն, ինչպէս նաեւ իր տաղանդին, կեանքը դիտած է իր բոլոր կողմերով, ուսումնասիրած է զայն ման-րակրկիտ ձեւով ու «Գոլեստան»ի մէջ ի-րապաշտ գոյներով ներկայացուցած է մարդոց ներաշխարհը, բարքերը, կենցա-ղը եւ աշխատանքը : Անոզոք է եւ կը հարուածէ անարդարութիւնը, շահագոր-ծումը եւ կեղեքումը: Սէրը Սաատի հա-մար ամէնէն մեծ քաղցրութիւնն է եւ պատճառ՝ գոյութեան մէջ յարատեւելու: Չկան աւելի լաւ օրեր, քան սիրոյ ժամա-նակ, սէրը սկիզբ ունի եւ վերջ չունի : Սիրոյ զգացումները իրեն համար նուի-րական են, մայիսեան զեփիւռը անուշ է ինչպէս վարդին բուրմունքը, սոխակին երգը, կանաչ դաշտերը եւ կապոյտ եր-կինքը :

Սաատի «Գոլեստան»ը ունի երկու հա-րիւրէ աւելի թարգմանութիւններ՝ հնդ-կերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, գերմա-ներէն, արաբերէն, հինտի, իտալերէն եւայլն :

×

Սաատիի « Գոլեստան»ը գործածուած է պարսկերէն լեզուն սորվելու իբրեւ մի-ջոց՝ հայկական եւ թրքական միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ : Ծանօթ է Խ. Աբովեանի վկայութիւնը այն մասին, որ « Թուրքերն իրենց մըզ-կիթներում ... Թուրքերէնի անուան տակ մեր բարի մոլլաների մօտ կարդում են « Գոլեստան»ը, Հաֆըզը, Թարիք Նագիրի եւ պարսիկ այլ հեղինակներ ...»:

Այս սկզբունքով առաջնորդուելով է թերեւս, որ ականաւոր հայագէտ՝ Հռաչ-եան Աճառեան Երեւանի համալսարանի բանասիրական կաճառի Արեւելեան լե-զուներու եւ գրականութեան բաժնին մէջ պարսկերէն լեզուին համար իբրեւ հիմ-նական դասագիրք ընտրած էր Սաատիի այս երկը :

×

Ռուսիոյ մէջ առաջին անգամ Սաատի թարգմանած է Մաթուէյ Քամազով (Մատթէոս Ղամազեան): 1831ին Թիֆլի-սի մէջ թարգմանած պարսիկ բանաստեղ-ծին « Թախիծ» քերթուածը տպագրուած է քանի մը անգամ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իռէն Բամպուքճեան, որու մասին ա-ռիթն ունեցած ենք խօսելու, առջի օր Թուլոն քաղաքի ոսկի մետալը ստացած է առջի օր իր նուագահանդէսին առթիւ : «Ֆրանսայի Երաժշտ. Երիտասարդու-թեանց» սոլիսթ Իռէն Բամպուքճեան շատ գնահատուած դաշնակահարուհի մըն է, իրեն արուեստը արդար զովասանքի կ'արժանանայ Ֆրանսական մամուլին կողմէ: Ռեփիւպլիք հրատարակելով ար-ուեստագիտուհիին նկարը, կը շեշտէ ա-նոր հասկացողութիւնը մանաւանդ Պախի գործերուն մէջ: Օրիորդը մասնագէտ է նաեւ սպանական երաժշտութեան: Մե-տալը տրուելուն առթիւ համակրական ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է ուր բոլորը իրենց բաժակը պարպած են Իռէն Բամպուքճեանի փայլուն ապագային հա-մար :

« Գոլեստան»ի առաջին ռուսերէն լիա-կատար թարգմանութիւնը կը պատկանի Ստեփանոս Նազարեանցի, որ հրատա-րակուած է 1857ին, Մոսկուա :

Հայ գրական միտքը, իր կարգին, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է պարսիկ այս բանաստեղծին հանդէպ, թարգմանե-լով անոր գործերը կամ առանձին հատ-ուածները: Սաատիի թարգմանութեամբ զբաղած են Յովհաննէս Խան Մասեհեան, Մեսրոպ Վրդ. Մաքսուտեան, Տոքթ. Յա-րութիւն Թիրեաքեան, Յովսէփ Միրզայ-եան, Փրոֆ. Ռուբէն Աբրահամեան, ա-կադեմական Հրաչեայ Աճառեան եւ ու-րիշներ :

Հայերէն ամէնէն հին թարգմանութիւ-նը կատարուած է 1846 – 47ին եւ հրա-տարակուած՝ Կալկաթա լոյս տեսնող « Ազգասէր » պարբերաթերթին մէջ: Թարգմանութիւնը հաւանաբար կատա-րած է Մ. Թաղիադեանց: Այնուհետեւ Թիֆլիսի «Մուրճ», «Լումա» ամսագիր-ներուն, «Զարթօնք» գրական – գեղար-ուեստական հաւաքածոյին, Փարիզի «Ա-նահիտ»ին, Թէոդիկի «Ամէնուն տարե-ցոյց»ի եւ Հրանտ ու Զապել Աստուրի կազմած «Գանձարան» դասագիրքին մէջ լոյս տեսած են Սաատիի հայերէն թարգ-մանութիւնները: Իսկ Հ. Միրզայեանի, Ս. Ումարեանի եւ Ա. Մելիք – Վարդան-եանի թարգմանութեամբ հատուածներ հրատարակած են Թեհրանի « Նոր դաղա-փար» եւ «Լոյս» ամսագիրները, «Վերա-ծնունդ» շաբաթաթերթը, «Ալիք» թեր-թը, «Նաւասարդ» հաւաքածոն :

Սակայն « Գոլեստան »ի ամբողջական հրատարակութիւնը առաջին անգամ լոյս տեսած է 1929ին, Նիւ Եորք, Տոքթ. Յա-րութիւն Թիրեաքեանի թարգմանու-թեամբ, որ աւարտած էր 1910ին: Յա-ջորդ հրատարակութիւնը լոյս տեսած է 1958ին, Երեւան, Ա. Մելիք – Վարդան-եանի թարգմանութեամբ :

ԱՐՓԻՆԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Կինը աւելի բացատրութիւն ուզեց, բայց Նորայր յամառօրէն կրկնեց նոյն բանը : Միայն թուղթը :

Որոշեալ տեղը երբոր վար կ'իջնային, տոմսակավաճառը բսաւ .

— Ոչ, տիկին, Գլամառը հոս չէ :

Անշուշտ թէ հոն չէր, քանի որ Փա-րիզէն դուրս չէին ելած դեռ: Բայց Փոր-թին հոտը կուգար: Երբոր հայ մայրը եւ երիտասարդ տղան վար իջան հանրա-կառքէն, կեցան մայթին վրայ: Նորայր որ կնոջ բեռը առած էր, դրաւ նստարա-նի մը վրայ, ինքն ալ նստաւ քովը, ըսե-լով թէ վայրկեանէ մը կը գրէ թուղթը եւ կուտայ: Կինը ոտքի՝ կը սպասէր :

Նորայր թղթապանակէն էջ մը սպիտակ թուղթ հանեց, ինքնառհս գրիչը բացաւ և գրեց վճռականօրէն .

« Տիկին եւ Պարոն Տիւվէռ,

« Ես այլեւս պանդոկ պիտի չդամ: Զիս այլեւս բնաւ պիտի չտեսնէք: Վազը պիտի իմանաք վախճանս՝ թերթերէն: Անձնաս-պան պիտի ըլլամ: Պատճառները բոլորո-վին անձնական են: Որոշումս անդրդուելի է: Անդրդուելի : Չեմ ուզեր ապրիլ: Չեմ կրնար: Գիտցէք որ Փարիզի մէջ...

Եպրաքսէ հանըմ տղուն արագասահ գրիչին նայելով բսաւ .

— Էօ-էօ՛Ֆ, քալէմինտէն քա՛ն աքար:

Գրիչը ծակեց թուղթը: Տղան քֆրեց (իբրեւ թէ ծայրին) եւ շարունակեց .

« ... ոչ ոք ունիմ: Մարդ չունիմ ոչ ո-քի սու մը պարտք ունիմ: Այս երկտողս ձեզի կը գրեմ, ընելու համար պահանջ մը: Այն կինը, հայրենակից կինը որ ձե-զի կը բերէ այս երկտողս, ահա այդ կինը պէտք է տիրանայ այն բոլոր բաներուն զորս ունիմ սենեակիս մէջ: Ամէն ինչ այդ խեղճ կնոջ տուէք: Անոր կը նուիրեմ : Չեմ ուզեր որ ոստիկանութիւնը գրաւէ : Կը խնդրեմ որ յարգուի այս վերջին փա-փաքս :

«Շնորհակալութեամբ եւ վերջին ող-ջոյնով

Կը ստորագրեմ
ՌՈՊԷՌ
(Նորայր Կարապետեան)

— Ատ ինչ շուտ լմնցուցիր, բսաւ Եպ-րաքսէ հանըմ :

Նորայր պահարան կը փնտռէր թղթա-պանակին մէջ, ապարդիւն կերպով :Խիստ դժգոհ էր չդտնելուն համար: Յանկարծ խելք բրաւ եւ հարցուց կնոջը թէ Ֆրան-սերէն կարդալ գիտէ՞: «Էյ միայն այդ էր պակաս» բսաւ կինը: Այն ատեն տղան ուղղակի ծալուած թուղթը ձեռքը դրաւ մայրիկին: Ոչ, ուրիշ ընելիք ունէր : Հանեց իր ինքնոթեան թուղթը, ան ալ միասին տուաւ, գրած երկտողին տակ ա-ւելցնելով .

« Նամակիս կը միացնեմ ինքնութեան թուղթս, որպէսզի ապահով ըլլաք թէ գրութիւնը ուղղակի ինձմէ կուգայ »:

Նորայր եւ կինը քովնտի փողոց մը մը-տան ու յառաջացան: Բաւական մը քա-լեցին: Մսավաճառի մը առջեւ կանգ ա-ռաւ տղան, եւ դէմի եղերքը քիչ մը ան-դին ցոյց տուաւ պանդոկ մը մարմար դուռով, ոսկեզօծ տառերով: Հոն պէտք է տանէր իր տուած թուղթը եւ յանձնէր պանդոկապետին :

Նորայր կնոջ վերադարձուց զորդի ծը-բարը եւ միաժամանակ տուաւ դրամա-տոմս մը՝ զոր Եպրաքսէ հանըմ մերժեց խստօրէն :

. . . . . .

Ճշմարիտ փոթորիկ մը փրցուց հայ մայրիկը :

Պիտի խենթանար, խելքին պիտի գար: Անպայման սխալմունք մը պատահած էր, որովհետեւ խելքին պիտի գար: Բայց լաւ կը կարդայի՞ն. ուշադրութեամբ կը կարդայի՞ն. վստա՞հ էին իրենց ըսածին: Բայց, Աստուած իմ, Հայ մը չկա՞յ սա մօտերս որ գայ ու պէտք եղածին պէս թարգմանէ: Ո՞ր սենեակին ունեցածը. ինք ի՞նչ գործ ունի ոստիկանութեան գր-բաւածներուն մէջ: Ռոպէ՞ռ մի:

Փոքրակազմ եւ սիրուն պանդոկապե-տուհին է որ նախապէս թուղթը առած էր եւ կարդալով գոյնը նետած: Դուրս նետ-ուեցաւ զրասենեակէն եւ սանդուխներն ի վեր ճչաց — Տէզիռէ՛, Տէզիռէ՛: Եւ որովհետեւ իր ուղածին չափ շուտով չէր հասներ ամուսինը, սկսաւ զրասենեակին ելեկտրական կոճակները բոլոր յարկե-րուն վրայ հնչեցնել : Վերջապէս պան-դոկապետը վար եկաւ ըսելով — «Բերի՞ն ապահովագրութեան պատասխանը» : Բայց գրեթէ միաժամանակ իր կնոջ տժ-գունութիւնը տեսնելով դէմքը կախեց ու բարկացաւ : «Խենթ ես դուն կ'ըսէր. նո-րէն անկողին պիտի իյնաս. դեռ երկու օր է ոտքի ելեր ես... ի՞նչ կ'ըլլանք կոր »:

Երբոր ինքն ալ կարդաց Նորայրին թղ-թիկը, այս անգամ կնոջը հետ սկսաւ հարցումներու տարափ մը տեղացնել Եպ-րաքսէ հանըմին վրայ: Բնականաբար չէին համարձակեր շուտով այս վերջնոյն ըսել թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ, քանի որ չէին գիտեր թէ ինչ կապեր Հայուհին կը միացնեն տղուն: Երբ վերջապէս, մեծ դժուարութեամբ հասկցան թէ պարզ հայրենակից մըն է, տուին երկտողին ի-մաստը :

Ոչ, չէր կրնար հաւատալ, աչքերը կը մթագնէին, արիւնը գլուխը ելած էր, ըլ-լալիք բան չէր :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(4 Շար.)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ դիշեր :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անդամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի :*

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻԻԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ
TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ դեղեցիկ երգերը.

1.— ԱԼԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՒ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները :

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIÉ)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ :

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծընունդի եւ Նոր Տարուոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար :

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի :

Միութեանս անդամուհի Տիկինները չատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը :

ՍԱԿԱԴԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 4 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9472 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5373

ՄԵԿՆՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՅԱՋՈՐԴՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս խմբագրականը լոյս տեսած է Պոսթընի մեր պաշտօնակից Հայրենիքի մէջ, Նոյեմբեր 25ին, այսինքն ճիշդ այն օրը, երբ ընկեր Գուրգէն Մը-խիթարեան մահացաւ Ուստրի մէջ, Դաշնակցութեան օրուան առթիւ ճառախօսած պահուն: Ընկեր Արամ Սահակեանի մահուան առթիւ գրուած այս տողերը այսօր տարապայմանօրէն իրաւ կը հնչեն, իբրեւ կարապի երգը մեր սիրելի ընկերոջ:

Կեանքի անողոք օրէնքն է մահը: Մահուան գերանդին կը գործէ միշտ, ամէնուրեք եւ, մասնաւորաբար, հայ կեանքին մէջ:

Կ'ըսենք «մասնաւորաբար», որովհետեւ հայ կեանքը աւելի շատ դիւրութիւններ կ'ընծայէ գերանդիին չարաշուք գործին համար: Հայ հանրային մարդը, գործիչը, գրագէտը, բանաստեղծն ու արուեստագէտը, աւելի շատ կը տառապին, շուտով կը մաշին եւ կ'անհետանան:

Ի՞նչ անուններ կը յիշենք դեռ վերջին տասնամեակին միայն, ուր յաջորդաբար, կորսնցուցինք մեծ դէմքեր, որոնք առնուազն յիսուն տարի աշխատած են մեր ժողովուրդին ու հայրենիքին համար եւ ծառայած, իրենց ուժերուն առաւելագոյնովը. հաւատքով, նուիրումով եւ անշահախնդրութեամբ: Կորսնցուցինք քաղաքական, զինուորական, հրապարակագրական ու գրական դէմքեր, որոնք անմոռանալի գործեր կատարեցին, երբ կ'ապրէին եւ իրենց գործերով ու վաստակով կ'ապրին դեռ, երբ արդէն հեռացած են այս աշխարհէն:

Չենք ուզեր տալ ցանկը այս մեկնողներուն, ինչ որ պիտի ահաբեկէր մեզ, մեր կորուստներուն քանակովն ու որակովը:

Ողբալու համար չէ որ կը գրենք այս տողերը, այլ մտածելու համար: Կը գրենք, յիշելու համար թէ աթոռներ պարպուած են, հանրային աթոռներ, որոնք շօշափելի չեն եւ այսօր թափուր կը մնան: Սերունդն է որ կը փոխուի, կեանքի բնական օրէնքով: Մեր ձեռքը չէ մահուան բաղուկը ոլորելու եւզսպելու անկարելի գործը, սակայն, մեր ձեռքն է գործուած աւերը մեղմելու, վէրքը դարմանելու, նոր աթոռակալներ հասցնելու գործը:

Ճակատագիրը, ինչպէս սովորական է ըսել, կը վարէ կեանքի ու մահուան ահաւոր պայքարը, պատերազմը առանց ռումբի, լռութեան մէջ, սակայն ճակատագիրը չէ որ կը վարէ մահուան աւերածութիւններուն դարմանումը. մարդն է, մարդիկն են, կազմակերպութիւններն են, որ կրնան մեկնողներուն թողած բացը գոցելու աշխատանքը տանիլ:

Անմահ է կեանքը, հետեւաբար, անմահ է ժողովուրդը: Վերապրողներուն եւ ժողովուրդին կը մնայ ուրեմն՝ անհատ մեկնողներուն կորուստը զգալի չդարձնել, կամ թեթեւցնել հարուածը: Նախ՝ վառ պահելով անոնց յիշատակը. չմոռնալով տասնամեակներու ընթացքին, անոնց ըրած ծառայութիւնը, ապրեցնելով անոնց գործը եւ հետեւելով անոնց բացած ճամբաներուն:

Յետոյ, ինչ որ նոյնքան կարեւոր է ու անհրաժեշտ, յաջորդներ պատրաստելով մեկնողներուն: Միայն այս կերպով կ'ապրի ժողովուրդ մը, ոչ միայն կ'ապրի, այլեւ կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի:

Նոր կորսնցուցինք, դեռ քանի մը օր առաջ, մեր հանրային, գրական ու կուսակցական դէմքերէն մէկը՝ Արամ Սահակեանը: Կրնար ապրիլ դեռ եւ շարունակել իր ծառայութիւնը եւ օգտակար ըլլալ: Սակայն, մեր ուժերէն վեր էր զայն կեանքի մէջ պահելու միջոցներուն ստեղծումը: Ճակատագիր կոչուածը, դիշատիչ չար թռչունի մը նման, եկաւ ու քսանը չորս ժամուան մէջ յափշտակեց տարաւ զայն, արհամարհելով մարդկային դիտութեան բոլոր ջանքերը: Մնացինք անճար: Լաց ու ողբ, հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն, ճառ ու ծաղկեպսակ: Լաւ այս բոլորը: Սակայն, ո՞վ պիտի բռնէ անոր տեղը, ո՞վ պիտի յաջորդէ անոր, նոյնքան գաղափարական ու հաւատաւոր գործունէութեամբ: Այս հարցումներն են որ անպատասխանի կը մնան, ոչ միայն Արամի պարագային այլեւ իր բոլոր նմաններուն պարագային:

Կ'ուզենք յարգել անոր յիշատակը կամ ապրեցնել Արամի ու իր նմաններուն յուշքը,—նորեր պիտի պատրաստենք, շարունակելու, ամբողջացնելու համար անոնց գործը, որ անաւարտ մնացած է: Անշուշտ, ամէն սերունդ իրեն յատուկ ծառայութեան կերպը ունի. աշխատելու մեթոտը, ըմբռնելու եւ գործելու եղանակը: Կարեւորը՝ այդ կերպերը չեն. կարեւորը՝ մեկնողներուն հաւատքն ու հաւատալիքներն են:

Անոնք կը հաւատային հայ ժողովուրդին, անոր ընդունակութիւններուն եւ արժէքներուն: Համոզուած էին թէ արժանի է ան ազատութեան, պատմական իր առաքելութիւնը կատարելու համար: Վերացական գաղափար մը չէ ասիկա, որովհետեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը կուգայ հաստատելու՝ թէ Հայը ընդունակ է իրապէս մեծ դեր կատարելու, կատարած է անցեալին՝ ազգային քաղաքակրթութիւն ստեղծելով. արժէքներ ու գանձեր տալով միջազգային քաղաքակրթութեան, քաղաքական, մշակութային եւ արուեստի կալուածներուն մէջ:

Ուրեմն, պիտի հասցնենք մարդիկ որոնք հեռացողներուն նման, այս հաւատքը ունենային հայ ժողովուրդին վրայ: Գաղթական, թափառական ժողովուրդ մը չէ Հայը, որ հաղարամեակներ իր գոյութիւնը քաշկռտած ըլլայ կերպով մը: Հայրենիք ունեցող, պետութիւն ու քաղաքակրթութիւն ստեղծող ժողովուրդ մըն է ան, որուն հայրենիքը դարերով զրկուած է ազատութենէ:

Վերապրող սերունդը իր նուիրական պարտքը պիտի կատարէ, իր ժողովուրդին ազատութիւնը ամբողջացնելով, հայրենիքին հետ միասին, որ կոտորակուած է ու աւեր վիճակի մէջ:

Անոնք որ հեռացան, կը հաւատային հայ գրին ու մշակոյթին, աշխատած էին անոնց տարածման ու զարգացման: Անաւարտ մնացած է նաեւ այս սրբազան գործը: Մեր պարտքն է այնպիսի յաջորդներ պատրաստել, որ նոյն սէրը, նոյն եռանդն ու հետաքրքրութիւնը ունենան հայ գրին ու մշակոյթին հանդէպ: Միջոցներ ձեռք պիտի առնենք, որպէս զի վառ մնան միշտ հայ գրականութեան, մշակոյթի եւ արուեստի ջահերը, որոնք հայ կեանքի ամէնէն մութ օրերուն, լուսաւորած են հայ ժողովուրդը եւ պահած զայն եւ առաջնորդած:

Եւ վերջապէս, անոնք, անհետացողները, հաւատացած են, թէ կարելի է բարձրագոյն նպատակներու հասնիլ կազմակերպութիւններու շնորհիւ, հանրային օժանդակութեամբ, անշահախնդրութեամբ եւ կարգապահութեան զգացումով:

Վերապրողները պիտի մտածեն այս մասին, զօրացնելով համագործակցութեան ուժը, հաւաքական ու ներդաշնակ աշխատանքը, ուժերու կեդրոնացումը:

Խօսելով մեր թարմ կորուստին մասին, կրնանք ըսել՝ թէ ողբացեալ Արամը համոզուած կուսակցական մըն էր, հաւատաւոր մը, առանց սակայն կոյր մոլեռանդութեան: Դաշնակցական եղած էր, որովհետեւ գիտէր թէ իր կազմակերպութիւնը անվեհեր կերպով կը պայքարէր Հայուն եւ իր հայրենիքին ազատութեան համար: Մօտէն ծանօթ էր անոր մարտնչումներուն, հերոսներուն ու հերոսական կռիւներուն: Եւ այս բոլորին հետ բարոյական բարձր ըմբռնումներուն եւ սկզբունքներուն: Անոր, իր կազմակերպութեան զոհաբերութեան, անշահախնդրութեան ու հայրենասիրութեան:

Այս ոգին պիտի փնտռենք եւ այս ոգիով տոգորուած սերունդ պիտի պատրաստենք: Պիտի սգանք միշտ մեր կորուստները, սակայն մեր սփոփանքը պիտի փնտռենք մայն ու մայն արժանաւոր յաջորդներու պատրաստութեան մէջ:

Բաւական չեն լացն ու ողբը, անդարմանելի հարուածէն ետք, նոյն իսկ աւելորդ են անոնք, որովհետեւ յարգանքի զգացումը բարձրագոյն գնահատանքն է մեռնողներու հանդէպ: Գաղափարի ու նուրումի զինուորներ են ինկողները, որոնց յիշատակը արժանաւորապէս յարգած կ'ըլլանք միայն այն ատեն, երբ անոնց արժանաւոր յաջորդներ պատրաստենք:

Սուգ պահենք, սակայն մտածենք այս ուղղութեամբ եւ աշխատինք կենդանի պահել անոնց գործն ու յիշատակը:

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԼԱՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԷՆ

Անաստաս Միկոյեան Մոսկուա հասաւ Կիրակի օր եւ օդակայանը զինքը դիմաւորած են փոխ-վարչապետներ՝ Կոսիքին եւ Լեսեչքօ ինչպէս նաեւ Քուպայի Մոսկուայի դեսպանը:

Նիւ Եորքէն մեկնելէ առաջ, Միկոյեան, որ շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած էր Ռիսքի հետ, յայտարարած է որ «յառաջդիմութեան ընդհանուր տպաւորութիւն» մը ունի մինչ կը կարծուէր թէ խօսակցութիւնները ըլլալով հանդերձ հաճելի ապարդիւն եղած են: Շեշտած է նաեւ թէ իր երկիրը «մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ աշխարհի երկու մեծագոյն եւ ամէնէն զարգացած ազգերու յարաբերութեանց, որոնք հիւլէական հզօրագոյն զէնքերն ունին:

« Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը հողային պահանջներ չունին մէկը միւսին հանդէպ: Բայց երկրագունդը այնքան փոքրացած է որ բազմաթիւ կէտերու վրայ դէմ դիմաց կը գտնուինք Ամերիկացիներուն հետ եւ բախումներ կը պատահին: Եթէ քայլ առ քայլ, ասոնք չջնջուին, խաղաղ կերպով, կրնան, համայն մարդկութեան համար, վտանգաւոր կացութեանց առաջնորդել: Վարչապետ Խրուշչեւ կողմնակից է այս հարցերուն լուծման մասին խօսելու, քայլ առ քայլ եւ հետեւելու խաղաղութեան քաղաքականութեան մը: Մեր խնդիրը՝ խաղաղ համակեցութիւնն է եւ խաղաղութեան համար պայքարը »:

Քենըտիի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն, Միկոյեան յայտարարած է թէ այն տպաւորութիւնը կրած է որ « Միացեալ Նահանգները կ'անդրադառնան թէ պատերազմը ի՛նչ կը նշանակէ ներկայ պայմաններուն մէջ»:

Վստահ է Ամերիկացիներուն բարեկամեցողութեան վրայ եւ իրենք ալ նոյն ոգին ունին: Պէտք է կայուն խաղաղութիւն մը ապահովել աշխարհի բոլոր մարդոց համար:

Յայտարարութիւնը վերջացնելով, Միկոյեան շնորհաւորած է Ուոշինկթընի բնակիչները իրենց ունեցած փայլուն օդին համար եւ յոյս յայտնած թէ նոյն մթնոլորտը հաստատուի միջազգային յարաբերութեանց մէջ:

Արեւմտեան մամուլը շահեկան կը գտնէ նկատել թէ Փրաւտա եւ Իզվեստիա նոյն տեսակէտները կը պարզեն իրենց խմբագրականներուն մէջ, չեշտելով թէ Միկոյեան – Քենըտի տեսակցութիւնը թոյլ տուած է որ ամրապնդուի կողմերու փոխադարձ հասկացողութիւնը:

Ամերիկեան կողմն ալ տպաւորութիւնը լաւ է եւ քաղաքական շրջանակները՝ լաւատես: Այն յոյսն ունին թէ Անաստաս Միկոյեան մեկնած է այն խոր տպաւորութեամբ թէ Քենըտի կը շարունակէ վճռական մնալ եւ այդպէս ալ պիտի բացատրէ Խրուշչեւի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը յայտարարած է թէ արաբական աշխարհի ազատագրում չկայ ցորչափ Պաղեստինը ազատագրուած չըլլայ: Խորհրդարանի բացման նիստին առթիւ արտասանած այս ճառին մէջ, թագաւորը հրաւիրած է նաեւ երեսփոխանները որ կուսակցութիւններ կազմեն: Ասոնք արգիլուած էին 1957էն ի վեր:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան համագումարի բացման առթիւ, Թոլիաթթի խստօրէն քննադատած է Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութիւնը: «Անմիտ եւ յիմար» որակած է չին – հնդկական կռիւները եւ շնորհաւորած է Խրուշչեւը որ իմաստուն կերպով աշխարհի խաղաղութիւնը փրկած է, Քուպայի տագնապին առթիւ:

ԼԻՈՆԻ մէջ վերջ գտաւ Ալժերիայէն ներգաղթողներուն համագումարը: Ասոնք ընդհանուր ներում կ'ուզեն բոլոր անոնց համար որ դատապարտուած են յանուն « Ֆրանսական Ալժերիոյ»: Ալժէի նախկին երեսփոխան Լօռիոլ վստահեցուց թէ օրը մէկ միլիառ կը տրուի Պեն Պելլայի, առանց հաշուելու փոխատուութիւնները: Աւելի լաւ չըլլա՞ր որ այդ դումարները ներգաղթողներուն համար օգտագործուին: Քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ նաեւ հարքիներու ողբերգական վիճակով զբաղելու անհրաժեշտութիւնը: Բոլոր խօսք առնողները դառնութիւն եւ ցաւ յայտնած են եղածներուն համար:

ԱԼԺԷԻ Ազատագրական Ճակատի թերթերը կը գրեն թէ յեղափոխութիւնը մէկ կուսակցութեան գործը պիտի ըլլայ եւ պիտի ըլլայ առանց համայնավարներուն:

ՍԷՆ– ՍԻՐՑԻՆԵՐԸ ոգեկոչեցին Աուսթերլիցի յաղթական ճակատամարտի 157րդ տարեդարձը: Արդարեւ 1805ին է որ Նափոլէոն այդ յաղթանակը տարած է Ռուսաստանի եւ Աւստրիոյ կայսրերուն վրայ: Սէն – Սիրի համար Աուսթերլից թուականէ մը եւ անունէ մը աւելի բան մըն է՝ աւանդութիւն մըն է, իր տօնն է:

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը յայտարարած է թէ Չինաստանի դեսպանը՝ Հսու Եի Հնիլ առաջարկած է Սուրիոյ իր երկրին տնտեսական եւ նիւթական օժանդակութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ատալէթ կուսակցութեան համագումարը վերընտրեց Կիւմիւշփալան իբրեւ նախագահ: Համագումարը 3 օր տեւած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏԻ

ԵԸԼՏԸՋԻ ՊՈՆՊԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ա.

1921ին Երեւանի նկարիչները Թիֆլիսի «Հայ արուեստագէտներու ընկերութեան» անդամներուն հետ միասին, պետական թատրոնին միջանցքին մէջ կազմակերպեցին նկարներու ցուցահանդէս մը, որմէ քանի մը տասնեակ նկարներ դնեց Հայաստանի կառավարութիւնը եւ 1921 Օգոստոս 20ին հիմը դրաւ Պետական թանգարանին: Թանգարանին առաջին վարիչը եղաւ նկարիչ Վրթանէս Ախիկեան:

Թանգարանին հիմնադրութիւնէն երկու ամիս ետք վարիչ նշանակուեցաւ նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, որ ինք իր ձեռքով կը հաւաքէր զանազան վայրերու մէջ գտնուող թանգարանային արժէք ունեցող առարկաներ, կը գնէր հայերէն հին ձեռագիրներ, իւղաներկներ, հին դրամներ, կենցաղային առարկաներ:

1921 – 22ին Կովկասի Հայոց ազգագրական ընկերութեան հիմնադիր եւ ղեկավար Երուանդ Լալայեանի ջանքերով Թիֆլիսէն Երեւան փոխադրուեցաւ ընկերութեան հարուստ հայագիտական գրադարանը՝ պատմա – ազգագրական թանգարանին հնագիտական եւ ազգագրական գոյքերը, որուն հիման վրայ 1922ի դարնան հիմը դրուեցաւ թանգարանին հնագիտական եւ ազգագրական բաժիններուն, որոնց առաջին վարիչը նշանակուեցաւ Երուանդ Լալայեան:

1922ին Մոսկուայէն ստացուեցան առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն Էջմիածինէն Մոսկուա տեղափոխուած թանգարանի առարկաները եւ Արեւելեան լեզուներու Լազարեան ճեմարանի հաւաքածոները:

Թանգարանը հարստացնելու գործին մէջ մեծ չափով օգնեց գրագէտ եւ պատմաբան Երուանդ Շահազիզ, որ Նոր Նախիջեւնէն Երեւան բերաւ ժողովուրդին հաւաքած թանգարանի իրերը՝ Նոր Նախիջեւան քաղաքին պատմութեան եւ գրական – ընկերային կեանքին վերաբերեալ բազմաթիւ նիւթեր, որոնց հիման վրայ 1922ին հիմնուեցաւ թանգարանին պատմագրական բաժինը եւ որուն վարիչ նշանակուեցաւ Երուանդ Շահազիզ: Պատմագրական բաժինին մէջ կեդրոնացուեցան հին հայերէն ձեռագիրներ, գրոզներու ձեռագիրներ, նամակներ, փաստաթուղթեր, լուսանկարներ եւ բազմաթիւ այլ գրաւոր նիւթեր:

1922ի վերջերը արդէն պաշտօնապէս գոյութիւն ունէին թանգարանին հետեւեալ վեց բաժինները — հնագիտական, պատմագրական, ազգագրական, գեղարուեստական, տնայնագործական եւ յեղափոխական:

Յետագային տնայնագործական բաժինը միացուեցաւ ազգագրականին, իսկ յեղափոխութեան բաժինը 1928ին անջատուեցաւ եւ դարձաւ առանձին թանգարան մը:

Այս ձեւով, Հայաստանի Պետական թանգարանին առաջին տարին, մինչեւ 1922ի վերջը, իր ձեւաւորման շրջանն է, երբ հիմնադրուեցան զանազան բաժինները եւ թանգարանը ստացաւ իր պաշտօնական Հայաստանի Պետական կեդրոնական թանգարան անունը: Թանգարանը ունեցած է իր քանի մը ժամանակաշրջանները:

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԸ տեւեց մինչեւ 1931, որու ընթացքին զանազան հիմնարկութիւններու քով գտնուող թանգարանային իրերը կեդրոնացուեցան եւ գնումներու միջոցով հարստացան հաւաքածոները:

1926ին Երեւան փոխադրուեցաւ եւ հնագիտական բաժնին յանձնուեցաւ Անիի աւերակներէն հանուած գոյքերուն այն մասը, զոր յաջողած էին կորուստէ փրկել եւ առժամեայ կերպով պահել Սանահինի վանքը:

1929 – 1931ին Էջմիածինի թանգարանին գոյքերը եւս յանձնուեցան կեդրոնական թանգարանին:

1931ին թանգարանին յանձնուեցան Շընութիւններու Պահպանութեան կոմիտէին կողմէ ութ տարիներու ընթացքին պեղումներու եւ զանազան հողային աշխատանքներու ատեն պատահական ձեւով գտնուած հնութիւնները եւ գնումներու միջոցով հաւաքուած քանի մը հազար հնագիտական առարկաները:

Թանգարանը հարստացնելու գործին մէջ օգնեցին նաեւ Լենինկրատի եւ Մոսկուայի թանգարանները: Արդարեւ իրենց ունեցած հարուստ իրերէն մեծ քանակութեամբ հնութիւններ նուիրեցին եւ փոխանակութեան կարգով Հայաստանի թանգարանին յատկացուցին եւրոպացի նկարիչներու եւ քանդակագործներու գործեր:

Թանգարանը, միեւնոյն ատեն, զանազաններէ կը գնէր առարկաներ: Այս ձեւով ձեռք բերուեցան, գլխաւորաբար, հին դրամներ, ազգագրական իրեր, տունի հին կարասիներ, ասեղնագործութեան նմոյշներ, զգեստ եւ գեղարուեստական նկարներ:

Մինչեւ 1925 – 26ի տարիներուն թանգարանը առանձին պիւտճէ չունէր: Ծախքերը կը հոգար Լուսաւորութեան նախարարութիւնը իր պիւտճէի հաշուոյն եւ ի պահանջել հարկին մասնաւոր գումարներ կը տրամադրէր հնութիւններ գնելու կամ ցուցահանդէսներ կազմակերպելու համար:

Ինքնուրոյն պիւտճէ ունենալը թանգարանին հնարաւորութիւն տուաւ գիտական այցեր կազմակերպելու Հայաստանի զանազան շրջանները՝ ազգագրական տեսակէտով իրարմէ տարբեր խումբերը ուսումնասիրելու եւ անոնց կենցաղին եւ սովորութիւններուն վերաբերեալ ազգագրական առարկաներ հաւաքելու համար: Այդ ժամանակ էր, որ հիմը դրուեցաւ նաեւ ծրագրուած հնագիտական պեղումներուն, որոնք, սակայն, ընդարձակուեցան տարիներու ընթացքին: Այս շրջանին զգալի չափով ընդարձակուեցաւ թանգարանին շէնքը, որուն մէկ մասը յատկացուեցաւ հաւաքածոներուն, իսկ միւս մասն ալ՝ ցուցահանդէսներուն:

Թանգարանը իր գոյութեան առաջին շրջանին կազմակերպեց քանի մը ցուցահանդէսներ, որոնք ընդհանուր էին եւ կը կազմակերպուէին բոլոր բաժիներուն մասնակցութեամբ:

Թանգարան այցելողներուն թիւը եղած է 1925 – 26ին՝ 14·016 հոգի, 1929 – 30ին՝ 17·226: Այցելուներու թիւէն կ՝երեւայ, որ թանգարանը իբրեւ նորոյթ, դեռ մեր ժողովուրդին կենցաղին մէջ չէր մտած, մանաւանդ որ այցելուներուն մեծ մասը Հայաստան եկած դրսեցիներ էին: Մեր ժողովուրդը նոր կ՝ընտելանար թանգարանին եւ, ինչպէս փաստերը ցոյց կու տան, բաւական դանդաղ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ.— 1931էն մինչեւ 1939 բնորոշ է անով, որ թանգարանը անընդհատ պրպտումներու մէջ է գտնելու համար ցուցադրութեան նոր ճամբաներ, կազմակերպելու համար ցուցահանդէսներ, ուր անցեալի մշակոյթին մնացորդները հանդէս գան իբրեւ իրենց դարաշրջանի երեւոյթները ցոյց տուող վկաներ եւ ոչ թէ ինքնանպատակ առարկաներ, որոնք կը վկայեն լոկ իրենց պատրաստող վարպետներուն արտակարգ շընորհքը:

Առաջին առթիւ քննուեցան ցուցադրուած առարկաները եւ անոնցմէ ընտրուեցան այնպիսիներ, որոնք յատկանշական էին իրենց ժամանակաշրջանին համար եւ կրնային ցոյց տալ դարաշրջանին տնտեսութիւնը, թեքնիքը, ժողովուրդին զբաղումը, կենցաղը եւ սովորութիւնները:

Այսպէս, 1932ին կազմակերպուեցաւ նախնադարեան տոհմատիրական շրջանը, ստրկատիրական եւ աւատատիրական կարգերը ներկայացնող ցուցահանդէս մը, որ կ՝ընդգրկէր ընդամէնը նախասրահ մը, երկու ցուցասրահ եւ անոնց յարակից միջանցքը, ընդամէնը 250 քառ. մեթր տարածութեամբ:

Սակայն, այդ ցուցահանդէսը ունէր երկու հիմնական թերութիւններ: Գլխաւոր թերութիւնը այն էր, որ հաւասարապէս բոլոր դարաշրջաններուն համար անհրաժեշտ ցուցադրական իրեր չկային: Թանգարանին առարկաները թէեւ ճոխացած էին, բայց մեծ մասամբ պատահական, մէկը միւսը կրկնող իրեր էին եւ, շատ մը պարագաներու տակ, չէին կրնար ներկայացնել մեր ժողովուրդին մշակոյթը իր ընորոշ կողմերով: Օրինակ, այն ժամանակ Հայաստանի մէջ քարի դարը բոլորովին չէր ուսումնասիրուած եւ թանգարանին մէջ հին քարէ դարու առարկաներ չկային, այդ պատճառով նեղմանկարները՝ Լոռու բնանկարի ֆոնի վրայ: «Թումանեանը Լոռու ձորերում եւ ծմակներում բազմապատկւում էր ... Մեծ ներքին ունէր, որ վառւում էր դէմքին»: Ապա տեսնելով «Աղաւնու վանքը» աւանդութեան եւ «Թմբկաբերդի առումը» պոեմի առաջին հրատարակութիւնների պատճէնները, ասաց. «Դրանք անթերի բաներ են»: Իր հիացմունքը յայտնելով «Հայոց լեռներում» եւ «Քրիստոս անապատում» բանաստեղծութիւնների նկատմամբ, աւելացրեց. «Սրբանց տակը կը ստորագրէի»: Խօսելով Թումանեանի կեանքի աննպաստ հանգամանքների, նրա լայնածաւալ հասարակական գործունէութեն մասին, ասաց, որ Թումանեանը «ժամանակ չունեցաւ ամբողջութեամբ իրականացնելու իր մեծ պոտենցիալը»: «Օհաննէսը կարող էր ասել Օսկար Ուայլդի խօսքը, թէ՝ «Գրականութեան մէջ գործադրեցի իմ տաղանդը, կեանքում շռայլեցի իմ հանճարը»:

Վահան Տէրեանի կիսադրին (գործ՝ Յակոբ Կիւրճեանի) դիտելով, նկատեց. «Երեւում է, որ վերջին լուսանկարից է քանդակել: Տխուր արտայայտութիւն ունի»: Ապա լռեց եւ կարօտով ու վշտով ասաց. «Վահանին շատ եմ սիրում»: Դանդաղ եւ զգացուած կարդալով «Հրաժեշտի գազելը», նկատեց, որ դա «իսկական գազել» է, իսկ «Մոռանալ... մոռանալը» որակեց «սքանչելիք» բառով:

Երբ գրական բաժնից դուրս գալով անցնում էր պատկերասրահով, կանգնեց Մարտիրոս Սարեանի բնանկարների առաջ եւ ասաց. «Հայաստանի սինթեզը... Մարտիրոսին սիրում եմ: Ոմանք նրան չեն ընդունում, — եւ աւելացրեց, — չեն հասկանում»:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

«Գրական թերթ»

(4 եւ վերջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Թ. եւ վերջին մաս)

ՊԸՐԼԱՏ

1811ին եւ 1915ին այս քաղաքին մէջ կը յիշատակուի «Հայկական փողոց» մը: 1646ին Մարքուս Պանտինուս կը գրէ թէ քաղաքին բնակչութիւնը կազմուած էր Ռումանացիներէ, Հայերէ եւ Հունգարներէ: Իսկ հայր Մինաս Բժշկեան կը յիշատակէ քանի մը տուն Հայերու գոյութիւնը:

ԺԵ. դարուն Պրըլատի մէջ կը գտնենք հայ շոլթուզ մը Քարափոթոն անունով, որ հաւանաբար Կարապետին աղաւաղուած ձեւն է: Այս հայ համայնքին մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ չունինք:

ԹԵՔՈՒՉ

Հայր Մինաս Բժշկեան կը գրէ թէ այստեղ կային երկու հարիւր Հայեր, ինչ որ բաւական մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ: Ունէին եկեղեցի մը:

ՊՐԱՅԻԼԱ

Նաւահանգիստ Դանուբի վրայ: ԺԹ. դարուն սկիզբները կային քսան տուն Հայեր, որոնք եկեղեցի մըն ալ ունէին:

×

Այս յօդուածաշարքը գիտական ուսումնասիրութիւն մը չէ: Հաւաքելով կարգ մը տուեալներ, ուզեցինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել որոշ տեղեկութիւներ Մոլտավիոյ մէջ ապրող Հայերու մասին, ցոյց տալ մանաւանդ անոնց կատարած դերը իշխանապետութեան կեանքին զարգացման մէջ:

Մոլտավիոյ մէջ Հայերը շատ լաւ ընդունուեցան եւ ստացան լայն իրաւունքներ: Եթէ նկատի չառնենք 1551ին Շթեֆան Ռարէշ իշխանին կողմէ եղած հալածանքները (ըստ պատմագէտներու այս իշխանը կէս խենթ էր), Մոլտավիոյ մէջ Հայերը ունեցած են լայն ազատութիւններ եւ իրաւունքներ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Վարպետը մօտենում էր ցուցասեղաններին ու պահարաններին, ուշադիր դիտում էր ցուցադրուած նմուշները, ինքնագրերի պատճէնները, գրողների գեղարուեստական դիմանկարներն ու լուսանկարները, իրերը: Յաճախ կանգ էր առնում եւ մէկ – երկու հակիրճ նախադասութեամբ արտայայտում իր տպաւորութիւնը, իր կարծիքը այս կամ այն գրողի, նրա երկերի մասին: Նա չէր ըշտապում: Նա գտնւում էր «իր տանը», հարազատ միջավայրում, նրան շրջապատում էին իր աւագ եւ կրտսեր գրչակից ընկերները, որոնցից շատերի հետ հանդիպումներ ու զրոյցներ էր ունեցել, նրանց հետ կիսել իր յոյսերն ու հիասթափութիւնները ...

Բաֆֆու պահարանի առջեւ կանգնեց մտախոհ՝ յենուած ձեռնափայտին, ապա ասաց. «Բաֆֆին շատ խոշոր գրող է. մեր վէպի ամենամեծ դագաթը: Նա ինձ հայրենասիրութիւն է տուել. նրանից լեզու եմ սովորել»: Մուրացանի նկարը դիտելով նկատեց, որ ինքը եւ իր ընկերակիցները պատանեկութեան օրերին Մուրացանի եւ առհասարակ «Նոր – Դարի» գրողների վերաբերեալ նախապաշարուած են եղել, համարելով նրանց յետադիմականներ: «Լաւ մարդ էր», — ասաց նա, ձեռքը մեկնելով դէպի Մուրացանի լուսանկարը, եւ կրկնեց. «Լաւ մարդ էր. միշտ մի խոր թախիծ կար դէմքին. կեանքում դժբախտ եղաւ: Շիրվանզադէի բաժնում տեսնելով նրա երկերի առաջին հրատարակութիւնները, մտերմօրէն ժպտաց, ասես հին ծանօթների էր հանդիպել:

«Ես սրանք եմ կարդացել»: Ապա հայեացքը բարձրացնելով վիպասանի երիտասարդական լուսանկարի վրայ, ասաց. «Գրականութեան մէջ ռէալիստ էր, բայց կեանքում ռոմանտիկ էր այն ժամանակ ...»:

Կարդաց Յովհ. Յովհաննիսեանի գրական գործունէութեան 30ամեայ յոբելեանի առթիւ 1913 թ. բանաստեղծին ուղղած իր շնորհաւորական նամակը եւ գրտաւ, որ «վատ չէ, անկեղծ սրտով է գրած»: Ապա մի կարճ դադարից յետոյ ասաց՝ հպարտութեան եւ երախտագիտութեան նկատելի շեշտով. «իմ ուսուցիչն է, թէ ճեմարանում, թէ պոեզիայում: Նա ինձ ուստա չինեց»:

Երկար ու թախծալի ժպիտով դիտեց Ե. Թադէոսեանի՝ Յովհ. Թումանեանի դիմանկարները՝ Լոռու բնանկարի ֆոնի վրայ: «Թումանեանը Լոռու ձորերում եւ ծմակներում բազմապատկւում էր ... Մեծ ներքին ունէր, որ վառւում էր դէմքին»: Ապա տեսնելով «Աղաւնու վանքը» աւանդութեան եւ «Թմբկաբերդի առումը» պոեմի առաջին հրատարակութիւնների պատճէնները, ասաց. «Դրանք անթերի բաներ են»: Իր հիացմունքը յայտնելով «Հայոց լեռներում» եւ «Քրիստոս անապատում» բանաստեղծութիւնների նկատմամբ, աւելացրեց. «Սրբանց տակը կը ստորագրէի»: Խօսելով Թումանեանի կեանքի աննպաստ հանգամանքների, նրա լայնածաւալ հասարակական գործունէութեն մասին, ասաց, որ Թումանեանը «ժամանակ չունեցաւ ամբողջութեամբ իրականացնելու իր մեծ պոտենցիալը»: «Օհաննէսը կարող էր ասել Օսկար Ուայլդի խօսքը, թէ՝ «Գրականութեան մէջ գործադրեցի իմ տաղանդը, կեանքում շռայլեցի իմ հանճարը»:

Վահան Տէրեանի կիսադրին (գործ՝ Յակոբ Կիւրճեանի) դիտելով, նկատեց. «Երեւում է, որ վերջին լուսանկարից է քանդակել: Տխուր արտայայտութիւն ունի»: Ապա լռեց եւ կարօտով ու վշտով ասաց. «Վահանին շատ եմ սիրում»: Դանդաղ եւ զգացուած կարդալով «Հրաժեշտի գազելը», նկատեց, որ դա «իսկական գազել» է, իսկ «Մոռանալ... մոռանալը» որակեց «սքանչելիք» բառով:

Երբ գրական բաժնից դուրս գալով անցնում էր պատկերասրահով, կանգնեց Մարտիրոս Սարեանի բնանկարների առաջ եւ ասաց. «Հայաստանի սինթեզը... Մարտիրոսին սիրում եմ: Ոմանք նրան չեն ընդունում, — եւ աւելացրեց, — չեն հասկանում»:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

«Գրական թերթ»

(4 եւ վերջ)

ՄԱՌԻ – ՆՈՒՊԱՐ ՏԱՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մառի – Նուպար Ուսանողական Տան ուսանողները կը հաղորդեն որ իրենց վարչութեան ընտրութիւնը կատարած են: Նորընտիր վարչութիւնը հետեւեալ կազմն ունի.—

Տընի Քէչէճեան (նախագահ), Ալպէր Հարոյեան (քարտուղար), Հրայր Այվազեան (զանձապահ), Ստեփան Ստեփանեան (Բարեգործականի մօտ պատուիրակ), Գրիգոր Ճիշճաքանեան (տօնակատարութեանց), Փիլիպպոս Փիլիպպոսեան (մշակութային), Կասթոն Աւետիսեան, Կապրիէլ Գէորգեան, Ժագ Մուրատեան, Մարկոս Սիմոնեան եւ Աւետիս Վանիսեան (խորհրդատուներ):

ՁԵՌ ՄԵՋ ՄԱՐԴԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՆՈՒՅՆ ՊԵՍ ՉԵՆ ՄՆԱՑԵԼ...

ԽՈՒՐ ՏԱՂԱՐՆԵՐ

Ամառը մեզ հյուր եկավ ծանր ու տաժանելի ձմռան հետևից, ինչպես միշտ, անսպասելի։ Ամառը, որ ամեն տարի մեզ համար ուրախություն է բերում, ամեն տարի մեզ համար նոր հույսեր է արթնացնում, ամեն տարի մեզ համար նոր ծրագրեր է առաջադրում, այս անգամ եկավ ոչ միայն անսպասելի, այլև ահավոր ծանր։ Ամառը, որ մեզ համար միշտ ուրախության, զվարճության, հանգստի ու հաճույքների աղբյուր է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար ահ ու սարսափ ներշնչելով։ Ամառը, որ մեզ համար միշտ ուրախ ու զվարթ է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար տխուր ու մռայլ։ Ամառը, որ մեզ համար միշտ ծիծաղ ու կատակ է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար լուրջ ու տագնապալի։ Ամառը, որ մեզ համար միշտ ծաղիկ ու ծաղկեպսակ է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար սև ու ցավալի։ Ամառը, որ մեզ համար միշտ ժպիտ ու ծիծաղ է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար արցունք ու հեծեծանք։ Ամառը, որ մեզ համար միշտ կյանք ու զվարթություն է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար մահ ու ավերածություն։

Ամառը, որ մեզ համար միշտ ծաղկած ու բուրավետ պարտեզ է եղել, այս անգամ եկավ մեզ համար ցցված ու ամայի անապատ։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Լիբանահայ նկարիչ

ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Իր գործերը

Կը ներկայացնէ

GALERIE MOUFFE

67, Rue Mouffetard

ԲԱՑՈՒՄ ԱՅՍՕՐ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ,

ԺԱՄԸ 18ԷՆ 21

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ :

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մը-շակոյթի Տան մէջ :

« Տատրագոմի հարսը »

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն — 3 դասախօսութեան մէջ ամփոփուած սկիզբէն Մեծն Տիգրան Բ.ի գահակալութեան վախճանը :

(Ա) Ուրարտական շրջան, Բ) Արմէնները տիրապետութիւնն ու Արտաշէս Աշխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ.) : Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ թիւի մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա. եւ Բ. դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսի վրայ հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգներ, նաեւ «Անուշ»էն մեներգներ :

Գինն է առանց երգի զոյգը 15 Ն. Ֆ., (մէկ ժամ տեւողութեամբ) :

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն. Ֆ. :

Առաքման ծախքը զրկողին վրայ : Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանքները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)

MARSEILLE Maison ALKAZ

Լիոն, Տպարան Թադէոսեան

Փարիզի հայ գրատուները

(Թրագօշի առաջին հինգ սպառած սալերու երգերու երգարանը մօտ ատենէն պիտի զրկուի փափաքողներուն 2 Ն. Ֆ. :)

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS

NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84

— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անդամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի զեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Մարիամ եւ Վարդան Սարգիսեան կը փնտռեն իրենց զաւակը՝ Գառնիկ Սարգիսեան, ծնած Պէյրութ, որ իրենց հետ Լիբանանէն Հայաստան ներգաղթած է 1947ին : Լուր ունեցողները տեղեկացնեն Մ. Միսաք Մանուկեանի, 145 Ավընիւ տ'Իթալի, Փարիզ (13) :

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

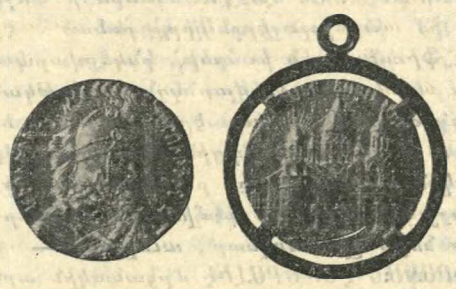

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝

JACK KOJA

et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ զՆլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻԻԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ Attractions

ԽԱՂԵՐ BAR

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ BUFFET

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վնարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 5 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9473 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5374

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ա.

Ի՞նչ էինք երէկ եւ ի՞նչ կը ներկայացնենք այսօր Ե՞տ ենք գացած թէ առաջ: Հաշուեկշիռ մը գծել չէ մեր նպատակը: Այլ կ'ուզենք հպանցիկ ակնարկ մը նետել անցեալին վրայ, աւելի լաւ ըմբռնելու համար ներկան :

Վերջին յիսուն տարիները ճակատագրական եղան հայ ժողովուրդի գլխաւոր երկու հատուածներուն համար, սահմանին այս եւ այն կողմը ,— Թուրքիա եւ Կովկաս :

Արեւմտահայութեան համար դարձակէտ մը եղած էր 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը : Յեղափոխական կուսակցութիւնները վերջ տուած էին իրենց մարտական գործունէութեան Թուրքիոյ մէջ :

Կարծեր էինք, որ ծագած էր ազատութեան արշալոյսը, հնչած էր աւետաբեր զանգակը, որուն զօղանջին կը սպասէինք դարերէ ի վեր :

Այս հաւատքով ազգովին լծուած էինք զուտ մշակութային աշխատանքի՝ Պոլսէն մինչեւ գաւառի հեռաւոր անկիւնները : Զարթօնքի, վերածնունդի նոր եւ փայլուն շրջան մը սկսած էինք բոլորել , նախանձը շարժելով տիրապետող ցեղին, որ հասկցաւ թէ մեզմէ առնուազն կէս դար ետ էր մնացած :

Շուտով վերսկսան կեղեքումները գաւառի մէջ: Պոլսոյ պատրիարքարանը իր թաքիրներով կը ռմբակոծէր Բարձրագոյն Դուռը, խնդրելով վերջ տալ հարստահարութեանց :

1912 – 13ի Պալքանեան պատերազմը վճռական դեր մը պիտի խաղար Օսմ. կայսրութեան կեանքին մէջ: Քանի մը ամսուան մէջ Թուրքիա պիտի կորսնցնէր իր եւրոպական ընդարձակածաւալ հողերը, Ադրիականէն մինչեւ Արեւելեան Թրակիա :

Իթթիհատ, որ 1912ին իշխանութիւնը զիջած էր իթիլաֆ կուսակցութեան, առիթէն օգտուելով 1913 Յունուար 10/23-ին տապալեց Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշայի «մեծ դահլիճ»ը, որուն մաս կը կազմէին Քեամիլ փաշա եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան :

Այնուհետեւ այս ոճրագործ կուսակցութիւնը սանձարձակ պիտի գործէր մինչեւ 1918 Հոկտեմբեր 30, երբ Մուտրոսի մէջ պիտի ստորագրէր Թուրքիոյ անպայման անձնատուութեան դաշնագիրը յաղթական դաշնակիցներուն հետ :

Պալքանեան աղէտէն վերջ շեշտուած էր համաթրքական, թուրանական շարժումը, որ վերջ պիտի տար Օսմ. կայսրութեան զանազան բաղկացուցիչ տարրերը « օսմանցի» պիտակին տակ եղբայրօրէն միացնելու գաղափարին: Գաղափար, որ հրապարակ նետուած էր Սահմանադրութեան հռչակման օրերուն :

Կիլիկիոյ համատարած ջարդերը 1909 Ապրիլին պերճախօս ազդանշան մըն էին յառաջիկային պայթելիք նոր փոթորիկներուն համար :

Ապտիւլ Համիտ գահին վրայ էր տակաւին : Իթթիհատ, որ բուն կազմակերպիչն էր այդ ջարդերուն, մեղքը փաթթեց կարմիր Սուլթանի վզին:

1909 Մարտ 31ին պայթած էր շէրիաթներու շարժումը Իթթիհատի դէմ, Պոլսոյ մէջ : Յաջորդ օր կը սկսէր Ատանայի ջարդը :

Հակառակ հայկական նոր ջարդերուն , ազգովին բարեմտօրէն շարունակեցինք հաւատալ օրուան իշխանութեան :

Հայկական գաւառներու հարստահարութեանց հետ միաժամանակ հալածանքի ենթարկուեցան ոչ – Թուրք իսլամ տարրերն իսկ ,— ինչպէս Արաբները ,— որոնց մէջ երեւան եկած էին անկախութեան ձգտումներ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՄԷՆ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

ՆԱՍՐ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Իմամ էլ Պատր շահեկան յայտարարութիւններ ըրած է Ֆիկառոյի թղթակցին, իր վրանին տակ, տեղ մը Եմէնի ռազմաճակատին վրայ:

Իմամ էլ Պատր դէմ չէ Քենըտիի առաջարկին: Ծանօթ է որ այս վերջինը կ'ուզէր լուծում մը գտնել Եմէնի համար , ժողով մը գումարելով Սանաայի, Ռիատի եւ Ամմանի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Իմամը համաձայն է եթէ ասոր արդիւնքը ըլլայ՝ Եգիպտացիներուն մեկնումը : Ինք որեւէ դիմում չէ ըրած Սէուտ եւ Հիւսէյն թագաւորներուն, խնդրելով որ ընթացք չտան նման հրաւէրի մը :

Ինչ որ կարեւոր է Իմամին համար Ա. Բաբ Մ. Հանրապետութեան զօրքին հեռանալն է: Միջոցները կարեւոր չեն : Իմամը այն համոզումն ունի որ Նասր, ի տես զինուորական գետնի վրայ կրած ձախողութեանց, ելքի ճամրայ մը կը փնտռէ առանց վարկը կորսնցնելու : « Կ'ուզէ որ իրեն ստիպման տակ դնեն եւ նախատեսուած ժողովը կրնայ իր սպասած պատրուակը հայթայթել իրեն, կ'աւելցնէ էլ Պատր: Եթէ Եգիպտացիք երթան, ինծի 48 ժամ հարկաւոր է միայն որպէսզի Սանաա մտնեմ: Արդէն այդ նահանջը նախատեսելով, հրահանգ տուի ռազմիկներուն որպէսզի գերիներ բռնեն եւ փոխանակութեան զէնք մը ունենան եթէ անոնք իրենց հետ պատանդներ տանին»:

Երբ Ֆիկառոյի թղթակիցը որոշ վարանում ցոյց կուտայ, յայտնելով թէ տրուած ըլլալով բանակին մէջ տիրող կիրքը, վստահ է՞ որ կռուողները զինքը պիտի լսեն, Իմամը ժպտելով կը պատասխանէ.— « Կը յուսամ յաջողիլ: Դրամ առաջարկեցի ցեղախումբերուն իւրաքանչիւր գերիի համար որ ողջ – առողջ կը բերեն »:

Քանի մը օր առաջ, արդէն եգիպտական զօրախումբ մը ուղած է յանձնուիլ եթէ իրենց կեանքը երաշխաւոր են , Իմամին զօրքը պատասխանած է՝ նախ յանձնուեցէք, ապա կը տեսնենք: Եւ Եգիպտացիք շարունակած են կռուիլ : Յարդ Իմամը միայն չորս եգիպտացի գերիներ ունի որոնք վիրաւոր վայրաչուներ են: Բայց միապետական բանակը ոչ դեղ ունի, ոչ ալ բժիշկ: Այդ իսկ պատճառաւ Էմիր Սէյֆ էլ Իսլամ էլ Հասան որու կեդրոնատեղին քալելով վեց օր է թագաւորին վրանէն, կոչ ըրած է Միջազգային Կարմիր Խաչին : Եգիպտացի վիրաւորներն ալ պիտի մեռնին եթէ խընամքը ժամանակին չհասնի:

Իմամին վարչապետը որ միեւնոյն ատեն բանակին հրամանատարն է պատրաստ է նոյնիսկ օտար կամաւորներու դիմել երկրէն վռնտելու համար յարձակողները, բայց նաեւ թնդանօթ եւ հրասայլ պէտք է :

Սուլթան Համիտի համիսլամական քաղաքականութեան փոխարէն Իթթիհատը կը գործադրէր համաթրքութեան, թուրանականութեան վարդապետութիւնը :

Այս նոր վարդապետութիւնը տունը պիտի քանդէր Հայութեան :

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին Հայութեան երկու հատուածները պիտի միանային՝ պահանջելու համար Թրքահայաստանի վեց նահանգներու Բարենորոգումները, որոնք չէին գործադրուած 1878ի Պերլինի դաշնագրէն ի վեր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱԶԱՐԻ կառավարութիւնը կարեւոր փոփոխութեանց ենթարկուած է: 9 նախարարութիւններ կը փոխեն իրենց տէրերը, ասոնց մէջ են Անդրծովեան , Պաշտպանութեան եւ Լուսաւորութեան նախարարութիւնները: 1961էն ի վեր Սալազար ինք ստանձնած էր պաշտպանութեան նախարարութիւնը զոր այսօր բարձրաստիճան սպայի մը կը յանձնէ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը սկսած է Քուպայէն քաշել իր «Իլլիուչին 28» օդանաւերը ինչպէս պահանջած էր Ամերիկա :

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը ազգայնացումներու ձեռնարկած է որոնք գլխաւորաբար փոքր առեւտուրին եւ փոքր ճարտարարուեստին կը վերաբերին :

ԹԻԹՕ խանդավառութեամբ ընդունուած է Մոսկուա հասնելուն, ուրկէ անմիջապէս Քիեւ մեկնած է: Մինչ կ'ողջունուէր Խորհ. Միութեան մէջ, Փեքինի մէջ կը շարունակեն քննադատել Պելկրատի «հերձուածը»:

ԻՍՐԱՅԷԼ 134 ժողովական հայրեր պիտի ընդունի Դեկտեմբերի ընթացքին : Այս հրաւէրին նախաձեռնութիւնը ըստանձնած էր Գալիլիայի Արքեպիսկոպոսը: Տիեզերական ժողովին առաջին նըստաշրջանը կը փակուի Շաբաթ օր , շատ հաւանական է որ Պապը ներկայ ըլլայ փակման նիստին: Արդարեւ բոլորովին առողջացած է :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Բրեժնեւ Փրակա հասաւ ներկայ ըլլալու համայնավար կուսակցութեան համագումարին:

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը կը հաղրդէ թէ իշխան Հասան, Եմէնի Իմամ Մոհամետ էլ Պատի հօրեղբայրը մեռած է առջի գիշեր, Սէուտական Արաբիոյ մէկ հիւանդանոցը, այն վէրքերուն հետեւանքով, զորս ստացած էր կռիւներու ընթացքին :

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ իր գոհունակութիւնը յայտնեց Գերմանիոյ տուած օգնութեան առթիւ, Իսրայէլի պաշտպանութեան համար: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Իսրայէլի վարչապետը կոչ ըրաւ աշխարհի երեք հարիւր հրեայ միլիոնատէրերուն (տոլարով) որ նուազագոյն՝ հինգ հարիւր հազար տոլար տան Իսրայէլի կարօտեալ երախաներուն :

ՕՄՍՔԻ մէջ (Սիպերիա) Եհովայի վըկաներ բանտարկութեան դատապարտուեցան հինգ օր տեւող դատավարութեան մը ընթացքին: Հաստատուած էր թէ , ըստ Թաս գործակալութեան, այդ աղանդին անդամները «խորհրդային պետութեան իսկական թշնամիններն են» եւ «քաղաքական նպատակներ» կը հետապնդեն :

ՓՐՈՖ. ԱՆՐԻ ՎԱԼԼՈՆ մեռաւ առջի օր, 83 տարեկան էր: Դիրք բռնած էր Տրէյֆիւսի ատեն եւ նախ՝ ընկերվարական ապա համայնավար կուսակցութեան անդամ էր: Դասախօս էր Սորպոն եւ Քոլէժ տը Ֆրանս: Հեղինակն է կարգ մը գործերու մանուկներու բնաւորութեան եւ նկարագրին վերաբերեալ, գլխաւորաբար :

ԳՐԱԿԱՆ ԷՆԹԵՐԱԼԻԷ մրցանակին արժանացաւ Անրի – Ֆրանսուա Ռէ « Լէ փիանօ մեքանիք » վէպին համար: Նախ լրագրող, վէպ գրել սկսած է 1958ին : Սպանական տօնը 1959ին Երկու Մակօներու գրական մրցանակը ստացած էր :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, Կոզլով յայտարարեց թէ անոնք որոնք ապահով են իրենց պատմական ապագային համար պէտք չունին կրակին հետ խաղալու:

Գ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Խորհուրդի Նախագահ՝ Տոքթ. Խոզէ Ազերետօ տը Բէրտիկան եւ նոյն հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէն Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, իրենց կիններով, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 29ին, երեկոյեան ժամը 9ին, օդային ճամբով Պէյրութի օդակայանը ժամանեցին :

Այս առթիւ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Լիբանանի կրթական յանձնախումբը , օդակայանի պատուոյ հիւրասրահին մէջ յարգանքի պատշաճ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր :

Ներկայ էին Լիբանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ներկայացուցիչներ Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան եւ Վարդան Վրդ. Տէմիրճեան, պետական երեսփոխաններ՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Վարդգէս Շամլեան, Ազգային Գաւառական Ժողովի ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեան, Ազգային Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Պ. Ռուբէն Մավիսագալեան, Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ Պ. Ղազար Զարըգ, Ազգային եւ բոլոր հայ վարժարաններու, հայ կաթողիկէ եւ հայ բողոքական բոլոր դպրոցներու գերյարգելի տնօրէն հայրերն ու քոյրերը եւ տնօրէնները եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները :

Օդանաւի իջման, հիւրերը դիմաւորուելէ ետք Կրթ. Յանձնախումբի կողմէ, հիւրասրահ հրաւիրուեցան: Իրենց սրահ մուտքին՝ խանդավառ ծափերու մէջ, երկու գեղեցիկ ծաղկեփունջեր նուիրուեցան տիկիններուն :

Խորէն Արք.ի , Փորթուկալի հիւպատոսին եւ պետական հայ երեսփոխաններ Մովսէս Տէր Գալուստեանի եւ Վարդգէս Շամլեանի կողմէ սիրալիր ու ջերմ ընդունելութենէ ետք, տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն :

Կրթական Յանձնախումբի անդամ Հայր Յ. Վրդ. Մըսըրեան , Ֆրանսերէն լեզուով բարիգալուստ մաղթեց հիւրերուն, հայ երեք համայնքներու կրօնական եւ ազգային իշխանութեանց, պետական հայ երեսփոխաններուն եւ բազմահազար հայ աշակերտութեան տնօրէններուն կողմէ: Շնորհակալութիւն յայտնեց այն բարերար ու օգտակար գործին համար, որ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը կը կատարէ, նիւթապէս օժանդակելով հայ ժողովուրդի կրթական եւ այլ բազմապահանջ կարիքներուն :

Տոքթ. Խոզէ Ազերետօ տէ Բէրտիկան , պատասխանելով նոյնպէս Ֆրանսերէն լեզուով, շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց հանդէպ եղած այս ջերմ ընդունելութեան համար: Առաջին հանդիպումս է այս կողմերը, կ'ուզեմ մօտէն ծանօթանալ: Պիտի շարունակենք ըսաւ, Պ. նախագահը, հայ համայնքին ի նպաստ մեր գործունէութիւնը :

Յարգելի հիւրերը, Սրբազան հօր եւ պետական հայ երեսփոխաններու կողքին, մէկիկ – մէկիկ ընդունեցան ներկաներուն բարիգալուստի մաղթանքները : Կրթական Յանձնախումբի անդամներ Հայր Յ. Մըսըրեան եւ Տոքթ. Բ. Մկրտիչեան կը ծանօթացնէին ներկաները իրենց հանդամանքով :

Ուրբաթ կէսօրէ ետք հիւրերը մեկնեցան Պաղտատ, Դեկտեմբեր 10ին կրկին վերադառնալու համար Պէյրութ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏԻ ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՆՊԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

(ՀԱՅԱԳԷՏ ՏՈՔԹ. Է. ՇԻՈՒՑԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

Ներկայիս Հունդարիոյ մէջ հայագիտական ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ Տոքթ. Էտմոնտ Շիուց, որ մասնագիտութեամբ թրքագէտ եւ թաթարագէտ է: Իր մասնագիտութեան բերումով հետաքրքրուած է հայ – զփչախ խնդիրներով եւ հայ մշակոյթին հետ կապ ունեցող հարցերով: Տոքթ. Է. Շիուցի գործերը ցոյց կուտան, որ ան լուրջ պատրաստութիւն ունեցող դիտնական մըն է, եւ ընդարձակ ծանօթութիւններ ունի հնադարեան Հայաստանի լեզուին եւ պատմութեան մասին:

Գիտնականի այս հետաքրքրական դէմքը մեզ կը մղէ ներկայ յօդուածով ներկայացնել հայագիտութեան բնագաւառին մէջ անոր ունեցած գործունէութիւնը՝ հիմնուելով մեզի ծանօթ իր ուսումնասիրութիւններուն վրայ:

Կը սկսինք անոր մէկ կարճ յօդուածով, զոր ան խորագրած է «Հայկական խաշար», որ 1958ին լոյս տեսաւ Հունդարիոյ Գիտութեան Ակադեմիայի «Աքթա Օրիենթալիա» պարբերականին մէջ (Գ. պրակ Ա.): Այստեղ Տոքթ. Շիուց կը զբաղի անլուծելի մնացած հայերէն բառի մը ստուգաբանութեամբ: Առաջնորդուելով Ակադ. Աբարատ Ղարիբեանի «Հայ բարբառագիտութիւնը» գործին մէջ ներկայացուած մէկ ճշդումէն թէ հայերէնի մէջ Հ. հնչիւնը կը փոխուի Խ.ի, յատկապէս Վանի շրջանին մէջ եւ հիմնուելով Հրաչեայ Աճառեանի այն տեսակէտին վրայ թէ այս հնչումներու փոփոխութիւնը ժամանակագրական ձեւով կը սկսի արաբական արշաւանքներուն յաջորդած դարաշրջանէն (տե՛ս «Քննութիւն Վանի բարբառի», Երեւան, 1952), Տոքթ. Շիուց խաշար բառը կը նկատէ պարսկերէնէ հայերէնի անցած «հաշար» բառը:

«Աքթա Օրիենթալիա»ի մէջ (Թ. պրակ Ա.), «Նիքոլաս Միշթոթֆալուսի Քիչ եւ հայ գիրքերու տպագրութիւնը» խորագրով 1959ին լոյս տեսած ուսումնասիրութեան մը մէջ, հունդարացի պատմագէտը կը զբաղի Ժէ. դարուն, ուսանելու համար Հունդարիայէն Ամսթերտամ (Հոլանտա) զրկուած ուսանողի մը դէմքով: 1680ին, այս քաղաքին մէջ, ան տրպագրիչ կը դառնայ եւ իր ձեռքով կը ձուլէ տառեր եւ կը տպէ հունդարերէն լեզուով Աստուածաշունչ մը: Անոր չինած տառերը այնքան դեղեցիկ էին, որ Եւրոպայի զանազան երկիրներէ ապըսպրանքներ կ՝ընդունի եւ նոյնիսկ առաջարկներ՝ տպելու հայերէն եւ վրացերէն գիրքեր, որոնց համար կը ձուլէ մասնաւոր տառեր: Ինքնակենսագրական գիրքի մը մէջ ան կը գրէ. «Հայաստան որքան հեռու եղած ըլլայ Ամսթերտամէն, այնուամենայնիւ, ես, անոր համար ըրած եմ մեծ ծառայութիւններ»: Հունդարացի պատմագէտը հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ համար Միշթոթֆալուսի, որ հայերէն լեզուով այնքան գիրքեր տպած է, չերեւար հայ մատենագիտութեան պատմութեան մէջ, եւ այս մոռացութեան պատճառը կը վերագրէ այն իրողութեան, որ հայկական առաջին տպագրութիւններու մասին կատարուած հետազօտութիւնները առաջին առթիւ կատարուած են հայկական ծագում ունեցող տպագրիչներու գործերուն քննութեամբ:

Հեղինակը, իր այս ուսումնասիրութեան մէջ կարճ պատմականը կ՝ընէ հայերէն առաջին տպագրութիւններուն, որոնք սկսած են 1512ին Յակոբ Մեղապարտի կողմէ, որ երկու տարուան ընթացքին տպած է հինգ գիրքեր: Յետոյ կը զբաղի հայ գիրքերու տպագրութեան կեդրոններով, որոնք ԺԷ. դարուն կազմուեցան Կ. Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, որոնցմէ պէտք է յիշատակենք Լեմպերկ քաղաքը, ուր հայերէն գիրքեր սկսան տպուիլ 1616ին եւ Սուչավա, ուր հայերէն գիրք մը տպուած է 1649ին: Այս տեղեկութիւնը նորութիւն է մեզի համար: Մենք գիտէինք թէ Սուչավայի մէջ գրուած են կրօնական զանազան ձեռագիրներ (օրինակ, Սուչավայի Սիմիոն եպիսկոպոսին կողմէ 1506ին գրուած աղօթագիրքը, Սուչավայի Ս. Աքսենտիոս վանքին մէջ 1624ին գրուած աւետարանը, 1641ին գրուած ուրիշ աւետարան մը, 1649ին գրուած հանրածանօթ աւետարանը եւայլն), բայց չէինք գիտեր թէ 1649ին Սուչավայի մէջ տպագրուած է նաեւ հայերէն աւետարան մը: Տրուած ըլլալով, որ Սուչավայի մէջ կը խայտար հայկական կեանքը, ուր գոյութիւն ունէին հայկական բազմաթիւ եկեղեցիներ, իսկ Զամքայի վանքին մէջ կը գտնուէր նաեւ եպիսկոպոսական եկեղեցին, ուր ըստ Գր. Կոյլավի հաւաստիացումին, կար նաեւ աստուածաբանական դպրոց մը, անհաւանական չի թուիր հայերէն աւետարանի մը տպագրութիւնը: Կը մնայ, որ Տոքթ. Շիուց աւելի լայն տեղեկութիւններ տայ իր հաստատապէս այս վրկայութեան մասին: «Հայ – զփչախերէն տառադարձութեան մասին» խորագրուած մեծ ուսումնասիրութեան մը մէջ («Աքթա Օրիենթալիա», 1961, հատոր ԺԲ. պրակ 1–3) հունդարացի պատմաբանը կը քննէ Լեհաստանի Հայերուն կողմէ թաթար – զփչախ լեզուին գործածութեան պարագան ու այս առթիւ կը թուէ այս լեզուին հայ եւ օտար ուսումնասիրողներուն անունները, ինչպէս նաեւ ԺԷ. դարուն գրուած հայ – զփչախ քանի մը բնագիրներ: Ինչպէս յայտնի է, զըփչախերէնը ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Լեհաստանի Հայերուն գործածած լեզուն էր: Հեղինակը կը փորձէ ուրուագծել հայերէնին եւ զփչախերէնին միջեւ գոյութիւն ունեցող հնչաբանական յարաբերութիւնները՝ վերլուծելով այս երկու լեզուներուն հնչական գրոյթը: Բնականաբար 24 էջնոց աշխատութեան մը մէջ ան հազիւ կրնար քննութեան առնել ամէնէն աւելի հետաքրքրական եւ յատկանշական երեւոյթները միայն, ինչպէս, օրինակ, Ի, Վ, Յ գիրերուն երկձայնի տառեր ըլլալու, կամ Ը–ի եւ Յ–ի պարագան, յետոյ՝ Կ եւ Գ տառերու բազաձայնումը, ինչպէս նաեւ ՍՏ, ՇՏ բազաձայնական խումբին հարցը: Մենք կը կարծենք թէ այս աշխատութիւնը կը հանդիսանայ կարեւոր նպաստ մը՝ ծանօթանալու համար —առայժմ մասնակի — հայ – զփչախ բարբառի հնչական գրոյթին:

Պիտի յիշատակենք Շիուցի ուրիշ մէկ աշխատութիւնը, որ 1961ին հրատարակուեցաւ «Աքթա Օրիենթալիա»ի մէջ (ԺԲ. պրակ 1–2), ուր նոր տեղեկութիւններ կուտայ 1616ին Լեմպերկի մէջ Յովհաննէս Կարմատանենց քահանայի կողմէ հիմնուած տպարանին մասին, ուր տպագրուած են սազմոսարան մը եւ «Ազտակս» գիրքը: Շնորհիւ Ֆր. Մաքլերի մէկ տարտամ ցուցմունքին, հեղինակը Ամսթերտամի մատենադարանին մէջ երեւան հանեց հայ – զփչախ բարբառով գրուած աղօթագիրք մը, որ Լեմպերկի մէջ տպագրուած է 1618ին, ինչպէս ցոյց կուտայ այս յօդուածին կցուած լուսանկարը: Հեղինակը կը յիշատակէ ուրիշ գիրքերու անուններ ալ, տպուած Լեմպերկի մէջ, հայ – զփչախ բարբառով, ինչպէս Զամչեանի յիշատակած աղօթագիրքը (Պատմութիւն Հայոց, 1786, Գ. էջ 664, որ սակայն, հաւանաբար 1618ի աղօթագիրքն է), յետոյ՝ 1705ին Լեմպերկի մէջ տպուած հայ – զփչախ սազմոսարանը, զոր կը յիշէ Մ. Բժշկեան:

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի «Տեղեկագիր» պարբերականին մէջ (1961, թիւ 1) հրատարակուած իր մէկ յօդուածով («Նոր տուեալներ Գ. Թոքատեցիի մասին) Տոքթ. Է. Շիուց տեղեկութիւններ կուտայ Հայու մը մասին, որ 1686ին, Յունիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն, աւստրիական բանակին կողմէ Պուտա քաղաքի պաշարման օրերուն, նամակներով կապ պահեց աւստրիական բանակներու հրամանատարութեան հետ, նոյնիսկ անձամբ մասնակցելով այս պաշարումին: Քաղաքին տէր եղած Թուրքերուն դէմ կռուող աւստրիական բանակները օգտուեցան այս նամակներէն, որոնք կը գտնուին Վիէննայի պետական թղթածրարներու «Թուրչիքա» բաժինին մէջ: Իր այս յօդուածով, հեղինակը մոռացութենէ փրկեց հունդարական հողին վրայ Հայերուն ունեցած գործունէութեան նոր էջերը:

Վերջապէս պէտք. է յիշատակենք «Հանդէս Ամսօրեայ»ի յոբելենական թիւին մէջ (1961, 10 – 12) լոյս տեսած իր յօդուածը, ուր կը զբաղի հայերէն «կատապան» բառին ստուգաբանութեամբ, զոր կարդ մը հեղինակներ կը նկատեն բիւզանդական քաթեփանօ (դուքս, կառավարիչ) տիտղոսաբառէն առնուած: Այս բառը, որ մտած է նաեւ հունդարերէն լեզուին մէջ, արձանագրուած կը գտնենք Անիի քարերէն մէկուն վրայ՝ Քոնսթանթին Տուքաս կայսեր իշխանութեան տարիներուն (1059 – 1067), «արեւելից կատապան», հետեւաբար տիտղոս մըն է, թէեւ Արարատի բարբառին մէջ այս բառը ունի «այդիի պահապան»ի իմաստը, ինչպէս կը վկայէ Հիւրշման:

Մենք ներկայացուցինք հայագէտ (եւ միաժամանակ թրքագէտ) Տոքթ. Է. Շիուցի գործերուն մէկ մասը, որոնք իրենց արժէքով պատիւ կը բերեն հունդարական հայագիտութեան:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Համեմատաբար հարուստ էր տոհմատիրական կարգերու քայքայման ժամանակաշրջանը ներկայացնող բաժինը, ուր ցուցադրուած էր մեծ մասամբ Ե. Լալայեանի եւ Հայաստանի Հնութիւններու Պահպանութեան կոմիտէի կատարած դամբարաններու պեղումներուն հիման վրայ:

Ստրկութեան շրջանը ներկայացուած էր Ուրարտուի վերաբերեալ նիւթերով, որ չափէն աւելի միակողմանի եւ աղքատ էր: Հոս ցուցադրուած էին միայն սեպագիր արձանագրութիւններ եւ դերմանացի դիտնական Լեման Հաուփթի գիրքէն առնուած քանի մը գծագրութիւններ:

Աւատապետական շրջանը ներկայացուած էր հին եւ միջնադարեան ժամանակաշրջանին վերաբերեալ առարկաներով: Հին Հայաստանը պատկերացուած էր յունական, հռոմէական, պարսկական եւ հայկական դրամներով, իսկ միջին դարերու բաժնին մէջ, բազմաթիւ երկրորդական կարգի առարկաներու կողքին աչքի կը զարնէր Մշոյ Առաքելոց վանքին քանդակազարդ հոյակապ դուռը:

Այս շրջանին, Լենինկրատ, Էրմիթաժի թանգարանը կը գտնուէին Անիի մէջ գտնուած առարկաները եւ միայն 1936ին, երբ ետ ստացուեցան, բացուեցաւ Անիի բաժինը:

Այս ցուցահանդէսին շնորհիւ պարզուեցաւ թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է ընթանային հնագիտական աշխատանքները, որպէսզի կարելի ըլլար պակասները լրացնել եւ Հայաստանի պատմութեան բո-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Կիւրեղ աղան բոլորովին առողջ էր, երբ առաւօտեան զարթնեց, նախաճաշեց, խաչակնքեց, բաց արաւ երկաթէ արկղը, ուրտեղ փողերն էր պահում, վերցրեց յիսուն օսմանեան ոսկի եւ դուրս եկաւ սենեակից խանութ գնալու, երբ յանկարծ լսեց որ երախաները պոռում են.

— Հաջի Քորո՛ն... Հաջի Քորո՛ն...

Կիւրեղ աղան ցնցուեց, մի թեթեւ սարսուռ փշաքաղեց մարմինը, մի պահ կանգ առաւ շէմքի վրայ, ապա ներս մըտաւ եւ նորից լսեց երախաների աղաղակը:

— Հաջի Քորո՛ն... Հաջի Քորո՛ն...

Միեւնոյն տեսակի սարսուռը, այս անգամ աւելի ցուրտ, բայց ելեկտրական հոսանքի արագութեամբ, ճեղքեց անցաւ ներս ամբողջ մարմնով: Կարծես չոր սառնամանիքի նման մերկացրին, կանգնեցրին քամու առաջ եւ մի գոյլ սառը ջուր լցրին մարմնի վրայ:

Նա մօտեցաւ պահարանին, գլուխը կոխեց մէջը, իրար ետեւից մի քանի գաւաթ օղի լցրեց եւ խմեց:

Կարծես մի քիչ տաքացաւ:

Նորից առաջացաւ դէպի սենեակի դուռը եւ դրան արանքից՝ խոպոտ եւ կերկերուն ձայնով բղաւեց.

— Աղջի՛, Հազարխա՛ն...:

Ոչ ոք չպատասխանեց:

— Հազարխան...

Լռութիւն:

Հազարխան խաթունը Կիւրեղ աղայի կինն էր:

Ինչո՞ւ չէր պատասխանում:

Ո՞ւր էր գնացել:

Քիչ առաջ նա կրակտանն էր. հէնց որ Կիւրեղ աղան պատրաստւում էր խանութ գնալու՝ լսւում էր նրա փապուճի քրսքրսոցը:

Կիւրեղ աղան նորից մօտեցաւ դրան եւ արանքից ահռելի ձայնով բղաւեց.

— Հազարխա՛ն...

Այս անգամ Հազարխան խաթունը, աճապարանքով եւ ոտներն իրար փաթաթելով, վեր վազեց:

— Ո՞ւր ես գացեր, երկու ժամ է կը ճաթռտիմ:

— Բաղչան էի, չլսեցի:

— Չօչուխները Հաջի Քորօ, Մաջի Քորօ կը պոռային...

— Հա:

— Հա, ի՞նչ.

— Հաջի Քորոն է:

— Ի՞նչ կ՝ըսէ.

— Կ՝ըսէ պղտախպօրս հետ խօսելիք ունիմ:

Կիրեղ աղան նորից ցնցուեց:

— Վախըթ չունիմ, թող իրիկունը գայ:

— Շատ ազէկ, կ՝ըսեմ:

Կիւրեղ աղան անմիջապէս գլխի ընկաւ թէ ինչ բանի համար Հաջի Քորոն կարող էր եկած լինել:

«Քածը դահա չի մոռցեր...» ասաց նա իր մտքում եւ տեսնելով կնոջը, որ դեռ կանգնել էր եւ մտադրութիւն չունէր գնալու, բղաւեց.

— Ի՞նչ ես կայներ դէմս, գնա չըսի՞:

Կինը ցատկեց ոչ այնքան ուզենալով, որքան ամուսնու սարսափից:

Բայց երբ Հազարխան խաթունը սենեակի դրան մօտեցաւ, Հաջի Քորոն հասել էր շէմքը եւ, առանց որեւէ բան ասելու, ներս մտաւ եւ կանգնեց Կիւրեղ աղայի առաջ:

Սպիտակ գլուխով, սպիտակ եւ արդէն դեղնելու մօտ մորթով, նիհար, բարակ, նուրբ ձեռքերով, սեւ եւ թեթեւ եազման գլխին, յանդելու մօտ աչքերով, որոնց հեռաւոր խորքերում կարծես ինչ որ քաղցրութիւն է աճում, ձեռքերը ծալած սրտի վրայ, կարկատաններով բայց մաքուր ֆիսթանը հագին, գլուխն ուսին թեքած, խեղճ – խեղճ Հաջի Քորոն կանգնեց իր փոքր եղբօր առաջ:

— Հոգէառ հրեշտակն է մտեր տունս, ասաց Կիւրեղ աղան մտքում:

— Պղտախպար, ոտքդ պագնեմ, մ՝ներ, մ՝ըլլիր ամէն բան մոռցիր, ան փարան տուր մինչեւ դերեզման ապրիմ, անօթի եմ, մեղք եմ:

Հաջի Քորոյի այս խօսքերից Հազարխան խաթունի աչքերը խոնաւցան, որի ի տես Կիւրեղ աղան աչքերը խոլոռտեց կնոջ վրայ եւ՝

— Ի՞նչ փարա, Հաջի Քորօ, հարցրեց նա:

— Պապուս փարան, միրասի իմ բաժինքը:

— Տահա չե՞ս մոռցեր:

— Մոռցեր էի, ամա հիմա գլխաւոր չունիմ, կինէ միտքս ինկաւ:

Հազարխան խաթունը Կիւրեղ աղային պաղատելու մի փորձ արաւ, բայց հանդիպեց նրա զազրելի, պղտոր մթին աչքերին:

— Տեղդ ծանրը նստէ, քեզ ըլ սօխախը կը նետեմ, սաստեց նա կնոջը:

— Պղտախպար, ոտքդ պագնիմ, ազաչեց Հաջի Քորոն, որի քաղցածութիւնը իր ձայնի մէջ անգամ շեշտւում էր:

— Փարա մարա չիկայ, ես ըլ խեղճ եմ, էս օր վազը իմ չօչուխներս էլ որ բանոց կ՝երթան. ինծի վո՞վ տ՝իտայ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(1 Շար.)

լոր փուլերը հաւասարապէս ուսումնա – սիրել եւ ներկայացնել Թանգարանին մէջ :

Յետագայ աշխատանքներուն չնորհիւ , 1948 – 1950ին յայտնաղործուեցաւ Ֆարէ դարը : Պղինձի դարը , որ յաջորդած է քարի դարուն եւ կ'ընդգրկէ Ք . Ա . երրորդ հազարամեակը , ուսումնասիրուե – ցաւ Շէնգաւիթի պեղումներուն առնն (1935 – 57) : Անագապղինձի դարը մէջ – տեղ եկաւ պլիւաորաբար Լճաշէնի մէջ : Այդ դարաշրջանը կ'ընդգրկէ զրեթէ ամ – րողջ երկրորդ հազարամեակը Ք . Ա . եւ յաջորդած է պղինձի դարուն : Լճաշէնի պեղումները սկսած են 1954ին եւ դեռ կը շարունակուին :

Ուրարտուի մշակոյթը (Ժ . Զ : դարե – րը Ք . Ա .) կ'ուսումնասիրուի կարմիր բլուրի եւ Արին բերդի պեղումներուն հիման վրայ :

Յետուրարտական ժամանակաշրջանը (Ք . Առաջ Զ–Դ . դարերը) կ'ուսումնա – սիրուի Դուինի փորի չերտերուն մէջ գտ – նուած հասուստ նիւթերուն հիման վր – րայ :

Հին Հայաստանը (Ք . Ա . երբորդ դա – րէն մինչեւ Դ . դար՝ Ֆրխատոզ եաք) կ'ուսումնասիրուի պլիւաորաբար Գառ – նիի ամրոցին պեղումներուն հիման վր – րայ :

Միջնադարեան Հայաստանը (Դ . ԺԹ . դար)՝ Դուինի պեղումներով :

Այս պեղումները ոչ միայն հնարաւո – րութիւն տուին ուսումնասիրելու համար Հայաստանի պատմութեան դանա – զան շրջանները , այլեւ գտնուած իրե – րով կարելի դարձաւ ամրողջացնել Թան – գարանին բոլոր բաժինները :

Թանգարանի զարդացման երկրորդ շր – ջանին մեծ չափով ճոխացաւ նաեւ ար – ուեստական բաժինը : 1931էն սկսեալ , բազմաթիւ խումբեր , Սա . Լիսիցեանի պլիւաորութեամբ մեկնեցան Հայաստա – նի եւ Անդրկովկասի հայաբնակ կարգ մը վայրերը՝ ուսումնասիրելու համար ժո – ղովուրդին կենցաղը եւ հաւաքելու հա – մար ազգագրական առարկաներ : Ուսում – նասիրուեցան Գորիսի , Սիսեանի (1931) , Մեղրիի (1932) , Կիրովականի եւ Սեւփանաւանի (1934 – 35) , Լենինական – նի , Ախալցխայի եւ Ախալքալաքի (1936) , շրջանները եւ գտնուեցան բազմաթիւ հե – ատաքրքրական առարկաներ :

1934ին , հաւաքուած իրերով կը բաց – ուի Զանգեզուրի եւ Մեղրիի Հայերու կենցաղին եւ սոփորութիւններուն նուիր – ուած բաժին մը :

1935ին Հայաստանի պետական մշակու – թային – պատմական Թանգարանը բաժ – նուեցաւ երեք առանձին Թանգարաննե – րու , որոնցմէ պետական պատմական թանգարանը իր կազմին մէջ պահեց հր – նագիտական եւ ազգագրական բաժիննե – րը , կերպարուեստի թանգարանը (ներ – կայիս Պատկերասրահ) , դեկորուեստա – կան բաժինը , գրական թանգարանը՝ գր – քական բաժինը : Այնուհետեւ այդ երեք Թանգարանները սկսան զարգանալ իրար – մէ անկախ , առանձին :

ԵՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ .— Յատկանշական է անով , որ Թանգարանին մէջ կ'աշխուժա – նայ եւ նոր թափ կը առնայ պրպտական եւ հետազօտական աշխատանքը , Թանգա – րանը կը գտնայ Հայ ազգի պատմու – թեան գանազան բնագաւառներու ու – սումնասիրութեան կարեւոր օճախ մը : Այս շրջանին , որ կը տեւէ մինչեւ այսօր , Թանգարանը կը գտնայ առաջնակարգ հասատատութիւն մը : Նոյն շրջանին Թան – գարանը կը ձեռնարկէ հնագիտական մեծ պեղումներու Դուինի , Լճաշէնի , Արթի – կի եւ այլ վայրերու մէջ եւ կը սկսի հր – րատարակել առանձին պրպքեր Հայաստա – նի հնագիտութեան , ազգագրութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ :

Այս շրջանին Թանգարանի գիտական մեծ աշխատանքը սկսաւ ծաւալիլ Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելի :

Թանգարանին հրատարակած պրպքերէն յիշատակութեան արժանի են Ճարտարա – պետ Թ . Թորամանեանի գործերուն եր – կու առաջին հատորները , որոնցմէ առա – ջինը լոյս տեսաւ 1942ին եւ երկրորդը՝ 1948ին : Վ . Աբրահամեանի «Արտեսանե – րը Հայաստանում Դ – ԺԸ . դարերում » պրպքը տպագրուեցաւ 1956ին : Թանգա – րանը հրատարակեց նաեւ վիմական ար – ձանագրութիւններու երկու հատորները , որոնցմէ առա – ջինը լոյս տեսաւ 1942ին եւ երկրորդը՝ 1948ին : Վ . Աբրահամեանի «Արտեսանե – րը Հայաստանում Դ – ԺԸ . դարերում » պրպքը տպագրուեցաւ 1956ին : Թանգա – րանը հրատարակեց նաեւ վիմական ար – ձանագրութիւններու երկու հատորները , որոնց մէջ բացի պատմագիտական , հր – նագիտական եւ ազգագրական ուսումնա – սիրութիւններէն , քննութեան առնուած են նաեւ Թանգարանագիտական հարցեր : Հրատարակուած է Փրոֆ . Սա . Լիսից – եանի կազմած Ազգագրական հարցարա – նը , որ ուղեցոյց կրնայ ծառայել բոլոր ազգագրագէտներուն համար :

1939էն ետք Թանգարանը նոր շրջա – դարձ մը կատարեց եւ փոխանակ հին պատմական շրջանը ներկայացնելու մի – այն , այնպէս մը կազմակերպեց , որ ներ – կայացնէ Հայաստանի եւ Հայ ազգի պատմութիւնը եւ մշակոյթը քարի դա – րէն մինչեւ մեր օրերը :

Թանգարանը ներկայիս Հայաստանի դիտութիւններու ակադեմիայի պետա – կան , հետազօտական հատատատութիւննե – րէն մէկն է , եւ անոր վրայ դրուած է Հայ ազգին պատմութիւնը եւ մշակոյթը ցու – ցադրելու պարտականութիւնը , նիւթա – կան մշակոյթի մնացորդները հաւաքելու , ուսումնասիրելու պաշտօնը :

Հայաստանի Պատմութեան Թանգարա – նը ներկայիս ունի հետեւեալ չորս բա – ժիններըը .

1 .— Հին եւ միջնադարեան պատմու – թիւն :

2 .— Ազգի պատմութիւն :

3 .— Հաշիւ եւ պահպանում :

4 .— Հաւաքական աշխատանք :

Երրորդ բաժինը ունի չորս աշխատա – նոցներ՝ 1 .— Կաւէ անօթներու վերաշէ – նութիւն եւ կազապարներու պատրաս – տութիւն : 2 .— Մետաղներու մաքրու – թիւն եւ վերաշինում : 3 .— Բանուածք – ներու եւ ասեղնագործութիւններու նորո – գութիւն : 4 .— Լուսանկարչատուն եւ եր – կու արհեստանոց (ատաղձագործական եւ կազմարարական) :

Զորրորդ բաժինին պատասխանութիւնն է ցուցահանդէսի տպաւորչութիւնը , պատկասութիւններու եւ աշակերտական խմբակներու կազմակերպումը : Այս վեր – ջինները կ'ուսումնասիրեն Հայաստանի հնագիտութիւնը , ազգագրութիւնը եւ պատմութիւնը :

Թանգարանը ունի գիտական չորս գր – բատեհեակներ՝ Հնագիտութիւն , ազգա – գրութիւն , գրամագիտութիւն եւ ճար – տարապետութիւն :

Ներկայիս Թանգարանին մէջ ցուցադր – ուած է Հայ ժողովուրդին եւ անոր նա – խորդներուն պատմութեան նուիրուած մնայուն ցուցահանդէս մը քարէ դարէն սկսեալ մինչեւ ԺԹ . դար : Հետզհետէ կ'ամբողջացուի նոր գտնուած իրերով :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Քանի մը օր է Փարիզի մէջ , Կալըռի Մուֆի մէջ իր գործերը կը ցուցադրէ Փօլ Կիրակոսեան :

Ծնած Երուսաղէմ 1926ին , Փօլ Կիրա – կոսեան Լիբանան հաստատուած է եւ 1950էն ի վեր զանազան տաիթներով իր պատատառները ներկայացուցած է : 1958ին մասնակցած է Ֆիւճնցէի հերթական ցու – ցահանդէսին եւ ոսկի մետալ ստացած է «Թոսքանի խումբին» ցուցահանդէսին :

1959ին կը մասնակցի Փարիզի առաջին պիէննալին : 1962ի Պէյրութի Օռիան Թեր – թի մօտ տուած ցուցահանդէսին առթիւ է որ ֆրանսական կառավարութենէն Թա – շակ մը ստացած է :

Ճալալ Թուրք , խօսելով Կիրակոսեանի արուեստին մասին գրած է . «Փօլ Կիրա – կոսեանի գործը անվիճելի կերպով բո – վանդակ Մերձաւոր – Արեւելքի ամէնէն յատկանշականներէն մէկն է , որ այլեւս կրնայ մրցիլ միջազգային հրապարակին վրայ եւ մնայուն նկատուիլ» :

×

Անի Կապէր – Ղազարեան 18 ազգերու մրցարդներու մէջ միակը եղած է որ ար – ժանացած է Սասէմի (երաժշտութեան Հեղինակներու եւ յօրինողներու Ընկե – րութիւն) մրցանակին , Մակաա Թալիա – Ֆեռօ միջազգային մրցումին ընթացքին : Այս մրցանակը կը տրուի Ֆրանսական գործի մը լաւագոյն մեկնաբանութեան : Անի Կապէր Տիւթիյէօյի սոնաթին Ա . չարժումը նուագած է :

Անի Կապէր առացած է նաեւ նոյն մր – ջոպային մրցումին գաշնակի մրցանա – կը :

×

«Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՋՈՂԻԼ ՍԻՐՈՑ ՄԷՋ »

Առանց յաւակնութեան ժամանակն մը որ հասնի ժամանց մը կրնայ ապահովել աշ – խատանքէն ու քաղաքին ժխորէն յոգնած հանդիսականին : Այս «Թարմ» ժապաւէ – նին երաժշտութիւնը յօրինած է Տիրան – ժորժ Կասմարենց , այլեւս ծանօթ անուն մը ժապաւէնի եւ պարերգի երաժշտու – թեան մէջ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ մէջ տեղի ունեցած է Գալ – ֆայեան տան հիմնարկութեան 96րդ տա – րեդարձը նախագահութեամբ Պատրիարք Հօր : Պատարագէն վերջ մատուռը հոգե – հանգիստ կատարուած է որբանոցի հիմ – նադիր՝ Սրբուհի մայրապետ Գալֆայեա – նի յիշատակին : Ցանուն խնամակալու – թեան խօսած է Պ . Վահան Խէտաճէրեա – ան որ մէկ վայրկեան յատնկայա լուռ – թեամբ յարգել տալէ ետք ողբացեալ բա – րերարուհիին յիշատակը , մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է հաստատու – թեան մասին : Ընդհանուր թիւը սանու – հինեբու՝ 98 է : 1961 – 62 տարեշրջանին վարժարանը 9 շրջանաւարտներ ունեցած է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Բարեփոխուած է նաեւ ցուցադրութեան եղանակը նոր մեթոտներու հիման վրայ :

Պատմական թանգարանը պարբերաբար կը կազմակերպէ շրջուն ցուցահանդէս – ներ զանազան շրջաններու մէջ : Պիտի հրատարակուին նաեւ արժէքաւոր ու – սումնասիրութիւններ , ինչպէս « Հայ – պատ» եւայլն :

1961 Ցունուար մէկին հաշուով Թանգա – րանը ունէր 25·147 հնագիտական առար – կաններ , 35·706 դրամագիտական , 8895 ազգագրական , 1210 նոր պատմութեան վերաբերեալ , 1770 ճարտարապետական , 19·986 հնագիտական եւ ազգագրական լուսանկարներու ապակիներ , 758 հին հայերէն ձեռքեր , 12·886 օժանդակ ա – ռարկաներ (նկարներ , դծագրութիւններ , լուսանկարներ եւայլն) : Ամէն գան Թան – գարանը ունի 34·000 հայագիտական դիր – քեր :

Հետզհետէ կ'աւելնայ նաեւ Թանգարան այցելուներուն թիւը , այսպէս , 1925 – 30ի ընթացքին 78·000 այցելու ունեցած է , 1931 – 1940ին՝ 197·000 , 1941–1950ին՝ 264·000 , 1951 – 1960ին՝ 485·000 :

Կ . Զ .

«Պատմաբանական Հանդէս» , 1962

ՊՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Մասամբ ձերմակած մազերով այդ կինը կը ժպտէր քաղցրօրէն : «Ակնոցս ալ քոմ չէ , բայց խաթուն կնիկ մը կ'երեւաս կոր » բաւ Եպրաքսէ Հանըմ եւ հեռացաւ Հայելիէն՝ սաստիկ յուզուած :

Որքան որ չուտով հեռացած էր , նոյն – քան չուտով մօտեցաւ դարձեալ պատկե – րին : « Մուխդ մարեցաւ , կնիկ ... Աչկս ելլայ ... թա՛մ ալ գաւկիդ կը նմանիս կոր , քիթդ ինկեր է ... դիտես քի ես քեզ տեղ մը տեսած եմ ...» :

Եւ յանկարծ սաստիկ բարկացաւ Նո – բայրին դէմ : Սաստիկ զայրացաւ : Ոչ , այս բանը ընելու չէր քանի որ մայր ու – նի . իր ծնողքին խնայելու էր այս վիշտը : Ի՞նչ ես եղեր , այ տղայ . ձեռքդ ոտքդ կը բռնէ վտանգ Աստուծոյ , չէ՞ր կրնար քիչ մը սպասել : Եւ յետոյ , «ինձմէ՞ ինչ կ'ուզէիր . ես քեզի ի՞նչ դէշութիւն ըրի որ սիրտս վեր հանեցիր . չէ՞ր օգտեր իմ տեսածներս : Ի՞նչ կ'ուզէիր ինձմէ որ հոս պրկեցիր . ես մեղքը չե՞մ ... Ախ , ցաւիլութիւն . տէլի գաւլը բաներ են նէ հա՞ , արիւննիդ խեղթ է ... քա ո՞ւր տեսնուած է որ թռամվային մէջ ա – ոաջին անգամ հանդիպած կնկանդ ...» :

Եպրաքսէ Հանըմ նայեցաւ պատին վր – րայ հաստատուած իլլիւսթրասիոնի դու – նաւոր նկարներուն , առանց դանդաղ տես – նելու : Վերմակը վեր առնելով սաւաննե – րուն սպիտակութիւնը քննութենէ մը ան – ցուց եւ պլուխը երերցուց բանալով «տէլի՛ գաւլը» : Ցետոյ դնաց անպատ մը եւս բա – ցաւ Հանդերձակալը , նայեցաւ ձերմա – կեղէններուն եւ մատներով չօշափեց ու քննեց նոր պզեսային կերպասը : Երդում ըրաւ որ դանդաղ ազգատի մը պիտի տայ եւ հեռացաւ իսկապէս յուզուած :

Իսկապէս յուզուած էր , որովհետեւ աչքին առջեւ եկաւ իր պզտիկ տղան որ զրեթէ նոյն տարիքը ունի : Իր «անատակ չուն»ը մտածումին ներկայացաւ տխուր , ինքն իր վրայ կքած , մօրուքը մատ մը և – կած : Այդ սիրելի զէմքը կը ժպտէր նէ հեռուէն աւելի , հեռուէն աւելի : Եպրաքսէ Հանըմ աթոռի մը վրայ ինկաւ յողնաբեկ : Տղուն պատկերը չէր հեռա – նար ոսկորէն : Ան յուսահատ էր եւ լիք – ուած : Տակէն չատ թէթեւ ու հին փա – նելաններ հագած էր , շիշէ քաշով չունէր եւ իր սենեակին առարկաները կը կոտ – կէր որեւէ մէկուն : Ցանկարծ « անատակ չուն»ին դէմքը ծածկուեցաւ արիւնով : Արիւնը կը վազէր բերնէն , ռունգերէն , քունքէն : Ցանկարծ պլուխը չախչախուե – ցաւ Հանրակառքի մը տակ եւ մարդիկ սկսան պոռալ , ազաղակել , օգնութիւն խնդրել : Ցանկարծ տղուն կոկորդը կտր – ուեցաւ ածելիի ահաւոր հարուածովմբ : Ցանկարծ ... — Եպրաքսէ Հանըմ կու – լար : Իր ուսած տղան դուրս կը քաշէին Սէն գետէն . կանաչ էր եղած ան . խոտ հագուստներով կը բերէին տուն : Հաստ ու գաժան fոնսիէրժը թեւերը վեր կ'տա – նէր սարսափով եւ « ես քեզ մեղայ» կ'ը – սէր Եպրաքսէ Հանըմին : Իսկ ան իր տր – գուն պաղ դիակին վրայ ինկած՝ մազերը կը փետէր ... — ոաքի ելաւ Եպրաքսէ Հանըմ : Անսանելի էր իր վիճակը : Պի – ակ խեղդուէր :

Անհամբերութեամբ սենեակին դուռը բացաւ ու նայեցաւ սանդուխներէն վար : Պանդոկապետը միշտ կ'ուշանար : Կրկին ներս անցնելով սկսաւ երթուղարձել եւ խաչոր ճիպ մը ընել՝ այս մահարոյր մր – տածումները հեռացնելու համար : Վայր – կեաններըը իրեն անսահման կը թուէին եւ ինք կ'ուզէր ժամ առաջ դուրս փախչիլ այս անտանելի մեռելատունէն : Գլխուն քիչ մը պաղ ջուր դարկաւ , հառաչեց , ու մնաց յուսահատ , մնաց ջախջախ – ուած՝ ակնարկը պատին :

Այդպէս ակնարկը պատին սկսաւ կր – կին մտածել չրթունքներըը անչարժ , բայց պլուխը ճօճելով .

— « Տղայ մը պակաս է եղեր ... ո – րո՞ւն հոգն է ... հաշիւ բռնողը ո՞վ է ... ո՞վ պիտի պայ հոս մարդ պիտի փնտռէ ... չմեռնիս եօխսամ ... Աչքի մարդ չարդեցին , առչոլ մարդ զարկին , առ – չոլ անմեղի արիւն մտան ... Ո՞վ որթ ... կէնէ ամէն մարդ իր օրուան հացին եռե – ւէնը կը վազէ , ամէն մարդ իր վազուանը կը մտածէ ... չմեռնիս եօխսամ ... պարէ հրաչք մը ըլլար եւ սա տղան գտնէին , հրաչք մը ըլլար՝ սա տղան փրկէին ...

Մտածումներու առթած թմրութենէն յանկարծ սթափեցաւ Եպրաքսէ Հանըմ : Գտպտիար մը ինկած էր իր մէջ , երկին – քէն քար իյնալու պէս : Մէկը այն գաղա – փարներէն որոնք մարդս կը մղեն յան – կարծական գործունէութեան , առանց անդրադառնալու բոպէ մ'իսկ չնորհելու : Բայց անչուշտ , ինչո՞ւ պիտի չըներ : Ո՞վ կրնար տեսնել զինքը : Ո՞վ որթ :

Եւ անմիջապէս պատուհանը ամբող – ջութեամբ բանալ յետոյ , գնաց իր ծրա – րը քակեց եւ դուրս հանեց դորպը : Պիտի թօթուէր :

. . . . . .

Սկսաւ թօթուել ուժով , զոհունակու – թեամբ , առուգութեամբ : «Էյ աս փէք ապէկ յարմարեցաւ » մտածեց , եւ թե – ւերը պիրկ՝ մարմինը պատուհանէն դուրս սկսաւ զարնել ու զարնել : Բա՛թ , քի՛ւթ . բա՛թ , քի՛ւթ : Ո՞վ պիտի գար զինքը ար – գիլել : Ո՞վ որթ : Բա՛թ , քի՛ւթ ... բայց սահեցաւ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(6 Շար .)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յաւետ սիրելի ընկերներ Արամ Սահակեանի (Պէյրութ) եւ Պոսթընի «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագիր Գուրգէն Մխիթարեանի մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնները յայտնելով ընկերներուն եւ ողբացեալներուն ընտան. պարագաներուն Լոնտոնէն Յովհաննէս Զալըքեան փոխան ծաղկեպսակի երեք սթերլին կը նուէ Փարիզի Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահին եւ երկու սթերլին «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Զօրթեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Հայկազ Զօրթեանի մահուան տարելիցին առթիւ (Դեկտեմբեր 5) 70 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին եւ իր հանգստեան տուներուն եւ 10 Ն. . «Յառաջ»ին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝

JACK KOJA

et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

« Տատրագոմի հարսը »

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը վերաքննելով իր ծրագրի դաստիարակչական գործունէութիւնը, ուզեց ընդլայնել զայն, աւելի օգտակար ըլալու համար մեր գաղութի անմիջական պահանջներուն : Ընդառաջելով Սրբազան Հօր փափաքին, իր ծրագրին վրայ աւելցուց նաեւ նորահաս սերունդի կրօնական եւ հայերէնի գիտելիքներու դաստիարակչական գործը մասնաւորաբար կիրակնօրեայ դասընթացքներու միջոցով : Նախ կոչ կ'ընէ հայ տիկիններուն որ գան միանան եւ գործակցին այս հանրօգուտ կազմակերպութեան, զօրացնելու համար զայն, ապա հայ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրեն Փարիզի Հայ Նկեղեցւոյ դիւանատունը, որպէս զի յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ կանոնաւոր կերպով հետեւին Կիրակնօրեայ դասընթացքներուն, կրօնական ուսմանց եւ Ս. Պատարագի երգեղոցութիւններուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿ. ՄԻՈՒԹ. ՈՐԲ. ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անդամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ զ'Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով «ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱԼԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՒ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները :

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)

20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)

20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)

20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)

10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն

20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ :

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝

15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով

contre remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 6 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9474 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5375

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Բ.

Մինչ 1908ին Արեւմտահայութեան համար խաբուսիկ ազատութեան շրջան մը կը բացուէր եւ Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ կը համախմբուէին մեր յեղափոխական կուսակցութեանց վարիչ մտաւորականները, անդին՝ Կովկասի մէջ՝ նոյն թուականին ցարական կառավարութիւնը հալածանքի կ՝ենթարկէր յեղափոխականները:

Հարիւրաւոր Դաշնակցականներ կը նետուէին ցարական բանտերը: Քանի մը տարի վերջ մայրաքաղաք Սէն – Փեթերսպուրկի մէջ կը կազմակերպուէր Դաշնակցութեան հանդիսաւոր դատավարութիւնը, որուն ատենագրութիւնները բազմաթիւ հատորներ կը կազմեն:

Պալքանեան պատերազմը նախաքայլն էր 1914ի համաշխարհային պատերազմին, որուն պայթումը կը սպասուէր 1870 – 71ի Ֆրանքեւդերման պատերազմէն ի վեր:

« Զինեալ խաղաղութեան» շրջանը պիտի տեւէր 44 տարի:

Ներկայիս ալ կ՝ապրինք նման « զինեալ խաղաղութեան» շրջան մը: Հակամարտ երկու կողմերն ալ բարձրաձայն « խաղաղութիւն » կը քարոզեն, սակայն իրարու հետ կը մրցին սպառազինուելու համար:

1913ին Պալքանեան չորս պետութիւններ — Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գարատաղ — իրարու միջեւ կը բաժնէին ամբողջ Բումէլին:

Ինչպէս 1878ի ռուսեւթուրք պատերազմէն վերջ, այս անգամ ալ Հայերը ուզելով օգտագործել ներկայացած նոր առիթը հրապարակ եկան շատ համեստ պահանջներով — Բարենորոգումներ հայաբնակ նահանգներու մէջ, ըստ Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին:

Չունենալով պետութիւն, Հայութեան քաղաքական պահանջներն ալ կը հետապնդուէին մեր եկեղեցական – կրօնական պետերուն կողմէ:

1878ին Պոլսոյ պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանն է, որ Պերլին կը ղրկէր Խրիմեան Հայրիկն ու Խորէն եպսկ. Նարպէյը:

1913ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան նախաձեռնարկ կ՝ըլլար կազմելու Ազգային Պատուիրակութիւնը Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի՝ մեծ պետութիւններէն պահանջելու համար Բարենորոգումներու գործադրութիւնը:

Անոր արձագանգ կուտային Պոլսոյ Պատրիարք Զաւէն արքեպիսկոպոսն ու Ազգային Երեսփ. ժողովը: Այս վերջինին կողմէ Գրիգոր Զոհրապ եւ Տիրան Երկանեան բանակցութիւններ կը վարէին Պոլսոյ ռուս եւ դերման դեսպաններուն հետ, որոնք Երրեակ Համաձայնութեան եւ Երրեակ Զինակցութեան ներկայացուցիչներն էին: Ասոնք երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց անունով ձեռք առած էին Բարենորոգումներու խնդիրը եւ 1914 Փետրուարին թուրք կառավարութեան կը պարտադրէին նոր Ծրագիր մը, որ ինքնավարութիւն կը շնորհէր հայկական նահանգներուն՝ հոլանտացի եւ նորվեկիացի երկու մարզպաններու հսկողութեան տակ:

Այս ծրագիրը դարձաւ թրքահայութեան մահավճիռը:

Օգտուելով 1914ի աշխարհամարտէն, Թուրքերը սարքեցին Մեծ Եղեռնը, մի անգամ ընդ միշտ լուծելու համար Թրքահայ դատը, որ իրենց մղձաւանջն էր եղած 1878էն ի վեր:

Կովկասի մէջ հայ ժողովուրդը փոխ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՆԿԱԽ ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԴՐԱՄ Կ՝ՈՒԶԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ՝ ԱՅՍՕՐ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը որ եկած էր «մի քիչ փող» ստանալու ի վերջոյ որոշ գումար մը ձեռք ձգեց: Այս առթիւ ալժերական Հարցերու նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց ուր կ՝ըսէ թէ Խեմիսթի խօսակցութիւններ ունեցած է, Նոյեմբեր 30էն Դեկտեմբեր 4, վարչապետ Փոմփիտուի, պետական նախարար Լուի Ժոքսի, Արտաքին նախարար՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլի, Ելմտական՝ Ժիսքառ տ՝Էսթէնի, Աշխատանքի՝ Կռանվալի եւ տը Պրօյլի հետ: Խօսուած է մանաւանդ Ալժերիոյ նիւթական կացութեան մասին: Ժամանակաւոր փոխատուութիւն մը եղած է ալժերական Գանձին որպէսզի կարենայ յարգել ընթացիք տարուան իր յանձնառութիւնները:

Արտաքին նախարար՝ Մոհամէտ Խեմիսթի մեկնած ատեն յայտարարութիւն մը ըրած է մամուլին ուր կը շեշտէ թէ շատ գոհ է իր ճամբորդութենէն: Գործակցութիւնը գործնապէս ալ կը կատարուի զանազան մարզերու մէջ եւ խօսակցութիւնները նպաստած են այդ փոխադարձ հասկացողութեան եւ գործակցութեան: Ալժերական պատուիրակութիւնը յայտնած է Ֆրանսական Կառավարութեան իր ունեցած նիւթական եւ տնտեսական դժուարութիւնները եւ Ֆրանսական Գանձը պիտի օգնէ այդ ուղղութեամբ: Ալժէ հասնելուն ալ, Խեմիսթի յայտարարած է թէ մեծ հասկացողութեան արժանացած է Ֆրանսացիներուն կողմէ: « Որոշեցինք բազմապատկել պատուիրակութեանց փոխանակութիւնները եւ յարաբերութիւնները որպէսզի արդելք հանդիսանանք որեւէ մութ ամպի գործակցութեան երկինքին մէջ» շեշտած է նախարարը:

Նոյն օրը, Պեն Պելլա, ալժերական ազգային Ժողովին առջեւ կոչ մը կ՝ընէր միջազգային օժանդակութեան որպէսզի կարենան դէմ դնել իրենց դժուարութեանց: « Այսօր, անհաւատալի խոչընդոտներու մէջէն, կը ձեւաւորենք Ալժերիոյ դիմագիծը: Դէմ դնելու համար մեր դժուարութեանց կը դառնանք դէպի մեր քոյր եւ բարեկամ ժողովուրդները, որոնք մեր պայքարին երկար տարիներուն ընթացքին չզլացան իրեն բարոյական եւ նիւթական օգնութիւնը: Այսօր, կ՝ըսեմ իրենց որ վիրաւոր Ալժերիան ձեզի պէտք ունի, այսօր աւելի քան երէկ: Այս կոչը կ՝երթայ նախ, անշուշտ, մեր արաբ եղբայրներուն, ապա բոլոր բարեկամ երկիրներուն որոնք կ՝ուզեն Ալժերիոյ կողքին ըլլալ այս դժուար պայքարին մէջ, առանց պայմանաւորելու իրենց օժանդակութիւնը քաղաքական նպատակներու»: Եւ Պեն Պելլա աւելցուց թէ իր կառավարութիւնը արդէն տնտեսական խօսակցութեանց ձեռնարկած է Լեհաստանի, Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ նոյն ատեն փորձելով Արեւմուտքի օժանդակութիւնը ձեռք ձգել: Անկախ Ալժերիոյ համար, 1963ը զրկանքի տարի պիտի ըլլայ: Նոր զոհողութիւններ անհրաժեշտ են, կ՝ըսէ Պեն Պելլա, որովհետեւ նախ Ալժերիա պէտք է ինք իր վրայ հաշուէ:

Վարչապետը ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է սակայն ձերբակալութիւններու մասին: Ըստ Եուհայթըտ Փրէսի, 300 հոգի ձերբակալուած են, որոնց մէջ Եւրոպացի համայնավարներ որոնք միացած էին ալժերական գաղտնի կազմակերպութեան:

Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը ըրաւ ուր կ առաջարկն Պեն Պելլայի որ ջնջէ այն հրովարտակը որով կ՝արգիլէ ալժերական համայնավար կուսակցութիւնը:

× Ազգ. ժողովը իր առաջին նիստը կը դումարէ այսօր՝ Հինգշաբթի: Փալէ – Պուրպոնը անսովոր դիմագիծ մը պիտի ունենայ այս անգամ: Ինչպէս գրած էինք կոլեան երկու թեւերը (ԻԻ ԷՆ ԷՌ եւ ԻԻ ՏԷ ԹԷ)՝ միացան:

Ժորժ Փոմփիտու խոստացաւ այս առթիւ որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ մեծամասնութեան քաղաքականութիւնը:

վրէժի դիմելով դերագոյն զոհողութիւններ պիտի ընէր: Ի վերջոյ 1918ի Մայիսեան յաղթական կռիւներուն շնորհիւ մեր դարաւոր թշնամիին պիտի պարտադրէր անկախ Հայաստանի ստեղծումը:

Վերջապէ՛ս կ՝իրականանար մեր վերածնունդի ռահվիրաներուն, յեղափոխական կուսակցութեանց եւ հայրենասէր Հայերու երազը,— անկախ Հայաստան, սեփական հայրենիք, որուն համար ա՛յնքան արիւն էինք թափած:

Այս բոլորը տեղի կ՝ունենային երէկ:

ՀՐԱՆՏ – ՄԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Բարձրաստիճան 11 սպաներ պաշտօնանկ եղած են օդային ուժերու ընդհ. հրամանատար՝ մառեշալ Իրֆան Թանսիլի առաջարկին վրայ:

Այս մասին, պաշտօնական ոչ մէկ լուր կը տրուի, ոչ իսկ պաշտօնանկ սպաներու անունները ծանօթ են, բայց կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, նախ միայն չորս սպաներու կը վերաբերէր կարգապահական այս որոշումը: Ասոնց մէջ էին՝ Պանտրմայի կայանին հրամանատարը՝ Գնդ. Հալիմ Մենէշ, Գնդ. Ֆեվզի Արսեն, Աւնի Էրքոլ եւ Թիւսամեթին Թամրի: Միւսները պաշտօնանկ եղած են որովհետեւ իրենց ընկերները պաշտպանած են: Ասոնց մէջ, ամէնէն ծանօթը՝ Հալիմ Մենեշնէ, որ «ազատ սպաներու» գաղտնի կազմակերպութեան անդամ է 1957էն ի վեր: 1960ի պետական հարուածին, նախընտրած էր շուքի մէջ մնալ: 14երու խմբակին մաքրագործումէն ետք, Գնդ. Այտեմիրի գլխաւորած ընդդիմադիր մէկ հատուածին միացած էր: Ծանօթ է որ ասոնք պետական հարուած մը փորձած էին Փետրուար 22ին որ ձախողեցաւ: Ամէն պարագայի մէջ իր գործունէութեան ծալքերը մութ կը մընան: Վերջերս «Յեղափոխական Ազգ. Բանակ» ստորագրուած թռուցիկներ կային հրապարակը եւ կ՝ըսուի թէ Մենէշ կրնայ գաղտնի կազմակերպութեան մը գլուխ անցած ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ ոստիկանութիւնը գրաւեց Աթինաքի թերթը եւ ձերբակալեց տէրը եւ խմբագրապետը որոնք անուանարկած էին արքայական ընտանիքը: Թերթը յօդուածաշարք մը հրատարակած էր Ֆրետերիքա թագուհիին մօրը մասին որ Արեւմտեան Գերմանիա կը բնակի: Այդ յօդուածին մէջ կ՝ըսուէր թէ Յունաստանի թագուհին եւ իր երեք եղբայրները երեսի վրայ ձգած են իրենց մայրը որ 5 տարի է շատ համեստ յարկաբաժին մը կ՝ապրի: Գրած էր նաեւ թէ իր թոռան հարսնիքին իսկ չէր հաւիրուած: Յօդուածը ստորագրած է անկախ երեսփոխան մը:

ՆԵՀՐՈՒ յայտարարեց Ժողովին առջեւ թէ Խորհ. Միութիւնը իրենց պիտի յանձնէ խոստացած «ՄԻԿ»երը, բայց կ՝ըսուի թէ նախատեսուած ութսուն օդանաւերուն միայն չորսն է, զորս Հնդկաստան պիտի ստանայ:

ՇՈՒԷՏԻ թագաւորն ու թագուհին պաշտօնական այցելութեան պիտի գան Փարիզ, Մայիս 28էն 31:

ՅՈՒՐՏԸ սկսած է աւերներ գործել աշխարհի չորս կողմերը: Ֆրանսայի Նիէվր նահանգին մէջ երկու հողագործներ 63 եւ 65 տարեկան յանկարծամահ եղած են: Անգլիա անդամալուծուած է իր նշանաւոր Ֆոկին պատճառաւ: Եուկոսլաւիոյ մէջ փոթորիկը պատճառ դարձաւ որ կառախումբ մը գիծէն դուրս ելլէ: Չորս մեռեալ կայ: Նիւ Եորքի մէջ օդային եւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները դադրած են:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ հինգ հարիւր հազար Եգիպտացիներ պիտի ընտրուին 25 միլիոնի միջեւ առաջին անդամներն ըլլալու համար «միակ կուսակցութեան» որ այլեւս միակ լիազօրը պիտի ըլլայ հետապնդելու ժողովրդական ուժերու Ազգ. Համագումարին նշանակած հեռանկարները:

ԵԹԷ...

Քաղաքական որեւէ նկատումէ եւ յետին միտքէ զերծ՝ ՄԱԿի հրաւէրով, վերջերս ԻԻՆԵՄՔՕ իր ընդհանուր ժողովին մէջ փաստացի հաղորդագրութեամբ մը շեշտած է այն տնտեսական եւ ընկերային մեծ բարւոքումները, զորս մարդկութեան կրնայ բերել միջազգային ապազինումը:

Եթէ ընդհանրական եւ ամբողջական ապազինում մը գործադրուի, զինուորական անհաշիւ ծախքերուն ջնջումով մարդկութեան կենսական պահանջներուն ի սպաս կարելի է դնել 60·000 միլիառ հին Ֆրանքի յաւելուածական գումար մը:

Ամերիկացիները եւ Ռուսերը երկուստեք կ՝ընդունին թէ 25 տարուան մէջ, ապազինումին բերմամբ, Պետութիւնները պիտի կարենան 1·500·000 միլիառ Հ. Ֆ. խնայել: Այս գումարը, մօտաւորապէս, հաւասար է ցայսօր երկրագունդին վրայ կուտակուած հարստութեանց ընդհանուր արժէքին: Ինչ որ կը նշանակէ թէ կարելի է 25 տարուան մէջ կրկնապատկել մարդկային պատմութեան ըսկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, աշխարհի ինչքն ու հարստութիւնը կազմող դրամագլուխը, եթէ ...:

Եթէ... եթէ անշուշտ մարդկութիւնը զգաստանայ եւ խելաւորի յանձինս իր մենավար կամ ժողովրդավար առաջնորդներուն:

Եթէ... այսուհատեւ աշխարհ խաղաղութեամբ ընդհանուրին բարիքին համար գործածէ՝ զինաշինութեամբ ընդհանուրին չարիքին համար վատնած առասպելական գումարները:

ՎԱՂԸ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏԻ

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀՐԱՒԷՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Անցեալ շաբթու, առաւօտ մը, պաշտօնական ու լուրջ երեւոյթով, պահարան մը բերաւ մեզի թղթատարական ցրուիչը: Ձեռքս առի եւ, բանալէ առաջ, աջ ու ձախ դարձուցի, հոտուըտացի, չեմ դիտեր ինչու, դրոշմաթուղթին ու նամակատան կնիքին նայեցայ: ՄԱԿի մէկ նոր, սիրուն կապոյտ դրոշմաթուղթը ու Նիւ Եորքի կնիքը կը կրէր:

Բացի:

Նեփալի ՄԱԿի գլխաւոր պատուիրակը՝ Պ... դժուար արտասանելի անուն մը, դիս եւ տիկին Հայկազը կը հրաւիրէր ներկայ ըլլալու իր կողմէ ամսոյն 26ին տրուելիք պաշտօնական ընդունելութեան մը, որ տեղի պիտի ունենար ժամը վեցին, ՄԱԿի պալատին չորրորդ յարկը, Պատուիրակներու ճաշարանին մէջ:

— Համբաւս մինչեւ Նեփալ հասեր է, — ըսի կնոջս՝ կուրծքս դուրս նետելով:

— Ինչէ՞ն դիտես:

— Ահա՛ ապացոյցը, Նեփալի ՄԱԿի պատուիրակը դիս եւ քեզ ընդունելութեան կը հրաւիրէ:

— Տեսնեմ:

Տեսաւ, կարդաց իր թերահաւատի աչքերով, քննեց ...

— Նեփալը ո՞ւր է որ, — հարցուց:

— Կարծեմ Ասիոյ մէջ է, — ըսի քիչ մը վարանոտ չեշտով ..., — կարծեմ Հնդկաստանի եւ Չինաստանի միջեւ տեղ մըն է... վստահ չեմ ...

— Քարտէսը նայէ:

Նայեցայ:

— Ատանկ տեղ չկայ քարտէսին մէջ; — ըսի գիրքը գոցելով:

— Տուր ես նայիմ:

Նայեցաւ ու չգտաւ: Այս քարտէսդ ալ Նոյ Նահապետի օրերէն մնացած է, — ըսաւ:

— Կը սպասեմ որ աշխարհը խաղաղի, ծնելիք պետութիւնները ծնին եւ կլլուելիքները կլլուին, վերջնական կացութիւնը ներկայացնող աշխարհագրական քարտէսներ տպուին, որ հատ մը դնեմ, — ըսի:

— Ատ խելքովդ դեռ շատ կը սպասես, — ըսաւ:

— Կը սպասեմ, ի՞նչ կայ որ... Սպասածս հաց չէ, ջուր չէ ...

— Նեփալի մէջ ի՞նչ լեզու կը խօսին, — ըսաւ մէկէն խօսակցութեան նիւթը փոխելով:

— Հաւանաբար Թակորի լեզուն, հնդկերէն եւ, թերեւս ալ, իրենց ազգային լեզուն ունին, նեփալերէն:

— Ցամենայն դէպս, այդ լեզուն հայերէն չէ:

— Անշուշտ չէ, ատ տարօրինակ միտքը ուրկէ՞ յղացար ...

— Քիչ առաջ չըսի՞ր թէ համբաւդ մինչեւ Նեփալ հասեր է ...

— Ըսի՛:

— Եթէ հայերէն կարդալ չեն դիտեր, ուրեմն ի՞նչպէս համբաւդ անոնց հասած կրնայ ըլլալ ...

Հիմա եկուր քարը հորէն հանէ ...

— Մոռցիր, — ըսի, — բան մըն էր նետեցի, կատակ ըրի ...

— Եթէ հայերէն կարդալ դիտնային, կը հաւատայի, թէ գրածներէդ բան մը մինչեւ Նեփալ գացած է, բայց քանի որ հայերէն չեն դիտեր, ուրկէ՞ ուր այս հրաւիրագիրը մեզի զրկած են ... Ալ ուրիշ մարդ չկա՞ր հրաւիրելու ...

— Պահարանին վրայի հասցէն անգամ մըն ալ կարդա, սխալմամբ մեզի եկած չըլլայ ...

Պահարանին վրայ գրուած հասցէն նորէն քննեցինք երկուքով. մէջը սխալ չկար:

— Երթանք, ի՞նչ կը կորսնցնենք, — ըսի:

— Ես չեմ դար, եթէ դուն կ՛ուզես, դնա, — ըսաւ վճռական:

Զպնդեցի. դիտէի որ եթէ պնդեմ, եթէ պնդէի, պիտի զղջայի ... Ինչո՞ւս պէտք... «յարմար հագուստ չունիմ». «գլխարկ չունիմ», «կօշիկ չունիմ»... Ինչո՞ւս պէտք ...

Ուրբաթ օր, գործէս ելլելով, գացի ուղղակի ՄԱԿի շէնքը: Զմոռնամ ըսելու, թէ հագած էի լաւագոյն հագուստներէս մէկը եւ առաւօտուն, տունը ձգելէ առաջ, գրպանս դրած՝ սպիտակ փողկապ մը... Ժամը վեցին, երբ զայն վիզս կ՛անցընէի, գործատան տղաքը թափեցան վրաս.

— Հէ՛յ ... ի՞նչ կ՛ըլլանք կոր .. ժամադրութիւնդ որո՞ւն, ո՞ր վառեակին հետ է... հասկնանք... ատ տարիքիդ մէջ ...

— Տխմար մի ըլլաք, — ըսի փողկապիս կապը ամրացնելով, — ես կարդուած մարդ եմ եւ կիներ հալածելէ, հետապնդելէ հրաժարած ... ահա հոս կ՛երթամ:

Եւ գրպանէս հանելով հրաւիրագիրը, քթերնուն առջեւ շարժեցի:

Առին, կարդացին, նախանձեցան: Վարկս իրենց աչքին բարձրացաւ:

— Պատգամաւորներու, դեսպաններու, պաշտօնական ընդունելութեանց հետ գործ ունեցող մարդ է, — ըսին եւ դիտել տուին թէ աւելի պատշաճ հագուստ մը ընտրելու էի:

— Հագածս ի՞նչ ունի որ ...

— Պոչաւոր չէ, նոյնիսկ սեւ չէ ...

— Ես կարդուած օրս սեւ եւ պոչաւոր չհագայ... ուր կը մնայ հիմա. յետոյ մեռել թաղելու չեմ երթա՛ր ...

Քանի մը բոպէէն ՄԱԿի մաքուր ու տպաւորիչ շէնքին առջեւ էի: Երբ մուտքի սանդուխներէն բարձրանալով դիմացս նայեցայ, տեսայ որ քաղաքը սկսեր էր իր լոյսերը վառել. տարօրէն գեղեցիկ էր տեսարանը: Դիմացս Իսթ Բիւրբրը կը հոսէր հանդարտ եւ ձախիս Գուինզի կամուրջը իր սարդոստայնը կը տարածէր անամպ երկնքի մը կտաւին վրայ: Պարտէզին մէջ ճափոնական կեռասենիները իրենց տերեւները կորսնցնելու վրայ էին եւ վարը, մարդին վրայ, տարմահաւերու երամ մը կ՛արածէր դեռ:

Ժամացոյցիս աչք մը նետելէ ետք, դարձայ աջ ու մտայ այցելուներուն մեծ դուռնէն ներս: Ուղղակի տեղեկութեանց դրասենեակը գացի ու հոն նստած ժըպտադէմ երկու օրիորդներէն չէկին հարցուցի, թէ «ի՞նչպէս կրնամ պատուիրակներու ճաշարանը երթալ»:

— Հրաւիրագիր ունի՞ք:

— Այո՛:

— Քալեցէք դէպի ձախ, պահակի մը պիտի հանդիպիք. ան ձեզ կ՛առաջնորդէ:

— Շնորհակալութիւն:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԻՐ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը» հիմնուած է 1892 Յունիս 1ին: Հիմնադիրներէն ծանօթ են մեզ. Ստեփան Անանեանց, Մանասէ Գալուստեան եւ Վաղարշ Թագւորեան (Ֆրանսահայ Տարեգիրք, Ա. տարի, Փարիզ 1926, էջ 111): Հիմնադրութեան ժամանակակից տեղեկատուութիւն մը չունինք ձեռքի տակ: Օրուան հայ թերթերուն մէջ յիշատակութիւն մը չենք դտած:

Արդեօք իր սկզբնական տիտղոսը սա՞ եղած է.— «Փարիզի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն»: Ամէն պարագայի՝ իր ֆրանսերէն յորջորջումն եղած է՝ «Սոսիէթէ տը պիէնֆրզանս տէ զՄարմէնիէն տը Փարի» (կանոնագիր Ֆրանսերէն, 1924):

«Փարիզահայ առաջին տարեցոյցը», 1917ին, չունի մանրամասնութիւն Ընկերութեանս մասին: Սա կը գրէ. «Փարիզի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն. նախագահ Վշամշապուհ Աւ. քհնյ., ատենապետ՝ Տ. Մ. Գալուստեան, ատենադպիր՝ Տ. Յ. Ասատուրեան, դանձապահ՝ Տ. Ներսէսեան: Անդամներ՝ Պ. Պ. Վ. Թագւորեան, Գ. Քուլճի, Ս. Անանեանց, Մ. Թահթաճեան, Գ. Մինասեան» (Փարիզահայ Տարեցոյց, Ա. տարի, Փարիզ, 1917, էջ 65):

Իսկ «Ֆրանսահայ առաջին տարեգիրքը», 1926ին, կուտայ հետեւեալ ծանօթութիւնները. «Փարիզի Աղքատախնամը. ահաւասիկ ընկերութիւն մը, որ 35 տարիներէ ի վեր իր գոյութիւնը պահած է: Ֆրանսական կառավարութենէն ճանչցուած, անկէ տարեթոշակ ստացող եւ իր տոմարները պետական հակակշռի տակ դտնուող մարմին մըն է Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը, որ 150 աղքատ ընտանիքներու օգնութիւն կ՛ընէ» (Ֆրանսահայ տարեգիրք, Ա. տարի, Փարիզ 1926, էջ 110 – 11):

1926ին Ընկերութեան վարչութիւնը կը կազմէին.—

Պօղոս Խմէրեան՝ (ատենապետ):

Մաթիէօ Խան Ներսէսեան՝ (փոխ – ատենապետ):

Խաչիկ Սվաճեան՝ (դանձապետ):

Տոքթ: Ալլահվերտի որդի՝ (ատենադպիր):

Անդամներ՝

Տիկին Լ. Ճէվահիրճեան,

Տիկին Միքայէլեան,

Տիկին Լ. Կիւմիւշկերտան,

Ա. Համբարձումեան,

Ն. Կարագեան,

Տ. Ներսէսեան (անդ, էջ 111):

Աղքատախնամը ունի իր կանոնագիրը, որուն Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը ունիմ ձեռքիս տակ. հրատարակուած է Փարիզ՝ 1924ին (հայերէնը անծանօթ է): Այդ կանոնագիրը բաղկացած է 24 յօդուածներէ, որոնց առաջինը կ՛ըսէ. «Բարեգործական Ընկերութեան նպատակն է օգնել Փարիզ բնակող կամ անկէ անցնող կարօտ Հայերուն. իր տեւողութիւնն է անսահման»:

Ընկերութեան տարեկան ծախքը կը հասնէր մինչեւ 100·000 Ֆրանքի:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՐ ԱՆԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Երկրագունդը ներկայիս բաժնուած է երկու աշխարհներու. խօսքը, այս պարագային, երկու քաղաքական աշխարհներու մասին չէ, այլ իրարու հետ հաշտ ապրող երկու աշխարհներու, որոնցմէ մէկը դիտէ գրել ու կարդալ՝ իսկ միւսը չի դիտեր:

Այս ողբերգական տարբերութիւնը երեւան ելաւ եւ շեշտուեցաւ վերջերս, այս հարցին շուրջ ԻՒՆԵՍՔՈյի գումարած նիստերուն ընթացքին:

«Գրագէտներու» աշխարհին մէջ, տարին 350·000 աշխատութիւններ կը հրատարակուին գրական, արուեստներու, դիտութիւններու եւ մանկավարժութեան խնդիրներուն նուիրուած:

Միայն դիտութեանց նուիրուած 50·000 պարբերականներ լոյս կը տեսնեն ամբողջ աշխարհի մէջ, որոնք տարեկան 1·200·000 կարեւոր յօդուածներ կը պարունակեն:

Ամէն վայրկեան քիմիագիտութեան նը-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Խեղճացած, գլուխը կախ, ողորմելի զոհի նման արտասանեց Կիւրեղ աղան այս խօսքերը եւ սկսեց քալել դէպի դուռը:

— Պզտախպար, ձայնեց Հաջի Քորոն նրա ետեւից պաղատագին եւ յուսակը տուր, քնփոր (քանի որ) պարտք չունիս, քորդ (քոյրդ) իմ, խեղճ իմ, քանի մը ոսկի տուր ապրիմ, Աստծու խօշին ըլ կուգայ:

— Հա, այդ ուրիշ բան է, պարտք չունիմ ամա, քորս ես կ՛օգնեմ, այդ ընդունակս է, ամա ես ըլ խեղճ եմ, էսօր որ գլուխս դնեմ դետինը, օղլոջաղս կինը վլացք տ՛ինէ, որ ապրի. ունենայի կուտայի, մէկի տեղ տասը կուտայի:

Կիւրեղ աղան էլ չսպասեց եւ քալեց ներքեւը:

— Պզտախպար ...

Ո՛չ մի պատասխան եւ ո՛չ մի շարժում:

— Պզտախպար, անօթի եմ, կը մեռնիմ, միածին Աստուծոյ խաթեր համար:

Լռութիւն:

— Պզտախպար... պզտախպար ...

Կիւրեղ աղան վերջին սանդուխն էլ իջաւ:

Հազարխան խաթունը բակում կտրեց ամուսնու առաջը, չոքեց եւ ասաց.

— Լսէ, մէյ մը խօսքերը լսէ...

Հազարխան խաթունը բակում՝ յատակի վրայ, Կիւրեղ աղան ականջները տնկած սենեակի դրան, խոր լռութեան եւ սարսափի մէջ լսեցին հետեւեալ խօսքերը.

«Մինչեւ իրկուն զռաս, բառչես ու անանկ մեռնիս ... ոսկիներդ ժամու դուռը թափես ու Աստուած ձայնդ չի լսէ .. ծակծկիս ու անանկ տախտակին վրայ ելլես... տօտախներդ իրարու քով չիգան որ սատկելէդ առաջ չօչուխներդ պագնես ... Տէր, մանուկ Քրիստոս, մայրիկ Աստուածածին ...»:

Կիւրեղ աղան էլ չկարողացաւ լսել, ոտը շարժեց, որ քայլի, Հազարխան խաթունը պլլուեց ոտներին:

— Հրեշտակները ուսերուն վրայ կաներ են: Աստուծոյ խապար կը տանին, մ՛եներ, պառաւ մեսումին (անմեղին) փարան տուր:

— Պարտք չունիմ, ունենամ ըլ, փարա չունիմ:

— Ունիս, շատ ունիս:

— Մի վռվռար:

— Ունիս:

— Չունիմ ըսի, սրտնեղած Կիւրեղ աղան, շպրտեց կնոջը դետին, ազատեց ոտները եւ քայլեց:

— Աս անխղճութիւնը քեզի չի մնար:

— Մի հաջեր, սարսախ կնիկ:

Հազարխան խաթունը վազեց վեր:

Հաջի Քորոն շարունակում էր անէծքը ... «Սատկի ու մէկը չըլլի, որ դադաղը վերցնէ. դնեն արեւին տակ, դարդաներն ուտեն մարմինը ...»:

Հազարխան խաթունը աջը ձեռքովը բռնեց Հաջի Քորոյի բերանը, ձախովը քաշեց պոկեց իր ճակատի ոսկիները եւ, երկարելով մեռելի նման տժգունած պառաւին՝ ասաց.

— Մի անիծեր, Հաջի Քորօ, ես քու ոտքիդ տակի հողն իմ, չօչուխներս մեղք են, առ սա ոսկիները, դիր պարտքի տեղը, մի անիծեր, ոտքդ պագնեմ:

— Ես քու փարադ չեմ առներ, հարսնուկ:

— Իմս չէ, ախպորդ է, ան է տուեր, մէկ չէ՞, առ:

— Չէ, ինքը իր ձեռքով տիտար:

Հազարխան խաթուն շատ պաղատեց, բայց Հաջի Քորօ անդրդուելի մնաց եւ չվերցրեց ոսկիները: Հազարխան խաթունը բռնի ուժով ոսկիները դրեց նրա գըրպանը, Հաջի Քորոն դուրս հանեց եւ նետեց մի կողմ:

— Իմ մէկ ոտքս գերեզմանին մէջն է, մէկն ըլ՝ դուրսը, երկար չեմ ապրիր, երկու խազան ունիմ, կը ծախեմ, կ՛ուտեմ:

Հաջի Քորոն չկարողացաւ շարունակել, յանկարծ փշրուեց նրա բարկութեան պողպատը եւ հալուեց ... Պառաւն սկսեց դառնօրէն արտասուել: Ոչ քսան տարի առաջ մեռած հօր համար եւ ոչ էլ մի քանի տարի առաջ մեռած ամուսնու եւ նրանից յետոյ մեռած մի հատիկ որդու համար այնպէս այրող արցունքներ չէր թափել, որքան հիմա այդ չարաբախտ առաւօտը, երբ, չիմացաւ ինչպէս, որոշեց գալ փոքր եղբօրը մօտ, որի տունը չէր մտել եւ երեսը չէր տեսել հօրը մահուանից յետոյ եւ պահանջել այն քառասուն եւ երկու ոսկին, որ իր արդար իրաւունքն էր իբրեւ հայրական ժառանգ:

Հազարխան խաթուն իբրեւ իր մեծ տալոջը յարգող եւ սիրող հարս, փաթաթուեց նրան, իր անկեղծ եւ դառն արցունքները խառնեց բարի պառաւի տաք արցունքներին եւ ասաց.

— Հաջի Քորօ, դուն ինծի լսէ, ոսկիներս առ, ախպորդ ինատին խարճէ ու կեր:

— Չէ, օղուլ, չէ, անոր փարան պապա (վէրք) կ՛ըլլի փորիս մէջ, ես իմ պապուս փարան կ՛ուզէի, անկեղծօրէն պատասխանեց Հաջի Քորոն:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(2 Շար.)

ՏԱՎՈ ՀԱՅԱՑ ՅԵՐԿՐԻ

Հարգելի ընթերցողներ, ինչպես գիտեք, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հրամանագրով 1996 թվականը հռչակվել է Տավո Հայաց Յերկրի տարի։ Ինչո՞ւ հենց Տավո Հայաց Յերկրի։ Ինչո՞ւ հենց 1996 թվականը։ Ինչո՞ւ հենց Տավո Հայաց Յերկրի տարի

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաչք – նարհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԻ – ԹԻՒՆ չնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, կիրակի իրիկուն ժամը 7·30ին :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հատուկ արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը ,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

Դիւանը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ղազար Ղազարեանէ 10 Ն. Ֆ. իր վար – պետին Յովհաննէս Տոդրամաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէննի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐՔ. Հայր. Մխիթեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հայրենակից Նաճարեանի ազարակը : Անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Ցառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Ցառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՑԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Ցառաջի հաշիւին վրայ մանուա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ըն – թացք չեն տար մեր դիմումին, Թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հա – շիւը :

Անգամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժա – նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Ցառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բո – վանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւն – ները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տոնատածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ նաեւ պ'Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոն.— «Մանուկներու Օրը», կիրակի, Յունուար 27 :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի* :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի կիրակի օր, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառավարեց խումբին պարահանդէսը երեկոյթը, կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի զեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները կիրակի, Դեկտ. 16ին :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին Քիմքն ԵՐԵԱՆի ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆի, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՑԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ձոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սմմուէլ ղրաւունը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՍԱԿԱՒԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԴԻՐՔ ՀԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Զարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ն.Ֆ.
ՄԱՀԵՐԴ, ձայնագրեալ, էէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե.Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20Ն.Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն.Ֆ.
ԱՌՁԵՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Սահակեան, Վենետիկ	9 Ն.Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն.Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զարմազճեան, Պէյրութ	40 Ն.Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի. Պէյրութ,	10 Ն.Ֆ.
ԶՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵՆԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՁՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 7 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9475 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5376

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Գ.

Իրապէս «աշխարհասասան» եղաւ 1914–18ի պատերազմը, որ հրդեհեց ամբողջ Եւրոպան : Բոցերը հասան մինչեւ մեր տունը՝ քանդելով ու լափելով ամէն բան : Իր աշխարհագրական դժբախտ դիրքին բերումով ռազմադաշտ դարձած՝ մեր հայրենի երկիրը քարուքանդ եղաւ : Դարաւոր պատմութեան եւ անհաշուելի հարստութեան տէր մեր չէն ու բարգաւաճ քաղաքներն ու աւանները մէկ օրէն միւսը մոխիր դարձան : Զարդերն ու տարագրութիւնը արմատախիլ ըրին Թուրքիոյ բովանդակ Հայութիւնը :

Կայսրութիւններ փլան ու գահեր տապալեցան :

Պատմութեան բեմէն ընդմիշտ անհետացան, անվերականգնելի կերպով, ցարերն ու սուլթանները, որոնց մականին տակ կ'ապրէր հայ ազգը, սահմանին երկու կողմերը :

Ցարական ու սուլթանական բռնակալութեանց դէմ կը պայքարէին երէկ մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները :

Ցարական կայսրութեան փլատակներուն մէջէն ծնաւ անկախ Հայաստանը՝ հերոսական կռիւներ մղելէ վերջ օսմանեան բանակին դէմ :

Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը գերագոյն վարձատրութիւն մը եղաւ հայ ժողովուրդին համար, յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի իր թափած հեղեղանման արեան պտուղը :

Նեղ էին անոր սահմանները : Սակայն այդ փոքրիկ հողամասին վրայ եղբայրօրէն կ'ապրէին Հայութեան երկու հատուածները : Տեղացին ու եկուորը : Արեւելահայն ու արեւմտահայը : Թրքական գեհենէն ազատուող բեկորներ ապաստանած էին արեւելեան Հայաստանի հողին վրայ :

Արհաւիրքէն վերջ բոլորն ալ լծուած էին հայրենաշինութեան նուիրական աշխատանքին, հայկական կառավարութեան հովանիին տակ :

Զինադադարին, Թրքական բանակի քաշուելէն վերջ, ընդարձակուած էր Հայաստան, երկննալով մինչեւ 1914ի ռուսեւթուրք սահմանագիծը : Մաքրագործուած էին այլացեղ տարրերը, իրականացնելու համար միաձոյլ Հայաստանը :

Սեւրի դաշնադիրը հանդիսաւորապէս նուիրագործած էր անկախ եւ միացեալ Հայաստանը :

Հասած էինք մեր իտէալին : Օժտուած էինք անկախ ազգի յատուկ բոլոր ստորոգելիներով : Օրուան իշխանութիւնը ինքզինքը յայտարարած էր « Միացեալ Հայաստանի կառավարութիւն», տէր դառնալով միաժամանակ օտար երկիրներու մէջ ապրող բոլոր Հայերուն, իբրեւ « Ամենայն Հայոց կառավարութիւն » :

Ցարերու եւ սուլթաններու արժանաւոր ժառանգորդները՝ բոլշեւիկները ու քէմալականները ձեռք ձեռքի տուած խեղդեցին ազատ Հայաստանը, խորտակեցին անոր անկախութիւնը, սեղմեցին զայն նեղ սահմաններու մէջ, — շնչահեղձ ընելու աստիճան, խլեցին անկէ իր պատմական հողամասերը եւ զրկեցին զայն ընդարձակուելու ամէն հնարաւորութենէ :

Եթէ երկու միլիոն բնակիչ ունի այսօր Հայաստան, աւելի քան երկու միլիոն Հայեր կ'ապրին հայրենիքէն դուրս, — Մէկ միլիոն Խ. Միութեան սահմաններուն, նոյնքան ալ սփիւռքի մէջ :

Երէկ անկախ էր Հայաստան : Իր սահմանները ընդարձակելու եւ օտար հողի վրայ ապրող երկու միլոնէ աւելի Հայերը ընդունելու կարելիութիւններ ունէր :

Այսօր Հայութեան կէսը — թերեւս մէկ երրորդը — միայն կ'ապրի կորիզին մէջ, որ ահա՛ քառասուներկու տարիէ ի վեր կը մնայ նոյն նեղ սահմաններով :

Միակ մխիթարական պարագան շինարարական այն աշխատանքն է, որուն լծուած են երկրի մեր հայրենակիցները : Շինարար է մեր ժողովուրդը եւ աշխատասէր : Վկայ՝ երէկի գաղթական Հայերուն զանազան նուաճումները օտար երկիրներու մէջ :

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք հայրենիքին մէջ կատարուած շինարարական բոլոր ձեռնարկները : Հաճոյքով կ'ողջունենք գիտութեան, ճարտարարուեստի, գրականութեան, բանասիրութեան, երաժշտութեան, գեղարուեստի եւ մշակոյթի բոլոր ճիւղերուն մէջ ձեռք բերուած յաջողութիւնները :

Միւս կողմէ ցաւով կը նկատենք արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ մեր նոր սերունդին սպառնացող սպիտակ ջարդը : Մեր աչքերուն առջեւ անոնց օրէ օր հալիլը : Ուծանալն ու օտարանալը : Ընդմիշտ կորսուելու տխուր հեռանկարը :

Երէկ, երբ անկախ էր Հայաստան, աւելի երջանիկ էինք, բարգաւաճելու, մեծնալու յոյսերով բաբախուն : Մեր տեղն ունէինք քաղաքակիրթ ազգերու շարքին :

Այսօր խորթ վարչաձեւի մը ենթակայ, ո՛չ մէկ յոյս ունինք ընդարձակելու Հայաստանի սահմանները, — արտաքին չէ, նոյնիսկ ներքինները :

Զունինք անկախութիւն : Մեր ազգային դրօշակը չի ծածանիր ՄԱԿի պալատին առջեւ, ազատ ու անկախ հարիւր տասը ազգերու դրօշներու կողքին : Զունինք դիւանագիտական ներկայացուցիչներ օտար պետութեանց մօտ : Զունինք մեր աթոռը ազգերու արիսպագոսին մէջ : Մեզ կը դասեն «ստրուկ» կամ «գերի» կոչուած ազգերու շարքին :

Ե՞տ դացած ենք թէ առաջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կը թուի թէ հակառակ վերջին օրերու յոյսերուն, գերմանական դահլիճը կազմելու նոր դժուարութեանց կը բախի Ատընաուրը : Արդարեւ ընկերվարական կուսակցութեան մէկ բանբերին անխոհեմ խօսքն է որ պատճառ դարձած է նոր տարակարծութեանց : Ընկերվարականները դժգոհ են, եւ յոյս ունին թէ պիտի կարենան համաձայնութեան գալ : Ընդդիմութեան ամէնէն ներկայացուցչական անձնաւորութիւններէն կազմուած եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը ժամադրութիւն ունէր Ատընաուրրի հետ, բայց վարչապետը ջնջեց այդ ժամադրութիւնը : Կ'ըսուի թէ Ատընաուրը կատղած էր իմանալով ընկերվարական կուսակցութեան բանբերին յայտարարութեամբ որ ընկերային – դեմոկրատ երեսփոխաններու մեծամասնութիւն մը դէմ էր քրիստոնեայ – դեմոկրատներու հետ գործակցութեան գաղափարին, եթէ Ատընաուրը պիտի մնար այդ համախմբման պետը : Կ'ուզէին որ Ատընաուրը արդէն իսկ յայտնէ մեկնումի իր թուականը եւ յանձն առնէ մեկնիլ այդ թուականին :

Ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխները շատ նեղուած են այս կացութենէն որովհետեւ յայտարարած էին կիսապաշտօնական հանդիպումներու ատեն որ դէմ չէին Ատընաուրրի մնալուն : Ատընաուրը խոստացած էր արդէն որ պիտի քաշուի այնպիսի թուականի մը որ թոյլ տայ իր յաջորդին 1965ի ընտրութիւնները պատրաստել : Օլլընհաուրը, կացութիւնը փրկելու համար, հեռագիր մը զրկած է Գերմանիոյ վարչապետին ուր կը խնդրէ Ատընաուրրէն որ նկատի չառնէ մամուլի գրասենեակի իր պետին յայտարարութիւնը :

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն սակայն այս ամբողջը կրնայ պարզապէս իբրեւ պատրուակ ծառայել Ատընաուրրին : Այն կարծիքը կը տիրէ, արդարեւ, որ եթէ Ատընաուրը ուզէր կարգադրութիւն ընել, բանբերի մը խօսքերուն կարեւորութիւն տուող չէ : Ուրեմն Ատընաուրը օգտագործած է իրեն տրուած աննշան պատրուակը որովհետեւ ինք ալ խզում կ'ուզէր :

—o—

ՃԵՆՈՎԱՑԻ փաստաբան մը դատ բացաւ Քենըտիի եւ տը Կոլի դէմ : Նինօ Մուզիօ Սալէ, յանուն մարդկութեան վնասուց հատուցում կ'ուզէ այն վնասներուն համար զորս մարդկութիւնը կրեց հիւլէական փորձերու հետեւանքներով : Փաստաբանը արդէն նման դատ մը ունի Խրուշչեւի դէմ, հաւանաբար երկուքը միացուին :

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ 160 զօրաբաժին եւ 70·000 արդիական հրասայլեր ունի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ 500 ԱՄԵԱԿԸ

Ինչպէս որոշուած էր եւ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած, անցեալ Կիրակի, Դեկտեմբեր 2ին տեղի ունեցան Պոլսոյ պատրիարքութեան հաստատման 500ամեակի հանդիսութիւնները :

Գումգափուի աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագը : Հանդիսութեան կը նախագահէր պատրիարք հայրը՝ Շնորհք Արք., իր շուրջն ունենալով Խադ Արք. Աջապահեան, Սահակ Ծ. Վ. Փափազեան եւ Իսահակ Ծ. Վ. Ղազարեան, ինչպէս նաեւ 14 քահանայ հայրեր : Օրուան պատարագիչը եղած է Սուրէն Արք. Քէհմաճեան որ կը ներկայացնէր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը :

Մայր Եկեղեցին, այս հանդիսաւոր առիթով, հինգ մասերու բաժնուած էր : Դպիրներուն՝ Ատեանը վերապահուած էր, պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ օտար ու յարանուանական եկեղեցականներու՝ դասերը, Ատեանին երկու կողմերը, որոշ սահմանով՝ համայնական մարմիններու ներկայացուցիչներուն եւ անկէ ետք մինչեւ գաւիթ՝ մասնաւոր հրաւիրատոմս ունեցողներու, բարերարներու, մտաւորականներու եւ թաղերու երեւելիներու իսկ գաւիթը յատկացուած էր ժողովուրդին որ վաղ առաւօտեան արդէն լեցուցած էր զայն : Ժամը 11էն վերջ, պաշտօնական եւ օտար անձնաւորութիւնները սկսած են ժամանել : Կարգապահութեան կը հսկէին ոստիկաններ եւ զինուորներ :

Աջակողմեան դասը ամբողջութեամբ յատկացուած էր մեր եւ օտար կղերականներու, իսկ ձախակողմը՝ Պատրիարք Հօր քովը՝ Պոլսոյ Միւֆթիին փոխանորդ, Շիշլիի միւֆթին Նուրի Եփրեմ, Խադ Արք. Աջապահեան եւ Սահակ Ծ. Վրդ. Փափազեան, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ համալսարանի վերատեսուչը Օրտ. Փրոֆ. Սըտրք Սամի Օնար, Կեդրոնի հրամանատար Զօր. Սելամի Փեքիւն իր կնոջ հետ, կուսակալութեան եւ քաղաքապետութեան ինչպէս նաեւ Էվքաֆներու եւ թուրք բարենպատակ հաստատութեանց, Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչներ, ԿիւլպէնկեանֆոնտիոՊոլսոյ ներկայացուցիչ եւ Փորթուկալի Պոլսոյ հիւպատոս Տէր եւ Տիկին Ժաք Ապրեվանել եւ Պոլսոյ ծերակուտական Պերճ Թուրան :

500ամեակի առթիւ Վեհափառ Հայրապետի Կոնդակը կարդաց Միլանոյի հոգեւոր հովիւը :

Ս. Պատարագի վերջաւորութեան գլխաւորութեամբ Սրբազան Պատրիարք Հօր բոլոր հայ եկեղեցականները շուրջառազգեստ բեմ բարձրանալով կատարուեցաւ Հոգեհանդիստը երջանկայիշատակ բոլոր Պատրիարքներուն, խոր տպաւորութիւն մը ձգելով ներկաներուն վրայ :

Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ Շնորհք Պատրիարք իր գահուն վրայ ընդունեցաւ շնորհաւորութիւնները օտար անձնաւորութեանպ հետեւեալ կարգով .

Միւֆթին, համալսարանի վերատեսուչ, Կեդրոնի հրամանատարը, Կուսակալութեան, փրոթոքոլի տնօրէնը, քաղաքապետարանի փրոթոքոլի պետը, Պոլսոյ ընդհ. դատախազը, քաղաքապետարանի դիւանին ներկայացուցիչը, ծերակուտական Պերճ Թուրան, Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչներ, Կիւլպէնկեան Ֆոնտի ներկայացուցիչ եւ Փորթուկալի հիւպատոս ԺաքԱպրեվանել, Նշանթաշի Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչներ, թուրք բարենպատակ հաստատութեան ներկայացուցիչներ եւ Վագրֆներու ընդհանուր տնօրէնութեանց ներկայացուցիչներ եւ ապա օտար եւ յարանուանական կղերական դասը հետեւեալ կարգաւ. Հրէից Խախամապետը Տավիտ Ասէօ իր կրօնական եւ աշխարհական հետեւորդներով, Գաղդէացւոց համայնքին Գերապայծառ Կապրիէլ Պաթթալ, Յունաց պատրիարքին կողմէ Էմիլիանոս Սրբազան, Հայ Կաթողիկէ վիճակաւորին կողմէ Հայր Յովհաննէս Վրդ. Զոլաքեան, Վենետիկեան Մխիթարեաններէն Հ. Յակոբոս Ծ. Վրդ. Փոսպըյրքեան եւ Հ. Անտոն Վրդ. Ճիվանեան, Վիեննական Մխիթարեանէն Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեան, քաղաքիս Անկլիքան եկեղեցւոյ հովիւը թէ անձնապէս եւ թէ Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին անունով որ այս առթիւ յատուկ նամակաւ մը պաշտօնտուեր էր իրեն, Եկեղեցական Միութեան կողմէ Միսիս Վենթ, Հին Ասորիներու Քորեպիսկոպոսը՝ Քաս Սամուէլ, պուլկար Էքզարքայի աշխարհական ներկայացուցիչները — Էկզարքը հիւանդ ըլլալուն չէ կրցած անձամբ ներկայ ըլլալ —, Բողոքականաց Ազգապետը Պ.Վ. Խարբութլեան եւ Գալֆայեան Տան Մայրը : Օտարներուն եւ Սրբազան Պատրիարք Հօր փոխանակած խօսքերը կը թարգմանէր Պ. Յակոբ Ֆընտըգ :

Այս շնորհաւորութիւններէ վերջ Երգչախումբին երգած Հրաշափառով ու հանդիսաւոր թափօրով մը Սրբազան Պատրիարք Հայրը Պատրիարքարան առաջնորդուեցաւ ուր մայր դահլիճին մէջ ընդունեցաւ համայնական մարմիններու շնորհաւորութիւնները 500ամեակի առթիւ : Հանդիսութիւններու առաջին մասը այսպէսով վերջ գտաւ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՍԱՆ

Լենինականէն կը հեռագրեն թէ Նոյեմբեր 26ին, Լենինական ժամանած է Պարսկահայ ներգաղթողներու խումբ մը եւ արժանացած է ջերմ ընդունելութեան :

Իրանահայերու ժամանումէն առաջ իսկ, որոշուած էր իրենց բնակավայրը եւ աշխատանքը : Նորաբնակները յատուկ « աւտոմեքենաներով» փոխադրուած են իրենց նոր բնակարանները :

ՀՐԱՒԷՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Պահակն ալ հրաւիրատոմս տեսնել ուզեց: Տուի զայն, որ քննէ ու մաքէս անցաւ, որ Նեփալի ՄԱԿի ներկայացու – ցիչին կազմակերպած ընդունելութեան երթալը արքայութիւն մտնելու պէս դժ – ուար բան մը ըլլալու է... Երբ տեսայ որ թուխ պահակը քիչ մը չատ երկար կը քննէր հրաւիրատոմս (մաքէս չանցաւ, թէ անգլերէն կարդալու դժուարութիւն կրնար ունեցած ըլլալ ան), անհարմարու – օրէն ըսի.

— Ես չեմ տպած զայն...

Պահակը իր սպիտակ ակռաները լայն ժպիտի մը մէջ ցուցնելով ըսաւ.

— Սըր, չեմ կարծեր, որ ոեւէ անձ ընդունելութեան մը ներկայ ըլլալու սի – րոյն հրաւիրատոմս կեղծելու չափ առաջ երթայ: Եւ նորէն ժպտեցաւ:

Ձիս առաջնորդեց վերելակի մը քով եւ տոմս ինձի ետ տալով ըսաւ.

— Կը բարձրանաք չորրորդ յարկ, ուր ուրիշ մէկը պիտի առաջնորդէ ձեզ:

— Շնորհակալութիւն, — ըսի ու մա – տս դրի վերելակի կոճակին:

— Նեփալի պատուիրակին ընդունելու – թեան եկած եմ, — ըսի որոշեալ յարկին վրայ դիս դիմաւորող անձին եւ աչքս չորս կողմ պտըտցուցի՝ տեսնելու հա – մար, թէ ուրիշ Հայեր ալ կա՞ն իմ պատուիս արժանացած:

Չէ՛, ճակտին միւռոն ու Հայու դիմա – պիծ ունեցող մարդ – մարդասանք չկար չորս կողմս:

— Բոպէ մը նստեցէք այս բազմոցին վրայ մինչեւ որ հիւրընկալը հասնի, — ըսաւ մարդը հանդստաւէտ աթոռ մը ցոյց տալով ինծի:

Նստեցայ եւ սկսայ դիմացի երկփեղկ բաց դուռնէն դիտել, թէ ինչպէս սպաս – եակները կը պատրաստէին սեղաններն ու խմիչքի բաժակները:

Քանի մը հիւրեր եկան ու առաջնոր – դուեցան ներս: Ապա դիս առաջին անգամ ընդունող պարոնը մօտեցաւ ինծի եւ խոր խոնարհումով մը հարցուց թէ կը փա – փաքէ՞ հիմա ներս երթալ:

— Շնորհակալ եմ, — ըսի, բայց չշար – ժեցայ տեղէս: Այդ պահուն հասաւ Նե – փալի պատուիրակը՝ իրեն ընկերացող երկու կիներով ու նիհար երիտասարդ – դով մը, որոնք իրենց ապրպային տարազը կը կրէին: Անոնք դիրք դրաւեցին սրա – հին ներսը, մուտքին մօտ եւ պատրաս – տուեցան իրենց հիւրերը ընդունելու:

Ձիս դիտեր ուրիշ հասան երեք նուա – գածուներ եւ աճապարանքով մտան ներս:

Բոպէ մը ետք ճերմակ ձեռնոցներով եւ սեւ բեռենկոտով ապահակ մը, դրան մօտ կայնած, սկսաւ արտասանել հաս – նող հիւրերու անունները.

«Մէօսիօ սօ էնտ սօ աւ Ֆրանս...

Մէօսիօ սօ էնտ սօ աւ Իրլանտ.

Մէօսիօ սօ էնտ սօ աւ Մատակասքար.

Մէօսիօ Փափաթուբոփոլոս աւ Կրիս»:

Երբ եկող ու ներս մտնող մէօսիօներու թիւը յուսնի մօտեցաւ, իմ ալ ներս մտ – նելու առենս հասած համարելով, պայլ անուններ կանչողին քով եւ ականջին ը – սի.

— Մէօսիօ Ազամ Հայկազ աւ Ազմէ – նեա:

Մարդը, որ վստահաբար ծանօթ էր ՄԱԿը կազմող ազգերու անուններուն, «Սըր, ըսաւ մեծ քաղաքավարութեամբ, Հայաստան Ընդհանուր Ժողովին մէջ ա – ռանձինն ներկայացուցիչ ունի՞»:

— Չէ, չունի, Ա. Մխիթեան ներկա – յացուցիչը Հայաստանն ալ կը ներկայա – ցընէ:

— Մր. Ազամ Հայկազ, կանչեց մար – դը անունս:

Նեփալի Ազգերու Ժողովին ներկայա – ցուցիչը այնպէս ջերմ մեծարանքով սեղ – մեց ձեռքս, որ կարծես ես իր հարիւր տարուան բարեկամը ըլլայի կամ իր երկ – րին ապագան իմ բարեացակամութենէս կախուած ըլլար: Երկու կիներն ալ սեղ – մեցին ձեռքս եւ նիհար երիտասարդը ը – սաւ, թէ ուրախ էին որ կրցած էի իրենց հրաւէրին պատասխանել:

Այն ատեն խառնուեցայ ներքը եռեւե – փող բազմութեան եւ, մօտէս անցնող ա – ռաջին ծառայողին ափսէէն բաժակ մը ըմպելի առնելով, մէկ անգամէն կէսը խմեցի:

Ի զուր Հայեր փնտռեցի: Նոյն իսկ մեր Լեւոնը հոն չէր...

Բաժակիս պարունակութիւնը կուլ տա – լէ եւ երկրորդ մը առնելէ ետք, ներկա – ներու մեծամասնութեան հետեւելով, սկսայ կապը կտրած հորթի պէս թափա – րել հոս ու հոն եւ ասկէ անկէ համեղ օր – տէովրի կտոր մը նետել բերանս: Երկ – րորդ բաժակն ալ կուլ տալէս ետք էր որ բարեկամներ չինեցի եւ խօսքի բռնուե – ցայ անոնց հետ:

— Քանի՞ տարբեր ազգերու ներկայա – ցուցիչներ կան հոս այս պահուն, — հարցուցի անոնցմէ մէկուն:

— Ի՞նչ պիտանի, յիսո՞ւն, վաթսո՞ւն, ութսո՞ւն... քու ներթափանցիկդ այն – քան ճիշդ է, որքան իմս:

— Դուք որեւէ պաշտօնական հանգա – մանք ունի՞ք, — հարցուցի խօսակիցս:

— Ես վեց ամիս է վերադարձած եմ Նեփալէն, ուր գացած էի ամերիկեան մեծ առեւտրական տան մը հաշուին ու – սումնասիրութիւն մը ընելու:

— Նեփալը ո՞ւր է:

— Երկու մեծ դրացիներու, Թիպէթի — որ Չինաստան ըսել է — եւ Հնդկաստանի միջեւ խեղդուած երկրամաս մըն է:

— Ուրեմն երբ ձին ու ջորին կուտին, իրենք մէջտեղը մնալով կրնան ոսքի տակ երթալ...

— Ե՛ա ճիշդ է. չ՛ա ճիշդ է, այդ է իրենց ալ վախը:

— Ներկաներուն մէջ թուխները մեծա – մասնութիւն են, — ըսի սրտհին վրայ աչք մը նետելէ ետք:

— Այո, դեռ նոր են եւ, մեծ կարեւո – րութիւն տալով այս տեսակ ընդունելու – թեանց, կուզան անպայման:

— Ի՞նչ մեկնքս պահեմ, ես ալ չատ կա – րեւորութիւն տուի եւ քիչ մնաց դրան առջեւ հիւրերու անունները կանչող մար – դուն պէս պոչ հագած դայի...

— Կրնայիր նոյն իսկ վիշեբանոցով գալ, բաւ մարդը լրջօրէն. պիտի կար – ծէին թէ ազգային տարազ մըն է որ կը կրես... Չէ՞ս տեսներ, արդէն ամանց հագածը պիշեբանոցէ տարբերութիւն չունի:

Ժամը 8ին քառորդ կար, երբ հիւրերն – կային «մնաք բարի» ըսելով վերելակը առին ու իջայ վար: Գիշերը մեզմ էր եւ դիմացս կը տարածուէր մշտաթմրուն նիւ – եորքի կախարդիչ համայնապատկերը: Լուսնի լուսով ողողուած Խթ Բիւրը կը հոսէր անապատի ու բակին մէջ ՄԱԿի մասնակցող հարիւրմ աւելի ազգերու դրօշակները կը թափռային նեղ հովին:

— Եւ երեւակայել որ, ըսի ես ինծի այդ բոլորը դիտելով, հետեւը Նեփալի մէջ դիւղացի մը իր աթոռակիցներէն առաջ կը մտածէր թէ ինչպէս ՄԱԿի չինքին մէջ իրիկուն մը ընդունելութեան մը ներկայ ըլլամ, ուտեմ ու խմեմ, ա՛ւ է արդարութիւնը... Ցետոյ դէմքս պարձուցի երկնքին.

— Աստուած, այդ պիւղացի արան վրայ առատ անձրեւ թափէ, որ պապա – տարէն ու հայրէ ընկ կերած խմածս, ըսի եւ, ձեռքիս դրպանս, մտայ դեռնոպի՝ տուն դալու համար:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԼՐՏԵՍ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

(ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ԵՈՒ 2» ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐԸ)

Պատերազմը եթէ ոչ անկարելի դար – ձնող, գէթ մեծապէս դժուարացնող եր – կու կարեւոր պատճառներ կան այսօր:

Անոնցմէ մէկը այն է որ, երկու հա – կառակորդներն ալ, — Միացեալ Նա – հանգները եւ Խորհ. Միութիւնը, — փոքր տարբերութիւններով՝ նոյն դէնքե – րըն ունին: Միւսը այն է որ, մեր ժա – մանակաշրջանին, դինուորական գաղա – նիքներ գոյութիւն չունին այլեւս: Ասի – կա այնքան ճիշդ է որ, գարմանք կը պատճառէ նոյնիսկ դինուորականներուն:

Երկրորդ Աշխարհամարտը վերջին պա – տերազմն էր, որ տեղի ունեցաւ դինուո – րական մեծ գաղտնիքներով: Եւ ռատարը Դաշնակիցներու պատերազմական վերջին մեծ դիւտն էր, որ անծանօթ մնաց Գեր – մանացիներուն, մինչ վ. 1 եւ վ. 2 հար – թիռները Գերմանացիներու վերջին դիւ – տրն էին:

Մաթա Հարիներու, Լորէնաներու, Կի – կերոններու, Ֆոն Գանարիներու եւ Սար – կէներու գարաշրջանը անցաւ անվերա – դառնալի կերպով: Ռոզենպերկներու, Ֆուքսերու, Գարկէաններու, Մաք Լիներ – ու եւ իրենց անհատական գաղտնիքներով մէկ քանի տարի առաջ աշխարհը յուզու – մի մատնող չատ մը ուրիշ լրտեսներու նախաններն ալ եւս գոյութիւն պիտի չու – նենան:

ԼՐՏԵՍ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

1959 Մայիս մէկին նշուած լրտեսու – թիւնը մեռաւ եւ տեղը՝ անշունչը ծնաւ: Այն օրը, ամերիկեան «Եու 2» նշանաւոր սաւառնակը, Սվերդլովսկի վերեւ, խոր – հրդային հակաօդաառնակային հրեւտա – նէի կրակէն խորտակուեցաւ եւ սաւառ – նող Փաուըրս Ռուսերուն յայտնեց իր առաքելութիւնը:

«Լոքհիտ»ի այն սաւառնակին մէջ կար լուսանկարչական ապշեցուցիչ մեքենայ – մը, որ կրնար ամէն ինչ տեսնել ու նկա – րել այնպէս՝ ինչպէս եթէ իր մօտիկը գտնուած ըլլային: Սաւառնակը խորհր – դային եւ Թրքական սահմաններէն ճամ – բայ ելած էր եւ պիտի երթար դէպի Հիւ – սիսային Ծով, ամբողջ Եւրոպական Ռու – սիոյ վերեւէն անցնելով եւ չորս հազար հինդ հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրե – լով: Այս ժամանակամիջոցին, իր նշանա – ւոր լուսնկարչական մեքենան խորհրդա – յին հողէն հազարաւոր լուսանկարներ պիտի առնէր եւ այդ լուսանկարներէն, ամերիկացի «լուսանկարի մեկնարաննե – րը» կարեւոր եզրակացութիւններ պի – տի հանէին: Սակայն, այն առաքելու – թիւնը ձախողեցաւ կամ մասնաւեցաւ: Ոչ ոք իմացաւ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս: Փա – ուըրս ազատ արձակուեցաւ, բայց, Ամե – րիկա գառնալէ եւս անշուք մնաց: Կինը ամուսնալուծում պահանջեց: Բայց, «Եու 2» սաւառնակները չարաւնակեցին իրենց թռիչքները եւ իրենց հակոտու – թիւնները: Մինչեւ այսօր կը մրցակցին արբանեակներուն հետ, որ նշանաւոր լր – տեսներ են Անջրպետին մէջ:

ՔՈՒՊԱՅԻ ԿԱՑԱՆՆԵՐԸ

Բայց, եթէ Փաուըրսի «Եու 2»ը Զորա Մէներու փարիզի խորհրդաժողովի ձա – խողման պատճառ եղաւ, նոյն ձեւի ուրիշ սաւառնակներ, վերջին մէկ քանի չա – րաթներուն, Քուպայի տագնապին պատ – ճառ եղան: Ամերիկեան սաւառնակներ Թուրքիոյ մեռաւ եւ տեղը՝ անշունչը ծնաւ: Այն օրը, ամերիկեան «Եու 2» նշանաւոր սաւառնակը, Սվերդլովսկի վերեւ, խոր – հրդային հակաօդաառնակային հրեւտա – նէի կրակէն խորտակուեցաւ եւ սաւառ – նող Փաուըրս Ռուսերուն յայտնեց իր առաքելութիւնը:

«Լոքհիտ»ի այն սաւառնակին մէջ կար լուսանկարչական ապշեցուցիչ մեքենայ – մը, որ կրնար ամէն ինչ տեսնել ու նկա – րել այնպէս՝ ինչպէս եթէ իր մօտիկը գտնուած ըլլային: Սաւառնակը խորհր – դային եւ Թրքական սահմաններէն ճամ – բայ ելած էր եւ պիտի երթար դէպի Հիւ – սիսային Ծով, ամբողջ Եւրոպական Ռու – սիոյ վերեւէն անցնելով եւ չորս հազար հինդ հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրե – լով: Այս ժամանակամիջոցին, իր նշանա – ւոր լուսնկարչական մեքենան խորհրդա – յին հողէն հազարաւոր լուսանկարներ պիտի առնէր եւ այդ լուսանկարներէն, ամերիկացի «լուսանկարի մեկնարաննե – րը» կարեւոր եզրակացութիւններ պի – տի հանէին: Սակայն, այն առաքելու – թիւնը ձախողեցաւ կամ մասնաւեցաւ: Ոչ ոք իմացաւ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս: Փա – ուըրս ազատ արձակուեցաւ, բայց, Ամե – րիկա գառնալէ եւս անշուք մնաց: Կինը ամուսնալուծում պահանջեց: Բայց, «Եու 2» սաւառնակները չարաւնակեցին իրենց թռիչքները եւ իրենց հակոտու – թիւնները: Մինչեւ այսօր կը մրցակցին արբանեակներուն հետ, որ նշանաւոր լր – տեսներ են Անջրպետին մէջ:

ՔՈՒՊԱՅԻ ԿԱՑԱՆՆԵՐԸ

Բայց, եթէ Փաուըրսի «Եու 2»ը Զորա Մէներու փարիզի խորհրդաժողովի ձա – խողման պատճառ եղաւ, նոյն ձեւի ուրիշ սաւառնակներ, վերջին մէկ քանի չա – րաթներուն, Քուպայի տագնապին պատ –

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Կիւրեղ աղայի երախաները, տասը տա – րեկան Գրիգորը եւ տասն ու չորս տարե – կան Սրբուհը, ապշահար եւ մխաժամ – նակ դոզահար, կանդնել էին պատի տա – կը, դիտում էին եւ ոչինչ չէին հասկա – նում:

Որքան որ կիւրեղ աղան եւ Հաչի Քո – րան իրար տուն չէին գնում դալիս եւ ի – րար երես չէին տեսնում, բայց երախա – ները գրեթէ ամէն օր Հաչի Քորոյի տա – նըն էին:

Հաչի Քորօ սիրում էր երախաներին, թէեւ ագքատ եւ տխուր, բայց մէշա գուարթադէմ եւ չաքարեղէնի մի կտոր գողնոցի գրպանում, նրանց դիմաւորում էր եւ գրկում, դգւում եւ կրծքին սեղ – մում:

Հաչի Քորան նորից եադման քաշեց գը – լուխը եւ սկսեց գնալ, երախաները նրա հետեւից ապաղակեցին լացով եւ գուրգու – բանքով:

— Հաչի Քորօ, Հաչի Քորօ, կեցիր, ո՞ւր կ՝երթաս:

Հաչի Քորան այս անգամ սիրտ չունէր որեւէ ձայն լսելու, առանց հետեւը գար – նալու, գնաց երեսուն գողոչ քայլերով եւ եադմայի տակ բուռ բուռ արցունք թափելով:

Կիւրեղ աղան, խանութ չհասած, մը – տաբերեց ամբողջ անցեալը.—

Հայրը, Հաչի Սուքիաս աղան, մեռաւ քսան տարի առաջ՝ փոքրիկ ժառանգու – թիւն թողնելով իր մէկ հատիկ աղջկան: Կիւրեղ աղան մտաբերեց ամենափոքրիկ մանրամասնութիւններով, թէ ինչ միջոց – ներով կարողացաւ իր քրոջ՝ Հաչի Քո – րոյի բաժինը չտալ: Այն ժամանակ Հա – չի Քորան ականջ չկախեց, որովհետեւ նրա արհեստաւոր ամուսինը տունը լաւ էր պահում, կարօտ չէր. այն ժամանակ Հաչի Քորան արդէն տասնըվեց տարեկան աղայ ունէր, կը մեծնար, պապայիկիդ կը դառնար, մտածում էր Հաչի Քորան. կ՝ապրեցնէր իրեն, եթէ մինչեւ անգամ ամուսինն էլ չլինէր. բայց մեռաւ ամու – սինը, մեռաւ եւ նրա որդին, այժմ պա – ռաւած, մենակ եւ ագքատացած, չունե – նալով ոչ մի յոյս ապրելու, եկել էր իր տար:

Անցեալի այս մտաբերումը, սակայն, ոչինչով չփափկացրեց կիւրեղ աղայի սիրտը եւ մտքում կրկնեց.

— Պիտի չտամ. գնում թող առնէ:

Կիւրեղ աղան դանդաղ քայլերով չա – րունակեց ճանապարհը դէպի խանութ: Ճանապարհին որքան որ ջանաց մոռանալ կէս ժամ առաջ տանը պատահած դէպքը, չկարողացաւ: Պարզ, ծանր եւ ուժգին բախումի նման նրա հոգու դրան զարնը – թափելով:

Կիւրեղ աղան, խանութ հասնելով, ան – միջապէս ետ դարձաւ եւ տուն վազեց:

Հաչի Քորան, ականջը դռանը դրած, կանգնած էր եւ լսում էր, թէ ինչպէս ամուսինը, ետ դարձած, ոտքերը գետնին զարկելով, գոռում էր.

— Ես ինչ գիտեմ, որ դու ինչ ես ա – նում, ես ինչ գիտեմ, որ դու ինչ ես ա – նում, ես ինչ գիտեմ, որ դու ինչ ես ա – նում,

ճառ դարձան: Իսկապէս, ամերիկեան «Եու 2» սաւառնակներ, առաջին անդամ ըլլալով՝ երեւան հանեցին, Քուպայի հողին վրայ Խորհրդային Միութենէն փոխադրուած միջակ հրթիռի խարիսխներու գոյութիւնը: Այդ հրթիռները, միայն տասը վայրկեանէն կրնային հարուածել Քանավերալի հրուանդանը եւ փոշիի վերածել Միացեալ Նահանգներու այնտեղ ունեցած Անջրպետի մեծագոյն նաւահանգիստը:

ԱՄՊԵՐՈՒ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

«Եու 2»ները ի՞նչպէս դտան այդ կայանները: Գտան՝ «շրջառիկ լուսանկարում»ի կատարելագործուած դրութեան շնորհիւ, որ մեր ժամանակաշրջանի լրտեսական մեծագոյն միջոցն է, որուն շնորհիւ կարելի է թիրախ մը լուսանկարել շատ բարձրէն եւ թիրախէն մինչեւ 160 քիլոմեթր հեռուէն:

«Լոքհիտ Եու 2» սաւառնակները շատ թեթեւ օդամուղ սաւառնակներ են, որ մինչեւ երեսուն հազար մեթր բարձրութեան վրայ եւ ձայնի արագութեամբ կը թռչին: Այդ բարձրութեան վրայ մեքենան կը մարեն եւ առանց լրսուելու, սաւառնելով ահագին տարածութիւններ կը ճեղքեն: Ասկէ զատ, ռատարները խարող մեքենաներ ունին: Պրտուտակին տակի կողմը ունին անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով գործող լուսանկարչական խոշոր մեքենայ մը, որ հազարաւոր մեթր երկարութեամբ ժապաւէններ կը քաշէ: Սաւառնակները պէտք չունին թիրախին վերեւէն անցնելու, զայն լուսանկարելու համար: Կրնան քովնտի եւ անկէ 160 քիլոմեթր հեռուէն թռչիլ, առանց իրենց լրտեսած երկրի օդային մարզը բռնաբարելու: Լուսանկարչական մեքենային աչքը ամէն ինչ կը տեսնէ, ամենայն մանրամասնութեամբ: Երեսուն հազար մեթր բարձրութենէ կրնայ լուսանկարել մինչեւ անդամ ելեկտրականութեան թել մը կամ պզտիկ կենդանիներ, նոյնիսկ եթէ սաւառնակներուն ու թիրախին միջեւ ամպերու թանձր խաւ մը ըլլայ: Հողի ամէն մէկ քառակուսի մեթր կը տպագրուի ժապաւէնի ժխտական մասին վրայ: Ապա՝ օդէն առնուած լուսանկարները, մասնաւոր աշխատանոցներու մէջ իրարու կը միացուին եւ այսպէսով կը ստեղծուի ամբողջութիւն մը, հսկայ լուսանկար մը, որուն վրայ կը հակին լուսանկարներու մեկնաբանները եւ կը ջանան ճշդել հրթիռի խարիսխի մը շուրջ երեւցող ինքնաշարժներու տեսակն ու վաճառանիշը: Անոնք կրնան նոյնիսկ բեռնատար ինքնաշարժին գոյնը ճշդել եւ ըսել թէ՝ անոր մէջ քանի՞ հոգի կան եւ ինչ հագուստ հագած են ...

ՓԱՍՏԵՐՈՒ ՀԱՄԱԴՐՈՒՄ

Բնականաբար, նկարներու մեկնաբանները, մասնագէտներու գործակցութեամբ շատ աւելի դիւրաւ կրնան ճշգորոշել ժապաւէնին մէջ երեւցող հրթիռներու տեսակները, տրուած ըլլալով որ, մասնաւորաբար խորհրդային հրթիռները բեռնատար ինքնաշարժէ մը շատ աւելի զանգուածեղ են: Ժապաւէնի լուսանկարները կը բաղդատուին խորհրդային պարբերականներու մէջ հրատարակուած կամ Մոսկուայի տողանցքներու ընթացքին ցուցադրուած հրթիռներու լուսանկարներուն հետ եւ այսպէսով դիւրաւ կը գտնուին անոնց տեսակը, շառաւիղը, շինութեան թուականը եւ օգտակար ուրիշ մանրամասնութիւններ: Լուսանկարներու մեկնաբանները, հրթիռները կրնան ճանչնալ նոյնիսկ իրենց պզտիկ մասնիկներէն, իրենց անձնակազմէն եւ իրենց խարիսխներէն:

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

ԵՒ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Նոյեմբեր 26 թիւին մէջ Փիթըր Զէմպըրզ կը գրէ.

Թերեւս մրցումներու արդիւնքները աչքէ անցուցած ատեն ձեր ուշադրութենէն վրիպած է թէ շաբաթավերջին հայ այբուբենի հնարիչ Մեսրոպ Մաշտոցի 1600րդ տարեդարձն էր:

Ես ալ պիտի փախցնէի այս դէպքը երբ յանկարծ հեռաձայնը հնչեց: Լուսանկարիչ Այտա Քարն (հայազգի) էր:

— Մեսրոպ Մաշտոցի հանդիսութեան պիտի դա՞ս, հարցուց:

— Հա – հա, պատասխանեցի խոհեմօրէն եւ պահ մը վերջ հարցուցի, ի՞նչ:

— Ամբողջ աշխարհի Հայերը կը ասնեն զայն, ըսաւ Օր. Քար:

Եւ նշանաւոր Հայերու անունները տրուաւ Ռիլերմ Սարոյեան՝ Ամերիկացի թատերագիրը, Անաստաս Միկոյեան՝ Խորհրդ. Ռուսիոյ փոխ – վարչապետը, Օթթավայէն աշխարհահռչակ լուսանկարիչ Քարշ, Այտա Քար Լոնտոնցի լուսանկարիչ ...

— Մէկ խօսքով, բոլոր նշանաւոր Հայերը, ըսաւ Այտա Քար:

ԱՅՏԱ ԿԸ ՍԽԱԼԷՐ

Այտա Քար կը սխալէր սակայն: Հեռաձայնեցի Անգլիոյ ամենահռչակաւոր Հայուն՝ Նուպար Կիւլպէնկեանի եւ հարցուցի.

— Ներկայ պիտի ըլլա՞ք Մեսրոպ Մաշտոցի հանդիսութեան:

— Ոչ, պատասխանեց կտրուկ կերպով:

Պատմութեան մէջ Քրիստոնէութիւնը առաջինը ընդունող աշխարհի չորս մի-լիոն Հայերու կէսը կ՝ապրի, Խորհ. Միութեան մէջ:

Բացի Անգլիաբնակ 3500 Հայերէն մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հանդիսասրահին մէջ:

Փարիզէն եւ Քէմպրիճէն ժամանած փրօֆէսէօրները կը խօսէին «հանճարեղ» Մեսրոպի մասին:

— Մեսրոպ մեր եկեղեցւոյ սուրբն է, յայտարարեց Լոնտոնի Հայոց Առաջնորդ Պսակ Եպիսկ. Թումայեան: Ան տեսիլքի մը մէջ տեսած էր այբուբենը:

Իր տեսակին մէջ միակ եւ 36 տառերէ բաղկացեալ — հայերէն տառերով այսպէս կը դրուի մեր թերթին անունը.—

ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ

Հանելուկի՞ կը նմանի: Լեզուագէտներ կ՝ըսեն թէ դեղեցիկ ու պարզ է եւ իրբ՝ ֆօնէթիք՝ կատարեալ, հայերէնը:

— Անգլերէնի մէջ առակ հնչելու ութ տարբեր ձեւեր ունինք, ըսաւ Քէյմպրիճի Համալսարանի լեզուաբաններէն Տոքթ. Տէյվիտ Տիրինկըր, անդրադառնալով Անգլերէն լեզուի անբաւարարութեան: Եթէ Անգլիացիներս ալ Մեսրոպ Մաշտոց մը ունեցած ըլլայինք, պէտք պիտի չունենայինք մեր այբուբենը Լատիններէն վերցնելու եւ մեր լեզուն չարչարելէ պիտի փրկուէինք, եզրակացուց Տոքթ. Տիրինկըր:

Ինչ ընենք, այլեւս շատ ուշ է: Ամէն մարդ մեր ճամբուն կը հետեւի: Թուրքերը երեսուն տարի առաջ լատինացուցին իրենց այբուբենը, Արաբներն ու Զինացիներն ալ մտադիր են նոյնը ընել: Եւ եթէ Տէյլի Էքսփրէս հայերէնով հրատարակութեան չձեռնարկէ, դուք անդամ մըն ալ երբեք պիտի չտեսնէք հետեւեալը: (Հոս անգլերէն թերթը հայատառ քլիշէ մը բրած է Տէյլի Էքսփրէս անունին):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան: Թիւ 5 – 8, Մայիս – Օգոստոս, 1962:

ՏԵՍԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ, գրեց Գէորգ Աճէմեան, Պէյրութ, 1962:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԵՐՋԱՆԻԿ ԵՒ

ԱՊԵՐՋԱՆԻԿ ԶՈՅԳԵՐ

«Ի՞նչպէս կրնաք ամուսնացած ըլլալով երջանիկ ապրիլ»

Անգլիացի դրագիտուհի Հ. Հարտի վերջերս հրատարակեց «Ի՞նչպէս կրնաք ամուսնացած ըլլալով երջանիկ ապրիլ» տարօրինակ խորագրով գիրք մը: Ինքնատիպ գործ մըն է ասիկա, ուր հեղինակը կենդանի օրինակներով իր տեսակէտները կը պարզէ ամուսնացած զոյգերու ներդաշնակ կենակցութեան մասին: Այս կերպը՝ որ «Ամուսնացեալներու պատմական շարժանկար» կրնայ կոչուիլ՝ ընթերցողին մօտ բաւական հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ:

Տիկին Հարտի իր գրքի առաջին մասին մէջ կը դրագի տիպար զոյգերով, այսինքն, այն զոյգերով, որոնց կենակցութիւնը խոկապէս երջանիկ եղած է: Ահաւասիկ մէկ քանի օրինակներ:

Երբ Պարոն Ալպէր Մասսոն մեռաւ, իր կինը այնքան ազդուեցաւ, որ շուտով իրեն հետեւեցաւ միւս աշխարհը եւ թաղուեցաւ իր կողքին: Բանաստեղծ Ուաթթրն այնքան յուզուեցաւ անոնց այս մեծ սէրէն, որ անոնց համար հետեւեալ տապանագիրը գրեց. «Ան՝ մեռաւ: Կինը ջանաց ատեն մը առանձին ապիրլ: Բայց, չկրցաւ»:

Մարդուն մէկը որ չէր դիտեր Տոքթ. Ճոնսընի ամուսնացած եւ կնոջը մեռած ըլլալը, օր մը հարցուց անոր, թէ կին ունենալուն ինչ ըլլալը դիտէ՞ր: Ճոնսըն պատասխանեց. «Գիտեմ թէ ինչ ըսել է կին ունենալ ու դիտեմ թէ ինչ ըսել է զայն կորսնցնել: Կինս կորսնցուցած օրս, սիրտս կտոր – կտոր եղաւ»:

Երկրորդ մասին մէջ, անգլիացի դրագիտուհին կը դրագի ձախողած ու դրժբախտ զոյգերով: Ահաւասիկ մէկ քանի յատկանշական պարագաներ ալ:

Սկովտացի դիւղացի մը, օր մը ըսաւ դիւղի տէրտէրին. «Կը կարծէի թէ՝ անվերականգնելի վնասի մը ենթարկուած էի այն օրը, երբ կինս ու կովս անդունդ մը ինկան ու մեռան երկուքն ալ: Սակայն վնասը այնքան ալ մեծ չէ: Քաղաք դացի եւ աւելի դեղեցիկ կին մը ու աւելի լաւ կով մը դտայ»:

Թոմաս Նաշ անուն մէկը, կտակով՝ արհամարհելի ըլլալէ շատ հեռու եղող տարեկան յատկացում մը ձգեց Ուեսթմինսթրի ժամկոչներուն, պայմանաւոր՝ ամէն տարի, իր ամուսնութեան տարեդարձին օրը եկեղեցիին զանգակները տխրաձայն հնչեցնեն իսկ բերկրաձայն, իր կնոջ մահուան տարեդարձին օրը:

Տիկին Հարտի դիրքը լեցուն է լաւ ու դէշ այսպիսի օրինակներով:

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

Ա.

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Յունուարին էր:

Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին ոստիկանութիւնը տենդոտ գործունէութեան մը մէջ էր, ամէն օր նոր դէմք մը կը զարնէր աչքի, Սոֆիայի փողոցներուն մէջ:

Արտասովոր եռուզեռ մը դրեթէ բոլոր շրջանակներուն մէջ:

Տուները, խանութները, սրճարաններ, բոլոր հաւաքոյթներուն մէջ, նոյն խօսակցութիւնը, նոյն նիւթին վրայ:

Սոֆիայի Օսմանեան գործակատարին բնակարանին մէջ ալ աւելի մեծ գործունէութիւն մը, Պոլսէն նոր լրտեսներ եկած էին:

Ինչո՞ւ այս անսովոր շարժումները, ինչո՞ւ այս իրարանցումը, ոստիկանութեան թէ բնակչութեան բոլոր խաւերուն մէջ:

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Գ. Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուէր Սոֆիա:

Դաշնակցութեան պատգամաւորները, կարեւոր գործիչներուն հետ, հետզհետէ կը հասնէին Սոֆիա, զանազան վայրերէ:

Քրիստափոր Միքայէլեան եւ Սիմոն Զաւարեան, Ժընեւէն, իբրեւ ներկայացուցիչներ՝ Արեւմտեան Բիւրոյին: Ֆլլէի Զոջ Աղա՝ պատգամաւոր եւ Շահպաղ գործիչ, Վասպուրականէն: Վարդօ, Իզմիրէն: Աշոտ, Եդիտոսէն: Թորդոմ, իբրեւ գործիչ: Երկաթ եւ Մշեցի մը, Լեռնավայրէն՝ (Սասուն): Ռահվիր եւ Յարութիւն Գալֆայեան (երկու ձայնով) Կիլիկիայէն: Մարթին, ինքնակոչ: Կարապետ Պիօնեան, Պալքանեան կոմիտէի կողմէն: Սաֆօ, Զալլատեան եւ Համամճեան (Կարսի պատգամաւոր), Կովկասէն: Սամսոն Յարութիւնեան, Պարսկաստանէն (Ատրպատականի պատգամաւոր): Ուսանող մը, Երեւանէն: Աղասէր, Եւրոպայի Ուսանողական Միութենէն: Տոքթ. Զավրիէվ եւ Տոքթ. Լորիս Մելիքոֆ, Եւրոպայի քանի մը կեդրոններէն:

Ասոնց ներկայութիւնը Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ, մեծ հաճոյք կ՝առթէր Մակեդոնացի յեղափոխականներուն:

Այս վերջինները, Սոֆիա ապաստանած, հեռուէն կը վարէին Մակեդոնիոյ յեղափոխութիւնը, հսկելով Եւրոպական Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ ի գործ դրուած դաւադրական գործողութիւնները, ինչպէս լեռներուն մէջ գործող հրոսախումբերուն ապստամբական շարժումները: Օգտուելով իրենց եղմայրակից Դաշնակցական պատգամաւորներուն ներկայութենէն, ամէն օր խնջոյքներ կը սարքէին եւ չքասեղաններ կուտային ի պատիւ Հայ Յեղափոխութեան զինուորներուն, եւ աւելի կ՝ամրապնդէին եղբայրակցութեան ներքին կապերը, որոնք արդէն գոյութիւն ունէին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան ու Մակեդոնական Կազմակերպութեան միջեւ:

Երկու կարեւոր կեդրոններու պատգամաւորները միայն դեռ չէին հասած, Ամերիկայի պատգամաւորը, եւ Արեւելեան Բիւրոյի (Կովկաս) ներկայացուցիչները:

Ներկայ պատգամաւորներուն թիւր կը հասնէր արդէն քսանը հինգի, ինչ որ օրինաւոր մեծամասնութիւն մըն էր:

Պուլկար կառավարութիւնը, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան եւ Մակեդոնական կոմիտէին միջեւ կնքուած եղբայրական դաշինքը նկատի ունենալով միշտ, մասնաւոր համակրանք մը կը տածէր հայ յեղափոխական պատգամաւորներուն հանդէպ, որոնք ամէն տեղ ջերմ ընդունելութիւն եւ անկեղծ ասպնջականութիւն կը գտնէին:

Սակայն ներկայ պատգամաւորները կը սկսէին տակաւ տաղտուկ զգալ եւ կը տրտնջային բացակայող պատգամաւորներուն դէմ:

Ինչո՞ւ դեռ չէին հասներ, ինչու կ՝ուշանային արդեօք Արեւելեան Բիւրոյի ներկայացուցիչը՝ Աւետիք Սահակեան, Ամերիկայի պատգամաւորը Պարզեւ ու գործիչը՝ Վռամեան:

Արեւմտեան Բիւրոյի ներկայացուցիչներէն Քրիստափոր Միքայէլեան, պատգամաւորներուն զժգոհութիւնը քիչ մը մեղմելու համար, քանի մը նախնական նիստեր գումարեց — թէեւ ոչ — պաշտօնական — որոնց մէջ պատգամաւորները զիրար աւելի լաւ ճանչցան եւ իրարու դաղափարները շօշափեցին մօտէն:

Բնականաբար երկար պիտի չկրնար տեւել իրերու այս վիճակը, պատգամաւորները, հեռաւոր վայրերէ եկած, ձիւնին ձմեռին, իրենց վառարաններէն հեռու, դանդատները կը շեշտուէին ամէն կողմէ. անհամբերութիւն մը, տենդագին աճապարանք մը կը նկարուէր բոլորին դէմքերուն վրայ:

Վերջապէս, հիւծիչ ու ընդվզեցուցիչ սպասումներէ վերջ, որոշուեցաւ գումարել Ընդհանուր Ժողովը, առանց այլեւս սպասելու Արեւելեան Բիւրոյի ներկայացուցիչներուն եւ Ամերիկայի պատգամաւորներուն:

Եւ ահա՛ ժամանեցին ասոնք ալ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(1 Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Քիւրքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Տէր եւ Տիկին Տարագճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

Այս առթիւ իր մօրը՝ յիշատակին Տիկին Տարագճեան 30 Ն. Ֆ. կապոյտ Ֆաչի կրընոպլի մասնաճիւղին ։ (Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած կապոյտ Ֆաչի վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սը – րահը (Սալ տէ Ֆէք)։

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՒԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հայրենակից Նաճարեանի ազարակը։ Անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը» , կիրակի, Յունուար 27։

×

Ֆ. կապ. Ֆաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ դիշեր ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուս. Միութեան հերթական ժողովը այսօր Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ նաեւ զՕլիվի «Իչխան» խումբի ընկերները ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Լուսաւորիչ «Ակնունի» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ազբիւր – Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յարկոր եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ եկեղեցւոյ չինութեան հանդանակիչ յանձնախումբը այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, բողոքականաց ժողովարանը, էնփաս տէ Միւռիէ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հաճի Էմմայեան եւ իր եղբայրը՝ Յարկոր Էմմայեան, կեսարիա – Էլքիւչդէն, որ 1917էն ի վեր կեսարիայէն հեռացուած են։ Վերջերս անուղղակի կերպով լուր ունեցայ թէ ողջ են։ Եթէ ոեւէ մէկը տեղեկութիւն ունի, կը խնդրենք որ իմա – ցնեն Արթին Էմմայեանի, իրենց եղբօր, Հօմ Առմէնիէն, 107 Ավընիւ Լիոթէ, Սէն Ռաֆայէլ, (Վառ), Ֆրանս ։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԲԱԳԻՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԱՄՍԱԳՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒՐ (12)

Նուիրուած՝

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Այս բացառիկ թիւէն տպուած են յաւելեալ օրինակներ, մեր բաժանորդներէն դուրս, փափաքողներուն դոհացում տալու համար ։

Գրութիւններ ունին՝ Համաստեղ, Գ. Մխիթարեան, Մ. Իշխան, Ա. Սահակեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Բ. Թաշեան, Ա. Երկաթ, Լ. Գարմէն, Գ. Գեղակ, Երուանդ Փամպուքեան, Բ. Փափազեան, Յ. Գեղարդ, Պ. Սնապեան, Եդ. Պօյաճեան, Կ. Սասունի ։

Հատուածներ՝ Ն. Աղբալեան, Սիամանթօ, Պ. Սեւակ, Գ. Էմին, լեզուաբան Ժ. Կիւրճիէֆ ։

Ստանալու համար դիմել Հայ Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9ᵉ)

ՅԱՋՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաչնորհ Սերովբէ Սրբազանին Արքունի թիւին չնորհուած ըլլալուն առթիւ, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը։

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հատուցական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը ,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8ᵉ)

Tél. : ELY. 67-03

Դիւան

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցական Տիկնանց վարժարանի տոնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն միջեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17Է՝Ն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ դեկավարութեամբ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԻԶԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ **Attractions** — ԽԱՂԵՐ **BAR** — ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ **BUFFET**

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET — BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Այս Շաբաթ իրիկուն , ժամը 21էն միջեւ լոյս
GRANDE NUITÉE DU NOR SEROUND
Նուագախումբ HAZY SIGUEL
Dans les Salons de l'ALHAMBRA

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ
խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ , *սթիւտիօներ*, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝
Goussainville Mobilier
MAISON R. TACVORIAN
1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)
La petite Boutique aux plus grandes possibilités
Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. Հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն ։
Livraison gratuite

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 8 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9476 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5377

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՍԵՄԻՆ

Նորընտիր Ազգային Ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց Հինգշաբթի օր եւ ընտրեց իր դիւանն ու զանազան յանձնախումբերը :

Խորհրդարանական կեանքը մտաւ իր բնականոն հունին մէջ :

Օրակարգի ամէնէն հրատապ հարցն է 1963ի ելեւմտական ծրագրի քուէարկութիւնը : Ասոր համար Ազգ. ժողովը Դեկտեմբեր 21ին իր սովորական նստաշրջանը փակելէ վերջ արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուի յաջորդ օրն իսկ , որպէսզի զբաղի պիւտճէի քննութեամբ :

Վերջին ընտրութիւնները հիասթափութիւն պատճառեցին բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն նկատումով հակառակ դիրք էին բռնած Հանրապետութեան նախագահին դէմ :

Զախակողմեան կուսակցութիւնները , մանաւանդ ընկերվարականներն ու համայնավարները — որոնք սովորական ժամանակ իրարու դէմ կը պայքարին, — միացեալ ճակատ կազմեցին՝ արգելք հանդիսանալու համար անհատի իշխանութեան յաւերժացման :

Անոնց ուժ տուին բոլորտիքեան կարգ մը կազմակերպութիւններ, նոյնիսկ թունդ աջակողմեան ազգայնական տարրեր, որոնք հակառակ էին տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան :

Հանրաքուէին « Ո՛չ » պատասխանելու համար սաստիկ էր եղած պայքարը : Պետական խորհուրդը, ծերակոյտի նախագահը, Հանրապետութեան նախկին նախագահներ եւ բազմաթիւ կարեւոր օրաթերթեր հակասահմանադրական հրոչակած էին հանրաքուէն : Հակառակ այդ բոլորին տը Կոլ տարաւ յաղթանակը , թէեւ տկար համեմատութեամբ :

« Ոչ »ի կողմնակիցները շարունակեցին իրենց դինակցութիւնը երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ, ընդդէմ տը Կոլեան թեկնածուներու :

Անոնք կրկին ձախողեցան :

Հանրային կարծիքը մեծ զարմանքով ընդունեցաւ ընտրութեանց արդիւնքը : ԻԻ ԷՆ ԷՌն ու ԻԻ ՏԷ ԹԷն (որոնք քանի մը օր առաջ ձուլուեցան) տարեր էին ջախջախիչ յաղթանակ մը, աւելի փայլուն քան չորս տարի առաջ, երբ կացութիւնը աւելի նպաստաւոր էր իրենց համար :

Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետ Փոնփիտու — որ իր պաշտօնին վրայ վերահաստատուեցաւ — ապահով են այժմ, որ Ազգային ժողովը ո՛չ մէկ կերպով կրնայ դիրք բռնել իրենց դէմ :

Նոր ընտրութիւնները ամրապնդեցին նաեւ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու դիրքը Ազգ. ժողովին մէջ : Առաջինները 43ի փոխարէն 67 երեսփոխան ունին հիմա : Իսկ համայնավար երեսփոխաններու թիւը 10էն 41ի բարձրացաւ :

Համայնավարները առաւելագոյն չափով պիտի ջանան օգտագործել իրենց ընդդիմադիրի դիրքը, հանրութեան առջեւ ներկայանալու համար իբրեւ յառառաջապահները հակատրկոլեան ճակատին :

Ընկերվարականները սկսած են արդէն ձերբազատուիլ համայնավարներէն, որոնց հետ ժամանակաւորապէս գործակցած էին, երկուստեք շահեր ապահովելով :

Միւս կուսակցութիւններն ալ հետզհետէ կը ճշդեն իրենց դիրքը նոր շրջանի սեմին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ՆԻՍՏԸ

ՇԱՊԱՆ – ՏԷԼՄԱՍ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Անսովոր Ազգ. ժողով մը գումարեց իր առաջին նիստը, Հինգշաբթի օր : Անսովոր իր դիմագիծով քանի որ կառավարական կուսակցութիւնը հանդիստ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ իր 267 անդամներով որոնց քսան ձայներ ալ միացան Ժողովին նախագահ վերընտրելու համար՝ Ժագ Շապան – Տէլմաս :

Ժողովը բացուեցաւ ժամը 15ին եւ երիցագոյն անդամը՝ Կանոնիկոս Քիռ խօսք առաւ, ըսած էր նախապէս թէ բառերը պիտի չծամծմէ :

Տիժոնի քաղաքապետը նախ ոգեկոչեց նախագահ Քոթիի յիշատակը :

« Մտածումս նախ կ՝երթայ անոնց զորս մահը խլեց մեր հաւաքականութենէն եւ Ժողովը պիտի ուղէ անտարակոյս միանալ ազուոր ընտանիքի մը եւ բովանդակ ազգին սուգին Ռընէ Քոթիի մահուան առթիւ : Ֆրանսան գիտէ թէ ինչ կը պարտի այդ սրտցաւ մարդուն, այդ անշահախնդիր հայրենասէրին որ կրցաւ ինքզինքը սիրցնել ամբողջ ժողովուրդէ մը » :

Ապա, Կանոնիկոս Քիռ կը խօսի խորհրդարանակին պարտականութեանց մասին : «Խորհրդարանակի պաշտօնը յանպատրաստից չէ : Խոր առաքինութիւններ կ՝ենթադրէ եւ լուծելի հարցերուն յըստակատեսութիւնը : Պէտք է՞ նաեւ վերյիշեցնել թէ ներկայացուցչական վարչակարգը ժողովներու անհրաժեշտ հակակշիռն է գործադիր իշխանութեան վրայ, քաղաքացիներու երաշխաւորութիւնը կամայականութեան դէմ, մէկ խօսքով հանրային բոլոր ազատութեանց պահպանումն է :

« Լաւ հասկցանք ընտրապայքարի ընթացքին, երբեմն անսովոր տեսարաններու առջեւ, որ զուտ գաղափարական կրռիւները դադրած էին արձագանգ գտնելէ Ֆրանսացիներու մօտ : Ընտրութեանց միջոցաւ, Ֆրանսա ցոյց տուաւ իր կամքը ժողովրդապետութիւն մը ունենալու, անկասկած՝ քաղաքական, բայց մանաւանդ տնտեսական եւ յանդգնօրէն ընկերային» :

Եւ ծերունի երեսփոխանը կարգ մը առաջարկներ բերաւ որոնց կարգին՝ 60ի իջեցնել հանգստեան տարիքը, կրկնապատկել ծեր բանուորներու թոշակը : Կանոնիկոսը կը խօսի նաեւ հայրենադարձներու մասին, դպրոցներու, հիւանդանոցներու, պատերազմներու զոհերուն եւ կը հասնի սա հարցումին.— « Ո՞ւր գտնել դրամը» : Տիժոնի քաղաքապետին համար պէտք է խնայողութիւններ ընել Ալժերիոյ մէջ, խնայողութիւն ընել այն հարիւրաւոր միլիառներուն վրայ զորս կ՝արժէր Ալժերիոյ պատերազմը : Ապա կայ նաեւ հիւլէական ուժի համար ծախսուելիք հսկայ գումարը՝ վեց հարիւր միլիառ : Պէտք է նաեւ 10 ամիսի իջեցնել զինուորական ծառայութեան շրջանը : Այս ամբողջին համար ոչ մէկ ճիգ պէտք է խնայել նախ պէտք է հաշտեցնել Ֆրանսացիները : Երիցագոյն երեսփոխանը եզրակացուց խաղաղութեան կոչ մը ընելով բոլոր ազգերուն :

Ապա հեգնական ժպիտներու մէջ, կը յայտարարուի դիւանի ընտրութեան քուէարկութիւնը : Շապան – Տէլմաս կը ստանայ 287 ձայն, ընկերվարական Մոնթել՝ 114 եւ համայնավար Վալտէք – Ռոչէ՝ 42 :

Վերընտրուած նախագահը կարճ ճառ մը կ՝արտասանէ : «Պիտի ջանամ բովանդակ ժողովին նախագահն ըլլալ, առանց խտրութեան ոչ մարդոց ոչ խմբակցութեանց միջեւ » :

Շապան – Տէլմաս կ՝ըսէ թէ այս ժողովը պէտք չէ պարզ արձանագրութեան ժողով մը ըլլայ :

Այս բացման նիստը կը փակուի առանց միջադէպի :

Ծերակոյտի նիստին, նախագահ Մոներվիլ ոգեկոչեց Քոթիի յիշատակը : Սեւ հագուած, եւ ողբացեալ նախագահին երկու աղջիկներուն ներկայութեան, Կասթոն Մոներվիլ յիշեց նախ թէ Ռընէ Քոթի Ծերակոյտի փոխ – նախագահ եղած էր, ապա շեշտեց թէ Հանրապետութեան նախկին նախագահին տիրապետող արժանիքն էր՝ համեստութիւնը :

« Ոչ կեղծ համեստութիւն մը, ինք իրեն հակասող իր իսկ արժանիքին մտերիմ հիացումով, այլ այն՝ որու մասին կ՝ըսուի թէ «միակ փայլն է զոր կարելի է աւելցնել փառքին վրայ» : Ռընէ Քոթի կը սիրէր Ծերակոյտը, գիտակից ընտրութեամբ մը, որովհետեւ իր աչքին, երկրորդ ժողովի մը, զոր անհրաժեշտ կը նկատէր, հեղինակութիւնը աւելի իր վիճաբանութեանց լրջութենէն կուգար քան իր իրաւասութեանց տեսական ծաւալէն :

« Իր սէրը խորհրդարանական վարչակարգին հանդէպ կոյր չէր : Աւելի լաւ քան շատ մը ուրիշներ, շատ աւելի քան շատ մը ուրիշներ, գիտակից էր այն բարեփոխմանց որոնք անհրաժեշտ դարձած էին այնքան աշխատանքի կարգ մը մեթոտներու ծերութեամբ որքան Պետութեան պատասխանատուութեանց ընդարձակումով :

« Նախագահ Քոթի հիմնարկութեանց եւ իշխանութեանց հաւասարակշռութեան բրիտանական ըմբռնումն ունէր : Միշտ կողմնակից մնաց Խորհրդարանին իրական հակակշռին եւ կարծիքներու ազատ ընտրութեան : Մարդն էր՝ Միութեան, ընդունուած միութեան, իմաստուն ոչ թէ՝ պարտադրուած որ միայն անհամաձայնութեան դիմակն է : Ազատական մեծ Հանրապետականներու դպրոցը պատրաստուած դեմոկրատ մըն էր : Մեծ պարկեշտ մարդ, միշտ ինքզինքը նկատի չառաւ, ջանալով հեռացնել ամէն ինչ որ կրնար բաժնել երկիրը , պահելու եւ պահպանելու համար ազգային միասնականութիւնը : Իր միակ նպատակն էր՝ Հանրապետութեան ծառայել » :

Նախագահ Մոներվիլ եզրակացուց .— « Ծերակոյտը միշտ երախտագիտութիւն, սէր եւ յարգանք պիտի ունենայ նախագահ Քոթիի հանդէպ » :

Ի նշան սուգի, ծերակոյտը անմիջապէս փակեց իր նիստը :

× Զորս նորեր մտան Ֆրանսական կառավարութեան մէջ :

Մարք Ժաքէի կը յանձնուի Հանրային Շինութեանց նախարարութիւնը : Սէն է Մառնի երեսփոխան է, ծնած 1913ին :

Ժան Սենթրնի կը ստանայ Նախկին Ռազմիկներու նախարարութիւնը եւ Հապիպ – Տըլոնքլը Արտաքին փոխ – նախարար կը դառնայ :

Լուսաւորութեան նախարարութեան 8րդ նախարարը կը դառնայ Ֆուշէ որ կրկին Փէյրըֆիթի կը վերադարձնէ Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը :

× Սէն է Մառնի երեսփոխան՝ Ռոժէ Տիւսօ ԻԻ ԷՆ ԷՌի խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ փոխարինելով Պելֆորի երեսփոխան՝ Շմիլթլէնը : Ընկերվարական խմբակցութեան պիտի նախագահէ՝ Կասթոն Տէֆէռ, բայց հիւանդութեան պատճառաւ , մինչեւ իր վերադարձը զինքը կը փոխարինէ ծերակուտական՝ Փիք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ պիտի քաշուի 1963 Հոկտեմբերին : Այս ձեւով հաւանաբար կարելի դառնայ կառավարութեան կազմութիւնը :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ բաւական սրտնեղութիւն եւ ազմուկ ելած է Աչիսընի մէկ տարօրինակ ճառին առթիւ : Արդարեւ Աչիսըն Ուեսթ – Փօյնթի զինուորական կաճառի աշակերտներուն առջեւ յարձակած է Մեծն Բրիտանիոյ վրայ զայն փոքրը պետութիւն մը նկատելով եւ ձաղկելով անոր դերը Հասարակապետութեան մը գլուխը որ «ոչ քաղաքական կառուցուածք ունի, ոչ միասնականութիւն, ոչ ալ իրական ուժ» : Աչիսըն հասկցուցած է նաեւ թէ Ամերիկա Եւրոպայի մէջ միայն Դաշնակցային Հանրապետութիւնն ունի իբրեւ լուրջ զինակից : Աչիսըն յարձակած է նաեւ տը Կոլի, Սալազարի եւ Ատընաուրրի վրայ եւ ցաւ յայտնած որ երեք երկիրները իրենց գլուխը այնպիսի մարդիկ ունին որոնք հանդստեան տարիքը շատոնց անցած են : Անդլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ ամերիկացի արտաքին նախկին նախարարը հաւանաբար անձնապէս խօսած է եւ մարդ մըն է որ արդէն 15 տարի է ոչ մէկ պաշտօն ունի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութեան մէջ նոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին : Նոր տագնապի մը վախ չկայ սակայն, եթէ Հալքը իր համագումարին ատեն չքուէարկէ այնպիսի բանաձեւեր որ դժուարութիւններ ստեղծեն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սէուտական Արաբիա վերահաստատեցին իրենց կապերը :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սահմանային սակը կրկին պիտի բարձրանայ : Յունուար 1էն սկսեալ ամսական սակը 870 Ն. Ֆ. է փոխանակ 800ի :

ԺՈՒՀՕ ԵՒ ՍԱԼԱՆ զօրավարները Թիւլի բանտը փոխադրուեցան առջի դիշեր, ուր են արդէն Շալ եւ իր ընկերները :

ՍԱՆԹԻԱԿՕ տէ Զիլիի մէջ ձերբակալուած է նացի նախկին զօրավար՝ Հերման Ռաուֆ Պոնի կառավարութեան դիմումին վրայ : Գերմանացի սպան կ՝ըսէ թէ ինք այն զօրավարը չէ որ կը փնտռուի պատերազմական ոճիրներու համար : Գերմանիա պիտի փոխադրուի դատուելու համար, թէեւ իր փաստաբանը ըսաւ թէ շփոթութիւն կայ երկու Ռաուֆներու միջեւ որովհետեւ ներկայիս ձերբակալուած զօրավարը արդէն դատուած է Նիւռանպերկ եւ ազատ արձակուած իբրեւ անմեղ :

ԱՆԳԼԻԱ միշտ «կորսուած » է մշուշին մէջ որու հետեւանքով ցարդ 67 հոգի մեռած են եւ չորս հարիւր հոգի հիւանդանոց փոխադրուած : Ուինսթըն Չըրչիլ, սակայն չէ վարանած իր ակումբին ճաշին երթալու, առջի դիշեր :

ԱՊԱՍԹԱԼԻՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ արշաւին իր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ խորհրդային երաժշտութիւնը եւ Սթալինկրատի փառքը երգած՝ Շոսթաքովիչ Դեկտեմբեր 18ին կը ներկայացնէ իր մէկ նոր համանուագը՝ «Վախի փառերգ» որ կ՝ոգեկոչէ Սթալինի օրերուն տիրող սարսափը :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էն սկսեալ Փարիզի կահաւորուած սենեակները հարիւրէն 10 յաւելում պիտի կրեն , իսկ 1էն 3 աստղ ունեցող պանդոկներուն գիները ազատ պիտի արձակուին :

«ՓՐԱՒՏԱ» կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը այլեւս պրոլետարիատի մենատիրութիւն մը ըլլալէ դադրած է եւ ժողովուրդի ընկերվարական ժողովրդապետութիւն մը դարձած է :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մտաւորականներ Պաղտատի հազարամեակի տօնակատարութեանց հրաւիրուած են :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Ա.

Հանրապետական Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ֆերիտուն Ջրքին «Ռըվիւ Փոլիթիք»ի Հոկտեմբերի թիւին մէջ կը բացատրէ «Թուրք – ռուս մենամարտը» :

Յօդուածագիրը մասնակցած է Սան Ֆրանսիսքօ գումարուած դեսպաններու խորհուրդի աշխատանքներուն : Միացեալ Ազգերու հիմնարկութեան կանոնադրութեան առարկայական ենթակայութիւնէն եւ, անշուշտ, անոնց կը խնդակցին աշխարհի մէջ անդրդուելիութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատած ըլլալու իրենց պարտաւորութեամբ : Քաղաքին Օ – փերային մէջ ամէնէն խանդավառ էին՝ անդիտակ նոյն պահուն տեղի ունեցած ոգեւորութեան մը, որու դիտակից էր միայն Թուրք պատուիրակութիւնը, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը կը պահանջէր Կարսն ու Արտահանը եւ ատելին ըլլալով Նեղուցներու հակակչիռը :

Պատուիրակութիւնը փութով կը վերադառնայ եւ կը մխիթարուի, տեսնելով Թուրք ժողովուրդին հանդարտութիւնը : «Առակի կարգ անցած քաջութեամբ հայրենիքի ճակատագրին հատատալով եւ Ամենահզօրին պաշտպանութեան վստահութեամբ՝ պատրաստ էր կատարելու իր պարտականութիւնը՝ եթէ Սեւ Ծովու ափերուն նոր յարձակում մը կատարուէր երկրին նուիրական ժառանգութեան դէմ » :

Նախարարը պարտք կը սեպէ իր երախտապիտութիւնը յայտնելու ամերիկեան դեսպաններուն, որոնք ծովակալ Պրիս – թլէն սկսած յաջորդաբար պաշտպանեցին հանրապետական Թուրքիոյ իրաւունքները եւ այդ ողբերգական օրերուն, դես – պան Ուիլսըն եղաւ «ամերիկեան մեծ ժողովրդավարութեան բարեկամական զգացումներուն հաւատարիմ Թարգմանը» :

Խորհ. Միութեան արտաքին գործակալ Մոլոթով Յունիս 7ին ծանուցագիրը մը ներկայացուցած էր, որով կը պահանջէր երկու նահանգներուն վերադարձը, ո – րոնք Թուրքիոյ ձգուած էին առաջին աշխարհամարտէն ետք, որովհետեւ «ռուս ակարութիւնն ու քայքայումը տարբեր լուծում մը չունէր Թուրք պահանջնե – րուն » :

Նախարարը կ'ուզէ փաստել Թուրք մերժումին պատճառները պատմական, ռազմական եւ ժողովրդական : Կարս եւ Արտահան Թուրք բնակիչ ունեցած են Քրիստոսէ երեք դար առաջ, «Սաքա կուշուած Թուրքերու հայրենիքը» եղած է եւ յետոյ, 1064ին ասկին միշտ եւ տեւա – կանօրէն Թուրք բնակչութիւն ունեցած է : 1831ին երկու քաղաքները շրջաններով կը հաշուէին 91053 այր մահմետական, 7041 ոչ – մահմետական եւ այս վերջին – ներն ալ գեղային եւ կրօնական տեսա – կէտներով խառնուրդ մըն էին Յոյներու, Վրացիներու եւ Հայերու : 1871ին մահմետականներու թիւն է 207 հազար 876, քրիստոնեաներունը՝ 14·982 :

Ռուս – Թուրք պատերազմին Ռուսիա « անարդար » կարպատրութեամբ գրաւեց երկու քաղաքները : Կը յիշէ պատմաբան Տեպիտուրի վկայութիւնը . «Երբեք պատութիւն մը անամօթաբար կոզոպտուած չէր Լեհաստանի բաժանումէն ի վեր : Բարեկամները եւ թշնամիները հիւանդ մարդուն վրայ նետուած էին եռանդով եւ անզամահատած միեւնոյն անհոգութեամբ » , կ'ընդունի սակայն, որ Թուրքիա պարտաւոր էր վճարելու պատերազմական տուգանք եւ ցարը հրաժարելով տուգանքէն կը պահէր՝ որպէս փոխհատուցում Պաթումը, Արտահանը եւ Կարսը :

Այդ չրջանը գրաւուած էր ռուս բանակներէն, բացի Պաթումէն, ուսկից Ռուսիա պիտի պահէր գրաւած վայրերը : 1828ի, 1854ի պատերազմներուն վերադարձան եւ Պերլինի վեհաժողովին մէջ Ռուսիա յայտնեց, թէ երբոր ան – դամն ըլլալով կը գրաւէր եւ այս անգամ չէր կրնար վերադարձնել պարտուած պետութիւան : Արդէն Շուվալոֆ – Սալիզպրի համաձայնութեամբ Անգլիա համաձայն էր գրաւման :

Բնակչութեան թիւը, քրիստոնեայ եւ մահմետականի համեմատութիւնները ճիշդ չեն յայտնապէս, ո՛ւր ձգուած են Քիւրտերն ու Հայերը : Կարսի մէջ հայ Թաղաւորութիւն մը կար, երբ մահմետականներ չկային, եւ բոլոր օտար համբորդները քրիստոնեայ մեծամասնութիւն մը կը տեսնէին ոչ միայն Կարսի եւ Արտահանի չրջանին մէջ, այլ նաեւ արեւելեան նահանգներուն մէջ : Նախաթարը չի կրնար յիշել քրիստոնեայ երախանութիւնը բռնի դիւանագործութիւնը ենթչերի դունդերը կազմելու համար եւ բռնի իսլամացումները, պարբերական տեղահանութիւնները :

ԼՐՏԵՍ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

(ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ « ԵՈՒ 2 » ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐԸ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԵԾ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆ

« Եու 2 » օդանաւերը, քանի մը ամիսէ ի վեր, սիսթեմաթիկ կերպով Թռիչք կը կատարէին ոչ միայն դէպի Քուպա ուղղուող խորհրդային բեռնատար նաւերու, այլ նաեւ՝ Քուպայի հողին վրայ : Այսպէսով, չուտով կազմուեցաւ հրթիռային մեծ ու չափազանց ճշգրիտ քարտէս մը : Պենտագոնի մասնագէտները, ուսումնասիրելով հաւաքուած տուեալները, — փոխադրանաւերու Թիւը, անոնց փոխադրական կարողութիւնը, անոնց կամրջակներուն վրայ երեւցող բեռներու տեսակը, խարխխներու պատուանդանները, անոնց մօտ գտնուող մասնիկները, գանոնք փոխադրող բեռնատար ինքնաշարժները, գանոնք լրացուցիչ մարդուն վրայ նետուած էին եռանդով եւ անզամահատած միեւնոյն անհոգութեամբ » , կ'ընդունի սակայն, որ Թուրքիա պարտաւոր էր վճարելու պատերազմական տուգանք եւ ցարը հրաժարելով տուգանքէն կը պահէր՝ որպէս փոխհատուցում Պաթումը, Արտահանը եւ Կարսը :

Այդ չրջանը գրաւուած էր ռուս բանակներէն, բացի Պաթումէն, ուսկից վճարեմ :

— Չէ, ես լսի, քեզի հետիյէ :

Քահանան չէր ուզում ոչ մի վճարում անել, բայց էլ չէր կարող հրաժարուել, ծուզակն ընկել էր, ուստի վճարեց եւ գնաց :

Կիւրեղ աղան, քահանայի գնալուց յետոյ, քթի տակ թեթեւ ծիծաղեց, որով – հետեւ նա երեք գաւաթի համար այնպիսի պին էր վերցրել, որ եթէ քահանան վեցի համար բուն գինը վճարէր, աւելի աժան կը լինէր :

Կիւրեղ աղան մի քիչ սպասեց եւ տեսնելով որ յամախորդ չկայ, սկսեց պը – նակների, չիչերի, բաժակների, հայելիների փոշին սրբել :

Փոշիները սրբելու ընթացքում քանի մը անգամ յիշեց Հաջի Քորոյի խօսքերը, բայց վերջին անգամ լսեց բարձրաձայն : Այդ վերջին անգամուայ յիշողութեան հետ միասին, յանկարծ, մի խոշոր լամպ ինկաւ գետին եւ փշրուեց ...

Կիւրեղ աղան ցնցուեց, սիրտը տաք ու սաստ առաւ :

Նա լամպից հետու էր, յիշեց նաեւ որ այդ լամպին ձեռք չտուեց, դեռ այդ կողմը չէր գնացել : Ուրեմն ընկել էր ինքն իրեն :

Կիւրեղ աղան սարսափեց, բայց միւս – ժամանակ կարողացաւ զսպել իրեն, խոշոր քթիը կախելով առաւ, ամբողջ բանը ծածկող պեհերի վրայ :

Այս, լամպի ընկնելու պահին Հաջի Քորոն ասում էր, ծակծկիս ու անանկ տախտակի վրայ ելլես :

Եւ ահա նորից է կրկնւում նոյն անէծքը :

Առօրեական սարսուռը, աւելի եւ աւելի ցուրտ, կարաւեց նրա ողջ մարմինը : Փորձեց չարունակել փոշին սրբել, բայց այս անգամ, ձեռքերը դողդողալուց, մի քանի բան էլ ինքը կոտրեց :

— Կիւրեղ աղա չօրպայի համար խոտունկ fասէ (պնակ) ունի՞ս, լսուեց մի ձայն խանութի չէմքից :

Կիւրեղ աղան, կէս մկնքով եւեւ դարձաւ եւ հազիւ կարողացաւ ձեռքով նշան անել թէ չկայ :

Յաճախորդը, արդէն միայն նրա դէմքը տեսնելով սարսափեց եւ չարունակեց ճանապարհը դէպի կողքի խանութը :

Կիւրեղ աղան, դէպի իր սեղանը քալելով անցաւ մեծ հայելիին առջեւ, եւ բան սովորութեան, նայեց մէջը : Նա յիշեց մի ուրիշ տեսակ սարսափ պատեց նրան : Ընդոստ եւեւ դարձաւ : Ոչ ոք չկար եւեւում : Նա համոզուած էր, որ խանութում մի անծանօթ մարդ կայ, եթէ ոչ ով էր այն մարդը, որին նա տեսաւ հայելու մէջ :

Նորից նայեց : Էլի :

Արդեօք ի՞նքն էր : Ո՛չ : Բայց հազուստն իր հազուստն էր — ժամացոյցի չղթան, մետաքսէ ծաղկաւոր ժիլէն, գծախարիսխները, միջերկրային ամերիկեան հրթիռները դեռ խորհրդային հող չէին սած՝ պիտի կրնային մոխրակոյտի վերածել ամերիկեան բոլոր մեծ քաղաքները, միասին հաշուելով նաեւ Նիւ Եորքը :

Սակայն, ասիկա մեծ նշանակութիւն չունի, որովհետեւ, այսպէս կամ այնպէս, թէեւ տասը վայրկեան ուշ, անոնք ալ պիտի հասնէին իրենց թիրախներուն : Մեծ նշանակութիւն ունի հոգեբանական ազդակը : Ամերիկացի քաղաքացիները պիտի ապրէին այն անձկութեամբ՝ թէ ժամէ ժամ, չատ մօտ գտնուող պղտիկ կղզիէ մը, իրենց գլուխներուն վերեւ կրնային յայտնուիլ խորհրդային հրթիռները :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՑԱՆՆԵՐԸ

Բնականաբար, մօտաւորապէս նոյն վիճակին մէջ կը գտնուի Խորհ. Միութիւնը : « Ափլաս » , « Զեւս » եւ « Թոր » տիպի եւ միջակ չառաւիղի ամերիկեան հրթիռները հաստատուած են՝ Թուրքիոյ, Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ, մինչ օդանաւային խարխխները ցրուած են Միացեալ Նահանգներու բարեկամ եւ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով Խորհրդային Միութեան դրացի երկիրներու մէջ :

Նոյն ձեւով, Ռուսերը նշած են այդ խարխխները եւ պատերազմի ազդանշանը տրուելու պարագային, գանոնք բոլորը մէկ անգամէն փճացնելու ընդհանուր ծրագիր մը մշակած են : Նոյնքան նուրբ մեքենաներով օժտուած անոնց հետազօտիչ օդանաւերն ու Անջրպետին մէջ դարձող արբանեակներն ալ չարունակ, այդ խարխխներուն մէջ տեղի ունեցող չարժումներուն կը հետեւին եւ լուսանկարներ կ'առնեն :

Ակէ պատ, խորհրդային ապայակոյտին մէջ կայ ուսումնասիրութեան մասնաւոր ճիւղ մը, որ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի արեւմտեան բոլոր զինական եւ արհեստագիտական պարբերականներուն : Խորհրդային հակալրտեսական ըսպասարկութիւնը, միայն այս պարբերականներէն ալ հրաչալիօրէն կրնայ տեղեկութիւններ քաղել իր հակառակորդներուն զէնքերուն, անոնց տեղերուն, արհեստագիտական նոր յառաջդիմութիւններուն, դիւտերուն, հրթիռի խարխխներուն, օդանաւակայաններուն եւ հրթիռի արձակման ընդհրկուած կայաններուն մասին : Ամերիկացիք ալ նոյն միջոցով՝ խորհրդային մասնագիտական պարբերականներէն, նոյնիսկ զինական երեւակայական վէպերէն կը հանեն իրենց եզրակացութիւնները :

ԵՐԵՒԱԿԱՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկացի հրատարակիչ եւ հեղինակ մը, 1944ին, Հիրոշիմայի վրայ նետուելէն չատ առաջ, իր մէկ վէպին մէջ, այնքան լաւ նկարագրած էր անատական ռումբը, որ երբ յաջորդ օրը պարբերականը հրապարակ ելաւ, Լէօ Պի Սձի (Հակալրտեսութեան) գործակալներ անոր այցելեցին եւ ձեռքերը կապելով իրենց պետին մօտ առաջնորդեցին :

— Գարչելի լրտես մըն ես, գոչեց պետը : Ուրկէ՞ իմացար այս բոլոր կարեւոր գաղտնիքները :

— Ի՞նչ գաղտնիքի մասին կը խօսիք, հարցուց ան :

— Չհասկնա՞լ կը ձեւացնես : Անատական ռումբի գաղտնիքի մասին ...:

— Լսել է լաւ երեւակայեր եմ, բայց հեղինակը մտագրաց :

Եւ հագիւ սթափած ապշանքէն՝ բացատրեցին :

— Բարեկամ, նշանաւոր թեթեւսոլիկ մըն էք : Վէպս ծայրէ ծայր երեւակայութիւն է եւ գործածած տուեալներս անձնական ծանօթութիւններէս բխած են : Սակայն, դուք վիս ձերբակալելով՝ ձեր ապարդիւն ամէնէն մեծ կաթը կը գործէք : Հաստատեցիք իմ գրածներս եւ պետական մեծ գաղտնիք մը երեւան հանեցիք : Եթէ չէք ուզեր որ մեր թշնամիները ալ իմանան, պէտք է որ անմիջապէս ազատ արձակէք զիս եւ միջոցներ ձեռք առնէք, որ պարբերականս չգրաւուի : Պէտք է ձգէք որ, անշմար անցնի ան :

Բնականաբար, Լէօ Պի Սձի պետը ազատ արձակեց գրպէտը, եւ այս վէպը նկատի չառնուեցաւ Գերմանացիներուն ու Ճափոնիներուն կողմէ : Երբ անատական առաջին ռումբը պայթեցաւ Հիրոշիմայի վրայ, վէպը հրատարակող պարբերակա-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

—o—

Վերջին փեղկը հազիւ էր բաց արել, երբ ներս մտաւ վերի թաղի քահանան :

— Աստուած օրհնէ, Կիւրեղ աղա :

— Օրհնեա ի տէր, տէր պապա, պա – տասխանեց Կիւրեղ աղան չրթունքների թեթեւ դողդոջով եւ մտքում ասաց, հէչ մարդ չկար, սա սեւ սատանա՞ն սիփքա տե՛ներ :

— Կիւրեղ աղա, քանի մը խախվէյի ֆինճան կ'ուզեմ :

— Քէֆիտ ուզածն ատ, Տէր Պապա, քանի՞ հատ կ'ուզես :

— Տեսնանք, երկու հատ, երեք հատ..

Երբ քահանան դադց որ Կիւրեղ աղան մտադիր է իրենից փող չվերցնել, վեց հատ ջոկեց : Կիւրեղ աղան էլ, իր կարգին, դլխի ինկաւ, որ եթէ ձրի չվերցնէր, վեց հատ պիտի չվերցնէր, մտքում ասաց, ես դլխու վրայ եկող չիմ :

Եւ քահանային դառնալով ասաց .

— Ան երեք հատին փարան չեմ առներ : քըզի հետիյէ, ամա մէկալներուն համար կը վճարես Տէր Պապա :

— Շատ ապէկ, չատ ապէկ, Կիւրեղ ապա, եթէ կ'ուզես, վեցին համար ըլ կը վճարեմ :

— Չէ, ես լսի, քեզի հետիյէ :

Քահանան չէր ուզում ոչ մի վճարում անել, բայց էլ չէր կարող հրաժարուել, ծուզակն ընկել էր, ուստի վճարեց եւ գնաց :

Կիւրեղ աղան, քահանայի գնալուց յետոյ, քթի տակ թեթեւ ծիծաղեց, որով – հետեւ նա երեք գաւաթի համար այնպիսի պին էր վերցրել, որ եթէ քահանան վեցի համար բուն գինը վճարէր, աւելի աժան կը լինէր :

Կիւրեղ աղան մի քիչ սպասեց եւ տեսնելով որ յամախորդ չկայ, սկսեց պը – նակների, չիչերի, բաժակների, հայելիների փոշին սրբել :

Փոշիները սրբելու ընթացքում քանի մը անգամ յիշեց Հաջի Քորոյի խօսքերը, բայց վերջին անգամ լսեց բարձրաձայն : Այդ վերջին անգամուայ յիշողութեան հետ միասին, յանկարծ, մի խոշոր լամպ ինկաւ գետին եւ փշրուեց ...

Կիւրեղ աղան ցնցուեց, սիրտը տաք ու սաստ առաւ :

Նա լամպից հետու էր, յիշեց նաեւ որ այդ լամպին ձեռք չտուեց, դեռ այդ կողմը չէր գնացել : Ուրեմն ընկել էր ինքն իրեն :

Կիւրեղ աղան սարսափեց, բայց միւս – ժամանակ կարողացաւ զսպել իրեն, խոշոր քթիը կախելով առաւ, ամբողջ բանը ծածկող պեհերի վրայ :

Այս, լամպի ընկնելու պահին Հաջի Քորոն ասում էր, ծակծկիս ու անանկ տախտակի վրայ ելլես :

Եւ ահա նորից է կրկնւում նոյն անէծքը :

Առօրեական սարսուռը, աւելի եւ աւելի ցուրտ, կարաւեց նրա ողջ մարմինը : Փորձեց չարունակել փոշին սրբել, բայց այս անգամ, ձեռքերը դողդողալուց, մի քանի բան էլ ինքը կոտրեց :

— Կիւրեղ աղա չօրպայի համար խոտունկ fասէ (պնակ) ունի՞ս, լսուեց մի ձայն խանութի չէմքից :

Կիւրեղ աղան, կէս մկնքով եւեւ դարձաւ եւ հազիւ կարողացաւ ձեռքով նշան անել թէ չկայ :

Յաճախորդը, արդէն միայն նրա դէմքը տեսնելով սարսափեց եւ չարունակեց ճանապարհը դէպի կողքի խանութը :

Կիւրեղ աղան, դէպի իր սեղանը քալելով անցաւ մեծ հայելիին առջեւ, եւ բան սովորութեան, նայեց մէջը : Նա յիշեց մի ուրիշ տեսակ սարսափ պատեց նրան : Ընդոստ եւեւ դարձաւ : Ոչ ոք չկար եւեւում : Նա համոզուած էր, որ խանութում մի անծանօթ մարդ կայ, եթէ ոչ ով էր այն մարդը, որին նա տեսաւ հայելու մէջ :

Նորից նայեց : Էլի :

Արդեօք ի՞նքն էր : Ո՛չ : Բայց հազուստն իր հազուստն էր — ժամացոյցի չղթան, մետաքսէ ծաղկաւոր ժիլէն, գծաւոր շապիկը, ձեռին փոշիի ջնջոցը, բոլորը իրենն էին, բայց այդ որո՞ն դէմքն էր, որո՞ն գլուխը, եկել էր եւ խառնելով իր հազուստներին անկուել էր ուսերի վրայ :

Փորձեց ծիծաղիլ : Այլանդակ մի դէմք :

Շտապով հասաւ իր սեղանը, ջնջոցը նետեց, տխուր, յուսահատ, գլուխն աուեղ ձեռքերի մէջ, արմուկները յենեց սեղանին :

Ամբողջ մարմնով դողում էր : Փակեց աչքերը եւ լսեց այս անգամ մի ուրիշ ձայն : «Կիւրեղ, օղլում, Հաջի Քորոյից աղէկ նայիր, քաւրդ է, եաւրում..» :

Հօրը ձայնն էր, այնքան մօտիկ, այնքան իրական եւ կենդանի ...:

Կիւրեղ աղան ոտքի կանդնեց : Հակառակ զարնանաւերջի օրերին, մրսում էր : օձիքը զարձրեց եւ փակեց կուրծքը :

— Բարի լոյս, Կիւրեղ աղա, ներս ընկնելով ասաց Հարեւան խանութպանը :

Կիւրեղ աղան չպատասխանեց : Նա կծկուել էր ժաֆէրի մէջ եւ դողում էր :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ, չարունակեց Հարեւան խանութպանը :

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(4 Շար.)

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ կան ցիր ու ցան Հայեր, որոնք ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ ալ դպրոց : 5–10 տարին անդամ մը Պոլսոյ Պատրիարքարանին կողմէ քահանայ մը կը զրկուի այդ շրջանները հոգեւոր մատակարարութիւն կատարելու համար : Կարգ մը հեռաւոր գիւղերու մէջ գտնուող Հայեր ատկէ ալ զրկուած կը մնան :

Քանի մը օր առաջ Պոլսոյ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Ռումէլի Հիսարի հովիւ Վահան քահանայ Պիպիեան զրկուած է Գասթեմոնիի եւ շրջակայքը գտնուող Հայերու հոգեւոր մխիթարութեան համար :

Պիպիեան քահանան մօտ մէկ ամիս պիտի մնայ այդ շրջանները եւ վերադարձին մանրամասն տեղեկութիւն պիտի տայ այդ կողմերը գտնուող Հայերու մասին :

Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Հայկազուն քահանայ Կարապետեան կը շարունակէ Կեսարիոյ եւ շրջակայքի Հայերու հոգեւոր մխիթարութեան գործը :

ԷՎԷՐԷԿԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ

Էվէրէկէն կը գրեն Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին .—

Ժամանակին տեղեկացուցած էի ձեզ թէ Էվէրէկ – Ֆէնէսէի երեք հարիւր տարուան հնութիւն ունեցող փայտաշէն խարխուլ եկեղեցին փլած է, տեղացած

նը եւ հեղինակը հռչակաւոր դարձան :

ԼՐՏԵՍ ՎԱՐՁԱՊԵՏՆԵՐ

Այսօր, Հակալրտեսական Սպասարկութիւնները, նման պարբերականներէ, գիրքերէ, գրութիւններէ, գիտական զեկոյցներէ եւ աշխատասիրութիւններէ, համագումարներէ եւ խորհրդաժողովներէ ու մանաւանդ, հակառակորդ զեկավարներու ճառերէ թանկագին եզրակացութիւններ կը հանեն հակառակորդի զէնքերու եւ ռազմագիտական կարողութեանց մասին : Պէտք չէ մոռնալ որ, միջերկրային հրթիռներու գաղտնիքը մէջ – տեղ ելաւ 1956ին, Հնդկաստանի մէջ խորհրդային վարչապետի արտասանած խանդավառ մէկ ճառէն : Այդ ճառը պատճառ եղաւ, որ Ամերիկացիք հիմնովին փոխեն իրենց ռազմավարութիւնը եւ իրենց ծանրութիւնը ռմբաձիգ օդանաւորդութենէն փոխադրեն մեծ հրթիռներուն վրայ :

Անվերադառնալի կերպով անցաւ գինուորական մեծ գաղտնիքներու շրջանը, ինչպէս որ անցաւ նաեւ մեծ լրտեսներու «ռոմանթիկ» շրջանը :

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ի դիտութիւն կը յայտնենք թէ 23 Նոյեմբեր, «Համազգային»ի ընդհ. ժողովէն ընտրուած նորընտիր վարչութիւնը կազմեց իր դիւանը հետեւեալ ազգային ներով .—

Նախագահ՝ Պ. Երուանդ Ճանկէօզեան,

Գանձապահ՝ Տիկին Գարտինէ Ադապապեան :

Քարտուղար՝ Պ. Սահակ Յովհաննէսեան :

Խորհրդականներ Պ. Պ. Կարապետ Փօլատեան եւ Թորգոմ Նալպանտեան :

Միութեանս նոր հասցէն է 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), ուր պէտք է զրկուին «Համազգային»ի վերաբերեալ բոլոր թղթակցութիւնները :

Ի դիմաց վարչութեան նախագահ՝ ԵՐ. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ, քարտուղար՝ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ :

Փարիզ, 5 Դեկտեմբեր

յորդառատ անձրեւներու հետեւանքով : Մեր վաստակաւոր հոգեւոր հովիւ Տ. Հայկազուն Աւագ Քհնյ. Կարապետեան անցեալ օր Գայսէրիի Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն Պ. Կիւլպէնկ Գասպարեանի հետ Էվէրէկ երթալով այցելած են բոլորովին քարուքանդ եղած եկեղեցիին տեղը : Յաջորդ օրը, Էվէրէկի Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն Պ. Օննիկ Կիւլէսեանի տունը ի պահ դրուած եկեղեցական անօթներու կարեւոր 44 կտորը զատելով, պատրաստուած եւ քանի մը ազգայիններու կողմէ ալ ստորագրուած ցուցակով մը Իսթանպուլ, ազգային Պատրիարքարան զրկուած է :

Այսօր, Տ. Հայկազուն Հայր Թաղական Խորհուրդին միւս անդամներուն հետ եւս եկեղեցւոյ էնքազներու եւ յախճապակիներու վաճառման մասին խորհրդակցելէ վերջ, արդիւնքը պիտի հաղորդէ Պատրիարքարան :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գոյութիւն ունին գաղթող թիթեռնիկներ : Անոնց որոշ տեսակները ամէն տարի հիւսիսային Ափրիկէէն կը ճամբորդեն դէպի Անգլիա, Ֆինլանտա, Իսլանտա եւ կը վերադառնան : Երբեմն անոնց կարելի է հանդիպիլ Ալպեան շրջադարձերուն մէջ : Թիթեռնիկներու երամները, անգլիացի կենդանաբան Ուիլիամսի վկայութեամբ, նման են թռչող ծաղիկներու անվերջ ժապաւէնին : Թիթեռնիկներու շատ տեսակներ կը թռչին գլխաւորաբար գիշերները եւ լիալուսնի ժամանակ : Լաւ հեռադիտակով կարելի է դիտել անոնց թռիչքը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ՄԱՄԻԿԸ

Հայաստանի Քրասնոսելսկիի շրջանի Վերին Զամբարակ գիւղին մէջ 111 տարեկան Հայ մամիկ մը կայ : 125 զաւակներ եւ թոռներ ունի :

Այս մամիկը երջանիկ է ներկայիս տեսնելով 37 թոռներ՝ 11 – 42 տարեկան եւ 81 թոռնորդիներ : Վերջերս իր գիւղէն Կիրովական զացած է, այցելելու համար իր թոռներէն մէկուն : «Զորս ժամուան ճամբորդութենէն ետք, ան շատ լաւ կը զգար ինքզինքը» կը գրեն թերթերը :

Փառան Պօղոսեան — այս է դարամեայ մամիկին անունը — հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին լաւ կը տեսնէ եւ կը լսէ, իսկ քունը եւ ուտելու ախորժակը նախանձելի են :

ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Մօտ օրէն պատրաստ պիտի ըլլայ Հայֆիլմի «Տէրն ու Ծառան» գեղարուեստական կարճ ժապաւէնը :

Գալ տարուան ընթացքին պիտի ցուցադրուին «Ճանապարհ դէպի կրկէսասրահ» ժապաւէնը, որուն գերակատարներն են Երեւանի կրկէսին վարպետները, «Գոհար Գասպարեան», «Գիշերը բաժանուած չորս մասի», «Դժուար անցում» եւ «Արտիստը» (ըստ Շիրվանզադէի համանուն երկին) ժապաւէնները :

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի մէջ բացուեցաւ հայ նկարիչներու այս տարուան ցուցահանդէսը : 260 արուեստագէտներ, որոնց կարգին՝ Մ. Սարեան, Գ. Կիւրճեան, Ա. Սարգսեան, Եդիպտոսէն ներգաղթած Յ. Յակոբեան եւ ուրիշներ ցուցադրած են մօտաւորապէս 690 գործեր :

ՃԱՏՐԱԿ

Խորհ. Միութեան ճատրակի ախոյենութեան եզրափակիչ մրցումները սկըսան Նոյեմբեր 21ին, Երեւանի մէջ :

«ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ»

Ու. Սարոյեանի այս գործը, որուն առաջին բեմադրութիւնը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ 1939ին, ներկայիս կը բեմադրուի Մոսկուայի մէջ :

Երաժշտութիւնը գրած է Առնօ Բաբաջանեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿՈՉ «ԲԱԳԻՆ»Ի

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր վերջին թիւով .— Լրացաւ «Բագին»ի Ա. տարին :

Դեսեմբերի կէսերուն, կը հրատարակուի Բ. տարուան առաջին թիւը, որ մեր ընթերցողներուն հասած պիտի ըլլայ Նոր Տարիին, իբրեւ լաւագոյն նուէրը, տօնական օրերու առթիւ :

Տարի մը առաջ, երբ կը ձեռնարկէինք այս բազմածախս հրատարակութեան, անոր շուրջ բոլորուած երիտասարդ մտաւորականութեան խանդավառութենէն քաջալերուած, ունէինք այն ապահովութիւնը, թէ մեր գրասէր հասարակութիւնը կէս ճամբան պիտի չթողու մեզ : «Բագին» հրապարակ կ՝իջնէր իբրեւ համագաղութային ձեռնարկ, հաստատ քայլերով, իր շուրջ համախմբելու համար հին ու նոր սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչները :

Տարի մը ետք, այդ վստահութիւնը ըստացած է գրական ու շօշափելի արժէք՝ աւելի քան երբեք ամրապնդելով մեզ՝ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ուժին հանդէպ մեր ունեցած անխախտ հաւատքին մէջ :

Հիմնական նպատակ ունենալով «Բագին»ի տարածումը մեր բոլոր գաղութներու ժողովրդային լայն խաւերուն մէջ, աշխատեցանք նուազագոյնի իջեցնել անոր բաժնեգինը, — 20 լ. ոսկի .— այդպէս ալ պիտի մնայ այսուհետեւ, հակառակ այն բոլոր աննախատեսելի ծախքերուն, որոնք նման հրատարակութեան մը համար անխուսափելի են :

Այսօր, հպարտութեամբ կը հաստատենք, որ հայ ժողովուրդը յուսախաբ չրրաւ մեզ մեր ակնկալութիւններուն մէջ : Առաջին իսկ օրէն փնտռեց գրական այս ամսագիրը, որուն ծարաւն ունէր : Այն աստիճան, որ առաջին երեք թիւերը բոլորովին սպառած ըլլալով, խմբագրութիւնս ստիպուեցաւ աւելցնել ապաքանակը՝ կարենալ գոհացում տալու համար բոլոր գաղութներէն եկող պահանջներուն :

Յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ, «Բագին»ի տպաքանակը երկու հազարէն պիտի բարձրանայ 2500ի : Առ այդ, մեր բոլոր բարեկամներն ու ընթերցողները, գիտակից իրենց պարտականութեան, պէտք է աշխատին աւելի եւս տարածել զայն, իրենց անմիջական շրջանակին մէջ բաժանորդներ արձանագրելով, այն վստահութեամբ թէ, իւրաքանչիւր նոր բաժանորդ նոր գրաւական մըն է «Բագին»ի յարատեւման ու քայլ մը աւելի կը մօտեցնէ մեզ մեր հիմնական նպատակին, — գրական նոր սերունդի մը յայտնաբերման :

«ԲԱԳԻՆ»

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

Ա.

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Սոֆիայի կեդրոնը, ծանօթ հիւրանոց մը գումարուեցաւ Դաշնակցութեան Գ. Ընդհանուր Ժողովին Ա. նիստը, որուն նախագահ կարգուեցաւ Քրիստափոր Միքայէլեան, կովկասահայ մեծանուն յեղափոխականը, Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն մին, կազմակերպութեան բոլոր շարքերէն առհասարակ յարգուած ու պաշտուած անձնաւորութիւն մը :

Նախագահը նախ ողջունեց պատգամաւորները կազմակերպութեան անունով եւ համառօտ, խտացած տեսութեամբ մը պարզեց Ընդհանուր Ժողովի գումարման նպատակը, միեւնոյն ժամանակ շեշտելով անոր օգտակարութիւնը :

Յետոյ ձեռնարկուեցաւ Մասնախումբերուն ընտրութեան, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլար պատրաստել զանազան հարցերու վերաբերեալ զեկուցումները :

Չմոռնանք յիշել, իւրաքանչիւր նիստի, նախագահը կը փոխուէր : Առաջին նիստը շատ խաղաղ անցաւ, ոչ մէկ լուրջ վիճաբանութիւն, ոչ ալ գաղափարներու կամ կարծիքներու բախումներ, այդ նիստը գրեթէ ամբողջովին գրաւուած ըլլալով ընտրական գործողութիւններէ :

Յաջորդ նիստերը կանոնաւորապէս գումարուեցան նոյն հիւրանոցին ընդարձակ սրահը, բոլոր պատգամաւորները ներկայ կ՝ըլլային առանց բացառութեան :

Նիստերուն մէջ, երբ կարգացուեցան մասնախումբերուն պատրաստած զեկուցումները, մերկապարանոց եղան շատ մը տխուր իրողութիւններ, որոնք մինչեւ այն օրը մնացած էին վարագոյրի տակ . . :

Հասկցուեցաւ թէ, կարգ մը գործիչներ հարստահարուած ժողովուրդին միամիտ հաւատքը շահագործելով, անիրագործելի յոյսերով օրօրած էին անոր երեւակայութիւնը, այնպէս որ, ի վերջոյ, շարունակ դրսէն օգնութիւն ու պաշտպանութիւն սպասող, ողորմելի մուրացկաններու դասակարգ մը ստեղծած էին :

Եւ ասիկա երեւան եկաւ նիստերուն մէջ, երկրի գործերու վիճաբանութեան ընթացքին, Կովկասի եւ արտասահմանի միւս պատգամաւորները, մեծ մասը մըտաւորականներէ բաղկացած, յաճախ առանց վիճաբանութեան ենթարկելու քուէարկել կուտային մէկէ աւելի կենսական խնդիրներ, այսպէսով թրքահայ պատգամաւորները դնելով կրաւորական դերի մը մէջ . . . :

Խեղճ ողորմելի թրքահայ պատգամաւորները, պարզ գործիքներ, լոկ թիւեր էին հոն, երբեք ապացոյց մը չտուին արժանիքի, եւ ընդհակառակն, անդամ մըն ալ հաստատեցին թէ իրենք չէին գտնուեր իրենց վստահուած գործին մակարդակին վրայ եւ թէ՝ իրենց անճարակութենէն դառնապէս տուժած էր երկրին ժողովուրդը :

Շատ մը խնդիրներ լուծուած եւ կազմակերպութեան ծրագրին մէջ հարկաւոր նկատուած փոփոխութիւններն ալ մտցուած էին արդէն, կը մնար կատարել Պատասխանատու Մարմնի անդամներուն ընտրութիւները :

Այդ նիստին վերստին կը նախագահէր Քրիստափոր Միքայէլեան :

Բուռն, ուժգին, կրակոտ խօսքեր՝ փոխանակուեցան պատգամաւորներուն միջեւ, ծանր ակնարկութիւններ՝ իրարու հասցէին. եւ նիստը շատ աղմկալից եղաւ :

Վերջապէս այդ նիստն ալ փակուեցաւ, առանց ցաւալի միջադէպի մը, եւ ընտրութիւններ կատարուեցան հետեւեալ անձերուն վրայ :

Քրիստափոր, Սաֆօ, Աշոտ եւ Թորգոմ, անդամներ ընտրուեցան Վիշապի — Պոլսոյ կեղծ անունը — Պատասխանատու Մարմինին :

Երկաթ, Վահան, Հրայր եւ Թուման՝ Լեռնավայրի (Սասուն) :

Վասպուրականը տեղական կեդրոնական կոմիտէով մը կը կառավարուէր. իսկ Կիլիկիոյ համար ոչ ոք կ՝ուզէր ըստանձնել Պատասխանատու Մարմնի անդամակցութիւն. այդ կողմերէն հասած տեղեկութիւնները բնաւ վստահութիւն չէին ներշնչեր, յեղափոխական գործունէութեան համար խիստ աննպաստ պայմաններով :

Սիմոն Զաւարեան, Ժընեւի Արեւմտեան Բիւրոյի ներկայացուցիչներէն, ինքզինք առաջարկեց անդամ Կիլիկիոյ պատասխանատու մարմինին, ուրիշ երկու ընկերներու հետ, Աղասէր եւ Առանձար, որոնք, իրենց բանաւոր պատճառները յայտնելով, հրաժարեցան եւ Զաւարեան, ինք առանձին մնաց եւ դարձեալ շարունակեց իր անդամակցութիւնը Մարմնի մը, որ ինքնին անդամալուծուած էր, չունենալով ուրիշ անդամներ :

Ու երբ աւարտեցան Պատասխանատու Մարմինի անդամներուն ընտրութիւնները, Ընդհանուր Ժողովը, իր վերջին նիստերուն մէջ, զբաղեցաւ ուրիշ կազմակերպական խնդիրներով եւ յետոյ, երկու ամիս շարունակ տեւելէ ետք, նիստերը փակուեցան :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(2 Շար.)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

GRANDE NUITÉE DU NOR SEROUND

Նուագախումբ HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ՚առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արա Եզեկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թութկալեան եւ ընտանեկան պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ գրաւոր ցաւակից եղան իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԻԹԵԼ ԵՋԵԿԵԱՆԻ

մահուան սուգին:

×

ԼԻՈՆ.— Օպոզեան եւ Շիմշիրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբին, Ազգ. վարչութեան անդամներուն եւ ժողովուրդին, որոնք իրենց երգեցղութեամբ եւ ներկայութեամբ յարգեցին յիշատակը Նահապետ Շիմշիրեանի, իր մահուան քառասունքի պատարագի ընթացքին:

×

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գիշիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կարապետեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ Միքայէլեան, Թնկրեան, Աւագեան, Տոնիկեան, Հայթայեան, Վարդանեան, Կիրակոսեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Լը Փիւիէն Պ. Ա. Ուղունեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու կայաններուն, Տիկին Դաւիթեանի յիշատակին (Հաուրտ Գարակէօզեան): (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ եկեղեցւոյ շինութեան հանգանակիչ յանձնախումբը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, բողոքականաց ժողովարանը, Էնփաս տէ Միւռիէ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ զՆլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Լուի «Ակնունի» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոր» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնախումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս:

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանաւարտները:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անդամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով «ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

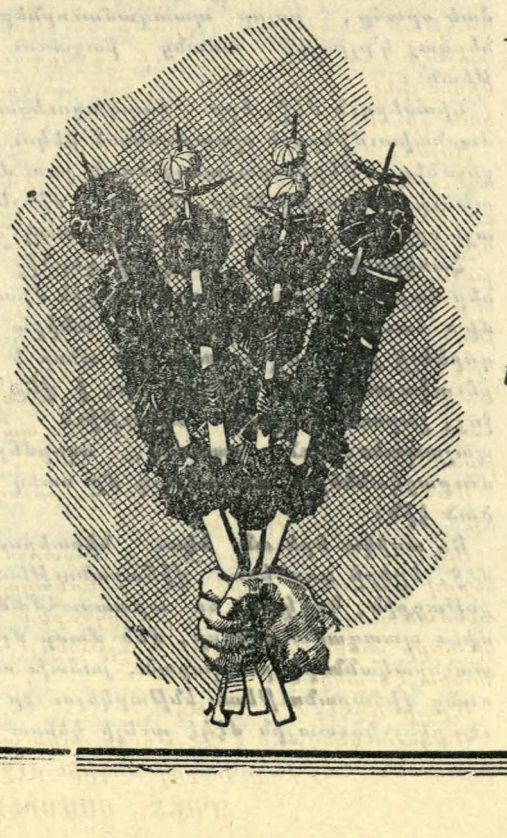

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 9 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9477 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5378

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐՈՍ ԶԷՅԹՈՒՆ

(1862Ի ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

«Զէյթունցի ենք, մենք քաջ ունինք, Տաճիկներէն վրէժ ունինք»:

Ո՞ր Հայուն սիրտը թունդ չելլէր ի լուր ժողովրդական դարձած մարտական այս երգին, որ անցեալ դարու վերջին տարիներէն սկսեալ մինչեւ այսօր կ՝երգուի ամէն տեղ, ռուս երաժիշտ Միխայիլ Իփոլիթով – Իվանովի (1859 – 1935) յօրինած եղանակով («Սէրտարին տողանցքը») եւ խանդավառութեան ալիքներ բարձրացնելով :

Հայ ազգի ազատագրական պայքարներու պատմութեան մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Զէյթուն :

« Զէյթունցի » անունը տասնեակ տարիներով քաջութեան եւ ըմբոստութեան խորհրդանշան էր դարձած: Համիտեան ջարդերու չարաշուք օրերուն Զէյթունցիներու յաղթանակները յոյս են ներշնչած Հայութեան եւ բարձրացուցած անոր բարոյականը :

Տաւրոսեան լեռներու անմատչելի եւ անառիկ դիրքերուն վրայ թառած՝ Զէյթուն իրապէս եղած է արծուեբոյն մը : Իր քաջերը մշտատեւ սարսափի տակ են պահած շրջակայ թուրք գիւղերէն սկսեալ մինչեւ Մարաշի թուրք բնակչութիւնը :

Զէյթունցին՝ բոլորուած իր իշխաններուն շուրջ՝ երբեք գլուխ չէ ծռած Օսմանցիներուն եւ ապրած է կիսանկախ վիճակի մէջ: ԺԹ. դարուն, նոյնիսկ անկէ առաջ քանիցս ըմբոստացած է թուրք իշխանութեանց դէմ :

Յիշատակութեան արժանի դէպք մըն էր 1862 Յուլիսի ապստամբութիւնը, որ առաջին անգամ ըլլալով արձագանգ գտաւ արտասահմանի մէջ, հասնելով մինչեւ Ֆրանսա :

Յատկանշական երեւոյթ է, որ Հայաստանի մէջ ոգեկոչութեցաւ վերջերս այս պատմական դէպքին հարիւրամեակը :

Ենթադրութիւններ կան, որ ապստամբութիւնը ծրագրուած ձեւով կազմակերպուած էր: Ըստ Լէոյի, Միքայէլ Նալբանդեան եւ Յարութիւն Սվաճեան կապեր ունէին Զէյթունցիներուն հետ :

Ազիզ փաշայի երկու հազարնոց բանակը, որուն վրայ աւելցած էին 200 զինավարժ չէրքէզներ, չարաչար պարտուելով խայտառակաբար նահանջած էր: Սակայն զինուորները իրենց ճամբուն վրայ կը յարձակէին հայ անպաշտպան գիւղերու վրայ :

Զէյթունցիներու կողմէ պատուիրակներ գացին Պոլիս՝ շարժման մէջ դնելու համար պատրիարքարանը :

Ազգ. Սահմանադրութեան փայլուն օրերն էին: Հայկական վերածնունդը սկըսած էր վառ հեռանկարներով :

Երկու տարի առաջ, 1860ին Նափոլէոն Գ.ի օրով, Ֆրանսական բանակը գրաւած էր լեռնային Լիբանանը եւ օսմանեան կառավարութեան պարտադրած անոր ինքնավարութիւնը: Պատրուակն այն էր, որ Տիւրզիները ջարդած էին մարոնի քրիստոնեաները:

Լեռնալիբանանի նման ինքնավարութիւն մըն ալ Զէյթունցիք կ՝ուզէին : Իրենց պատուիրակները հասան մինչեւ Փարիզ, ուր Կարապետ վրդ. Շահնազարեանի միջոցաւ յաջողեցան խնդրագիր ներկայացնել Ֆրանսայի կայսեր :

Ֆրանսացի մտաւորականներ զբաղեցան «Հայկական Հարց»ով, որ այն ատեն կը սահմանափակուէր Զէյթունի նեղ շրջանակին մէջ: Հայագէտ Վիկտոր Լանկլուա եւ հրապարակագիր Սէն Մարք Ժիրարտէն ընդարձակ յօդուածներ գրեցին Հայոց մասին:

Նափոլէոն Գ.ի միջամտութեան վրայ Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ հրամայեց Ազիզ փաշայի, որ Մարաշ քաշուի եւ անհանդիստ չընէ Զէյթունն ու շրջակայ հայկական գիւղերը :

Պոլսոյ մտաւորականներուն մէջ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց Զէյթունի դէպքը: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան գրեց իր նընշանաւոր «Դու զո՞վ խնդրես»ը, («Մահ քաջորդւոյն»): Երեք տասնեակ տարիներ վերջ, 1895ին պիտի պայթէր Զէյթունի յաղթական մեծ ապստամբութիւնը, որ վերջ պիտի գտնէր վեց մեծ պետութեանց միջամտութեամբ : Զէյթունի համբաւը աստիճան մը աւելի պիտի տարածուէր, հասնելով մինչեւ Կովկաս :

Մեծ Եղեռնը 1915ին առաջին հարուածը հասցուց Զէյթունին:

Ոճրագործ Իթթիհատը սուտ խոստումներով զինաթափ ըրաւ մեր լեռնական աննման մարտիկները եւ ամբողջ բնակիչները տարագրեց դէպի Սուլթանիյէ, Գոնիայէն անդին:

Այսօր ո՛չ եւս է Զէյթուն :

Սակայն կենդանի է Զէյթունի ոգին ազատատենչ հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԻՒԱՆԸ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ՁԳՈՒԵՑԱՆ

Այս ընտրութեան առթիւ սկսան առաջին կռիւները եւ բուռն վէճերը նորընսիր Ազգ. Ժողովին մէջ եւ համայնավարները հակառակ աւանդութեան ու կանոնադրին թիւ 10 յօդուածէն դուրս ձգուեցան Ազգ. Ժոխովի դիւանէն: Ընդունուած օրէնք է սակայն որ դիւանը քաղաքական պատկերն ըլլայ ժողովին : Խոր տարակարծութիւններ ալ ծագած են ԻԻ ԷՆ ԷՌներու եւ Անկախ Հանրապետականներու միջեւ (նախկին անկախներ): Արդարեւ ԻԻ ԷՆ ԷՌի «իթթիհատականներուն» համար, ինչպէս կը գրէ Ֆիկառօ, կացութիւնը հետեւեալն է.— «Ժողովին մէջ պէտք է մեծամասնութիւն մը ըլլայ եւ ընդդիմութիւն մը որ տեղաւորուի կեդրոնական անցքին երկու կողմերը : Մեծամասնութեան մաս կը կազմէ ան որ կառավարութեան ի նպաստ կը քուէարկէ: Այդ մեծամասնութիւնը պէտք է կարգապահ եւ բարեխառն ըլլայ: Պատրաստ բոլոր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու պէտք է դեկը ձեռքը ունենայ: Այս ձեւով մեր խորհրդարանը կը մօտենայ բրիտանական խորհրդարանին»:

Այս տեսակէտը արդէն կը բացատրէ դիւանի ընտրութեանց արդիւնքը: Փոխնախագահ ընտրուեցան .— Մոնթալա (ընկերվարական) 295 ձայնով, Փասքուինի, Քառչէռ, Շմիթլէն երեքն ալ ԻԻ ԷՆ ԷՌ, 288,284 եւ 275 ձայնով : Տիկին Թոմ – Փաթընոթր (ժողովրդապետական համախմբում)՝ 268, Շաման (անկախ – հանրապետական)՝ 225: Քարտուղարներն ալ մեծ մասով ԻԻ ԷՆ ԷՌ որոնց կողքին երեք ընկերվարականներ կան, երեք դանձապահներու երկուքը ԻԻ ԷՆ ԷՌ են կրկին :

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ կառավարութեան առաջին նախարարաց խորհուրդը : Բանբերը յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլ գիր մը պիտի ուղղէ Խորհրդարանին երեքշաբթի, որ միայն Ազգ. Ժողովին մէջ պիտի կարդացուի, իսկ կառավարութեան յայտարարութիւնը պիտի կարդացուի Հինգշաբթի օր:

Կառավարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ որ «Պետութեան Ատեան» մը պիտի հաստատէ :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ 500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Ամենապատիւ Պատրիարքին Թուրքիոյ Հայոց Տ. Շնորհքայ Սրբազան Արք.ի Գալստեան, եկեղեցական խորհրդոյ, վարչութեանց եւ Թրքահայ սիրեցեալ հօտին մերում ողջոյն եւ օրհնութիւն ի գահէն Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի եւ ի գահակալէ նորին

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլքով հոգեպէս վերածնած, Հայ ժողովուրդի զաւակները «Աշխարհի Լոյսը» իրենց սրտին մէջ առած, յաճախ, շատ յաճախ պանդուխտի ցուպը ձեռքերուն, ստիպուեցան հեռանալ իրենց հայրենի տունէն եւ այլուր հաստատել իրենց կեանքի կայանը :

Եւ այսպէս դարեր շարունակ, սփռուեցաւ մեր Ազգը դէպի արեւմուտք եւ դէպի արեւելք, դէպի հարաւ եւ դէպի հիւսիս:

Հայ Սփիւռքի ճամբաները շատ անգամ եղան Գողգոթայի ճամբաները, բայց մեր ժողովուրդը խաչը ուսին բարձրացաւ աննկուն եւ անյոգնաբեկ, որովհետեւ միշտ հաւատաց Յարութեան հրաշքին եւ իր հոգիին մէջ վառ պահեց յոյսը յաւիտենական կեանքին, միշտ հաւատարիմ իր Առաքելական Սուրբ Եկեղեցիին :

Մեր ժողովուրդի զաւակները դարեր շարունակ անշարժ մնացին իրենց հաւատքի ժայռին վրայ իբրեւ «քաղաքակիցք սրբոց եւ ընտանիք Աստուծոյ, շինեալք ի վերայ հիման Առաքելոց եւ Մարգարէից, որոյ է գլուխ անկեանն Քրիստոս Յիսուս» (Եփես. Բ. 19–20):

Այսպէս է որ Գողգոթան դարձաւ Յարութեան բարձունք, տառապանքը՝ աղբիւրը ոգեկան ուժերու եւ պատմութիւնը Հայոց՝ ստեղծարար շքերթ :

Հայ Սփիւռքի պատմական կայաններէն մին եղաւ հին Բիւզանդիոնը, մանաւանդ Ե. դարէն սկսեալ: Բայց հազար տարի յետոյ է, որ կեանքի նոր պայմաններու մէջ, 1461ին, Կոստանդնուպոլսոյ մէջ հիմնուեցաւ Հայոց Պատրիարքական Աթոռը, առաջին գահակալը ըլլալով երջանկայիշատակ Յովակիմ Եպիսկոպոսը :

Այդ օրէն ահա հինգ հարիւր տարիներ եւս եկան ու անցան :

Փառքի էջերով լեցուն պատմութիւնն է այդ՝ հաւատաւոր ու կենսունակ ժողովուրդի մը, որ կեանքին ընդմէջէն անցաւ հայեացքը միշտ դէպի երկինք յառած, լոյս եւ ծաղիկ սփռելով իր ճամբուն վրայ :

Այսօր ձեր պատմական Աթոռը, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքական Աթոռը ի Պոլիս, համայն իր ժողովուրդով, կը տօնէ ու կ՝ոգեկոչէ անցնող այդ պատմութիւնը, եկեղեցական եւ մշակութային կեանքի խաղաղ ու բարգաւաճ պայմաններու մէջ, Հանրապետական Թուրքիոյ բարեխնամ հովանիին ներքեւ :

Աստուածակառոյց Սուրբ Էջմիածինը եւ մենք ձեր Հայրապետը, յոյժ երջանիկ ենք ձեզի յղելով սոյն գիրը այս տօնական առիթով: Այս պահուս մեր սրտէն կը բխի ամենաջերմ բարի մաղթանքներ և օրհնութիւններ ուղղեալ ձեզի՝ սիրեցեալ Եղբայր Մեր Ամենապատիւ Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոս, ձեզի, Աստուածասէր Հոգեւոր Հայրեր եւ ժողովրդանուէր մըշակներ եւ ձեզի, բարեպաշտ հաւատացեալներ, հարազատ զաւակներ մեր :

Տէրը եւ պահպանիչը մեր եւ յոյսը բոլոր հաւատացելոց, թող իր ապահով հովանին միշտ տարածեալ պահէ ամէնուդ վրայ անխտիր եւ ըլլայ ձեզի միշտ օգնական եւ առաջնորդ կենաց :

Թող անսասան եւ չէն մնայ ձեր Պատրիարքական Աթոռը, Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ Նուիրապետութեան ծոցին մէջ, լուսաւորուած Քրիստոսի եւ Ազգի սիրով :

Թող բարօր ու անվտանգ աճի եւ զարգանայ ձեր բարեխնամ երկիրը իր սքանչելի մայր քաղաքով, խաղաղ ու երջանիկ :

« Այսուհետեւ, եղբարք իմ սիրելիք, հաստատուն եղերուք, անշարժ կացէք, առաւել լերուք ի գործս Տեառն յամենայն ժամ: Գիտասջիք, զի վաստակքն ձեր ոչեն ընդունայն առաջի Տեառն »: (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 58):

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի 22–ն Օգոստ.ի 962 Փրկչեան ամի եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԲ, ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի. համար 446

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՆ ԱՁԻՍԸՆ հաստատեց թէ իր խօսքերը շատ յստակ էին եւ աւելցնելիք բան չունի: Այս յայտարարութիւնը ըրաւ իր ճառին Անդլիոյ մէջ ունեցած արձագանգներուն պատճառաւ :

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ յայտարարեց թէ Իսրայէլ միակողմանի ձեւով պիտի չյարգէ զինադադարը, Սուրիոյ հետ :

ՓՐԱՒՏԱ սկսած է խօսիլ արտասահմանի ամերիկեան կայաններու մասին : Պաշտօնաթերթը կ՝ուզէ որ բանակցութիւններ սկսին մանաւանդ Խորհ. Միութիւնը շրջապատող երկիրներուն մէջ զոյութիւն ունեցող կայաններու մասին :

ԵՐՈՒՄԱՂԷՄԻ մէջ Գերագոյն Ատեանը վճիռ մը տուաւ որ պատմական դեր կրնայ խաղալ: Հարցը շատ ծեծուած էր արդէն «Ի՞նչ է Հրեայ մը» հարցը ծագած էր կաթողիկէ քահանայի մը պատճառաւ որ մէջտեղ դնելով իր հրէական ծագումը, կ՝ուզէ իսրայէլեան քաղաքացիութիւն ստանալ: Անդամ մը ձախողած էր արդէն: Այս անդամ ալ վճիռը յստակ է դաւանափոխ հրեայ մը այլեւս հրեայ չի կրնար նկատուիլ ոչ ալ օգտուիլ իսրայէլեան հպատակութենէն :

ՄԱՐՈՔԻ ժողովուրդը «այո» քուէարկեց առջի օր: Ծանօթ է որ Հասան Բ. միապետ. Սահմանադրութիւն մը հանրաքուէի դրած էր :

ՓԱՐԱԿՈՒԷՅԻ մէջ երեք տարի առաջ խլիրդէ մեռած է Մարթէն Պորման որ Հիթլերի անմիջական գործակիցն էր եւ կը փնտռուէր 17 տարիէ ի վեր, պատերազմի ոճիրներու համար :

ԱՆԳԼԻՈՅ Սմոկէն մեռնողներու թիւը 106ի հասած է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԹԱՐԵԱՆ

Հեւասպառ կեանք մը, որուն առաւօտները կը սկսէին աշխատանքի ասոտւա – ծային հաշիւի պինովութեամբ , եւ ո – րուն պիչերները անհամբեր սպասումներ էին միշտ: Որպէսզի ամէն օր քիչ մը ա – ւելի սասականար հրայրքը սրտին, քիչ մը աւելի բոցավառէր տառապանքի բո – վը, որուն մէջ ահա՛ պոռած կը պոռնիք այսօր յաւերժութեան ոսկին:

Եղբայր մը կամ սրտակից բարեկամ մը չէ միայն որ անդարձօրէն կը բաժնուի ինձմէ. այլ առաւելապէս իր սրտին բա – բախումները նուիրումի գաղափարին հետ ներդաշնակող մէկը, որուն կը վախ – նամ որ չդանուի թողած պարապը լե – ցընող :

Ժամանակէ մը ի վեր, մէկը միւսին և – տեւէն, կարծես ժամադրութիւն տուած ըլլան իրարու յաւիտենութեան մէջ, կը մէկնին մեր ամէնէն լուսագէմ նուիրեալ – ները: Իրաւ է, որ անոնք անժխտելի ար – ժէքով ժառանգ մը կը թողուն մեզի, բայց դեռ կրնային բան մը աւելցնել այդ ժառանգին վրայ, եթէ յանկարծ չհնչէր անկրկնելի ժամը :

Եթէ հեռացած չըլլար Շապին Գարա – հիսարէն, իր փառապանծ ծննդավայրը , վառահաւաք անոր ամբոցը պաշտպանող դիւցազուններէն մէկը պիտի հանդիսա – նար եւ չքեղափառ վախճանով պիտի ա – ւելցնէր թիւը հոն լինած նահատակնե – րուն :

Բայց ճակատագիրը ուզեց որ տարբեր ամբոց մը, գրականութեան լուսապայ – ծառ ամբոցը պահպանելու կոչուէր :

Զէնքը՝ որ գրիչն էր, վար չդրաւ եր – բեք: Խրոխտ եւ յանդուգն, ճշմարտու – թեամբ զրահուած, պատնէշին վրայ կանգնած մնաց միշտ, ոչ մէկ վայրկեան ընկրկեցաւ: Ոչ մէկ վայրկեան կորնչուց իր հաւատքը յաղթանակին հանդէպ : Ոչ մէկ զիջում ըրաւ թշնամիին՝ որ այլա – սերումի մահաչունչ խորշակն էր մեր անդաստանի ծաղկազեղ գարաւոր պար – տէզներուն մէջ :

Անոր վերաբերումը դաւդաւրոտ եւ եղ – բայրական եղաւ միշտ մանաւանդ երի – տասարդներուն հանդէպ, որոնք իրենց նախաքայլերուն մէջ խրախոյսի կը սպա – սէին: Իր ամենատես աչքերէն չվրիպե – ցան մինչեւ իսկ ամէնէն մեղմանշոյլ ճը – պռնկները, զորս արծարծեց իր չունչով եւ լուսաւառ բոցի վերածեց:

Հիմա, որ դերեզման մը եւս բացուած է յիշատակի նոճիներուն տակ, կը հաւ – տննեմ եա լինի. «Պանդո՞ւխտ մը կը սպասէ հոն »:

Բայց անոր հոգիին մէջ հայրենի պէ – տերը կը մրմնջէին, հայրենի անտառնե – րը կը սօսափէին կարօտաձայն :

Անոր աչքերուն դէմ կը տեսլանային մեր լեռները, մեր վանքերը դեռ կան – գուն կամ աւերակ, մեր տաճարները, ո – րոնց վրայ կը կաթէր չորը խորհրդա – ւոր ատպերուն եւ որոնց տաւերին մէ – ջէն կ'անցնէր թափօրը մեր լուսապսակ սուրբերուն :

Անոր երակներն ու ջիղերը հիւսուած էին հայրենիքի սրբազան գաղափարին հետ: Անոր համար չկային օտար հող եւ օտար երկինք. այլ կար միայն սաւառնա – թեւ տեսիլքը Արարատի: Ուր որ ըլլար , ուր որ աչքերը փակէր արեւին դէմ, իր արիւնին իւրաքանչիւր կաթիլին մէջ կը կրէր անկորնչելի իսկութիւնը ցեղին :

Բայց եթէ առաւելապէս նուիրեալ մրն էր ան մեր ժողովուրդը հարազատօրէն պատկերացնող վսեմ գաղափարներուն , եթէ դինով էր միշտ աշխատանքի առա – ւածային հաշիւով , չէր երբեք զադրած ըլլալէ լինձի համար սրտակից բարեկամ մը :

Սուգը, որուն մահատարտուր խաւարը կը զգամ, հեռուհեռ աւելի կը խորանայ հոգիիս մէջ :

Միակ սփոփանքը թերեւս մտածելն է, որ ահա վերջին հանդրուանը հասած եմ արդէն, եւ առաւօտուն ճամբայ պիտի իյնամ, երազներով եւ յոյսերով լեցուն , իրիկուան մօտ հասնելու համար հոն՝ ուր ան հրաժեշտ առաւ լինձմէ :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԽԱԻԱՐԸ»

(ՄԱՐՍԷԼ ՏՐԼԱՆՈՒԱ)

Հունչով ու չունչով հիւսուած ար – ուեստներու կրտսերին՝ պատկերասփիւ – ռին ծնունդով, դասական եօթը ար – ուեստներու համադիր բիւրեղով ցոլուն, նոր արուեստ մը կայ այսօր.— Պատկե – րագրութեան ութերորդ արուեստը :

Ի չգոյէ դեղարուեստի այդ նորածին դիցուհիին երկրպագուներու, նոր ար – ուեստին նուիրեալ նոր տաղանդներու , պատկերասփիւռը դեռ կը մնայ աւան – դական արուեստները աման կապկող մը, անոնց բանաղոյզ թատերական բեմե – րուն, չարժանկարի սրահներուն եւ դր – րական ընթացիկ անդաստանին: Զգաւոր ու խորթ քոյրը անդրանիկ արուեստնե – րուն, իր առօրեայ աւիշը անոնց պատ – ուաստէն առնելով, իր ինքնուրոյն կեան – քին ու զարգացումին անհոգ մնալով , պատկերագրութիւնը կրնար չափահաս արուեստներուն մակարդակը մնալ :

Ութերորդ արուեստին տեղաչյլին դէմ ընդվզող քիչերէն մէկը եղաւ Մարսէլ Տր – լանուա: Արդիական երաժիշտ , յառաջ – պահ արուեստի մխիթ ու զրիչ, իր «Ժա – մանակին Խաւարը » բեմերգ – բեմապար չարադրութեամբ՝ ուշագրաւ փորձ մը եւ պատգամ մըն է դոր կուտայ պատկերա – գրութեան արուեստին :

Երաժիշտը անձամբ յղացած է իր ե – րգի զաղափարը, որու բեմադրութիւնը ստանձնած է իր յառաջադէմ արուեստին հաւատոյ եղբայրը՝ դերիրապաշտ բա – նաստեղծ Ֆիլիփ Սուիօ: Պատկերները ժապաւինած է Ռոժէ Քահան, պարա – գրութիւնը կատարած է Տիք Սանտերս:

Անցեալը, ժամանակին խաւարը յիշել եւ վերապրիլ լսողութեան ու տեսողու – թեան յափշտակումով, երգի ու պատկե – րի վերացումով... Այս է՝ երաժշտին առաջադրութեամբ , ձայն ու պատկե – րասփիւռի յատուկ արուեստին եւ ար – ուեստանքին լրիւ գործադրութեամբ ներ – կայացուած Տրլանուայի երկը :

Լսելի ու տեսանելի դարձնել ժամանա – կը իր անցած օրերով, իր բերած ու տա – րած չարքին ու բարիով: Կարենալ ափին մէջ սեղմել ժամանակը իր յուշերով եւ ըստ կամս դիտել անոր ծալքերը, ափի մը մէջ զրուած կեանքի ու ճակատագրի պիծերուն նման: Գոց ափէն հոսող ա – ւազին պէս՝ ժամանակը կը հոսի ու կ'անցնի. բաւ է որ ժամանակին հիւսած յուշերը աւազի վրայ զրուած չըլլան :

Ապրիլ ժամանակին խաւարը, կասե – ցընել ժամանակին թռիչքը... Յաւի – տենական տենչանքը մարդկային մաքին ու սրտին, հելլեն փիլիսոփային մինչեւ լսարն բանաստեղծը :

Նոյն տենչն է տանջած միտքը եւ ներ – չնչած սիրտը Մարսէլ Տրլանուայի , իր կեանքին այս վերջին երաժշտական յո – բինոմին համար:

Հանդիսատեսին ձեռքէն բռնած , «Ժա – մանակին Խաւարը » բեմերգ–բեմապարին հեղինակները կը չրջին կեանքի մը յուշի թագուն ճամբաներուն եւ նախապղացու – մի խորին ուղիներուն ընդմէջէն: Առա – ւել կամ նուազ հաղորդականութեամբ , իր յառաջապաց լինելութեան այս տարի – ներուն չարժարուեստն ալ փորձեց պատ – կերել ժամանակի խաւարեալ յուշամա – տեանը՝ յաջորդաբար չարադրելով «Անց – եալ տարի Մարիէնպատի մէջ», «Փիլ եւ Ժիմ», « Վիլ տ'Ավրէյի կիրակիները» եւ այլ նուազ յանդուգն ժապաւէններ :

Բանաստեղծութեան զգայուն երաժիշտ Մարսէլ Տրլանուա եւ երաժշտութեան զգայուն բանաստեղծ Ֆիլիփ Սուիօ, ի – րենց երկը կառուցած են յուշակորուստ մարդու մը յարութիւն տալով՝ իր թագ – ուած յուշերուն յարութիւնով : Երգի ու պատկերի վերածած են ամբողջ կեանքի մը՝ բաց աչքով տեսած երազը:

Ժամանակին խաւարին հետ ու դէմ՝ ներկային, անցեալին ու ապագային մը – ատցածին չգիտցում մը: Իրերահաղորդ կամ իրերամերժ յուշերու անբռնաւոր եւ անիրանալի պատմուածք մը, չարադ – րուած երգի, պարի եւ նկարումի արուես – տեսատեսլա ոճով մը: Շնորհիւ ընդհա – նուր չարժող գործադրութեան, պատկե – րասփիւռի արուեստին դրուելիք էջերուն նախաբանը կարելի է դասել Տրլանուայի ստորագրած էջը:

« Ժամանակին Խաւարը » ապրումով անյագող մեկնարկութեամբ մը լուսա – բանեց վրայ կը կաթէր չորը խորհրդա – ւոր ատպերուն եւ որոնց տաւերին մէ – ջէն կ'անցնէր թափօրը մեր լուսապսակ սուրբերուն :

Անոր երակներն ու ջիղերը հիւսուած էին հայրենիքի սրբազան գաղափարին հետ: Անոր համար չկային օտար հող եւ օտար երկինք. այլ կար միայն սաւառնա – թեւ տեսիլքը Արարատի: Ուր որ ըլլար , ուր որ աչքերը փակէր արեւին դէմ, իր արիւնին իւրաքանչիւր կաթիլին մէջ կը կրէր անկորնչելի իսկութիւնը ցեղին :

Բայց եթէ առաւելապէս նուիրեալ մրն էր ան մեր ժողովուրդը հարազատօրէն պատկերացնող վսեմ գաղափարներուն , եթէ դինով էր միշտ աշխատանքի առա – ւածային հաշիւով , չէր երբեք զադրած ըլլալէ լինձի համար սրտակից բարեկամ մը :

Սուգը, որուն մահատարտուր խաւարը կը զգամ, հեռուհեռ աւելի կը խորանայ հոգիիս մէջ :

Միակ սփոփանքը թերեւս մտածելն է, որ ահա վերջին հանդրուանը հասած եմ արդէն, եւ առաւօտուն ճամբայ պիտի իյնամ, երազներով եւ յոյսերով լեցուն , իրիկուան մօտ հասնելու համար հոն՝ ուր ան հրաժեշտ առաւ լինձմէ :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԲԱԲԱԽՈՒՆ ՍԻՐՏԸ

(ԱՇՈՏ ԳՐԱՇՈՒ ԾՆՆԴԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

Բնութեան ու սիրոյ երգիչ է Աշոտ Գրաչին: Ստեղծագործական իր վերելքի մէջ է նա, երբ գարնանային թմբմա – չունչ առաւօտեան բանաստեղծի հայ – եացքի առջեւ պարզուում են հայրենի լեռ – նաշխարհի թովիչ պատկերները՝ տարերքի իմաստութեամբ ծանրանիստ ու սպիտա – կած Հայոց բարձրաբերձ լեռները, ո – րոնք ալեհեր պլուխները մխրճել են երկ – նակամարի լազուրը: Բանաստեղծին ոգե – շնչում են ժայռանիստ ու արեւակէզ քա – զաքները, անդնդախոր , չառաչուն ձո – րերը, քնքուշ անդորրութեան մէջ երա – զող այգեկարդ հովիտները եւ գմբեթաթ մարզապետիննե՛րը՝ իրենց անմոռուկնե – րով, նարկիսներով ու հովասաչուքներ – րով, իրենց խաղաղ չկներով ու վարդա – գոյն ասաններով ...

Բանաստեղծն իր զրիչը թաթախում է մեր հինաւուրց լեռնաչխարհի պայծառ ու բազմերանգ գոյներուն մէջ եւ ծնունդ է « Ծիածանի եօթը երգը» , մեր լեռնաչ – խարհի ու նրա մարդկանց բանաստեղ – ծական փառաբանութիւնը .

Հայոց լեռներ, կապոյտ լեռներ,
Սիրտս կ'ուզէր արծիւ լինել ,
Կապոյտների ծովում թեւել :
Ապրե՛լ, երգե՛լ, մեռնե՛լ
Գագաթներին ձեր վեհ ,
Գագաթներին ձեր վեհ ...

Բանաստեղծի բանաստեղծական ոգե – շնչման մէջ բնութիւնը կենդանանում է, շնչաւորւում, խոհականութեամբ լցւում, խօսում ու յուզում ընթերցողին, պայ – ծառացնում ու վեհացնում հոգին, զե – ղեցկի ու ազնիւի զգացումներով համա – կում :

Աշոտ Գրաչին իր ծննդավայր Ղարա – բաղ լեռնաչխարհի սիրահար երգիչն է : Նրա մանկութիւնն անցել է Ղարաբաղի կապտաչղարչ լեռներում ու հէքեաթային անառատներում, արեւաթաթախ հովիտ – ներում, արեւոտ ձորերում, ուր ամէն ծաղիկ, ամէն ծառ, ամէն քար ու ժայռ, ամէն ջուր ու ակունք, ամէն ծիրանի ու նռնենի, ամէն ընկոյզի ու սալորենի, ամէն խաղող ու թզենի, ամէն ոսկեհատիկ ցորեն ու գարի, ամէն ոչխար ու նոխազ, ամէն ձի ու ջորի, ամէն եզ ու կով, ամէն գառ ու հորթ, ամէն հաւ ու աքաղաղ, ամէն աղաւնի ու ճնճղուկ, ամէն ծիծեռնակ ու ծիտ, ամէն ոսկեթեւ ճնճղուկ ու ծիծեռնակ

ներում ու համանդաղոտ արօտների խա-
ղաղ գրկում .

Երգում է այնտեղ ամէն մի թուփ
Ժայռերից թռչող ամէն վտակ ,
Վեհափառ սարերն այնտեղ երկնահուպ՝
Գուսաններ են հին, բազմավաստակ ...

Բանաստեղծն այնքան խորն է ապրում
իր մանկութեան օրրանով, որ նրան թը-
ւում է թէ ստեղծագործական թռիչք ,
թեւ ու թիկունք է ստացել միայն իր
ծննդավայրից: Կարօտանքով նա մերթ
հիւր է դնում մանկութեան արահետնե-
րը, հեծնում լեռնային կապոյտ նժոյգը,
սլանում սիրած վայրերով, մերթ մշու-
շածրար անտառներն է մտնում, ուր եզ-
նիկներն են արեւածագին այցի գալիս
հոնի պուրակին. մերթ դնում է ...

Գնա՛ Մռաւր մանուշակաբոյր ,
Երկինքն ովկիան է, ամպերը՝ փրփուր,
Ցօղերը՝ աստղեր, աստղերը՝ հաւքեր ,
Հաւքերը՝ գոյն – գոյն թռչող տերեւներ,
Թեւերդ թափ տուր, երգ, այնտեղ գնա՛,
Քո կանաչ հողին կարօտ մի՛ մնա...

Բանաստեղծի ստեղծագործական ոգե-
շնչումների մէջ լայն տեղ են գրաւում
հայրենասիրութեան երգերը, թէեւ բնու-
թեանը նուիրուած նրա բանաստեղծու-
թիւնները եւս համակուած են սիրատո-
չոր հայրենասիրութեամբ :

Ամէն սէր իր սահմանն ունի: Մօր սի-
րոյ նման ջինջ ու անսահման է միայն
հայրենիքի սէրը, որ յուզում ու ստեղ-
ծագործական կենսահիւթ է տալիս բա-
նաստեղծին, թրթռացնում նրա հոգու
ստեղները, իմաստաւորում կեանքը :
Նրա սիրտը միշտ բաբախում է հայրենի-
քի սիրով :

Խորքումն է սրտիս, իմ մայր Հայաստան,
Երկնակամարիդ կապոյտը քնքուշ ,
Քո հողը անո՛ւշ , քո ջուրը անո՛ւշ ,
Խորքումն է սրտիս, իմ մայր Հայաստան:

Բանաստեղծի մեծ սէրը հայրենիքի
հանդէպ ոչ թէ եւ ոչ միայն հայրենի
սար ու ձորի, ծիլ ու ծաղկի սէր է, այլ-
եւ շինարար աշխատանքի, խաղաղու-
թեան , իր ժողովրդին երջանկութիւն
պարգեւող աշխարհի հանդէպ սէր: Դրա
համար այդ սէրը այնքա՛ն խոր է, ան-
սահման ու նուիրական .

Ճատար քարտաշ է Հայաստանը իմ ,
Ներիր մարդկութիւն, աշխարհի վրայ
Ամէնից խորունկ սիրում եմ նրան,
Ճարտար քարտաշ է Հայաստանը իմ :

Ծէգից մինչեւ մութ նա մուրճը ձեռքին
Տաշում է պազալտ եւ տուֆ հուրհրան,
Շէնքեր է շարում աշխարհի վրայ ,
Հի՛ն որմնադիր է Հայաստանը իմ :

Վէրքի Հայաստանը դարձել է երգի
Հայաստան, մի տաքուկ բոյն, որտեղ իր
երջանիկ երգն է հիւսում Հայոց Հազա-
րան Պլպուլը, եւ բանաստեղծը պատ-
րաստ է իր կեանքն իսկ զոհելու, որպէս-
զի հինաւուրց իր հայրենիքում ոչ մի
ծաղիկ չտրորուի, ոչ մի ծիլ անջուր
չթառամի :

Սիրոյ հոգեյոյզ, աղնիւ զգացումների
բանաստեղծն է Աշոտ Գրաշին: Մարդը
մարդկայնանում եւ կեանքը դեղեցկա-
նում է սիրով, աղջկայ զուլալ աչքերով
ու կանացի սիրոյ մաքրութեամբ ու քն-
քշութեամբ .

— Ապրե՛լ, ապրե՛լ, միշտ սուզուե՛լ խոր
Քո աչքերի լոյս շողերում ,
Ու պատկերդ տեսնել բոլոր
Գարնանային ջինջ ցօղերում ...

Բանաստեղծը ցանկանում է, որ մարդ-
կային կրծքի տակ միշտ վարար մնան
հրաշագործ սիրոյ ակունքները, միշտ
մնան դարնանային ծաղկունքի մէջ, միշտ
վճիտ՝ ինչպէս քչքչան ակնադրիւրները
մեր լեռնաշխարհի: Սիրոյ այդ աղնուա-
ցնող զգացումն է, որ դեղեցկացնում է
կեանքը, աշխարհը զուլալում, մարդուն
մղում թռիչքների .

Սիրոյ թեւե՛ր են նայուածքները քո,
Տուր ինձ՝ սլանամ կապոյտներն անհաս,
Տուր ինձ՝ սաւառնեմ բարձունքներն
երազ ,
Սիրոյ թեւեր են նայուածքները քո :
Ծէգ են, միջօրէ, մարմանդ երեկոյ ,
Սեւեռիր լուսէ աչքերդ վրաս,
Սիրոյ թեւեր են նայուածքները քո :
Տուր ինձ՝ սլանամ կապոյտներն անհաս:

Հոգեթով տասնեակ բանաստեղծու-
թիւններ է նուիրել Աշոտ Գրաշին Հա-
յոց վարդագոյն ու վարդաբոյր մայրա-
քաղաքին՝ Երեւանին :

Ուղտերի կարաւանների ու փոշու ոս-
տան հին Երեւանը վաղուց թափ է տր-
ւել դարերի ծերութեան փոշին , ճա-
հելացել, դարձել հիասքանչ մի դեղեց-
կուհի, զմրուխտների մէջ ընկղմուած
լուսեղէն մի ցնորք, կախարդական մի
արշալոյս, որ սիրով ու քնքշանքով է
պարուրում բանաստեղծի հոգին: Եւ նա
նորակերտ մայրաղաքով հիացած բացա-
կանչում է .

Երեւան, Հայութեան դրօշն ես դու
բոսոր ,
Կը փողփողաս դարեր, հզօր, ինչպէս
այսօր ...

Աշոտ Գրաշու բովանդակութեամբ եւ
ձեւով ժողովրդային բանաստեղծութիւն-
ները հարստացրել են մեր երգի գանձա-
րանը, սիրով են երգւում միշտ : « Ե-
րեւանի գիշերները», «Հայաստանի կար-
միր գինին», «Գարուն Երեւան, սիրուն
Երեւան», «Ախ միտս ընկաւ», « Անուշ
հայրենիք, քնքուշ հայրենիք» եւ երգի
վերածուած բազմաթիւ այլ բանաստեղ-
ծութիւններ լայն ժողովրդականութիւն
են վայելում :

Վերջերս երգահան Ալեքսանդր Յարու-
թիւնեանը Աշոտ Գրաշու խօսքերով ստեղ-
ծեց « Ասք հայ ժողովրդի մասին» երա-
ժշտական երկը :

Գրաշու ամբողջ քնարերգութիւնը մեր
ժողովրդի հերոսականօրէն ողբերգական
պատմութիւնն է, նրա զոհաբերութիւն-
ների, պանդխտութեան, արիւնի ու աւե-
րի, բայց եւ նրա վերածննդի , շինարա-
րութեան, ազատութեան, հայ մարդու
հոգեկան աշխարհի, հայրենասիրու-
թեան, խաղաղասիրութեան, նրա կա-
ռուցումների տենդի , նրա վերածնուած
ոգու, հայրենադարձութեան, բանաս-
տեղծական մի մատեանն է:

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Mélodie en sous-sol

Հանրի Վերնէօյլի այս նոր ժապաւէնը
ունի իր սովորական տուեալները յաջող
գործ մը ըլլալու համար: Հին եւ նոր սե-
րունդի երկու փայլուն ներկայացուցիչ-
ներ՝ Ժան Կապէն եւ Ալէն Տըլոն դերա-
սաններն են այս ոստիկանական պատ-
մութեան : Այս անդամ ալ գրոյցները
ստորագրած է Միշէլ Օտիառ թէեւ այս
ժապաւէնին մէջ կարեւորը պատմութիւ-
նն է եւ ոչ՝ հերոսներուն հոգեբանու-
թիւնը :

« Այս ժապաւէնիս մէջ, կ՚ըսէ Հանրի
Վերնէօյլ, պատկերն է որ առաջին տեղը
պիտի գրաւէ եւ մանրամասնութիւնները
նոյնքան կարեւորութիւն ունին որքան
դերակատարները: Երկու մեծ դերասան-
ներ ունիմ եւ սակայն բուն դերակատար-
ները պիտի ըլլան սիւափէնսը եւ գործո-
ղութիւնը: «Կապիկ մը Զմրան մէջ» Կա-
պէնի եւ Պելմոնտոյի առիթ կուտար որ
իրենց ձիրքերը ցոյց տան, հոս, ուշա-
դրութիւնը պէտք է կեդրոնանայ աւելի
պատմութեան վրայ քան՝ անոնց որոնք
այդ պատմութիւնը կ՚ապրին: Տըլոն շատ
լաւ հասկցաւ, Կապէնն ալ, ի վերջոյ
նոյնը ըրաւ: Եւ երկուքն ալ, հակառակ
յոռետեսներու նախատեսութեանց, իրա-
րու հետ շատ լաւ են »:

Ֆիլմը քաղուած է «Սեւ Շարք»ին պատ-
կանող վէպէ մը:

×

Փարի – Փրէս կը յիշէ Աշոտ Մալաք-
եանի կարծիքը «Նոր եւ հին հոսանքի»
մասին: Բեմադիրը այսպէս կը բացատրէ
անոնց տարբերութիւնը .— «Երբ հասա-
րակութիւնը երկու ժամ կը ձանձրանայ,
ինծի համար ժապաւէնս չեմ յաջողած :
Իրենք կ՚ըսեն թէ ժողովուրդը բան չէ
հասկցած »:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՐԶՆԿԱՑԻԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

Հայկական մանրանկարչութեան մէջ
թէեւ քիչ, բայց իրենց արժէքով կարե-
ւոր տեղ կը գրաւեն ականաւոր անձերու
դիմանկարները: Ասոնք աւելի արժէքա-
ւոր կը դառնան, երբ նկարուած են ան-
ծին ժամանակակից ծաղկողի մը կողմէ,
հաւանաբար օգտուելով անոր ներկայու-
թենէն: Այս տեսակէտէն հետաքրքրական
են եւ պատմական ու գեղարուեստական
մեծ արժէք կը ներկայացնեն Գրիգոր Տա-
թեւացիի, Եսայի Նշեցիի, Թորոս Տա-
րոնացիի, Սարգիս Պիծակի, ծաղկող Ա-
ւագի եւ բազմաթիւ այլ ականաւոր ան-
ձերու դիմանկարները, որոնք գոյութիւն
ունին Երեւանի մատենադարանին ձեռա-
գիրներուն մէջ:

Այս ձեռագիրներուն մէջ կան նաեւ են-
թականերուն մահէն ետք գծուած դիմա-
նկարներ, որոնք, անշուշտ, աւելի նուազ
արժէք ունին. այսուհանդերձ, երբեմն
վարպետ նկարիչներ յաջողած են կերտել
անձնաւորութեան մը իսկական դիմա-
գիծը :

Ահա այս տիպի դիմանկարներէն ուշա-
դրաւ է ԺԳ. դարու մատենադիր, գիտ-
նական, տաղերգու Յովհաննէս Երզնկա-
ցիի մինչեւ այժմ անծանօթ դիմանկարը,
նկարուած կամ վերանկարուած 1644ին ,
Հալէպի մէջ գրուած ձեռագիրի մը վը-
րայ:

Ձեռագիրը գրած է Աստուածատուր ա-
նունով մէկը, որ ծանօթ եղած է Երզն-
կացիի կեանքին եւ գործին: Արդարեւ
բարձր արժանիքներով կը ներկայացնէ
տաղերգուն: Հաւանաբար նկարն ալ իր
գործն է :

Բազմագոյն զարդանկարներով շրջա-
նակին մէջ, ոսկիէ ֆոնի վրայ, գոյգ կա-
մարներէն մէկուն տակ նստած է Յով-
հաննէս Երզնկացի: Գլխուն վերեւ, կա-
մարներէն դուրս, կը կարդացուի «Յն-
հէս», միւս կամարին մէջ կեցած է Ապ-
լոց իշխանը, որուն խնդրանքով Երզնկա-
ցի 1284ին գրած է «Յաղագս երկնային
խրատուց» քերթուածը: Հոս նոյնպէս ,
նկարիչը իշխանին գլխուն վրայ սպիտակ
եւ կարմիր ներկերով ոսկիէ ֆոնին վրայ
գրած է յանդաւոր հետեւեալ տողերը՝
« Իշխան Հայոց խնդրող երգոց անուամբ
Ապլոց »:

Երզնկացիի արծաթագոյն մազերը, ա-
նոր ճակատին երկու մեծ ակոսները, խօ-
սուն աչքերը, դէմքին նրբերանդ վարդա-
գոյնը կը խօսին անծանօթ նկարիչին
բարձր արուեստին մասին, քանի որ յա-
ջողած է տալ Երզնկացիի իսկական կեր-
պարանքը :

ԱՍՏՂԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՐԱԶԱՏ ԷԶԵՐ » օտար գրականու-
թիւն, թարգմանեց Յովհաննէս Մարդ:
Տպարան Անի: Թեհրան, 1962:

ԵՐԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

Ա.

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Գ. Ընդհանուր Պատգամաւորական Ժո-
ղովի նիստերը դեռ չվերջացած, Բրօ
Արմէնիայի մեծանուն խմբագրապետ ,
հայասէր Փիէռ Քիյեարը Սոֆիա եկած
էր եւ իջած՝ այն հիւրանոցը, ուր կը
գումարուէին Դաշնակցութեան Ընդհա-
նուր Ժողովին նիստերը:

Քիյեար Ղալաթիոյ Կեդրոնական վար-
ժարանին մէջ փիլիսոփայութեան ուսու-
ցիչ ըլլալով ժամանակին, մօտէն կը
ճանչնար ու կը սիրէր արդէն Հայերը ,
մանաւանդ Հայ Յեղափոխականները ,
մասնաւորապէս Դաշնակցութիւնը, որուն
ծրագիրը գնահատողներէն մին եղած էր
ինքը, իբրեւ լաւագոյնը որ քիչ թէ շատ
կը յարմարէր եւ կը հաշտուէր միջավայ-
րի պայմաններուն ու պահանջներուն
հետ :

Քրիստափոր Միքայէլեան շատ համա-
կրած էր Քիյեարի, ուզեց հաւաքոյթ մը
կազմակերպել իր հայասէր հիւրին ի
պատիւ :

Ոստի արտակարգ նիստի մը հրաւիրեց
բոլոր պատգամաւորները, որոնք որոշ-
եալ ժամուն ներկայ գտնուեցան :

Փիէռ Քիյեար, ամբողջ նիստի մը ներ-
կայ ըլլալէ վերջ, ոտքի ելաւ եւ իր մայ-
րենի լեզուով արտասանեց յուզիչ ճառ
մը, որ խիստ քաղցր ու խոր տպաւորու-
թիւն մը թողուց ներկաներուն վրայ :

Յետոյ, երբ նիստը փակուեցաւ, չքա-
սեղան մը տրուեցաւ յեղափոխական բա-
նաստեղծին, որուն չուրջը բոլորուեցան
բոլոր պատգամաւորները:

Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ շատ
խօսուեցաւ այդ խրախճանքներուն վրայ:

Գարնան սկիզբները, պատգամաւորնե-
րը դեռ չէին վերադարձած, Մակեդոնա-
կան Յեղափոխական Կոմիտէի պետ, Պ.
Սարաֆօֆ , իր ընկերներով միասին, ե-
լեկտրական թրամվայի մասնաւոր կառ-
քով մը, քաղքէն դուրս, Քինեաժօվա
կոչուած մօտակայ մէկ զբօսավայրին
մէջ խնջոյք մը սարքեց ի պատիւ Դաշ-
նակցութեան :

Զափազանցութիւն մը պիտի չըլլար ,
եթէ ըսենք թէ այդ օրը, Քինեաժօվան
ժամադրավայր եղած էր Սոֆիայի մտա-
ւորական դասակարգի ամէնէն ցայտուն
ու կարկառուն դէմքերուն: Որոնց մէջ կը
փայլէին նաեւ նախկին նախարարներ ,
բոլորը՝ Մակեդոնիոյ ազատագրութեան
ջերմ կուսակիցները:

Խանդավառ ծափերով ու կեցցէներով
յաճախ ընդմիջուած ազատաշունչ ու
մարտագոռ ճառեր խօսուեցան հոն :

Մակեդոնական Կոմիտէի պետը Սարա-
ֆօֆ, խուռներամ բազմութեան մը մէջ,
բեմ բարձրացած, ցնցող ճառով մը դր-
ուատեց Բաբկէն Սիւնին, որուն հետ ծա-
նօթացած էր Պոլսոյ մէջ. հայ ազգի տո-
կուն, մաքառող, աննուաճելի նկարագի-
րը, եւ Բռնութեան , Հալածանքի ու
Սարսափի դարերուն մէջ, իր գոյութիւնը
պահպանելու համար մղած անհաւասար
կռիւը յիշելով, Պուլկարիոյ բախտը
մաղթեց անոր եւ Մակեդոնիոյ սրտագին
ողջոյնը զրկեց Խաչեցեալ Հայաստանին:
Այս ճառը, Սարաֆօֆի բոցալեզու բեր-
նին մէջ, շանթի մը փոխուած, յեղափո-
խութեան սրբազան հուրը վառեց ունկն-
դիրներու սրտերուն մէջ :

Քրիստափոր Միքայէլեան , ռուսերէն
պատասխանով մը, անգամ մըն ալ ցրն-
ցեց հոգիները, Հայկական Կոտորածնե-
րուն սարսափովը , խարազանեց շահա-
մոլ, մեղսակից Եւրոպան, որ չուզեց
կեցնել Մարդասպան ձեռքը , Հասարա-
կաց Աղէտի մը դէմ հասարակաց վրէժ-
խնդրութեան մը հրամայողական պա-
հանջը դրաւ, Հայ – Մակեդոնական միա-
համուռ ընդվզումով մը, սասանեցնելու
համար Կարմիր Սուլթանը՝ իր գահին
վրայ, զոր անմեղ զոհերու դիակներուն
վրայ հաստատած է ... : Քրիստափոր ,
յուզեալ շեշտով մը գոչեց . կեցցէ զին-
եալ Մակեդոնիան, անկցի բռնապետու-
թիւնը ...:

Յետոյ կարգով խօսեցան Սիմոն Զա-
ւարեան՝ ռուսերէն եւ Վռամեան՝ հայե-
րէն. երկուքն ալ երկու հարստահար-
ուած, միեւնոյն լուծին տակ տառապող
երկու ազնիւ ժողովուրդներուն Դաշնակ-
ցութիւնը ջատագովեցին, յեղափոխու-
թեան — թէ հայկական եւ թէ մակեդո-
նական — վերջնական յաղթանակին հա-
մար բաղձանքներ յայտնեցին :

Բոլոր այս ճառերը շառաչուն ծափերով
ու խանդավառ աղաղակներով ողջուն-
ուեցան :

Բանախօսութիւնները վերջացած, Սա-
րաֆօֆի եւ իր ընկերներուն կողմէ հա-
մակրանքի եւ հիացումի խանդավառ ցոյ-
ցեր եղան Դաշնակցական պատգամաւոր-
ներուն: Յետոյ, հսկայ թափոր մը կազ-
մուեցաւ հոն, Քինեաժովա զբօսավայրը,
ուրկէ մեկնեցաւ ան դէպի Սոֆիա :

Բովանդակ մայրաքաղաքը դղրդաց եւ
այն օրը, փողոցները, հրապարակները ,
հանրային հաստատութիւնները, տօնա-
կան օրերու տեսարանները կը պարզէին :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(3 Շար.)

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆԶՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի կողմէ , հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի :

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ :

Քր· Միքայէլեանի կեանքին ու գործ – ծունէութեան չուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ· ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ· Կոմիտէի ներկայա – ցուցիչը՝

ԸՆԿ· Ե· ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մաս – նակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան , Արիս Գարայեան եւ Օր· Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցու – թեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւն – ները ն ու կազմակերպութիւնները եւ հա – մակիրները :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Ձոլս պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա – դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան , փո – խանցման համար : Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա – տուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե – րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՒՆ ·— «Մանուկներու Օրը» , կիրակի, Յունուար 27 :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն », Սորպոնի մէջ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տո – նածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ· 23ին, կիրակի, ժամը 15ին վար – ժարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ ·— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս երկու – շաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶ ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ « Ապրիլ – Սերոբ» եւ «Մկ· Եօթնեղբայրեան» խում – բի բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԲԱԳԻՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԱՄՍԱԳՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ (12)

Նուիրուած՝
ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Այս բացառիկ թիւէն ապուած են յա – ւելեալ օրինակներ, մեր բաժանորդներէն դուրս, փոխադրողներուն զոհացում տա – լու համար :

Գրութիւններ ունին՝ Համաստեղ, Գ· Մխիթարեան, Մ· Իշխան, Ա· Սահակ – եան, Ն· Պէշիկթաշլեան, Բ· Թաշեան , Ա· Երկաթ, Լ· Գարմէն, Գ· Գեղակ , Երուանդ Փամպուքեան, Բ· Փափազեան, Յ· Գեղարդ, Պ· Սնապեան, Եդ· Պօյա – ճեան, Կ· Սասունի :

Հաւուածներ՝ Ն· Աղբալեան, Սիա – մանթօ, Պ· Սեւակ, Գ· Էմին, լեզուաբան Ժ· Կիւրեղէք :

Մտանալու համար դիմել Հայ Մշակոյ – թի տուները՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ· Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա·ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատ – ուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաչը – նորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒ – ԹԻՒՆ չնորհուած ըլլալուն առթիւ, կազ – մակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ· 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դի – ւանատունը ,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք տակաւին հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցներ պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանուտ մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ըն – թացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ , պատճառական մնալով իրենց տակաւին հա – շիւը :

Անդամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժա – նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա – նոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բո – վանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւն – ները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ· Յ ·Դ· Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառավարեցք» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնա – ճիւղին :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16ն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին մէջ Գեղարուեստական բաժին՝

« ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ· ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց ·— Օթօպիւս 268, դէպի վիլլէ լը Պէլլ կայարանը , Սարսէլի դերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ , ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր· վարչութեան եւ Հրանտ – Սա – մուէլ դրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ :
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուագա – գոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ· Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները դիտնալու համար ·—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՒՏԱԴՐՈՒՔԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ **ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿՍԻԱՌԱԿ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ
TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ եկեղեցիկ երգերը·

1·— ԱԼԵԼՈՒԻ (Ս· Ծննդեան եւ Ս· Զատկի), 2·— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հար – սանեկան), 3·— ԹԱՐԳՄԱՆԶԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս· Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4·— ԱՐԵԻԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5·— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (երկիմ երկնից), 6·— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7·— ԱՒԱԴ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննման, Տարածեալ), 8·— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ պատնաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները :

ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ :

(Գին 30 Ն· Ֆ·)

Մտանալու համար դիմել՝ Ա· ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Պատուիրելու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն·Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 60 Ն·Ֆ· Հատը 0·25 Ն· Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ MARDI 11 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9478 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5379

Իր ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ՁԵՌՆԹԱՓ, ՈՉ ԱԼ ՁԵՌՆՊԱՀ

—o—

Ա՛ռ նուագն կարճատեսներ են անոնք ո–րոնք կը կարծեն թէ կրաւորական դեր մը կ՚ի՛յնայ հայկական Արտասահմանի, երբ ունինք ան՛ մը հոգ, պետական կորիզով մը :

Իրականութիւնը, կ՚ապացուցանէ թէ՝ առաւելապէս հայրենիքն է որ կ՚օգ–տուի, պիտի օգտուի տարագիր բազմու–թեանց ճիգերէն, Հայկական Դատի թէ Մշակոյթի ճակատին վրայ :

Վկայ Ներսոպեի ձեռնարկը, որ ոչ միայն մարզկային, այլեւ նիւթական աղբիւրներ հոսեցուց առատօրէն, հակա–ռակ այնքան տմարդի եւ ձախաւեր ա–րարքներու :

Ծանրանալով բուն մշակոյթի ճակա–տին վրայ, կը յայտարարենք անդամ մը եւս, թէ երեւանը ամէն բան չէ : Տակա–ւին չէ այն՝ ինչ որ պէտք է ըլլար, դառնալու համար կեդրոնաճիգ վառա–րան : Ա՛մբիծ՝ բոլոր ընդունակու–թեանց զարգացման :

Եղբայրական ողջոյն բոլոր մեծ ու փոքր ակադեմիկոսներուն եւ « լաու–բիատ»ներուն, գրականութեան, դիտու–թեան, արուեստի բոլոր վաստակաւոր–ներուն եւ աշխատաւորներուն : Թէեւ հեռու, կ՚ըմբռնենք իրենց ամբողջ տա–ռապանքը : Երկունք մը, որ կրնայ կոչ–ուիլ աննախընթաց :

Եւ, սակայն իրենք իսկ պարտաւոր են խոստովանիլ, թէ՝ կիսակատար պիտի մը–նան իրենց ճիգերը, առանց Հայկական Արտասահմանի գործօն աջակցութեան :

Չի բաւեր դանդաղ ժողովածուներ, չարմադէ անցած· արտադրութիւններ հրատարակել այս կամ այն գրադէտէն, համոզելու համար թէ կը հետաքրքրուին արեւմտահայ գրականութեամբ :

Ինքնախաբէութիւն է կարծել թէ գործ–նապէս ալ կ՚օգտուին արտասահմանի գը–րական – դիտական ուժերէն, հատընտիր բանաստեղծներ, հասարակ գրիչները հը–րաւիրելով Երեւան եւ առատաձեռն տո–ղավարձ կամ չոլշոդուն պաշտօննեներ չը–նորհելով անոնց :

Անհուն դանձարան մը, անսպառ հանք մըն է Հայկական Արտասահմանը, եւ եթէ չարունակէն անոր հետ վարուիլ այնպէս ինչպէս մինչեւ հիմա, ամէնէն առաջ իրենք են որ պիտի տուժեն : Ա՛յ–սինքն հայրենիքը եւ իր մշակոյթը : Ա՛–պա ուրեմն ամբողջ ժողովուրդը, սա՛–մանէն անդին թէ ասդին :

Իրական ողբերգութիւն է հաստատել թէ՝ այս տարրական ճշմարտութեան մասին ալ թիւրիմացութիւններ կը տիրեն ինչպէս Հայաստանի, նոյնպէս արտա–սահմանի մէջ :

Ո՛չինչ : Մենք պիտի չարունակենք ան–ընդհատ յիշեցնել զայն, մինչեւ որ քնա–ցողները արթննան : Մինչեւ որ սուտ–խենթերը խելքի գան, փոխանակ «ալե–լուխա» երգելու օրն ի բուն, աչքերը դոց եւ գլուխը կախ :

Ի վերջոյ կը դառնունք այնպիսի կա–ցութեան մը մէջ, ուր ոչ մէկ պատուա–խնդիր եւ դիտակից մտաւորական կրնայ ձեռնթափ ըլլալ կամ ձեռնպահ մնալ :

Արտասահմանի յետին դրոց – բրոցն ալ պէտք է ըմբռնէ թէ ինք ժառանգորդն է Թանկագին վաստակի մը, Թուրքիայէն մինչեւ Ատլանտեանի եւ Միջագետքի ափերը, Արեւելքէն Արեւմուտք : Վաս–տակ՝ չաղախուած արիւնով եւ քրտին–քով : Մշակոյթ մը բազմակողմանի եւ անփոխարինելի : Լեզու եւ ստեղծագոր–ծութիւն, բոլոր ստորոգելիներով :

Անշուշտ ամէնուն տրուած չէ դառնալ բերդապահներ այդ մշտանորոգ ժառան–գութեան : Բայց, ամէն մէկուն պարտա–կանութիւնն է չընել որեւէ բան որ կրնայ վնասել այդ ժառանգութեան, անոր ա–նարգել զարգացման, յարատեւութեան եւ տարածման :

Թանգարանի նիւթ չէ այդ ժառանգու–թիւնը, այլ հասուն բերք : «Ատոք ցորեն կարմրահատ» : Ցաճախ չատ աւելի բե–դուն, բարձր, ընտիր, քան այն որ կ՚ար–տադրուի համաճարակ հաւատաքննական «դեկրէտ»ներու աւելի քան 25 տարիէ ի վեր :

Թերեւս միտքեր ի դուր կուսակցա–կան – քաղաքական խաղեր կ՚երեւակա–յեն, երբ մենք այնքան խոր մտահոգու–թեամբ եւ անսասան յարատեւութեամբ կը հսկենք այդ ժառանգութեան վրայ :

Մեր դաւանա՞նքը,— մասնիկ մը ան–գամ չկորսնցնել հայ ժողովուրդի արեւ–մտեան հատուածին մշակոյթէն, ի սփիւռս աշխարհի :

Ո՞վ պիտի համարձակէր ժխտել այս դաւանանքին արժէքը, կամ ճակատիլ ա–նոր դէմ, յանուն դանազան վիճելի տե–սութեանց :....

Շ·

1948, Հալէպ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ծանր միջադէպեր պատահած են առ–ջի օր, Օռլէանվիլի մէջ, ուր հինգ ֆը–րանսացի զինուորներ սպաննուեցան :

Նախորդ իրիկունը կատածելի ալժե–րացի մը որ փորձած էր Ֆրանսական պահականոցը մտնել եւ չէր պատասխա–նած իրեն եղած ազդարարութեան, ըս–պաննուած էր պահակի մը կողմէ : Ցա–ջորդ օրը՝ երկու Ֆրանսացի երիտասարդ զինուորներ դէպի Օռլէանվիլ կ՚երթային, անտեղեակ թէ Ֆրանսական զօրքը հրա–հանգ ունէր պահականոցէն դուրս չելլե–լու : Ալժէրի ճամբուն վրայ, զինեալմարդիկ հրահանգ կուտային որ ճիպէն վար իջ–նեն, երբ կը մերժէին երկուքն ալ տեղն ու տեղը կը սպաննուէին եւ Ալժերացի–ները կը դրաւէին կառնքն ալ : Նոյն օրը, Ալժերացիները կրակ կը բանային դէն–ուրական բեռնատար կառքի մը վրայ եւ երեք պահակազօրք կը սպաննէին, վիրա–ւորելով երկու աշակերտներ :

Այս դէպքերը որոնք կը պատահին այն–պիսի առեն մը երբ Յեմիսթի մօտ 30 մի–լիառ ձեռք ձգած էր Ֆրանսացիներէն, առանց հաշուելու օրական ստացածը, մեծ յուզում յառաջ բերած են Ֆրանսա–կան շրջանակներու մէջ եւ «գործակցու–թեան» հաւատացող Ալժերացիներու մօտ :

Պէն Պելլա «ցաւ յայտնած» է եղածին համար եւ անմիջապէս Ներքին նախարա–րը ղրկած է տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար : Այս իմաստով դէ–կոյց մըն ալ հրատարակած են ուր կը չեշտուի .— « Լուրջ միջադէպ մը պա–տահած է Օռլէանվիլ, Ֆրանսական բա–նակի անդամներուն եւ ալժերացի դին–ուորներուն միջեւ ուր մարզկային կո–րուստներու պատճառ եղած է այս թէ այն կողմը» :

Ֆրանսական դեսպանատան դեկոյցը կ՚ըսէ թէ Ֆրանսական բանակի կայանին մօտեցող կասկածելի անձ մը մահացու կերպով վիրաւորուած է պահակի մը կողմէ : Ցաջորդ օրը ալժերացի դինուոր–ները կրակ բացած են, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը, կառքի մը վրայ որ Ֆրանսացի աշակերտներ կը փոխադրէր, վիրաւորե–լով երկու երախաներ եւ սպաննելով է – րեք պահակազօրք : Անմիջապէս որ տե–ղեկացաւ, Ֆրանսական դեսպանատունը բուռն բողոքագիր մը ներկայացուց ալ – ժերական կառավարութեան :

× Կիրակի օր վերջացաւ ժողովրդա–կան Հանրապետական Շարժումի Ազգ· Ժողովրդի նիստը որ սկսած էր Շաբաթ օր : Կուսակցութեան նախագահի եւ ընդհ· քարտուղարի զոյգ պաշտօննները յանձնուեցան Ֆինխթէի ծերակուտա–կան՝ Անտրէ Քոլէնի, Սիմոնէ նախագէս իր հրաժարականը ներկայացուցած էր :

Ազգ· Ժողովրդի կարծիքն այն է որ ոչ անպայմանագրական համաձայնութիւն պիտի ներկայացնեն ոչ ալ սիմթեմաթիք ընդդիմութիւն :

Քուէարկուած բանաձեւը կը յայտնէ թէ նկատի առնելով որ Ազգ· Ժողովի մէջ մեծամասնութիւն մը կայ որ իր պատաս–խանատուութիւնները պէտք է ստանձնէ, Ազգ· Ժողովրդը չարժումին կամքը կը յայտնէ չինարար դործունէութիւն մը տանելու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՆԷԻ հարուստ դպրեվանքին մէջ հակաբրիտանական ապստամբութիւն մը ծայր տուաւ : Սինկափուրի անգլիական ուժերը անմիջապէս տեղւոյն վրայ հա–սան, պատասխանելով Սուլթանին կոչին : Ըմբոստները չեն ուզեր որ Պրունէին ալ մաս կազմէ Մալեզիոյ դաշնակցութեան, ինչպէս նախատեսուած է : Պրունէի Հա–սարակապետութեան քարիւղ արտադրող Բ· արտադրիչն է : 5700 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, Պորնէոյի հիւսի–սը կը գտնուի : Իսլամական երկիր, անդ–լերէն եւ մալեզերէն կը խօսուի, բնակ–չութեան ընդհ· թիւը՝ 85·000 է, մայ–րաքաղաքը կ՚ապրին 38·000 հոգի : Ինք–նավար իշխանապետութիւն մըն է բրի–տանական հոգատարութեան ներքեւ :

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարութեան մամուլի ատասարկութեանց պետ նշանակուած է Քլօտ Լըպել, փիէր Պարատիւքի տեղ որ 1955էն ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարէր այդ պաշտօնը :

ՄՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խոր–հուրդը նիստ գումարած է Երկուշաբթի օր : Կրեմլին հաւաքուած են 1443 երես–փոխաններ պիտի քննեն պիւտճէն եւ պե–տական ծրագիրը :

«ՓՐԱՒԴԱ» բացէ ի բաց Զինաստանի վը–րայ կը յարձակի յայտնելով թէ ան կը վնասէ Մարքս – Լենինեան դատին : Միւս կողմէ իտալական համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ՝ Փալմիրօ Թոլիաթթի, համագումարի փակման առթիւ առաջարկեց Մաօ Ցէ Թունկի որ « անկեղծ եւ հանդարտ վիճաբանութիւն» մը ունենան տարակարծութեանց պլխա–ւոր կէտերուն շուրջ :

ԹԱՆԿԱՆԻՔԱՅԻ մէջ հանրապետու–թիւն հռչակուեցաւ առջի օր, 42 տար–ուան անգլիական հովանաւորութենէ ետք :

ԵՄԷՆԻ իմամը նոր կոչ մը ըրաւ Քէ–նըտիի որպէսզի եգիպտական ուժերը երկրէն քաշուին :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Տիեզերական Ժողովին ա–ռաջին նստաշրջանը փակուեցաւ Շաբաթ օր : Այս առթիւ Պապը յայտնեց թէ նիս–տերը ցոյց տուած են աշխարհի Աստու–ծոյ զաւակներուն սրբազան ազատութիւ–նը : Կիրակի օր, երեք նոր սուրբեր հռո–չակուեցան որոնց մէկը՝ Ֆրանսացի մըն է Ժիւլիէն Էմառ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՒՆ Սապահ Թերքը կը դրէ թէ խորհրդային բանակի սպայ մը՝ Ա–լեքսիս Չափովիչ ապաստան ուզած է Թուրքիայէն, կարսի շրջանը, սահմանը անցնելէ ետք : Չափովիչ յայտարարած է նաեւ, ըստ Թրքական Թերթին, թէ երկու ընկերներ որոնք իրեն հետ փորձած էին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՄԱՀ ՄԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

—o—

ՄԵՐ ՀԱՐԱՒԱՆԴՆԵՐԸ

Ցանկապատ մը կայ Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանսական Ալպերուն մէջ, Ժընեւի լիճին հարաւային ափերուն վրայ, Վիլ–լընէվի եւ Մոնթրէի միջեւ, որ կը տարբե–րի ուրիշ ցանկապատներէ : Ան չի բաժ–ներ երկիրներ, ազգեր, ժողովուրդներ, ան կը բաժնէ երկու աշխարհներ, երկու կեանքեր, երկու ճակատագրեր :

Ցանկապատին մէկ կողմը, Ֆրանսա–կան կողմը, կը տարածուի Ֆրանսական Ալպերուն ամենէն գեղեցիկ մասը, ան–ծանօթ, անմատչելի, ամայի, ուր ոչ ոք կ՚ապրի, ուր ոչ ոք կ՚երթայ, ուր ոչ ոք կը հետաքրքրուի : Ցանկապատին միւս կող–մը, Շվէյցարական կողմը, կը տարածուի Շվէյցարական Ալպերուն ամենէն գեղեցիկ մասը, ծանօթ, մատչելի, ամայի, ուր ոչ ոք կ՚ապրի, ուր ոչ ոք կ՚երթայ, ուր ոչ ոք կը հետաքրքրուի

ԱՅՆՈՒԱՄԵՆԱՅՆԻ ԺՊԻՏՈՎ...

—o—

Ճշմարիտ արուեստի պաղտնիքները շատ են եւ տարբեր :

Ցաճախ նրանք անորսալի են, անբա – ցատրելի, անմեկնելի : Կարդում ես ճըշ – մարիտ արուեստի մի գործ ու քեզ հա – մար աննկատելի, զգացմունքներդ սկը – սում են մտնել մի նոր չրջապատի մէջ, համակւում ես արուեստի վայելքով եւ յաճախ չես կարողանում բացատրել, թէ ինչով եւ ինչպէս հեղինակն ազդեց քեզ վրայ, ինչպէս հարստացրեց քեզ :

Ցաճախ տարիների հեռաւորութիւն է պէտք լինում, որպէսզի քեզ համար պարզես ու բացատրես այդ նրբին պաղտ – նիքները :

Պատանի էի, երբ առաջին անգամ կարդացի Գուրգէն Մահարու «Մանկու – թիւն ու պատանեկութիւնը» : Ազդեց, վարակեց : Ինչո՞վ : Պարզ էր դրում Մա – հարին, անպաճոյճ, առաջին դէմքով, իր կեանքի դրուագներն էր պատմում նա, թւում է զրոյց է անում հետդ եւ արուեստի գործ ստեղծելու ոչ մի յա – տակնութիւն չունի : Պատմելիս Մահարին ժպտում էր, ամենատխուր բաների մա – սին պատմելիս անգամ ժպտում, բայց ինչ որ ուրիշ մի ժպիտով : Ինչպէս քրն – նադատներն են ասում՝ նա ժպտում էր արցունքների միջից :

Հասկանալի արցունքն առանձին եւ ժպիտն առանձին այն ազդեցութիւնը չեն ունենում, ինչ ունենում են երբ միասնա – բար են հանդէս գալիս : Այդ դէպքում նրանք արդէն ինչ որ ուրիշ ուժ են ստա – նում, մարդկային զգացմունքներն աւելի խորքերից չարժող ուժ : Երեւի հենց դա էլ արուեստի բազմաթիւ գաղտնիքներից մէկն է : Բոլոր մարդիկ էլ չէ, որ ողբերգա – կանի մասին կարող են խօսել ժպտալով, բոլորը չէ եւ միշտ էլ չէ, որ միաժամանակ կարող են ժպտալ եւ արտասուել : Լոյսի եւ ստուերի պարզ օրէնքը չէ դա, այլ հոգեբանական մի բարդութիւն, որ պարզ եւ ինքնաբուխ է իր արտայայտման մէջ, պարզ եւ ինքնաբուխ, ինչպէս արուեստն ինքը :

Գուրգէն Մահարին իր «Երկտասար – դութեան սեմին» եռերգութիւնը վեր – ջացնում է այսպիսի տողերով.

« Ով դու, որ հայելու միջից նայում ես ինձ թափուած դանդուրներով, ալե – հեր մազերով պատկուած ճաղատով եւ այնուամենայնիւ ժպտով :

« Ժպտալով էլ կը մեռնես : Ես պիտեմ քո անտանելի բնաւորութիւնը » :

Ահա այդ ժպիտն է, որ լոյսի չերմ պէս ընկնում է Մահարու նկարագրած բոլոր իրադրութիւնների վրայ, չեչառ – լով ողբերգականի խորութիւններն ու ստուերները, զէմքերի եւ զէպքերի նրբ – երանգներն ու նրբագծերը : Երբեմն ար – խուր է այդ ժպիտը, երբեմն ուրախ, բայց բոլոր դէպքերում ժպիտով է, որ ջերմանում, կենդանանում են Մահարու հէրոսները, զառնալով ճշմարիտ, ներգործող արուեստ :

Այդ ժպիտով է ողողուած նաեւ Գուր – գէն Մահարու վերջին ժողովածուն՝ «Լը – ռութեան ձայնը » :

Ժողովածուի մէջ ամփոփուած են հե – դինակի եւ վաղ չրջանի՝ 20ական թուա – կանների, եւ վերջին տարիներին գրած գործերը : Պէտք է ասել, որ տարիների հեռակայութեան մէջ գրուած այդ գոր – ծերը թէեւ վարպետութեան տարբեր աստիճանների արգասիք են, բայց ոճա – կան զարմանալի միասնութեան մէջ են : Դա թոյլ է տալիս ասելու, որ հենց սկզբ – ից Գուրգէն Մահարին հայ արձակի մէջ է մտել որպէս սեփական ոճ ունեցող, ձեւաւորուած արձակագիրը, եւ նրա ըս – տեղծագործութիւնն արդէն քանական թուականներին նոր որակ է եղել հայ արձակագրութեան մէջ, մի չատ ինքնա – տիպ ու իւրօրինակ երեւոյթ, որ Զաբել – յի «Երկիրը Նայիրի» եւ «Ցիշողութիւններ երեւանի ուղղիչ տնից» գործերի, Ա. Բակունցի, Մ. Արմենի առաջին պատմը – ւածքների հետ նշանաւորում էր հայ ար – ձակի զարգացման նոր փուլը :

Որտեղի՞ց էր գալիս Մահարի արձա – կագիրը :

Անշուշտ հայ դասական արձակագրու – թեան ժառանգորդն էր նա, բայց նրան անհատորդ չէին եւրոպական եւ ռուս – կան գրականութեան այն նոր երեւոյթ – ները, ժամանակի այն նոր ոճը, որ ձե – ւաւորում էր այդ տարիներին :

Մահարին գրականութեան մէջ էր մա – նում նաեւ չատ իւրօրինակ կենսափոր – ձով : Նա թէեւ մանուկ ու պատանի, բայց ականատեսն ու մասնակիցն էր այն ողբերգական դէպքերի, որ կատարուե – ցին հայ ժողովրդի կեանքում Առաջին Համաչխարհային պատերազմի տարինե – րին :

Կեանքի ստուգանքներն ու դառնու – թիւնները եւ զրոյն ի բնէ զուարթ, սր – բամտութեան մեծ ղպացումով օժտուած խառնուածքն էր, որ միանալով ստեղծե – ցին մի ինքնատիպ ոճ, որն այնքան հա – մահնչիւն եղաւ նաեւ նրա կեանքի յետա – գայ իրադարձութիւնների պատկերման համար :

« Լռութեան ձայնը » ժողովածուում կայ մի պատմուածք՝ «Լճերը հարբեցողի չան յիշատակարանից», որ գրուած է 1922 թուականին, այսինքն Մահարու գրական գործունէութեան վաղ չրջա – նում : Դա Մահարու լաւագոյն արձակ ստեղծագործութիւններից մէկը լինելով, խիստ բնորոշ է նրա ստեղծագործական խառնուածքի ու ոճի համար ընդհանրա – պէս : Մահարին այս պատմուածքը գեաե – դել է «Սատիրական» ընդհանուր խորա – գրքը կրող չարքում : Բայց ինչո՞ւ սա – տիրական (երգիծանք) : Չէ՞ որ ամբողջ պատմուածքը ինքնին կեանքի մի եղե – րական պատկեր է : Բայց բանն այն է, որ այդ եղերականութիւնն իր խորքում երգիծական ուժեղ չեշտ ունի, ուղղուած « ազատ սիրոյ» քանակական թուականնե – րի հասկացողութեան դէմ : Միայն գրա – կան ձե՞ւ է արդեօք, որ այդ կենցաղա – յին ողբերգութիւնը ներկայացուած է չան յիշատակարանի ձեւով : Գրական ձեւ է, անշուշտ, բայց ոչ պատահական : Հենց դրա միջոցով է, որ ողբերգութիւ – նը ստանում է երգիծական ենթաբնագիր եւ դառնում է աւելի ներգործող ու ազ – դեցիկ : Այս պատմուածքն, ի հարկէ, կարելի էր դնել նաեւ «Դրամատիկական» ընդհանուր խորագրի տակ, եթէ ժողո – վածուն ունենար այդպիսի չարք : Բայց « Սատիրական » չարքում էլ նա իրեն անյարմար չի զգում : Դա խօսում է այն մասին, որ Մահարու ստեղծագործու – թիւններից չատերում որոշակի սահմա – նադիծ չկայ երգիծականի եւ եղերերգա – կանի միջեւ, որ Մահարին ունի ստեղ – ծագործական մի նրբին պաղտնիք, որով ողբերգութիւնն ու երգիծանքը, ողբեր – գութիւնն ու սրամտութիւնը ձուլում է իրար, զարձնում է կեանքի ներհուն ճշ – մարտութիւն, արուեստի ուժ : Եւ դա այս կամ այն չափով բնորոշ է նրա ըս – տեղծագործութիւններից չատերին : Այդ ինքնաբուխ, Մահարու խառնուածքին յատուկ ոճն ստկայծում է ամէնուրեք, նրա, այսպէս ասած, եւ «լուրջ» պատ – մուածքներում, եւ այն բոլոր գործե – րում, որոնք հեղինակի կարծիքով ըրը – ուել են նրա համար, որ «գրիչը չժան – գոտի», եւ որոնց համար նա ընթերցողի ներողամտութիւնն է հայցում իր «Քան – դակներ» չարքի նախաբանում :

Այս ժողովածուի ամէնէն ուժեղ եւ եղերերգական գործերից մէկն է « Սեւ մարդը» պատմուածքը : Ագհատի պաշ – տամունքի տարիներին ամբաստանուած, զրպարտուած ու փակ ճամբարները ճետ – ուած մարդկանց բարոյական վարքա – գծին նուիրուած բարձրարուեստ մի գործ է սա : Փակ ճամբար, սիբիրեան ցուրտ, սառնամանիք, ծանր աշխատանք ... բը – ւում է, թէ ժպտալու ու սրամտելու ոչ մի առիթ չկայ ... Բայց Մահարին իր «անտանելի բնաւորութեամբ» ժպտալու առիթներ է գտնում նաեւ այստեղ եւ պատմում մի պատմութիւն, ուր դառն ճշմարտութիւնը, մղձաւանջը, բայց եւ ոչ մի տեղ չլռող կեանքի զուարթ երակը միահիւսում են իրար, դառնութեամբ ու ծիծաղով կայծկլտացող արուեստի մի հրաշալի գործ :

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

«Գրական Թերթ», ԺԱ/62

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՆ

ՋՈՒԼՖԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

ՄՄԲ.— Ազեւիի «Վիմա» առաւօտեան մեծ օրաթերթի աշխատակիցներէն ծա – նօթ գրագէտ Եղրդոս Թէոդոսաս վերջերս Պարսկաստան այցելեց եւ իր տպաւորու – թիւնները սկսաւ հրատարակել իր թեր – թին մէջ : Կիրակի, Նոյեմբեր 25ի թիւին մէջ, Թէոդոսաս կը խօսի Ջուլֆայի Հա – յերու մասին, «Տպաւորութիւններ Պարս – կաստանէն : Ժողովուրդներ եւ կրօնքներ Հեռաւոր Ասիոյ մէջ : Հայերը եւ կրակա – պաշտներու Բագիններ » խորագրերուն տակ : Ստորեւ՝ թարգմանաբար կը ներ – կայացնենք այդ յօդուածին Հայերու վե – րաբերեալ մասը :

×

« Սպահանի հարաւը, դէպի միւս կողմը, կը պտնուի արուարձան մը, որ կը կոչուի Ջուլֆա : Ասիոյ խորերը մոռ – ցուած, Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնէ – ական մեծ կեդրոններու ամէն ազդեցու – թենէ հեռու մնացած քրիստոնէական բոյն մըն է : Բնակիչները Հայեր են, որ դարերէ ի վեր կը պահեն իրենց լեզուն եւ իրենց հայրերու կրօնքին հետ նաեւ ի – րենց ազգային աւանդութիւնը :

1600ի աւեններէն, Թուրքիոյ սահման – ներէն զանոնք հան բերաւ Շահ Աբբասը, երբ որոշեց Հմայք մը տալ Սպահանին եւ զայն զարգարել այն յուշարձաններով, որոնց վրայ կը հիանանք այսօր : Ուզեց զանոնք զործածել իր չինութեանց և միւս զործերուն մէջ, ինչպէս նաեւ՝ իրրեւ զործունեայ տարր, տնտեսական կեան – քի մէջ : Իրենց անզիր աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ՝ երեք հարիւր հազար հոգի հետիոտն ճամբայ ելան եւ ճամբու ըն – թացքին, չատեր չարչարանքներէ եւ հի – ւանդութիւններէ մահացան : Բայց, հոս լսուած բոլոր թիւերը կասկածելի են : Կ'ըսուի թէ՝ իր ծագումի չրջանին, 17 – րդ դարուն, Ջուլֆա միայնակ քաղաք մըն էր վաթսուն հազար հոգինոց : Այ – սօր, արդեօք ո՞րքան են Սպահանի Հա – յերը : Մէկը հինգ հազար ըսաւ, ուրիշ մը՝ ութ եւ երրորդ մը՝ տասը : Թող այս հարցը այսպէս անորոշ մնայ, ինչպէս յարմար է այս տեղերուն : Ամէն պարա – գայի մէջ, արուարձանը այն տպաւորու – թիւնը կուտայ թէ՝ կենսունակ տեղ մըն է — սինեմաներուն մէջ կը տեսնես հա – յերէն վերտառութիւններ, ինչ որ կը նը – շանակէ թէ այդ լեզուն ոչ միայն կը խօսուի՝ այլ նաեւ կ'ուսուցուի — եւ ու – նի տասներեք եկեղեցիներ :

Գայինք ամէնէն նշանաւորը, Փրկչի մայր եկեղեցին, որուն ճակատին 1605 թուականը փորագրուած է : Քրիստոնէ – ական եւ պարսկական արուեստի ինքնա – տիպ խառնուածքը կը տեսնուի նաեւ մեղայ, Հաշի ատա, ես լըի, դուն մի – ներ :

Կիւրեղ ատան ուղղակի բառաչում էր, ինչպէս մորթուող կովը :

Հազարխան խաթունը « Հաշի ատա » անունը լսելիս, անմիջապէս գլխի ընկաւ թէ ում էր ակնարկում :

— Հաշի ատա, փարազ որո՞ւ տամ », ատաչում էր Կիւրեղ ատան :

— Մօրաքրոջ աղջիկ մի ունի, էնոր տանք, առաջարկեց Հազարխան խաթուն, որի ձայնը եւս սկսեց կերկերել :

— Հաշի ատա, ոտքդ պատնեմ ...

Հաշի ատան եղել էր մի ծերունի մարդ, որի 70 տարին կիւրեղ ատայի մօտ էր մը – նացել, երբ ծերունին յանկարծակի վախ – ճանուել էր : Կիւրեղ ատան ձայն ձուն չէր հանել, ոչ օգին չէր ասել, եւ երբ դպրո – ցի հոգաբարձութեան մի անգամը նրան ասել էր թէ լսել է որ այդպիսի մի գու – մար մնացել է մօտը, լաւ կը լինի յատ – կացնի « ի պէտս դպրոցաց», Կիւրեղ ա – ղան երդում արել էր, որ այդպիսի գու – մար չկայ մօտը :

— Ձիչդ է, էդ փարան քովս էր, ամա, մահուանից առաջ լուսահոգին ուզեց, առի, կ'ոտրուիմ, հլոս – հլոս ըլլամ քի էդ փարան քովս է, ասել էլ կիւրեղ ա – ղան :

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(6 Շար.)

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

—o—

Հազարխան խաթունը չէր իմանում թէ ամուսինը ինչքան հարստութիւն ունէր, առաջին անգամ տեսնում էր ոսկիները, մէճիտիէները, մահմուտիէները իրար վրայ դարսած փոքրիկ սիւներու պէս, այնպէս որ չկարողացաւ իր զարմանքը զսպել եւ բացագանչեց :

— Քա ...

— Աղջի, հարուր ոսկի վերցուր ու էն չանը դրկէ, էնոր րլ թող ըսէ քի՝ եա քեզ մեղայ ...

Կարիք չկար հարցնելու թէ ով էր «էն չունը » : Հազարխան խաթունը գիտէր : « Էն չունը » այն կռացած մարդն էր, ո – րին տեսաւ Կիւրեղ ատան, կառքով տուն վերադառնալիս :

— Սրբունը Հաշի քորոյենց գնաց, թող գայ, դրկեմ, ասաց կինը :

— Հա. աղէկ, գալուն պէս վազցուր :

— Աղէկ, աղէկ :

— Աղջի, նորից սկսեց Կիւրեղ ատան անքոյ հանելու, էեղա մօտեցեր է :

– Այդպէս բաներ մ'ըսեր :

— Զըսելով չըլլիր, տի սատկիմ :

Սրբունը եա եկաւ

— Տարի՞ր :

— Տարայ :

— Ի՞նչ ըսաւ :

— Ըսաւ քի՝ էդ փարան տար, պա – տանքի, թազման պէտք կ'ըլլի ... ասաց Սրբունը :

— Ուլ, բերանդ չռռնայ, ան ըսաւ, դո՞ւն ինչու կ'ըսես, բարկացաւ Հազար – խան խաթունը :

— Աղջի, չօչռվխին մի հէրոստիր, էն չանը փարան դրկէ, ոսկորներս հլոս – հլոս կ'ըլլին :

Հազարխան խաթունը նորից վազցրեց Սրբունին : Ներքեւում, դռնից, կանչեց նրա եաեւից :

— Սրբուն, չուչանաս, չաւ եկոյ :

Մինչեւ Հազարխան խաթունը վեր բարձրացաւ, դրեթէ չճանաչեց ամուս – նուն. բոլորովին այլակերպուել էր :

— Պատանք ... թազում, կրկնում էր Կիւրեղ ատան անընդհատ եւ չիչխկա – ցնում ատամները :

— Էս ի՞նչ բան էր եկաւ մեր դլխուն, Տէր Աստուած ...կրկնում էր Հազար – խան խաթունը :

— Պատանք... թազում, անկշռվդ լաս – ցիր, չէ՞ :

Հազարխան խաթունը չպատասխանեց, որովհետեւ նա տարուած էր իր ամուս – նու կերպարանքով. երեսի գոյնը ամէն րոպէ փոխւում էր, աչքերը աւելի փար – լախացան եւ դուրս ընկան, կոպերի կար – միրը բացուեց :

— Քա, ի՞նչ կ'ըլլիս, հեֆիմ բերեմ :

— Հեֆիմի բան չէ, տի սատկիմ :

Մի պահ ապշահար երեւոյթից յետոյ՝ Կիւրեղ ատան ուժեղ ցնցուեց, աչքերը յառեց մի կէտի եւ սկսեց անթարթ նա – յել : Նրա աչքերում դնալով խորանում էր ահը :

— Ի՞նչ կը տեսնաս, ո՞վ կը տեսնես, հարցրեց Հազարխան խաթունը :

— Էն եթիմն ի՞նչ գործ ունի հոս :

— Ո՞ր եթիմը :

— Աբգարին եթիմը :

— Աբգարի՞ն :

— Ձէ՞ս տեսնար, էդմս անկուեր է : Ծօ, ի՞նչ կ'ուզես :

Լռութիւն : Սարսափ :

Կիւրեղ ատան ահաբեկուած աչքերով եւ կափկափող ծնօտով, կրկնեց :

— Ծօ ի՞նչ կ'ուզես, ըսէ, տամ, խա – լըսիմ :

— Կ'երեւայ էն ութ ոսկին կ'ուզէ, յի – շեցրեց Հազարխան խաթունը :

— Հա, մխոքս ընկաւ, դրկէ՛ աղջի, թող ըսէ՝ եա քեզ մեղայ ...

— Էն վախտը ըսի քի՝ եթիմին փարան մ'ուտեր :

— Կերայ, զիպիլ ուտէի, կերայ, բզա – ւեց Կիւրեղ ատան եւ խփեց ծնկներին :

Քիչ անց՝ Կիւրեղ ատան էլի ցնցուելով, սարսափած աչքերն ուղղեց մի կէտի :

— Հաշի ատա, եա քեզ մեղայ, եա քեզ մեղայ, Հաշի ատա, եա լըի, դուն մի – ներ :

Կիւրեղ ատան ուղղակի բառաչում էր, ինչպէս մորթուող կովը :

Հազարխան խաթունը « Հաշի ատա » անունը լսելիս, անմիջապէս գլխի ընկաւ թէ ում էր ակնարկում :

— Հաշի ատա, փարազ որո՞ւ տամ », ատաչում էր Կիւրեղ ատան :

— Մօրաքրոջ աղջիկ մի ունի, էնոր տանք, առաջարկեց Հազարխան խաթուն, որի ձայնը եւս սկսեց կերկերել :

— Հաշի ատա, ոտքդ պատնեմ ...

Հաշի ատան եղել էր մի ծերունի մարդ, որի 70 ոսկին Կիւրեղ ատայի մօտ էր մը – նացել, երբ ծերունին յանկարծակի վախ – ճանուել էր : Կիւրեղ ատան ձայն ձուն չէր հանել, ոչ օգին չէր ասել, եւ երբ դպրո – ցի հոգաբարձութեան մի անգամը նրան ասել էր թէ լսել է որ այդպիսի մի գու – մար մնացել է մօտը, լաւ կը լինի յատ – կացնի « ի պէտս դպրոցաց», Կիւրեղ ա – ղան երդում արել էր, որ այդպիսի գու – մար չկայ մօտը :

— Ձիչդ է, էդ փարան քովս էր, ամա, մահուանից առաջ լուսահոգին ուզեց, առի, կ'ոտրուիմ, հլոս – հլոս ըլլամ քի էդ փարան քովս է, ասել էլ Կիւրեղ ա – ղան :

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(6 Շար.)

ՎՃՏՏՆԵՑ

ՊՈՒԱՇՈՑ ՀՎՀՄՈՒ ՅՈՅՑ

—o—

Թմբուկ, փողեր ու ծիծաղ,
Կարգ՝ շարված երկար շարան,
Ցնծագին, ուրախ ու հեզ,
Ցնծում է ամբողջ գյուղը։
Ցնծում է ամբողջ գյուղը,
Ցնծում է ամբողջ գյուղը,
Ցնծում է ամբողջ գյուղը,
Ցնծում է ամբողջ գյուղը։

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի :

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ :

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան չուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազք. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Աբրահամ Աբրահամեանի յուղարկաւորութեան առթիւ : Պ. Աւետիս Մելքոնեան եւ Տիկիններ Թագուհի եւ Շաքէ Բէիսեանէ 50ական, Պ. Արծրունի Ջրբաշեանէ երեսուն, Պ. Օննիկ Բէիսեանէ 25, եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խոթոտեանէ քսան : Ինչպէս նաեւ ողբ. Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեանի, (ծնեալ՝ Իբրանոսեան) յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Հայկ Սալբրեան եւ որդիք՝ 40 Ն.Ֆ. : Այս առթիւ Ազքատախնամի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալներու ընտանիքներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Աբրահամ Աբրահամեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ժան Մելքոնեանէ 50 Ն. Ֆ. եւ Պ. Արծրունի Ջրբաշեանէ քսան :

× Քանատայէն Տիկին Սիրանոյշ Սայիալեան կը փնտռէ Մարսէյլ գտնուող Վանուհի Թորոսեան (Ֆնտճաղցի) :

× Երեւանէն Մատուսա Յարութիւնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ալեքսան Մարդարի : Դիմել եկեղեցի :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՍՈՒՐԷՆ ԳԱՐԱԳԻՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները :—

Պօմոնի դպրոցին.— Պարիս Մուսաէլեան 50 Ն. Ֆ., Ժիրայր Տէր Վարդանեան 20, Նշան Դարբինեան 10, Գէորգ Կակոյեան, Ալիքսան Պապայեան 10ական :

Պօմոնի Աղաքատաց.— Պարիս Մուսաէլեան 50, Կրիշա Յարութիւնեան 10 :

Պօմոնի եկեղեցիին.— Կրիշա Յարութիւնեան քսան, Նշան Դարբինեան 10 : Ալեքսան Պապաեան 10, Շէկօ Անտոնեան 10, Տիկ. Սոմենուհի Գէնտրեան 5 :

Պօմոնի սրահին.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիէն 30, Գեղամ Խոսրովեան քսան, Լեւոն Արզումանեան տասը :

Մշակոյթի տան.— Ժիրայր Ոսկեան 50, Ղազար Տէրտէրեան 10 :

«Հայաստան» թերթին.— Ժիրայր Ոսկեան 50 Ն. Ֆ. :

(Գումարները ստանալ Պօմոնի թաղականութենէն) :

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փավիյօն մը կարասիներով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան :

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել :—

OBS. 46-02

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԿՈՉ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Շինութեան հանդանակիչ մարմինը ուրախութեամբ կը հաղորդէ թէ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ շինութեան աշխատանքները սկսած են եւ մեծ թափով առաջ կը տարուին : Այս առթիւ կազմուած է մասնաւոր հանդանակիչ յանձնախումբ մը որ մօտ օրէն պիտի սկսի դիմել ժողովուրդի աղնիւ հոգիին : Յանձնախումբը կը յուսայ որ Ֆրանսահայութիւնը ընդհանրապէս Մարսէյլի Հայութիւնը մասնաւորապէս, լայն պիտի բանան իրենց քսակները եւ ճիգ պիտի չխնայեն որպէսզի այս ձեռնարկն ալ պսակուի կատարեալ յաջողութեամբ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», Կիրակի, Յունուար 27 :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը դաղութիս անունով շնորհաւորական նամակ մը դրած է տեղւոյս քաղաքապետ Պ. Պլէօղի որ երեսփոխան ընտրուած է, որուն պատասխանը ստացած է հետեւեալ բովանդակութեամբ :—

«Շատ ազդուած եմ ձեր շնորհաւորական երկտողէն, մասնաւոր շնորհակալութիւններս հայ դաղութին» :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինդշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքտեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ դիշեր :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին մէջ

Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում

Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլի կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սարսէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre : Les Jupiter's

BAR BUFFET JEUX

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծընունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար :

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի :

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն·Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ն·Ֆ· Հատը 0·25 Ն· Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
12 DÉCEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9479 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5380

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

(500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Թուրքերը 1953ին հանդիսաւորապէս տօնեցին Կոստանդնուպոլսոյ գրաւման (29 Մայիս, 1453) հինգհարիւրամեակը։

Մեծն Կոստանդին 324ին յղացած էր կառուցանել հռոմէական կայսրութեան նոր մայրաքաղաքը Վոսփորի ափերուն վրայ, իբրեւ մէկին ճամբայ արեւմուտքի եւ արեւելքի մէկնե։ Ու Բիւզանդիոնը մկրտած էր իր անունով։

Տասնեւմէկ դար վերջ ուրիշ համանուն կայսր մը՝ Կոստանդին ԺԱ. Պալէոլոկ իր 6 – 7·000 զինուորներով երկու ամիս պիտի դիմադրէր Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի 200·000նոց բանակին (60·000ը մարտիկներ) եւ հերոսաբար պիտի մեռնէր վէր – ջին ճակատամարտին մէջ, Պոլսոյ պա – րիսպներուն տակ։

Բիւզանդական կայսրութեան կործա – նումով վերջ կը դնէր ընդհանուր ապ – պաց պատմութեան այն չրջանը, որ ծա – նօթ է «Մէջին Դար» անունով։

Օսմանցիներու կողմէ Պոլսոյ առումով կը սկսի «ժամանակակից պատմութիւ – ն»ը։

Թուրքերը չատ փոքր թիւ մը կը կազ – մէին Պոլսոյ մէջ։ Մէհմէտ Բ., որ իր յաղթանակին համար «Ֆաթիհ» կոչուե – ցաւ, դիւանագիտութեամբ չարժեցաւ հանդէպ քրիստոնեաներուն, զանոնք սի – րաչահելու քաղաքականութեան հետեւե – ցաւ։

Մեծաչուք հանդիսութեամբ Յունաց պատրիարքական գահը բարձրացուց Եոր – կի Սկոլարիոս դիտնական եպիսկոպոսը Գեննադիոս Բ. անունով, իբրեւ յաջորդ Աթանաս պատրիարքին, որ մեռած էր կռիւներու ընթացքին։

Օրթոտոքս եկեղեցւոյ պետը Սուլթա – նէն ստացաւ բացի կրօնական – եկեղե – ցականէն՝ բազմաթիւ քաղաքային իրա – ւունքներ եւ առանձնաչնորհներ։ Օսման – եան «կենդանական արտօնութիւններ» կ'որակէ զանոնք։

Այդ առանձնաչնորհները, որոնք ետ – քէն արուեցան նաեւ Հայոց պատրիարք – ներուն, իրենց մէջ կը պարփակէին՝ «կրօնք, եկեղեցի, պաշտամունք, եկեղե – ցականութիւն, դատաբարակութիւն, ու – սում, ամուսնութիւն, ընտանիք, ժա – ռանգութիւն, բարեգործութիւն, անհա – տականութիւն, ազգահամար եւ նմանիք, որոնք թուրք կամ իսլամ ժողովուրդին համար մեծ տենդեսին իրաւասութեան կը պատկանէին» (Ազգապատում, էջ 2153 – 54)։

Բիւզանդական կայսրութեան օրով բազմաթիւ Հայեր հաստատուած էին Պոլսոյ մէջ։ Բիւզանդիոնի գահին վրայ բազմած են տասնեակ հայազգի կայսրեր։ Հայերը բիւզանդական բանակին տուած են նշանաւոր զօրավարներ։

Բիւզանդական ազդեցութեան ենթա – կայ արեւմտեան Հայաստանի բնակիչնե – րը կարեւոր թիւով հաստատուած էին Փոքր Ասիոյ քաղաքներուն մէջ, որոնք հեռուհեռ լինկան Թրքական տիրապետու – թեան տակ։

Պոլսոյ մէջ Յոյներուն գերակչռու – թիւնը չէզոքացնելու եւ մայրաքաղաքի տնտեսական բարգաւաճման սատարելու համար Ֆաթիհ քաջալերեց Հայերու հաստատուիլը Պոլսոյ մէջ։ Մեր հայ – րենակիցները բնակեցուեցան Մարմա – րայի եւ Ոսկեղջիւրի ափերուն վրայ եւ պարիսպներու չրջանին մէջ, ուակից հե – ռացուեցան Յոյները՝ ապահովութեան համար։

Պոլսոյ գրաւումէն ուէք տարի վերջ ներքին գաւառներէն Պոլիս գաղթած Հայերու թիւը մեծապէս աւելցաւ։

Պոլսոյ մէջ Ս. Սարգիս անուն հայ ե – կեղեցիի մը մասին յիշատակուած է 1360ին գրուած քերականութեան մը մէջ։ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին հիմնուած է 1391ին։ Գաւառի մէջ ալ հայ եկեղեցիներ եւ հոգեւորականներ կային։

1461ին Ֆաթիհ Պրուսայէն Պոլիս հրա – ւիրեց տեղւոյն առաջնորդ Յովակիմ ե – պիսկոպոսը — որ անձամբ կը ճանչնար եւ պատրիարք նշանակեց զայն Թուրքիոյ Հայոց, անոր տալով Յունաց պատրիար – քին համահաւասար իրաւունքներ։

Պոլսոյ պատրիարքութեան հաստատ – ման հինգհարիւրամեակին է, որ տօնուե – ցաւ վերջերս Թուրքիոյ նախկին մայրա – քաղաքին մէջ, մասնակցութեամբ միջազ – գային պաշտօնական անձնաւորութեանց։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Ազգութեանց Ժողովուրդը եւ Միութեան Ժողովուրդը որոնք իրենց 652 եւ 791 ան – դամներով կը կազմեն Գերագոյն Ժող – ովուրդը, նախ առանձին առանձին դու – մարած էին իրենց նիստը ճչդելու հա – մար օրակարգը։

Փոխ – վարչապետ եւ անտեսական խորհուրդի նախագահ՝ Տիմչիոյ ներկա – յացուցած է 1963ի ծրագիրը։ Ցայտա – րարեց թէ գիւղատնտեսութեան համար պիտի տրամադրուի չորս միլիառ հարիւր միլիոն ինչոր 18 առ հարիւրի յաւելում մըն է 1962ի վրայ։ Շեչտեց նաեւ թէ 1959էն 1962 յատկացումներու ընդհա – նուր գումարը եղած է՝ 104 միլիառ փո – խանակ նախատեսուած 101 միլիառին։ Զորս տարուան մէջ ինը միլիոն նոր յար – կարաժիններ չինուած են։ Ինչ կը վերա – բերի գիտական մարդի պատկանող ծախ – քերուն, Տիմիոյ չեշտը դրած է անոնցպէս – տային յաջողութեանց վրայ որոնք ան – չուչտ «պահեստներու մեծ կորուստներ» պատճառած են։

1963ի համար նոր ճիգեր կը նախատե – սէ գիւղատնտեսութեան, քիմիական ճարտարարուեստի, էլեկտրոնիքի զար – գացման համար։ Թեթեւ ճարտարար – ուեստի արտադրութիւնը հարիւրէն եօ – թը պիտի անցնի 1962ի արտադրութիւնը, քիմիական մարդի մէջ յաւելում՝ 17 առ հարիւր, քարիւղ՝ 10 առ հարիւր։ Ծա – ւելում նախատեսուած է նաեւ միսի, կաթնեղէնի, պահածոյի համար։

Միւս կողմէ նորաստեղծ անտեսական խորհուրդի նախագահը յայտնեց թէ 1963ին ազգային եկամուտը պիտի աւել – նայ 7 առ հարիւր, 1962ի բաղդատմամբ։ Ժող. Միութեան արտաքին առեւտուրը արբանեակ հանրապետութեանց հետ 24 առ հարիւր պիտի աւելնայ։

Երկաթուղիի մէջ, 2174 քիլոմէթր դիզ պիտի չինուի։ Վերջապէս Ժող. Միու – թիւնը 450 միլիոն զոյգ կօշիկ պիտի չի – նէ եւ 900 միլիոն թոն կարագ պիտի պատրաստէ։

Տիմչիոյ յաջորդած է էմտական նա – խարար՝ Կարպուզով։

1963ի համար նախատեսուած պիւտ – ճէն հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— Ընդհանուր մուտք՝ 87·6 միլիառ ռուբլի։ Ընդհ· ծախք՝ 86·1 միլիառ։ Այս թիւերը 3·4 առ հարիւրի յաւելում մը կը ներ – կայացնեն մուտքի համար եւ 4·1 առ հա – րիւր ծաղքերուն համար 1962ի պիւտճէ – ին բաղդատմամբ։

ԽԱԲԷՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ· ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

ՄՄԲ.— Այս գեկոյցը ստացած ենք «Հ· Բ· Ը· Մ· Եւրոպայի Կեդր· Յանձ – նաժողովէն «հրատարակութեան խնդրա – նօք»։

Նիւ Եորքի մէջ Հ· Բ· Ը· Միութեան «կեդր· վարչութիւն» անուան տակ դոր – ծող բոլոյ այժմ Տիլսվարի նահանգին մէջ հիմնուած Այ ճի Պի Եու Քորփորէյշըն անունով ընկերութիւնը ներկայացնող խմբակ մը հրատարակած է 31 Հոկտ·ին – ուակիր զեկոյց մը եւ 20 Սեպտ· թուակիր նամակ մը Զարեհ Պէյ Նուպարի ստորա – գրութեամբ որ իրականին մէջ նամակա – պիրէն կորզուած է խաբէական միջոցնե – րով։

Ներկայ հաղորդակցութեան կցուած «լուսաբանութիւն»ը իր 40–56 էջերուն վրայ մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ այս անորակելի արարքին հեղինակները եւ անոնց բարոյականի եւ պարկեշտու – թեան աստիճանը(*)։

Ինչ որ հրատարակուած է մեր լուսա – բանիչ դրքոյկին մէջ մէկ մասն է միայն այն ծանրակչիռ փաստաթուղթերուն, ո – րոնք կը գտնուին մեր ձեռքին տակ եւ ա – նոնց հրատարակութիւնը կը վերապա – հենք այն պարագային որ պիտի ստա – նանք մեր լօգանի փաստաբանին հաւա – նութիւնը։

Ինչ որ կրնանք հաւաստել այն է թէ Եորքի հետ մեր օրինական եւ իրաւական տարակարծութեանց առընթեր, կայ Նիւ Եորքի խմբակին ներքին կապը դրամա – տանց հետ, որ դիմաւոր արդելքը հան – դիսացած է վերջին երկու տարիներու ըն – թացքին զոյացած համաձայնութեանց գործադրութեան։

Աւոր իրրեւ փաստ կը յիշենք Պ· Տ· Սմասարեանի կողմէ Եւրոպայի չրջանա – կին 15 Ապրիլ 1962ի համագումարին մէջ եղած հետեւեալ յայտարարութիւնը, «Մենք կ'ընդունէինք բայց պանքաները մերժեցին 1961 Մայիսի համաձայնագի – րը»։ Այս խօսքը արձանագրուած է հա – մագումարին խորհրդապահական առեն – դրութեան մէջ (էջ 7)։ Եւ այսպէս կը հաստատուի Պ· Ա· Մանուկեանի դրաւոր խոստովանութիւնը· «Պանքաներու մօտ դրաւոր յանձնառութիւն առինք լուծելու համար դուխցերական ընկերութիւնը եւ իր անդամները փոխանցելու ամերիկեան ընկերութեան»։ Մէկ խօսքով Միութեան «հովիւ քաջ» նախագահը անոր բազմա – հազար անդամները իր անձնական ոչ – խարներուն հօտը նկատելով դրաւի դրած է «Պանքաներու քով»։ Ջենք դիտեր թէ « Պանքաները»ը այս դրաւին դէմ ի՞նչ ա – ռարկութիւններ տուած են եւ ինչ անվե – րադառնալի պայմաններով որ մերժեն դրաւը ետ տալ։ Թերեւս Միութեան կեդ – րոնական անտուկին 12–13 միլիոն տոլա – րի արժեթուղթերուն տարեկան հազիւ 2 առ հարիւր զուտ եկամուտը ընդունելի բացատրութիւն մը ըլլայ։

Անոնք որ հայ մամուլի մէկ մասին մէջ արուեստական ժխոր մը յարուցանելով կ'ուզեն մեր բողոքի ձայնը խափանել եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան իրական չահերուն նուիրուած մեր գործունէութիւնը խա – թարուած ձեւով ներկայացնել, պէտք է դիտնան թէ որեւէ կերպով չեն կրնար տկարացնել մեր անկուն հաւատքը ար – դարութեան եւ պարկեշտութեան վերջ – նական յաղթանակին վրայ։

Այս առթիւ կ'ուզենք, ի պատասխան խնդրոյ առարկայ «զեկոյց»ին ընդ հե – տեւեալ ճչդումները.—

Ա) Հ· Բ· Ը· Միութեան սահմանա – դրութեամբ կանխատեսուած դատարանի մօտ դիմումնագիրը ստորագրած են ոչ թէ «մէկ երկու» հոգիներ այլ Եւրոպայի Կեդր· յանձնաժողովի պաշտօնի վրայ գտնուող ԲՈԼՈՐ 11 անդամները, առանց բացառութեան։

Բ) Բացարձակ կերպով կը հերքենք թէ 1955ի ժողովին «որոշում»ները տրուած ըլլան Միութեան ԲՈԼՈՐ իրաւասու ան – դամներու քուէներով, թիւով 2540։ 1955 ին իրաւասու ձայներու թիւը, վաւերա – կական տուեալներու հիման վրայ, վե – րիվերոյ 14·000ի կը յանգէր, մինաց որ եթէ նոյնիսկ այս բոլորը ներկայացուած ըլլային ընդհ· ժողովը չէր կրնար սահ – մանադրութեան հիմնական կանոնները փոխել։

Գ) Կ'ըսուի նաեւ թէ «բոլոր չրջանակ – ները եւ մասնաճիւղերը ընդունած եւ կի – րարկած են 1955ի որոշումները»։ Ոչ, եւ փաստը 1960ի միջչրջանակային ժողովը։ Եւրոպայի եւ Արեւելքի չրջանակները եր – բեք չեն ընդունած 1955ի «որոշումները»։ Մասնաճիւղերուն մեծամասնութիւնը հե – տեւած է չրջանակիս օրինակին։

Դ) Կ'ըսուի թէ «կեդր· վարչութիւնը» ընտրովի հանգամանք ունի· ծիծաղով կը յիշենք թէ Ա· ճի Պի Եու Քորփորէյշընը կազմուած է 15 անդամներէ միայն, եւ ըստ իր յայտարարութեան դուխցերական ընկերութեան անդամներուն թիւը սահ – մանափակ է այդ նոյն 15 անձերու, ո – րոնք իրենցմէ զատ ոեւէ մարդ չեն ընտրեր։

Ե) 1955ի ընդհ· ժողովը երբեք չէ ո – րոշած Հ· Բ· Ը· Միութեան ամերիկեան հպատակութիւնը, ինչպէս նաեւ Միու – թեան անդամներուն 15ի սահմանափա – կումը, (տես Գ· Կիրակոսեանի նամակը, էջ 16) որեւէ ընդհ· ժողով անկէ յետոյ քննած եւ վաւերացուցած չէ Տիլսվարի նահանգին մէջ կազմուած Ա· ճի Պի Եու Քորփորէյշընի կանոնադիրը, որմէ ցարդ ոեւէ մէկ անդամ լուր չունի։

Զ) Խնդիրը չլուծուած Միութեան դէ – րարձրլուխներուն վերադարձնելն է իր իրաւատէրին որ Պողոս Նուպարի կողմէ հաստատուած դուխցերական ընկերու – թիւնն է, եւ զոր ապօրինի միջոցներով գրաւած է Ա ճի Պի Եու Քորփորէյշընը։

Մնացածը Նիւ Եորքի պատմութիւններ են։

Հ· Բ· Ը· Մ· ԵՒՐ· ԿԵԴՐ· ՅԱՆՁ·

Փարիզ, 8 Դեկտ· 1962

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԼՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ ժամ ա – ռաջ պէտք է վերջացնել զերմանական տաղնապը։ «Անցնող ամէն մէկ օր, քիչ մը աւելի կը կորսնցնենք մեր վարկը», չեշտեց դաշնակցային վարչապետը։

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն որ Հալէպի երեք անդամներ, որոնք ծանօթ են իմէթ Ինչօնիւի հանդէպ իրենց ընդդիմութեան համար, արտաքսուած են կուսակցու – թենէն, տարուան մը համար։

ՔԱՄԲՄ յայտարարած է սուրիական մամուլին թէ Քիւրտերու պետը կամ մե – ռած է կամ վիրաւորուած եւ «մէկը անոր տեղը անցած է»։ Քումպա «Քամբմի նոր սուտերը» խորագրով կուտայ այս լուրե – րը աւելցնելով թէ արդէն երեք անգամ է որ Պաղտատ «Քիւրտ ազգային հերոսին» մահուան լուրը տուած է։

ՊՈԼՍՈՑ մէջ քանի մը հարիւր ցուցա – րարներ գրաւած են բանուորական կու – սակցութեան մէկ դրասենեակը։ «Մա՛հ Մոսկուայի ծառաներուն» պոռալով, ցու – ցարարները ամէն բան կոտրած – թափած են։ 7 հոգի վիրաւորուած են։

(*) ՄՄԲ.— Առաձիկ պիտի հրատա – րակենք այդ «լուսաբանութեան» գրոյ – կը որ կը պարզէ Սփիւռճահայութիւնը շահագրգռող միութեան ներքին ծալքերը։

ԱՅՆՈՒԱՄԵՆԱՅՆԻՒ ԺՊԻՏՈՎ...

(Ե. եւ վերջին մաս)

Իսկ «Մի անգամ դերեզմանատա՞ն» ... ի՞նչ է կատարուել մի անգամ դերեզմանատանը ... Կատարուել է մի կրկնակի ոդրերզուժիւն: Նախ մահացել է Վասեա դայու սիրեցեալ կինը, որ Վասեա դայու կարծիքով «ուրբ էր», եւ մեռնելուց առաջ յանձնարարել, որ օտար մարդիկ չփորեն իր դերեզմանը:

Ու Վասեա դային փորում է նրա դերեզմանը:

Բայց հետուից գալիս է Իւան Սերդէեւիչը, նա, որ սիրել է Վասեա դայու հինոջը, երբ վերջինս դեռ աղջիկ է եղել: Մօտենում եւ ձեռքը պարզում է բահին:

« — Պէտք չէ, ես կը փորեմ ...

« — Հանդստացիր, էլի կը փորես ,— պնդեց Իւան Սերդէեւիչը :

« — Պէտք չի, — կրկնեց Վասեա դային,— հանդուցեալը հրամայեց , որ ես ... որ չթողնեմ օտար մարդիկ ...

« — Օտա՞ր,— հատ ու կենտ առաջ — ներն մինչեւ մրթմրթաց Իւան Սերդէեւիչը եւ նրա աչքերի մէջ բռնկուեց մի չար լոյս »:

Այո, մարդկային կրկնակի մի ոդրերզուժիւն, բայց պատմուած «այնուամենայնիւ ժպիտով»: Հենց այդպէս էլ կարելի էր խորագրել այս ժողովածուն, եթէ Մահարին այն վերնագրած չլինէր իր առեղծագործութեան մէկ ուրիշ, բայց դարձեալ բնորոշ կողմը բացայայտող վերնագրով՝ «Լռութեան ձայնը »:

Մի փոքրիկ քանդակի վերնագիրն է սա, որ դարձել է դրքի խորագիրը :

Ռազմաճակատում կուսակցական կազմակերպութեան ժողով է:

Քննարկւում է մարտում քիչ առաջ զոհուած դինուորի դիմումը, նրան կուսակցութեան մէջ ընդունելու մասին:

« — Ո՞վ է համաձայն :

— Բոլորը մի մարդու պէս ոտքի կանգնեցին:

« Տիրեց քար լռութիւն :

« Մարդիկ առաջին անգամ լսեցին լռութեան ձայնը »:

Մահարու չատ պատմուածքներից է լսելի այդ լռութեան ձայնը, անթառամ յուշմունքի ձայնը: Քնարական այնպիսի մթնոլորտ է առեղծում Մահարին իր պատմուածքներում , որ մարդկութեան այնպիսի ոլորտի մէջ առնում ընթերցողին, որ այնտեղ, որ պէտք է հեգինակային եղրակացութիւններ անէր, խօսքը տալիս է լռութեան ձայնին: Դրանից չէ՞ որ ընդամենը չորս էջ է տեւում այդ պատմուածքը, որ այնպէս լաւ է տիրապետում Մահարին :

« Լռութեան ձայնը» ժողովածուի ամենահին պատմուածքը գրուել է 1923ին ամենանորը՝ 1961ին: Պատմական իրադարձութիւնների ու անցքերի մի բարդ ու մեծ ժամանակամիջոց է սա երկրի կեանքում: Գրողի կեանքում եւս դրանք բարդ ու եղերական տարիներ են: Գրողն իր երկրի կենսագրութեան անմիջական մասնակիցն է եղել եւ պատմելով իր մասին պատմել է երկրի մասին: Գրքում դրուագներ կան եւ Մայիսեան ապստամբութիւնից, եւ դեռեւս նոր ծաւալուող սոցիալիստական շինարարութիւնից , եւ նոր կենցաղի համար մղուող պայքարից, եւ նոր կեանքի յաղթական երթից, դերուագներ անհատի պաշտամունքի տարիների ողբերգական անցքերից ... Շատ բան է տեսել գրողը եւ եթէ դրանց մի մասը արտայայտել է իր բանաստեղծութեան մէջ, միւսն իր «Երիտասարդութեան սեմին » հրաշալի եռերգութեան մէջ, ապա մնացեալի համար պահել է պատմուածքներ, նորավէպեր, յուշերգութիւններ, քանդակներ, արձակ բանաստեղծութիւններ: Շատ բան է տեսել գրողը, նրա կեանքի ողիսականը լի է եղերական դէպքերով եւ այդ ամէնի մասին նա մերթ պատմել է խորին յուզմունքով, մերթ ցաւով ու տառապանքով, մերթ լռութեան պերճախօս ձայնով, բայց «այնուամենայնիւ ժպիտով»:

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

«Գրական Թերթ», ԺԱ/62

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Պրեսթ – Լիթովսկի « խաղաղական դաշնագրով» Ռուսիա եւ Թուրքիա կը համաձայնէին հանրաքուէով, այսինքն բնակչութեան կամքով որոշել պետական սահմանները: Յօդուածագրին համաձայնագրաւոհանի չորքան կը պարունակէր 241 մահմետական գիւղ, 21 յոյն գիւղ եւ եղեք ռուս օրթոտոքս գիւղ՝ 68873 մահմետական բնակչութեամբ եւ 15007 ոչ – մահմետական բնակչութեամբ : Միւսանգնութեամբ քուէարկած են միանալ Օսմ. կայսրութեան : Կարսի չորքան՝ 65248 մահմետական, 1675 ոչ – մահմետական: Ամէնն ալ քուէարկած են ի նպաստ Թուրք պետութեան : Ամբողջ բնակչութեան 319·928ին 273·621ը մահմետական էին: Բնակչութիւնը մահմետականացնելու բեմն : Քառասուն տարուան մէջ իր արած թիւերով ընդհանուր բնակչութիւնը աւելցած է 97·073 հոգի, մահմետական – ները՝ 65·815, քրիստոնեաները՝ 31·255, մինչդեռ քանի մը տող վեր կը գրէր, թէ Ռուսիա բռնի դինուորագրած է մահմետականներու թիւը նուազեցնելու համար :

Խորհ· Միութեան պահանջը 1914ի սահմաններն էին, կամաւորապէս ձրդուած Թուրքիոյ, որպէսզի պատերազմը չարունակէ արեւմտեան պետութեանց դէմ եւ վերականգնի հանրապետական Թուրքիա մը: Պատմութիւնը տարբեր պիտի ըլլար, եթէ ցարական իշխանութիւնը տապալած չըլլար համայնավար յեղափոխութեամբ: Պահպանիչ ընդդիմացած էր 1828ին կարսի յանձնումին , մինչդեռ ռուս բանակները հատատուած էին Կարսին: Վարչապետ Նեհրուի քաղաքականութիւնն եղաւ յարգել արեւմտեան պետութեան չահերը Փոքր Ասիոյ մէջ եւ դղջաց, ինչպէս իր ակը, նիքոլա Առաջինի՝ երբ տարիներ վերջ անգլիական դեսպանին ի՛տաւջարկէր Օսմ. կայսրութեան բաժանումը ապստութեանց սկզբունքին համաձայն :

×

Մօրթով պահանջից նաեւ նեղուցներու պաչտպանութիւնը, նկատելով որ արեւմտեան հակառակորդները կրնային Սեւ Ծով անցնել եւ ամբակոծել ռուս նաւահանգիստները եւ համաձայնութիւն մը պիտի պոյանար Ռուսիոյ հետ :

Տարտանելի անցքին ապատութեան հարցը նախապատմական է եւ կը մնայ անլուծելի : Ֆուատ փաչա սակարութիւն ունէր ըսելու· « «Եթէ ռուս ըլլայի , տարբեր քաղաքականութեան մը պիտի չհետեւէի »: Երբ արեւմտեան պետութիւն մը կը տպատնաւ նեղուցներուն, Ռուսիա օգնութեան կը փութար Օսմ. կայսրութեան, պաչտպանն էր Թուրքիոյ ամբողջականութեան: Շնորհիւ Ռուս – Արեւմուտք հակամարտութեան կայսրութիւնը կանգուն մնաց նեղքնապէս քայքայելով , որովհետեւ չկրցաւ դարուն ոպիին յարմարիլ եւ այսօր ալ իրաւունք ունի երախտագէտ մնալու Արեւմուտքի , որուն լայն օժանդակութեամբ , դինուրական աջակցութեամբ կը դիմագրաւէ ռուս սպառնալիքին: Կը մնայ խորհրդածել թէ հանրապետական Թուրքիան, որ ժամանակ մը խորհրդային բարեկամութիւնը վայելից, տեղը պիտի չի տա՞ր յանձնելով 14ի սահմաններր, վերապահելով նեղուցները միջազգային կարգադրութեան, եթէ Թրումէնի վարդապետութիւնը օդնութեան չհասնէր : Հարիւր հազար Հրեաներու Պաղատանէն դադիր պահանջող նախկին նախագահը իրաւունք չէր տար սահմանային սրբագրութիւն մը, հանրապետութիւնը իրաւունք ի՛նունեար պահելու երկու չրջաններ , որովհետեւ պատարկած էր քրիստոնեայ բնակչութենէն, մինչդեռ Ռուսիա պահանջած էր մահմետական բնակչութիւնը՝ ինչպէս կայ կուտայ յօդուածագիրը արուած թուանշաններով :

Կը յիչէ անուշա Հինգքիսր Իսկէլեսիի դաչնադիրը, որուն համաձայն ռուս նաւատորմը Պոլիս կը հասնէր, նեղուցները պաչտպանելու համար Իպրահիմ փաչա – յի յաղթական բանակներուն դէմ :

ԽՈՐԻՆ ԴԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

— Հաչէ ապա, ժամուն կուտամ, էս երկուն կը գրկեմ, խօսում էր Կիւրեղ ապան՝ դէմը քարի նման կանգնած տեսիլքին :

— Հազարխան, դրամարկղից հարիւր սակի վերցուր, գրկէ Տէր Համբարձումին, թող բաժնէ ալընանկ աղքատներուն, բնձի համար լլ պատարագ թող անէ :

— Քա, ինչո՞ւ վերի թագի տէրտէր — լին, մեր տէրտէրին կը գրկեմ :

— Չէ, Հազարխան , չէ, ես բան մը պիտեմ, որ կ'ըսեմ, առաուն Տէր Համբարձումը խանութս եկաւ. էնոր երեք հատ փինճան հետիյէ տուի, ամա մէկալ երեքի համար էնքան փարա առի, որ... ալ մի հարցներ ... մեղքերս չատ են : Տէր Համբարձումին գրկէ, կէսը ինքը կ'ուտէ , կէսն լլ ուրիշին կուտայ , մեղքերուս տեղը կուգայ :

— Քա, տէրտէրի՞ն լլ խաբեցիր :

— Ալ մի հարցներ, ալ մի հարցներ , մեղքերս չատ են, չատ են, չատ են.... Հազարխան խաթունը հարիւր ոսկին համրեց եւ լցրեց գոգնոցին գրպանը :

Սրբուհը վերադարձաւ :

— Տարա՞յ :

— Ի՞նչ ըսաւ .

— Ըսաւ քի սատկիլը եկեր է, որ փարան գրկեց, ասաց Սրբուհը :

— Ո՞վ ըսաւ .

— Կնիկը :

— Վայ, փաչաւրա վա՛յ ...

Հազարխան խաթունը մտածեց, որ այդ բոլորը դատարկ բաներ են, զուր տեղը բոլոր գրամները պիտի գնան, եթէ Հաչէի Քորան գայ, անէծքը ետ վերցնի , ամէն ինչ լաւ կը լինի, ուստի առաջար — կեց ամուսնուն.

— Սրբուհը թող երթայ, նորէն Հաչէի Քորան կանչէ, Աստուած էնոր ձայնը կը լսէ :

— Թող երթայ, թող երթայ, թող լսէ ես քեզ մեղայ ...

Սրբուհը թռաւ :

Մի պահ հանդստութիւն տիրեց :

Հազարխան խաթունը վայրկենական աչխուժացաւ, վազեց, փոքրիկ մանկան գրկեց եւ բերեց ամուսնու առաջը :

— Տես , Գրիգորը տես, հավացիր :

— Հա, Գրիգոր, եաւրում, պիտե՞ս , պապդ զոզ է:

— Լդպէս բաներ մ'լսեր չօչուխին :

— Թող պիտնայ: Աղջի, ես պղտիկ զոզ չիմ, մենծ զոզ իմ, մենծ :

Ցանկարծ Կիւրեղ ապան վեր թռաւ: Հազարխան խաթունը երեխային վախ — ցրեց: Կիւրեղ ապան ոչ – մարդկային մի ձայն արձակեց եւ սկսեց բզաւել :

— Տես, տես, տես ...

— Ո՞վ է, ո՞վ է :

— Պապս է, մեռած օրուան պէս Հաչէի Քորան գրկած՝ ներս բերեց :

— Վո՞ւյ քառանամ ..

արձես տունը չուռ եկաւ Հազարխան խաթունի դլխին վրայ :

Կիւրեղ ապան սարսափից վերմակը քաշեց գլուխը : Վերմակի տակից լսում էր նրա անասնական հռնդիւնը, բայց երկար չկարողացաւ մնալ վերմակի տակը, բաց արաւ, կանգնեց, ուզում էր փախչել սենեակից, բայց հապա մի քանի քայլ փորձեց, ամբողջ հասակով ընկաւ յատակին :

— Զար սատանայ, էս ի՞նչ բան իջաւ, ճչաց Հազարխան խաթունը եւ փորձեց բարձրացնել եւ պատկեցնել անկողնում, բայց մինչեւ անդամ մի թեւը չկարողացաւ չարժել. ծանրացել եւ կապարացել էր :

Ահաբեկուած վազեց դուրս :

— Եկէք, եկէք, չուտ հասէք, Կիւրեղ ապաս ափուցս կ'երթայ ...

Հազարխան խաթուն հարեւաններին էր կանչում :

Հարեւանները եկան, վերցրին Կիւրեղ ապային եւ պատկեցրին անկողնում :

Կամաց կամաց Կիւրեղ ապան աչքերը բաց արաւ եւ սկսեց նայել բոլորին ան — թարթ, սառած, կէս ահաբեկուած եւ կէս ապուչացած աչքերով :

— Քա, ի՞նչ է եղեր, հարցրեց հարեւանուհի Սրբոմա խաթունը :

— Չեմ դիտեր, առաուն Հաչէի Քորան հաս էր, քիչ մը աոին տուին, էսպէս ե — դաւ :

— Տոքթէօր բերի՞ք, հարցրեց Աւետիս էֆէնտին :

— Չէ, տոքթէօր չեմ ուզեր , լեզուն բաց արաւ Կիւրեղ ապան , մեղքերի համար տոքթէօրը ի՞նչ պիտի ընէ :

— Կիւրեղ ապա, քիչ մը դուն քեզ բո — նէ ...

— Չեմ կրնար, մեղքերս չատ են, Աւետիս էֆէնտի, էնքան տուն եմ մրեղել (մարել) , որ հիսապը չկայ ...

Կիւրեղ ապան նորից ահաբեկուած սկսեց մի կէսի նայիլ :

Հազարխան խաթունը, ձեռքերը չզա — ցօրէն իրար չխելով, չչնչաց հարեւան — ներին .

— Եկան ...

— Ո՞վ :

— Ես ի՞մ, դէմը մարդիկ կուգան, կի — նէ եկան ...

Կիւրեղ ապան սկսեց բառաչել :

Հարեւանները սարսափեցին :

— Պարոն Թորոս փարայիդ կէսը Սար — պիս ապային քոմն է, բոլորը ես չկերայ ես քեզ մեղայ ...

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՎԵՆ

(7 Շար·)

Ի ՊԷՏՍ
ՈՒԻՍՔԻ ԽՄՈՂՆԵՐՈՒՆ

Անարարկելի է : Ֆրանսա ներկայիս եւ–րեք անգամ աւելի ուիսքի կը սպառէ, բաղդատմամբ Հինդ տարի առաջուան : Տարին 400·000 անառուկ ուիսքի կը նե – րածէ Սկովտիայէն, մինչ Մ. Նահանգնե– րը՝ տասը միլիոն եւ Անգլիա՝ վեց մի – լիոն :

Սպառման այս յաւելումը պէտք է վե – րագրել Ֆրանսայի ներուն նորութեան հետեւելու մարմաջին եւ կամ քիմքի նոր ճաշակի մը : Ընդհանրապէս Ֆրանսայի բ երկու տեսակ ուիսքի կը դնեն. կամ ամէ– նէն յայտնի վաճառանիշով տեսակը եւ կամ ամէնէն ժամանը :

— Ֆրանսային ուիսքիէ չի հասկնար եւ անոր համար որեւէ ուիսքի կը խմէ : Աւելին, Ֆրանսային ուիսքին կը խմէ, հասարակ լեմոնաջուրի կամ ոիֆարի նը– ման, դիտել տուած է վերջերս ակովսա– յի ուիսքիի մասնագէտ մը :

ԸՆՏԻՐ ՈՒԻՍՔԻՆ

Ընդհանրապէս պէտք է խուսափիլ չատ ժամ ուիսքիներէն : Ամէն նկատումէ ա – ռաջ պէտք է առուգել անոր արտադրա – կան «ծագումը» : Պէտք չէ չփոթիլ պա – րիէն եւ առէպ մասամբ ցորենով խառն պարիէն քաշուած սկովսական ուիսքին, սեւ ցորենէ պատրաստուած քանատական ռային եւ կամ ալ եղիպտա– ցորենէ քաշուած ամերիկեան պըրպընին հետ : Երեքին համբ՝ մէկը միւսէն բոլո – րովին տարբեր է : Եթէ ընտիր եւ հարա– զատ ուիսքի է, չիշին վրայ հաւանարար գրուած կ'ըլլայ «Օլտ ոըզ», կամ. «Սկով– սիոյ մէջ պատրաստուած », «Սկովսիա– յէն ներածուած » եւ կամ պարզապէս՝ «Սքոչ » :

ՏԱՐԻՔՈՎ ՀԱՄՈՎ

Լաւ ուիսքի մը խմելու համար, պա – հանջուելք տարիքը նշող պիտակը : Հա– մալ ուիսքին նուազագոյն հինգ եւ ա – ռաւելագոյն 12 տարուան է :

Ընդհանրապէս լաւ ուիսքիները են, երբ շիշերուն վրայ գրուած է «Ռիզերվ» (պահեստ) : Առանք ընտրելով լաւ գնում մը ըրած կ'ըլլաք : Արդարեւ անոնք հին ուիսքիներ են եւ պահուած արտածումի համար :

Պէտք չէ զարմանալ, երբ կարգ մը շի– շերու վրայ գրուած տեսնէք «75 փրուֆ» կամ «25 ընտրփրուֆ» : Անգլիոյ մէջ գործածուած չափերը են, որ կը համա – պատասխանին Ֆրանսական 43 աստի– ճանին :

Սկովսիոյ մէջ կը գործածուի երկրին լեռնագաշտի դետերուն ջուրով թրջած ձյարճակ գարին, Սկովսիոյ հողածուխով պարարտացած եւ թրջոց գրուած հին տա– կառներու մէջ, որոնց ներսը գարեկի ի վեր «կ'ապրին» սպանական եւ փորթու – կալեան «քսերէս»ներու եւ «փոսթօ»ներու այնքան յարգի քաղցր գինիներուն «մայ– րերը» :

ԽՄԵԼ ԿԱՑ ԵՒ ԽՄԵԼ

Ի՞նչպէս խմել ուիսքին :

Անպէտ սովորութեամբ մը, չատեր ուիսքիին կապոտ ջուրով խառն կը խմեն եւ պատճառ ասոով կը թիւեն : Անհաս – կան ըմպելին մեղմացնել է այդպէս խմելը : Ոճիր է, բարբարոսութիւն է :

Սառը կը ջնջէ ուիսքիին այնքան իւրա– յատուկ բոյրը, համր եւ քիմքը չոյող դալկութիւնը :

Ուիսքին պէտք է խմել հասարակ ջու – րով, ումպ առ ումպ եւ նուրբ ըմպելի մը խմողի լրջութեամբ ու «կերմեռանդու – թեամբ » :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Զհոսոլովաքիոյ Բժշկական ընկերու – թեան եւ «Բժշկական Հանդէս» ամսա – թերթին հիմնադրութեան Հարիւրամեա – կին առթիւ, վերջերս, Փրակայի մէջ տե– ղի ունեցած է պիտեական բժիշկներու միջազգային համագումարը : Զանազան երկիրներու ակադեսար մասնագէտներուն կողքին մասնակցած են նաեւ Հայ բժիշկ– ներ՝ փրոֆէսօրներ Իսահակ Իսահակ – եան, Լեւոն Ղամբարեան եւ դոցենտ Է– վելինա Գասպարեան :

— Համագումարին մասնակցեցան 1200 պիտեականներ, որոնք քննեցին առողջա– պահութեան բոլոր մարզերուն վերաբեր– եալ բազմաթիւ հրատապ խնդիրներ, յայտարարած է Փրոֆ. Իսահակեան :

Հայ բժիշկներու կողմէ վերջերս փոր– ձուած անարիւն վիրահատութեան նոր ձեւի մը մասին խօսած է փրոֆէսօր Ի– սահակեան, իսկ Ղամբարեանի վեկու – գումը կը վերաբերէր ծննդաբերութեան ժամանակ կնոջ բնախօսական փոփոխու– թիւններու մասին :

ՀԱՑ ԲԺԻՇԿ ՄԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Իթակայի (Մ. Նահանգներ) մէջ վեր – ջերս պսմարուած բժիշկ – պատմա – բաններու խորհրդակցական ժողովը ո – րոշած էր առեղծել բժշկական պատմու– թեան միջազգային ակադեմիան : Նորա– կարգ ակադեմիան, ըստ մշակուած կա – նոնադրին, պէտք է ունենայ յիսուն իս – կական եւ նոյնքան ալ թղթակից ան – դամներ, որոնք պէտք է ընտրուին բոլոր երկրներու ականաւոր բժիշկ – պատմա– բաններէն միայն: Այս խմաւորով ակա – դեմիայի հիմնադիր մարմինը առաջար – կած է իրրեւ իսկական անդամ ընտրել կարգ մը պիտականներ : Ամբողջ Ա· Մի– ութեան համար առաջարկած է երեք հո– գի, որոնցմէ մէկը հայ մը՝ Փրոֆ· Լե – ւոն Ցովհաննիսեան :

Փրոֆէսօրը, որ անգամ է Հայաստա – նի Բժշկական Գիտութիւններու եւ Հա – յաստանի Գիտութիւններու գոյ ակա – դեմիաներուն, յիսուն տարիէ ի վեր մեծ ծառայութիւններ մատուցած է հայ բժշ– կութեան պատմութեան ուսումնասիրու– թեան մարզին մէջ: 1928ին հրատարակեց պիրք մը հայ բժշկութեան հնագոյնեան պատմութեան մասին, իսկ 1943 – 46ին լոյս տեսան իր գրած հայ բժշկութեան պատմութեան հինգ հատորները :

Փրոֆէսօրին ջանքերով, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան հիմնեց հայ բժշկութեան եւ կենսաբանական պատմութեան բաժինը, որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի ուսումնասիրել եւ օտար– ներուն ծանօթացնել հայ բժշկութեան պատմութիւնը : Այս տեսակէտէն յատկա– պէս մեծ դեր խաղացին փրոֆէսօր Լ· Ցովհաննիսեանի գործերը Փրանսերէն լեզուով, Մատրիտի (1956) եւ Մոսկուա – յի (1958) միջազգային համագումար – ներուն մէջ կարդացած իր զեկուցումնե– րը Հայաստանի հին հիւանդանոցներու եւ մեծ թիւով բժշկական ձեռագիրներու մասին :

ԱՐՏԵՄԻՑ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Հայկական երաժշտութեան արուեստին մէջ աչքի զարնող ծառայութիւններուն համար ժողովրդական արուեստագէտի կոչում ստացած է թաւջութակահար եւ օփերէթներու երգահան Արտեմիյ Այ – վազեան :

Ծնած է Պաքու, 1902ին: Երաժշտու – թեան դասընթացքներու հետեւած է Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի երաժշտանոց – ներուն մէջ :

Գրած է «Արեւելեան առասպարոյժ » , « Երջանիկ օր», «Հին հիւանդութիւն» եւ այլ օփերէթներ, կարգ մը ժապաւէննե – րու, ինչպէս օրինակ, «Ինչո՞ւ է տմզր – կում գետը», «Մօր սիրտը» եւայլն երա– ժշտութիւնները :

Վերջերս վերջացուց նոր օփերէթ մը՝ « Մոլկանի խնամին » :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի ապագարկ Հայկաստանը 1963ի ընթացքին պիտի արտադրէ չորս հարիւր հազար թոն ապ : Հայկական ա – պր, ըստ մասնագէտներուն, իր որակով ամէնէն բարձրն է Խորհ· Միութեան մէջ, միեւնոյն ատեն ամէնէն ժամանը :

× Երեւանի պալատականներ (պալասի) նոր մեծ հանդ մը պատրաստուած կառնուտ պիւրէն քաղերը (Ախուրեանի ձորէն) : Բարձրա – րակ եւ տեսքով գեղեցիկ այդ քարը կ'օգ– տագործուի շէնքերու հիմերը չարելու, փողոցներու մայթերուն եզերքները ամ – րացնելու եւ այլ նպատակներու համար :

× Վերջերս երեւան հազար շիշ «Զեր– մուկ» հանքային ջուր դրկուած է Լիբա – նան :

Նոր տարուան ընթացքին արտասահ – ման պիտի դրկուին կէս միլիոն շիշ հան– քային ջուր :

× « Գրական ժառանգութիւն » ընդ – հանուր խորագրին տակ լոյս տեսաւ եր– պահան Ալեքսանեան Սպենդիարեանի նա – մականերուն հատորածոն : Հայ երգահա – նին գրած 480 նամակաները գտնուած են դիրքին մէջ, ասոնցմէ 429 հատը առաջին անգամն է, որ կը հրատարակուին: Գիր– քը ունի երկու բաժին, մէկը՝ իր գրած նամակաները, միւսը՝ անոնց պատասխան– ները :

× Ժե· դարուն (1418ին) շինուած չատ դեղեցիկ եւ ճաշակաւոր փակաս (վիզի կամ ուսի ծածկոց՝ քահանայի) մը կը պահուի Պատմութեան Թանգարանին մէջ:

Կարի կէտերով ասեղնագործուած են բազմատեսակ զարդանկարներ, մարդոց դէմքեր, ոսկիէ կամ արծաթէ թելերով:

ԿԱՐԾԻ ԳԻՏՆԱԼ

Վերջերս Պերլինի պետական թանգա – րանին մէջ կատարուեցաւ հետաքրքրա – կան փորձ մը : Բանի մը հազար տարուան հնութիւն ունեցող եգիպտական մումիա մը ենթարկուեցաւ ռէօնքկենեան ճառա– գայթներու, առանց մումիային հագուստ– ները հանելու, գիտնալու համար թէ ան կը կրէ՞ գոհարեղէններ կամ հնագիտա – կան արժէք ներկայացնող ուրիշ առար – կաներ : Միաժամանակ թանգարանին մասնագէտները, ռէօնքկենեան ճառա – գայթներու միջոցով լուսանկարեցին զա– նազան մումիաներ բնելու համար հազա– րաւոր տարիներ առաջ ապրած մարդոց կմախքին երկարութիւնը : Ծրագրուած է նաեւ եգիպտական մումիաներուն հնու – թիւնը ճշդել օգտագործելով շողարձակ (ռատիօակթիվ) ածուխի գործածութեան մեթոդը :

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր պրակտութեան եւ արուեստի, Ա· տարի թիւ 12, Դեկտեմ – բեր 1962, հրատարած Մխսրոպ – Մաշ – տոցի 1600ամեակին : Պէյրութ, (Լիբա– նան), ձոխ բովանդակութիւն, չքեղ տը– պագրութիւն :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ժե· տարի , թիւ 11, Նոյեմբեր 1962, վենետիկ (Ի – տալիա) :

Ի ՍԷՐ ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒ – ԹԵԱՆ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ, գրեց Մեսրոպ Տէր – Գրիգորեան, Փարիզ:

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱՋԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

Եւայլ այս տարաչխարհիկ աղ– ջիկները, դժբախտուհիներ, կեանքի պե– զեկիկ դարուներն մէջ լոկ բացուած ու խամրած ծաղիկներ բոլորը, սրատարափ, կը սպասէին օրերու ամէնէն երջանիկին ու ամէնէն գեղեցիկին, երբ պիտի դառա– յին թնդանօթի հարիւր մէկ հարուածնե – րը, լուծերուն էն անարդին տակ հնձած ժողովուրդներուն աւետելու համար նոր Փաշիչահին՝ վշտաչարչար Րչջատի դա– հակալութիւնը ...:

Հարէմի պետուհիներէն չատերը չէին պիտեր թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար դուրսը, Երլարդի չուրջը. անոնք իրենց երկինքը միայն կը տեսնէին ոսկի վան – դակներու մէջէ, եւ, հետզ հետու, ա – զատակի կը լսէին դուրսի դէպքերէն մէկ քանիներուն արձագանգը միայն : Անոնք անտեղեակ էին, օրինակի համար, Հայ – կական Լարզերուն, որոնք տիեզերքը սարսափեցուցին ու բովանդակ մարդկու– թիւնը լացուցին, միայն կ'իմանային եր– բեմնակի թէ՝ իրենց ահռելի Տէրը ան – թիւ անմեղ մատուռականներու արիւնը մաեր է, Երիտասարդ Թուրքերէն քանի քանիներ ծռմբ նետել տուեր է, պիտէին նաեւ թէ՝ ամէն դիչեր մէկ երկու բնակիչ կը պակսէր իրենց մէջէն. ով պիտէ որ անծանօթ կամ հետաւոր նահանգի մը ծոց աքսորուած եւ կամ Եըլտրզի դամբանա – կերզ նկուղներուն մէջ խեղդամահ եղած ըլլալով ...:

Հէք գերուհիներ, պիտէին այս բոլորը, բայց բան մը չէին կրնար արտասանել բարձրաձայն, խաւարասէմ ներքիններէն հոն էին, իրենց քովիկը, իրենց ճեր – մակ ժանիքներով ու դաժան աչքերովը :

Այս յուսահատ ու հիասթափ դժբախտ– ներուն մէջ կային յաճախ յուսացողներ ալ· որոնք Ապտիւլ Համիտի օրերը կը համբէին. ասոնք պիտէին թէ անոր թա – գաւորութիւնը յաւիտենական չէ, թէ պիտի վերջանայ օր մը չէ օր մը...: Մէկը մանաւանդ, երազուն ու մարմրուն աչքերով Ալպանուհի մը, Հիւնքեարին հիւանդութեան բարի (?) լուրը առնելէն ի վեր կը խայտար ու կը կայտռէր. ինք– պինք կ'երեւակայէր ազատագրուած, ոս– կի վանդակը կոտրած, պիտի թռչէր, պի– տի երթար գտնել իր սիրականը որ, իր բնավայրի սարերուն վրայ կը թափառի պատերազմի հիմնադիր մարմինը առաջար – կած է իրրեւ իսկական անդամ ընտրել կարգ մը պիտանականներ : Ամբողջ Ա· Մի– ութեան համար առաջարկած է երեք հո– գի, որոնցմէ մէկը հայ մը՝ Փրոֆ· Լե – ւոն Ցովհաննիսեան :

Փրոֆէսօրը, որ անգամ է Հայաստա – նի Բժշկական Գիտութիւններու եւ Հա – յաստանի Գիտութիւններու գոյ ակա – դեմիաներուն, յիսուն տարիէ ի վեր մեծ ծառայութիւններ մատուցած է հայ բժշ– կութեան պատմութեան ուսումնասիրու– թեան մարզին մէջ: 1928ին հրատարակեց պիրք մը հայ բժշկութեան հնագոյնեան պատմութեան մասին, իսկ 1943 – 46ին լոյս տեսան իր գրած հայ բժշկութեան պատմութեան հինգ հատորները :

Փրոֆէսօրին ջանքերով, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան հիմնեց հայ բժշկութեան եւ կենսաբանական պատմութեան բաժինը, որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի ուսումնասիրել եւ օտար– ներուն ծանօթացնել հայ բժշկութեան պատմութիւնը : Այս տեսակէտէն յատկա– պէս մեծ դեր խաղացին փրոֆէսօր Լ· Ցովհաննիսեանի գործերը Փրանսերէն լեզուով, Մատրիտի (1956) եւ Մոսկուա – յի (1958) միջազգային համագումար – ներուն մէջ կարդացած իր զեկուցումնե– րը Հայաստանի հին հիւանդանոցներու եւ մեծ թիւով բժշկական ձեռագիրներու մասին :

ԱՐՏԵՄԻՑ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Հայկական երաժշտութեան արուեստին մէջ աչքի զարնող ծառայութիւններուն համար ժողովրդական արուեստագէտի կոչում ստացած է թաւջութակահար եւ օփերէթներու երգահան Արտեմիյ Այ – վազեան :

Ծնած է Պաքու, 1902ին: Երաժշտու – թեան դասընթացքներու հետեւած է Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի երաժշտանոց – ներուն մէջ :

Գրած է «Արեւելեան առասպարոյժ » , « Երջանիկ օր», «Հին հիւանդութիւն» եւ այլ օփերէթներ, կարգ մը ժապաւէննե – րու, ինչպէս օրինակ, «Ինչո՞ւ է տմզր – կում գետը», «Մօր սիրտը» եւայլն երա– ժշտութիւնները :

Վերջերս վերջացուց նոր օփերէթ մը՝ « Մոլկանի խնամին » :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի ապագարկ Հայկաստանը 1963ի ընթացքին պիտի արտադրէ չորս հարիւր հազար թոն ապ : Հայկական ա – պր, ըստ մասնագէտներուն, իր որակով ամէնէն բարձրն է Խորհ· Միութեան մէջ, միեւնոյն ատեն ամէնէն ժամանը :

× Երեւանի պալատականներ (պալասի) նոր մեծ հանդ մը պատրաստուած կառնուտ պիւրէն քաղերը (Ախուրեանի ձորէն) : Բարձրա – րակ եւ տեսքով գեղեցիկ այդ քարը կ'օգ– տագործուի շէնքերու հիմերը չարելու, փողոցներու մայթերուն եզերքները ամ – րացնելու եւ այլ նպատակներու համար :

× Վերջերս երեւան հազար շիշ «Զեր– մուկ» հանքային ջուր դրկուած է Լիբա – նան :

Նոր տարուան ընթացքին արտասահ – ման պիտի դրկուին կէս միլիոն շիշ հան– քային ջուր :

× « Գրական ժառանգութիւն » ընդ – հանուր խորագրին տակ լոյս տեսաւ եր– պահան Ալեքսանեան Սպենդիարեանի նա – մականերուն հատորածոն : Հայ երգահա – նին գրած 480 նամակաները գտնուած են դիրքին մէջ, ասոնցմէ 429 հատը առաջին անգամն է, որ կը հրատարակուին: Գիր– քը ունի երկու բաժին, մէկը՝ իր գրած նամակաները, միւսը՝ անոնց պատասխան– ները :

× Ժե· դարուն (1418ին) շինուած չատ դեղեցիկ եւ ճաշակաւոր փակաս (վիզի կամ ուսի ծածկոց՝ քահանայի) մը կը պահուի Պատմութեան Թանգարանին մէջ:

Կարի կէտերով ասեղնագործուած են բազմատեսակ զարդանկարներ, մարդոց դէմքեր, ոսկիէ կամ արծաթէ թելերով:

(5 Շար·)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան, Մի – քայէլ Մինասեանի մահուան առթիւ, փո– խան ծաղկեպսակի քսան Ն· Ֆ· կը նուի– րեն «Հայաստան» թերթին, քսան Մշա – կոյթի Տան Շ· Միսաքեան սրահին, 30 Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնագիրքին, քսան Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին եւ քսան Ն· Ֆ· «Յառաջ»ին :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տոնիկեան 30 Ն· Ֆ· կը նուիրէ հանգստա – եան տան, քսան Ն· Ֆ· ալ Իսիի Խրիմ – եան դպրոցին: (Մատանալ «Յառաջ»էն) :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս կիրակի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե– կեղեցւոյ օծման 3րդ տարելիցը կը տօն– ուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առթիւ Կաթ· պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք· Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու: Երգե – ցողութիւնները պիտի կատարուին բազ – մաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ երաժշտապետ Պ· Նշան Սերոբեանի ղեկավարութեամբ :

Յաւարտ Ս· պատարագի մասնաւոր հոգեհանդիսա, եկեղեցւոյ չինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրա – տուներու՝ մասնաւորաբար եկեղեցւոյ կնքահայրերու՝ ննջեցելոց հոգւոց հան – գստեան համար :

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս· պա – տարագ ժամը 10ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ· կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա– րահանդէսը Սփալանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե– ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

Լիոն.— «Մանուկներու Օրը» , կիրա – կի, Յունուար 27:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն », Սորպոնի մէջ :

×

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի կիրակի օր, ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ
Լիբանահայ նկարիչ
ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Իր գործերը
Կը ներկայացնէ
GALERIE MOUFFE
67, Rue Mouffetard

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն ·— 3 դասախօսու– թեան մէջ ամփոփուած սկիզբէն Մեծն Տիգրան Բ·ի գահակալութեան վախճա – նը :

(Ա) Ուրարտական շրջան, Բ) Ամմէն – ներու տիրապետութիւնն ու Արտաչէս Աչխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ·): Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ Քիւբ մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա· եւ Բ· դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսի վրայ հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգները, նաեւ «Անուշ»էն մեներգներ :

Գինն է առանց երգի զոյգը 15 Ն· Ֆ·, (մէկ ժամ տեւողութեամբ):

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն· Ֆ·:

Առաքման ծախքը ղրկողին վրայ : Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանք – ները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)
MARSEILLE Maison ALKAZ
Լիոն, Տպարան Թադէոսեան
Փարիզի հայ գրատուները

(Թրագօշի առաջին հինգ սպառած սալերու երգերու երգարանը մօտ ատե – նէն պիտի ղրկուի վաճառողներուն 2 Ն· Ֆ·:)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ
Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր
ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝
Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ· Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա·ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատ– ուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաչը – նորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒ – ԹԻՒՆ չնորհուած ըլլալուն առթիւ, կազ– մակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ· 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէխիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, Թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դի– ւանատունը ,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)
Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Նե – րունդի կողմէ :

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԿՈՉ

Պուլվար Օտտոյի Ս· Յակոբ Եկեղե – ցւոյ Շինութեան Հանգանակիչ մարմինը ուրախութեամբ կը հաղորդէ թէ Պուլ – վար Օտտոյի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ շի – նութեան աշխատանքները սկսած են եւ մեծ թափով առաջ կը տարուին: Այս առ– թիւ կազմուած է մասնաւոր հանգանակիչ յանձնախումբ մը որ մօտ օրէն պիտի սկսի դիմել ժողովուրդի ազնիւ հոգիին :

Յանձնախումբը կը յուսայ որ Ֆրանսա – հայութիւնը ընդհանրապէս Մարսէյլի Հայութիւնը մասնաւորապէս , լայն պի– տի բանան իրենց քսակները եւ ճիգ պի– տի չխնայեն որպէսզի այս ձեռնարկն ալ պսակուի կատարեալ յաջողութեամբ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վաճառէզ մը որ լաւ մեքե – նագրել գիտնայ (տաֆթիլօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է: Դիմել՝

Ets DARONIAN
115, Rue d'Aboukir
CEN. 20-86

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնա – խումբին 3րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս :

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի հնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանա – ւարտները :

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆՋՈՅԻ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակեր– պուած Փարիզի Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի կողմէ , հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի :

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ :

Քր· Միքայէլեանի կեանքին ու գոր – ծունէութեան չուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ· ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ· կոմիտէի ներկայա – ցուցիչը՝

ԸՆԿ· Ե· ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մաս – նակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան , Արիս Գարայեան եւ Օր· Նպիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցու – թեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւն– ներն ու կազմակերպութիւնները եւ հա – մակիրները :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ· Յ ·Դ· Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կաովարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնա – ճիւղին :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Մարսէյլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին՝

« ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավա րութեամբ ՏԻԿ· ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ դանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում — Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268; դէպի Վէլիէ լը Պէլի կայարանը , Մարսէյլի դերեզմանատունէն, իջնել Մար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին , սովորական հաւաքատեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմի– տէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճըշ – դապահ ըլլալ :

Հ· Յ· Դ· ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Հայկական երաժշտութեան զարգացումը :

ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ԱԼԷՔՍԱՆ,

Կը խօսի՝ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշա – կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ : Մէթրօ Քաստէ :

Գեղարուեստական բաժինին կը մաս – նակցին.— Օր· Ա· Առաքելեան եւ Մկր· Պօղոսեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՒՏԱԴՐՈՒՅՔ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 13 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9480 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5381

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Օսմանցիներու կողմէ Կոստանդնուպոլսոյ գրաւումը նոր դարաշրջուխ մը կը բանար ինչպէս ընդհանուր ազգաց նոյնպէս Հայոց պատմութեան համար :

Մեծ Հայաստանի մէջ մեր անկախութեան խորտակումէն (1071) ետք յաջողեր էինք վերակազմուիլ եւ ամբողջ երեք դար (1080 – 1375) հայկական դրօշակը յաղթականօրէն ծածանեցնել Միջերկրականի ափերուն վրայ եւ Տաւրոսեան լեռներու բարձունքը :

78 տարի անցած էր Կիլիկիոյ թագաւորութեան կործանումէն ի վեր : Հայերը ցրուած էին ըստ բախտի Փոքր Ասիոյ զանազան կողմերը, ուր կը կազմակերպուէին համաձայն ստեղծուած նոր պայմաններուն :

Հակառակ անոր որ անկախ չէինք այլեւս, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը շարունակէր բազմիլ Կիլիկիոյ մայրաքաքաղաք Սիսի հայրապետական աթոռին վրայ : Իրեն կապուած էին ոչ միայն բուն իսկ Կիլիկեան թեմերը — Մարաշ, Ատանա, Տարսոն, եւայլն — այլ եւ Փոքր Ասիոյ քաղաքները ուր Հայերը կազմակերպուած էին, եկեղեցի եւ հովիւ ունէին, ինչպէս Տիգրանակերտ, Մալաթիա, Սեբաստիա, Զմշկածագ, Կեսարիա, Գոնիա, եւայլն :

Նոյնիսկ Հայրապետական Աթոռին Էջմիածին փոխադրուելէն (1441) ետք ալ յիշեալ թեմերը երկար ատեն կապուած մնացին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռին :

Պոլսոյ պատրիարքութիւնը կը ստեղծուէր 1461ին, Մայր Աթոռին Էջմիածնի մէջ վերահաստատուելէն քսան տարի վերջ :

Առաջին պատրիարք Յովակիմ Եպիսկ. կը պատկանէր Կիլիկիոյ միաբանութեան, որմէ բաժնուած էր 1442ին եւ զացած Քէօթահիա : Անկէ անցած էր Պրուսա 1445ին իբրեւ առաջնորդ Փոքր Ասիոյ Հայերուն, որոնք Օսմանեան հպատակ էին :

Սուլթան Ֆաթիհ Յունաց պատրիարքին համահաւասար իրաւասութիւններ տալով Յովակիմ Եպիսկոպոսին, կ'ուզէր հաւասարակշռութիւն պահել կայսրութեան երկու գլխաւոր քրիստոնեայ տարրուն մէջ : Մանաւանդ կ'ուզէր արդիլել Յոյներու գերակշռութիւնը՝ քաղաքական նկատումներով :

Հայութիւնը, անկախութենէ զրկուած, բոլորուեցաւ պատրիարքարանին շուրջ եւ ազգային, կրօնական, եկեղեցական, կրթական մարզերու մէջ վայելեց որոշ ինքնավարութիւն Սուլթան Ֆաթիհէն սկսեալ մինչեւ օսմանեան կայսրութեան քայքայումը :

1860 Մայիս 24ին Հայերը ունեցան իրենց առաջին Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ կարգ մը փոփոխութիւններով 1863ին պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ Բարձրագոյն Դուռնէն :

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի Հայաջինջ քաղաքականութեան արժանաւոր յաջորդ ոճրագործ Իթթիհատի մոլեռանդ վարիչները չէին հանդուրժեր Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանի առանձնաշնորհներուն : « Պետութեան մէջ պետութիւն » կ'որակէին պատրիարքարանը : Վերջապէս ուզելով ամբողջական դարձնել իրենց դիւային ծրագիրը, Մեծ Եղեռնի տարիներուն Միջազետք աքսորեցին Զաւէն պատրիարքը :

Պոլսոյ պատրիարքութիւնը կը շարունակէ մնալ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ նուիրապետական չորս աթոռներէն մէկը : Սակայն իր դերը նուազագոյնին իջած է քառասուն տարիէ ի վեր, Հայութիւնը «զանցառելի քանակ»ի մը վերածուած ըլլալով Թուրքիոյ մէջ :

Հանրապետական կառավարութիւնը ջնջած է Սուլթան Ֆաթիհի եւ յաջորդներու Ֆէրմաններով տրուած առանձնաշնորհները, Ազգային Սահմանադրութիւնը, երեսփոխանական ժողովը : Ջնջած է նոյնիսկ Լօզանի դաշնագրով Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց տրուած տարրական իրաւունքները, միջամուխ ըլլալով մինչեւ իսկ թաղական խորհուրդներու ընտրութեան, եկեղեցական կալուածներու մատակարարման եւ դպրոցներու ներքին ինքնավարութեան :

Պատրիարքը մնացած է առանձին : Իր թիկունքին չունի ազգին կամքը արտայայտող ներկայացուցիչներ : Չի համարձակիր «Թաքրիր»ներ ներկայացնել կեդրոնի կառավարութեան՝ համայնքի շահերը պաշտպանելու համար : Դարձած է պարզապէս Պոլսոյ առաջնորդ :

Ապտիւլ Համիտ 7/19 Մարտ 1877ին, օսմանեան առաջին խորհրդարանի իր բացման ճառին մէջ կ'ոգեկոչէր, սուլթան Ֆաթիհի յիշատակը, ըսելու համար, որ անիկա արդարադատութեան բարձր սկզբունքէն ներշնչուած՝ խղճի եւ պաշտամունքի ազատութիւն շնորհած է կայսրութեան բոլոր բնակիչներուն, որոնք «կրցած են վեց դարէ ի վեր պահպանել իրենց ազգային նկարագիրը, իրենց լեզուն եւ իրենց կրօնքը » :

Այսօրուան վարիչները փնտռել կուտան Սուլթան Ֆաթիհը :

ՀՐԱՆՏ – ԾԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԴԷՄ Է ՄԻԱԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Համայնավարները եւ Ֆրանսուա Միթըրան նստած մտիկ ըրին նախագահ տը Կոլի ուղերձը զոր, Ազգ. Ժողովին առջեւ կարդաց Շապան – Տէլմաս :

Տը Կոլ ողջունելէ ետք նորընտիր Ազգ. Ժողովը յանուն Հանրապետութեան եւ յանուն Ֆրանսացի ժողովուրդին, շեշտեց թէ այս ժողովը իր շրջանը կը սկսի հիմնական տուեալներու լոյսին տակ, որոնք յետագայ տարիներու ընթացքին պիտի հրամայեն Ֆրանսայի կեանքին եւ այդ ձեւով պիտի ըլլան քուէարկութեանց եւ վիճաբանութեանց խորքը :

1958ին ընտրուած հիմնարկութիւնները, այսօր ամուր կերպով հաստատուած են : Անշուշտ հանրային օգուտին համար է որ կան այս հիմնարկութիւնները, կը բաւէ ատիկա հաստատել ճշդելու համար թէ ի՞նչ ուղղութեամբ պէտք է ձգտի անոնց գործունէութիւնը : Եւ տը Կոլ կ'անդրադառնայ երկրին զարգացման ըլլայ գիտական եւ թեքնիք մարզերուն մէջ, ըլլայ տնտեսական, ըլլայ ընկերային, ըլլայ կրթական, դաստիարակչական : « Բայց հոդ յանգելու համար ընտրուելիք ճամբուն համար, կարծիքները կը տարբերին : «Այդ պատճառաւ, կը շարունակէ տը Կոլ իր ուղերձին մէջ, միակ կուսակցութեան մը տեսակէտը չի կրնար արդարանալ, աւելին, խորհրդակցութիւնը կենսական կը մնայ լուսաւորելու համար որոշումները : Բայց յառաջ. դիմութիւնը, այնպէս ինչպէս կը հասկընայ մեր դարաշրջանի բնոյթն իսկ, ըլլալով որեւէ ընկերութեան գերագոյն օրէնքը, այն դէպի ուր պէտք էյառաջանանք արդէն ճշդուած է, մինչ պատասխանատուութիւնները, միջոցները եւ հանրային ուժին վարուելակերպը պէտք է, անհրաժեշտ կերպով, վերանորոգման մեծ ճիգին յարմարին : Նոյն է ինչ կը վերաբերի մեր երկրին արտաքին գործունէութեան : Արեւմուտքի դէմ կեցած մենատիրական ձեռնարկին դէմ, ընկերային ազատութիւնը, հաւասարութիւնը, եւ եղբայրութիւնը կը պարտադրեն իրենք զիրենք, շնորհիւ հաւաքականութեան տնտեսական եւ մշակութային յառաջդիմութեան, ոչ միայն ապահովելու համար ազգին միասնականութիւնը, այլ եւ ներկայացնելու համար միւս ճակատին իր ունեցածէն աւելի արդիւնաբեր կեանքի մը դրութեան ցայտուն եւ հրապուրիչ ցուցադրութիւնը եւ արագացնելու համար իրեն մօտ ալ, այդ փոփոխութիւնը, կարելի է արդէն սկսած, որ խաղաղութեան միակ զէնքն է » :

Տը Կոլ կը խօսի կրկին հիւլէական ուժի մասին զոր Ֆրանսա առանձին պէտք է ունենայ, Ատլանտեան Ուխտի ծոցին մէջ : Վերջապէս, տը Կոլի ուղերձը իր եզրակացութեան մէջ կ'ըսէ — « Այս ձեւով, Ֆրանսայի ճակատագիրը, ներսը կամ դուրսը, կը պահանջէ Հանրապետութենէն, սերտ ազգային համերաշխութիւն մը եւ հանրային գործունէութիւն մը : Այս պարտադրանքները, որոնք արդիւնք են ժամանակի մտայնութեան, կը զգացուին մեր ժողովուրդին զանգուածին կողմէ : Ուրիշ պետութիւններ, արդիականացման ճամբուն վրայ, մեզի պէս կը զգան : Գուցէ, հոդ է մեր կատարած քաղաքական յեղաշրջման բուն պատճառը եւ որու, ժողովրդային վերջին խորհրդակցութիւնները մէջտեղ դրին՝ իմաստն ու արագացումը : Տիկին, պարոն երեսփոխաններ, չեմ կասկածիր որ Ազգ. Ժողովը ուզէ ինք իսկ ատկէ ներշնչուիլ : Ուրեմն, բացարձակ վըստահութեամբ է որ կը տեսնեմ թէ ձեռք կ'առնէ իրեն ինկած մեծ պարտականութիւնը Ֆրանսայի ժողովուրդին ծառայութեան » :

Ֆրանսական մամուլը նոր բան մը չը սեր այս ուղերձին համար որ ինքնին նորութիւն չի բերեր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր տեղի կ'ունենան Ընկերային Ապահովութեան եւ Ընտանեկան նպաստներու վարչական խորհուրդներու վերանորոգման ընտրութիւնները : Քուէի իրաւունք ունին բոլոր ամսականաւոր պաշտօնեաները : Կը քուէարկեն նաեւ բոլոր գործատէրերը որոնք պաշտօնեայ ունին : Բանուորին քուէարկութեան յատկացուցած ժամանակը մաս կը կազմէ իր աշխատանքի ժամերուն :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ զինուորական նոր ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած է : Օդային բանակի պաշտօնազուրկ հրամանատարը Քորտոպա քաշուած է եւ ասպարէզ կը կարդայ կառավարութեան :

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ ազգարարութիւն մը ըրաւ Սուրիացիներուն : Եթէ իսրայէլեան յետին գիւղը յարձակումի ենթարկուի, Իսրայէլ այնպէս պիտի նկատէ ինչպէս եթէ Թէլ Ավիվի վրայ յարձակում եղած էր : «Կը յուսամ որ ՄԱԿը պիտի կարենայ հանդարտեցնել մեր դրացիները » ըսած է նաեւ Իսրայէլի վարչապետը :

ՌԸՍՔ Փարիզ եկաւ եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ տը Կոլի հետ :

ԸՆԿ. Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 30ին, երեկոյեան ժամը 7էն 10, Ուոթըրթաունի Մարտիրոսեան մեռելատան մէջ, տեղի ունեցած է յարգանքի վերջին այցը՝ անմոռանալի ընկեր Գուրգէն Մխիթարեանի :

Հազարաւոր ընկերներ, բարեկամներ եւ համակիրներ՝ Մ. Նահանգներու բոլոր շրջաններէն, այցելած են մեռելատուն եւ իրենց երկիւղած յարգանքը արտայայտած՝ մեր վաստակաւոր ընկերոջ գործին ու յիշատակին հանդէպ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 1, կէսօրէ ետք ժամը 1ին, Ուոթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին մէջ, ընկերներու, բարեկամներու եւ ժողովրդային խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցած է ազգային յուղարկաւորութիւն :

Յուղարկաւորութեան բոլոր կարգադրութիւններուն հսկած է Կեդր. Կոմիտէն, իբրեւ սգակիր ու դագաղակիր :

Ժամը 12.45ին, դագաղը Մարտիրոսեան մեռելատունէն փոխադրուած է Ս. Ստեփանոս եկեղեցի :

Համաժողովրդային երկիւղած յարգանքի մէջ, մեր անմոռանալի ընկերոջ, ներհուն հրապարակագրին, գրագէտին եւ հաւատաւոր Դաշնակցականին Եռագոյնով պարուրուած դագաղը բերուած է եկեղեցւոյ ատեանը՝ ուր արարողութեանց նախագահած է Ամերիկահայոց Առաջնորդ, Հրանդ Եպիս. Խաչատուրեան :

Թաղման կարգը տեղի ունեցած է տը պաւորիչ շուքով : Սրբազան հայրը խօսած է խորիմաստ դամբանական մը :

« Մեծ սուգի մէջ է Ամերիկահայութիւնը եւ աշխարհի տարածքին, ազատատենչ Հայութիւնը, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարի իր ընկերները :

« Հանդուցեալ Գուրգէն Մխիթարեանի կեանքը եղած է, մինչեւ վերջին վայրկեան, սերմնացանի աշխատանք : Սերմանեց իր գրիչով ու իր խօսքով :

« Մտածումի անհուն սլացքով՝ իր շունչը կը բաշխէր մեր ժողովուրդին, կը հասնէր անոր ծով կարիքներուն, մանաւանդ՝ գրականութեան անդաստանին մէջ : Իր գրիչը եղաւ բոցաշունչ, մանաւանդ այն գաղափարներով՝ որոնց խորհրդանիշը սփռուած է, այսօր, իր դագաղին վրայ :

Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետին եւ Հիւս. Ամերիկայի Ազգային Կեդր. Վարչութեան եւ Առաջնորդարանի Սրբազան Հայրը ներկայացուցած է իր վշտակցութիւնները մեծանուն ընկերոջ հարազատներուն եւ գաղափարի ընկերներուն :

Թաղմանական արարողութիւններէն ետք, մահաթափօրը ուղղուած է դէպի Ուոսթըրթաունի Բիճլոն գերեզմանատունը :

Սրբազան հօր նախագահութեամբ, տեղի ունեցած են կրօնական պատշաճ արարողութիւններ եւ կատարուած է օրհնութիւնը Հայաստանէն բերուած ափ մը հողին : Սրբազան Հօր ձեռքով, հողը սրսկուած է ընկերոջ դագաղին վրայ, ներկաներու ընդհանուր յուզումին եւ արցունքին մէջ :

Յաջորդաբար դամբանականներ խօսած են ընկերներ Սեդրակ Մինաս, յանուն Կեդր. Կոմիտէի եւ «Հայրենիք»ի, Քենի Պարոնեան, յանուն Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան, Տիկին Զապէլ Սերոբեան, յանուն Հայ Օգն. Միութեան եւ Տոքթ. Անդրանիկ Վարժապետեան, յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի :

Դագաղը հողին յանձնուած է, ներկաներու կողմէ միաբերան երգուած «Ամենայն տեղ մահը մի է» քառեակով :

Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուած են Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի, «Հայրենիք»ի, Հ. Օ. Միութեան, Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան եւ ուրիշներու կողմէ :

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՁԱՐԵՆՑԻ ԹՂԹԵՐԸ

—o—

Ես նորից քեզ հետ եմ, ուսուցիչ, ինձ դառն բախտ վիճակուեց Թերթելու քո թղթերը եւ գրելու նրանց մասին: Ցի – չո՞ւմ ես, մի անգամ դու յաւուկ յանձնարարութեամբ ինձ ուղարկեցիր Գրա – կան Թանգարան, Տէրեանի թղթերը նա – յելու եւ անտիպներ գտնելու համար: Տես, նոյն գործի վրայ եմ ես հիմա: Բայց ուրիշ ժամանակներ էին այն ժա – մանակ, դու ապրում էիր, ես՝ երիտա – սարդ, իսկ հիմա՞...

Քո չատ սիրած եւ երգած գաղեր՝ Ար – փիկին է պատկանում չափանակատոյն այս թղթապանակը: Այստեղ կան վեր – ծանուած տողերի ձեռագիր եւ մեքենա – գիր թղթեր, աշակերտական տետրեր, ապա «Կոմիտասը», անելիքների ցուցակ, ցուցակ՝ տանջող երեւոյթների, անա – ւարտ ու աւարտ բանաստեղծութիւններ, տարբերակներ, մակագրութիւններ, լու – սանկարներ ...

Վերծանումները խառն են, մի նոր վերծանումի կարօտ: Թղթեր կան պղտոր ջրի մէջ ընկած եւ հանուած աչնան տե – րեւի նման, թղթեր, որոնք չորացուած են փշրուելու աստիճան, ինչպէս եղել են եգիպտական փարաւոն Թութան Խամոնի երբերը: Ինչ խօսք, մեր օրերի մեծ քի – միան կը փրկի քո թղթերը, ուսուցիչ, կը զարձնի վերծանելի, ըմբռնելի: Մի անհանգստանայ: Քիմիան կը կարդայ քո բոլոր խոհերն ու մտայուղումները:

Անհատի պաշտամունքի ամենադաժան չրջանը: Այդ չրջանը դու ապրեցիր ահա այս ոչ լրիւ թղթերով, որոնք ընդգրկում են 1934 – 1937 թուականները: Յորին, անօդ գիշեր է տիրում այս սպիտակ թեր – թիկների վրայ, որոնք երբեմն փեռեկ – ուում են կայծակի ղիկղակներով: Դու գինուեցիր լաւատեսութեամբ, աչունն անգամ դու երգեցիր որպէս «գինուոր եւ գեկավար», որը բերից «իմաստութեան երգեր» եւ ոչ թէ «մուժ ու մահ, ու ան – կումի գուժում»:

Աւազ, մուժ եղաւ ու մահ ու անկումի գուժում:

Ո՞րն էր ամէնից սարսափելին այդ ի – րադարձութիւններում: Այդ մասին ահա քո տեղերը, գրուած քեզ յաւուկ խորա – թեսութեամբ.

«Զկայ աւելի ամեհի պատիժ, քան այն, երբ մարդուն դատապարտում են իբրեւ դաւաճանողի մի գաղափարի դէմ, որը հէնց նրա միակ սրբազան եւ նրա կեանքի միակ գործն ու իմաստը կազմող գաղափարն է: Եւ չկայ ոչ մի միջոց այդ «հասարակ», լոյսի պէս պարզ ճշմարտու – թիւնն ապացուցելու»:

Դուրսը նստած որքան ճիշդ ես դուշա – կել, թէ յիրաւի ինչ է կատարւում դա – ժան «ներսում», ստալինեան գործերի ա – բիւնոտ գործարանում, որը ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ բարոյական եւ ֆիզիքական ոչնչացման: Ու դեռ՝

«Քանզի չկայ տանջանք աւելի մեծ եւ պատիժ սեւ,— բան դատել մարդուն նրա ողջ կեանքի միակ գործին դաւաճան լի – նելու համար, եւ չկայ ոչ մի միջոց ցոյց տալու, համոզելու, որ այդպէս չէ, որ հէնց այդ նոյն մեղքի օբեկտն է ՔՈ ՄԻԱԿ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ»:

Դու ես ընդգծել: Ու դեռ՝

Եթէ այսպէս գնայ,
Դեռ ով գիտէ, թէ ի՞նչ
Թիւրաւնիներ հասնես ...

Այդպէս չեղաւ սակայն: Դու հանդար առաջին իսկ թիւրանում:

Եւ մինչդեռ ստալինեան ապատանին ցնծութեամբ էր դիմաւորում իւրաքան – չիւր ձերբակալութիւն ու մահ, դու պայ – ծառ տողերով ողբացիր նահատակների մահն ու կորուստը:

Դեռ տպիներ կ'ապրես իրրեւ մասունիք թաղուն –
Կամ մի անցած, հեռու նայիրեան միփ:

Այսպէս երգեցիր դու եղերամահ Աղա – թի Խանչեանին ու երգեցիր դեռ Բակունց – ին «պայծառ նահատակ», մինչեւ հա – ւատարմուեցիր նրանց:

Ու բոլոր էջերում, թղթիկներում երե – ւում է քո ազնիւ, քո առատապատ ղէմքը, նեւտահաս գրական թզուկներից, որոնց գրական հասակը քո պատուանդանի բարձրութեանը անգամ չհասաւ:

Որքան ճիշ, որքան ջանք ու ժամանակ ես վատնել դու, ապացուցելու համար, որ դու այն ես, ինչ կաս եւ ոչ թէ այն, ինչ քո հակառակորդներն են ասել քո մասին: Որքան մեծ ես դու եւ բիւրեղեայ քո ոգեւորումների մէջ... Եւ այդ մենք տեսնում ենք հիմա, 25 տարուայ, այ – սինքն քառորդ դարի հեռաւորութիւնից, պարզ ու անզէն աչքերով, հիմա, երբ դու պրոնզ ես ու անմահութիւն, փոսոց ես եւ գպրոց, երգ ես անմահ ու ար – ուեստ ...

... 1937 թուականի մարտի 28ին, այ – սինքն իր մահուանից ուղիղ ամիս առաջ, նա գրում է.

«ԶՈՒԱՐԹ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Իմ 40ամեայ տարեդարձի օրը ...

Այսօր լրանում է նաեւ իմ գրական գործունէութեան բսան եւ հինգ տարին ...

... եւ ահա այսպէս, բսանեւհինգ տա – րի ստեղծագործական աշխատանքով հայրենի ոգեկան հերկը հերկելուց յե – տոյ, տօնում եմ իմ կրկնակի յոբելեանը, մեծաք ու հալածական պօէտ, աֆռոբեալ սեփական հայրենիքում, հերկի եզերքին հայրենական երգի, ամայացած դաժա – նագոյն եռանդով սեփական նախարար – ների եւ պետերի՝ հայրենի երգակիցնե – րի, դեռ մնացած մի բանի խեղճերի յա – խտուռն ցնծութեան ներքոյ ...»:

Կար այդ օյախտուռն ցնծութիւնը » եւ կային յախտուռն ցնծացողներ:

« Ի՞նչ անեմ ես, գրում է նա այն ժա – մանակ, ինքնասպանութի՞ւն գործեմ: Բայց այդ ո՞ւմ է հարկաւոր, բացի դա – սակարգային թշնամիներից: Ի՞նչպէս վարուիմ ես: ինձ կենդանի կենդանի հաշ – ուեմ թաղուա՞ծ ...»:

Մորմոքելով, բողոքելով իր չուրջ ըս – տեղծուած խեղդիչ մթնոլորտի դէմ, նա բարձրացնում է իր ձայնը անհատի պաշ – տամունքի չարագործութիւնների նկատ – մամբ: Հնչում է Էպոխային բանաստեղ – ծի աղնիւ ու քաղաքացիական յուժկու ձայնը.

Նստած է այսօր երկրի ճայիրեան
Երգեհոնն ամբողջ ներքնայարկում փակ,
Ամբաստանութեան փոսում դժնդակ ...

Չէր կարող երկար հնչել այս առնա – կան, աղնիւ ձայնը ստալինեան դաժան, 1937 թուականի սահմռկեցուցիչ մթնո – լորտում եւ ահա, նոյն թուականին, յու – լիսեան չոգ մի օր, նա նեռւում է «ամ – բաստանութեան փոսը»: Բայց նա խո – րապէս համոզուած էր, որ ամենակարող ժամանակը հաչուի կը նստի բռնութեան ապիտեների հետ, ինքը կը բարձրանայ հայ ժողովրդի սրտի պատուանդանին:

Այդպէս էլ եղաւ:

Այժմ այդ ամէնը մի ծանր երազ է, մղձաւանջ: Օգը մաքրւում է եւ աւելի պիտի մաքրուի, ոգեւորեալ ուժի մէջ են մտել լենինեան նորմաները: Թող չմո – ռանայ Եւտուշենկոն, չի աշխատի «նոր» հեռախօսը, եւ յաղթանակը, ինչպէս միշտ, պատկանում է Լենինին եւ լենի – նիզմին:

... Դեղին մի թղթապանակ՝ խօսող, ապագոյով, յաճախ չընջացող, անգամ լոդ թերթիկներով: Ո՞ւր է մեծ բանաս – տեղծի մեծ արխիւը: Այն բաժան – բա – ժան գտնւում է զանազան «մասնաւոր» մարդկանց մօտ, որոնք անյայտ չեն, անծանօթ անուններ չեն: Նրանցից մէկը վաճառե՞լ, թէ ուզում է վաճառել Զա – րենցի թղթերը գրականութեան եւ ար – ուեստի Թանգարանին: Դա կը լինի մեծ խայտառակութիւն: Զարենցի թղթերը պէտք է յանձնուեն պետութեանը՝ ում մօտ էլ գրանք գտնուելիս լինեն, ինչ ձե – ւով էլ ձեռք բերուած լինեն: Նրանք պի – տի գարդարեն Զարենցի տունը – թանգա – րանը, որի բացումը հեռու չէ:

... Քանեւէնինդ տարի առաջ հեռացար դու կեանքից, ուսուցիչ, բայց մեր կեանքը, մեր գրական կեանքը, բանաս – տեղծական կեանքը լեցուն է քեզնով: Դու այնտեղ ես, որտեղ մի լաւ բանաս – տեղծութիւն է գրւում, դու ժպտում ես, երբ մի լաւ գիրք է լոյս տեսնում: Եւ այսօրուայ մեր բանաստեղծների առաջա – տար եւ քանքարաւոր ջոկատը ընդունում է քեզ, ինչպէս գարնանային ծաղիկների լուսաբացի ցօղը: Մենք քեզնով հպարտ ենք եւ աշխատում ու ստեղծագործում ենք այնպէս, որ դու միշտ ժպտաս, ու – ուսուցիչ, ընկեր եւ բարեկամ լաւ, ազ – նիւ, առաջաւոր:

ԳՈՒԲԳԵՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՆԱՅԻՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ՄԷԿ ՁԷՆՔԸ

—o—

1940ի սկիզբները օդանաւ, պէնք եւ ռազմամթերք չինող գործարաններու տնօրէնները տարօրինակ պատուէր–հրա – մանի մը հետ կը ստանային ընտիր, մա – քուր կերպասներու նմոյշներ եւ յակո – նական ոճով գրութիւն մը, ուր իրենց կը յանձնարարուէր.— Բուրջի կատրնե – րը մէքենաները մաքրելու համար գոր – ծածելիք: Ապտտուելէ եւք խնամքով հա – ւաքելով մեղի վերադարձուելիք:

Ստացողները անհնկալի եկան, տես – նելով այս փափուկ եւ նուրբ անպատեհ կիրարկման կառոյցները: Տարիներէ ի վեր գրկուած էին այս աւելորդ համարուած եւ պերճանքի կարգ անցած բարիքներէն: Յանուէներու մէջ անգամ գտնելը անկա – րելի էր՝ մինչեւ իսկ ոսկիի գնով: Զար – մանքով սկսան խորհրդածել: Աբդեօ՞ք Գերմանիան այնքան վստահ էր իր յաղ – թանակին վրայ, որ ինքզինքին թոյլ կու տար խիստ արժէքաւոր կերպասներ գոր – ծածել իրրեւ անպէտ քուրջ:

Այս խորհրդաւոր պատնիքը ենթա – գրութիւններու դուռ բացաւ: Աբդեօ՞ք պատնի պէնքեր, նոր ռումբեր եւ հրթիռ – ներ պատրաստելու փորձի մը նախօրեա – կը հասած էր: Բնաւ մտքէ չանցուցին թէ, կեզծ գրամներ տպելու նախապատ – րաստական աշխատանքն մըն էր որ կը կա – տարուէր:

Անգլիական օդանաւեր քանի մը, օր առաջ հացի եւ հիւսուածեղէնի բաժնե – չափի կարօտներ նետած էին Գերմանիոյ վրայ: Անգլիացիները աճեցնելով կարօն – ներու քանակը, կը փորձէին այս ձեւով սպառել ու նուազեցնել Գերմանիոյ պա – հեստի պաշարը:

Գերմանացիները կրնային իրենք ալ, իրենց կարգին, կեզծ կարօններ տեղա – ցնել Անգլիոյ վրայ, բայց, կը մտածէին աւելի օգտաւոր եւ տպղու պէնքեր զոր – ծածել թշնամիին դէմ: Մտանոգէաններ մտորակրկիտ պրպտումներ կատարէլ եւք, որչեցին կեզծ թղթադրամներ չի – նել եւ ամէն կողմ տարածել, դրամական չուական չափութեան մտանել եւ Անգլիոյ տնտեսական դրութիւնը խանգարել: Ի – րենց տրամադրութեան տակ ունէին սոյն գործին տասակ ,հմուտ, չատ վարժ ու ճարտար գծագրիչներ, փորագրիչներ եւ տպագրիչներ կրնային պատրաստել ա – մէն տեսակի կեզծ ինքնութեան թուղ – թեր, անցագրներ, վկայականներ եւ դրամներ:

Անգլիական թղթադրամի վրայի նկա – րագրութեան գոյներն ու ձեւագրուած հիւսկէնները յաջողեցան հարազատօրէն վերարտադրել, բայց պաճիճնոթի թուղ – թի տեսակին անհարազատ ըլլալը աչքի կը զարնէր: Ասոր համար մտանգէտ քի – միագէտները վերստին գործի ձեռնարկե – ցին, այս թնճուկն ալ լուծելու համար:

Մտանգէտ մը բաւականաչափ հարա – գատ անգլ. պաճիճնոթներ ձեռք անցը – նելէ եւք, անոնց տպագրուած ձերմակ մասերը կը կտրատէ եւ իրարմէ կը բաժ – նէ: Ձերմակները առանձին, տպագրուած բաժինները առանձին, տասը առանձնա – յատուկ տարրալուծարաններ կը գրկէ քննութեան եւ թուղթի տեսակի բազա – դրութիւնը հաստատելու համար: Քանի մը օրէն կը տտանայ տասը իրարու համա – պատասխանող առանձնայատուկ եւ այ – լապան տարրալուծութեանց արդիւնք – ներ: Մէկ բանի մէջ համաձայնութիւն են բո – լորն ալ.— Թուղթը չինուած է զուտ , անխառն եւ մաքուր կերպասի կտորնե – րէ:

Փորձերուն զուտ կանեփէ բանուած կերպասի մնացորդներով քանի մը տրցակ թղթադրամ չինել. տարերութիւնը ա – կընյայտեր էր: Իրենց չինած նախկին թղթադրամները ապտա եւ անփայլ էին: Թուրքիայէն քանի մը թոն զուտ եւ ան – խառն կանեփ բերել տուին, նորէն փոր – ձերուն, բայց արդիւնքը բոլորովին գոհա – ցուցիչ չեղաւ: Ուրիշ ոչինչ մնաց ընելիք, բայց եթէ ստիպուիլ գործածել ներկրուած թուղթերը:

Ամէն ինչ պատրաստ էր: Ամէն ինչ կանխատեսուած էր: Ամէն ինչ ծրագրուած էր: Ամէն ինչ կանխորոշուած էր: Ամէն ինչ կանխահաշուած էր: Ամէն ինչ կանխամտածուած էր: Ամէն ինչ կանխամտադրուած էր: Ամէն ինչ կանխամտագրուած էր: Ամէն ինչ կանխամտագրուած էր: Ամէն ինչ կանխամտագ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՐԸ

ՎԱՂՈՒՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեան, Պ. Արսէն Աճէմեան (Եթովպիա), Տէր եւ Տիկին Մ. Աւաղեան եւ զաւակները, Պ. Ալպեռ Աճէմեան, Օր. Քլարա Աճէմեան, Պ. Դաւիթ Կորվեցեան, Այրի Տիկին Արշակ Կորվեցեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ աղդականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

(Ծնեալ Կորվեցեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 89 տարեկան հասակին, Դեկտեմբեր 9ին, իր բնակարանին մէջ, Վիթրի :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Հինգշաբթի ժամը 15·15ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին (Բիւ Պրոշէթ) :

×

Փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.— 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, 30 Մոնմորանսիի հանդստեան տան, 10 Աղքատախնամին, 10 Պալաքեան սրբազանի շիրիմի ֆոնտին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արա Եզեկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թութկալեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԻԹԵԼ ԵԶԵԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պիւլպիւլեան եւ Տէր եւ Տիկին Գաղանճեան (Սէն Ժիւլիէն) 20ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան եւ Շ. Միսաքեան սրահներուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս Կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ օծմանՅրդ տարեդարձը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով : Այս առթիւ Կաթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու : Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ Երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ :

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանդիստ, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու՝ մասնաւորաբար եկեղեցւոյս կնքահայրերու ննջեցելոց համար :

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փավիյօն մը կարասիներով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան :

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել .—

OBS. 46-02

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻՒՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Դ. Վարուժան» խումբին կողմէ, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ դետնայարկը :

Կը խօսի Ժագ Լէպլէպիճեան :

Նիւթ՝ «Ամերիկահայ կեանքը» :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Իսիի Զաւարեան կոմիտէէն յիսուն Ն. Ֆ., նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Դարբինեանէն 10, Միքայէլ Մինասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : Այս առթիւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը եւ Զաւարեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գըշիկեանի :

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9·

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ

ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի :

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ :

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Հայկական երաժշտութեան զարգացումը :

ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ԱԼԷՄՇԱՀ,

Կը խօսի՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ : Մէթրօ Քատէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. Առաքելեան եւ Մկր. Պօղոսեան :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻՋ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքտեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Լիբանահայ նկարիչ

ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Իր գործերը

Կը ներկայացնէ

GALERIE MOUFFE

67, Rue Mouffetard

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլի կայարանը, Սարսէլի դերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre : Les Jupiter's

BAR BUFFET JEUX

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ագգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծընունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար :

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի :

Միութեանս անդամուհի Տիկինները չատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն·Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ն·Ֆ· Հատը 0·25 Ն· Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
14
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
14 DÉCEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9481 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5382

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Հետզհետէ աւելի կը բարդանայ եւ ծանրակշիռ հանգամանք կը ստանայ Բարեկործականի տագնապը, որուն մա-սին խօսեցանք վերջերս (Տե՛ս Յառաջ, 21, 22 եւ 23 Նոյեմբեր)։

Մեր խօսքը չէինք վերջացուցած դեռ, երբ Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի կեդր· Յանձնաժողովը պաշտօնական ղե-կոյցով մը «Միութեան ընդհանուր ան-դամներուն» կը ծանուցանէր թէ Դեկ-տեմբեր 9 եւ Դեկտեմբեր 15–16ին Նիւ Եորքի մէջ գումարուելիք ընդհանուր ժո-ղովը օրինական հանդամանք չի ներկա-յացներ, քանի որ հրաւիրող մարմինը Ա-մերիկայի Տըլլուար նահանդին մէջ կազ-մուած Բորփորէյշըն մըն է, զուրկ նման իրաւասութենէ։

Զուիցերական օրէնքներու ենթակայ Միութեան կեդր· վարչական ժողովն է միայն, որ իրաւասու է ընդհ· ժողով հր-աւիրելու։

Զեկոյցը կ'ամբողջէր թէ Հ· Բ· Ը· Մի-ութեան նախագահ Պ· Ալեք Մանուկեան մերժած ըլլալով հաշտարար ամէն ա-ռաջարկ, «իրեւ նուազագոյն չարիք» նախընտրած է զուիցերական արդարա-դատութեան մօտ դիմումը (Յառաջ, 23 Նոյեմբեր)։

Մինչ այդ Փարիզ կը հասնէին ռամկա-վար երկու թերթեր, որոնք հրատարա-կած էին Զարեհ Պէյ Նուպարի 20 Սեպ-տեմբեր թուակիր նամակն ու Հ· Բ· Ը· Միութեան Նիւ Եորքի կեդր· վարչու-թեան 31 Հոկտեմբեր 1962 թուակիր «Պաշտօնական զեկոյցը՝ իբրեւ լուսա-բանութիւն»։

Այս երկու փաստաթուղթերէն կը պարզուէր, որ Պ· Ալեք Մանուկեան, վր-դովուած Միութեան հիմնադիր անդամ եւ պատուոյ նախագահ Զարեհ պէյի 12 Ապրիլ 1962 թուակիր «Պատգամ»ին Շի-նարարէն վերջ Դաշնակցական մամուլին մէջ ալ հրատարակուելէն ու մեկնաբան-ուելէն, չունէր ժրնեւ առած էր յաճա-խորդի սովէն տառապող փաստաբանի մը ընկերակցութեամբ եւ յաջողած այդ բա-րեմիտ ծերունիին առորագրել տալ իրեն ուղղուած նամակ մը, «Պատգամ»ին բո-լորովին հակառնակ բովանդակու-թեամբ։

Եւրոպայի կեդր· Յանձնաժողովը ձեռ-նածալ նստած չէր սակայն։ Քանի որ Բարեկործականի ներքին դաղտնիքները հանրութեան սեփականութիւն էին դար-ձած, անհրաժեշտ էր մինչեւ ծայրը եր-թալ։

Ու ահա՛ քանի մը օր առաջ անիկա հր-ապարակ հանեց «Սպիտակ Տետրակ» մը, ինչպէս սովոր են ընել պետութիւն-ները քաղաքական կարեւոր հարցերու առթիւ։

Այս Տետրակին խորագիրն է «Լռութա-եան մը Հ· Բ· Ը· Միութեան բո-լոր անդամներուն համար»։ Ինչ բաղկա-նայ 52 էջերէ եւ կը պարունակէ Բարե-կործականի ներքին տագնապին վերա-բերեալ բոլոր փաստաթուղթերը։ Մեր ընթերցողները հետաքրքրութեամբ պի-տի կարդան զայն չուտով։

Տետրակի վերջին էջերուն մէջ տրուած բացատրութիւններէն եւ Զարեհ պէյի ձեռքով եւ անդլերէն լեզուով գրուած 21 Սեպտեմբեր 1962 թուակիր նամակէն կը հասկնանք, որ Բարեկործա-կանի պատուոյ նախագահը զոհ դա-ցած է Պ· Մանուկեանի եւ իր փաստա-բանին սխալ տեղեկութեանց։ Զարեհ պէյ Պ· Մանուկեանի ուղղուած յիշեալ գրութեամբ կ'արգիլէ իր 20 Սեպտեմբերի նամակին հրատարակութիւնը, քանի որ անիկա նախապէս ենթարկուած չէ եղեր Պ· Շարլ Փլիսպոսեանի հաւանութեան, ինչպէս հաւաստեր էին իրեն։

Եւրոպայի կեդր· Յանձնաժողովի տեա-րակը կ'եզրակացնէ.

« Այսպիսի վճռական արդելքէ մը յե-տոյ Զարեհ պէյի նամակին հրատարա-կութիւնը ցոյց կուտայ այս արարքի հե-ղինակներուն պարկեշտութեան եւ բարո-րականի լմբռնումին աստիճանը »։

Այս եզրակացութեան վրայ աւելցնելիք բան մը չունինք մենք։

Սակայն Տետրակի հրատարակութենէն վերջ Եւրոպայի կեդր· Յանձնաժողովին կողմէ մեզի ղրկուած Հաղորդագրութիւ-նը խաբէութեան մը առթիւ (Յառաջ, 12 Դեկտեմբեր) չատ ծանրակշիռ ակնար-կութիւններ կը պարունակէ Հ· Բ· Ը·Մ·ի Նիւ Եորքի 15 Հոդինոց խմբակին դէմ։

Այս մասին արտայայտուելէ առաջ պի-տի սպասենք «այն ծանրակշիռ փաստա-թուղթերուն», որոնք կը գտնուին եղեր Եւրոպայի կեդր· Յանձնաժողովին ձեռ-քը եւ որոնք պիտի հրատարակուին Լօ-դանի փաստաբանին հաւանութիւնը ըս-տացուելէն վերջ։

Օրէ օր աստիճան մը աւելի կը ծանրա-նայ Բարեկործականի ներքին տագնապը, որուն արձագանգ կ'ըլլանք խոր ցաւով։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԿՐԿՆԷ ԽՐՈՒՇՁեԻ ՄԵՂՄ

ՁԱՒԻ ՄԸ ՄԷՋ

Խրուշչեւ, որ միշտ պիտի զարմացնէ Արեւմուտքը իր ճառերուն միշտ տարբեր չեշտով, մեղմ ճառ մը արտասանեց առ-ջի օր Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ։

Խորհրդային վարչապետը, այս անգամ ներքին ճակատի վրայ բացատրեց Քու-պայի իր դիրքը, արդարեցնելու համար իր « նահանջողական» նկատուած վերա-բերմունքը։

ՔՈՒՊԱ.— Խրուշչեւի համար, վերջին ճօթը ամիսներու դլխաւոր դէպքը Խորհ· Միութեան այն քաղաքականութիւնն է, որ Թոյլ տուաւ խուսափիլ աշխարհակալ պետութենց պատրաստած դաւէն, Քու-պայի դէմ, եւ առաջքն առնել հիւլէական պատերազմի մը անմիջական վտանգին։ Ասիկա իմաստութեան յաղթանակն է ո-րով Ռուսերը կրնան հպարտանալ։ «Ա-մերիկեան կառավարութիւնը բռնաբա-րեց մարդոց իրաւունքը եւ ամէն բան ը-րաւ որպէսզի տապալէ Հաւանայի յեղա-փոխական կառավարութիւնը » ըսաւ Խր-ուշչեւ որ աւելցուց .— « Քուպա մեզի համար ռազմական ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի, եթէ ուզէինք Միացեալ Նահանգ-ներու վրայ յարձակիլ, կրնայինք չատ յաւ ընել մեր երկրէն արձակելով հրթիռ-ները զորս ունինք »։ Անդրադառնալով Քուպայի տագնապին պատմականին, Խրուշչեւ չեշտեց.— եթէ մէկ կամ միւս կողմը անհրաժեշտը ըրած չըլլար, այն ատեն Քարայիպեաններու մէջ վառած բոցը, կարելի պիտի չըլլար մարել »։

Խրուշչեւ յարդանքի խօսք ըրաւ նաեւ ՈՒ· Թանի եւ յիշեց թէ նախագահ Քե-նըտի յանձն առած էր չյարձակիլ Քու-պայի վրայ, ուրեմն պէտք չկար այլեւս մեր հրթիռներուն եւ իլիուչին 28 օդա-նաւերուն։ Կարդադրութեան մը նշաննե-րը կան, ըսաւ նաեւ Խրուշչեւ, պէտք է վերջացնել բանակցութիւնները եւ հա-մաձայնութիւն կերտել։ «Ո՞վ յաղթեց, ո՞վ տարաւ յաղթանակը։ Իմաստութիւ-նը, խաղաղութիւնը եւ ժողովուրդներու ապահովութիւնն է» չեշտեց Խրուշչեւ ընդհանուր ծափահարութենց մէջ։

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ.— Խրուշչեւ կրկնեց թէ իրենց քաղաքականութիւնը ուղղուած է դէպի ընդհանուր եւ ամբողջական ապա-զինում։

ՊԵՐԼԻՆ.— Խորհրդային կառավարու-թիւնը կ'ուզէ որ համաձայնութիւն մը ըլ-լայ Պերլինի չուրջ։ Արեւմտեան զօրքը պէտք է քաշուի եւ փոխարինուի ՄԱԿի կողմէ։ « Գերմանական տագնապը կրնայ աւելի մեծ փորձանքներ յառաջ բերել քան Քուպայի տագնապը»։ Բայց Խրուշչեւ յոյս ունի որ արեւմուտքը իմաստուն կերպով պիտի չարժի։ Ամէն պարա-պայի մէջ, Խորհ· Միութիւնը չի հրաժա-րիր առանձին դաշնագիր մը ստորագրելէ եթէ նոյնիսկ Արեւմտեանները չընդունին ստորագրել։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ.— Նախապէս պիտի կր նախատեսենք, բայց մեր յարաբերու-թիւնները կը բարելաւուին։ Հերձուա-ծական Ալպանացիները չատ աւելի հեռու են Մարքսէն քան Եուկոսլաւները։ Ալպա-նացի համաձայնավարները որոնց դօրավիղ կեցած են Զինացիք, կ'ուզեն երաժշտու-թեամբ մեռնիլ։ Մենք ոչ երաժշտութիւ-նով ոչ ալ առանց երաժշտութեան կ'ու-զենք մեռնիլ։ Բայց ի՞նչ կ'ուզեն այս մարդիկը որոնք իրենք դիրենք մարքսեան կամ լենինեան կ'անուանեն։ Ինչո՞ւ Ա-տրնաուըրին հետապնդած նպատակները կը հետապնդեն։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ.— Չինացիք պիտեն իրա-տես ըլլալ երբ իրենց չահերը խնդրոյ ա-ռարկայ են։ Խրուշչեւ կրկին Չինաստանի անդամակցութիւնը ուղեց ՄԱԿի մէջ։ Չինաստանի մէջ կան տակաւին եւրոպա-կան աշխարհակալութեան հետքերը.— Մաքաօ եւ Հոնկ Քոնկ։

Եթէ Չինաստան չէ ազատագրած Մաքաօն եւ Հոնկ Քոնկը, կարելի չէ ըսել թէ պիջոումներ բրած է աշխարհակալու-թեան։ Ժամը պիտի գայ երբ Չինաստան պիտի ըսէ գաղթատէրերուն.— «Դուրս»։

Խրուշչեւ խօսեցաւ նաեւ ներքին քաղա-քականութեան մասին եւ համայնավա-րութեան կառուցման։

« Սրամտութենց » կարգին յիշենք Ալպանացիներու մասին ըսածը։ Ալպա-նացի ղեկավարները իրեն կը յիշեցնեն իր երիտասարդութեան հանքային չրջանակ-ներու երախաները որոնց երեք կոպեկ կուտան որպէսզի անկիրթ խօսքեր ըսեն իրենց մօրը եւ հինգ կոպեկ եթէ ըսած են։ Ալպանացի ղեկավարները ճիշդ այս երախաներուն պէս կ'ընեն որովհետեւ վճարուած են այդպէս ընելու համար։ Կը հայհոյեն Խորհ· Միութեան համայ-նավարութեան, որ սակայն իրենց մայրն է։

« Եթէ ոմանք կը պնդեն որ աշխարհա-կալները «թուղթէ վագրեր» են, պէտք չէ մոռնան որ այդ վագրերը հիւլէական ակռաներ ունին», չեշտած է Խրուշչեւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կարդացա՞ծ էք Սոխակին հէքեաթը, զոր կը պատմէ Քոլէք (*Լէ վրէյլ տը լա վիլները*)։

Առաջ, սոխակները չէին երգեր գիշեր-ուան մէջ։ Ու, գիշեր մը, սոխակ մը թա-ռեցաւ, կտուցը փակեց, ճնցաւ որքա-տունկի մը բարուրակին վրայ։ Խիդերը աճեցան, ճանկերու պէս բացուեցան, յե-տոյ ոլորուեցան ու պլլուեցան իր ոտ-քերուն։ Սարսափով արթնցաւ սոխակը, թափահարեց, ոտքերը պրկեց, ինքն իր վրայ գալարուեցաւ եւ ի վերջոյ յաջո-ղեցաւ ոտքերը խլել մահուան մագիլնե-րուն մէջէն։ Եւ երդում ըրաւ.

— Այնքան ատեն որ կ'ապրիմ որքա-տունկին խիդերը, պիտի չճնճղամ եր-բեք ու պիտի երգեմ գիշերուան մէջ։

Եւ սակայն, երբեմն, մահուան մագիլ-ները դաւադրաբար կը փաթթուին սո-խակի մը ոտքերուն։

Սոխակ մըն ալ, երգի եւ երաժշտու-թեան վարպետ՝ Գուրգէն Ալէմշահ, որ բռնուեցաւ մահուան մագիլներուն մէջ, այնքան անսպասելի, այնքան անհաւա-տալի ճակատագիրով մը ···։

×

Երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երաժիշ-տը, Գուրգէն Ալէմշահ, ծաղիկը չէր մի-այն Պարտիզակի, այլեւ ծաղկառատ ա-ծուն հայ երաժշտութեան, — իր վաղա-ժամ կորուստը ընդվզեցուցիչ կսկիծ մը պիտի մնայ մեր հոգիներուն մէջ։

Ափսո՜ս, հազա՜ր ափսոս, կ'աղաղակեմ ահա իր մահուան առջեւ սրտամորմոք։

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

(1907 – 1947)

Մահ արուեստագէտին անմահութիւն է, ցորչափ մեռնողը իր գործը չէ՝ այլ մարդը միայն։

Անշուշտ գործը իրն է՝ բայց ինքը չէ։

Արուեստը մարդուն սուգը չի բռնէր։ Բարեբախտաբար։ Եւ ճիշդ է որ այդպէս ըլլայ։

Արուեստագէտը մեռաւ, կեցցէ՛ իր արուեստը։

Մահն իր ճամբով՝ արուեստի կեանքն իր ճամբով։

Մահու եւ արուեստի անհաղորդութիւ-նը մարդոց դառն՝ աստուածներու հա-ճոյ վկայութիւն մըն է։

Եւ այսօր, իր մահուան ժե· տարելի-ցին, այդ լուսաւոր վկայութիւնը «Յա-ռաջ»ի գրչէն կը հոսի՝ ի յիշատակ երա-ժշտին, որու վաղաժամ մահը 1947 Դեկ-տեմբեր 14ին, երգահանին հետ չթաղեց իր երգը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԿԱՐՄԻՐ ՀԵՌԱՁԱՅՆ » մը պիտի հաստատուի Սպիտակ Տան եւ Կրեմլինի միջեւ արդելք հանդիսանալու համար «արկածային պատերազմի մը»։ Ամերիկ-եան այս «յեղափոխական» ծրագրին առ-թիւ Onnn կը գրէ թէ Ռուսերն ու Ամե-րիկացիները «հիւլէական Եալթա» մը կը պատրաստեն։

ԻՐԱՔ որոշեց դիւանագիտական յարա-բերութիւններ հաստատել Ֆրանսայի հետ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ նոր օժանդակութիւն մը կ'ընէ Հնդկաստանի 470 միլիոն մարդ տալով ճարտարարուեստի ծրագիրներուն իրագործման համար։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԿԵՐՀԱՐՏ ՀԱՒՈՒՊՏՄԱՆԻ

(1862 – 1962)

—o—

Գերման մեծանուն թատերագրին ծը – նունդեան հարիւրամեակն էր Նոյեմբեր 15ին: Հանդէսներն ու ներկայացումները կը շարունակուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ պիտի տեւեն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջերը: Կէօթէէն ի վեր չէ եղած ուրիշ դրող մը, որ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ այնքան կեդրոնական դիրք դրաւած ըլ – լայ հանրային կեանքին մէջ, որքան Կերհարտ Հաւուպտման: Իր մահէն ետք ալ, (1946ին) , բաժանեալ Գերմանիոյ մէջ, հաւասարապէս յարգանքի առար – կայ է ան: Մինչ Քէօլնի մէջ Նոյեմբեր 15ին մեծադոյն հանդէսին խօսեցաւ ան – ուանի թատերագիրը կարլ Զուքմայեր , (1932ին ալ եօթանասունամեակին ճառը խօսած էր) բանալով որ՝ «ան նոյնիսկ աշխարհ մըն է», արեւելեան Գերմանիոյ մշակութային նախարարը, Պենոցիըն , պահ մը դրաւ Հաւուպտմանի չիրմին վր – րայ, յայտարարելով թէ՝ Հաւուպտմանի իգձը «Գերմանիոյ ռամկապետական նո – րոգումն» էր եւ ապրիլա իրականացած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, իսկ անոր մնայուն բնակավայրը Սլենեւենտորֆ (Շլէզիըն) «մեր լեռ բարեկամներուն » կողմէ սիրալիր վերաբերմունքի առար – կայ է :

Արդարեւ Հաւուպտման իր հայրենի դաւառին այդ դիւղին մէջ, սեփական ան մէջ, մեռաւ լեհական դրաման ա – ան, 83 տարեկան, եւ չորսիւ Սոկոլով անուն բարձրաստիճան խորհրդային պին – ուորականին իր մարմինը փոխադրուե – ցաւ իր կնոջ կողմէ 58 օր ճամբորդելով դէպի Հիթլէնդէ ըսուած կղզին, Արեւել – եան ծովուն (Պալթիկ ծով) վրայ, ուր վանքի մը գերեզմանոցն եղաւ իր հան – դուարանը: Այս կղզիին վրայ յաճախ ամառներ անցուցած էր Հաւուպտման : Տիկին Հաւուպտման յաջողած է նաեւ ա – զատ եւ անվթար պահել ինը սնոտիի մէջ, ալիմինիում տուփերու մէջ պահ – ուած ձեռագրերները եւ այսպէս կոչուած դիւանական դրութիւնները, որոնք 1945 Փետրուարի վերջ, Տոքթոր Հէննինկ ա – նուն կէօպելսեան նախարարութեան պաշտօնատարին կողմէ Կայլից պալատը (120 քիլոմեթր հեռու Ռէկէնսպուրկ քա – ղաքէն) փոխադրուած էին, երբ Հա – ւպտման 13 Փետրուար 1945ին Տրէզ – դընի ռմբակոծութենէն, այնտեղ պահ – նուած ըլլալով, մազապուրծ ազատած , բայց հիւանդ պառկած էր հիւանդանոցին մէջ: Այժմ Տոքթոր Պէնվէնուէթօ Հա – ւպտման, կրտսեր որդին, իր մօր մա – հէն ետք (1957ի սկիզբը) չարք մը պայ – մաններէ անցընելէ յետոյ, վերջապէս յաջողած է նաեւ ա – զատ եւ անվթար պահել ինը սնոտիի մէջ, ալիմինիում տուփերու մէջ պահ – ուած ձեռագրերները եւ այսպէս կոչուած դիւանական դրութիւնները, որոնք 1945 Փետրուարի վերջ, Տոքթոր Հէննինկ ա – նուն կէօպելսեան նախարարութեան պաշտօնատարին կողմէ Կայլից պալատը (120 քիլոմեթր հեռու Ռէկէնսպուրկ քա – ղաքէն) փոխադրուած էին, երբ Հա – ւպտման 13 Փետրուար 1945ին Տրէզ – դընի ռմբակոծութենէն, այնտեղ պատ

ԱՅՑ ՄԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

ԽՄԲ.— Գուրգէն Մ. Ալէմշահի մահուան 15ամեակին (14 Դեկտեմբեր 1947) առթիւ, էջ մը իր «Յուշատետրէն» որ կ'ոգեկոչէ նաեւ անմահն Կոմիտասի միշտ վառ եւ իր կեանքի վերջին տարիներու յուզիչ յիշատակը :

Այս էջը հրատարակած է «Յառաջ», 1935 Հոկտեմբեր 27ին, Կոմիտասի մահուան նուիրուած իր բացառիկ թիւին մէջ: Քանի մը օր առաջ, Հոկտեմբեր 21ի արեւածագին, Գուրգէն Մ. Ալէմշահ գացած էր Վիլժիւիֆի հիւանդանոցը՝ վերջին անգամ համբուրելու Վարդապետը, իր մահուան անկողինին վրայ: Եւ այդ օրը, այդ յուզումի ժամուն, Գ. Մ. Ալէմշահ ապահովեց գործադրութիւնը Վարդապետին միակ մահադիմակին, որ այժմ ցուցադրուած է Ս. Ղազարի թանգարանը :

26 Մարտ, 1933.— Այսօր, ժամը 3ին, Պիւլպիւլեան երկու քոյրերուն եւ Աստղիկին հետ վարդապետին այցելութեան գացինք: Վերջին պահուն Պ. Շահմուրատեանն ալ մեզի միացաւ իր կնոջ հետ:

Հիւանդներու այցելութեան ժամը արդէն անցած էր երբ հասանք Վիլժիւիֆ եւ երկար բանակցութիւններէ վերջ միայն կարելի եղաւ վարդապետը տեսնելու արտօնութիւն ստանալ :

Հիւանդանոցի տնօրէնը համոզելու համար, հարկ եղաւ Շահմուրատեանը ներկայացնել իբրեւ վարդապետին մտերիմ ներէն մին, որ նոյն օրն իսկ հասած էր Ամերիկայէն եւ քանի մը ժամ վերջ պիտի մեկնէր կրկին արտասահման:

Վերջապէս մեզ առաջնորդեցին վարդապետին գտնուած չէնքը: Մտանք հիւրանոց, եւ հիւանդապահ մը գնաց վարդապետին իմացնելու, որ հիւրեր եկած էին իրեն :

Շահմուրատեան, որ տարիներէ ի վեր չէր տեսած զինքը, սկսաւ մտահոգութեան նշաններ ցոյց տալ :

— Ալէմշահ, ըսաւ, իմացայ որ վերջերս վարդապետը իր հին բարեկամները լաւ չընդունիր, աւելի լաւ է չերեւամ եւ դուրսը սպասեմ: Եթէ արամադրութիւնը լաւ ըլլայ, կանչէ ես կուգամ :

Խօսքը դեռ չէր աւարտած, երբ վարդապետը վրայ հասաւ եւ էն առաջ Շահմուրատեանը տեսնելով ուրախութեամբ մօտեցաւ իրեն եւ «Արմէն, այս դո՞ւ ես, ո՞ւր էիր այսքան ատեն» ըսելով գրկեց զինքը եւ զարմանալի յիշողութեամբ մը լուրեր ուզեց, անուններ տուաւ: Յետոյ, կարգաւ բոլորս աջը համբուրեցինք եւ սեղանի մը շուրջ նստանք միասին : Վարդապետը՝ իրեն ուղղած մեր հարցումներուն կը պատասխանէր երբեմն խիստ բանաւոր կերպով, բայց յաճախ մեզի համար բոլորովին անհասկնալի լեզուով մը, զոր մենք կատարելապէս հասկնալ կը ձեւացնէինք :

Առանց ընդմիջելու՝ երկար մտիկ ըրինք եւ ի վերջոյ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար հարցուցինք կատակով. «Վարդապե՛տ, Շահմուրատեանը քանի՞ տարեկան կ'ըլլայ, ինք կը պնդէ որ դեռ 45 չկայ»: Խնդալով՝ «Քիչ էլ կենայ, կ'ասի թէ դեռ չէ ծնուել» ըսաւ եւ շարունակեց կատակել : Յետոյ սկսաւ մեզի հայրական խրատներ տալ. «Դուք բարի պէպէքներ, երեսնիդ որ այսպէս բարի ըլլայ, ձեր տուներուն մէջ միութիւն կ'ըլլայ, ապա թէ ոչ ընտանիքը կը քայքայուի »:

— Վարդապետ, հարցուցի, ի՞նչպէս կ'անցընէք ձեր ժամանակը, կը կարդա՞ք, կը գրէ՞ք, կը շարունակէ՞ք ձեր թանկագին աշխատանքը :

— Ոչ, որքան ատեն որ հոս մնամ, կինս, զաւակներս չառնեմ ու նորէն տուն տեղ չըլլամ, չեմ կրնար աշխատիլ: Հոս դեռ շատ գործ ունիմ, շատ զինուորներ կան, բորոլոզներ են, ես բոլորին վրայ պէտք է հսկեմ: Աշխատանքը ծանր է, շատ դժուար է, շատ: Դուք որ եկաք, նոր էի աւարտեր, բայց դուք քիչ ուշ եկաք, ես կանուխ վերջացուցի եւ այդպէս լաւ եղաւ, կրցանք տեսնուիլ :

— Ուրեմն արդելք չըլլանք ձեր գործերուն, վարդապետ, հիմա երթանք նորէն կուգանք: Եթէ զբաղած չըլլաք, դարձեալ այսպէս կը տեսնուինք:

Վարդապետը մեզի ընկերացաւ մինչեւ պարտէզ: Շահմուրատեանն ու ես կրկին ու կրկին համբուրուեցանք հետը եւ օրիորդները նորէն աջը համբուրեցին : Վարդապետը յանձնարարեց իրենց որ իր կողմէ բարեւ տանին «քերթէնքէլէներուն »:

Երբ հեռացանք մեր ուխտավայրէն, բոլորիս աչքերը խոնաւ էին:

Քսան տարիէ ի վեր չէի տեսած վարդապետը ...

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Հետաքրքրական է դիտնալ թէ ինչպէս կը պատրաստուի ժապաւէն մը : Տրամաբանական ճամբով՝ դրամով: Բայց եթէ նկատի առնենք որ շարժանկարը չի նմանիր ինքնաշարժի կամ ուտեստեղէնի ճարտարարուեստներուն, ստիպուած կ'ըլլանք ընդունելու որ անոր արտադրութեան միջոցներն ալ ինքնուրոյն կրնան ըլլալ: Այսուհանդերձ զգացումով չէ որ ժապաւէն կը պատրաստուի, այլ միլիոններով կամ միլիառներով : Բայց ի՞նչպէս գտնել այդ գումարները, ճիշդ է որ դրամատուներու իմաստն ու գործն է դրամ հայթայթել ճարտարարուեստին, իրենց իսկ շահը ապահովելու հեռանկարով: Այդ պատճառաւ ալ անոնք չեն վարանիր աներեւակայելի գումարներ յատկացնել այս կամ այն գործին, ուրկէ կ'ակնկալեն համեմատական շահեր : Երբ դրամատունը հարիւր միլիոն կը յատկացնէ տան մը շինութեան գործին, կանխաւ ապահովուած է ոչ միայն իր դրամագլուխը վերագտնելու, այլ նաեւ կոկիկ շահ մը կ'իրագործէ: Որովհետեւ այդ մարզին մէջ (շինարարութիւն) պահանջը աւելի մեծ է քան արտադրութիւնը: Բայց երբ հարցը շարժանկարին կուգայ, կարելի չէ ըսել հաստատ կերպով որ պահանջը հրամայական է: Արդ, երբ ժապաւէնը արտադրողը (փրոտիւքթէօր) դրամատուն կը դիմէ, պարզ է որ դիւրութեամբ դրամ չի ստանար, որովհետեւ իր արտադրած ապրանքին սպառման համար որեւէ վաւերական տուեալ չի կրնար ներկայացնել: Օրինակի համար, չի կրնար ըսել որ պատրաստելիք ժապաւէնը մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ժողովուրդին մօտ: Փաստը ցոյց կուտայ, որ ամէն անգամ երբ ժապաւէն մը հրապարակ կուգայ կարելի չէ նախատեսել անոր յաջողութիւնը կամ ձախողութիւնը:

Ուստի վտանգաւոր ձեռնարկ մըն է ժապաւէնի մը պատրաստութեան համար ահագին գումարներ յատկացնելը երբ անոր շահաբերութիւնը աւելի քան թէական է: Կ'ըսեն թէ Ժան Բընուար Ֆրանսացի տազանդաւոր բեմադիրը եւ զաւակը աշխարհահռչակ նկարիչին, տարիներով իր թեւին տակ պտըտցուցած է «Լա Կրանտ Իլլիւզիօն» ժապաւէնին բնագիրը մինչեւ որ գտած է պէտք եղած գումարը զայն ժապաւէնի վերածելու: Այդ գործը ոչ միայն վաճառականական յաջող արդիւնք մը տուաւ այլ եւ արուեստի կոթող մը: Անոնք որ չէին հաւատար այդ զոյգ յաջողութեանց, հարկաւ զղջացին, բայց երբ մեր կարգին կը մտածենք որ այդպիսի գործ մը կրնար բնաւ ծնունդ չառնել, եթէ չգտնուէր յանդուգն մեկենաս մը, ենթադրութիւններու ճամբով կուգանք այն եզրակացութեան, որ թէ անցեալին եւ թէ ապագային, եղած են ու պիտի ըլլան արուեստի հոյակապ գործեր որոնք հրապարակ ելլելու բախտը չեն ունեցած եւ կամ ալ, պիտի չունենան : Պատահած է նաեւ որ արտադրիչ մը համոզուած ըլլայ որ իր պատրաստած ժապաւէնը նիւթական մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ, բայց պատահած է հակառակը որու հետեւանք, սնանկութիւններու շարան մը :

Թէեւ այս է իրողութիւնը, այնուհանդերձ Ֆրանսայի մէջ տարին մօտաւորապէս 110 երկար – ժապաւէներ կը պատրաստուին, որոնց իւրաքանչիւրին միջին գինը կը հասնի 120 միլիոն հին Ֆրանքի: Այդ ժապաւէններուն հաղիւ կէսը իր բացը կը գոցէ, իսկ մէկ մասն ալ այդ բախտն ալ չունենար, հաղուադիւտ պարագաներու ժապաւէնը շահ կը բերէ. եւ բացառիկ պարագաներուն ալ՝ մեծ շահ:

Այս վերջին պարագային շահը սահման չունի եւ կը հասնի զգլխիչ համեմատութիւններու : Ահա այդ մեծ շահին ակնկալութիւնն է որ կը մղէ բոլոր արտադրիչները նոր գործերու պատրաստութեան, յուսալով հնդոտանի ոչխարի մը յայտնութեան :

Այսպէս ուրեմն, ամէն անգամ որ գրող մը կամ բեմադիր մը կը ներկայանայ արտադրիչի մը, իր պայուսակին մէջ ունի անպայման հնդոտակի ոչխարի մը կաղապարը: Բայց փաստը ցոյց տուած է, որ կաղապարէն պաստառին վրայ անցած ժամանակ՝ շատ մը ոչխարներ ոտքերնին կորսնցնելէ զատ գլուխնին ալ վրայ տուած են :

Այս առաջադրութեանց հիման վրայ կարելի է ըսել թէ այս ճարտարարուեստը հսկայական բախտախաղ մըն է եւ այդ իսկ պատճառաւ առինքնող : Բախտախաղին բոլոր ստորոգելիները ունի ան: Այդ պատճառաւ իսկ արտադրիչը պէտք է յանդուգն ըլլայ եւ մասնաւորաբար շրջահայեաց եւ հոգեբան: Ան պէտք է տեղեակ ըլլայ հասարակութեան օրուան ճաշակին եւ բաղձանքներուն: Ինչ կը փափաքի ժողովուրդը տարուան որոշ եղանակին. սիրո՞յ ժապաւէն մը «Ա լա Բոմէօ – է – Ժիւլլիէթ» թէ սիրոյ պատմութիւն մը՝ «Նոր հոսանքին» յատուկ աղ ու պղպեղով համեմուած. հոգեբանական տրա՞մ մը, թէ թեթեւ կատակերգութիւն մը: Տասնեակներով գրողներ իր քովը կ'երթան եւ ամէն մէկը, բնականաբար, իր ապրանքը առաջ կը քշէ : Արտադիրչը իր ընտրութիւնը կը կատարէ : Նիւթը գտնելէ վերջ պէտք է փնտռել անոր համապատասխան դերակատարներ : Եւ երբ անոնք ալ կը գտնուին, արտադրիչը կը դիմէ գրամատուն: Եթէ առաջարկած ծրագիրը հմայիչ ըլլայ պէտք եղածը կը տնօրինուի եւ ժապաւէնը իրականութիւն կը դառնայ: Միլիոններ կը ծախսուին որպէսզի կոյս ժապաւէնին վրայ պատկերներ տպուին բայց եւ այնպէս մինչեւ ժապաւէնին հրապարակ ելլելը, մեծ հարցական մը իր ստուերը կը պտըտցնէ անոր վրայ.— յաջո՞ղ պիտի ըլլայ թէ ոչ. անոր պատասխանը կրնայ տալ միմիայն հասարակութիւնը : Մինչ այդ արտադրիչը կը նմանի այն խաղացողին որ իր աչքերը սեւեռած բախտախաղին զնդիկին, շունչը պահ դրած կը սպասէ արդիւնքին:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն «Յուսաբեր»ի թէ ընկեր Սիմոն Վրացեանի աչքի գործողութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է եւ աւելի քան երկու շաբաթ է ընկեր Վրացեան հիւանդանոցէն ելած է ու կը հանգստանայ: Ըստ բժիշկներու կարծիքին, ներկայիս քիչ մը ազօտ, տեսողութիւնը օրէ օր պիտի բարելաւուի :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ 36 Հայեր Ամերիկա ներգաղթած են, ԱՆՉԱՅԻ կարգադրութեամբ :

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) Յուսաբեր ակումբին մէջ գեղարուեստական յաջող երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Օրուան նախագահը եղած է ընկեր Լեւոն Յովհաննէսեան, որ յոտնկայս յարգել տուած է Գուրգէն Մխիթարեանի եւ Արամ Սահակեանի թարմ յիշատակները: Խօսած են Պերճ Գարապաճեան եւ Պերճ Մսրբեան որ մասնաւորաբար ծանրացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 72րդ տարեգարձին վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական ընտիր յայտագիր մը:

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Այս պահուն սենեկապետ մը ներկայացաւ եւ Թահսին փաշային մօտենալով.

— Վեհափառը կ'ուզէ ըսաւ անոր :

Գարա Թահսին վեր ցատկեց ու սենեկապետին հետ Հիւնքեարին քով գնաց.

Ապշահար, արձանի մը պէս կեցած մընաց դուռին առջեւ :

Ապտիւլ Համիտ, հագուած, հանդարտաքայլ, ման կուգար դահլիճին մէջ :

Ե՞րբ ազէկցաւ, ե՞րբ հագուեցաւ, կ'ըսէր Թահսին ինքնիրեն, կը զարմանար ու կը յիշէր Իզզէթ Ապիտի հետ իր քիչ առաջուան խօսակցութիւնը :

— Թահսին փաշա, , հարցուց Ապտիւլ Համիտ, յանկարծ կանգ առած՝ դահլիճին մէջտեղը, ի՞նչ լուր քօմիթաճիներէն :

— Ո՞ր կոմիտէներէն, Վեհափա՞ռ, պատասխանեց առաջին քարտուղարը շըւարուց դէմքով մը:

— Չէ՞ք գիտեր դուք, կշտամբեց Հիւնկեարը, ինծի՞ կը հարցնէք, մոռցա՞ք անունը, ի՞նչ կը կոչուէր, Դրօշակ էր, Դաշնակցութիւն էր, ինչ էր:

— Այո, Վեհափառ տէր, յարեց Թահսին, դարձեալ կատզեր են.

— Ի՞նչ է, ի՞նչ կայ, հարցուց տենսոտօրէն Ապտիւլ Համիտ, պարզ խօսեցէք, նոր բան մը կա՞յ, ըսէք.

— Այո, Վեհափառ, կմկմաց Թահսին, Իզզէթ պէյը բաներ մը կը պատմէր :

— Ի՞նչ ...

— Նոր խլրտումներ, վեհափառ, շարունակեց Թահսին, ինք աւելի լաւ գիտէ.

Առաջին քարտուղարը կը խրտչէր վրդովիչ լուրեր հաղորդելէ Սուլթանին, որմէ յաճախ ծեծ կերած էր, ամենաչընչին պատճառով մը. խրատուած, ծանրակշիռ լուրերը հաղորդելու հոգը յանձնած էր երկրորդին :

— Ո՞ւր է ինքը, հարցուց Հիւնքեարը, պալատը չէ.

— Այո, Վեհափառ, քարտուղարութեան դիւանը գացած է, պատասխանեց Գարա Թահսին.

— Ի՞նչ կ'ընէ ...

— Վեհափառ, պատասխանեց առաջին քարտուղարը, նոր հեռագիրներ հասան, զանոնք աչքէ կ'անցընէ ու կը շարակարգէ, մատուցուելու համար ձեր վեհափառութեան :

— Արիֆ պէյ, գոռաց Համիտ, դահլիճին դուռը կեցող սենեկապետին, ըսէք Իզզէթ պէյին, թող շուտով գայ քովս, հեռագիրներն ալ չմոռնայ ...:

Յետոյ, անցաւ նստաւ քանափէի մը վրայ, եւ դառնալով իր առաջին քարտուղարին.

— Թահսին փաշա, ըսաւ, այս հիւանդութիւնը զիս պիտի տանի :

— Քաւ լիցի, Վեհափառ, բողոքեց Թահսին կեղծաւոր շարժուձեւով մը, ձեր ամենասուրբ անձին քաջառողջութեան եւ յաւերժական փառքին համար կ'աղօթեն միլիոններու բերաններ :

— Ճիշդ է, բերաններ, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ, ցաւագին շեշտով մը, բերանները միայն կ'աղօթեն, շրթունքները միայն կ'երերան, իսկ սիրտե՞րը ...

— Վեհափառ ...

— Օձեր ու կարիճներ են, շարունակեց Համիտ, կը խայթեն ուղեղս ու կը թունաւորեն կեանքս, աս ի՞նչ է, ասիկա իշխանութի՞ւն է թէ գերութիւն ...:

Նոյն պահուն ներս մտաւ Իզզէթ Ապիտ, Համիտի աչքին լոյսը.

— Իզզէթ պէյ, ըսաւ Համիտ ընտանի շեշտով մը, բերէք նայինք ինչ կայ նոր.

— Ահռելի յայտնութիւն մը, Վեհափառ, սոսկալի, սարսափելի :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(7 Շար.)

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Չիերը իրենց բնական մեծութեամբ չեն տեսներ իրերը, այլ՝ շատ աւելի մեծ : Օրինակի համար, մարդը կը տեսնեն չորս մեթր հասակով հսկայ մը եւ այդ է պատճառը որ կը հպատակին անոր կամքին :

×

Երկիրը միւս մոլորակներէն բաժնող հեռաւորութիւնը՝ ոչինչ է այն հեռաւորութեան մօտ՝ որ արեւը կը բաժնէ միւս արեւներէն, այսինքն աստղերէն :

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ օծման Ե. տարեդարձը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով։ Այս առթիւ կաթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու։ Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ։

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ չինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու՝ մասնաւորաբար եկեղեցւոյ կնքահայրերու ննջեցեալց համար։

Սկիզբ ժամերգութեան 8·30, Ս. պատարագ ժամը 10ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, տօն Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին, օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ մատուցուած պատարագէն ետք, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցասպասիներու չինութեան նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին։ Եկեղեցական սէր նուիրատուները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հասարակութիւնը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դրսի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Ա) Թաղականութեան բարոյական եւ նիւթական դեկուցում։ Բ) Նոր թաղականութեան ընտրութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իմի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի դեղարուեստական ցերեկոյթը փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱՒ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱՒ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Հայկական երաժշտութեան զարգացումը։

ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ԱԼԷՔՍԱՀ,
կը խօսի՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պէօ, Փարիզ։

Մէթրօ Քաւէ։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին.— Օր. Ա. Առաքելեան եւ Մկր. Պօղոսեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սենեակ մը անկախ կամ ընտանիքի մը քով, առանձին երիտասարդի մը համար որ պետական պաշտօնեայ է եւ միեւնոյն առեն ուսանող։

Գրել՝

J. ARAKELIAN
103, Bd. Brune, PARIS - 14e

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆԶՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ։

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան չուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յօսք կ'առնէ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ նախկին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ։

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները։

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է։

ՀՐԱՒԻՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՂԱՑ

Լիոնի Կրթ. Մարմինը, կը հրաւիրէ «Հայկազեան» վարժարան աշակերտ ուներկայ եւ չունեցող բոլոր ծնողքները, ծնողական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ սրահը, այս կիրակի ժամը 3ին։ Այս առթիւ պիտի հաղորդուի կրթական եւ դպրոցի վերաբերեալ տրուած որոշումներն ու մշակուած ծրագիրները։ Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Ազգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ կազմը։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻԻՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ չնորհուած ըլլալուն առթիւ, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը։

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երանդուն վանտէօզ մը որ լաւ մեքենագրել գիտնայ (տաքթիլօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է։ Դիմել՝

Ets DARONIAN
115, Rue d'Aboukir
CEN. 20-86

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՑԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

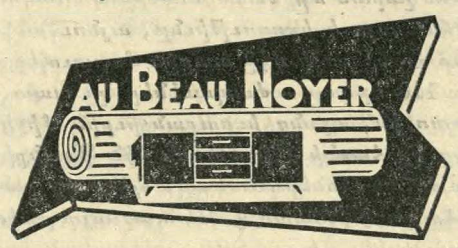

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre: Les Jupiter's

BAR **BUFFET** **JEUX**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կռվարարեց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին։

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ։ — Գեղարուեստական բաժին՝

«ՅՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավ. բութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒՐԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում — Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլ կայարանը, Սարսէլի դերեզմանատունէն, իջնել Սարսէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով։

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սմուէլ դրատունը եւ Յառաջին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, *սթիւտիօ*ներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

I, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. Հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն։

Livraison gratuite

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպաստակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ագգայինի Տան մէջ,

ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի դնենք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծննդեան եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար։

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի դիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի։

Միութեանս անդամուհի Տիկինները չատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 15 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9482 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5383

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԻՏՈՇԻ ԲԱԶԷՆ

Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակը կ՝ոգեկոչուի վաղը՝ Կիրակի՝ իր ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Փարիզի Քրիստափոր խումբին կողմէ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Ծնած Գողթան գաւառի Վերին Ագուլիս աւանի բարեկեցիկ մէկ ընտանիքին մէջ 18 Հոկտեմբեր 1859ին, առաջնակարգ դեր մը պիտի վիճակէր հայրենասէր ու դաղափարապաշտ այս մեծ Հայուն՝ Հայոց պատմութեան բախտորոշ մէկ շրջանին :

Փոքր տարիքէն որբացած, Քրիստափոր երկրորդական ուսումը Թիֆլիզի ուսուցչական ճեմարանին մէջ աւարտելէ վերջ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, ուր կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցիչ՝ 1880 – 1884 : Այնուհետեւ կ՝անցնի Մոսկուա՝ բարձրագոյն – ուսման հետեւելու համար : Այնտեղ շփման մէջ կը մտնէ ռուս յեղափոխական նարոդիկներու հետ եւ իր կարգին կը տոգորուի յեղափոխական ընկերվարական դաղափարներով, ինչպէս ժամանակի յառաջդիմական ռուս ուսանողները, որոնք կը պայքարէին ցարական բռնակալութեան դէմ :

Նոյն դաղափարին կը ծառայէին Սիմոն Զաւարեան եւ Ռոստոմ Զօրեան, որոնք յետագային իրեն հետ պիտի կազմէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան երրորդութիւնը :

Խօսելով իր մասին, Ա. Ահարոնեան կ՝ըսէ.

« Այնպէս դժուար է պատկերացնել մի խոշոր մարդ, որ գործից աւելի հոգի է, մի տեսակ կախարդական ներշնչումի աղբիւր իր շրջապատի եւ իր հետեւորդների համար, որոնք նրա մէկ խօսքով, շրթունքների, յօնքերի մէկ շարժումով պատրաստ են հուր ու ջուր նետուիլ, ու մահերէն ամենադաժանը թեւակոխել » :

Լէօ, որ խիստ քննադատութեան կ՝ենթարկէ հայ յեղափոխութիւնը, որոշ համակրանքով կ՝արտայայտուի Քրիստափորի մասին.

« Սա՛ էր, որ դարձաւ Դաշնակցութեան դաստիարակը, հոգին ու ուղեղը, գործնական եւ գաղափարական առաջնորդը : ... Յեղափոխութիւնը նրա համար մի հարազատ տարր էր, որով նա շնչում էր, որ բարձր էր բոլոր նկատումներից, իսկ տերրորն այդ յեղափոխութեան հոգին էր : Եւ նա՝ իբրեւ յեղափոխական, ամէնից առաջ եւ ամէնից շուտ՝ զոհ գնաց իր պաշտամունքին, — տերրորին» («Թըրքահայ յեղափոխութեան դաղափարաբանութիւնը, Բ. հատոր, էջ 10) :

Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր Ժողովը 1904ին Սոֆիայի մէջ որոշած էր ահաբեկել կարմիր սուլթանը : Քրիստափոր ինք ստանձնեց այդ վտանդաւոր ձեռնարկին գործադրութիւնը, հակառակ ընկերներու ընդդիմութեան :

Ինք անձամբ ուղեց պատրաստել ռումբը — Եըլտըզի պոմպան —, սահմանուած սպաննելու Ապտիւլ Համիտը իր որջին մէջ :

1905 Մարտ 20ին Սոֆիայի մօտ Վիտոշի լանջին կը փորձէր իր պատրաստած ռումբը, որուն պայթիւնին զոհ կ՝երթային ինք եւ երիտասարդ յեղափոխական Վռամշապուհ Քէնտիրեան (Վաղարշակ) :

« Վիտոշի բազէն» հարթած էր ճամբան : Ընկերները առանց ընկրկումի շարունակեցին պատրաստութիւնները :

Քանի մը ամիս վերջ, 1905 Յուլիս 21ի Ուրբաթ օրը Սէլամլըքի արարողութեան աւարտումէն վերջ սուլթանը իր շքախումբով Համիտիյէ մզկիթէն պիտի ուղղուէր դէպի Եըլտըզի պալատը, երբ ահռելի որոտումով պայթեցաւ Քրիստափորի յղացած դժոխային մեքենան, սպաննելով 26 եւ վիրաւորելով 58 հոգի :

Ապտիւլ Համիտ ազատեցաւ, սակայն սարսափած էր : Այս անդամ չհամարձակեցաւ Հայերը ջարդելու հրաման տալ, ինչպէս ըրած էր 1896 Օգոստոս 12/26ին՝ Պանք Օթոմանի գրաւման օրը :

Քրիստափոր չէր սահմանափակուեր զուտ դաղափարական – վարդապետական շրջագիծին մէջ : Գործնական միտք էր : Ու իբրեւ իսկական յեղափոխական կ՝ուզէր անձամբ կատարել սուլթանին դէմ մահափորձը, իր իսկ պատրաստելիք ռումբով : Չէր ուզեր անսալ իր շրջապատի զգուշացումի խորհուրդներուն : Ու կ՝իյնար պատնէշի վրայ :

Իր ցանած սերմերը ինկան պարարտ հողի վրայ :

Իր հիմնած կուսակցութիւնը տարիներու ընթացքին ուռճացաւ ու բարգաւաճեցաւ, իր շուրջ համախմբելով Հայութեան մտաւորական ընտրանին եւ անձնազոհ երիտասարդութիւնը :

Դաշնակցութեան դաղափարականը դիմակալեց բոլոր փոթորիկներուն, եօթանասուներկու տարիէ ի վեր, ու այսօր աւելի քան երբեք կենդանի է անիկա, անշիջելիօրէն դրոշմուած հայրենասէր բոլոր Հայերու հոգիին մէջ, սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՏԸ ԿՈԼ ՈԽ ԿԸ ՊԱՀԷ ՄՈՆԵՐՎԻԼԻ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, մինչ Փոմփիտու կառավարութեան յայտարարութիւնը կը կարդար, ոչ մէկ նախարար ծերակոյտին առջեւ նոյնը կ՝ընէր : Արդարեւ նախագահ տը Կոլ ոխ կը պահէ ծերակոյտի նախագահին անոր բռնած դիրքին համար, հանրաքուէին առթիւ : Այսուհետեւ կառավարական ոչ մէկ անդամ պիտի նստի Ծերակոյտի կառավարական նստարանին վրայ, ցորչափ այդ ժողովին նախագահէ Կասթոն Մոներվիլ : Հինգշաբթի օր «պետական քարտուղարի» տիտղոս ունեցող մըն էր՝ Փիէր Տիւմա որ կարդաց Փոմփիտուի յայտարարութիւնը : Տը Կոլ ուրիշ ձեւով մըն ալ յայտնեց թէ իր քէնը : Արդարեւ աւանդութիւնը կ՝ուզէ որ Ծերակոյտի եւ Ազգ. Ժողովի նախագահները Հանրապետութեան նախագահին ներկայացնեն իրենց դիւանը : Այս առթիւ տը Կոլ տեղեկացուցած էր ծերակոյտին թէ, կ՝ընդունի դիւանը պայմանաւ որ զայն առաջնորդէ փոխ – նախագահ մը եւ ոչ՝ նախագահ Մոներվիլ : Ծերակոյտի դիւանը անմիջապէս նիստ գումարած է եւ հրապարակած հետեւեալ զեկոյցը .—«Ծերակոյտի Բիւրօն հաւաքուեցաւ ծանօթանալու համար այն պատասխանին զոր Էլիզէ տուած էր ունկնդրութեան իրենց դիմումին :

« Այս պատասխանով, Հանրապետութեան նախագահը յայտնած թէ սիրով կ՝ընդունէր ծերակոյտի դիւանը, պայմանաւ որ փոխ – նախագահ մը զայն առաջնորդէ եւ ոչ նախագահ Մոներվիլը : Ամէն բանէ առաջ, նկատի առնելով որ փրոթոքոլի աւանդութիւնն ու կանոնները պէտք է յարգուին ծերակոյտի կողմէ, նախագահ Մոներվիլ հրաւիրեց դիւանը որ Էլիզէ երթայ, ըստ սովորութեան եւ իր փոխ – նախագահներէն մէկուն առաջնորդութեամբ :

« Նախագահ Մոներվիլ պնդեց որ նիստի չառնուին անհատական դիտաւորութիւնները հարցի մը առջեւ՝ որ խորհրդարանական աւանդութեանց կը պատկանի : Դիւանը միացաւ իր նախագահին տեսակէտին » :

Այս զեկոյցը շատ յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ նախագահ Մոներվիլ ինք առաջարկած է որ փոխ – նախագահ մը առաջնորդէ Ծերակոյտի դիւանը մինչ Ֆիկառոյի Ա. էջի խորագիրը հետեւեալը կ՝ըսէ .— Պ. Մոներվիլ պիտի չառաջնորդէ ծերակուտական պատուիրակութիւնը՝ Էլիզէ, այսպէս որոշեց ծերակոյտի դիւանը, Հանրապետութեան նախագահին դիմումին ընդառաջելով » : Նոյն թերթը սակայն իր ութերորդ էջին վրայ կ՝ընդունի թէ այդ որոշումը տրուած է նախագահ Մոներվիլի նախաձեռնութեամբ : Յիշենք սակայն թէ դիւանին մաս կազմող երեք ընկերվարականները, մէկ համայնավար եւ ժողովրդական ձախին երեք ներկայացուցիչները համաձայն չեն եղած Մոներվիլի այս ընթացքին, այն մտավախութեամբ թէ եթէ դիւանը ներկայանայ փոխ – նախագահի մը առաջնորդութեամբ կրնայ սխալ մեկնութեանց տեղի տալ, այսինքն մտածել տալ թէ ծերակոյտի դիւանը տարակարծիք է իր նախագահին հետ, բայց Մոներվիլ ուզած է որ ամէնէն առաջ նկատի առնուին խորհրդարանական աւանդութիւնները : Վերոյիշեալ եօթը անդամները սակայն մնացած են իրենց տեսակէտին վրայ եւ Էլիզէ պիտի չերթան դիւանի միւս անդամներուն հետ :

×

Ազգ. Ժողովը 268 ձայնով իր վստահութիւնը յայտնեց Փոմփիտուի կառավարութեան : Դէմ քուէարկած են 116 հոգի, ձեռնպահ մնացած են՝ 69 երեսփոխաններ :

Փոմփիտու ներկայացուց իր կառավարութեան ծրագիրը :

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Ֆրանսա հաւատարիմ պիտի մնայ Եւրոպայի եւ Ատլանտեան Ուխտին : Կը մաղթէ ընդհանուր ապազինում մը : Ֆրանք եւալժերական գործակցութեան մասին, Փոմփիտու շեշտած է թէ կարելի է զայն շարունակել միայն եթէ ալժերական կառավարութիւնը հաստատէ եւ պարտադրէ իր ամենօրեայ գործունէութեան մէջ, իր յանձնառութիւնները, թէ մարդոց եւ ինչքերու ապահովութեան հանդէպ եւ թէ իր ելմտական եւ վարչական կարգադրութեանց մէջ : Նախարարապետը խօսած է նաեւ հայրենադարձներու մասին : Ընկերային գետնի վրայ, Փոմփիտու յայտնեց թէ ամսաթոշակներու շրջանները կրնան ջնջուիլ, հետզհետէ : Մտադիր է պաշտօնի Ազգ. Ֆոնտ մը հիմնել : Իր եզրակացութեան մէջ, Փոմփիտու յայտնեց թէ այսօր ինչպէս երէկ, կը փափաքի պարկեշտօրէն գործակցիլ ժողովուրդին ընտրած ներկայացուցիչներուն հետ : «Գիտենք թէ այս ժողովին մէջ, կայ միացած եւ համերաշխ մեծամասնութիւն մը որ պատրաստ է վճռականօրէն զօրավիգ կենալու մեզի : Բայց այս մեծամասնութիւնը փակ չէ եւ ալ աւելի ամրապնդելու համար Ֆրանսական միասնականութիւնը եւ մեր երիտասարդներուն շուրջ համախմբելու համար, ամէնէն շատ թիւով բարեկամեցողութիւնները, կը փափաքիմ որ բարձրանայ թիւը անոնց որոնք մտային անվերապահութեամբ եւ առանց վարանումի ընդունելով Հոկտեմբեր 28ի ժողովրդական որոշումը, պատրաստ են գործակցելու զանազան չափերով մեր երկրին բարեփոխման համար » :

Նիստը բացուած էր լուրջ միջադէպով մը : Յանուն ընկերվարականներու՝ Շանտէրնակոր կը բողոքէր ժողովասրահին մէջ տեղերու բաշխումին դէմ : Այս հարցը արդէն բուռն վիճաբանութեանց դուռ բացած էր օրերէ ի վեր :

ԻԻ ԷՆ ԷՌԸ կ՝ուզէր տեղաւորուիլ ուղածին պէս : «Կարեւորագոյն խմբակը, կ՝ըսէ Շանտէնակոր, եւ իր արբանեակը իրենց կամքը պարտադրեցին միւս չորսին : Անիրաւ եւ գրգրիչ արարք մըն է : Մեծամասնութեան խումբը կը վարուի ինչպէս միակ կուսակցութիւն մը » :

Յանուն ԻԻ ԷՆ ԷՌի, Տիւսօ բողոքեց շեշտելով թէ «այսօր հարցը սա է .—մաս կազմել կամ ոչ մեծամասնութեան մը : Կոլիզմը «հանրապետական կարգն է » :

Մօրիս Ֆօռ եւ իր արմատական ընկերները որոնք բաժնուած էին ընկերվարականներէն, քաջալերուած ծայրայեղ ձախէն իրենց տեղը կը փոխեն եւ կը նստին ընկերվարականներու կողքին :

Փոմփիտուի յայտարարութեան կը յաջորդեն վիճաբանութիւնները : Առաջին խօսողն է Տիւսօ (ԻԻ ԷՆ ԷՌ) որ կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը պիտի կարենայ հաշուել մեծամասնութեան վրայ իր քաղաքականութիւնը շարունակելու համար :

Խօսք կ՝առնէ Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Կասթօն Տէֆէռ : Ընկերվարական պարագլուխը խիստ է, իրեն համար այս կառավարութիւնը միայն կառավարութեան անունը ունի : Վաղը, պետութեան ղեկավարը կրնայ ոչինչի վերածել նախարարապետին յայտարարութիւնները : Պետութեան ղեկավարը ուղեց կուսակցութեան մը ղեկավարն ըլլալ : Գործադիրին գերագոյն եւ ամբողջական պետն է : Պետն է նաեւ խորհրդարանական մեծամասնութեան » Տէֆէռի համար բոլոր իշխանութիւնները մէկ մարդու ձեռքն են եւ վաղը անողոք զարթնումներ տեղի պիտի ունենան :

Կը խօսի նաեւ Ֆլիմլէն որ կը յայտնէ թէ ինք եւ իր ընկերները մեծամասնութենէն եւ ընդդիմութենէն դուրս պիտի մնան :

Իվերջոյ տեղի կ՝ունենայ քուէարկութիւնը : Կառավարութիւնը կը ստանայ 268 ձայն :

41 համայնավարները դէմ քուէարկած են, ինչպէս նաեւ 64 ընկերվարականներ (66ի վրայ, երկու հոգի չեն մասնակցած), Ժողովրդապետական համախմբումին 39 անդամներուն՝ 29ը ձեռնպահ մնացած են, ինը դէմ քուէարկած են, մէկը՝ չէ մասնակցած : Դէմ քուէարկողներու մէջ յիշենք Կանոնիկոս Քիռ :

Ժողովրդապետական կեդրոնի 55 երեսփոխաններուն 38ը ձեռնպահ մնացած են, 15ը՝ թեր քուէարկած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՕ, Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ յայտարարած է «ամէն բան ընենք ամրապնդելու համար մեր յարաբերութիւնները » : Պելկրատի մէջ արդէն Եուկոսլաւները շատ զոհ են Խրուշչեւի ճառէն, որ «համբերութեան պարգեւը» կը նկատեն :

1963 1/ա զօրամասի երիտասարդները դրօշի տակ պիտի կանչուին Յունուար 2էն սկսեալ :

ՍՈՒՐԻԱՑԻՔ շատ մտահոգ են Ամերիկացիներու եւ Եգիպտացիներու մերձեցումէն :

ԵՄԷՆԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ վարչապետ Ապտալլահ էլ Սալալմուշիռի (մառեշալ) աստիճանին բարձրացած է : Միւս կողմէ Գահիրէ կը հաստատէ թէ «մաքրած է» Եմէնեան միապետական ուժերու դիմադրութեան շրջանները :

ՔԱՆԱՌ ԱՆՇԷՆԷ երգիծաթերթը դատապարտուեցաւ որովհետեւ Յուլիս 18ի իր թիւին մէջ անուանարկած էր Փիէր Փուժատը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԿԵՐՀԱՐՏ ՀԱՒՈՒՊՏՄԱՆԻ

(1862 – 1962)

—o—

(Բ· եւ վերջին մաս)

Հաւսպման 15 Նոյեմբեր 1862ին ծը – նած Շլեզիըլի Զալցպըրուն քաղաքին մէջ, սրճարան – հիւրանոցի տիրոջ մը զա – ւակն էր: Ցամաքած էր Պրեսլաուի ոչա – խական զարգացը (1874 – 1878) եւ անցած էր հողագէտ ապրանքի մը ագարակը՝ դիւրանտես դառնալու, բայց տկարա – կամ էր եւ հակում ունէր արձանագրը – ծութեան արուեստին, որով յաճախել Պրեսլաուի արուեստից վարժարանը եւ 1882ին ունկնդիր եղաւ Ենայի համալը – սարանին, այնտեղ լսելով գրական եւ բնագիտական հարցերու շուրջ դասախօսու – թիւններ: Սակայն Հաւսպման կը տա – տանէր դեռ քերթողական նիւթերու, զա – նազան օրինակելի գրողներու եւ գրա – փարական նախընտրութիւններու միջեւ, երբ Պերլինի մէջ մուտք գտաւ բնա – պաշտներու չքնաղակին մօտ, ուր գործե – լու եւ թատերական կտորներու առեղ – ծագործութեան լայն ասպարէզ բացուած էր:

Անշուշտ Ֆրանսական, սկանտինաւ – եան եւ ռուսական բնապաշտ գրողներու ազդեցութիւնը իր գրչամբ գրած էր գերման բնապաշտներուն ամբողջ շար – ժումին եւ անոնց առեղծագործութիւն – ներուն վրայ, մանաւանդ Ֆրանսական գրականութենէն՝ Էմիլ Զոլա, Գալդաք, Ֆլօպէռ, սկանտինաւեայէն՝ Իպսէն եւ Պիորէնսըն, ռուսականէն՝ Թոլսթօ եւ Տոսթոյեւսկի: Սակայն գերմանական բն – կերային կեանքի առանձնայատկութիւն – ները, չքնաղակը (միլիէօ) եւ զանգուա – ծային պոռթկացող անարդարութիւննե – րը, խղճահարելի երեւոյթներ միանգա – մայն, Հաւսպմանի ընձեռեցին գերման բնապաշտական գրականութեան վերել – քին կարելիութիւնը: Հաւսպման առա – ջին անգամ բեմին վրայ հանեց Թշուա – ռացածներն ու ընկճուածները, ամբողջ զանգուածներ բեմ եկան արդարութիւն եւ հաւասարութիւն պահանջելու, անի – բաւուածները մարդկութեան խղճին կոչ ըրին « Ազատ Բեմ»էն, որպէսզի ամբողջ կեղծիքները արբուին եւ ճշմարտութիւնը մերկապարանոց գրուի մարդկութեան առջեւ ...

« Աբեւածագէն առաջ » թատերգու – թեան մէջ կը տեսնենք յանկարծակի հա – րբոտացած գիւղացիները, որոնք իրենց արտերը ծախած են սուզ գինեբոյ՝ ա – նոնց ընդհարքը ածխահանք գտնուած ըլ – լալուն համար, եւ այս հարստութիւնը մղած է գիրենք զեղխութեան եւ բարո – յական անկումի: Քրտուզէ բնտանիքը խման հայր մը, կոպիտ մայր մը, հեշ – տասէր փեսայ մը կը ներկայացնէ· մի – այն տունին աղջիկը պատուախնդիր եւ բարի է: Տոքթար Լոթ պատահաբար կը ճանչնայ օրիորդը, որուն կը կապէ իր կեանքը, գպրոցական բարձր ղպացումներ տածելով, որպէսզի ազատ աղջիկը ապականած միջավայրէն· սա – կայն բժշկին կարծիքին հետեւելով թէ՝ Ալքոլամոլութիւնը այդ ընտանիքին մէջ ժառանգական է, կը լքէ իր կինը եւ կը հեռանայ: Կինը անձնասպան կ'ըլլայ:

Ահա գոհ մը ընկերային, կենսաբանա – կան եւ հոգեբանական պարագաներու, որոնք չըլլանակի, բնաւորութեան եւ ժառանգականութեան հետ սերտ կապ ու – նին: Այսեղ Հաւսպման կը յայտնաբե – րէ բնապաշտական տեսակէտները, որոնք նիւթ եղած էին Ֆրիդրիխհաղընի դը – րական չըլլանակին մէջ, եւ որոնք հիմ – նաւորուած էին իր մտքին մէջ նաեւ Պեր – լինի համալսարանին քանի մը վեցամ – եակներու ունկնդրութենէն՝ Տարվինա – կանութեան եւ մարքսեան նիւթապաշտ փիլիսոփայութեան շուրջ: Այս կարդի բնտանեկան եղերերգութեան կտորներ են մանաւանդ «Ֆրիդրընֆէստ» (1890), « Մենաւոր մարդիկ » (1891), «Միքայէլ Կրամեր » (1900), «Կապրիէլ Շելլինգի փախուստը» (1912): Առանց մէջ նկատելի է միեղամային խզանեման ազդեցութիւ – նը՝ «Ուրուականներ » կամ «Ռոսմերս – հոլմ» գործերէն, բայց Հաւսպմանի գերմանական պատկերացումը եւ գերա – կատարներուն խօսել տուած Շլեզիըենեան դաւառական ոճը եղակի կարգութիւն մը ցոյց կուտային եւ կ'ոգեւորէին լայն խա – ւերը:

Իննսունական թուականներու գերման թատերասէր հասարակութեան մէջ Հա – ւպմանի գործերուն վերաբերմամբ ո – գեւորութիւնը բարձրագոյն ասպիճանի հասաւ «Ոստայնանկները » թատերգու – թեամբ: Սկզբնապէս նոյնիսկ ոչ թէ « Տի Վէվըր» այլ «Տը Վասըր» անուն Շլեզիըենեան բարբառով գրուած, ներկա – յացուեցաւ Պերլինի մէջ 1893ին իբր կեր – պասգործ կամ ջուլհակ Շլեզիըցիներու 1844ի յեղափոխութեան պատկերացումը, անօթի եւ թշուառ արհեստաւորներու պոռթկումը՝ չհատգործող գործատիրոջ դէմ: Ամբողջ ժողովուրդը բեմ կուգար բղխելու զրամատիրութեան դէմ:

Այս ներկայացումը չուտով ազատ ձըգ – ուեցաւ գրաքննութենէն եւ գրաւեց քա – ղաքային բեմերը ալ, բայց Վիլհելմ Բ. կայսրը հրաժարեցաւ իրեն վերապահ – ուած օթեակը վարձելէ ...: Միւս կողմէ Հաւսպմանի նկարագիրը չի բնորոշուիր սոցիալ դեմոկրատ կամ ուրիշ որեւէ կու – սակցութեան գործակցող կամ քաղաքա – կան չէշտակի վերաբերմունքով: Զանա – զած է վայելել ամէնուն համակրանքը, բացի թագաւորական բնտանիքէն, որ 1913ին նոյնիսկ յուսահատ եղած է իր – մէ՝ երբ 1813ի ազատագրութեան (Նա – փոլէոն Ա·ի գրաւման եւ Գերմանիոյ նը – ւաճման չըլլանէն) հարիւրամեակը տօ – նելու համար Հաւսպմանի յանձնարար – ուած «Թատերական պահակերին» մէջ կը գրէր եւ պնդումով բսել կուտար դեռա – տանին թէ՝ «Սուրերը այլասերած ա – րօրներ են· գիմուորները՝ այլասերած գիւղացիներ »: (31 – 5 – 1913):

« Տի վեվերը» ներկայացուած է նաեւ 1893, Փետրուար 29ին Փարիզի «Թէա – թըը Լիպրը»ի մէջ (Անթուան) որուն ներկայ եղած է Էմիլ Զոլա եւ յայտնած իր հիացմունքը:

Իր այս գործին մասին Հաւսպման իր հօր ուղղած նամակին մէջ գրած է· «Մեր մեծհայրիկին պատմութիւնը թէ՝ ան իր երիտասարդ տարիքին ազքատ կտաւա – գործ մը եղած էր, ինչպէս որ այս գրքին մէջ նկարագրուած է, տուն տուաւ իմ այս թատերգութեանս ...»: Ուրեմն Հա – ւպմանի ծագումով բանաւորական դա – ոէ էր եւ կարեկցութեան զգացումը, ընկճուածներու եւ կեանքի անբախտնե – րուն վերաբերմամբ, զօրեղ էր իր մէջ: Նոյնիսկ կառավերպտեան «Կոլլկը կը – բամպոռն» (1892) եւ « Պիպերպիլց » (1893) դաւեշտներուն մէջ կը նկատուի այս ուղղութիւնը:

Հաւսպման բանաստեղծօրէն մօտեցած է նաեւ «փրկութեան» պատմութեան, տա – լով երկու տրագուածով հրաշային թա – ւերպութիւն մը՝ «Հանէլէի երկինք համ – բառնալը» (1893): Ապշնակ մըն է որ իր համն խորթ հօր կողմէ ծեծուելէ ետք ինքզինքը ջուրը կը նետէ, բայց ազատ – ուելով, պատկած է ապքատանոցին ան – կողնին մէջ եւ մահուան ջերմի երազնե – րով երկինք կը բարձրանայ ... որովհե – տեւ բարի ուսուցիչ Կոթվալտ կը փոխա – կերպուի Յիսուսի, որ կը փրկէ աղջնա – կը եւ կ'առաջնորդէ զայն երկնային ար – քայութիւն, մինչդեռ չար խորթ հայրը կը վնասուի եւ կը հալածուի Յիսուսի կողմէ: Այս չատ յուզիչ եւ դաւառական ոճով միամիտ եւ բնական թատերգու – թիւնը կը պարունակէ տագաչտիական յօրինուածք եւ Հրեշտակներու խումբը կ'երդէ փրկութեան երգ մը, որուչ նմա – նութեամբ կէօթէի «Ֆաուստին» վերջա – ւորութեան:

« Ֆլորիան Գայեր»ը (1895) սակայն ո – րոշ զարտուղութիւն մը կը մտցնէ Հա – ւպմանի թատերաբեմական ձեւին մէջ· թերեւս հակազրութիւն մը կարելի ըլլայ նկատել «ոստայնանկները»ի դանդուա – ծային բեմազրական ձեւին: «Գիւղացի – ութեան պատերազմները» կը կոչեն, 1525– ին ընկճուած՝ տարիներու տեւողու – թեամբ յեղափոխութիւնը, որ յառաջ և – կած էր Հում նիւթի փոխանակութեան տնտեսական նախնի ժամանակաշրջանէն դէպի զրամով առեւտուրի տնտեսական փոփոխութենէն պիւրոգրութիւնը վերջին ծայր թշուառութեան մատնուած էր, եւ կը չահագործուէր տապետներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ կղերա – ն հարստատիրական դասէն: Ֆլորիան Գայեր, թէեւ ինքն ալ տապետ մըն էր, բայց միացած էր պիւրա – գիներուն, ինչպէս Կէօց Ֆոն Պերլիչին – պըն», որ Կէօթէի նայնանուն գործին նիւթ եղած է:

Հաւսպման այս պիւրոգրնեբու պաշտ – պան հերոսական տիպարը կը ներկայա – ցնէր, վատահելով իր բարմակոդմանի բի – մագրական յաջողութեանց ... բայց չու – նեցաւ այն յաջողութիւնը, ինչ որ ունե – ցած էր Կէօթէ իր ժամանակին:

Վերադառնալով իր նախկին թատեր – կան ուղղութեանց Հաւսպման գրեց· «Միքայէլ Կրամեր» (1900), հայր եւ որ – դու պայքարին նիւթը չօչափելով: Եւ «Կառապան Հենչել» (1898) թատերգու – թիւնը, որ ճակատագրական վերլուծում մըն է եղեր· վերջաւորութեամբ այն մարդուն համար, որ իր կնոջ մահուան անկողնին մօտ խոստացած էր ծառայող աղջկան հետ չամուսնանալ, բայց վերջը խօսքը դրժելով ամուսնացած էր, եւ այդ անա – պատ կնոջ հետ անտանելի կեանքի մը դատապարտուած, որով ինքնասպան է – ղած էր: Վերջապէս յիշենք « Ռոզը Պեռնտ» (1902) պիւրգայի պեղեցիկ աղջի – կան տառապալից կեանքը, իր պեզեցկու – թեան իսկ պատճառով գոհ մը, ինկած եւ ... մանկասպան մը դարձած:

Հաւսպման գրեթէ անընդհատ արտա – գրած է, վերամշակելով նոյնիսկ քանիցս ուրիշներու կողմէ աշխատասիրուած եւ գրական գանազան ձեւերով գրուած նիւ – թեր, ինչպէս միջնադարեան հրաչավէպ « Տէո առմէ Հայնրիխ» , «Ռնտ Պիպպա Թանցա», (եւ Պիպպա կը պարէ), «Կրի – գերտա» , «Ինտուհտոխ», «Կարոլ կայսեր պատանդը» , «Թիլ Օյլընչփիկըլ» , «Կար – միր աքսորեալը», «Լոհենկրին», «Փարսի – ֆալ», «Ռոսխեւս» եւն· եւն·: Գրած է նաեւ վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ:

Հաւսպման, Նոպելեան մրցանակը 1912ին առանձին եւս մանաւանդ, իր գե – րման գեղեցիկ տեսակէտներ ներկայա – ցուցած է նաեւ քա – ղաքական վերելքայրումներուն՝ ուղերով – չուղելով ...: Խաղաղութեան խօսք կ'ը – նէր Նոպելեան մրցանակի առացման ա – ռեն, բայց, 1914ի պատերազմին առաջին օրերուն, Ռոմէն Ռոլանի իբրեն ուղղած կոչին կը պատասխանէր կայսերական Գերմանիոյ անհեղինակելի ոճով «պատե – րազմը պատերազմ է» եւայլն ըսելով եւ կը գրէր մարտական ոգեւորիչ քերթը – ւածներ: Ինք անձամբ ակարակամ ըլ – լալով Փրեսխացիներուն կողմէ գինուոր չէր առնուած երբեք եւ տեսուչն հետ – ւած էր անցքերուն՝ հայրենասիրական դղացումներով: 1918ին ուրախութեամբ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր սո – ցիալ դեմոկրատ կառավարութեան կըռ – նակ կենալու, գրելով թէ՝ գերման ժո – ղովուրդը հազար տարիէ ի վեր այսքան նշանակալից ապրում ունեցած չէր (ա – նկէ ամակապատութեան հաստատում եւ Վիլհելմ Բ. կայսեր հեռացումը գէպի Հոլանտա) նոյն տարիներուն սոցիալ – դեմոկրատ «Ֆորվերց» թերթին կողմէ առաջարկ եղաւ նախագահական թեկնա – ծութեան, բայց Հաւսպման «Գեոլինըս Թակլպլաթ» թերթին յայտարարեց թէ

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ
ՄԱՀԸ

—o—

— ... Գիշերը կ'որոշէի տամ, առաւ – ւան սառնան դէմս կը տնկուէր, ձեռքս կը բռնէր, չէր թողուր ու չէր թողուր:

Աւետիս էֆէնտին ջուրը խմեց, բայց ոչ մի ազդեցութիւն չարաւ:

Ներկաները նշմարեցին նրա տանջան – քը:

— Քա, դուն ի՞նչ եղար, Աւետիս է – ֆէնտի, հարցրեց Հազարխան խաթունը:

Աւետիս էֆէնտի ոչինչ չպատասխա – նեց:

Նրա առաջ էլ, հին յուշերի մթին խո – րութիւնից, բարձրացաւ եւ կանգնեց մի որբ, կենդանի եւ պայծառ, մի որբ, զր – խիկոր եւ խեղճ, որի արդար իրաւունքը կուլ էր տուել ինքը Աւետիս էֆէնտին:

— Կիւրեղ աղա, Հազարխան խաթունը չիտակ է, սրտիդ ադէկ չէ, հերիք է պատմես, ամէն մարդ ըլ իր կենաց օրհ – նուն մէջ պզտիկ մզտիկ անարդարու – թիւններ ըրեր է, ասաց Աւետիս էֆէն – տին:

— Վէ, Աւետիս էֆէնտիս, չէ, իմ ը – րածներդը պզտիկ չեն, պատասխանեց Կիւ – րեղ աղան եւ սկսեց ազաղակել·

— Եկաւ, եկաւ, կինէ եկաւ ...

— Ո՞վ եկաւ, հարցրեց կինը ձեռքը բռնելով:

— Աբգարին եթիմը եկաւ ...

Աւետիս էֆէնտին, ահարեկուած, գը – րեյէ լեզապատառ, մէկ երկու անգամ սայթաքելով տախտակամածի վրայ, հա – դիւ կարողացաւ իրեն դուրս գցել:

— Հազարխան սատկիս դուն, կ'երեւայ ութ ոսկին չզրկեցիր ... բղաւեց Կիւրեղ աղան:

Հազարխան խաթունն էլ վախեցաւ եւ ցնցուեց, խակապէս չէր ուզարկել, գրել էր գողնոցի գրպանը:

— Հիմա, հիմա կը գրկեմ ... Սրբուն, չըլլելիք, ի՞նչ եղար:

Սրբուհը, որ բակում խաղում էր, վեր վազեց:

— Սրբուն, օղուլ, էս տասը ոսկին տար Աբգար աղայենց Մկրտիչին տուր, լսէ պապս բաւ քի՝

— Պապս բաւ քի՝ ես քեզ մեղայ, լրա – ցրեց Կիւրեղ աղան:

Սրբուհը թռաւ:

Ցանկարծ, Կիւրեղ աղան ժպտաց:

— Հը, եթիմը Սրբունին եաւէն գնաց, որ ոսկիները առնէ:

— Հա, հա, թող առնէ ու հանդարտի:

— Ես ըլ հանդարտիմ:

— Ան որ հանդարտի, դուն ըլ կը հան – դարտես, վատահացրեց Հազարխան խա – թունը:

Մի պահ խակապէս հանդարտութիւն տիրեց: Աչերով Կիւրեղ ա – ղան նայեց չուրջը: Ոչ ոք կար: Աւետիս էֆէնտիի եաւէից գնացել էին եւ միւս հարեւանները:

— Աւետիս էֆէնտին ո՞ւր գնաց·

— Գնաց, փախաւ:

— Փախաւ, հա:

— Ինչո՞ւ:

— Ով գիտէ, էնոր տակն ըլ չատ բան կայ:

— Ըտո՞ւ տակը չիկայ, բոլորն էլ գող են, ամա մենակ ես էսպէս եղայ:

Տիրող հանդստութիւնը երկար չտեւեց, որովհետեւ Կիւրեղ աղան նորից սկսեց բղաւել, այս անգամ էլ աւելի բարձր եւ սարսափած:

— Քրզի ի՞նչ եմ ըրեր, քրզի ի՞նչ եմ ըրեր ...

Հազարխան խաթունը եաւէ գարձաւ եւ ինքն էլ ճչաց·

— Վույ, մայրիկ Աստուածածին ...

Ներս եկողը վերի թաղի քահանան էր, Տէր Համբարձումը, բայց Կիւրեղ աղան նրան տեսնելքի տեղ դրեց· նա այլեւս չէր կարողանում զանազանել իրականութիւ – նը տեսնելքից, խղճի առաջ ցցուող պատ – կերը՝ բնական պատկերից, իսկ Հազար – խան խաթունը, բոլորովին չտպատելով Տէրտէրին, կարծեց թէ տէրտէրը չէր, այլ Կիւրեղ աղայի տեսնելքը, որ սկսեց իրեն էլ երեւալ:

— Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս հանդս – ատցնէ զձեզ, ասաց Տէր Համբարձում եւ, կրծքի գրպանից հանելով խաչը, ե – րեք անգամ խաչակնքեց Կիւրեղ աղայի եւ Հազարխան խաթունի վրայ, մօտեցից ներքեւ բառեւ թափելով:

— Տէր ողորմեա, տէր ողորմեա, տէր ողորմեա ....

Հազարխան խաթուն անմիջապէս հան – դստացաւ եւ ինքն էլ խաչակնքեց, նրա համար պարզ եղաւ, որ տէրտէրը ուր – ուական չէր, այլ կենդանի մարդ, բայց Կիւրեղ աղայի հոգու վերջին սիւները խորտակուեցին, որովհետեւ քահանայի երեւալն արդէն մահուան առոյգ գալուս – տր համարեց:

Տէր Համբարձումն եկել էր չատ քան – քուչ ձեւով հասկացնելու Կիւրեղ աղա – յին, որ առաւօտեան իր վճարած երեք պաւաթի գինն աւելի էր, քան եթէ վեցի համար սովորական գինը վճարած լի – նէր, բայց փողոցում հանդիպելով հա – րեւաններին եւ խմանալով նրանցից որ Կիւրեղ աղան իր վերջին ժամերն էր ապ – րում, ներս էր մտել, իբրեւ թէ հիւան – դին մխիթարելու համար:

— Տէր պապա, դողցածներս եա տուի, բսէ կը փրկուի՞մ, հարցրեց Կիւրեղ ա – ղան:

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՎԵՆՑ

(10 Շար·)

ԳՈՒՇԱՑԵԳ

ՀՈՒՇԱՐԱՆ ՄԵԾԱՐԵՆԻ ՏՈՒՆԸ

Ալեքսանդր Մուշեղի Մուրացանը տասնվեց տարեկան էր, երբ հայրը՝ Հարություն աղան, որոշեց նրան ամուսնացնել իր եղբոր՝ Մանվել աղայի աղջկան հետ։

Մանվել աղան, որ, ինչպես ասում էին, «շքեղ ու շռայլ կյանք էր վարում», ուներ մեծ տուն, խանութ, արտադրամասեր, ագարակներ, ձիեր, կառքեր, ոսկի, արծաթ, ամեն ինչ։ Նրա միակ աղջիկը՝ Հռիփսիմեն, հազվագյուտ գեղեցկուհի էր։ Ինչպես ասում էին, «ոչ մի պակասություն չկար նրա մեջ»։ Ուստի Հարություն աղան ուրախությամբ ընդունեց եղբոր առաջարկությունը։

Ամուսնությունը կատարվեց 1921 թվականի հունվարի սկզբներին։ Հարսանիքը տևեց մի շաբաթ։ Հյուրերի համար մորթեցին հարյուրավոր ոչխարներ, տասնյակ եզներ, հարյուրավոր հավեր, սագեր, հնդկահավեր։ Գինին հոսում էր գետի պես։ Հարսանիքի ամենաշքեղ հյուրերը Ալեքսանդր Մուրացանն ու նրա ընկերները եղան։

Հռիփսիմեն ամուսնացավ, բայց մնաց Մանվել աղայի տանը։ Ամուսինը՝ Մուշեղ Հարությունյանը, ուսանում էր Մոսկվայի համալսարանում։ Նա ամռանը գալիս էր Գյումրի, ձմռանը՝ Հռիփսիմեն գնում էր Մոսկվա։

Ալեքսանդր Մուրացանը Հռիփսիմեի ամուսնությունից հետո ևս երկար տարիներ մնաց Գյումրիում։ Նա ապրում էր Մանվել աղայի տանը, ուտում-խմում նրա հաշվին, գրում էր իր գրքերը, ընկերանում էր Գյումրիի մտավորականության հետ։

Մանվել աղան մահացավ 1932 թվականի ամռանը։ Հռիփսիմեն ամուսնու հետ եկավ Գյումրի։ Ալեքսանդր Մուրացանը հեռացավ Գյումրիից։ Նա ապրում էր Երևանում, Ծաղկաձորում, Սևանում, Ամբերդում, Մոսկվայում, Ղրիմում, Կովկասի տարբեր վայրերում։ Հռիփսիմեն ամուսնու հետ մնաց Գյումրիում։

Ալեքսանդր Մուրացանը մահացավ 1945 թվականի հոկտեմբերի 10-ին Բաքվում։ Նրան թաղեցին Երևանում։ Հռիփսիմեն ամուսնուց հետո ապրեց ևս 18 տարի։ Նա մահացավ 1963 թվականի հունվարի 11-ին, «2300 նկուղներ» վեպի հրատարակությունից մի քանի ամիս առաջ։ Նա թաղված է Գյումրիի հին գերեզմանատանը։

ՄՈՒՐԱՑԱՆ, (Ցարտ)։ — Ալեքսանդր Մուշեղի, ծնվել է 1882 թվականին, Շարթ գյուղում, մահացել է Երևանում 1945 թվականի հոկտեմբերի 10-ին։ Հայ գրող։ Ավարտել է Գյումրիի ուսումնարանը։ Աշխատել է Գյումրիի, Երևանի, Ղրիմի, Մոսկվայի, Կովկասի տարբեր վայրերում։ Գրել է «Ծաղկաձոր», «Ամբերդ», «Սևան», «Ղրիմ», «Մոսկվա», «Կովկաս» ուղեգրությունները, «Ամբերդի ավերակներ» պատմվածքը, «Ծաղկաձորի ավերակներ» վիպակը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկրորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երրորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորրորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսաներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսաներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսաներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քսանիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեսնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի քառասնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հիսնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վաթսնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթանասնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութսնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսներորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսներկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսներեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննսնիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհարյուրիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երկհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի երեքհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի չորսհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի հինգհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի վեցհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի յոթհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի ութհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի իննհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասնմեկհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներկուհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասներեքհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասչորսհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասհինգհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասվեցհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասյոթհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարմեկերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարերկուերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարերեքերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարչորսերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարհինգերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարվեցերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարյոթերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարութերորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տասութհազարիններորդ մասը, «Ամբերդի ավերակներ» վեպի տաս

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահրամ Պարկիրճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր կնոջ՝

ԱԼԻՍ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին աղբոցեալին յիշատակը կը յարգողները։

ՍԻՆ ԼՈՒԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի հասարակութիւնը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դըպրոցի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Ա.) Թաղականութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում։ Բ) Նոր թաղականութեան ընտրութիւն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր։

Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84։

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին։

Կը պատարագէ Հ. ԳԷՈՐԳ ՊԱԼԵԱՆ

Կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ.Վ. ՍԷԹԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ի՞նչ տեսաւիք Տիեզերական Ժողովի Ա. նստաշրջանին»։

ԿՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վանտէօզ մը որ լաւ մէքենագրել դիտայ (տաքթիլօ), վայլուն ապագայ ապահովուած է։ Դիմել՝

Ets DARONIAN
115, Rue d'Aboukir
CEN. 20-86

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՑ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, տօն Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին, օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ մատուցուած պատարագէն ետք, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեց. չափիկներու չինութեան նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին։ Եկեղեցական նուիրատուները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փափիյօն մը կարասինեղով, ամէն յարմարութիւններով, աչխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել.—

OBS. 46-02

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆԶՈՅԻ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ։

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան չուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԻԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ։

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները։

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՒԻՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂԱՑ

Լիոնի Կրթ. Մարմինը, կը հրաւիրէ «Հայկազեան» վարժարան աշակերտուհիներու եւ չունեցող բոլոր ծնողքները, ծնողական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ սրահը, այս կիրակի ժամը 3ին։ Այս առթիւ պիտի հաղորդուի կրթական եւ դպրոցի վերաբերեալ տըրուած որոշումներն ու մշակուած ծրագիրները։ Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Ազգ. Մխիթեան եւ Կրթ. Մարմնոյ կազմը։

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ԶՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփալատիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կռուվարեցիք» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին։

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒՐԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԻՏԶԵԱՆ

Առատ կերուխում Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլ կայարանը, Սարսէլի վերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը։

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ագգային Տան մէջ,

ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի դանէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծնունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար։

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի կիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի։

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre : Les Jupiter's

BAR BUFFET JEUX

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ **ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻԻ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ զեղեցիկ երգերը.

1·— ԱԼԵԼՈՒԿ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2·— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3·— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4·— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5·— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (երկինքի երկնից), 6·— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7·— ԱՒԱԴ ՀԻՆԴՇԱԲ ԹԻԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննաւա, Տարածեալ), 8·— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգչախի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ դունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները։

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ։

(Գինն 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

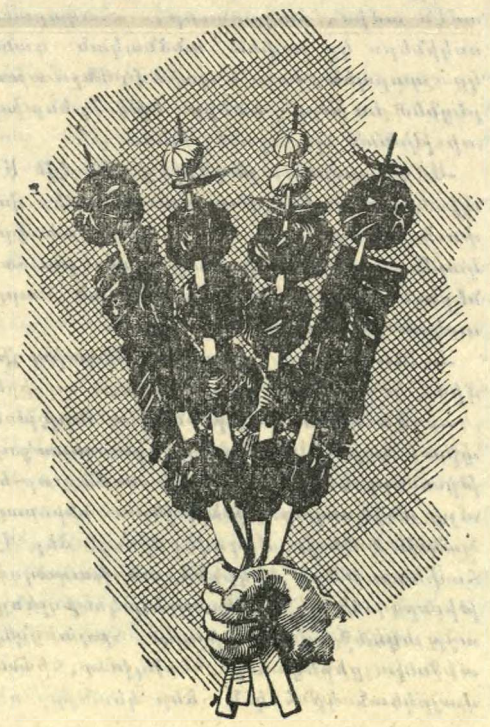

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 16 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9483 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5384

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

—o—

ԽՄԲ.— Առջի օր լոյս տեսաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթը՝ Հայաստան, որ նոր շրջան մը կը սկսի իբրեւ շաբաթաթերթ: Այս առթիւ ողջունելով մեր պաշտօնակիցը, կը վերահրատարակենք մեր ողբացեալ խմբագրապետին «Խօսքը» գրուած՝ 1939 Յունուար 24ին, Հայաստանի առաջին թիւին հրատարակութեան (Փետրուար 10) նախօրեակին, առանց վերարտադրելու այն դառն խորհրդածութիւնները, զորս կ'ընէր ի տես թերթին միայն ֆրանսերէն լեզուով հրատարակութեան:

×

«... Բայց կեանքը իր օրէնքներուն ու պահանջներն ունի:

Արդէն հասած է սերունդ մը, շրջանաւարտ՝ բարձրագոյն վարժարաններէ:

Բոլորն ալ ուծացած, այլասերած աշխարհաքաղաքացիներ չեն: Շատերը կրցած են պահել մայրենի լեզուն եւ հայկական դիծ մը՝ շնորհիւ ծնողքներու հոգածութեան եւ իրենց՝ պատանիներու եւ երիտասարդներու դիտակցութեան: Ուրիշներ լեզուն կորսնցուցած ըլլալով հանդերձ, կը պահեն ազօտ կայծեր՝ հայկականութեան եւ պարտաճանաչութեան: Եւ վերջապէս երրորդ դաս մը՝ աւելի հասակաւոր, ճամբէն չեղած ըլլալով, կարծես անմատչելի կը գտնէ հայկական դիրն ու լեզուն:

Ունի՞նք հրաշագործ միջոց մը, մայրարմատին կապելու այս բազմութիւնները, որոնք արդէն զառիթափին վրայ կը գտնուին:

Չկան հրաշագործ միջոցներ, մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ: Հարթիչ գլանը անխնայ կը տրօրէ շատ մը կամեցողութիւններ եւ ծրագիրներ, յաճախ վհատում պառճառելով:

Ուրեմն, երբ ցանկալին ժայռերու կը զարնուի, հարկադրուած ենք փորձել կարելին: Բոլոր կարելի միջոցները:

Այդ միջոցներէն մէկն է այս պողոտաներուն վրայ հասած սերունդին խօսիլ իր սորված լեզուով: Խօսիլ ու գրել՝ անոնց մէջ ալ վառ պահելու համար ազգային դիտակցութիւնը, անկախ եւ ամբողջական հայրենիքի մը գաղափարը, յանուն ազատութեան պայքարելու տենչը: Մէկ խօսքով, բոլոր այն կայծերը որ կը խանդավառեն այս արմատախիլ եւ ցիրուցան ժողովուրդը, իր ճակատագրին բարելաւման համար:

Եւ ահաւասիկ նոր հրատարակութիւնը:

Անշուշտ միայն երիտասարդներ չեն որ պիտի լեցնեն թերթը: Որքան ալ խանդավառ, այս ափ մը «շրջանաւարտ»ները միշտ ալ կարօտ են երէցներու շունչին եւ աջակցութեան:

Բայց նոր հրատարակութեան գլխաւոր արժանիքը այն պիտի ըլլայ որ, իրենք երիտասարդները հայրենասիրական ներշնչման եւ գործնական աշխատանքի անդաստան մը պիտի ունենան, մշակելու եւ հայկական գաղափարներ տարածելու համար: Ոչ միայն հայկական այլեւ օտար շրջանակներու մէջ:

Եւ բնականաբար անոնք նախ պիտի սերտեն, որպէսզի կարենան արտայայտել:

Այս ձեռնարկին շնորհիւ, անշուշտ հետզհետէ երեւան պիտի ելլեն բազմաթիւ Ֆրանսախօս պատանիներ եւ երիտասարդներ, որոնք զրկուած էին հայկական մթնոլորտէ:

Ընթերցողներուն հետ, գրողներ ալ կրնան երեւան գալ անոնց մէջ, նման «Հայաստան»ի ափ մը երիտասարդներուն, որոնք որոշ ներշնչում, վարժութիւն եւ պաշար ստացան, շնորհիւ իրենց նախաձախնդրութեան եւ զանազան դասախօսութեանց:

Ամէն պարագայի մէջ, փորձ մըն է որ կը կատարուի, լրացնելու համար հասունցած պահանջ մը: Կը հաստատուի ժամադրավայր մը, համախմբելու համար նոյն տենչերով տոգորուած տարրերը, ամէն ուր որ կը գտնուին:

Եւ մենք սրտանց յաջողութիւն մաղթելով, կ'ուզէինք որ այս տղաքն ալ իրենց կարգին մեղմացնէին բռնի պանդխտութեան կղզին: Անոնք ալ իրենց լաւագոյնը տրամադրէին, կանգուն պահելու համար մանաւանդ իրենց սերունդին բարոյական կորովը:

Մեղքը մերը չէ, եթէ ստիպուած ենք սերունդ փրկել նաեւ օտար լեզուով, անդլերէն կամ Ֆրանսերէն, հաշտեցնելով միջավայրին գիտելիքները՝ մեր հիմնական պահանջներուն հետ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

ՌԸՍՔ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԾՈՎԱՅԻՆ ՈՒԺ Կ'ՈՒՉԷ

—o—

Ամերիկացիք միշտ կը փափաքին հիւլէական ծովային ուժ մը ստեղծել Ատլանտեան ուժին մէջ կամ առնուազն անոր հակակշռին տակ: Այս առաջարկը բերաւ Արտաքին նախարար Տին Ռըսք Ատլանտեան ժողովին որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցին Փարիզի մէջ:

Ռըսք չեշտեց ի մասնաւորի թէ Եւրոպացիք պէտք է համաձայնին թէ ի՞նչ ձեւով պէտք է կազմուի հիւլէական այդ միասնականութիւնը, ինչպէս նաեւ ծախքերը բաժնելու կէտին շուրջ: Բաւական դժուար հարց մըն է քանի որ հիւլէական մենաշնորհը, դժուար կարելի է բաժնել, նոյնիսկ անկարելի: Ի՞նչպէս բաժնել կոճակին վրայ կոխելու իրաւունքը: Իսկ եթէ նոյնիսկ բաժնելու կարելիութիւն ըլլար, պէտք չէ մոռնալ թէ ամերիկեան Ծերակոյտը ցարդ չէ ջնջած Մաք Մահոն օրէնքը որ կ'արգիլէ Ամերիկայի հիւլէական իր գաղտնիքները բաժնելու:

Հաւանական չէ որ Եւրոպացիք նոր ծախքերու մէջ մտնեն, հիւլէական ուժի մը ստեղծման համար: Արդարեւ արդէն Ամերիկացիք «խնդրած» են իրենցմէ որ բարձրացնեն իրենց դասական զինումը հասնելու համար նախատեսուած 30 զօրաբաժիններուն: Եւ ի՞նչպէս համոզել Եւրոպացիները որ վճարեն հիւլէական ուժի մը հսկայ ծախքերը առանց գիտնալու թէ ի՞նչ ձեւով պիտի կարենան, օր մը, զայն օգտագործել: Գերմանացիք ըսին թէ դէմ չեն հիւլէական հաւաքական ուժի մը, բայց ոչ մէկ նախաձեռնութիւն կը ստանձնեն այդ ուղղութեամբ:

Գալով, Ֆրանսայի ծանօթ են իր վերապահութիւնները:

× Ժընեւի ապազինման 17ներու ժողովին, Տին յանուն Միացեալ – Նահանգներու յայտարարեց — Եւրոպայի կամ ուրիշ վայրերու մեր զինակիցները չենք լքեր: Թոյլ պիտի չտանք որ Ատլանտեան զինակցութիւնը 15 կտոր ըլլայ մինչ խորհրդային զինուորական զօրաւոր մեքենան եղածին պէս պիտի մնայ արեւելեան Եւրոպա, միացեալ հրամանատարութեան մը տակ:

ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԱՀԸ

—o—

Մի նենգ գլուխ յղացաւ չեղեալ յանցանք մեզ համար,
Տնօրինեց մեր բախտը անարժան մի ձեռք,
Մեր քերթութեան գարունը չեղած բեղուն, լի ամառ՝
Յանկարծ դարձաւ մահաշունչ եւ դաժան ձմեռ:
Մեր երգերի թերթերը եղան աւար ու ցրիւ,
Ինչպէս վարդի թերթիկներ՝ բիրտ հողմի բերան,
Ինչպէս հայ որբ մանուկներ՝ գերի հրի եւ սրի,
Անօթեւան, թափառիկ հալածուած կորան:
Օ՛, ես գիտեմ, որ կը գայ վերածնման այգ նորից.
Մեր երգերը կը հնչեն իբրեւ գարնան ձայն,
Փիւնիկի պէս յարութիւն կ'առնեն նրանք մոխիրից
Եւ շուրթէ – շուրթ կը կապեն սիրոյ ծիածան:
Սակայն հիմա ցաւն է խոր, անասելի, անբարբառ...
Ի՞նչպէս ասեմ, թէ մեռար բանտի մէջ մենակ,
Դու, որ շքեղ ջահ էիր միշտ շողշողուն, բոցավառ,
Հանգար, ինչպէս մուրացկի նուաղուն ճրագ:
Դու կռեցիր փոթորկոտ այնքան երգեր պայքարի,
Վառեցիր մեր արուեստի այգը շողշողուն,
Հազարների յուզեցիր, կռուի հանած քաջարի,
Բայց հնձեցին քեզ որպէս անհատիկ ցօղուն:
Չեղաւ մի ձեռք հարազատ՝ շոյէր ճակատը քո վէս,
Սիրող շուրթեր կանացի շուրթերիդ չիջան,
Ոչ մի մանկան ճռուողիւն, ոչ մի ձայն չհասաւ քեզ,
Ոչ մի ժպիտ չծաղկեց դէմդ՝ իբրեւ ջահ,
Այդպէս հանգար: Մի գիշեր բանտի խցից գաղտնաբար,
Քո մարմինը տառապած անյայտացրին. ո՛ւր...
Դու չունեցար գերեզման, գուցէ՝ դագաղ չունեցար:
Ո՛հ, ի՛նչ շքեղ հատուցում երգիդ ի տրիտուր:
Ոչ մի կաթիլ ջերմ արցունք, ոչ մի պսակ, ոչ մի վարդ,
Լաց լինելու մրմունջի իրաւունքից զուրկ
Ես՝ խորտակուած, բայց վաղուայ յարութեամբդ հպարտ՝
Իմ հոգու մէջ արեցի անպատմելի սուգ..
Ո՛վ պատմութեան նժարներ, արդարադատ, անկաշառ,
Չեզ եմ յանձնում իմ սիրտը, իմ խիղճը մաքուր,
Չեզ եմ յանձնում Չարենցի վախճանն ահեղ, անարդար,
Մեր դպրութեան այս հոյլի վիճակը տխուր:
Ո՛վ գաղափար, որիդ մենք նուիրեցինք բան ու սիրտ
Եւ որ ամբողջ աշխարհում դառնալու ես կեանք,
Այս բանտի մէջ մնում եմ քո զինուորը անբասիր,
Իմ այս կանչը չթողնես դու անարձագանգ:

1937 Դեկտեմբեր

×

ԵՐԳ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Իմ խոշտանգուած բարեկամ, նորավկայ նահատակ,
Կոտրած սառոյց – կաշկանդում, ինչպէս գարնան գետի ձայն,
Անունդ հնչում է կրկին մեր հայրենի երկնի տակ
Եւ անցնում է շրթից – շուրթ, իբրեւ սիրոյ ծիածան:
Փիւնիկ թռչուն, որ այրուած մեր երգերի մոխրից
Ժողովրդեան մեծ սիրոյ զօրութեամբ դու առած կեանք՝
Սաւառնում ես տիրաբար երկրի վրայ մեր նորից,
Իբրեւ վկայ յարութեան, յարութեան երգ ու բերկրանք:
Անմահ, ինչպէս ժողովուրդ, ժողովրդեան բան ու բառ,
Սերունդների յոյզերի եւ յոյսերի տաղարան,
Հազարամեայ տաճարի սրբատաշ քար ու մարմար,
Նորից մաքուր գնում ես դէպի գալիքն անվարան:
Այս հեռաւոր ձիւներում բեւեռամերձ աշխարհի,
Զգում եմ վեհ թեւթափը եւ դղիրդը հանճարիդ,
Որ սեւասիրտ վհուկներ, լոյոլլաներ մեր դարի
Խեղդել էին կամենում գարշ ձեռքերով մահառիթ:
Ինչքան շուրթեր հնչում են քո անունը սիրավառ,
Նոյնքան նզովք կարդում են դահիճներին իմ եւ քո...
Իմ հանճարեղ բարեկամ, ուսուցիչ եւ հոգեղբայր,
Փառք քո շքեղ յարութեան, յաղթանակին մեր ոգու:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

1954 Ապրիլ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՐԻՆԸՌ Բ. հրթիռը յաջողութեամբ կատարեց իր պաշտօնը եւ «քսուեցաւ» Արուսեակ մոլորակին, ուրկէ կը ղրկէ շահեկան տեղեկութիւններ:

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ նշանաւոր Ժոքոնտը որ Լուվրի գլխաւոր հարստութիւններէն մէկն է, Ֆրանս շոգենաւով Ամերիկա կը փոխադրուի, ցուցադրուելու համար: Ֆրանսայի մէջ շատ մեծ վրդովում յառաջ եկաւ այս առթիւ, եւ Ֆիկառօ գլուխն անցաւ արշաւանքի մը որ կ'ուզէր պատկան իշխանութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել այս գայթակղեցուցիչ արարքին առաջքն առնելու համար: Բայց ապարդիւն, Անտրէ Մալրօ տուած արտօնութիւնը ետ չառաւ:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ Ազգաժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, 82 ձայնով որպէսզի Փորթուկալ ճանչնայ Անկոլայի ինքնորոշման իրաւունքը: Ֆրանսա, Պելժիա, Անգլիա եւ Ամերիկա դէմ քուէարկեցին:

ԻՏԱԼԻՈՅ լրագրողները ութ օրուան համար, գործադուլ հռչակեցին: 25 առ հարիւր յաւելում կը պահանջեն: Ոչ մէկ թերթ լոյս կը տեսնէ Իտալիոյ մէջ:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ կարգ մը անդամներ ըսկըսած են ճնշում բանեցնել Մոներվիլի վրայ որպէսզի հրաժարի: Արդէն թեկնածուներու անուն ալ կը տրուի ինչպէս՝ Էտկար Ֆօռ: Ծերակոյտի մեծամասնութիւնը, ցարդ, իր նախագահին կողքին է:

ԵՄԷՆ մտադիր է ի մօտոյ փակելու Սանաայի օտար այն դեսպանատունները, որոնք չեն ճանչցած Եմէնի հանրապետական նորաստեղծ վարչակարգը:

ԵՐՈՒԽԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

—o—

Ա.

«Ամիրային աղջիկը» իբրեւ թէֆնիկ, խորհ եւ աշխարհ, վէպը կը պատկանի իրապաշտ շարժումին եւ վիպումի գետնին վրայ աճոր գերագոյն ճիգն ու յաջողուածքը կը ներկայացնէ»:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(«Հայ Գրականութիւն»)

« Շշմա՛ծ եմ ուղղակի: Օշական ինչ որ արժէք, մնայուն արժէքներ կը գտնէ Երուխանի գործին մէջ: Հա՛ կառակ ընդունուած համբաւի մը, հարեւանցի՛ է իր ծանօթութիւնը պարբնթիներու եւ ասոնց կեանքի մասին: Իր հոգեբանական վերլուծումի էջերը՝ գլխու ցաւ տուող շաղակրատութեանց դէմքեր »:

ՀՐԱՉ ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ

(«Բագին» թիւ 11)

Երուանդ Սրմաքէշխանլեան, գրական ծածկանունով Երուխան, արեւմտահայ վարպետ արձակագիրներէն է, որոնց մասին, ցաւալի է ըսել, չատ քիչ բան կը գրուի, հանդիսաւոր տխուր ամէներով մեայն:

Երուխանի պատմուածքներու հորիզոնը մարդկային հոգիներու թշուառութիւնն ու կարօտութիւնն է: Բնութիւնը բացակայ է հոն, կամ հազուադէպօրէն ներկայ: Մարդկային ողբերգութիւնը ժամանակ չի ձգեր փոխադրուելու բնութեան գրկին մէջ, ուր մարդ էակը, յոգնած, մաշած եւ դժդոհ սովորական կեանքի բացառական երեւոյթներէն, խանդավառութեան խռովքները կ'ունենայ եւ կը սփոփուի: Հազուադէպ պահերուն սակայն, ան կարօտով կը փնտռէ բնութեան մէկ տեսարանը, իր հոգիին մեղմացումը փարատելու համար:

Վրէժը, գաւառական ընտանեկան ողբերգութեան մը պատմութիւնն է, որուն նախանները աւելի կանուխ կարդացեր է – ինք Թլկատինցիին եւ Ռուբէն Զարդարեանի գրչէն ելած: Երկուքն ալ Խարբերդէն, ուր տեղի ունեցած է այս դէպքը եւ ուր պաշտօնով հաստատուած էր Երուխան, իրրեւ տեսուչ Մկռիրչի Կեդրոնական Վարժարանին: Ընտանեկան տռամմ մը, որուն երկու անձերը, կինը դիւղին մէջ եւ ամուսինը՝ Ամերիկա, իրարմէ հեռու ապրած են :երիտասարդը պանդխտութեան կը մեկնի, իր կեանքը չահելու համար, հազիւ տարի մը ապրած ամուսնական կեանքը, կինը յանձնելով իր ծնողաց եւ իր երբեմնի գործոցական ընկերոջ ու բարեկամին (որ քենկալն էր) խնամքներուն: Այս վերջինը սակայն, նախ կը փորձէ իր քենիին պատուին դպնալ, եւ յետոյ կը ստեղծէ այնպիսի պայմաններ, որոնց մէջ իր հէք քենին կը մեռնի, միրանալու համար ծնողացը ամբողջ հարստութեան: Երուխան չոգենաւին մէջ հանդիպած էր Ամերիկայէն իր ծննդավայրը վերադարձող այս մարդուն, որ հայրենիք կը վերադառնար վրէժ լուծելու համար: Կ'անցնին չատ ամիսներ եւ օր մը, Մկռիրչի առաջնորդարանը նստած պահուն, Երուխան զարմանքով կը տեսնէ Ամերիկայէն վերադարձողը, իր քենեկալին հետ: Առաջնորդարան կուգայ՝ յին ամուսնական հրամանագիր մը առնելու համար: Եւ Երուխան արդարօրէն կը վերջացնէ իր պատմութիւնը: «Այս պատահարէն ի վեր միտքս դրած եմ չհաւատալ ամէնէն դառնաթուրմ ցաւերուն իսկ »:

Իրենց բնակիչներուն պէս, պատմութեան միջավայրը, ընտրած մարդոց բնակարաններն ալ խեղճ ու թշուառ են: Կքած ու փլած հիւղակներ, լոյսէ զրկուած ու ցած առնեակներ, խոնաւ ու օդէ զրկուած տնակներ, որոնք ծուխէն դուրս ցցուած ժայռերու կը կրթընին յաճախ, անշուք, ողորմելի արտաքինով, ինչպէս հոն ապրողները, ընդհանրապէս ձկնորսներ, մեծ հոգերով, սիրող ու կարեկցող սիրտերով, որոնք կը բնակին գարշահոտ ու փոչեթաթաւ խուցերու մէջ եւ ուր կը տեսնուին մրոտած փոքր սաներ, մէկ երկու պնակներ, հին դեղնած սպիտոս մը եւ կանթեղ մը, որուն ապօտ լոյսն ունին դժբախտ բնակիչները: Այս մթնոլորտին մէջն է որ Երուխան կ'ապրեցնէ միշտ տառապած մարդիկ, կեանքին դառնութիւնը ճաշակած ծերունիներ, իրենց զրկուած ու ապրուստն թոռներուն հետ :

« Ամիրային աղջիկը» վէպին մէջն ալ ունինք, ճիշդ քոմը ապարանքներուն, անչուք, թշուառ եւ աներեւակայելի անկիւններ, ուր մարդիկ կ'ապրին, լոյսէ եւ ջերմութենէ զուրկ, կարեկցութեան արժանի տիպարներ :

Երուխան իր խոնարհներուն մէջ կը սիրէ ապրեցնել արդիւնած աչքեր : Ձկնորսներ ու նաւավարներ, որոնք հարուստ աղջիկներու կը սիրահարին, եւ սակայն իրենց ընկերային վիճակը թոյլ չի տար նման ամուսնութիւններ: Համր եւ խուլ մարդիկ, որ վախով ու դողով կը փորձեն նայիլ լոյս – երես աղջիկներուն:

Իր խոնարհ հերոսները կոչտ ու անտաշ արտաքին՝ եւ սակայն խանդավառ, աչխատասէր եւ դիւրայոյզ հոգիներ ունին: Երուխան կը սիրէ անոնց հոգիներուն, անոնց սիրտերուն խռովքները մեղմ պատմել: Անժառանգներուն եւ զրկուածներուն փոքրիկ վէպերը եւ անոնց հակադրութիւնները կը սիրէ երեւան հանել :

Պատմութիւններուն նիւթը, կ'ըսէի, ձկնորսներու եւ ջրհանկիրներու միջավայրէն առնուած, միշտ տխուր վերջաւորութեամբ: «Սերինա» պատմուածքին նիւթը, ընդհակառակն զրական վերջաւորութիւն մը կ'ունենայ : Լութիկ եւ Սերոբ, տղայ տարիքէն երկու սրտակից եւ անբաժանելի ընկերներ, երկու քաջ ջրհանկիրներ, լաիտքին մէկ կատակովը, կը սիրահարին միեւնոյն աղջկան, Սերինային: Վերջինին տան մէջ, ուր երեկոթէ մը հրաւիրուած էին երկու ընկերները, աղջիկը կը պարէ, նախանձի դպա – ցումը օձի մը պէս կ'արթընցայ երկու կտրիճներու հոգիներուն մէջ :

« Ես ես աղջիկը պիտի առնեմ, կ'ըսէ Սերոբ, խուլ ձայնով մը:

« Ես պիտի առնեմ, կը պատասխանէ Լութիկ, զսպուած մռնչիւնի մը պէս» :

Եւ այդ օրէն սկսաւ կրտութիւն մը առաջ կուգայ երկու բարեկամներուն միջեւ, աղջկան նայուածքին տակ : Այդ սէրը երկուքին կեանքն ալ կը թունաւորէ: Ֆիզիքապէս ալ կը քայքայուին: Այս վիճակը սակայն անոնց հոգիներէն կը վանէ հետզհետէ տաւտութեան զգացումը, զոր ունէին իրարու հանդէպ : Օրին մէկը կը լսեն թէ Սերինան կ'ամուսնանայ : Եւ այդ օրն իսկ երբ անխոսափ իրարու կը հետեւէին, «Ապատեցանք» կ'ըսեն: «Եւ երկու բարեկամները, կ'եղբայրացնէ երուխան, ինքնաբերաբար իրար ձիտ նետուելուն, համբուրելին զի – րար խանդագատանքով, լացին, հեկեկալով լացին, տուռ սկսս, երկարօրէն , վերջին իշնոյ ձիւնի ճերմակ ծուէններուն մէջ»:

Երուխան ոչ միայն ձկնորսներու եւ թշուառութեան մէջ տառապող մարդկային արարածներու հոգերանն է, այլեւ բնութենէն անժառանգներուն սրտակից բարեկամը: Այդ միջավայրէն իր ընտրած տիպարները փիզիքական տհարութիւններ ունին յաճախ, կոյր, խուլ, համր ու կուզ, մարդկային իմացական կարողութիւններէ զրկուած ու վարի աստիճան – ներուն վրայ գտնուող էակներ, որոնց պատմութիւնները ողբերգութիւնը խանդագատանքով կը պատմէ մեզի, առնոնց զրկուած հոգին կարդալով ու մեծ կարեկցութեամբ: Երբեմն բառ մը, նախադասութիւն մը կը բաւէն անոնց արտաքին ու ներքին պատկերը տալու համար, արժանիք մը, որ արուեստագէտ դրագէտը կը գտնորոշէ պատմողներու սովորական բաղմութենէն : Կումիկը, կուզը պատմուածքին հերոսը, որուն խամպուռ պախալը, խիստ յատկանշական մակդիրն ալ կուտային, նոյնքան յատկանշական է երուխանի արուեստին տարբերը իր մէջ համախմբելով: Ան չատ վարպետօրէն կը վերլուծէ զգացնոտ հոգիներուն, «Եսը, ցեղակցութենէ զուրկ, մարմնական վայելչութենէ զուրկ զրա – նուելուն ահաւոր ու անդարմանելի վիշտը, որ վիշտերուն աստիճաններն է ու էն աւերիչը »:

Կուզը պատմուածքը խտացումն է բոլոր այն զրկուածներուն, որոնք իրենց Ֆիզիքական թերութիւններուն համար ղժբախտ են, ու այդ զգայութիւնը խոտրակէս կ'ապրէ իրենց բովանդակ կեանքին վրայ :

Փայտէ հին տան մը պանտայրկը խանութի մը մէջ, խեղճ ու կրակ առեւտուր մը կ'ընէր ան, յաճախորդներու կարեկցութեան եւ արգահատանքին առարկայ : Այդ տանը մէջ կը բնակէր, իր ծնողքին հետ, տասնեւվեց տարեկան էլիզան, որուն ներկայութիւնը կը խռովէր վինքը: « Կումիկ բանը գործը երեսի վրայ կը թողուր, երբ զուարթ աղջիկն իր քոյր կուգար՝ աչուըներն անսովոր բոցով մը կը վառէին, երանութիւն մը կ'ներարեր միշտ բարակ, անգոյն չուրթներուն վրայ եւ... երջանիկ էր Կումիկ: Էլիզա օր մը ձեռքը կուգին կոնակին կը տանի եւ «Ա՞ռ ինչ է, կ'ըսէ: Կումիկ անակնկալի կուգայ եւ ետ ետ երթալով, կը գարնուի պատին եւ ահաւոր ցաւ մը կը զգայ: Նոյնիսկ կոնակին առպատը կը վիրաւորուի, վիրաւորելով նաեւ իր դիւրաբեկ հոգին : Եւ օրին մէկը վինքը դեաւնը, հին, բզքտուած անկողնի մը վրայ անշարժ պառկած կը գտնէն : Կուզին վրայ, զոր իր ցաւ անհետացնել փորձեր էր, վէրքեր բացուած էին, մահացու կերպով : Կումիկ մեռած էր այդ վէրքերէն ու նաեւ սրտին ցաւէն :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ՕՏԱՐ ԵՒ ԱՅԼԱՆԴԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ...

—o—

ՄՄԲ.— « Սով. Հայաստան »ի Դեկտեմբեր 4ի թիւին մէջ, Սուրէն Վահունի երկար յօդուածով մը կը մասնաւիշէ ցաւոտ հարց մը՝ «Անուններու չեռնուած խառնաչփոթը»: Ինչպէս իրաւամբ դիտել տել կուտայ յօդուածագիրը՝ «Արդիւնք է ոմանց չեռուութեան, օտարամոլութեան եւ կամ ապիտութեան»:

Ստորեւ, լայն հաղուածք մը արեւմտահայերէնի վերածումով :

... Մեր օրերուն գրագէտ եւ ընթերցասէր մարդիկ զարմացած երեւալու մարմաջով կ'ընեն ձիշդ հին օրերու անգրագէտ հայ գիւղացիին պէս, թէեւ այս վերջինը կ'ընէր տգիտութեան բերումով: Եւ քանի որ գրագէտ մարդը ի վիճակի է անգրագէտին աւելի չատ գիտնալու նրբանաւոր մարդոց անուններու, ապա, անուններու փոխարէն անմահներու վսեմաչուք ապրանուններով զարդարուած, մեծցած եւ կեանքի մէջ մտած են այնքան չատ հայորդիներ, որ հիմա կը թուի թէ բոլոր ապրելու եւ ժամանակներու մեծահոչակ գրողներ եւ երգահաններ, գիտնականները եւ պետական – քաղաքական դէմքերը, յարութիւն առնելով եւ աչխարհի չորս կողմերէն հաւաքուելով, բնակութիւն հաստատած են Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ :

*Մենք ներկայիս սկսած ենք նոյնիսկ չզարմանալ, երբ թերթերուն մէջ կը կարդանք, որ, օրինակ, Պայրըն, Գերանժէ, Պեթովէն, Լիսթ եւ Միլտոն ցաւակցութիւն կը յայտնեն Հոմերոսի վարդամահուան առթիւ, Ուոշինկթըն առմուսնալուծում կը պահանջէ իր կնոջ Կլինտայէ, որ Կոպերնիկոս, Վահներ, Ֆրանկլին, Էտիսոն, Մարքոնի, Ռենթկէն, Մարքս, Էնկելս, Լենին, Ռոքֆելլեր, Ֆորտ, Մորկան, Կարնեկի, Ռոթչայլտ

ժիլ – Վահն եւ Շէյքսփիր կատարած են իրենց արտաղրական առաջադրանքները, կոկիլ յանձնարարուու է, որպէսզի չորս մայր աշխարհ ատանայ ատա գառնուկ, Շիլլեր կանոնաւոր կերպով կը թերակշռակ կարագը ...

... Հաշակաւոր մարդոց մականունն – րով եւ անոնց վերաճեւաւորումներով վերջ գտած չէ անուն ստեղծող ծնողքներուն անուանացանկը: Անոնցմէ ամենք իրենց գաւակներուն տուած են նաեւ քաղաքներու անուններ, ամէն կերպ չանտրով ընտրել արքան կարելի է մեծ եւ բարեկարգ քաղաքները: Բաւական ծանօթ մեր պրպէսաներէն մէկը, օրինակ, իր գաւակին անունը գրած է Մոսկով: Ի՞նչ է սա: Հայրենասիրութիւն: Ցամենայն դէպս ոչ մէկ հայրենասէր ուսս կամ ուկրանացի իր գաւակը չէ կոչած Մոսկուա կամ Տամպով, Քիեւ կամ Պոլտաւա: Անուանակոչութեան այդ ձեւի եզանակ մը յայտնի չէ քաղաքակիրթ աշխարհին: Բայց եթէ հայ պրպէսան է, որ այդպիսի բան մը բրած է, ապա զարմանալի չէ, որ երեւանի 4· Հալապեանի փողոցին թիւ 13 չէնքին, ընդամէնը 40 քառակուսի մեթր բնակելի տարածութեան վրայ տեղաւորուած են մէկ Լոնտոն, մէկ Պերլին եւ մէկ Փարիզ՝ երեք եղբայրներ: Սակայն մայրաքաղաքներն անդամ նեղ եկած են ամանց: Այդպէս աշխարհի քարտէսը բանալով ձեռքերնին գրած են առաջնակարգ կլիմայ ունեցող գամաքա – մասերու եւ երկիրներու վրայ: Ասոր հետեւանքով էջմիածնի մէկ մարդոց – րիա մը, որ հետաղրքրասէր է, իսկ Հայաստանի գանազան վայրերուն մէջ կան Աւստրալիաներ, Պրպէլիաններ, Մեքսիկաններ, Արժանթիններ եւ նոր ծրնած Քոնկոներ: Կարդ մը բնատնիքներ նոյնիսկ բանաստեղծի մը նման հոդ տարած են, որ այդ անուններու յանգերը ունենան, ինչպէս, օրինակ, Երեւան ապ – րող եւ տղերուս հեղինակին ծանօթ ևրեք քոյրերու անուններն՝ Բուբաստան, Հայաստան, Վրաստան:

Ոմանք ալ Տօն Քիշոթին պէս ուրած են, որ իրենց հնարած անուններու ամէն ինչ բացատրէն: Եւ եթէ, օրինակ, երախան հնրած առեն ընտանիքին մէջ զժբախ – տութիւն մը պատահած է, անունը գրած են Վիշտ կամ Զուլում: Եթէ եղանակը բարեխառն եղած է, երախան գարձու – ցած են Մեղմիկ, իսկ զէշ եղանակի պատրաստին՝ Փոթորիկ: Եթէ դրացիին տղայիկը կը կոչուէր Աբշալոյս, իրենց գաւակին անունը գրած են Վերջալոյս, Թէ– եւ այդ անունը նզովքի պէս բան մըն է: Եթէ վերջացուցած են տղիկ գաւակ ունենալու իրենց «ծրագիրը», անեբես նոր – գածիններուն անուններու փոխարէն տրուած են այս ձեւի խիստ հրամաններ՝ Բաւական, Վերջիկ, Հերիք, Թամամ ...

Եղած են նաեւ աւելի մեծ հոդիտոն ունեցող, աւելի մեծ իրատարձութիւններ յիշատակել ուզող անուն ստեղծողներ, որոնցմէ մէկը, օրինակ, Սիսիանի չրջանէն Լոյս վիրտպոլ, վախճելով յաւերժացնել սահմանադրութեան հրատարակու – թեան օրը, իր նորածին տղուն անունը գրած է ... Սահմանադրութիւն, առանց նախատեսելու, ի հարկէ, որ յետագային այդ բառը մեր լեզուին մէջ պիտի գառ – նար կոնստիտուցիա: Ներկայիս այդ Սահմանադրութիւնը, մականունը՝ Գրի– գորեան, ակնհակ բանաստեղծ է եւ, որ– պէսզի անանուն չմնայ, ազգատած եւ ի– մաստէն զրկած է իր հին անունը եւ գարձուցած Սահմեզիկ: Անհնարին չէ, որ օր մըն ալ այդ ալ փոխէ եւ գառնայ Կոնստիտուտիկ:

Ոմանք ալ հետեւած են մեր հիմնար – կութիւններուն եւ արտերներուն սիրած ձեւին: «Արմսիկ», «Վդուկ», «Լեն – կար», «Երկար», «Հայելեկտրամատ – ճառ» եւ այս ձեւի անուններուն հե – տեւելով իրենց գաւակները մկրատած են Վլելպս, Երկաթինէ, Լենդրուշ, Մար – լէն, Կարլէն, Մարկլէն:

Այս ձեւի անուններով ներկայիս, ինչ– պէս պէտք էր ապասել, լեցուն են մեր մամուլին էջերը: Այս առթուան միայն առաջին երեք ամիսներուն ընթացքին հեղրնական կամ չրջանային թերթերէն քաղուած արտառոց անուններուն ցանկը կրնայ ամրողջ մատեան մը լեցնել: Համառօտելու համար կը յիշատակեմ ա – նոնց մէկ հնչին մասը միայն: Աճառա – սիկ, Ռաֆիեգիա, Զիչերին (Ս. Հայաս – տան), Եուժանկա, Մարփունկա, Էսֆե – բինա (Բանուոր), Լիմոն, Կիսլաճ, Ստա– լիկ, Մարտոնա, Միռել, Բլանգինա (Ե – րեւան), Տարվին (Դիլիջան), Փոփոլ, Հաշտուհի, Հարգուհի, Գլազ, Գուլաբ, Փարիզար, Թոռան, Հոայլ, Հիւսեալ, դինարկա (Կոլտնտեսային ուղի), Կիպ – բանոս (Լենտպօրձ), Տուլֆանիկ (Ղու – կասեանի Կոլտնտ), Պատասխան (Աոպ– ջապահութիւն), Ֆինգոլիա, Հայլեւան (Անտնտպահ Կոլտնտ.), պլատին (Ա– ռանիկարտ), Ահագ (Կոմունիզմի ուղիով), Սիլիկով (Կոլտնտեսային ուղի), Տորի – չիլ, Հայասէր (Որոտան):

Միայն «Երեւան» թերթի վերջին էջին մեր քառակուսիներուն մէջ գրեթէ ամէն օր կրնանք գտնել մարդոց բնական ա – նուններու փոխարինելու եկած բազմաթիւ այլապիսի բաներ. Սաթօ, Նատօ, Գրիշա, Ալեոշա, Սերեօժա, Սաշա, Մաշա, Եա – շա, Միշա, Տաճիուշա, Վանիուշա, Վա– լիուշա, Շուրա, Եուրա, Վանիա, Տա – նիա, Աբմենչիկ, Կարենչիկ, Ժօրժիկ, Վալոդ, Էդիկ, Սեդիկ, Թուրուշիկ, Նու– նուշիկ ...

Տեղն է յիշել նաեւ ուրիշ պաեչատական սովորութիւն մը, որուն գօրութեամբ մի– չազգային մեւնոյն անունին ազգային ուանդական ձեւը կը փոխարինուի ասոր օտարաոիպ ձեւերով, որոնք տարբեր անուններ չեն եւ որոնցմէ ամէն մէկը այնքան առանձնայատուկ եւ ինքնատիպ է այս կամ ժողովուրդին համար, որ ան– սխալ ցոյց կուտայ մարդուն ազգութի– նը: Այսպէս մեր Յովհաննէսը կը գառնայ Ձոն կամ Ժան, Յակոբը՝ Ժաք, Միխա – յէլը՝ Միշել, Սարգիսը՝ Սերժ, Գէորգը՝ Ժօրժ, թէեւ ոչ մէկ Ֆրանսացի իր գա – ւակը չանուանէր Յովհաննէս կամ ոչ մէկ անգլիացի իր Ձոնը չի փոխեր Ֆրանսա – կան Ժանին հետ: Ամէն մէկը կ'օգտուի իր ազգային անուանաձեւէն: Միակ բա – ցառութիւնը մենք ենք, զժբախտաբար, որ ստեղծած ենք անուանաձեւերու չաես– նուած խառնաչփոթ մը: Եթէ սիւնուքի Հայութեան մէջ այդ բանը տեղի կ'ունե– նայ փոքրամասնութիւններու ձուլման համբուն վրայ, ապա մեր հայրենիքին մէջ այդ արդիւնք է ամանց չտեսութեան, օտարամոլութեան եւ կամ ապիտութեան:

Շարունակութեան մէջ սրտցաւ յոդ – ուածագիրը կ'առաջարկէ պատկան մար– միններուն մերժել արձանագրել օտար եւ այլանդակ անուններ:

ԼՈՓԷ ՏԷ ՎԷԿԱ

Տաղանդաւոր դրագէտներու հոլլ մը ստուած է աշխարհին, Սպանիա: Ասոնցմէ մէկն է ԺԶ· դարավերջի եւ ԺԷ· դարա – սկիզբի մեծ թատերագիր Լոփէ տէ Վէ – կա, որուն ծննդեան 400ամեակը այս օ – րերուն կը յիշատակէ դրական բովանդակ աշխարհը:

Սպանացի դրագէտը կը պատկանի վե– րածնունդի զարաշրջանի դրական մեծ դէմքերուն: Եղած է բացառիկ բեղնաւոր դրիչ մը, որուն նմանը չատ քիչ անգամ կարելի է դանել համաչխարհային դրա – կանութեան մէջ: Սերվանթէս գայն կ'ան– ուանէ «բնութեան հրաչքը», ուրիշներ՝ «Բանաստեղծութեան ովկիանոս», «Թա– ատերական աշխարհի մրահեծան ակրը», եւայլն: Արդարեւ, սպանացի թատերա – գիրը օժտուած էր բազմակողմանի, ան– կրկնելի տաղանդով: Օգտագործած է այդ առնուան դրական բոլոր սեռերը՝ վէպ, պատմուածք, բանաստեղծութիւն, դրամատերգութիւն, կատակերգութիւն եւն., եւ ձգած է չափազանց հարուստ ժառան – գութիւն մը: Ասոր մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ թատերգութիւնը: Առաջին կէն – սադիրը կը հաղորդէ թէ գիսուն տար – սան ընթացքին ստեղծած է 2200 թա – տերգութիւններ: Գրագէտը ինքը մահէն քանի մը տարի առաջ իր թատերական գործերուն քանակը կը ճշդէր՝ 1500: Այսուհանդերձ, առնցմէ մեզի հասած են միայն հինգ հարիւր թատերգութիւններ:

Լոփէ տէ Վէկա կը նկատուի իրատամբ «Սպանիոյ Շէյքսփիրը»: Արդարեւ, ինչ– պէս որ Սերվանթէս հանդիսացաւ սպա – նական վերածնունդի չրջանի իրատաչա արձակին հիմնադիրը եւ մեծ ներկայա – յուցիչը, այնպէս ալ անոր մեծ ժամա – նակակիցը հրատարակ եկաւ իրրեւ սպա– նական իրատաչա թատերգութեան հիմ – նադիրը եւ մեծ դէմքը: Ան ստեղծեց իր դպրոցը եւ ունեցաւ իր տապանդաւոր հետեւորդները: Իր գեղագիտական սկըզ– բունքները ներկայացուած են չափածոյ քերթուածի մը մէջ, որ կը կոչուի «Կա– տակերգութիւն ստեղծելու նոր ձեւ – նարկ»: Ասիկա սպանական վերածնունդի չրջանի իրատաչա արուեստին տեսական մանիֆեսթն էր, ապագային թատերգու – թեան եւ թատրոնին հատուած հանդանա– կը: Հոդ ներկայացուած օրէնքներէն ա– ռանձնապէս պէտք է յիշատակել երեք հատը: Նախ խոսիւ կը հակառակի դե – րարուեստական գործերուն համար պարտադիր, անփոփոխելի նկատուող կանոններուն դէմ: «Երբ ես կը նատիմ թատերգութիւն գրելու, բոլոր պարտա– դիր կանոնները կը փակեմ երեք կղզ – պանքներով», կ'ըսէ տաքիմով մը: Ըստ ի– րեն, ամէն դարաչրջան ունի իր պա – հանջները, ճաչակը, հոդեբանութիւնը, թատերգութիւնը պէտք է հետեւի ոչ թէ դասական հին հեղինակներու կանոնն – րուն, այլ պէտք է ունկնդրէ դարուն պա– հանջները: Թատերական կամ բեմական արուեստին համար օրէնքնեբ սահմանե – լու իրաւունքը կը պատկանի ժողովուր – դին: Ու այս հիման վրայ կը բանաձեւէր բանաստեղծական արուեստին առաջին օ– րէնքը՝ դեպարուեստական գրականու – թեան գերապոյն չափանիշը ժամանակի պահանջն է եւ ժողովուրդին ճաչակը: Երկրորդ· Լոփէ տէ Վէկա կը պահանջէր մօտէն ուսումնասիրել ժողովուրդին կեանքը, հոդեբանութիւնը, բարքերը, բարձր վարպետութեան հետ չտպաւել բարձր պարզութիւնը, օգտագործել ժո – ղովրդական ստեղծագործութիւնները, աւանդութիւնները, դիւցազներգութիւ – նը, պատմական, հերոսական եւ բարո – յական իրադարձութիւնները: Երրորդ· դեպարուեստական ստեղծագործութեան գերագոյն օրէնքը կը համարէր կենսա – կան ճշմարտութիւնը. «Պէտք է խուսա– փիլ ամէն տեսակ անհաւանականութենէ: Գեղարուեստին հիմը ճշմարտութիւնն է»: Գրագէտը պէտք է հարազատ մնայ բնու– թեան, բնաւորութիւնները պէտք է ըլ – լան կենդանի, զգացումները եւ խօսքը՝ բնական, վարմունքները՝ հիմնաւոր – ուած: Ասոնք են մեծ թատերագիրին գե– ղագիտական քանի մը կարեւոր սկըզ – բունքները:

Լոփէ տէ Վէկայի թատերական գործե– րը սովորաբար կը բաժնուին չորս խում– բի: Առաջին խումբին մէջ կը մտնեն պատմական, հերոսական ոգերգութիւն– ներ, որոնց նիւթը քաղուած է ազգային եւ այլ երկիրներու ու ազգերու պատմու– թենէն:

Երկրորդ խումբին կը պատկանին, այս– պէս կոչուած «Թիկնոցի եւ սուրերու» կատակերգութիւնները, որոնց կեդրոնա– կան հերոսները աղնուական միջավայրի մարդիկն են:

Երրորդ խումբին մէջ կը մտնեն ժողո– վուրդին կեանքը պատկերացնող ոգերք– գութիւնները: Վերջապէս չորրորդ խումբին մէջ կը մտնեն կրօնական նիւ – թերով գրուած, այսպէս կոչուած, հո – գեւոր ոգերգութիւնները:

Ս· ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ

ԵՐԷՏԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱՋԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Ինչ որ յայտնի է, ինչ որ ճշմարիտ է, այս վերջին օրերու առնդտա գործունէու– թիւնն է, Դաշնակցութեան չարքերուն մէջ· արդէն եւրոպական մեծ ատբու – թեանց գահլիճներուն ազդարարուած է, Պոլսոյ մէջ նոր, հսկայ, վիթխարի դէպք մը պիտի պայթի ...:

— Հերիք է, հերիք, պռնեց Հիւնքեար– բը, կարճ կապեցէք ...:

Եւ սկսաւ ման գալ գահլիճին մէջ· երկու ձեռքերը կը շփշփէր ու վազրի նայուածքներ կը չանթէր իր դիմացի եր– կու քարտուղարներուն, որոնք սահմրա – կած, չէին բանար իրենց բերանը:

Մէկ երկու չրջան ընելէ յետոյ, եկաւ վերջապէս նստաւ քանափէին վրայ, եւ գառնալով Իզմէթ պէյի·

— Ձմնցա՞ւ, հարցուց·

— Գրեթէ լմնցաւ, վեհափառ, պա – տասխանեց Իզմէթ պէյ:

— Լմնցուցէք ուրեմն, հրամայեց Հիւնքեարը·

« Փարիզի մէջ հրատարակուող Փրօ – Արմենիա» թերթին խմբագրապետը Պա– րոն Փիէր Քիյեար, եւրոպական քանի մը կարեւոր կեդրոնները պաշտեւել յետոյ, Սոֆիա հանդիպելով, Հայ Յեղափոխա – կան Դաշնակցութեան մէկ արտառոյր նիստին ներկայ եղաւ: Յեղափոխական, ինչպէս նաեւ քաղաքական չրջանակնե – րուն մէջ մեծ կարեւորութիւն մը կը տը– ուի այս դէպքին »:

Ընթերցումը վերջացած էր, Ապտիւլ Համիտ դարձաւ բաւ իր Առաջին քար – տուղարին·

— Այսօր տեսա՞ք Ռատիկանութեան նա– խարարը·

— Այո, Վեհափառ Տէր, պատասխա – նեց Թահսին, առանն կանուխ պատա – կած էր:

— Ի՞նչ լսաւ, հարցուց Համիտ·

— Նոր ձերբակալումներու հրամանա– գրեր, չարունակեց Գարա Թահսին, գլ– խաւոր խոովարարները բանտարկուած են արդէն:

— Թահսին փաչա, լսաւ, չուտով գը– րեցէք, պաշտօր Թող գայ Շէֆիք փա – չան, Թող չմոռնայ հետը բերելու եբէկ– ուան ու այսօրուան կարեւոր տեղեկա – գրերը, գրեցէք իրեն:

Ցետոյ, գառնալով երկրորդ քարտու – ղարին·

— Իզմէթ պէյ, ըսաւ, պալատիս մէջ հսկողութիւնը կրկնապատկել պէտք է, լրտեսպետ փաչան ի՞նչ կ'ընէ ...:

Քարտուղարները բաժնուեցան Հիւն – քեարին քովէն եւ Գարա Թահսին, դի – ւանը մտնելով, անմիջապէս թէգրէրէ մը գրեց ոստիկանութեան նախարարին: Իսկ Իզմէթ Ապտիւլ լրտեսպետ փաչան գնաց գտաւ, իրեն հաղորդելու համար Հիւնքեարին իրատէն, հսկողութիւնը կրկնապատկելու երլտզի մէջ:

Ապտիւլ Համիտի բովանդակ էութիւնը կեղծիք մըն էր, եւ այդ կեղծիքով է որ յաջողած էր տարիներէ ի վեր գարձընել իր կառավարութեան ղեկը, խաբելով նոյնիսկ Եւրոպական դիւանագիտութիւ – նը, որ կը յաւակնի տեղեկերքի քաղաքա – կանութիւնը վարելու: Ինչպէս ուրիշ անգամներ, այս անգամ ալ կեղծ էր իր հիւանդութիւնը· նպատակաւոր, պարզա– պէս փորձ մըն էր երեք, մէկ կողմէ չա– գափար կազմելու համար թէ ինչ ազդե – ցութիւն կրնար ունենալ այն՝ ընդհանուր քաղաքականութեան վրայ, եւ միւս կող– մէ, իր չրջապատին հոդեբանութիւնը թափանցելու համար այդ առիթով:

Երկու տեսակէտներով ալ յաջողեցաւ: Հիւանդութեան առաջին չրուկը Պոլսոյ դիւանագիտական չրջանակներուն մէջ անսպասելի յուզում առաջ բերած էր, ինչ որ կը նչանակէր թէ իր մահուան վաղորդայնին, Արեւմուտքը պիտի գըն– ցուէր, իսկ Արեւելքը, իր սեփական կայարութեան մէջ ահաւոր փլուզումներ ու տակնուվրայութիւններ առաջ պիտի գային:

Նպատակին հասած էր, ալ աւելորդ էր երկարաձգել կանխամտածուած հիւան – դութիւն մը, ուստի, ոտքի եւած էր Ապ– տիւլ Համիտ, վայրկենապէս առողջա – ցած(?) ...:

Դ.

Կայծակի արագութեամբ լուրը տա – րածուեցաւ Երլտզի մէջ·— Հիւնքեարը բժ չկուեցաւ ...

Հակահարուածը սոսկալի եղաւ, դիւժ – դոհները վերստին սուգ մտան, Բոնաւո– րը կ'ապրէր, տակաւին դիտաւորութիւն չունէր, ոչ ալ տրամադրութիւն մեռնե – լու:

Բժչկապետ Մավրոյենի փաչան, որ մինչեւ Բերա գացած էր խորհրդակցու – թեան համար իրեն ծանօթ անգլիացի եւ գերմանացի պաշտօնակիցներ բերելու Երլտզ, կէս ճամբան պարտաւորուած էր ետ գառնալ, իմացած ըլլալով Հիւն – քեարին յանկարծական ապաքինումը:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(9 Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Քլերմոն – Ֆեռանէն Տիկին Սօնիա Սոնեի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Զաքար Զաքարեան (Քանատա):

×

Պ. Աբրահամ Խրիմեան վեցամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Պ. Յակոբ Ղազարեանի (Վօ ան Վըլէն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ Պ. ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գիրերու գիւտը եւ հայ գրականութեան ծագումը:

Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաչէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.— Լոնտոնի Առաջնորդ Պսակ Եպս. Թումայեանէ մէկ սթերլին, Պ. Վազգէն մեղրոյեանէ՝ իր ամուսնութեան առթիւ 100 Ն. Ֆ.: Պ. Յակոբ Վարժապետեանէ, իր քրոջ զաւկին՝ Յով. Տօղրամաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 20 Ն. Ֆ.:

Լիոնի Աղք. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Մեղրոյեանէ իր ամուսնութեան առթիւ 100 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Մոնփելիէն Սարգիս եւ Նուարդ Փափազեան իրենց մօր՝ Մաքրուհի Փափազեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն հանգստեան տան (Մոնմորանսի):

Տիկին Արաքսի Նաճարեան իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԾՆՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Եերունդի կողմէ:

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. վարչութիւնը կը յայտարարէ բարեպաշտ ժողովրդեան որ նորակառոյց եկեղեցիին օծումը մօտալուտ ըլլալուն՝ Ս. Զատկի մօտ շրջանին, կը խնդրէ հասարակութենէն, որ հաճին իրենց նուէրները՝ նիւթական կամ կրօնական, խաչ, վարագոյր, գորգ, ջահ, սփռոց եւն. նուիրելու համար արձանագրուին եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ՝ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղար ուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ՃՈԽ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս.* Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, *Պէյրութ*,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, *Պէյրութ*,	10 Ն. Ֆ.
ԶՐՈՅՑ, Կ. *ՓՕԼԱՏԵԱՆ*, *Ա. հատոր* 3·50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

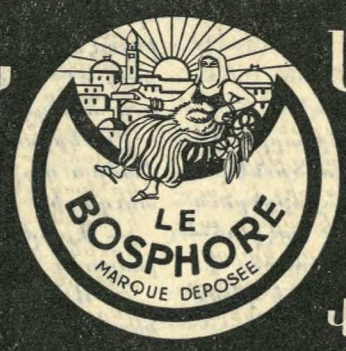

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 18 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9484 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5385

ԱՐՏԱՒԱՁԴԻ ԵՐԳԸ

Հռովմայեցի երիտասարդ եւ տաղանդաւոր զօրավարը, Տիտոս, ետքէն կայսրը, տաժանելի պատերազմի մը գնով գրաւեց Երուսաղէմը, քանդեց կործանեց քաղաքը, տեղն ալ արօրով վարեց եւ աղ ցանեց, որպէսզի այլեւս չբուսնի հրէական հունտը երբեք եւ երբեք: Իսկ պարտուած ժողովուրդին Մնացորդացը տարտղնեց ցան ու ցրիւ դէպի հիւսիս, դէպի արեւմուտք:

Նուազ անողորմ չեղաւ մեր վայրագ թշնամին, որ քանդեց աւերեց հայկական բնաշխարհը, ջարդեց կոտորեց երկրին բնիկ տէրը, հովին տուաւ Մնացորդացը, ցրուեց տարտղնեց օտար ափերու վրայ:

Տիտոս չունեցաւ, սակայն, նախատեսութիւնը թէ հռովմէական կայսրութիւնը կը սարսէր՝ ստեղծելով վրէժխնդրական կամրջաղլուխներ, միսթիք դիմադրականութեան բոյներ, իմա՛ հրէական Սփիւռք որոնք երկնային հայրենիքի մը խոստումով, յետագային, պիտի քանդէին ազգութեանց սահմանները: Այսպէս էր որ Պօղոս քալեց այն կամուրջներուն վրայէն, զորս ձգեր էին պարտեալները Արեւելքէն մինչեւ Արեւմուտք:

Յաճախ Տարսոնցի այս առաքեալին կը նմանցնեմ հայ գրագէտը, որ իր ժողովուրդը փնտռելու ելած է, ահա տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, ծովերէն ասդին ու ծովերէն անդին, մէկ ցամաքէն միւսը: Ծանօթ է Պօղոսի ճամբորդութեան աշխարհագրութիւնը: Միջերկրականի արեւելեան աւազանին շուրջ, — այդ տարածութիւնը արդի՝ դիւղագնացներու կտրած հեռաւորութենէն աւելի չէ:

Հայկական Սփի՞ւռքը, — սպուտնիկեան հեռաւորութիւն մը իրարմէ կը բաժնէ մեր կոտորակեալ Հայութիւնը: Հարկ է թռիլ արծիւի թեւերով, Հաւատք տանելու համար ովկիանոսներէն անդին: Երէկ կռունկն էր, որ «խապրիկ» կը տանէր երկրի կարօտով եւ ընտանիքին ճակատագրով մտահոգ «զարիպ»ներուն: Այսօր գրագէտ մըն է, որ աժտահարեան արծիւներու թեւերուն վրայ՝ կը ճեղքէ ամպերը, կը կտրէ ովկիանոսները, կ՝անցնի աւանդութեան «եօթը լեռները», որպէսզի Հաւատքով զօրացնէ մեր դալկացեալ եւ թալկացեալ բեկորները:

Բայց ի՞նչ յուզիչ է տեսնել Հայութիւնը այսպէս կոտորակեալ, այսքան հեռաւորութեանց վրայ: Յուզումը կը զսպէ մտածումս՝ երբ կը փորձեմ հետեւիլ ազգութեան եւ հայրենիքի գաղափարներուն շուրջ բացուած վերագնահատութեան վէճերուն, ու տեսաբանական արդի յեղաշրջումներուն: Բուռ բուռ Հայութիւն ամերիկեան այս հսկայ ցամաքամասին վրայ՝ հիւսիսէն հարաւ մէկ բեւեռէն միւսը, ինչպէս Ասիոյ կողերուն վրայ՝ Արեւմուտքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք: Հայութիւն, փոքր ածու, որ քիչ է թիւով, բայց ուղենիշի նման կը գտնես բոլոր ճամբաներուն վրայ, այնքան որ կ՝ըսես, աշխարհ լեցուած է Հայութեամբ: Յիսուսի բաշխած հացին պէս քիչ է Հայութիւնը, բայց կը կշտացնէ արար աշխարհ: Հայութի՛ւնը, — ուր որ կ՝ուղես, լեռներու վրայ, ովկիանոսներու եզերքը, կղզիներու մէջ: Անցիր անապատներէն՝ Հայ մը կը գտնես, անցիր քաղաքներէն՝ հայ խօսք մը կը լսես, անցիր գիւղերէն՝ հայ երգ մը կը զարնէ ականջիդ: Մտիր համալսարան մը, հայ ուսանող մը կայ անպայման՝ եթէ չկայ հայ դասախօս մը, մտիր գեղարուեստի տունէ մը ներս՝ հայ երգչուհիի մը ձայնը կը թրթռայ անպայման՝ եթէ դերասան մը չտեսնես բեմին վրայ:

Հայութի՛ւն, ո՛վ դուն աստուածաբաշխ Հայութիւն, որ կ՝առատանաս եւ երբեք չես պակսիր ազգերու սեղանին վրայ, կը կշտացնես աշխարհը՝ թէեւ ոչ ոք կը խորհի կշտացնել քեզ, դուն՝ մարդկութեան սնունդը:

Ահա ես, քու Հաւատքովդ ներշնչեալ, կը քալեմ ուղենիշերուդ վրայ, Խաղաղական Ովկիանոսի եզերքներն ի վեր, արեւաշող ու գինեւէտ Քալիֆորնիոյ այգիներուն մէջ, այնքան գինով որքան Սողոմոն՝ որ իր թխագեղ Սուլամիթը կը փնտռէր խնձորենիներու եւ թզենիներու թաւուտքին ետեւ, ոտքերս ցօղով թըրջուած՝ աչքերս արցունքով լեցուն: Քեզի կը կանչեմ, սիրակա՛ն Հայութիւն, ու կ՝ուզեմ զրոյցի նստիլ քեզի հետ՝ ծունկ ծունկի դէմ, այս նարնջենիներուն տակ, այս սեխաստաններուն մէջ, որթատունկերու անծայրածիր այս ծովին մէջ: Կ՝ուզեմ քեզի պատմել հէքեաթ մը, սիրոյ եւ յաւիտենականութեան հէքեաթը.

— Հեռաւո՛ր աշխարհի մը մէջ, ուր երկիր եւ երկինք իրար կը համբուրեն շրթունք շրթունքի, կ՝ապրէր իշխան մը, որ կը կոչուէր Արտաւազդ: Շատ էր սիրուած այս իշխանը, արեւը ծիրանի գօտի կը նուիրէր անոր, լուսինը՝ մարգարտաշար թագ, Մասիսի աստուածները՝ կայծակէ թուր: Ամպեր կը կոչուէր իր սիրականը, աստուածուհի՛ մը, որու գեղեցկութիւնը նկարագրել կարելի չէ երբեք, — երկինք սատղեր նուիրեր էր իր պարեգօտին իբրեւ կոճակ, ու սամոյրէ մուճակները վարդի շափրակներով էին նախշուած: Օր մը որսի գնաց Արտաւազդ, հեծած իր ձիուն վրայ, որ կը կոչուէր Եփրատ: Հազար ափսո՛ս, Մասեաց անդունդներէն դուրս նետուեցան նախանձավառ դեւերը եւ կապտեցին իշխանը, իսկ Եփրատ սուրաց հեռացաւ: Տարիներ ետք՝ երբ Արտաւազդ փշրեց գերութեան շղթաները եւ դուրս թռաւ անդունդներէն, տեսաւ որ գետ էր դարձեր իր ձին, Եփրատ, ու կը հոսէր կ՝երթար կիրճերն ի վար, դահավէժներն ի վար, կարծես փնտռէր իր տէրը: Իսկ թէ Ամպեր, զոր դեւերը չէին կրցեր առեւանգել, ուր էր գացեր՝ յայտնի չէր: Լքե՛ր էր ապարանքը, օտար աշխա՞րհ էր գացեր՝ սիրոյ եւ երջանկութեան ամէն յոյս կորսնցուցած՝ ոչ ոք գիտէր:

Արտաւազդ դարձեալ մտաւ անդունդները, փնտռելով իր սիրականը՝ տխուր երգ մը շրթներուն.—

Դարձի՛ր, դարձի՛ր, իմ սիրական,
Դարձի՛ր երկիրդ յաւերժական,
Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ քաղցր է այնքան
Որքան աշխարհն արմենական:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ֆրէզնօ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Անգլիոյ վարչապետը Փարիզ հասած էր Շաբաթ օր, կնոջը հետ եւ նոյն օրը կը մասնակցէր որսորդութեան, հակառակ անձրեւոտ օդին:

Տը Կոլի հետ, առաջին խօսակցութիւնները տեղի կ՝ունենային Ռամպույէի դղեակը, Շաբաթ կէսօրէն վերջ եւ կը շարունակուէին Կիրակի առաւօտ: Տէր եւ Տիկին Մաքմիլըն Լոնտոն կը վերադառնային Կիրակի ժամը 11ին:

Այս տեսակցութեան առթիւ հրատարակուած զեկոյցը շատ բան չըսեր, ինչպէս ընդհանրապէս, բոլոր զեկոյցները: Կը շեշտուի թէ Հարոլտ Մաքմիլըն Ռամպույէ եկած էր ընդառաջելով նախագահ տը Կոլիհրաւէրին: «Այս նոր հանդիպումը, որ շարունակութիւնը կը կազմէր նախապէս տեղի ունեցած երկու հանդիպումներու վերջին տարիներուն, առիթ ընծայած է որ քննեն միջազգային կացութիւնը Քուպայի տագնապին վաղորդայնին եւ Ասիկոյ ծանր դէպքերու միջոցին: Եզրակացութեանց մէջ, տեսակէտներու նոյնութիւն երեւցած է ինչ կը վերաբերի արեւմտեան պաշտպանութեան եւ քաղաքականութեան: Զօր. տը Կոլ եւ Պ. Մաքմիլըն խօսած են նաեւ Հասարակաց Շուկայի վերաբերեալ բանակցութեանց մասին: Այս բանակցութիւնները պիտի շարունակուին հակառակ ծագած դժուարութեանց, այն ոգիով որ ճշդուած էր Շանի մէջ Անգլիոյ վարչապետին Յունիսին կատարած այցելութեան առթիւ»:

Զեկոյցը կ՝աւելցնէ նաեւ թէ Կիրակի օրուան խօսակցութեանց մասնակցած են նաեւ Արտաքին նախարարներ՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ եւ Լորտ Հիում, դեսպաններ՝ Ժոֆրուա տը Քուրսէլ եւ Սըր Փիրսըն Տիքսըն:

«Հասկցողները» շատ գնահատած են Հարոլտ Մաքմիլընը իբրեւ «շատ լաւ հրացան» մը ինչպէս կ՝ըսեն Ֆրանսացիք: Արդարեւ բրիտանացի վարչապետը 77 կտոր որսի կենդանի բռնած է, բայց շատ զգայուն ըլլալով չէ կրցած կրակել փասիաններու վրայ, զանոնք շատ դեղեցիկ գտնելով:

×

Ատլանտեան Ուխտը վերջացուցած է իր երեք օրուան նստաշրջանը: Անհրաժեշտ նկատուած է աւելցնել դասական զէնքերու արդիւնաւէտութիւնը:

Մոսկուայի ձայնասփիւռին համար, «15 երու» գլխաւոր նպատակն է՝ զինարշաւը:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ ԽՕՍԻԼ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

Փեքինի պատասխանը չուշացաւ եւ այելւս Մոսկուայի եւ Չինացիներուն տարակարծութիւնը հրապարակային բնոյթ ստացած է: Ծանօթ է որ Գերագոյն Խորհուրդի նիստին առջեւ, Նիքիթա Խրուշչեւ չէր ծածկած իր ընդդիմութիւնը չինական քաղաքականութեան: Այսօր, Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթ»ն է որ Խրուշչեւը կը քննադատէ: Չինական թերթը անշուշտ կը խուսափի խորհրդային վարչապետին անունը տալէ: Բայց հինգ հազար բառերէ կազմուած խմբագրականին մէջ, կը դատապարտէ խորհրդային քաղաքականութիւնը Քուպայի մէջ, որ թէ արկածախնդիր էր եւ թէ նահանջողական: Կ՝ամբաստանէ Ռուսերը որ «մեծ պետութեան ազդամոլ քաղաքականութիւնը կը վարեն» եւ «երկինք կը բարձրացնեն Թիթոյի պէս հաւատուրաց մը»:

Քուպայի մասին, Չինացին շատ խիստ է Մոսկուայի հանդէպ: «Չինաստանը չէր որ հիւլէական զէնքեր մացնել ուզեց Քուպա, ինչպէս ինք չէր որ քաշել ուզեց յարձակողական զէնքերը այդ երկրէն»:

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին համար, Խորհ. Միութիւնը կրկնակ սխալ մը գործած է Քուպայի քաղաքականութեան մէջ: Նախ արկածախնդիր եղած է, որովհետեւ ընկերվարական երկիրները հիւլէական զէնքեր գործածելու պէտք չունին, սարսափի եւ համոզումի իբրեւ զէնք»: Ապա Ռուսաստան նահանջողական եղած է որովհետեւ «թոյլ տուած է որ Միացեալ Նահանգներու հիւլէական շանթաժը զինքը անդամալուծէ»:

Հիւլէական զէնքերու առթիւ, չինացի խմբագիրը կ՝ըսէ թէ անոնց կարեւորութիւնը «գերգնահատուած է» փոխանակ «վստահութիւն ունենալու ժողովրդական զանգուածին ուժին վրայ»:

Խաղաղ համակեցութեան մասին, չին պաշտօնաթերթը կ՝ըսէ թէ պէտք չէ ամբաստանել չին կուսակցութիւնը. որ ընդդիմացած է խորիմաստ համաձայնութեան մը Քուպայի հարցին մէջ եւ ուզած է աշխարհը հիւլէական պատերազմի մը մէջ նետել: Չինաստանն է որ անցեալին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր խաղաղ համակերցութիւն պատրաստելու 5 ծանօթ սկզբունքներու շուրջ: Գալով հիւլէական պատերազմին, Չինաստան միշտ ընդդիմացած է, բայց եւ այնպէս պէտք է փաստել աշխարհակալներուն որ մարքս – լենինիստները երբեք թոյլ պիտի չտան որ անդամալուծուին նման պատերազմի մը սպառնալիքին տակ, ու, նաեւ չեն կարծեր որ նման պատերազմ մը կարենայ վճռել մարդկութեան ճակատագիրը»:

Չինացին կ՝ակնարկէ նաեւ Խրուշչեւի սա խօսքին «աշխարհակալները թուղթէ վագրեր են, բայց պէտք չէ մոռնալ որ հիւլէական ակռաները ունին»: Այս խօսքը մարքս – լենինեան չէ, Փեքինի օրաթերթին համար, նկատի առնելով որ եթէ ռազմագիտական գետնի վրայ չես համարձակիր թշնամին արհամարհել, անխուսափելի կերպով նահանջողականութեան սխալին մէջ կ՝իյնաս:

Չինական ճշմարտութիւնը այն է որ համայնավարէ մը, ինչ որ կը սպասուի, նուազագոյն, այն է որ յստակ զատողութիւն մը ընէ թշնամիին եւ իր ընկերներուն միջեւ: «Հաւատարմութեան մեր դիրքը, մարքս – լենինականութեան եւ ճշմարտութեան հանդէպ, անխորտակելի է» կ՝ըսէ նաեւ «Ժողովուրդին Օրաթերթը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ եգիպտացի 42 սպաներ ձերբակալուած են, Նասրի դէմ դաւի մը մերկացումին առթիւ: Նոյն լուրերը հաղորդեց նաեւ Սէուտական Արաբիոյ Մեքքէի ձայնասփիւռը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ազգային խորհուրդը գումարեց առջի օր: Ֆրանսիս Լենհար «ցաւալի սխալ» որակեց Կի Մոլէի բռնած դիրքը ընտրութեանց ատեն: «Ցաւալի սխալ» մը որ շահագործուեցաւ Ֆրանսասական Զայն – Պատկերասփիւռի կողմէ հակահամայնավար բնազդը մէջտեղ դընելու համար: Նախկին երեսփոխանը ոչ մէկ ծափահարութեան արժանացաւ, սակայն որովհետեւ ընդհանուր կարծիքը ԿիՄոլէի հետ էր. «քաղաքականութեան մէջ, պէտք է ընտրել, տը Կոլի դէմ պայքարիլը անմիջական անհրաժեշտութիւնն էր»: Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը շեշտեց սակայն.— «Ոչ մէկ բան փոխուած է համայնավարներու եւ մեր միջեւ: Անշուշտ կարելի չէ անտեսել պաշտպանողական պայքարի մը վարկածը: Որովհետեւ երբ շղթայ կը կապես թոյլերով հրդեհ մը մարելու համար, չես հետաքրքրուիր դրացիիդ ինքնութիւնով»: Կի Մոլէ երկարօրէն պարզեց իր դիրքը ընտրութեանց ատեն: «Այսօր Բանուորական Միջազգայինի Ֆրանսական Ճիւղը (ընկերվարական կուսակցութիւն) խիստ, անբիծ եւ յարձակողական կուսակցութիւն մը պիտի ըլլայ, կամ տեսակ մը համախմբում մարդու մը շուրջ, ի գին իր սկզբունքներու լքումին»: Քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ թէ գլխաւոր վտանգները կը կայանան այն տեսակէտին մէջ, զոր պետութեան ղեկավարը ունի իշխանութեան մասին:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մէջ մեռած է Չարլիզ Լոթըն, խլիրդէ: Ամերիկացի նշանաւոր դերասանը, 63 տարեկան էր եւ անփոխարինելի կարգ մը դերերու մէջ:

ԵՐՈՒԽԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

—o—

Բ.

Երուխան նորավիպագրի ուրիշ յատկանիշ մըն ալ ունի, որմէ զուրկ են առհասարակ մեր միւս վրաստանները, նոյնիսկ Նորավէպի վարպետը, Գ. Զօհրապ։ Մանուկներուն եւ պատանիներուն աշխարհն է, որ գինքը կարեկցութեան մը արժանացուցած է (Ց. Օշական այն բացառիկ դէմքերէն է, որ «Երբ պատանի են» հատորով այդ տարիքի պատանիներուն կեանքի աղերսութիւնը երգած է)։ Ժամանակէն առաջ կեանքի անողոք ու դաժան կլափին մէջ ղներեր կատարելու կը հրաւիրուին անոնք, նոյնքան դաժան ու անողոք ծեծբերու կոպքին։ Գերագոյն ներումը ամէնէն տիպար մէկ օրինակն է նման դէպքերուն մէջ։

Սովորական դէպք մը, որ արուեստագէտին զբչին տակ զարձեր է մէկը իր լաւագոյն պատմուածքներէն եւ ուր կը յայտնուին մարդկային ներողամտութեան ու կարեկցութեան ազնուագոյն զգացումները։ Ծերունի Հաճի Մարտիրոսը գործ ընտանիքին բոլոր անդամները կորնչելէ ետք, բնակարան – տանջարանի մը մէջ կ'ապրի իր տասներկու տարեկան թոռնիկին, Ռափիկի հետ։ Զինքը ապրեցնողը այս վերջինն է, որ փողոցներուն մէջ ծխախոտ կը վաճառէ, ամէն երկուն զրամները յանձնելով մեծ հօրը։ Բայց ամէն երկուն ալ անթափանցելի մը հարուածներուն տակ խեղճ ու նիհար Ռափիկ դեռին կը փուշէր, որովհետեւ միշտ առարկայ մը կը պակսէր։ Մանկական բնազդով, Ռափիկ իր տարեկիցներուն խաղերուն կը մասնակցէր եւ այդ միջոցին էր որ Գարեգին անունով տղայ մը բան մը կը զողնար Ռափիկի առարկաները պարունակող տուփին։ Տարիներ կ'անցնին, մեծ հայրը մեռած է, եւ Ռափիկ թաղին սիրուած ձկնավաճառը կը դառնայ։ Օր մը կին մը գինքը իր տունը կը հրաւիրէ։ Անկիւնը պառկած կը տեսնէ հիւանդ մը, հիւծախտէ բռնուած։ Գարեգինն էր, իր մահուան անկողնին մէջ, երբ քահանան եկած էր վերջին հաղորդութիւնը տալու։ Ռափիկէն նե-բողութիւն կը խնդրէ տարիներ առաջ իր դողցածներուն համար, որոնց պատճառով Ռափիկ այնքան ծեծ կերած էր անպէտօրէն։ Ձիշդ է որ Ռափիկ երդում բրած էր վրէժ լուծել, բայց ազնուօրէն գերագոյն ներումը կը չնորհէ ու կը նետուի փողոց։

Երուխան մարդոց արուարքինը նկարագրելու բացառիկ չնորհն ունի։ կարգացէք օրինակի համար Համիին վրէժը պատմուածքը։ Մութ, սեւ ու տղեղ դիմագիծը համրի մը, որուն արտաքինը վախ ու սարսափ կ'ազդէր բոլոր գինքը դիտողներուն վրայ։ Մեր լեզուին բազմաթիւ բացատական բառերը միացած են, կերտելու համար բնութենէն անժառանգ մարդուն արտաքինը։

Անբեւեակայելի տղեղ արտաքինով հասկը մը, որ սակայն մուրացկան մը չէր։ Ամէն մարդու պէս առեւտուրով կ'ապրէր։ Ոչխարի ապիկ կը ծախէր։ Ամէն օր նպարավաճառի մը խանութը կը հանդիպէր, որուն տէրն էր ծերունի պուլկար մը, օղնականն ունենալով քանոր անցուկ իր սերուն աղջիկը։ Ծերուկին աննեղոյ նայուածքը սակայն կը հսկէր աղջկան բոլոր շարժումներուն վրայ։ Այս վերջինը կատու մը ունէր, որուն հոգի կուտար, եւ որուն համար ամէն իրիկուն ապիկ կը գնէր համրէն։ Օր մը համրը առջին անգամ բլլալով աղջկան երեսը կը նայէր։ Յաջորդ իրիկուն «յայտառ ըզձանք մը կը վառէր համրին նայուածքին մէջ»։ Ամէն վաչելուձէ, ամէն հաճոյքէ զրկուած այդ խեղճ էակը այլեւս համոյք կը զգար աղջկան ներկայութենէն։ Աղջիկը զգուշացաւ համրին յանդգնութիւնները քաջալերելէ։ Եւ իրիկուն մըն ալ «համրը ջղային բորբոքումէ մը մղուած, ապիկը յանձնելէ ետք, իր լայն, խզտա, զարշելի ձեռքը յանկարծ երկն ցնելով բռնեց աղջկան ձեռքէն, լեցուն կզակը»։

Այս սիրահարութիւնը վերջացաւ սակայն։ Աղջկան հայրը զաւադանը կը ցուցընէր, երբ համրը անցնէր խանութին առջեւէն. կատուն ալ զրկուեցաւ իր ապիքներէն։ Համրը սակայն ոխ կապեց։ Իրիկուն մը օգտուելով իր սիրուհին զրաղած մէկ վայրկեանէն, կատուն դուրս վաղեց ուտելիք պահանջելով։ Համրը կատուներու վհմամին կտոր մը ապիք նետեց, յետոյ վարպի ոստումով մը բռնեց աղջկան կատուին ծոծրակէն, սեղմեց, խեղդեց ու խանութին դռնէն ներս նետեց խեղդամահ կատուին անճանաչելի մսակոյտը։ Համրը իր վրէժը կը լուծէր։

×

Պատմուածքներէն եօթ ամբաստիկ երկու վէպերուն նկարագիրը, Ամիրայիի աղջիկը եւ Հարազատ Որդին։

Առաջինը ընդարձակ սահմաններու մէջ կառուցուած իրական կեանքէ առնուած վէպ մըն է այդ սեռին յատուկ բոլոր յատկանիշներով, զրական եւ բացատական տիպարները, որոնց միջավայրը եւ ապրելակերպը, ամիրայական դասին արդէն կորսուելու դառապարտուած վերջին մնացորդներուն հոգեբանութիւնը, պետական միջավայրին ու բարքերուն արձագանգները, պարզ ու ժողովրդական խոնարհներուն քով՝ ունեւոր դասակարգը, առաջինին երկչոտ ու զգացած յարգանքին ատիճանը, երկրորդին արհամարհոտ անզգայութեան քով, դէպքերու ճակատագրական յաջորդականութիւնը, միջակ զասակարգը, որ ազգային զօրքերը իր մենաշնորհն բրած է եւ կը չահագործէ միամտութիւնը թէ՛ մէկ եւ թէ՛ միւս զասակարգի ներկայացուցիչներուն, — այս բոլորը, բոլոր այս վիճակները, Երուխան կ'օգտագործէ կերտելու Ամիրայիի աղջիկը, սահուն լեզուով ու ոճով, միշտ կենդանի։

Երուխանի կենսագրական տողերուն մէջ բսուած է արդէն որ այս վէպը վաճառած է պրակ առ պրակ, Մեր ժուռած սէրը տիպագրով, եւ վերջը Ամիրայիի աղջիկը խորագիրը առած է։ Վաճառ, ուր ապաստանած էր, ամէնէն դժուարին պայմաններուն մէջ գրի առած է այս վէպը։ Ց. Օշական քանի մը չատ յատկանշական բառերով կ'որակէ այդ պայմանները, որոնց մէջ հեղինակը գրի առած է անսոսդ վիճակի մը մէջ.—«Մեր դրականութեան ընծայուած այս տխուր ու սիրային դլուխ – դործոցը, խմբագրուած է Վառնայի մէկ հատած, ողբմալի կպպելային մէջ, սանկ ու նանկ թուղթերու վրայ, անօթի, յուսամլկպ, աւելի քան թշուառ հոդեբանութեան մը մէջ, ափյափոյ տասնըվեցնոյ օրը անդամ մը լոյս տեսնող նոյնքան խեղճուկրակ պը – բահներով »։

Ամիրայիի աղջիկը վէպին մէջ հանդէս կուգան ուրիշ զրական ու բացատական տիպարներ, Ամիրային աղջիկը տիկին Երմոնէ Մարկոսեան, իր զաւակը կեղծ բժիշկ Արշակ Մարկոսեան, խոհարարուհին, զաւառացի սպասաւորը՝ Պաչօն, լուացարարուհիին աղջիկը, Սօֆի, խոնարհ ձկնորս ընտանիքի մը զաւակը՝ Համբիկ, թաղական խորհուրդի զանձապետը Թադէոս աղան եւ Բարթող աղան, Մարկոսեան ընտանիքին զործակատարը, ինչպէս նաեւ վէպին առաջին մասին մէջ կեղծ «մանկավարժ» ու խարեբայ կոստանեան։

Տիկին Երմոնէ Մարկոսեան զարավէրջիկ հիւանդի մը բոլոր տիարութիւններն ունի։ Զգային, մդձաւանջներու անձնատուր, ամբրյական դերպատառնեռւն չատուկ չփացածի հոդերով, ախտավարակ հոդի մը։ Արհամարհոտ ու փառատենչիկ։ Կատարեալ խենթ մը, որ խելացիի եւ խմատուռնի հոդեր կ'առնէ, չնորհիւ իր հարստութեան եւ անունին։ Կը բաղձայ որ իր զաւակը նշանաւոր բժիշկ մը զառնայ։ Բժիշկին հիւանդներէն մէկին ալ լուացարարուհիի մը աղջիկն է Սօֆին, որուն ֆիզիքական հրապոյրն ներուն դերին կը զառնայ բժիշկը առաջին օրէն։ Եւ ճակատագրական օր մը Սօֆի կ'իյնայ ցանցին մէջ։ Հրապուրիչ արմատ մը, որ մարդկային զաղանին ճանկերուն դէմ բարոյապէս ու ֆիզիքապէս կը բզկտուի։

Անշուշտ խրճիթին մէջ ուր կ'ապրէր Սօֆի մօրը հետ, զրացի ունէին ձկնորսի մը զաւակը, Համբիկ անունով, որ սիրահարած էր Սօֆիին։ Սօֆի կը նախընտրէր անշուշտ բժիշկ Արշակ Մարկոսեանը, ապարանքի մը չքեղութիւններով։ Բժիշկը մէկ ծագիկէն միւսին անցնող աննկարագիր մը, որ ձանձրանալ կը սկսի Սօֆիէն, եւ փարիզ կը մեկնի, նոր արկածներու եւ վայելքներու անձնատուր բլլալու համար։ Օրին մէկը Գալիս կը վերադառնայ, բնկերակցութեամբ նոր կնոջ մը։ Համբիկ սակայն, գժբախտ եւ յուսահատ, կը կորնչցնէ իր հաւատարակչռութիւնը, կը թափառի ծովեզերքները, լեռ ու ձոր, առանց մոռնալու իր պատանեկան սէրը, յանձին մանկամարդ Սօֆիի։ Համբիկ եւ Սօֆի գիրար կը սիրեն չերմօրէն։ Բայց Սօֆի նկարագրի տարբերութիւններ ունի։ Իր հոդիին մէջ զուգակշիռը կ'ընէ, բժիշկին եւ ձկնորսին ունեցած վիճակներուն։ Եւ երբ կը պատրաստուին ապարանքէն հեռանալ, ուր կը գտնուէր Սօֆի, Համբիկ բժիշկին զրկին մէջ կը գտնէ Սօֆին։ Վէպը հոս կը վերջանայ։

Վէպին խորագիրը, Ամիրայիի աղջիկը, չարդարանար։ Հատորին Բ. գլուխին տիտղոսը, Մերժուած սէր, աւելի արդամարանական կը գտնեմ եւ աւելի արդարանալի։ Ամիրային աղջիկը, տիկին Երմոնէ Մարկոսեան իրական եւ առանձնակարդ դէմ մը չի խաղար ամբողջ գրքին մէջ, արդարացնելու համար խորագիրը։ Մինչդեռ երկրորդական նկատուած տիպարներէն, կեղծ բժիշկ Արշակ Մարկոսեան եւ լուացարարուհիին աղջիկը Սօֆի, աւելի չեչտուած անձեր են, վէպին ամբողջ ընթացքին։ Երուխան կը նախ պահել իր առաջին խորագիրը «Մերժուած սէրը, որ գրուած է վէպին Բ-գլուխին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Երկար տաեն է ի վեր ուսումնասիրութեան առարկայ գարձած է Հրատ մոլորակը, այսուհանդերձ, մինչեւ այսօր ալ կան տակաւին անբացատրելի երեւոյթներ, որոնց լուսաբանութիւնը արդի գիտութեան պարտականութիւնն է։

Ի՞նչ են այս մոլորակին կլիմայական պայմանները։ Երկրագունդին բպղտատմամբ, Հրատ մոլորակը աւելի հեռու է Արեւէն, մինչեւ հեռաւորութիւնը բլլալով 228 միլիոն քմ.։ Հեռաւորութիւնը Հրատի մէջ բարոյապէս ու ֆիզիքապէս կը բզկտուի։

Անշուշտ խրճիթին մէջ ուր կ'ապրէր Սօֆի մօրը հետ, զրացի ունէին ձկնորսի մը զաւակը, Համբիկ անունով, որ սիրահարած էր Սօֆիին։ Սօֆի կը նախընտրէր անշուշտ բժիշկ Արշակ Մարկոսեանը, ապարանքի մը չքեղութիւններով։ Բժիշկը մէկ ծագիկէն միւսին անցնող աննկարագիր մը, որ ձանձրանալ կը սկսի Սօֆիէն, եւ փարիզ կը մեկնի, նոր արկածներու եւ վայելքներու անձնատուր բլլալու համար։ Օրին մէկը Գալիս կը վերադառնայ, բնկերակցութեամբ նոր կնոջ մը։ Համբիկ սակայն, գժբախտ եւ յուսահատ, կը կորնչցնէ իր հաւատարակչռութիւնը, կը թափառի ծովեզերքները, լեռ ու ձոր, առանց մոռնալու իր պատանեկան սէրը, յանձին մանկամարդ Սօֆիի։ Համբիկ եւ Սօֆի գիրար կը սիրեն չերմօրէն։ Բայց Սօֆի նկարագրի տարբերութիւններ ունի։ Իր հոդիին մէջ զուգակշիռը կ'ընէ, բժիշկին եւ ձկնորսին ունեցած վիճակներուն։ Եւ երբ կը պատրաստուին ապարանքէն հեռանալ, ուր կը գտնուէր Սօֆի, Համբիկ բժիշկին զրկին մէջ կը գտնէ Սօֆին։ Վէպը հոս կը վերջանայ։

Վէպին խորագիրը, Ամիրայիի աղջիկը, չարդարանար։ Հատորին Բ. գլուխին տիտղոսը, Մերժուած սէր, աւելի արդամարանական կը գտնեմ եւ աւելի արդարանալի։ Ամիրային աղջիկը, տիկին Երմոնէ Մարկոսեան իրական եւ առանձնակարդ դէմ մը չի խաղար ամբողջ գրքին մէջ, արդարացնելու համար խորագիրը։ Մինչդեռ երկրորդական նկատուած տիպարներէն, կեղծ բժիշկ Արշակ Մարկոսեան եւ լուացարարուհիին աղջիկը Սօֆի, աւելի չեչտուած անձեր են, վէպին ամբողջ ընթացքին։ Երուխան կը նախ պահել իր առաջին խորագիրը «Մերժուած սէրը, որ գրուած է վէպին Բ-գլուխին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

—o—

Հազարխան խաթունը վնաց եւեւէից եւ բակում կտրելով նրա առաջն սկսեց.

— Տէր հայր, կ'ուզեմ աջդ պագնեմ ու բան մը ըսեմ։

— Ըսէ, աղջիկս, ըսէ։

Հազարխան խաթունը համբուրեց նրա ձեռքը եւ ասաց.

— Տէր հայր, էդ բոլոր փարանները առիր, մըղի հէչ բան մը չմնաց.

— Ընծի համար պիտի չպահեմ, աղջիկս, ու տանիմ, Աստուծոյ յանձնեմ, կը կարծես ես՞պս ու դնեմ։

Հազարխան խաթունը չհամարձակուեց որեւէ մի բան աւելացնել, երբ ակրտէրն Աստուծոյ խօսքը դրեց մէջտեղ։

Տէր Համբարձումը դուրս եկաւ եւ քալեց տուն։ Բոլոր նրան տեսնողները զարմանում էին նրա անսովոր արագ քայլերին։ Ոչ ոք չէր կարող դուշակել, որ նա մի քանի րոպէ առաջ կողոպտել էր քահանային։ Երբ Տէր Համբարձումը տկլինները թափեց սիրուհու առաջ, նա զարմացած հարցրեց.

— Ես ի՞նչ փարա է։

— Չէ՛, աստուայ երեք փիաստռնի փարան է, եա առի։

— Ֆա, բացագանչեց սիրուհին։

— Ես ի՞նչ ասեմ, ես ի՞նչ ասեմ, ինչ ասեմ, ինչ ասեմ, ին

Արեւէն առացած ջերմութեան քանակը չատ աւելի քիչ է : Հրատի եւ երկրա – գունդի նոյն մակերեսները նկատի առ – նելով, Հրատի առացած ջերմութիւնը երկրագունդին 36 – 52 առ հարիւրը կը ներկայացնէ : Հրատի մթնոլորտը իր ջերմատաքնանով եւ բաղադրութեամբ կը տարբերի երկրագունդէն : Անոր ջերմաս – տիճանները չատ ցած են եւ մեծ տարբե – րութիւններ կան ցերեկուան եւ գիշեր – ուան միջեւ : Հրատի հասարակածային շրջաններուն մէջ ջերմատաքնանը ցերե – կին կրնայ հասնիլ մինչեւ 30 առ հա – րիւր, իսկ գիշերը՝ մինչեւ — 48 աստի – ճան : Մթնոլորտի բաղադրութիւնն ալ բոլորովին տարբեր է : Անոր դանագան տարրերուն առ հարիւր քանակն է · — Ազոտ (ազոթ), որ կեանքի համար չատ յարաբերական տարր մըն է՝ 98,5 առ հարիւր, թթուածին՝ 0,1 առ հա – րիւր · արկոն կազ՝ 1,2 առ հարիւր, իսկ ածխաթթու կազ՝ 0,25 առ հարիւր : Թթուածնի այսքան փոքր քանակը յայտ չի տար Հրատի մէջ կեանքի գոյութեան մասին : Այնուամենայնիւ կան որոշ տու – եալներ, որոնց հիման վրայ կարելի է յայտարարել, այսօր, թէ Հրատի վրայ կան բուսական կեանքի փոքր տեսակներ : Անոր երբ ապացոյց կը ծառայէ այն հանդամանքը, որ Հրատի էնթակարմիր լուսապատկերին մէջ նկատուած են դի – ծեր եւ գօտիներ, որոնք բնորոշ են երկ – րագունդին վրայ գոնուող կենդանական բոլոր նիւթերուն համար : Բայց թթուա – ծինի այդքան փոքր քանակութիւնը ան – կարելի կը դարձնէ կենդանական կեանքի գոյութիւնը :

1877ին առաջին անգամ լլլալով Հրա – տի վրայ նկարուեցան նեղ ու դոց գոյ – նալ երիզներ, որոնք տեղ տեղ կը կարծեն մոլորակին մակերեսը մեծ տարածու – թիւններու վրայ եւ որոնք «ջրանցքներ» անուանուեցան : Այսօր ծանօթ են քանի մը հարիւր այս ձեւի ջրանցքներ : Ո – մանք կ'ենթադրեն թէ անոնք մեծ ճեղ – քեր են, իսկ ուրիշ գիտնականներ կը կարծեն թէ խոնաւութիւն ունեցող վայ – րեր են, որոնց մէջ զարնան եւ ամրան բուսականութիւն գոյութիւն ունի : Ջր – րանցքներէն ոմանք միշտ չեն նկատուիր : Երբ մէկ կիսագունդին վրայ գարունը կը սկսի, այն ժամանակ անոնք տեսանելի կը դառնան, տարուան կէսէն ետք կ'անհե – տանան եւ նոյն բանը կը վերսկսի միւս կիսագունդին վրայ : Ջրանցքները ձմեռ – ուան եղանակին չեն տեսնուիր, մինչ ա – մառ անոնց գոյատած տարածութիւնը բաւական մեծ է : Այս երեւոյթը կարելի է բացատրել միայն բուսականութեան գոյութեամբ :

Աստղագիտարաններուն մէջ կատար – ուած հետազօտութիւնները ցոյց տուին թէ Հրատի վրայ լեռնաշղթաներ չկան · մակերեսը միօրինակ է, առանց բարձ – րութիւններու : Եթէ գոյութիւն ունենա – յին նոյնիսկ 4 – 500 մեթր բարձրու – թեամբլեռներ, անոնք պիտի նկատուէին

Լիբանան

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանեան արժանեաց շքանշաններ Տոքթ · Տէ Փերտիկանի, Ռ · Կիւլպէնկեանի եւ Գ · Եսայեանի

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թեան Կեդրոնական Խնամակալ վարչու – թեան նախագահ Տոքթ · Յոսէ ալ Փեր – տիկան եւ Հիմնարկութեան Հայկական բաժնի տնօրէն Պ · Ռոպէր Կիւլպէնկեան, իրենց կիներով, երեքշաբթի 11 Դեկտեմ – բեր, կէսօրէ առաջ, քանի մը ապագային վարժարաններու այցելութիւն տալէ ետք, կէսօրին, Անթիլիասի Կաթողիկո – սարանի դահլիճին մէջ, ճաշի հիւրը ե – ղան Զարեհ Ա · Կաթողիկոսին :

Ճաշին ներկայ էին Լիբանահայոց Ա – ռաջնորդ Խորէն Աբգ · Բարսեղեան, Կիպ – րահայոց Կաթ · Փոխանորդ Երուանդ Վրդ · Աբէլեան, Տեղեկատուութեան եւ Ազգային Ուղղութեան նախարար ու փոխ – վարչապետ Պ · Ֆիլիպ Պուլոս, Փոքրաս – կալի դեսպան Տէ Սիկէյրա Ֆրէյր, պե – տական երեսփոխաններ՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Սու – րէն Խանամիրեան եւ Վարդկես Շամլեան իրենց կիներով, Ազգ · Գալուստեան ժո – ղովի առենապետ Պ · Վահէ Սկռեան, Ազգ · Բարեգործական ժողովի առենապետ Պ · Ռուբէն Մատիրոսեան, առենադր – պեր Պ · Գառնիկ Բանեան իրենց կիներ – ով, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական բաժնի Լիբանանի կրթական յանձնաժողովի անդամներէն Հայր Յ · Վրդ · Մրմրեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Ա՛էմեան եւ Տոքթ · Բ · Մկրտիչեան, Ազ – գային Բաժարանի Խնամակալ Մարմնի առենապետ Տոքթ · Թագուհեան, առե – նադպիր Տոքթ · Յովհաննէս Սրապեան, իրենց կիներով եւ գանձապահ Պ · Եր – ուանդ Էքմէքճեան, ճարտարապետներ Յարութիւն Ալեմեան, Փոքրաս Բադուճ – եան եւ Հայկ Պալըքճեան իրենց կիներով :

Ճաշէն ետք, փոխ – վարչապետ Պ · Ֆիլիպ Պուլոս, Ֆրանսերէն լեզուով պե – զեկիչ ուղերձ մը կարդաց, դրուատելով Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կատարած օգտակար գերը եւ իրրեւ գր – նահատանք Լիբանանի հայ համայնքին իր ունեցած կարեւոր օժանդակութիւն – ներուն, յանուն Հանրապետութեան նա – խագահ Զօր · Ֆուատ Շեհապի, Մայրի – ներու Ազգային Կարգի հրամանատարի բարձր շքանշանով պարգեւատրեց Տոքթ · Յոսէ Տէ Փերտիկանը, իսկ Մայրիներու Ազգային Կարգի Սպայի շքանշանով Պ · Ռոպէր Կիւլպէնկեանը :

Վեհափառն յանձնեց Մայրիներու ազ – գային կարգի սպայի շքանշան մը, ու – զարգելու համար Կիւլպէնկեան Հիմնար – կութեան Կեդրոնական Խնամակալ վար – չութեան անդամ Պ · Գէորգ Եսայեանին :

Վեհափառը բաժակ առաջարկեց նա – խագահ Ֆուատ Շեհապի կնոջը եւ շր – նորհակալութիւն յայտնեց պարգեւատր – ման համար :

Տոքթ · Յոսէ Տէ Փերտիկան, շնորհա – կալութեան ուղերձ մը կարծաց Ֆրանսե – րէն լեզուով եւ բաժակ առաջարկեց Հան – րապետութեան նախագահին կենացը :

Յարգելի հիւրերը Վեհափառ Հօր հետ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ ետք, ընկերակցութեամբ Առաջնորդ Սրբազա – նին եւ Բուժարանի Խնամակալ վարչու – թեան անդամներուն, այցելութեան գա – գին Աղունիէ :

Մինչեւ Արեւելքի մէջ չրջապտոյտ մը կատարելէ ետք, անցեալ Շաբաթ երեկոյ 12 Դեկտ · օդի ճամբով յարգելի հիւրերը վերադարձան Փորթուկալ :

ՀՈՒԲԻ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 10ին, Պ · Պ · Յոսէ Տէ Փերտիկան եւ Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Հուբի պալատին մէջ ընդունուեցան Հան – րապետութեան նախագահին կողմէ : Նա – խագահ , Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան երկու ներկայացուցիչները Սեբայի մէջ ընդունուած էին վարչապետ Պ · Ռաշիտ Քարամէի կողմէ, ընկերակցութեամբ Տէ – պէկատուութեան նախարար Պ · Ֆիլիպ Պուլոսի :

Վեհափառին յանձնեց Մայրիներու ազ – գային կարգի սպայի շքանշան մը, ու – զարգելու համար Կիւլպէնկեան Հիմնար – կութեան Կեդրոնական Խնամակալ վար – չութեան անդամ Պ · Գէորգ Եսայեանին :

Վեհափառը բաժակ առաջարկեց նա – խագահ Ֆուատ Շեհապի կնոջը եւ չ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է քան Ն· Ֆ· փոխան ծաղկեպսակի Սէն Մօրիս մեռած Յարութիւն Գուպարեանի մահուան առթիւ , Տէսինի Վասպուրականի երեկսեռ երիտ· Միութենէն :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ազգ· Միութիւնը չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց ո – րոնք ապահովեցին Ս· Մեսրոպի 1600 – ամեակին նուիրուած հանդէսին գեղար – ուեստական բաժինը :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար* 6*ին , Հ· Յ· Դ· Տան մէջ :*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 30*, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը* 2·45*ին, տեղւոյս ամենաչքեղ եւ ընդարձակ սրահին՝ ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ մէջ ,* 29 *բիս տը լա Մարթիներ, Լիոն :*

Կը նախագահէ՝ Պ· ՅՈՎՍԷՓ ՏԷՅԻՐ – ՄԷՆՃԵԱՆ :

Զեկուցում Միջազգային կարմիր Խաչի եւ Հայ կարմիր Խաչի չուրջ :

Ողջոյնի խօսք պիտի առնեն՝ Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Ազգ· Միութեան եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի պաշտօնական ներկայացուցիչները :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին, *որուն իրենց սիրայօժար մաս – նակցութիւնը պիտի բերեն Պ· Պ· Փիւ – տէօս Զուլեեան եւ Ղեւոնդ Գայթան – ճեան, ժողովրդական սիրուած դերա – սաններ, որ պիտի բեմադրեն* Յակոբ Պարոնեանի *«ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑ – ԿԱՆՆԵՐԸ »էն տեսարան մը :*

Դաշնակի վրայ պիտի նուագէ Օր· Էլ – իան Ֆէլլահեան, Տիկ· Նուարդ Տէյիր – մէնճեան, Օր· Անժէլ Կարապետեան (*Լի – ոնի երաժշտանոցէն*) եւ Պ· Մասիս Տէ – յիրմէնճեան *պիտի երգեն հայ ժողովր – դական եւ դասական երգեր :*

Օր· Մարի Ֆէլլահեան, Պ· Ստեփան Զրաճեան *եւ Օր·* Ժօէլ Ֆէլլահեան *պիտի արտասանեն ընտրեալ բանաստեղծու – թիւններ :*

Ժան Ժօրէս *Ընկերակցութեան տասնըվեց աղջիկներէ բաղկացեալ պարախումբը , ղեկավարութեամբ պարի դասատու* Տիկ· Լիւսի Մուրատվէլեանի, *պիտի պարէ գողտրիկ պարեր :*

Մուտքը բոլորովին ձրի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ· կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա – րահանդէսը Սփալանտիի *մէջ, Մարտ* 2*, Շաբաթ գիշեր :*

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե – ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10*ին :*

Կ'ՈՒԶՈՒՒ

Façonniers

Քոնֆեքսիոնի համար, հիւսուածեղէն , հագուստի, ժիւպի. վեսթի. վերարկուի, չատ խնամուած աշխատանք : Դիմել՝

TRICOSA

8, Ave. Sœur Rosalie, Paris - 13

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Փարիզի Շրջ· Կոմիտէի կողմէ : Այս Շաբաթ երե – կոյ ժամը 8·30*ին, Մշակոյթի Տան մէջ :*

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները :

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝
ԸՆԿԵՐ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Վալանսի Շրջ· Կոմիտէին կողմէ :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24 :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Ո – րեքշաբթի, ժամը 21*ին, Քատէի վերնա – յարկը :*

Կը խօսի՝ Պ· ՀՐ· ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ·— Գիրերու գիւտը եւ հայ գրա – կանութեան ծագումը :

Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուող – ները :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ· վարչութիւնը կը յայտա – րարէ բարեպաշտ ժողովրդեան որ Նորա – կառոյց եկեղեցիին օծումը մօտալուտ ըլլալուն՝ Ս· Զատկի մօտ չրջանին , կը խնդրէ հաստարակութենէն, որ տաճին ի – րենց նուէրները՝ նիւթական կամ կրօնա – կան, խաչ, վարագոյր, դորգ, չահ , սփռոց եւն· նուիրելու համար արձանա – գրուին եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՄԻի կապ· Խաչի մասնաճիւղի դեղար – ուեստական ցերեկոյթը փետրուար 24*, Սալ տէ Ֆէթ :*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

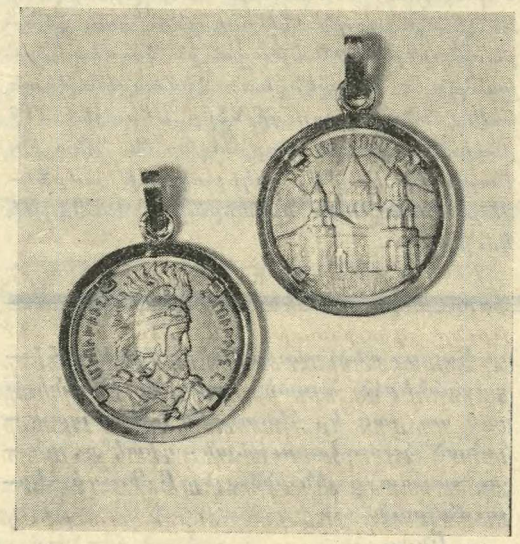

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն· Ֆ·	300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տո – նածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ· 23ին, Կիրակի, ժամը 15*ին վար – ժարանին մէջ :*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Փոթորիկ խում – բի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեք – շաբթի , ժամը 21*ին, Մշակոյթի Տան մէջ :*

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս ,քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին , ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանիք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻԻՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆ·	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆ·	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն· Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն· Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն· Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ պեղեցիկ երգերը·

1·— ԱԼԵԼՈՒԻ (Ս· Ծննդեան եւ Ս· Զատկի), 2·— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3·— ԹԱՐԳՄԱՆԶԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս· Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4·— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5·— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (երկիւղ երկնից), 6·— ՀՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7·— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹիի պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննման, Տարածեալ), 8·— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ դունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները :

ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ :

(ԳԻՆ 30 Ն· Ֆ·)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա· ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ , ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ,

ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր· վարչութեան եւ Հրանտ – Սա – մուէլ դրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 19 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9485 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5386

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Տօնական օրերու նախօրեակին հրապարակ ելած է արդէն Գոյամարտ Օրացոյցը, հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :

Ամբողջ տարի մը այս օրացոյցը զարդը պիտի կազմէ մեր տուներուն :

Այս անգամ եւս նոյն տպագրիչը կարելի խնամքը տարած է՝ դեղարուեստական գործ մը ներկայացնելու համար, վերին հսկողութեամբ ընկեր Յակոբ Պապիկեանի :

Օրացոյցի կափարիչը կը ներկայացնէ քանդակագործ Եդուարդ Քոչարի Սասունցի Դաւիթի արձանը՝ գունաւոր տպագրութեամբ :

Այս արձանը , որ քանի մը տարի ի վեր կը զարդարէ Երեւանի գլխաւոր մէկ հրապարակը, կը խորհրդանշէ հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու կամքը, բռնակալութեան դէմ իր դիւցազնական պայքարը: Խորհրդանշան, որ ժամանակի նշան է: Մեր հոգիները կը հրճուին տեսնելով բարեշրջումը, որ օրէ օր աստիճան մը աւելի կը շեշտուի մեր հայրենիքին մէջ :

Սասունցի Դաւիթ ասպարէզ կը կարդար բռնակալներու ամէնէն զազրելիին՝ նոր օրերու Մսրայ Մելիքին, որուն բարձրադիր արձանը Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ նախատինք մըն էր ազատատենչ Հայութեան համար: Երկար չդիմացաւ Սթալին հայ դիւցազնի ներկայութեան: Սասունցի Դաւիթ յաղթեց բոլշեւիկ բռնակալին, որուն արձանը փշուր փշուր եղած ընդմիշտ անհետացաւ Հայաստանի հողէն :

Օրացոյցը տեսակ մը Հայոց պատմութիւն է: Հին ու նոր օրերու պատկերազարդ պատմութիւն: Անոր տասներկու մեծադիր էջերը կ՝ոգեկոչեն մեր ազատագրական կռիւները, մեր մշակոյթը եւ ազգապահպանման նուիրուած մեր կազմակերպութիւնները:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի այս տարուան բանակումի խմբանկարով կը բացուի օրացոյցը: Բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած էր Քանի ճամբարը: Աւելի քան 300 Նոր Սերնդականներ ամբողջ ամիս մը անմոռանալի օրեր անցուցած էին Միջերկրականի գեղատեսիլ ափերուն վրայ:

Միւս էջերը զարդարուած են աւուր պատշաճի յիշատակի նկարներով :

1921ի Փետրուարեան ժողովրդական ընդվզումը ոգեկոչուած է երկրորդ էջին վրայ՝ Ախտայի ճակատի հրամանատարական կազմի խմբանկարով :

Ապրիլի էջին վրայ Մուսա Լերան հերոսներու յիշատակարանը կը խորհրդանշէ Մեծ Եղեռնի տարեդարձը :

Մայիսը կը յիշեցնէ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը, խմբանկարովը հայկական բանակի հրամնատարներուն , որոնց շարքին կ՝երեւան զօրավարներ Նազարբէգեան, Սիլիկեան եւ Դրօ :

Յուլիսը կ՝ոգեկոչէ Խանասորի յիշատակը՝ Նիկով Դումանի եւ իր ընկերներու նկարով :

Թարգմանչաց տօնին առթիւ Յունիսի էջին վրայ բազմած է Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, որուն ծննդեան 1600ամեակը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ այս տարի հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ :

Էջ մը յատկացուած է հանրային գործիչ եւ գրագէտ Մալխասի, որ տարուան սկիզբը մեռաւ Պէյրութի մէջ, 85 տարեկանին: Ուրիշ էջի մը վրայ կ՝երեւան մեզմէ անդարձ բաժնուած Ֆրանսահայ հինգ ընկերներ :

Նոյեմբերի էջը գրաւած են հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները՝ բոլորուած նորընտիր կաթողիկոսպատրիարքին շուրջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

ՏԱՔԱՐԻ ՄԷՋ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՆԿՈՐԻ ՁԵՌՔՆ Է

Տագնապը որու հետեւանքն էր, Երկուշաբթի օրուան հարուածը, ծնած էր 1960 Օգոստոս 20ին երբ Մալիի դաշնակցութիւնը կը վիժէր եւ Մոտիպօ Քայթայի առաջնորդութեամբ, սուտանցի պարագլուխները Պամաքօ կը քաշուէին :

Սենեկալի իշխանութիւնը երկու հոգիի ձեռքն էր՝ հանրապետութեան նախագահ Լէոփոլտ Սենկոր, ծանօթ նաեւ իբրեւ բանաստեղծ եւ վարչապետ՝ Մամատու Տիա: Վարչակարգը կը նմանէր Գ. Հանրապետութեան դրութեան, իշխանութեան պատասխանատուութիւնը բաժնուած էր հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին միջեւ: Երկուքն ալ ունէին իրենց կողմնակիցները եւ հակառակորդները: Արդէն մէկուն կողմնակիցները միւսին հակառակորդ էին եւ փոխադարձաբար :

Տիայի կողմնակիցները կը մեղադրէին Պետութեան ղեկավարը որ կը խնայէ տեղական քաղքենի դասակարգին եւ ունեւորներուն, մինչ Սենկորի կողմնակիցները կը հակաճառէին մեղադրելով վարչապետը որ պատժական միջոցներ ձեռք չառներ ապականութեան դէմ եւ կղզիացած է «ընկերվարութեան» մը մէջ որ աւելի խօսքով է քան իսկապէս արդիւնաւէտ: Ինչ որ նաեւ տարօրինակ է այն է որ մահմետական քաղքենիութիւնը կաթողիկէ Սենկորի ետին էր, մինչ մահմետական Տիայի ամէնէն բուռն կողմնակիցները հայր Լըպրէի բարեկամներն էին :

Այս երկուքին հակամարտութիւնը աւելի սուր հանգամանք ստացած էր այս ամառ երբ երկու պարագլուխները Եւրոպա կը գտնուէին: «Սենկորականները » իրենց գլուխն ունէին առեւտուրի նախարարը՝ Ֆոֆանա մինչ «Տիայականները» կ՝առաջնորդէր տեղեկատուութեան նախարար՝ Տիոփ Օպէյ: Կար նաեւ «Երրորդ մարդը»՝ Վալտիոտիօ Ն՝Տիայը , Ներքին նախարար, որ իրաւարարի դեր կը թուէր ունենալ եւ որ կը կռթնէր Սինէ Սալունի 15 երեսփոխաններու կարեւոր խմբակին վրայ : Թէեւ Ն՝Տիայը աւելի Տիայի մօտ էր քան Սենկորի :

Դեկտեմբերի սկիզբը կացութիւնը կը ծանրանար: Ազգ. ժողովին մէջ ընդդիմութիւնը կը զօրանար վարչապետին դէմ: Կը մեղադրէին որ միշտ «պատերազմական վիճակը» կը պահէ որ իրեն, իբրեւ պատերազմական նախարար, բոլոր իրաւասութիւնները կուտայ: Վերջերս մալիցի նախարար՝ Պատիան Քույաթէի այցելութիւնը աւելի կը բարդացնէր կացութիւնը: Տիա կը տեսնէր թէ իր բարեկամներու խումբը կը սկսի խախտիլ եւ հոդ ալ Սենկորի մէկ խաղը կը տեսնէր :

Կարգ մը լուրերու համաձայն, անցեալ Նոյեմբեր 10ին, զօրքի շարժումներ եղած էին նախագահական պալատին շուրջ, ինչ որ կարծել տուած էր թէ վարչապետ Տիա բանակը զօրակոչի ենթարկած է նախագահ Սենկորի դէմ : Բայց սպասուած պետական հարուածը տեղի չունեցաւ: Հաւանաբար Տիա ինքզինքը շատ զօրաւոր չէր զգար: Այդ հարուածին տեղ նախարարական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ, որ այն տպաւորութիւնը կը թողուր թէ յաղթականը՝ Սենկորն է: Բայց տագնապը լուծուած չէր :

Երբ ժողով մը տեղի կ՝ունենար նուիրուած «դէպի ընկերվարութիւն գացող ափրիկեան ճամբաներու» ուսումնասիրութեան, Սենկոր եւ Տիա կողք կողքի էին, բայց նախագահը չէր ծածկեր Ֆրանսացի զանազան անձնաւորութեանց որ Սենեկալը պարտադրաբար կը յառաջանայ դէպի նախագահական վարչակարգ մը : Նոյն ատեն կարգ մը երեսփոխաններ արգելքի բանաձեւ մը կը յանձնէին երեսփոխանական ժողովի դիւանին, Տիայի դէմ եւ կը ծաղէր բուն տագնապը :

Երկուշաբթի ցերեկ պահակազօրքը որ վարչապետի հրամանով Տաքար հասած էր դիրք կը գրաւէր երեսփոխանական ժողովին չէնքին շուրջ, ապա ներս կը խուժէր: Հոն հաւաքուած էին արգելքի բանաձեւը ստորագրող քառասուն երեսփոխանները: Ժողովին նախագահը՝ Լամին Կէյը կը յաջողէր սակայն դուրս ելլել եւ Սենկորին երթալ : Վերադարձին ամէն ինչ պատրաստ էր եւ չէր կրնար կրկին գրաւել իր նախագահական աթոռը: Կրկին կը հեռանար, այս անգամ իրեն կ՝ընկերանային «40»երը որոնք ստորագրած էին արգելքի բանաձեւը : Նոյն ատեն կը լսուէր թէ Մամատու Տիայի դահլիճը տապալած է, 48 երեսփոխաններ (80ի վրայ) ստորագրած ըլլալով արգելքի բանաձեւը: Եօթը նախարարներ նախապէս հրաժարած էին կարենալ ազատօրէն քուէարկելու համար արգելքի բանաձեւը:

Քանի մը ժամ ետք, Մամատու Տիա կը փորձէր շարունակել իր վարչապետութիւնը, գրաքննութիւն հաստատելով եւ արտասահմանի հետ հեռաձայնի կապերը կտրելով: Գիշերը երկու ղեկավարները կոչ կ՝ընէին ձայնասփիւռէն: Սենկոր կ՝ըսէր «Ազգին ներկայացուցիչներուն արտաքսումը իրենց ժողովասրահէն, անոնցմէ մէկ մասին ձերբակալութիւնը բռնաբարումն է մեր Հանրապետութեան Սահմանադրութեան : Զինուորական հրամանատարութիւնները պէտք է իմ հրամաններուս ենթարկուին ...»: Այդ պահուն սակայն հաղորդումը կը կտրուէր եւ կը լսուէր, այս անգամ, Մամատու Տիայի ձայնը.— « Խափանարարութեան փորձ մըն էր, որուն ուզեցինք դէմ դնել» կ՝ըսէր, բայց ան ալ չէր կրնար ըսելիքը ամբողջ ըսել: Իվերջոյ առաւօտեան (Երեքշաբթի) մէկուկէսին հասած լուրերը կը հաստատէին թէ երկրին բոլոր իշխանութիւնները Սենկորին ձեռքն են եւ ոչ մէկ միջադէպ պատահած է երկրին մէջ : Մամատու Տիա «օրէնքէ դուրս» հռչակուած էր, եւ ինք ու իր ընկերները պիտի հետապնդուէին :

× Մամուլի Ֆրանսական գործակալութիւնը կը հաղորդէր նաեւ թէ Մամատու Տիա անհետացած է: Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են որպէսզի գտնուի եւ դատուի: Եոֆի օդակայանը շատ խիստ հսկողութեան տակ է :

× Սենեկալ մաս կը կազմէ Պրազավիլի անուան տակ ճանչցուած Ֆրանսախօս պետութեանց, նպաստաւոր Ֆրանսայի:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջ. ժողովին եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի այս տարուան պատգամաւորական ժողովին խմբանկարները կը զարդարեն Հոկտեմբերի եւ Դեկտեմբերի էջերը :

Բացառիկ էջ մը (Սեպտեմբեր) յատկացուած է , Ֆրանսերէն լեզուով, Հայկական Լեգէոնին, Ֆրանքեւհայ զէնքի եղբայրակցութեան, Արարայի ճակատամարտին եւ Մուսա Լերան հերոսամարտին, եղերուած Ֆրանսացի եւ հայ գլխաւոր դերակատարներու նկարներով :

Կ՝արժէ քաջալերել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի այս դեղեցիկ ձեռնարկը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ձայն – պատկերասփիւռէն յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ շեշտեց թէ ներկայիս վեհաժողով մը անպատեհ է: Ամերիկայի շահը չէ, ըսած է նաեւ Քենըտի, օգնել ուրիշ երկիրներու, ինչպէս Ֆրանսա որ հիւլէական պետութիւններ դառնան: Մ. Նահանգներուն չի պատկանիր «պաշտպանել» Խրուշչեւը այն պատրուակով որ Խորհ. Միութեան ցարդ ունեցած ամէնէն իմաստուն վարչապետն է: Պէտք է հասկցնել Խրուշչեւի որ Միացեալ Նահանգներուն համար կենսական շահերկան որոնց համար Ամերիկա կը կռուի եթէ հարկ ըլլայ :

ԿԻԿԵՐՈՒՆ, նշանաւոր լրտեսը Փարիզ է քանի մը օր է: Անգարայի անգլիական դեսպանատան այս նախկին սպասեակը որ կեղծ դրամի փոխարէն իրական փաստաթուղթեր յանձնած էր (որոնց սակայն Հիթլեր հաւատք չընծայեց) յայտնեց թէ շատ քաջ պէտք է ըլլալ լրտես ըլլալու համար: Ապա պէտք է ընդունիլ սա երկնտրանքը՝ յաջողիլ կամ մեռնիլ :

ՕՍՍԵՌՎԱԹՈՌԻ Ռոմանօն, անդրադառնալով լեհ խորհրդարանի փոխ – նախագահ Զենով Կլիշքոյի այն յայտարարութեանց որոնք կ՝ակնարկէին թէ համաձայնութեան մը հաւանական է եկեղեցւոյ եւ կառավարութեան միջեւ , կը շեշտէ թէ համերաշխութիւն չի կրնար ըլլալ կրօնքի եւ համայնավարութեան միջեւ :

ՀՌՈՄԷՆ կը հերքեն անգլիական Նիուզ ոֆ տը Ուորլտ թերթին լուրը ըստ որուն Պապը խլիրդէ կը տառապի: Թերթը ութ սիւնակի վրայ խորագիր մը դրած է «Եղերական ճշմարտութիւններ Պապին վրայ», ուր կը յայտնէ թէ Պապին բժիշկները պիտի զարմանային թէ տարի մը ետք տակաւին ողջ ըլլար :

ԱԼԺԵՐԻԱ դիմում մը ըրաւ Սուրիոյ որպէսզի իրեն օգնէ բանակը վերակազմելու :

ՓԱՐԻԶ հաւաքուած են Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի Արտաքին նախարարները եւ ձեռնարկած են, ըստ սովորութեան, իրենց աւանդական քննութեան Յուրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնութեանց գործադրութեան :

«ԻԶՎԵՍՏԻԱՅԻ» հրատարակած կառավարական ցանկը ցոյց կուտայ թէ երկու կամ երեք յանձնախումբեր ջնջուած են : Ասոնց մէջ՝ Գիւղատնտեսութեան Պետական Կոմիտէն, Գիւտերու Պետական Կոմիտէն: Նոր ցանկը չի նշեր նաեւ նախարարաց խորհուրդի Պրեզիտիոմի յանձնախումբը որ արտաքին յարաբերութիւններով կը զբաղէր :

ՄԱՆՈԼԻՍ ԿԼԵԶՈՍ, յունական դիմադրութեան հերոսը, որ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր ներումի արժանացաւ Փօլ թագաւորին կողմէ :

ԻՏԱԼԻՈՅ 11·000 լրագրողները կը շարունակեն իրենց ութօրեայ գործադուլը: Այն «դեղին» լրագրողները որոնք չհետեւեցան շարժումին եւ լոյս ընծայեցին Իլ Մեսսաճեռօն եւ Լա Նացիոնէն, սենտիքայէն պիտի արտաքսուին :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան վարչական խորհուրդներու վերանորոգման համար եղած ընտրութեանց արդիւնքն է.— Սէ ԺԷ ԹԷ (Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն = համայնավար) երեք միլիոն 651 հազար447 ձայն այլ խօսքով՝ ձայներու 44·30 առ հարիւրը: Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը՝ 1 միլիոն 685 հազար 370 (20·97 առ հարիւր), Բանուորականուժ՝ մէկ միլիոն 184 հազար 741 (14·73 առ հարիւր):

ԵՐՈՒԽԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

—o—

Գ.

Երկրորդ վէպը Հարազատ Որդի խորագիրը կը կրէ եւ լոյս տեսած է 1912ին «Ոսոան» եամսեայ մեծ պարբերագրին մէջ, թիւ 6: Տխուր եւ եղերական պատմութիւնն է Բենիամին Բարսեղեան ընտանիքին: Առաջին անգամն է որ Երուխան ձկնորսներու եւ խոնարհ գասակարգէն դուրս կը թափառի, ընտրելու համար միջակօրեայ գասակարգի մը մէկ ողբերգութիւնը: Բենիամին Բարսեղեան մէկն է այն տիպարներէն, որոնք իրենց երիտասարդութեան դեղխ, անբարոյ կեանք մը կ'ապրին, անխոտոռմանելի ծայրայեղութիւններու անձնատուր ըլլալով, ի վերջոյ կազմելու համար ընտանեկան բոյն մը: Կեանքի ընկերը կ'առնէ Օր. Մալվինէ Կոմիտասեանը, խնամուած կրթութեան տէր, մէկ հատիկ ազջիկը, ամէնուն կողմէ յարգուած վաճառականի մը: Մալվինէ գաւակ մը ունենալու երջանկութեամբը կը տոչորի: Բայց իր ամուսինը անկարող է իր այդ պարտականութիւնը կատարելու: Դէպի Սոֆիա եւ հոգը Փարիզ ճամբորդութեան մը պատճառով, Բենիամին Բարսեղեան կը բացակայի տունէն: Նոյն տեն Փարիզէն կը վերադառնայ Վահէ Ղուկասեան, Մալվինէի մօրը հօրեղբօրորդին: Ցաճախակի այցելութիւններով, այս երիտասարդը եւ Մալվինէն կը սիրեն զիրար ապօրէն սիրով: Դուշակելու պէտք չկայ այլեւս, թէ ուր կը յանգի այս յարաբերութիւնը: Բարսեղեան կը վերադառնայ այն միամտութեամբ թէ բժշկուած է եւ կրնայ զաւակ մը ունենալ, ընտանիքին բարօրութիւն եւ երջանկութիւն խոստացող: Ինը ամիսներ հոգը աչխարհ կուգայ երազուած մանուկը, Արամը: Առաջին օրերուն ուրախութեան եւ հրճուանքին կը յաջորդեն կասկածը եւ խարուած ըլլալու մղձաւանջը: Բենիամին Բարսեղեան կը խենթենայ եւ ինքնասպան կ'ըլլայ իր տանը մէջ խակ:

Այս վէպին մէջ ալ Երուխան իր տիպարները ընտրած է պարսկական միջավայրէն եւ անոնց նկարագիրները տուած է կատարեալ ճշդութեամբ: Բենիամին Բարսեղեանի հոգեկան տարակոյսներն ու տանջանքները չատ բնական ներկայացուած են: Ինչպէս կրնայ սիրել իր զաւակը Արամ, որ ճիշդ Վահէին կազապարին վրայ ձուլուած է, ֆիզիքական նոյն դրոշմով եւ հետհետէ կազմուիլ սկսող նկարագրի նոյն դիծերով: Ինչպէս կրնայ ընդունիլ փոքրիկին Արամը, իբրեւ իր հարազատ որդին··· Նոյնը նաեւ միւս տիպարները, Մալվինէն եւ Վահէն. առաջինը ընտանիքին չարունակութեան համար անհատատարմութիւնը յանձն առնող եւ երկրորդը, որ ապրած է Փարիզ, համարձակ ու յանդուգն, ժամանակակից երիտասարդը, անձնատուր դիւրին որսերու եւ հաճոյքներու:

×

Երուխանի համար բառերն ու նախադասութիւնները կը ծառայեն արտայայտելու զգացումները յստակօրէն, առանց խորհրդաւոր ու անիմաստ դառնալու, ինչպէս կարգ մը հեղինակներու մօտ, որոնց նախադասութեան ու պարբերութեան իմաստին թափանցելու համար, ընթերցողը ստիպուած է ճիգ մը ընել, կրկին ու կրկին կարդալ, իմաստ մը տալու համար այդ բառին, նախադասութեան եւ պարբերութեան:

Երուխանի ոճը յստակ է, սահուն ու բնական, պատկերներու զգօնութեամբ, առանց արուեստակեալ ձեւերու: Որ եւ է լեզու եւ ոճ սակայն պէտք ու ենին ինքնատիպ արտայայտութիւններու, թարմանալու, զեղեցկանալու եւ նորութիւններով զարդարուելու համար: Մեր հեղինակին գրականութեան մէջ լեզուա կան երկու տարրեր իրենց ներկայութիւնը կը չեշտեն: Տրուած ըլլալով որ ան ժողովրդական տիպարներու, մանաւանդ բարբառ ձկնորսներու, նաւավարներու, եւ ջրհանկիրներու վիպագիրն է, անոնց լեզուն, բառերն ու արտայայտութիւնները դործածելու պարտքին տակ կը գտնուի չատ բնականօրէն: Այս է պատճառը որ անոր լեզուն պահելով գրական լեզուի ժամանակակից դրոշմը, հարուստ է նաեւ ժողովրդական բառերով ու սերուած արտայայտութիւններով: Ցաճախ բառ մը, կը յատկանչէ ոչ միայն մտայնութիւն մը, այլեւ ժամանակի մը եւ բարքերու բովանդակ ոգին:

Երուխան բարեկամ է ածականներու դործածութեան, յաճախ քանի մը համանիշներով: Բայց իր մօտ չափազանցութիւններու չի տարուիր ան: Առատօրէն կը դործածէ ածականները սկիզբը, մինչեւ որ գրուածքը իր կնացքը առնէ, նման կարկաչող առուակի մը, որ խիճերու եւ քարքարուտ յատակի մը մէջէն հոսի եւ հասնի սահուն հանդարտութեան մը: Անկէ յետոյ է որ Երուխանի ոճը կը գտնէ իր սովորական ուղին: Պոլսահայ դրականութեան մէջ չրջան մըն էր այդ, երբ գրողները գրուածքին իմաստը կը գտնէին բառերու, ածականներու անհարկի չատչրումին: Երուխան չատ բնական է մանաւանդ, երբ խոնարհ ձկնորսներու եւ թչուառներու աչխարհին մէջն է եւ չրջապատուած բախտէն անժառանգ նեերով: Գեղեցիկ օրինակ մըն է Մեռելներուն ջրկիրը պատմուածքը, ուր ան պատհած է իր ոճին սեղմութիւնը, առանց խզնալու չափազանցութիւններու մէջ:

Պոլսոյ հայեվարէն նմոյշներ կը տես ենք պատմուածքներուն ինչպէս Ամիրայիի աղջիկը վէպին մէջ: Պարզ ու հանդիսաւոր ոճ մըն է որ կը գործածէ հեղինակը, երբ ան կը լեզուն այնքան հարազատօրէն ներկայացուցած է Երուխան: Թրքախառն եւ ժողովուրդի զատկներու բերնին մէջ յաճախ հայհոյալից, համով ու հոտով են այդ լեզուն ու բարբառը: Ձկնորսներ, նաւավարներ, ջրկիրներ, որոնք պինե տուներուն մէջ կ'անցընեն իրենց կեանքին մեծ մասը, «ուր կեանքի բանաս տեղծութեան ամէնէն վսեմ պատկերներն ու ամէնէն սոսկալի երեւոյթները» տեսի կ'ունենան: Երուխան այս խոնարհներուն հոգեբան նկարիչն ու խոստովանահայրն է: Ջեմ աչխարհարարեան մը, ինչպէս «Հայրենիք»ի սերունդին ներկայացուցիչները եւ որոնք հիմը դրին արդի մեր արեւմտահայ լեզուին եւ իրատչատ գրականութեան:

Մարդկայնական դրոյ մըն է եւ անկեղծ, արտայայտիմիտ խոնարհներու մեր վիպադիրը:

Լեզուական երկրորդ տարրը թուրքերէն բառերու եւ արտայայտութիւններու չամախանձն է իր ընտրած տիպարներուն բերնին մէջ: Գտպատիար մը կազմելու համար թէ Պոլսահայ ժողովրդական բառերուն մէջ որ աստիճան չեչտուած եւ ընդհանրացած կը թուրքերէն բառերու գործածութիւնը մանաւանդ, պարբերութիւն մը առանձնք «Հիւծախտաւոր» պատմուածքին նաւաստի Պետիկին խօսուածքն.—

« Աննիկին հազը կէշ է, կիտեմ··· ան հազը կիտցած հազերէն չէ· մինչեւ առաւտ քիւթիր քիւթիր հազայ··· վերէ՞մ է աճապ· ան ինչ երէսի ըռէնկ է· խուվէթ տէրման չունի, գավալը չօճուխս, քանի ամիս է քի միսի երէս տեսած չէ· անճախ հացի մը, քիւթիւնի մը, գիչերէ գիչեր էրկու ըռախիի քարա կը հանեմ կոր: Իմ վրաս ալ խուվէթ չէ մնացեր քի առջի պէս աչխատիմ··· ի՞նչ կ'ըլլար էյէր հիչ աչխարհ էկած չըլլայի նէ··· Որո՞ւն քապուճն է իմ ապրիլս··· հայտէ էս ի՞նչ է նէ ըսենք, հազա գաւ՞կս, կնի՞կս քի առջի օրէն մէկ ապկ օրս չէ տեսաւ ··· իրաւ որ անանկ կուգայ կոր քի մեռնելէն ապկ պան չիկայ ···»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, իր սիրուհիին, որ շարժանկարի դերասանուհի է, դրկած է տասնըմէկ վարդերու փունջ մը, եւ ասոր կցած՝ երկտող մը, ուր գրած է· «Տասներկուերորդ վարդը դո՛ւն ես»:

×

Գիտնականներու հաշիւներուն համաձայն, ամբողջ աշխարհին կեանք պարգեւող արեւը հինգ միլիառ տարեկան է:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Ա.

Հոլանտայի մայր թագուհին մեռաւ վերջերս, կէս դար իմաստութեամբ եւ կարուով երկիրը կեհավարելէ յետոյ: Տասնեւութ տարեկան էր, երբ գահ բարձրացաւ, տասնճնելով ծանր պարտակա նութիւն մը դժուարին պայմաններու տակ, երբ Հարաւ-Ափրիկէի հոլանտացիները դաղութը իր անկախութիւնը կը պաշտպանէր անդլիական նաւատորմին եւ բանակին դէմ: Երիտասարդ թագուհին պահակալութեամբ յիսուն միլիոն հպատակներու վրայ իշխելու կը հրաւիրուէր:

Աչխատասէր ժողովուրդը չարունակեց գործունէութիւնը, հարուստ պղպեղ վայրերու արժէքաւորումով, պահեց առեւտրական դիրքը չարաճուն մրցակցութեանց մէջ: Պահեց չէզոքութիւն նախորդ պատերազմին եւ աւելի հարստացաւ: Ելմատչէտ մը կը գրէր· «Հոլանտա կը լողայ ոսկիէ աւազանի մէջ»:

Բախտաւոր չեղաւ երկրորդին, մեծ դերման ինքնակալին վերջնակիրը՝ արքայանքին ճամբայ բանալու: Թագուհին ապաստանեցաւ Լոնտոն, ճայնասփիւռ պատգամներով կորով ներչնչեց ժողովուրդին, յուսադրեց վերջնական յաղթանակին: Զրչիլ ըսած էր· «Լոնտոն ապաստանող թագաւորներու մէջ՝ Հոլանտայի թագուհին միակ մարդն էր»:

Թագաւորութեան յիսնամեակը ծանեց Լոնտոնէն վերադարձին եւ հրաժարեցաւ գահէն, երիտասարդ աղջկան թողլով գահն ու բարձր պաչտօնը, երկրին աւերները վերաչինելու գործը: Ապրեցաւ համեստ քաղաքացուհիի մը նման, նուիրուելով բարեսիրական գործերու: Սպասուր Հոլանտացիները հետեւեցան իր գաղափին՝ առանց սուգի զգեստ հագնելու, կիներ սպիտակազգեստ յարդանքի վերջին տուրքը բերին՝ յիշատակը միշտ յարգելու խոստումով:

Հոլանտա թագուհի մը ունեցաւ, թագուհի մը ունի այսօր եւ պիտի ունենայ ապագային եւ միակ երկիրն է, ուր իշխելու թագաւորութիւն կայ սահմանադրութեամբ օժտուած: Անգլիոյ նման Հոլանտա կը չեզի սալեան օրէնքէն, որուն համաձայն գահը վերապահուած է միայն արական սեռին: Այլ երկիրներ օրէնքը յարգելով հանդերձ հանդուրժեցին, որ թագաւորներ կառավարուին թագուհիներով եւ երբեմն ալ բարեկամուհիներով:

Երեք գարէ ի վեր Հոլանտական նաւերը կը չրջին Հիւսիսային ծովէն Ծայրագոյն Արեւելք: Մեծ պետութիւններ չէին կրնար հանդուրժել փոքրիկ պետութեան ծովէն, այլ իր կողմէ արուած վտանգադրով մը Միւթեան Նիւ – Եորքի կեդր· Ցանճնաժողովի վարիչ անդամները կ'արտօնուէին, «որպէս փոխանորդներ կեդր· ժողովի մատակարարել ընկերակցութեան դրամագլուխները, կատարել արժեթուղթերու վերաբերեալ գործողութիւններ եւ ինչ որ օգտակար պիտի նկատուն Միւթեան համար»: (Տես· վարիչ – պատուիրակի: Նոյն):

Կեդր· վարչութեան անդամներէն ոմանք որ պատերազմի հետեւանքով ցրուած էին զաւառի մէջ, 1940 Մեպտեմբեր 20ին Վիչիի մէջ ժողով կը գումարէին Առաքել Փաչա Նուպարի նախագահութեամբ եւ կուտային զանազան որոշումներ, կ'որոչէին ընթացիկ տարւոյ պիւճէն եւ զանազան օգնութիւններ, իր վարիչ պատուիրակը հրահանգելով որ դիւրացնէ Նիւ Եորքի վարիչներուն գործը, անոր հաղորդելով անհրաժեչտ տեղեկութիւնները եւ վաւերաթուղթերը, մինչեւ Ամերիկայի պատերազմի մէջ մտնելը:

Անկէ յետոյ եւս կեդր· վարչութիւնը կը չարունակէր իր գործունէութիւնը, դրաւեալ երկիրներու հասցնելով օգնութիւններ, ընդունելով կտակներ, եւն, ինչպէս արձանագրուած են վարիչ – պատուիրակին յիչեալ տեղեկագրին մէջ·

(1 Շար·)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

ՄԻՄ.— Ինչպէս յայտարարած էիմք «Խաբէութեան մը առթիւ, Հ· Բ· Ը· Մ·ի Եւրոպայի Կեդր· Ցանճնաժողովի հաղորդագրութիւն» հրատարակութեան առթիւ (*Ցառաջ*՝ Դեկտ· 12), ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այն գրոյկը զոր հրատարակած է Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Ցանճնաժողովին Գործադիր ժողովը ֆանի մը օր առաջ (1962 Դեկտ· 6): Այս գրոյկը որ պաշտօնապէս կը պարզէ Միութեան ներքին ծալքերը իր անդամներէն զատ, հանրութիւնն ալ կը լուսաբանէ շատ մը կէտերու շուրջ:

Երբ Հ· Բ· Ը· Միութիւնը հիմնուեցաւ Գահիրէ, 1906ին, իր հիմնադիրներուն նպատակն էր բոլոր Հայերը, առանց հրպատակութեան կամ զաւանանքի խտրութեան միացնել կազմակերպութեան մը չուրջ, որպէսզի կարենային միասին աչխատիլ հայ ժողովուրդին եւ իր հայրենիքի բարիքին համար· բայց եկիպտահայ գրականութեան մէջ չրջան մըն էր այդ, երբ գրողները գրուածքին իմաստը կը գտնէին բառերու, ածականներու անհարկի չատչրումին: Երուխան չատ բնական է մանաւանդ, երբ խոնարհ ձկնորսներու եւ թչուառներու աչխարհին մէջն է եւ չրջապատուած բախտէն անժառանգ նեերով: Գեղեցիկ օրինակ մըն է Մեռելներուն ջրկիրը պատմուածքը, ուր ան պատհած է իր ոճին սեղմութիւնը, առանց խզնալու չափազանցութիւններու մէջ:

Պոլսոյ հայեվարէն նմոյշներ կը տեսենք պատմուածքներուն ինչպէս Ամիրայիի աղջիկը վէպին մէջ: Պարզ ու հանդիսաւոր ոճ մըն է որ կը գործածէ հեղինակը, երբ ան կը լեզուն այնքան հարազատօրէն ներկայացուցած է Երուխան: Թրքախառն եւ ժողովուրդի զատկներու բերնին մէջ յաճախ հայհոյալից, համով ու հոտով են այդ լեզուն ու բարբառը: Ձկնորսներ, նաւավարներ, ջրկիրներ, որոնք պինե տուներուն մէջ կ'անցընեն իրենց կեանքին մեծ մասը, «ուր կեանքի բանաս տեղծութեան ամէնէն վսեմ պատկերներն ու ամէնէն սոսկալի երեւոյթները» տեսի կ'ունենան: Երուխան այս խոնարհներուն հոգեբան նկարիչն ու խոստովանահայրն է: Ջեմ աչխարհարարեան մը, ինչպէս «Հայրենիք»ի սերունդին ներկայացուցիչները եւ որոնք հիմը դրին արդի մեր արեւմտահայ լեզուին եւ իրատչատ գրականութեան:

Մարդկայնական դրոյ մըն է եւ անկեղծ, արտայայտիմիտ խոնարհներու մեր վիպադիրը:

Լեզուական երկրորդ տարրը թուրքերէն բառերու եւ արտայայտութիւններու չամախանձն է իր ընտրած տիպարներուն բերնին մէջ: Գտպատիար մը կազմելու համար թէ Պոլսահայ ժողովրդական բառերուն մէջ որ աստիճան չեչտուած եւ ընդհանրացած կը թուրքերէն բառերու գործածութիւնը մանաւանդ, պարբերութիւն մը առանձնք «Հիւծախտաւոր» պատմուածքին նաւաստի Պետիկին խօսուածքն.—

« Աննիկին հազը կէշ է, կիտեմ··· ան հազը կիտցած հազերէն չէ· մինչեւ առաւտ քիւթիր քիւթիր հազայ··· վերէ՞մ է աճապ· ան ինչ երէսի ըռէնկ է· խուվէթ տէրման չունի, գավալը չօճուխս, քանի ամիս է քի միսի երէս տեսած չէ· անճախ հացի մը, քիւթիւնի մը, գիչերէ գիչեր էրկու ըռախիի քարա կը հանեմ կոր: Իմ վրաս ալ խուվէթ չէ մնացեր քի առջի պէս աչխատիմ··· ի՞նչ կ'ըլլար էյէր հիչ աչխարհ էկած չըլլայի նէ··· Որո՞ւն քապուճն է իմ ապրիլս··· հայտէ էս ի՞նչ է նէ ըսենք, հազա գաւ՞կս, կնի՞կս քի առջի օրէն մէկ ապկ օրս չէ տեսաւ ··· իրաւ որ անանկ կուգայ կոր քի մեռնելէն ապկ պան չիկայ ···»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, իր սիրուհիին, որ շարժանկարի դերասանուհի է, դրկած է տասնըմէկ վարդերու փունջ մը, եւ ասոր կցած՝ երկտող մը, ուր գրած է· «Տասներկուերորդ վարդը դո՛ւն ես»:

×

Գիտնականներու հաշիւներուն համաձայն, ամբողջ աշխարհին կեանք պարգեւող արեւը հինգ միլիառ տարեկան է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒՆ ՑԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Մոսկուայի մէջ կազմակերպուած համամիութենական երաժշտական կեանքին տասնօրեայ մրցումին, որու մաս նակցած են 1200 սկսնակ եւ արհեստավարժ երգիչներ, մեծ յաջողութիւն ունեցած են Հայաստանի ութ ներկայացուցիչները: Ութ հայ երգահաններն ալ շահած են դասական մրցանակներ եւ վկայական ներ:

Ներկայացուած 12 համանուագային շարադրութեանց մէջ, Ա. մրցանակը շահած է Լեհար Յովհաննիսեան եւ Բ. մրցանակը Կոնստանդին Օրբելեան:

Սենեկային նուագի (միւզիք տը շամպրը) յօրինումներուն մէջ, Եդուարդ Մատոսեան արժանացած է երկրորդ մրցանակին՝ իր դաշնակի հնչանուագով (բեթ):

Երրորդ մրցանակը շահած է Ա. Ստեփանեան՝ «Հայրենիք» ձայնուագ համանուագային երկերու շարքին համար:

Առաջին կարգի պատուոյ վկայական ներ առացած են Գ. Հոմունց (լարային քառանուագ), Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան կրտսեր անդամը է. Յարութիւնեան (ջութակի եւ դաշնակի երկ) եւ կամերտա պետական երաժշտանոցի ուսանող Տիգրան Մանասերեան (լարային քառանուագ):

Մրցումին մասնակցող միւս հայ երաժիշտները առացած են առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճանի պատուոյ վկայականներ:

Մրցանակներու թիւով Հայաստան երկրորդ տեղը գրաւած է: Առաջին հանդիսացած է Խաչատրեան, երրորդը՝ Ադրբէջան:

«ՉԵՄ ՃԱՐԻ ...»

Նամակագիր մը՝ Մ. Բարիճեան կը գանգատի.— «Քաղաքացիին անհրաժեշտ է իր վերարկուին գոյնին համապատասխանող կոճակ: Եւ կը մտնէ կեդրոնական Ունիվերմագ: Չի գտներ: Ժամանակ կը վատնէ պարապելով միւս խանութները, բայց անօգուտ ...

Մեր քաղաքին բնակիչները չատ ժամանակ կը կորսնցնեն նաեւ ակնոցներու կաշխ կամ մօրթէ պատեանններ ճարելու համար:

Միշտ ալ բնակիչները հպատած են եւ կը հպնին գտնպան գոյնի կօշիկներ: Բայց չես գիտեր ինչու, քաղաքին խանութներուն մէջ կը ծախուի միայն երկու գոյներ՝ սեւ եւ կարմիր քսուկ: Իսկ մի՞ւս գոյնի կօշիկները ...

Ցայտնի է թէ գրեթէ ամէն բնուանիք ի՛օգտագործէ թերմոս, որոնց խցաններր չատ հնուս անպործածելի կը գտնուին: Սակայն եւ այնպէս չօգտագործել թերմոսը, որովհետեւ ոչ մէկ խանութի մէջ չես կրնար ճարել: Կարելի չէ՞ այդ փոքրիկ առարկային արտագրութիւնը կազմակերպել մեր երկրին մէջ կամ՝ ալ գոյն ներածել: Կարելի է, բայց, ինչպէս կ'երեւայ, ուշադրութիւն դարձնող չկայ »: («Երեւան», Դեկտ. 5):

ԸՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՑԵՏԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

«Միլիյէթ»ի մէջ Զէքիի Ալբաճ կը գրէ.—

Ցետադիմականները, Սահմանադրութեան համար կատարուած հանրաքուէին, «Մի ընդունիք այս Սահմանադրութիւնը» ըսած էին:

Արդէն իրենց ամէն մէկ հաւաքոյթին եւ յատկապէս վերջին համաժողովին բացէ ի բաց յայտնած են թէ պիտի լուծեն Մայիս 27ին վրկժը, արմատապէս դիմելով Սահմանադրութեան դէմ:

Առիթ ղուրս, ոչ մէկ աչխատանք կը տանին որպէսզի իրականանան սահմանադրական ազատութիւնները: Անոնց ամբողջ ուզածն է այս բոլորին անհետեւանք ժողովուրդը համոզել, իշխանութեան գալուն պէս ու թուրքիոյ վերջին փչրանքները ալ չհաւաքել:

Ո՞ր ատենէն օրինաւոր է բնաւ չջնջել փոխել պատժական օրէնքի փաչիս տական յօդուածները, որոնց փոփոխութիւնը Սահմանադրութեան կողմէ ալ պարտադրուած է, այսուհանդերձ ամբողջ կառավարութեան ախոյեան ձեւանալ եւ ազգային կամքի թմրեցնել:

Մենք եթէ այս ընթացքը օրինաւոր նկատենք եւ այս կեղծաբարոյութիւնը չկըլլար ուժերուն կանխապատրաստական միջոցառումները «ապօրինի» կնիքով ջնջել ուզենք, պիտակցարար կամ անգիտակցօրէն մասնակից եղած կ'ըլլանք դաւաճանութեան:

Ցետադիմականները այս երկրին մէջ ամբողջական ոյժերը վառել ու զգնները չեն, այլ մարդիկ՝ որոնք իրենց խաւարը իշխանութեան գլուխ բերել կ'ուզեն ամբողջութեան դիմակով:

Եթէ կուսակցութիւն մը հիմնենք ու ժողովուրդին ըսենք.

— Տուրք պիտի չվճարենք, պինուոր պիտի չառնուի, զրամատուները բոլորին ուզած զրամը պիտի տայ, ժանտարման ձեռնել, քայմազամը հալածել ազատ պիտի ըլլայ, ուզողը ուզած տեղը, ուզած տունը պիտի կրնայ չինել, չոլեհատքը, օգնատը, հեռաձայնը ձրի պիտի ըլլայ...

Մենք երկու օրէն իշխանութեան գալուն չե՞նք զար: Եաքն ալ, ազգային կամքի ամբողջութեամբ երկիրը կոդտակ ուզածիդ չափ: Զարկացած եւ պարկեչտ փոքրամասնութիւնը ձգմէ մեծամասնութեան ճնշումով:

Ա՞ս է նպատակը ամկավարութեան եւ խորհրդարանական դրութեան:

Ցետադիմականները թէ ոպիի եւ թէ ձեւի տեսակէտով կ'ոտնակոխեն Սահմանադրութիւնը: Երբ այս բանը իրրեւ ընդդիմադիր կ'ընեն, ալ ի՞նչ չեն ըներ եթէ իշխանութեան գլուխ անցնին:

Եթէ բնականոն միջոցներով կարելի չըլլայ այսքան ազգային չահերու ներ հակ ջոլիր մը իր անկիւնը թիմել, ազգային իրաւունք մըն է փորձել նաեւ ոչ բնականոն ճամբաներ:

Եթէ կառավարութիւնը եւ մասնաւոր բարեր իմէթ փաչան չի կրնար այս ջոլիրը բնականոն ճամբէն թիմել անկիւնը, իր խղճին մէջ ի՞նչպէս կրնայ իրաւասութիւն գտնել մաչեցնելու անոնք որոնք այդ ջոլիրին դէմ ճակատ կը յարդարեն:

Վարդ երբ ինք քաչուի մէջտեղէն, բոլոր յառաջդէմ կազմերը ցիրուցան եղած ազգ մը այդ ջոլիրին հետ դէմ առ դէմ մնալու պարագային ի՞նչ պիտի ընէ:

Այն ատեն չատ եզերական պիտի ըլլայ կացութիւնը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Շնորհիւ տեղւոյս Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան, մենք ալ ծանկինք մեր Հանճարեղ Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակը: Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութիւնը որ մեծապէս կը գնահատէ ու կը յարգէ մեր ազգային բոլոր արժէքները ու ամէն տարի նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ տեղւոյս մէջ ծանելու մեր մկ մլուին նահատակներուն համազգային սպասօնը կատարելու պարտականութիւնը: Այս անգամ ալ դարձեալ ինքն էր որ կազմակերպած էր հրապարակային հանդէս մը նուիրուած մեր անմահ սուրբին յիչատակին:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 2, կիրակի չետ միջօրէն բիւ ժէի սրահին մէջ: Ինչպէս միչտ այս անգամ եւս ներկայ էր հաւատարիմներու բազմութիւն մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Ով Մեծասքանչելի» դոր երգեցին Կապոյտ Խաչի դպրոցի աչակերտները որմէ չետոյ օրուան եւ ազգային միութեան նախագահը Պ. Ստամպոլեան քանի մը հակիրճ խօսքեր ըսելով բացատրեց ծանին իմաստը եւ Ս. Մեսրոպին հանճարեղ մտքին յղացում ները որով տուաւ մեզի մեր այս օրուան գրերը 1550 տարի առաջ: Կարգաց քանի մը գրութիւններ մեր վաւերական գրիչներէն, նուիրուած մեր հանճարեղ սուրբին:

Այս առթիւ պատրաստուած էր օրուան պատչան գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, կապոյտ Խաչի կողմէ, որուն ընթացքին յատակ կերպով արտասանեցին օրիորդներ Մ. Օնպաչեան, Ք. Կեհերեան, Յովակիմեան եւ Սիսլեան, Ժօժօ Իլլիչ, Օր. Անտոնեան, Սէթօ Մարաչլեան, Օր. Թորոսեան (չըլնանուարտ տեղւոյս երաժչտանոցէն) գեղեցիկ կտոր մը նուագեց Թաւջութեակի վրայ: Տիկին Ագատուհի Կիւմիւչեան իւրայատուկ չեշտով արտասանեց, Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպը», Տիկին Ա. Մարտիրոսեան իր մեղրամոյր ձայնով երգեց երկու յոգեորական երգեր: Կապ. Խաչի կողմէ գեղեցիկ դրութիւն մը կարդաց Տիկին Մ. Միքայէլեան: Հանդէսը փակուեցաւ «Հայր Մեր»ով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Կ'ԱՐԾԻ ԳԻՏՆԱԼ

Ափրիկէի մէջ, Զամպեզի ամբարտակէն ստեղծուած Քարիպա լիճը, որ աչխարհի ամէնէն մեծ արուեստական լիճն է, աճեհետաձալու վտանգին տակ կը գտնուի, ոչ թէ ջուրի պակասի պատճառով՝ այլ անոր համար որ բոյսերու թանձր խաւ մը սկսած է ծածկել զայն: Ներկայիս, 500 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն մը ծածկուած է այդ բոյսերով:

ԵՐԼՏՉԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱՁԱՐ ԻՆՉ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

— Ի՞նչ, աւրուա՞ծ էք Շէֆիք փաչային հետ, հարցուց Ապահիլ Համիտ, կատակածտ դէմքով մը:

— Ոչ. վեհափառ տէր, բազաքիս Իզմէթ ու Աձիմ, բնդհակառակն, կը սիրեմ ու կը յարգեմ զինքը, վերջապէս հայրենակից ենք, չէ՞:

— Կը հասկնամ, կը հասկնամ, կրկնեց Համիտ չարամիտ ժպիտով մը, դլուխը ձօճելով, սեւ կատու մը պէտք է անցած ըլլայ ձեր մէջէն:

Եւ ձեռքի ազդանչանով հրամայեց հեռանալ դահլիճէն:

Շէֆիք փաչան, սենեկապետ Աբիճ պէյին առաջնորդուած, կայսերական դահլիճէն ներս մտաւ եւ սարկային թեքթեքումներով յառաջացաւ, երկրպագելով ու համբուրելով իր Տէրոջ զգեստը:—

— Ո՞ր մէկը ...

— Դիւշակաները, չարունակեց Շէֆիք փաչա, բոլոր պետերը Սոֆիա հաւաքուեր, մակեդոն աւազակներուն հետ կռիւներ բաներ են, այսպէս գրած էին թերթերը վեհափառ տէր:

— Աղէկ, աղէկ, կրկնեց Հիւնքեարը, կը տեսնեմ թէ ձեր ականջը ծակ է, ամէն բանէ տեղեկութիւն առեր էք, բայց, միջոցներ ձեռք առա՞ծ էք արդեօք, արդիլելու համար արտասհմանի խռովարարներուն մուտքը մայրաքաղաքս ներս:

— Անտարակոյս, վեհափառ տէր, պատասխանեց Ոսմիկանութեան նախարարը, Սիրքէճիի կայարանէն սկսեալ, մինչեւ Քիւչիւք Զէքմէճէ, բոլոր կայարանները մանաւանդ լրտեսներ նշանակած եմ, նմանպէս, Ղալաթիոյ քարափին երկայնքը, սրճարաններուն մէջ, ամէն կէտերու վրայ, լրտեսներ դրած եմ, որոնք չոգեներկն դուրս ելլող ճամբորդները կը հետապնդեն:

— Լրտեսները չե՞ն ճանչցուիր, բնդմիջեց Հիւնքեարը:

— Ո՞ր մէկը ...

— Դիւշակաները, չարունակեց Շէֆիք փաչա, բոլոր պետերը Սոֆիա հաւաքուեր, մակեդոն աւազակներուն հետ կռիւներ բաներ են, այսպէս գրած էին թերթերը վեհափառ տէր:

— Ապէկ, աղէկ, կրկնեց Հիւնքեարը, կը տեսնեմ թէ ձեր ականջը ծակ է, ամէն բանէ տեղեկութիւն առեր էք, բայց, միջոցներ ձեռք առա՞ծ էք արդեօք, արդիլելու համար արտասհմանի խռովարարներուն մուտքը մայրաքաղաքիս ներս:

— Անտարակոյս, վեհափառ տէր, պատասխանեց Ոսմիկանութեան նախարարը, Սիրքէճիի կայարանէն սկսեալ, մինչեւ Քիւչիւք Զէքմէճէ, բոլոր կայարանները մանաւանդ լրտեսներ նշանակած եմ, նմանպէս, Ղալաթիոյ քարափին երկայնքը, սրճարաններուն մէջ, ամէն կէտերու վրայ, լրտեսներ դրած եմ, որոնք չոգեներկն դուրս ելլող ճամբորդները կը հետապնդեն:

— Լրտեսները չե՞ն ճանչցուիր, բնդմիջեց Հիւնքեարը:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(11 Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արիս Գաբրիէլեան եւ զաւակը՝ Նաթին, Այրի Տիկին Բարուհի Փափազեան եւ զաւակը՝ Սուրէն, Օր. Սիրվարդ Վարդէնեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Հայաստան) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 12–ին, իր բնակարանը, 98 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Ֆաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, մեծ չուքով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Հինգշաբթի (20 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը 17ին Հայ Աւետարանական ժողովարանի մէջ, Էմփաս տէ Միւռիէ։

Այս առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Ֆաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէֆ, Սէն Լուի սբ. բահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ Քհնյ. Փոսթէքեան (Լիոնէն)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը։

Կը խօսի՝ Պ. ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գիրերու գիւտը եւ հայ գրականութեան ծագումը։

Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՄԻի կապ. Ֆաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ։

×

Ֆ. կապ. Ֆաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին։

ԿՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris-2e

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շըմիզիէի համար, տեւական գործ։ Մեծ քանակութեամբ։ Ներկայանալ կէս օրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6,

Métro : Montmartre ou Sentier

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24։

Առատ կերուխում։

Մուտքը ազատ է։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ։ Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները։

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՋԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր գարթօնքները՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ, ՃԱՇ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուին Սրապիոն եւ Եկնատոս (Եկնատ – Մարգարեաններ) եղբայրներ են։ Փնտռողներն են իրենց ծնողքը Մանուկ եւ Շուշան Մարգարեաններ եւ եղբայրն ուն հօրաքոյրը Սարգիս եւ Զմօ Մարգարեաններ։ Մինչեւ 1923 եղած են Ֆրանսա։ 1936ին Սրապը դտնուած է Ալժէ, իսկ եկնատը Թունուզ ու ապա Մարոք։ 1940էն ի վեր լուր չկայ անոնցմէ։ Գրել Լենինական, փողոց 27, տուն 197. Մարգարեան Զմոյի հասցէին։

Հայաստանէն Պ. Մատթէոսեան Մաթի կը փնտռէ Հարկթ Թոքաթլեանը, որ պայմտրցի է եւ որուն եղբօր անունը Միհրան է։ Հարկթ 1922ին իզմիրէն զաղթական եղած է։ Լուր տալ Երեւան 12, Կոմիտաս փողոց, թիւ 27։

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը։ Հասցէ՝—15 Բիս Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։ Հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67–03։

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել վերոգրեալները։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տոնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Երիտասարդ ուսանող մը որեւէ գործ կը փնտռէ։ Գրել՝

Mr. A. H.
Pavillon Arménien
57, Bd. Jourdan, Paris 14e

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրխտափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 21) իրիկուն ժամը 21ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – Երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին։

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻԻՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ՋԱՐԹՕՆԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով։

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ դրատունը եւ Յառաջին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ԷՒՐՕՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ԱՆԿԱԽԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ցանկացած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 20 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9486 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5387

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ԻՐ ԷԻՆ ԵՐԷԿ

ԽՄԲ.— Գրուած երէկ՝ (1956 Ապրիլ 19) այսօրուան համար ...

×

Այսպէս, ուրեմն, «Հանճարափայլ»ին մահէն երեք տարի ետք, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը քաջաբար կը խոստովանի հետեւեալ ճշմարտութիւնները :—

1.— Անհատի պաշտամունքին հետեւանքով կը զարգանար թերութիւններու կոծկումը (կոճկել, պարտկել), իրականութեան զունաւորումը, աչկապուքը :

2. Խ. Միութեան մէջ դեռ պակաս չեն քծնողներ, ալելուիա երգողներ, գոց եղած խօսքեր արտասանողներ, գետնաքարշութեան վարժուած անձեր :

Պաշտօնաթերթը հետզհետէ ընդլայնելով նիւթը, ուրիշ մեղքեր ալ կը մատնանչէ :—

Փիլիսոփայութեան, քաղաքային տընտեսութեան, պատմութեան եւ ընկերային միւս գիտութիւններու նուիրուած երկերէն շատերը կը ներկայացնեն «Ի. Վ. Սթալինի աշխատութիւններից վերցուած ցիտատների (վկայութիւն) եւ նրա զովերգութիւնների հաւաքածու »:

Այս վարժութիւնը լայնօրէն զարգացած էր նաե՛ւ մեր հայրենիքի մէջ:

Որեւէ նիւթի մասին խօսած ատեն, հասարակ յօդուածագիրներ: վաստակաւոր գրագէտներ ու բանաստեղծներ կամ գիտնականներ տեղի – անտեղի վկայութեան կը կանչէին «Հանճարեղը »:

« Վարդապետն ասաց».— Պատգամ էր անոր այս կամ այն խօսքը, բառը, որեւէ նիւթի մասին,— քերականութենէն մինչեւ դետնախնձորի եւ բամպակի մշակութիւնը կամ տաղաչափութիւնը :

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը իբրեւ անհատի պաշտամունքի ցայտուն ապացոյց կը յիշէ Սթալինի «Համառօտ կենսագրութիւնը», «որը խմբագրուել է նրա անմիջական մասնակցութեամբ »:

Շատ աւելի ճոխ հաւաքածոյ մը կը կազմէ «Համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկների) պարտիայի համառօտ դասընթացք» գիրքը :

Երեւանի «Սովետական Հայաստան » օրաթերթն է որ կը թարգմանէ, բոլշեւիկեան հայերէնով .

— Դոգմատիզմը եւ տիրացուականութիւնը անհատի պաշտամունքի ծաղկման ուղղակի հետեւանքն են, երբ գտնում էին, թէ թէորիան զարգացնել, առաջ մըղել, որեւէ օրիգինալ ու նոր բան ասել կարող է միայն մի մարդ՝ Ստալինը, իսկ մնացած բոլորը պէտք է մասսայականացնեն նրա յայտնած մտքերը, վերաշարադրեն նրա տուած ձեւակերպումները»:

Պաշտօնաթերթը դառնութեամբ դիտել կուտայ թէ անհատի պաշտամունքը ազդած է նաեւ արուեստի եւ գրականութեան ստեղծագործութեան վրայ :

— « Մեր պատմական եւ յատկապէս ռազմական շատ կինոնկարներ (շարժանկար), գրականութեան եւ գեղանկարչութեան ստեղծագործութիւններ նուիրուած են գլխաւորապէս Սթալինի անձնաւորութեան գովերգմանն ու մեծարման »:

Մոսկուայի միւս թերթերը աւելի բացորոշ մերկացումներ կը կատարեն, պարզելով Սթալինապաշտութեան աւերները:

Ծանօթ «Գրական Թերթ»ը, որ Գրողներու Միութեան օրկանն է, բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ Սթալինի պաշտամունքը «ահարկու ախտ մը» յառաջ բերած է գրականութեան մէջ:

Այս բոլորը նորութիւններ չեն մեզի համար :

Ո՞ւր էին Մոսկուայի այսօրուան ջոջերը ու քաջերը, երբ ազատ աշխարհը անխնայ կը ձաղկէր ոչ միայն Սթալինի պաշտամունքը, այլեւ անոր արիւնռուշտ բարբարոսութիւնները ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՆԿՈՐ ՅԱՂԹԵՑ

ՏԻԱ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սենկորի հրամանով, Մամամու Տիա, որուն կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնացած էր, արգելքի բանաձեւի քուէարկութեամբ, ձերբակալուեցաւ նոյն իրիկունը: Հանրապետութեան դատախազը, չորս գաղտնի ոստիկաններով, վարչապետը գտած է իր վիլլան, Տաքարի ժողովրդական մէկ թաղամասին մէջ:

Սենկորի հաւատարիմ վայրաչուներն են, որոնց շնորհիւ նախագահը յաղթեց, արդարեւ անոնք է որ ձախողեցնել տուին Մամատու Տիայի պետական հարուածը :

Բոլորին եւ մանաւանդ Ֆրանսայի համար տագնապին այս ձեւի լուծումը շատ մխիթարական է, արդարեւ ատեն մը եղած էր ուր զինեալ բախումները անխուսափելի կը նկատուէին եւ քաղաքացիական պատերազմը Տաքարի մէջ ծանր հետեւանքներ կրնար ունենալ Ֆրանսախօս Ափրիկէի համար: Աւելի քան գաղափարական մրցակցութիւնները, մարդն է որ յաղթեց՝ Լէոփոլտ Սենկոր, քրիստոնեայ բանաստեղծ որ հաւատարիմ հետեւորդներ է նշանաւոր հայր Թէյար Տը Շարտէնի :

Արտաքին ճակատի վրայ ալ Սենկոր, Ափրիկէի ամէնէն լսուած պարագլուխներէն մէկն է, որ կ՝աշխատի մօտեցնել Ֆրանսան եւ Կինէն :

Ներկայիս անխուսափելի է նախագահական վարչակարգի հաստատումը Տաքարի մէջ, արդէն այս գաղափարը միշտ սիրելի եղած էր Լէոփոլտ Սենկորի :

Յիշենք որ Սենեկալը 197·161 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ երեք միլիոնի հասնող բնակչութիւն մը, որուն վաթսուն հազարը բնիկ չէ : Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Տաքար (300·000), Սէն – Լուի (նախկին մայրաքաղաքը), Ռիւֆիսք եւ Թիէս: Գլխաւոր հարստութիւններն են՝ առաշիտ, Ֆոսֆաթ եւ ձկնորսութիւն :

Սենեկալի հանրապետութիւնը ծնած է 1958 Նոյեմբեր 25ին եւ իր անկախութիւնը հռչակած է 1960 Օգոստոս 20ին, Մալիի դաշնակցութեան մաս կազմելէ ետք 1959 Յունուար 17էն 1960 Օգոստոս 19:

× Սենկորի գիրքը բաւական փափուկ է: Դիւանագէտ եւ ի ծնէ հաշտարար, պէտք է չափաւորական եւ նպաստաւոր գործունէութիւն մը ունենայ սեԱփրիկէի վրայ: Նախ պէտք է լաւ յարաբերութիւններ ստեղծէ Պամաքոյի հետ :

ՊԻԻՏՃԷՆ ԱՋԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱԻ 122Ի ԴԷՄ 310 ՁԱՅՆՈՎ

Առաւօտեան 2·40ին քուէարկուած է ելմտական օրէնքին առաջին մասը 122ի դէմ 310 ձայնով :

Վիճաբանութիւնները սկսած էին նախորդ առաւօտը: Ընդհանուր տեղեկագիրը կը ներկայացնէ Վալոն: Կը պատասխանէ երկու հարցումներու՝ պիւտճէն յանդուգն է՞: Պիւտճէն անկեղծ է՞: Առաջին կէտին շուրջ, Վալոն կը ճշդէ թէ ներգաղթողներու, Լուսաւորութեան, ընկերային բարելաւման նուիրուած իր բաժիններով, այս պիւտճէն գործի պիւտճէ մըն է :

Վալոն կատակով կը վերջացնէ իր տեղեկագիրը հրաւիրելով երեսփոխանները որ չկորսուին բիւզանդական վէճերու մէջ թէեւ «պէտք է, կ՝աւելցնէ, պահպանել անիշխանութեան այն նուազագոյնը որ կեանքը տանելի կը դարձնէ »:

Յաջորդաբար խօսք կ՝առնեն համայնավարները, որ ըստ ընկալեալ սովորութեան «ռազմապաշտ եւ յետադիմական » կը գտնեն կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Ընկերվարական Լառիւ կը քննադատէ հարկային դրութիւնը որ անարդարօրէն կը վնասէ փոքր եւ միջին եկամուտներուն : Կառավարութիւնը կը զոհէ զանոնք շահագործողներու ի նըպաստ : Ժողովրդապետական Կեդրոնի կողմէ Մեք միայն ծերերով կը զբաղի, բացարձակ նախապատուութիւն կ՝ուզէ անոնց համար վարկերու յատկացման մէջ :

Նոյն խմբակցութեան անունով կը խօսի Տիւհամել որ ելմտական նախարարին հետ բացատրութիւն մը կ՝ունենայ դասականութիւն բառին շուրջ, տնտեսութեան մէջ: Ժիսքառ տ՝Էսթէն կը յիշէ Կէօթէի բացատրութիւնը.— «Դասական է ինչ որ իրաւ է»: Տիւհամէլ կը բողոքէ նաեւ Ալժերիոյ եղած օժանդակութեան ծաւալին դէմ բաղդատմամբ հայրենադարձերու եղած վնասուց հատուցման : Դէմ չէ օգնութեան սկզբունքին այլ քանականութեան :

Նախարար Ժիսքառ տ՝Էսթէն երկար կը բացատրէ պիւտճէին Ա. մասին մանրամասնութիւնները :

× Յաւելում կրող ապրանքներն են Ուիսքին եւ մարկարինը: Առաջինը կրնայ 2ուկէս Ն. Ֆ.ի յաւելում մը արձանագրել լիթրին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն որ արաբ Մ. Հանրապետութեան եւ Եմէնի միացեալ բարձր հրամանատարութիւնը զինուորական մեծ տարողութիւն ունեցող յարձակումի պիտի անցնի, ի մօտոյ : Ատէնի ձայնասփիւռին համաձայն, հանրապետական Եմէնիթ նախարար մը սպաննուած է :

ՔՈՒՊԱ արգելափակուած 1113 «հակաքասթրիական» բանտարկեալները պիտի փոխարինուին դեղերու հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գեղարուեստական շրջանակներուն մէջ մեծ իրարանցում կը տիրէ: Բոլոր «դատապարտուած»ները մեծ վարկ կը վայելեն : Գրական կարգ մը շրջանակներու համաձայն Տիկին Կալինա Սերեբրիակովա որ Ռափթ տը Ֆէօյի հեղինակն է շատ խիստ յարձակումներ ըրած է Իլիա Էհրընպուրկի վրայ զոր թուած է անոնց կարգին որոնք «շատ գէշ չէին ապրեր Սթալինի օրով» մինչ ինք քսան տարի բանտերը անցուցած է: Միւս կողմէ Խրուշչեւ անձնապէս շնորհաւորած է «Իվան Դենիսովիչի օրը» յուշերուն հեղինակը՝ Սոլիենիցին:

ԺԸՆԵԻԻ ապաղինման ժողովը միշտ կը շարունակուի : Խորհրդային պատուիրակը՝ Ցարափքին ըսաւ թէ 1963 Յունուար 1ին պէտք է դադրեցնել բոլոր հիւլէական փորձերը :

ԹԻԹՕ Քիէվ մեկնեցաւ կնոջը հետ : Խրուշչեւ յայտարարեց, կայարանը «Խ. Միութիւն կատարած ձեր այցելութեան առթիւ, նկատեցինք թէ մեր բոլոր տեսակէտները կը համապատասխանէին կամ իրարու շատ մօտ էին»: Իր կարգին, Թիթօ ըսած է.— « Մեր ունեցած խօսակցութիւնները թոյլ տուին որ նկատենք թէ նպաստաւոր մթնոլորտ մը կայ եւ կարելիութիւններ մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման համար :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, դատական մարմին մը կազմուած ութ կիներէ եւ չորս այր մարդոցմէ վաթսուն միլիոն Ֆրանք տուգանքի դատապարտեց համայնավար կուսակցութիւնը որ մերժած էր ինքզինքը արձանագրել տալ դաշնակցային իշխանութեանց մօտ իբրեւ գործակալ Խ. Միութեան եւ տալ իր անդամներու ցանկը եւ նիւթական կացութիւնը ներկայացնել :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան վարչական խորհուրդներու 2184 աթոռներու բաժանումը հետեւեալ ձեւով կ՝ըլլայ, առջի օրուան ընտրութեանց արդիւնքներէն յետոյ: ՍԷ ԺԷ ԹԷ 978 (+16), Քրիստոնեայ՝ 527 (+2), Բանուորական Ուժ՝ 391 (— 18), քատր 51 (նոր են), զանազան՝ 75 (— 16), Միւթիւալիթէ 162 (—17):

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին Հալէպի մէջ տեղի ունեցան Բերիոյ Թեմի Ազգային Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները, վիճակով կամ այլ պատճառներով դադրած անդամներու տեղ նորեր ընտրելու համար :

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ կարգապահ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ : Քուէարկելու իրաւունք ունեցողներու աւելի քան 75 առ հարիւրը մասնակցեցան ընտրութիւններուն: Արդարեւ, 2500 ձայնով Գաւառականի անդամ ընտրուեցան հետեւեալ ազգայինները .

Արամ Մինասեան, Աբիկ Զօրեան, Աբրահամ Գազանճեան, Գարեգին Եղիայեան, Գեղամ Երէցեան, Սուրէն Իսրայէլեան, Գրիգոր Իւլիւպէյեան, Կարպիս Նալպանտեան, Վահէ Զոքկարեան, Խաչատուր Տօնիկեան, Նիկողոս Փիլաւեան եւ Անդրանիկ Տէմիրճեան :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶ ԷՇՐԻՖԻԷԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Կիր. Ս. Յակոբի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ Էշրէֆիէի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ :

Զարեհ Ա. Կաթողիկոս նախագահեց արարողութեանց եւ աւուր պատշաճի քարոզեց : Ներկայ էր նաեւ Լիբանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան :

Վեհափառը ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ: Յաղթական կամարներ շինուած էին: Եկեղեցիի մուտքին, ոչխարի մը զենումը կատարուեցաւ:

Հաւատացեալներու ստուար բազմութիւն մը հետեւեցաւ արարողութեանց : Պատարագիչն էր Արտաւազդ վրդ. Թրթռեան: Երգեցողութիւնները կատարուեցան քառաձայն, Եկմալեան եղանակով :

ԱԿՍԵԼԵԱՆ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

Ա.

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի խմբագիր Եղիա Չուբարի տրամադրութիւնը բարձր է: Ժպտում է խորհրդաւոր եւ վառում «Նարկիլէ» ծխախոտը:

— Ի՞նչ կայ:

— Ողջութիւն:

— Ոչինչ չե՞ս լսել:

— Ի՞նչ կայ, այս անդամ ես եմ հարցնում:

Նա վեր է կենում, դուրս է գալիս իր առանձնասենեակից: Ես հետեւում եմ նրան: Դուրս է գալիս Աբովեան փողոցի վրայ նայող պատշգամբը:

Պատշգամբում վաղուց է, որ տեղ է գրաւում խմբագրութեան լքուած գրասեղաններից մէկը: Գրասեղանի վրայ, ամբողջ հասակով, Սեպտեմբերեան արեւի տակ պառկել է մի երիտասարդ: Նընջում է: Գորշաւուն fnuթիւմ, fաfի վերնաշապիկ: Գորշաւուն փողկապ, կօշիկները... երկրորդ, երրորդ կարգի գործածութեան մօտեցող:

Այս ամէնը ես նկատեցի, երբ ի պատասխան իմ հարցական հայեացքի Չուբարը պատասխանեց.

— Ակսել Բակունց:

Զարթնեց, ժպտաց իր մուգ – կապոյտ աչքերով, ժպտաց, այո՛, մանկական ժըպիտով, թեթեւ իջաւ գրասեղանից:

Չուբարը ներկայացրեց ինձ:

— Զահլես տարել է, ահա քեզ՝ քո Ակսելը: Մնացածը... դուք գիտէք:

Ներս մտաւ՝ իր պարտականութիւնը կատարած մարդու գոհունակութեամբ:

Նա չափեց ինձ ոտից մինչեւ գլուխ եւ, ինչպէս ինձ թուաց, թախիծով նայեց իմ աչքերից ներս: Չէր կարող նա իմ աչքում չնկատել հիացմունք եւ ուրախութիւն: Ես կարդացել էի նրա նախամթնաձորեան ակնարկները եւ զգացել մեծ գրողի ներկայութիւնը, ես վաղուց փընտրում էի նրան, ուզում էի ծանօթանալ նրա հետ, սեղմել նրա այն ձեռքը, որով նա բռնում էր իր գրիչը:

Եւ ահա...

Վարը փողոցն էր, աղմկոտ Աբովեանը:

— Լաւ փողոց է Աբովեանը, ասաց նա եւ աւելացրեց, ասես ինքն իրեն, միա՛կ փողոցը:

Մի ծխախոտ վառեց, խոր շնչեց, լուցկին կոտրեց ու կրկնեց:

— Այո, միակ փողոցը:

Անհանգստացաւ, նայեց գրպանի ժամացոյցը:

— Գնայինք մի տեղ նստէինք:

— Գնանք, ասացի ես նրան պատրաստակամ, գնանք «Նակասաքի»:

— «Նակասակի՞», ժպտաց, այդ ի՞նչ «Նակասաքի» է:

Քաղաքային Պուլվարի դիմաց, Նեպեան անկիւններից մէկն էր «Նակասաքին», մասնաւոր գարեջրատուն: Գարեջուր եւ պիստակ, ուրիշ ոչինչ:

×

Պարզուեց, որ երկրորդ օրն է, ինչ հասել է Երեւան:

— Ես դիւղատնտես եմ, ակրոնոմ, գրականութեամբ զբաղւում եմ ի միջի այլոց:

— Կարծում եմ՝ ընդհակառակն:

— Կեանքը ցոյց կը տայ:

Ժպտաց: Տխրեց:

— Ովքե՞ր կան նորերից:

Ես տուի մի քանի անուն:

— Չարենցից բացի ոչ ոքի չգիտեմ: Դեմիրճեա՞ն, Չօրեան:

— Նրանք «պապուտչիկներ» են:

Չարմացա՞ւ թէ զարմացած ձեւացաւ:

— Ի՞նչ բան է «պապուտչիկը»:

— «Ուղեկից», բացատրում եմ ես:

Սրտանց ծիծաղեց:

— Հետաքրքի՛ր է...

— Չի ունե՞ս, յանկարծ հարցրեց, կամ ունեցե՞լ ես:

— Չի՞, յանկարծակիի եկայ ես, ո՛չ, չունեմ: Իսկ ինչո՞ւ ես հարցնում:

— Իսկ ես ունեմ: Գիւղումն է: Ահա նստել, քեզ հետ գարեջուր եմ խմում եւ շարունակ մտածում եմ նրա մասին, գարեջուր եմ խմում, իսկ նրան գարի տը-ւե՞լ են, ջրե՞լ են...

Ես նրան ասացի, որ ըստ երեւոյթին նա դիւղատնտեսութեամբ եւ արձակագրութեամբ զբաղւում է ի միջի այլոց եւ որ նա հիմնականում .. բանաստեղծ է:

— Ինչո՞ւ, հարցրեց ծիծաղելով:

— Այդպէս կարող են տխրել միայն բանաստեղծները, պատասխանեցի ես:

— Դէպի ձին տածած մարդկային սէրը իսկապէս որ բանաստեղծական զգացմունք է, հաստատեց նա՝ ամենայն լրջութեամբ:

Մեր զրոյցը լայնացաւ, մեծացաւ այդ փոքրիկ գարեջրատանը, ջերմացաւ... սառը գարեջրով: Ինձ թւում էր, որ մենք տարիների ծանօթներ ենք: Խորունկ էր նա ու հմայիչ, հանդարտ ու յստակ:

Ուշ երեկոյեան մենք կարողացանք բաժանուել:

×

Թւում էր թէ կեանքը չէր կարող ունենալ ուրիշ ընթացք եւ այդպէս էլ պիտի շարունակուէր... Ամենայն օր, դուրս գալով Նալբանդեան նրբանցքից, ես պիտի անցնէի նրա տան մօտով, դուրս պիտի գար նա՝ մի ծխախոտ վառելով, պիտի գնայինք Չարենցի մօտ, Չարենցը պիտի հարցնէր,— ի՞նչ կայ չկայ, տըղէք ջան,— յետոյ պիտի գար Արմէնն իր ամեհի պասով եւ սկսուէր չորսի զրոյցը... Ի՞նչի մասին էինք խօսում մենք, Պենվենութօ Չելինու եւ ողբերգական Կոմիտասի՞ մասին, ժամանակակից գրական անառողջ երեւոյթների «Գրական Փղշտացիների՞», թէ՞ Աբովեանի, Սիամանթոյի ու Սայաթ – Նովայի մասին, Երեւանի ապագայի կամ զուցէ Եսենինի ու Չուարթնոցի՞ մասին... Խօսակցութեան թօն տուողը Չարենցն էր, որը սակայն իր ոչ մի գրոյթը վերջնական եւ վաւերական չէր համարում, մինչեւ չըստանար Բակունցի հաւանութիւնը: Բակունցը երկար խօսել չէր սիրում, վիճում էր սակաւադէպ, բայց երբ վիճում էր, վիճում էր անդիջում, շիտակ ու աննահանջ:

Լիրիկ էր ոչ միայն իր գրքում, այլեւ կեանքում: Մոլորութիւններ չունէր, եթէ չհաշուենք ծխախոտը: Խմում էր առիթից առիթ եւ շատ հեռու էր առիթներ որոնելուց: Երբ բարձրանում էր տրամադրութիւնը, «չարութիւններ» չէր անում... Ամենամեծ «անկարգութիւնը», որ նա կարող էր թոյլ տալ, դա այն էր, որ փողոցում կը կռանար, կը վերցնէր մի հողակոշտ եւ ագահաբար կը համբուրէր:

— Ոչ մի հող այսպէս չի բուրում, չէ...

Երբ Չարենցն անցնում էր ճակատային յարձակման՝ ապացուցելու համար իր դերազանցութիւնը, Արմէնի հետ մենք լսում էինք համաձայնողական լռութեամբ, բայց ահա նա անցնում էր Ակսելին՝ նրա հաշիւը նոյնպէս մաքրելու համար... Քաշում էր Բեփին աչքերի վրայ, ծիծաղից խեղդւում էր եւ բաւականանում ասելով.

— Դէ լաւ, Եղիշ, ձեռք քաշի:

— Չէ, դու ինձ ասա՛, համաձա՞յն ես թէ չէ:

— Համաձայն եմ, համաձայն:

— Ախր աչքերիցդ տեսնում եմ, որ համաձայն չես, չէր հանդստանում Չարենցը:

... Բարձր տրամադրութեան մի ուրիշ չափանիշ էլ ունէր Բակունցը, ինքն իրեն չափ էր տալիս եւ երգում էր Կոմիտասի երգերից: Ցիշում եմ, մի անդամ, Չանգուի ձորից, լուսաբացին, եկանք Չարենցի համարը, յոգնած երեխայի նման Չարենցն անկողին նետուեց եւ քնեց, ես տեղաւորուեցի տիվանի վրայ, իսկ Ակսելը բաց պատուհանի դէմ կանգնած ըսկըսեց չափ տալ եւ Կոմիտաս երգել: Երբ ես զարթնեցի, արեւը բարձրացել էր Երեւանի վրայ, քնից կշտացած զարթնեց Չարենցը, իսկ նա բաց պատուհանի դէմ կանգնած ոչ մի կերպ չէր կարող սպառել իր միակ՝ կոմիտասեան ռեփերթուարը:

Գրում էր աշակերտական տետրերի եւ զանազան չափսի տպարանական թղթերի վրայ: Ձեռագիրը մաքուր էր, մարդարտաշար: Գրում էր արագ, առանց տանջանքի: Գրելուց յետոյ մաքրագրում էր եւ ոչնչացնում սեւագրութիւնը: Մի անդամ հարցրի,— ինչո՞ւ ես ոչնչացնում:— Ինչո՞ւ պահեմ,— հարցիս հարցով պատասխանեց նա ու ես պատասխան չգտայ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Մինչեւ աշխարհաբարին վերջնական յաղթանակը, Երուխան ալ ներգործութեանը տակն էր գրաբար բառերու եւ ոճերու, որոնց յաճախակի կը հանդիպինք մասնաւորաբար իր գրական առաջին շրջանին ստորագրած գրուածքներուն մէջ: Աւելի նոր ժամանակներու մէջ Երուխան կը զգուշանայ գրաբար ոճերու եւ ձեւերու գործածութենէ: Չի նմանիր այն գրողներուն, որոնք՝ ամէնուն կողմէ ընդունուած եւ քաղաքացիական իրաւունք ստացած գրաբար բառերու, ոճերու եւ արտայայտութիւններու դէմ մինչեւ վերջը պայքարողներ մնացին եւ հալածողներ: Մէկն էր ան որ ծայրայեղ բծախնդրութիւն չդրաւ բառերու եւ ոճերու ընտրութեան մէջ:

Հետեւեալ գրաբար արտայայտութիւններէն հրաժարած էր ան իր գրականութեան վերջին շրջանին: Ամիրային աղջիկը վէպը եթէ Պոլսահայ Հայեվարի եւ ժողովրդական խօսակցութեան բազմաթիւ նմոյշներ կը բերէր մեզի, գրաբար, ձեւերէ եւ ոճերէ բոլորովին մաքրուած էր: Նախապէս, յաճախ կը գործածէր հետեւեալ ձեւերը.— Կարգ ըստ կարգի, ուղղեալ առ Մարկոս աղբար, ըստ իր կարեաց, կերոն մը ի ձեռին, գայթ ի գայթ, ի ներքուստ ուրախանալով, սոսկմամբ, առ ահին, ի հանդէս գալ, ի միասին, յաչս այդ մարդոց, ի քթթել ական, յորում, յանկամս, ի տես զաւկին, յինքն, յաւարտ ճաշին, յանձին այդ մանկան, ի տղայ տիոց, առխարխափ, տանց, աղջկունք, կանայք, որք, կանանց, եւայլն:

×

Արեւմտահայ արձակագիրներուն մէջ, մանաւանդ իբրեւ նորավիպագիր եւ վիպագիր, Երուխան իր արժանաւոր տեղն ունի: Ինքնատիպ արուեստով ու մարդկայնական խորքով, իրապաշտ գրագէտն էր ան, որ իր սերունդին եւ անոր ներկայացուցիչներուն հետ մեր աշխարհաբարի զարգացման մէջ նկատելի վաստակ մը արժեցուցած է: Իբրեւ ուսուցիչ սերունդներու դաստիարակութեան գործին նուիրուած է, այդ ճամբուն մէջ երթալ անհետանալու համար մեծ Տարագրութեան տարիներուն: Իբրեւ հրապարակագիր, իր ազատական ու ժողովրդական դաղափարները գիտցած է պաշտպանել ու արտայայտել անաչառութեամբ, անկախութեամբ եւ քաջութեամբ, այնպէս ինչպէս իր նորավէպերուն եւ վէպերուն մէջ: Իր գործին, գրական վաստակին նը-

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կեդր. Վարչութեան նախագահ Զարեհ Պէյ Նուպար, փոխ – նախագահ Տիգրան Խան Քէլէկեան եւ Գանձապետ Լ. Կերտան փոխադրուած էին Նիւ Եորք, ուր տեղի ունեցաւ, 1942 Հոկտեմբեր 17 – 18-ին «արտակարգ ընդհանուր ժողով» մը, պատերազմի հետեւանքով ստեղծուած կարգ մը դրամական եւ հարկային դրժուարութիւնները հարթելու համար: Այս առթիւ վարիչ – պատուիրակը կը թելադրէր որ «նկատելով որ ներկայ հանգամանքներու մէջ հնարաւոր չէր իսկապէս հեղինակաւոր ընդհանուր ժողով մը գումարել, ժամանակին Միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն ըստ օրինի հաղորդելով օրակարգը եւ ըստ կարելւոյն ապահովելով անոնց մասնակցութիւնը, զէթ փոխանորդաբար, ինչ որ ալ ըլլայ՝ տրուելիք որոշումները առժամեայ հանգամանք միայն ունենան»:

Հակառակ ասոր յիշեալ «արտակարգ ընդհ. ժողովը» կ՝որոշէր Միութեան վարչական կեդրոնատեղին փոխադրել Նիւ Եորք եւ երեք տարուան համար կ՝ընտրէր նոր «Կեդր. վարչական ժողով մը»: Զարեհ Պէյ Նուպար որ ընտրուած էր անդամ այս վարչութեան, կը հրաժարէր, չընդունելով կատարուած ընտրութեան վաւերականութիւնը:

Ինչպէս ըսինք, Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող Կեդր. Վարչութիւնը կը շարունակէր իր գործունէութիւնը, մինչեւ պատերազմին վախճանը:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՑՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Դժբախտաբար 1939 – 45ի պատերազմի լրանալէն առաջ իսկ Միութեան ամերիկեան վարիչներէն խմբակի մը մօտ ձգտում մը երեւան եկաւ սեփականացնելու համար Միութեան վարչական մեքենան եւ դրամագլուխները:

Արդարեւ, 1942ի Հոկտեմբերին, միայն Ամերիկայի շրջանակին անդամներէն բաղկացած ժողով մը, որուն չէին կրնար մասնակցիլ պատերազմի մէջ գտնուող Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակները, ինքզինքին տուաւ «Ընդհանուր ժողով» անունը եւ ընտրեց առժամեայ Կեդր. Վարչութիւն մը, որ անկէ ի վեր դարձաւ մնայուն, անտեսելով վաւերական ընդհ. ժողովէ մը ընտրուած վարչութեան մը գոյութիւնը Փարիզի մէջ եւ իր առժամեայ փոխանորդի հանգամանքը:

Այս ապօրինութիւնը արդարացնելու համար իբրեւ պատրուակ ծառայեց «թրըսթ»ներու հարցը, ինչ որ իրականին մէջ առաջին հանգրուանն էր յիշեալ խմբակին համար Միութեան բարոյական եւ նիւթական ստացուածքը գրաւելու:

Երկրորդ հանգրուանի մը համար գտնուեցաւ հարկազերծութեան պատրուակը, եւ 1945ին Ամերիկայի շրջանակը վերածուեցաւ ամերիկեան անկախ ընկերակցութեան մը Այ Ճի Պի Եու Ինք. Աֆ Ամբրիքա անուան տակ. սակայն մինչեւ 1945 այս շրջանակը կը գործէր իբրեւ մէկ ճիւղը օրինական Միութեան: Եթէ հարկերու խնդիրը նոյնիսկ իրական ըլլար, յիշեալ խմբակը շատ լաւ կրնար օգտուիլ Չուիցերիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ փոխադարձութեան դաշինքէն, ինչպէս որ ըրին Եւրոպայի վարիչները, եւ այսպէսով խուսափիլ Միութեան ծոցին մէջ հերձուած մը ստեղծելէ:

Ամերիկայի շրջանակը իբրեւ օտար (ամերիկեան) ընկերութիւն կազմակերպուելով, կանոնագրական տեսակէտով բաժնուեցաւ Միութենէն: Համաձայն 1957ին տպուած իր կանոնագրութեան, յիշեալ (ամերիկեան) ընկերակցութիւնը իրաւական եւ նպատակի տեսակէտով ոչ մէկ կապ ունի ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ կողմէ հիմնուած Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ, անոր հիմնադիրները չեն յիշատակուած հոն, ան բոլորովին անկախ ընկերակցութիւն մըն է, իր գերագոյն մարմինն է իր Ընդհ. Ժողովը եւ իր վարչական ժողովը կը կրէ «Կեդր. Ժողով» անունը: Ան չի ճանչնար ոչ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. ժողովին, ոչ ալ անոր Կեդր. Վարչութեան հեղինակութիւնը: Ան իր շրջանակին բոլոր հասոյթը կը պահէ իր դրամատուներուն մէջ, իր անդամները որեւէ տուրք չեն վճարեր Միութեան Կեդր. սնտուկին: Ան նոյնիսկ 25 հազար տոլարի փոխատուութիւն մը ըրած է, համաձայն անդլերէն «Յուշարար»ի 1 Յուլիս 1960 թիւին մէջ հրատարակուած հաշուետուութեան: Ամերիկայի շրջանակը, Այ Ճի Պի Եու Ինք 1945էն ի վեր գոյացուցած է 1·310·000 տոլարի դրամագլուխ մը, զոր կը պահէ իր սնտուկին մէջ: Միեւնոյն տարիներու ընթացքին Եւրոպայի շրջանակը, հաւատարիմ իր կանոնագրութեան, Կեդրոնական սնտուկին փոխանցած է երկու միլիոն տոլարի մօտ կտակներ:

Այս բացատրութեանց լոյսին տակ կը տեսնուի թէ Ամերիկայի շրջանակը չյարգելով Միութեան կանոնագրական տրամադրութիւնները, ինքզինք հերձուածի դիրքին մէջ դրած է, եւ 1945էն ի վեր հիմնադիրներու Միութիւնը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ օրինական անդամներ չունի, կանոնագրական տեսակէտով, քանի որ Հիմնական կանոնագրին 5րդ յօդուածին համաձայն՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամ է այն որ անոր կանոնագիրը կը յարգէ:

(2 Շար.)

ւիրուած ընդարձակ աշխատանք մը մի – միայն պիտի կրնայ նուիրագործել եւ դասականացնել իր տեսը արեւմտահայ արձակագիրներուն մէջ :

Իր ծննդեան 92րդ տարեդարձին առ – թիւ ղրուած այս քանի մը էջերը փակելէ առաջ, անցած մըն ալ ողեկոչենք յիշա – տակը անոր, որուն մշակած գրականու – թիւնը, ժողովրդական դէմքերը եւ ար – ուեստի ըմբռնումները նոյնքան այժմէա – կան են տակաւին այսօր, որքան էին եւ – րէկ : Իր դէմքը եւ գրականութեան նկա – գրերը սիրելի են մեզի մանաւանդ ա – նոր համար, որ աղնուական մտաւորա – կանի եւ գրագէտի իր կերպն ու կեց – ուածքը պիտացաւ հաչտեցնել խոնարհնե – րու ոչրեկրպութիւնը զղալու եւ արտա – յայտելու մարդկայնութեան հետ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՂԵՐ.— Եր – ուանդ Սրմաքէչմանեան (Երուխան) ծր – նած է Պոլսոյ Խասկիւղ թաղին մէջ, 1870 Յուլիսին : Աւանդական վարպետ Տուտու – էն եաքը, ծնողքը զինքը կը դնեն Խաս – կիւղի Ներսէսեան վարժարանը, մուխ ու քայքայուած չէնք մը, որուն մէջ դեռ – նայարկ սենեակ մը կը ծառայէր իբրեւ դասարան, եւ որուն մէջ կ'աշակերտէ երկու տարի : Պարան Սեբուհս կը կոչուէր իր առաջին ուսուցիչը, որմէ տարիմած էր այբուբենը, եւ զլխուն ու թիկունքին վրայ կրած՝ անոր փայտէ հարուածնե – րը :

Պատանի երուանդ գպրոցական կեան – քին մէջ ծոյլ աշակերտ մը կը ճանչցուի : Մանուկը առելութիւն մը ունէր թուա – բանութեան դասին համար եւ առելու – թիւն նաեւ՝ այդ առարկան դասաւան – դողներուն հանդէպ : 1886ին հայրը զին – քը բժշկական վարժարանը դնել կ'ուզէր, ազատական ասպարէզ մը ընդդրկելու համար : Թէեւ քննութեան մէջ կը յաջո – ղի, բայց ընտանիքի բարեկամ մը կը հա – մոզէ հայրը, որ իր զաւակը կեդր. վար – ժարանը դնէ, որուն բացումը կը կա – տարուէր այդ թուականին : Եւ իրաւ Ե. Սրմաքէչմանեան կեդր. վարժարան կը մտնէ, որուն տնօրէնն էր Մինաս Զէրայ, եւ հայերէն չարադրութեան ուսուցիչը մեւեռնյան առեն : Այդ ճիւղին մէջն ալ պատանի երուանդ անհարդ էր : Նիւթ մը ընդարձակել չէր կրնար, չարադրութիւն – ներն ալ այնքան համառօտ էին, որ Մ. Զէրայ, «հետապիր» կ'անուանէր զանոնք :

Կեդրոնականի առաջին տարին բոլորե – լով, կ'անցնի Բ. կարգը : Այդ տարին իրեւ ուսուցիչ կ'ունենայ Յովհ. Շահ – նազարը, որ հիմնադիրն էր Հայրենիք Պոլսահայ ծանօթ օրաթերթին : Այդ տա – րին քննութիւններու միջոցին ծանրապէս կը հիւանդանայ : Կը փորձէ առանձին քննութիւն տալ : Բայց կը մերժուի : Ա – մէն միջամտութիւն անօգուտ կ'անցնի : Սրմաքէչմանեան տխուր եւ յուսահատ, իրեւ անընդունակ աշակերտ կը տեսի – ուի յաժնուիլ վարժարանէն : Ծնողքը նկատի առնելով անկարող ըլլալով, տխրուած էր բան մը ընել : Մանրամասն Հեթում Սեթեանին խանութը կը մտնէ : Ա.նտե – կն ալ կը համբուի, իրրեւ առեւտուրի անընդունակ մէկը : Եւ սակայն կորովի եւ դիմադրութեան յատկանիշ զգացումնե – րով կը զինուի : Կը մնար սորվիլ եւ ինք – նավստահութեան նուիրուիլ : Երկու տա – րիսկէս, դիշեր, ցերեկ, անդադար կ'աշ – խատի : Կը կարդայ հին եւ նոր գրեթէ բոլոր կարեւոր հեղինակները : Կը ծանօ – թանայ յոյն դասականներէն մինչեւ նոր իրապաշտներուն : Կ'ուսումնասիրէ պատ – մութիւնը, քաղաքակրթութեան պատ – մութիւնը, իրենց բոլոր չրջաններով : Բաւական կը սորվի Ֆրանսերէնը :

Օր մը սակայն հայրը կտրուկ կերպով կը յայտարարէ .

– Զաւակս, եթէ հայ չրնթնս, քեզի այլեւս հայ չեմ ուզեր :

1889ին եւ 1890ին գրելու փորձեր ըրած էր արդէն : Ծաղիկին մէջ առաջին պատ – մուածք մը հրատարակած էր, թէեւ չատ անյաջող : Ձերիտէի Շարիթէի մէջ քանի մը թատերական քրոնիկոնը գրած էր, ո – րոնք լաւ ընդունելութիւն գտած էին : Երկչոտութիւն մը այդ թուականին, կ'արգիլէր իրեն մօտենալու Պոլսոյ օր – կաններուն, Մասիսին եւ Արեւելքին : 1890ին կը մտնէ Արեւելքի խմբագրական կազմին մէջ, ուրկէ՝ ձերբակալուելու վախով, Պոյաճեան խոյս տուած էր Լեւոն Բաչալեան : Բայց կազմին մէջն էին տա – կաւին, Բիւզանդ Քէչեան, Տիգրան Ա – փիսեան եւ Արթաքի Սանասարեան : Ա – րեւելքի թերթոններուն թարգմանութիւ – նը իրեն կը յանձնուի եւ հետզհետէ կը վարժուի խմբագրական աշխատանքնե – րուն : Այդ թերթին մէջն է որ Պապուկը խորագրով առաջին պատմուածքը կը տպագրէ, որ Ա. Արփիարեանի, Հր – րանտ Ասատուրի, Գ. Զօհրապի եւ Տ. Կամսարականի վնահատութեան կ'ար – ժանանայ : 1908ին, փախստական բազ – մաթիւ մտաւորականներուն պէս Պոլիս կը վերադառնայ : 1913ին Մարբերդ կը մեկնի, Մկրտչի կեդր. Վարժարանին համար, տեսչի պաշտօնով : Կուգայ տա – ւորը տարին, 1915ը : Հալածանքը մեծ չա – փերու կը հասնի : Կը բանտարկուին բո – լոր մտաւորականները եւ ուսուցիչները : Մխտ ու տաժան հարցաքննութենէ մը եաք, նոյն գիշերային ճակատագրին կ'են – թարկուին Երուխան եւ իր ընտանիքին բոլոր անդամները :

Մարդրական եւ ուսուցչական աշխա – տանքներէն անկախաբար, տատրակրած է բազմաթիւ ժողովրդական պատմուածք – ներ, որոնցմէ հատոր մը լոյս ընծայած է Կեսարիոյ մէջ խորագրով 1912ին : Նոյն պատմուածքները անդամ մըն ալ լոյս կը տեսնեն 1942ին «Հայ Գրագէտներու Բա – ղերկամներ» մատենաշարին մէջ (Թիւ 14) : Վէպերէն յիշատակութեան արժանի են Ամիրայիի աղջիկը եւ Հարազատ Որդին : Թարգմանած է Արեւելեան խնդիրը եւ Հայկական հարցը, իսկ 1894ին Տիւրիւրի

ՈՒՐԱԼԻ ԳԱՂՏՆԻ
ԸՆԴԵՐԿՐԵԱՅ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Առենը հետ մը՝ կը խօսուի Ուրալներու տակ չինուող խորհրդային ընդերկրեայ գործանի մայրաքաղաքի մասին : 1941 – 1942ին պատահածէն դաս առնելով՝ 1946–1947ին Սթալին որոշած էր ընդերկրեայ «պատնի մայրաքաղաք» մը չինել որպէս զի նոր ներքուժման մը, Մոսկուայի կամ ուրիչ քաղաքներու կործանման պարա – գային կարելի բլլար անկէ չարունակել քաղաքական ու զինուորական իշխանու – թիւնը :

Արեւմտեան գործնի սպասարկու – թեանց պահպան տեղեկութիւններէն հաստատուած է թէ՝ քաղաքականօրէն վտահելի կամաւոր բանուորներու խում – բեր գրկուած են՝ Ուրալեան լեռներուն տակ ընդերկրեայ քաղաքներ չինելու : Վերապահելի եաք, անոնցմէ չատեր, սովորական զրամական մրցանակներէն զատ ստացած են վարձատրութիւններ եւ չքանչաններ, ինչ որ սովորութիւն չէ : Ընդհակառակն, ուրիշներ ալ չեն վերա – դարձած : Կարգ մը պարագաներու, իր – րեւ թէ չհամապրպռուողները նախընտրած են հոն հաստատուիլ : Վերջապէս, պաշ – տօնապէս յայտարարուած է թէ ուրիշ – ներ ալ մեռած են բանուորական արկած – ներու հետեւանքով : Եւ բաւական մեծ է անոնց թիւը :

Վերդարձած կամաւորները, Ուրալ – ներու մէջ անցուցած իրենց տարիներու մասին մերժած են խօսիլ նոյնիսկ իրենց բարեկամներուն : Նախապէս իրենց եղած թելադրութեան համաձայն, բոլորն ալ բաւականացած են ընդհանուր խօսքերով ինչպէս՝ «հետաքրքրական բայց, վը – տանգաւոր գործ էր», «օրական երեք խումբեր կ'աշխատէինք հերթով », եւն. :

Տարակոյս չկայ որ, այս չինուածները կործպային կեդրոններ չեն, որովհետեւ , բանուորները բժշկական քննութեան չեն ենթարկուած, ինչպէս կ'ենթարկուին ա – նոնք՝ որոնց մասին վախ կայ որ ճառա – գայթարձակումներէն ազդուած են :

Ասկէ զատ, ծանօթ է թէ՝ 1962ի ըն – թացքին, երբ մամուլը հաղորդած էր թէ Խրուչչեւ Սրխի Սոչի ամառանոցը զա – ցած էր, օրեր յետոյ միայն հոն հաստա – ւած : Այս բոլորը կ'առաջնորդեն այն հա – մոզման, թէ ան աչքէ կ'անցընէր, այդ խորհրդաւոր ընդերկրեայ վարչական

«Բարոյապետութիւն» : Աչխատակցած է Ոստանի , Նաւթի , Հայ Գրականութեան, Արեւելեան մամուլի , Ազատամարտի , Թամանեակի , Մասիսի , Արեւելքի , Բիւ – զանդիոնի եւ տարեգիրքերու :

Մ. Պ.

քաղաքին պէղումը, որ լրացած պիտի ըլլայ 1964ին կամ 65ին :

Դրեթէ որոշ է թէ՝ այդ քաղաքը կը գտնուի անտառի մը մէջ եւ թէ դէպի այդ քաղաքը առաջնորդող ճամբաները ըն – դերկրեայ են եւ քիլոմեթրներով երկա – րութիւն ունին, որպէսզի օդանաւերուն բոլորովին անտեսանելի բլլան իր վայրն ու անցքերը : Ասկէ զատ, այս հսկայ թաքստոցը բոլորովին ինքնապործ պիտի բլլայ, ոչ միայն ամիսներու եւ տարինե – րու համար պարէն ունենալով, այլ նաեւ ունենալով կործպային ուժի սեփական ապրիւրներ՝ իր օգը չինելու համար : Պի – տի ունենայ իր օդանաւակայանը, իր ճանապարհները, պատկերասփիւռ – ոի իր հաղորդիչը , եւայլն :

Գոյութիւն չունի եւ հաւանաբար եր – բեք գոյութիւն պիտի չունենայ յիսուն կամ հարիւր մեգաթոնոց ռումբի մը ուղղակի հարուածին դէմ ապահով թա – քստոց մը : Այսուհանդերձ, մէկ միլիոնի մէջ կայ միայն մէկ պարագայ, թէ՝ Խ. Միութեան վրայ հարձակուող կործպային ռումբեր արձակելով՝ թշնամին պիտի կարենայ հարուածել ընդերկրեայ քաղա – քին չրջապատը : Խնդիրը այն է որ, ճա – ռագայթաձակումները հոն չթափանցեն եւ երկար տեն իր բնակիչները կարենան դիմանալ մինչեւ որ այդ ճառագայթար – ձակումները դադրին վտանգաւոր բլլա – լէ :

Զրաժին բանուածի մը պարագային, « օժանդակ մայրաքաղաք»ի նպատակը պիտի բլլայ Խորհրդային Միութեան դե – կավար խմբակներուն թոյլ տալ որ , «Ք» ժամէն սկսեալ կամ նոյնիսկ անկէ առաջ հոն փակուին , նախապէս բնակչութեան — եւ յարձակողին — հաղորդելով թէ՝ Մոսկուայի կամ ուրիշ որեէ մէկ քաղա – քի կործանումը ոչինչ պիտի փոխէ , ոչ դինուորական կացութեան եւ ոչ ալ պա – տերազմը չարունակելու երկրի որոշման մէջ, որովհետեւ ամէն ինչ, նոյնիսկ հրթիռներու արձակման խարխխները կարելի պիտի բլլայ վարել ընդերկրեայ քաղաքէն :

Անտարակոյս , Մթացեալ Նահանգներն ալ նման թաքստոց քաղաք մը պիտի ու – նենային, եթէ այսպիսի բան մը առաջին ակնարկով երկրի մը բարոյական կորո – վի բարձրացման սատար կարենար թուիլ : Ատիկա իրականութեան մէջ պիտի նա – նակէր թէ՝ թշնամութիւնները պիտի կը – նային չարունակուիլ մինչեւ ամբողջա – կան ընաջնջումը պատերազմիկ կողմե – րուն, քաղաքներուն, գաչտերուն, գոր – ծարաններուն եւ բնականաբար, բնա – կիչներուն, բացի այն փոքրաթիւ դեկա – վարներէն, որոնք իրենց «ծակերէն » դուրս ելլելով միայն պիտիներ եւ աւե – րակներ պիտի գտնէին :

Գաղեց՝ Վէնն

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ԾԱՌԱՋ»Ը

ԵՐԼՏՉԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱՋԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

— Ի՞նչպէս պիտի ճանչցուիր, Վեհա – փառ, առարկեց Շէֆիք, ամէն տարապի տակ կը գտնեն լրտեսներս, բեռնակիր , նաւավար, կառապան, խանութպան, խմ – բագիր, տպագրիչ, ներկարար, բժիշկ, փաստաբան, հօճա, իմամ, քահանայ , վարդապետ, դրագիր, վաճառական, ար – հեստաւոր , մէկ խօսքով, ամէն դաս – կարգէ մարդիկ, այսօր լրտեսութեամբ կ'ապրին եւ այդ արհեստը գործադրելով է որ կ'ապրեցնեն իրենց ընտանիքը :

— Աֆէրիմ , եաշա պէ, բացագանչեց Ապտիւլ Համիտ, դուք Նաղըմ փաչան ալ դերպատնուեցիք : Շէֆիք փաչա անկա չէր կրնար այդքան բարեկները խորհիլ· չը – ա՞ք ոը այսօր մայրաքաղաքիս բնակիչու – թեան կէսը լրտես է :

— Կէսէն աւելին, Վեհափառ տէր, կէ – սէն աւելին է, չեչեց Շէֆիք հպարտօ – րէն :

— Երեք քառո՞րդը, հարցուց Համիտ :

— Երեք քառորդէն ալ աւելին, պնդեց ոստիկանութեան նախարարը, Վեհափառ տէր, երեւակայեցէք, ոստիկանութեան նախարարի պաշտօնին անցնելէս ի վեր , առաջին գործս եղած էր ամէն դասակար – գէ մարդիկներ ընտրել, ամէնէն աւտակ – ները , ընդունակները, յաջողեցայ գտնել այդ մարդիկները, եւ այսօր , չնորհիւ Ձեր Վեհափառութեան, լրտեսներու կազ – մակերպեալ բանակ մը կը պահեմ մայ – րաքաղաքին մէջ, մոռցայ յիշելու , հա – րիւրաւոր լրտեսուհիներ ալ ունիմ ձեռ – քիս տակ, ամէն ազգէ· կիներ, աղջիկ – ներ, որոնք, կեղծ ազերսարկուներ, դա – տարաններու պատերուն տակ կը սլրք – տան, ականջիս մը ձեռքերնին, խեղճ , որբեւայրի անտերունչ ձեւացած կիներ, որոնց բուն , իսկական պաշտօնը կը կա – յանայ կասկածելի մարդիկներ հետապն – դելու մէջ ... :

— Օ՛ , բացագանչեց Համիտ խիստ գոհ ու զուարթ դէմքով մը, արհեստը կատարելապործել էք դուք ·

— Վեհափառ տէր, չարունակեց Սու – լիպային , Հիւանդքարին գնահատանքնե – րէն աւելի չափացած, այս կարդադրու – թիւնները մէկ ամսուան, կամ մէկ տար – ուան մէջ չեն իրագործուած· այս քանի տարի է , դիշեր ցերեկ, քունս ու հան – գիստս անհետացած, Եւրոպայի եւ Ամերիկա – յի գաղտնի ոստիկաններուն կեանքէն քաղուած վէպեր աչքէ կ'անցընեմ , ամէն օր կը կարդամ գոնէ եւ կ'ընդօրինա – կեմ, մեր երկրին բարքերուն ու սովո – րոյթներուն վրայ կը ձեւեմ, վերջապէս, ամբողջ կեանքս ուսումնասիրութիւննե – րու չարք մըն է :

— Ապրիք , ապրիք, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ անկեղծ ու սրտագին չեչտով մը, կը տեսնեմ թէ հարամ վատնած չէք կե – րեր· հալալ է, հալալ, ձեր ստացած գը – րամը :

— Ծառայ եմ, Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք փաչա, խոնարհելով մինչեւ գե – տին :

— Ուրեմն , չարունակեց Հիւնքեարը , կրնաք ամէն կերպով երաչխաւորել թէ՝ մայրաքաղաքիս անդորրութիւնը խանգա – րող ոեւէ ցոյց մը կամ դէպք մը պիտի չունենայ, չէ՞ :

Ցորչափ ձեր Շէֆիք տրուպր, պատաս – խանեց ոստիկանութեան եռանդուն նա – խարարը, կը վայելէ Նորին Կայս· վե – հափառութեան այնքան թանկագին վըս – տահութիւնը :

— Շէֆիք փաչա, Շէֆիք փաչա, կրկ – նեց Համիտ, դուք ոստիկանութեան նա – խարար էք, եւ պիտի մնաք նախարար , ցորչափ ես ողջ եմ :

— Յաւիտեան ապրի Օսմանեան Վեհա – փառ Խալիֆան, բացագանչեց Սուլթացի նախարարը, խնդումէն արցունքոտած աչքերը սրբելով ձեռքի թաչկինակովը ·· :

Շէֆիք երջանիկ էր, անսպասելի յա – ջողութիւն մըն էր իրեն համար կատե – րեան գնահատման այդ հաւատարիքը :

— Շէֆիք փաչա, ըսաւ Հիւնքեարը , մայրաքաղաքս պաշտպանուած է ու – րեմն :

— Ամէն կողմէ, վեհափառ, պատաս – խանեց Շէֆիք փաչա :

— Շատ լաւ, չարունակեց Համիտ , Գում Գափուի թաղին վրայ ի՞նչպէս է հսկողութիւնը :

— Սքանչելի, վեհափառ, պատասխա – նեց նախարարը, բոլոր փողոցներու գը – լուխները, կարեւոր չէնքերու անկիւն – ները, լրտեսներ դրուած են, որոնք յա – ճախ կը փոխեն իրենց տեղերը· ուրիչ լրտեսներ ալ դրած եմ սրճարաններուն մէջ, ուր սովորաբար կը հաւաքուին թա – պին երխտասարդները· դեռ երկու օր ա – ռաջ երեք կասկածելի տղաքներ ձերբա – կալել տուի, Եգիպտահէն եկած էին, հի – մա բանտը նետուած են· հարցաքննու – թիւնները ես պիտի կատարեմ անձամբ, տեսնենք ինչ կրնանք ձեռք բերել ··· :

— Հայոց պատրիարքարանին փողոցը լաւ կը հսկուի՞, հարցուց Հիւնքեարը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(12 Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Հայկասէր, Յարութիւն եւ Նուրիճան Պալեան եղբայրները եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 23ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԻՒՄԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը կը յարգողները :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տիկին Գոհարիկ Տէր-Վարդանեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իր զաւկին՝

ՅԱԿՈԲԻ

(Մեռած ախտորի մէջ)

ինչպէս նաեւ Տէր-Վարդանեան եւ Ա-պուչեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալ-ներուն :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող-ները :

×

Այրի Տիկին Գոհար Ազկիւլեան, եւ իր աղջիկը Խաթուն Ազկիւլեան, Նշան Ազկիւլեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ ողբացեալ ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԶԿԻԻԼԵԱՆԻ մահուան տարեդարձի առթիւ : Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, Սէն Շամոնի մատուռն մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կօչկակարեանէ 50 Ն. Ֆ. իրենց եղբօր եւ տաքրոջ մահուան առթիւ (Պէյրութ), փոխան ծաղկեպսակի : Պ. Ե. Գասեանէ քան Ն. Ֆ. իր վիրաբուժական գործողութեան ապաքինման առթիւ :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Շմաւոնեանէ 20 Ն. Ֆ. Տիկին Ազլաղանեանի յուշարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, մեծ չուքով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Հինգշաբթի (20 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը 17ին Հայ Աւետարանական ժողովարանի մէջ, Էմփաս տէ Միւռիէ :

Այս առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէյի, Սէն Լուի սրբատեղին մէջ, այս երեքշաբթի առաւօտ : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իմիի կապ. Խաչի մասնաճիւղի դեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ :

×

Ֆ. կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պատասխանատուները Սփալանտիի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի զարունաստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

ԿՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱՔԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris-2e

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շըմիզիէի համար, տեւական գործ : Մեծ քանակութեամբ : Ներկայանալ կէս օրէ առաջ ժամը 10-12, կէսօրէ վերջ 3-6,

Métro : Montmartre ou Sentier

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24 :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ : Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները :

Առաւլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ : Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը յետ պատարագի կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը ի պատիւ ղպրաց դասու անդամներուն :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Աստղիկ Պօղոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սուրիկ Գէորգի Առաքելեան, մօր անունը Վարսենիկ, մեծ եղբօր անունը Յովակ : Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին : Արամ Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի, Տէսին (Իզէո), Ֆրանսա :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օհան Նշանեան որ կը բնակի Երեւան, 20 Նոր Արէչ, փողոց թիւ 7-44, կը փնտռէ իր Ֆրանսաբնակ քոյրերը, Աղաւնի, Տիգրանուհի, Սիմա եւ Մարգիս ապամաճեան որոնց անունով նամակ կայ դիւանատանս մօտ :

Երեւանէն Աղնիւ Աբրահամի Խաչատեան կը փնտռէ իր հարազատ եղբայրը Գեղամ Աբրահամի ձէպէճեանը, որուն մօր անունն է Գայեանէ, կեսարացի են : Մինչեւ 1947 թուական Գեղամ ձէպէճեան դանուած է Մարսէյլ, ուրկէ թղթակցած է : Ազնիւ Խաչատրեան կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբօր որդիները Մկրտիչ եւ Կիւլպէնկ ձէպէճեանները որոնց հօր անունն է Յարութիւն, կը գտնուին Ֆրանսա : Գրել Երեւան 25, Զարենցի փողոց թիւ 61 :

Վրաստանէն Տիկին Փառանձեմ ձէվահիրճեան եւ զաւակները Մարտին ու Սեռօժա կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը Խաչիկ որդի Մարտիրոսի ձէվահիրճեանը, 75 տարեկան, որ 1919էն ի վեր կորսուած է. կ'ենթադրուի որ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ Մարսէյլ : Խաչիկ (տապաղ էր) կաչիի գործով կը զբաղէր :

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը : Հասցէ.—15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) : Հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67-03 :

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել վերոգրեալները :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.-ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաչը - նորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ չնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէտիայի սրահը :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հատաքական արտայայտութեան, Թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տոնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԱՍԻԷՕԶ ՔՐԻՍԹՈՖ-ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ

ԻՒՂԱՆԵՐԿ, ԿՈՒԱՇ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 20էն Յունուար 7

Բացում այս Հինգշաբթի ժամը 17·30ին

HALL DE L'ANTENNE
17, Rue Venture, Marseille

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեդոյցներ պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանուտ մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, Թերթը պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անդամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաչխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 21) իրիկուն ժամը 21ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Ազնիւ կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Օհանջեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ - երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանիք - հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ԶԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

B A R BUFFET

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՕՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ - Սամուէլ դրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 21 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9487 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5388

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը գումարուեցաւ Կիրակի օր Փարիզեան արուարձան Փիւթոյի մէջ, քննելու համար վերջին հանրաքուէէն եւ երեսփոխանական ընտրութիւններէն վերջ ստեղծուած կացութիւնը :

Ձախակողմեան եւ ժողովրդավարական կուսակցութեանց համախմբումը չէր յաջողած ձախողութեան մատնել Հանրապետութեան նախագահին կուսակիցները, որոնք յաղթանակը տարին թէ՛ հանրաքուէին եւ թէ ընտրութեանց մէջ :

Այս արդիւնքը յստակ կերպով երեւան հանեց յիշեալ կուսակցութեանց եւ խմբակցութեանց տկարութիւնը :

Ընկերվարականներու Ազգային Խորհուրդին մէջ ամէնէն աւելի խօսուեցաւ ձախերու ուժեղ կազմակերպութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութեան մասին :

Ընդհանուր քարտուղարի օգնական Ժորժ Պրիւթէլի տեղեկագրին համաձայն, տը Կոլի «դիմադրական ուժը» հարիւրին 45 տոկոս կը ներկայացնէ երկրին մէջ: Իսկ ընկերվարական կուսակցութիւնը Ազգային Ժողովին մէջ ընդդիմադիրներու ամէնէն զօրաւորն է՝ իր 67 երեսփոխաններով :

Պատգամաւորները ընդհանուր առմամբ քննադատեցին համայնավարներու հետ գործակցութիւնը, զայն հակառակ գտնելով կուսակցութեան գաղափարականին ու քաղաքականութեան :

Բոլորն ալ շեշտեցին, որ անհրաժեշտ է զօրացնել ընկերվարական կուսակցութիւնը, անոր մէջ առնելով արմատական ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւը, Միացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը, նոյնիսկ Ժողովրդական Շարժումի ձախ տարրերը :

Ուշագրաւ էր Էտուար Տըփրէօի Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութեան հանդէպ ցոյց տրուած համակրական ցոյցը : Կարդ մը ճառախօսներ փափաք յայտնեցին, որ այս կազմակերպութեան եւ վերոյիշեալ տարրերուն հետ խօսակցութիւններ տեղի ունենան՝ հասարակաց ծրագրի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար :

Շատ է կուսակցութեանց թիւը Ֆրանսայի մէջ: Որքան կարելի է պէտք է պակսեցնել զանոնք: Հնարաւոր չէ անշուշտ մէկը աջ, միւսը ձախ երկու կուսակցութեանց մէջ համախմբել բոլորը :

Ազգ. Խորհուրդին ներկայացուած տեղեկագրին համաձայն չորս հոսանքներ կան երկրին մէջ,— ընկերվարական, համայնավար, պահպանողական՝ մենատիրական ձգտումով եւ պահպանողական-ազատական կեդրոն :

Ասոնցմէ ամէնէն աւելի ընկերվարական կուսակցութիւնն է, որ կրնայ իր շուրջ համախմբել մեծ թիւով ձախակողմեան տարրեր «յստակ ծրագրի մը եւ հանդիսաւոր ուխտի մը հիման վրայ»:

Նախկին նախարար Ալպէր Կազիէ կ՝ըսէ, որ երբ ձախերը միանալով կարեւոր ուժ մը կազմեն, այն ատեն կրնան համայնավար կուսակցութենէն պահանջել, որ յարի իրենց ծրագրին:

Պէտք չէ անտեսել նաեւ արհեստակցական միութիւնները, որոնք մեծ օժանդակ մը կրնան ըլլալ ընկերվարական կուսակցութեան :

Ազգային Խորհուրդը այս անգամ եւս վաւերացուց ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէի քաղաքականութիւնը հանրաքուէի եւ ընտրութեանց առթիւ: Շեշտեց կուսակցութեան ընդդիմադիրի դիրքը հանդէպ կառավարութեան եւ հանրապետութեան նախագահին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ

—o—

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կը յայտնէ թէ Արտաքին նախարարը զեկուցում մը ըրած է միջազգային կացութեան շուրջ, անդրադառնալով մասնաւորաբար Ատլանտեան Ուխտի ժողովին աշխատանքներուն: Ելմտական նախարարին առաջարկին վրայ որոշուած է մասամբ վերադարձնել Էմփոր – Էքսփոռ Պանքի, 1946ին ըրած փոխատուութիւնը: Աշխատանքի նախարարը խօսած է Ընկերային Ապահովութեան եւ Ընտանեկան նպաստներու վարչական խորհուրդներու ընտրութեանց մասին: Արդարութեան նախարարին տեղեկագրին վրայ, վաւերացուած են երկու օրինագիծներ որոնք կը վերաբերին Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին :

Արդարեւ այս խորհուրդին կարեւորագոյն որոշումն է Ապահովութեան Ատեանի մը ստեղծումը : Այս Ատեանը պիտի զբաղի այսուհետեւ Պետութեան Ապահովութեան դէմ գործուած յանցանքներով եւ անշուշտ, պիտի տարբերի պատժական ատեանի իրաւական դրութենէն : Ձեռնհասութեան տեսակէտով, այլեւս ջնջուած է ներքին եւ արտաքին ապահովութեան զանազանումը որ չէր արդարանար: Ատեանը պիտի կարենայ զբաղիլ նաեւ այլ յանցանքներով որոնք կը վնասեն Պետութեան հեղինակութեան, ինչպէս օրինակ կամաւոր հրդեհները :

Ատեանը պիտի բաղկանայ երեք քաղաքային ատենակալներէ, որոնց մէջ՝ նախագահը, երկու բարձրաստիճան սպաներէ: Այս ձեւի Ատեան մը հաստատուած է նաեւ այլ մտահոգութիւններով :

Կառավարութիւնը աւելի մօտէն պիտի կարենայ հսկել հետապնդումներուն վրայ: Պաշտպանութեան միջոցները կը ջնջուին, բայց կը պահպանուին պաշտպանութեան նուազագոյն երաշխիքները, օրինակ՝ վճռաբեկ ատեանը :

×

Տնտեսական գետնի վրայ, այն զբօսաշրջիկները որոնք արտասահման կ՝երթան պիտի կարենան իրենց հետ հինգ հազար Ն. Ֆ.ի արժէքով տարադրամ տանիլ փոխանակ 3500 Ն. Ֆ., առանց անցագիր ցոյց տալու պարտադրումին: Հազար Ն. Ֆ. ալ Ֆրանսական դրամ կարելի է տանիլ փոխանակ՝ 750:

Արտաքին նախարարին զեկուցումէն երեւցած է որ Ֆրանքեւդերման գործակցութիւնը կը սերտանայ եւ Յունուարի վերջ տը Կոլ – Ատընաուրը հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պաշտօնապէս ճանչցան եմէնեան Հանրապետութիւնը, բայց որոշ պայմաններով : Բանակցութիւններ տարուած են մէկ կողմէ՝ Գահիրէի եւ Ուոշինկթընի միջեւ, միւս կողմէ՝ Սանաայի եւ Ուոշինկթընի միջեւ : Քենըտի կ՝ուզէր որ Նասր քաշէ իր զօրքը իսկ Եմէնցիներէն կը պահանջէր որ իրենց զինուորական գործողութիւնները սահմանափակեն ներքին ճակատի վրայ: Իտալիա, անմիջապէս հետեւած է Ամերիկայի եւ ճանչցած եմէնեան հանրապետութիւնը :

ՔԵՆԸՏԻ – ՄԱՔՄԻԼԸՆ տեսակցութիւնը կը շարունակուի եւ նոյնիսկ կ՝երկարի: Միացեալ Նահանգներու նախագահը յայտնեց Անգլիոյ վարչապետին թէ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւն մը պիտի զրկէ Քոնկօ եւ թէ որոշած է հրաժարիլ սքայպոլթի շինութենէն եւ Անգլիա կրնայ ինք ստանձնել այդ գործը: Անգլիացիք շատ դժգոհ են որովհետեւ իրենք հսկայական ծախքերով յատուկ օդանաւեր շինած էին այդ հրթիռներուն համար, որու շինութեան ձեռնարկած էր Ամերիկա :

ԱՄԵՐԻԿԱ երկու միլիոն հինգ հարիւր հազար տոլարի յաւելեալ օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Յորդանանի: Այս ձեւով ամբողջ օժանդակութիւնը կը հասնի՝ տասը միլիոն տոլարի :

ԳԱՀԻՐԷ յայտնեց թէ պատրաստ է վերջ տալու Եմէնի հանրապետական կառավարութեան բերած իր օժանդակութեան եթէ Սէուտական Արաբիա եւ Յորդանան դադրին օգնելէ Իմամ Էլ Պատրի:

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ Ֆրանսուազ Սական երկրորդ անգամ ըլլալով կ՝ամուսնալուծուի: Ամուսնացած էր Ամերիկացիի մը հետ, անցեալ Յունուարին եւ զաւակ մը ունեցած՝ ամառը :

ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ ծանուցումի գինով ամբողջութեամբ հրատարակեց Խրուշչեւի ճառը: Անգլիական պահպանողական այս թերթը՝ 280 հազար նոր Ֆրանք ըստացած է (28 միլիոն) Նիքիթա Խրուշչեւէն, արդարեւ Տէյլի Էքսփրէսի էջը 7էն 10 հազար սթերլին կ՝արժէ նկատի առնելով իր տպաքանակը՝ երկու միլիոն վեց հարիւր հազար օրինակ :

ԱՆԳԼԻՈՅ վերջին մարդահամարը (1961) ցոյց կուտայ թէ Մեծն Բրիտանիոյ բնակչութիւնը բաղկացած է 25 միլիոն 529 հազար այրերէ եւ 27 միլիոն 248 հազար կիներէ :

ՊԷՅՐՈՒԹ

Լ. ՇԱՆԹԻ ԵՒ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Անցեալ Կիրակի, կէսօրէ առաջ ժամը 11ին, Ն. Փալանճեան ճեմարանի Վասպուրական սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Լեւոն Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի յուշարձաններու բացման շքեղ հանդէսը, արժանավայել կերպով՝ նախագահութեամբ ընկեր Կարօ Սասունիի :

Հանդէսը կազմակերպուած էր Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան Կեդր. վարչութեան եւ Համազգային Ն. Փալանճեան ճեմարանի Շրջ. Միութեան կողմէ :

Ճեմարանականներ, Համազգայինի անդամներ եւ մեծանուն ընկերներու յիշատակը յարգողներ լեցուցած էին սրահը:

Կազմակերպիչ մարմիններու կողմէ, հանդէսին բարումը կատարեց ընկեր Եղիկ Գոնեալեան :

« Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան, եղան անզուգական ներշնչման աղբիւր, մեր իտէալներու բիւրեղացած ներշնչողը: Ուղի մը գծեցին, իտէալ մը բնորոշեցին, որ մերն է, հայ ժողովուրդի գոյատեւման եւ իտէալներուն հասնելու ուղին է: Անոնք մեզի հետ կ՝ապրին եւ միշտ կ՝ոգեկոչեն մեզ»:

Ապա, բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահ ընկեր Կարօ Սասունին, որ խօսք առնելով ըսաւ.

« Յարգելի բարեկամներ, սիրելի ճեմարանականներ, այսօր, այս փոքրիկ հանդիսութիւնը կը կատարուի սիրելի այս երկու անուններու յիշատակին : Այս երկու դրօշակիրներու անունները անմահ կը նկատուին :

« Համազգային Մշակ. Ընկերակցութեան հիմնարկութիւնը եւ ճեմարան մը հիմնելու դրօշակիր հանդիսանալը, մեզի կը տանի 30 – 35 տարիներ առաջ: Մենք, վկաներն ենք այդ գործին: Երկու ջահակիրները այսօր չկան, շատ մօտ ենք իրենց եւ մեր մէջ կը զգանք: Անոնք կոթողներ պիտի ըլլան, Բաֆֆիի, Աբովեանի նման երբ անցնի կէս դար :

« Պէյրութահայութիւնը ասկէ տարիներ առաջ մէկ հատ ճեմարան ունէր: Այսօր, շատ են գոլէճներն ու ճեմարանները: Բայց ճեմարանը մնաց ոգիի դրօշակիրը ու կը շարունակէ աւելի մեծ թափով եւ կորովով :

« Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան, հարազատ ծնունդը եղան հայ հողին եւ ջուրին, դրօշակիր զաւակը Հայոց հայրենիքին, մտածողութեան, գրականութեան ամբողջ միջավայր մը: Կարող գրագէտներ, գաղափարական նուիրեալներ :

Լ. Շանթ եղաւ աներեր կամքը, նաւուն կայմը, դեկը կը բռնէր, զայն նաւահանգիստ առաջնորդելու :

«Ն. Աղբալեանի խորասոյզ միտքը, մարգարիտներ գտնելու աշխատանքը կը տանէր: Իրար կը լրացնէին եւ կը դառնային ամբողջութիւն: Անոնք անբաժան էին հայրենիքի մէջ, անբաժան մնացին արտասահմանի մէջ:

« Կամաւոր կերպով իրենք զիրենք դրին որպէս դրամագլուխ այս հաստատութեան : Այսօր արդէն փառաւոր կայծ մըն է ոչ միայն նիւթական այլ եւ բարոյական: Տասնամեակներ յետոյ, աւելի մեծ փայլ պիտի ստանայ, աւելի պիտի գնահատուի եւ պիտի մնայ այն մեծ գործը, այն ծաւալուն գործը որ մեր մէջ կը կատարուի :

« Այսօր Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան ոչ միայն քարէ արձաններ ունին, այլեւ հոգիի արձաններ: Հայրենիքի մէջ, անոնց փառքի արձանները պիտի կանգնեցուին, ի փառս հայ ժողովուրդին »:

Բեմ հրաւիրեց ընկեր Գառնիկ Բանեանը ոգեկոչելու Նիկոլ Աղբալեանի յիշատակը: Ընկեր Բանեան շատ խնամուած եւ ճշգրիտ բնորոշումով, ոգեկոչեց Նիկոլ Աղբալեանի անձն ու գործը :

Ընկեր Խաչիկ Արարատեան խոր ապրումով եւ մեղմանոյշ քնարականութեամբ արտասանեց Սայաթ Նովայի ըստեղծագործութիւններէ իբրեւ յարգանք Ն. Աղբալեանի :

Բեմ հրաւիրուեցան ընկեր Տոքթ. Բաբգէն Փափազեան, ճեմարանաւարտ, ոգեկոչելու համար Լեւոն Շանթի յիշատակը: Ընկեր Փափազեան յաջողեցաւ յստակ կերպով ներկայացնել Լեւոն Շանթը :

Ընկեր Խաչիկ Արարատեան յստակ առոգանութեամբ եւ տպաւորիչ ապրումով այս անգամ արտասանեց Լեւոն Շանթի « Շղթայուածէն» Նաղաշի ճառը :

Նախագահ ընկեր Կ. Սասունի հանդէսը փակուած յայտարարեց եւ հրաւիրեց ներկաները բակ, ճեմարանի թիւ մէկ շէնքին դիմաց, Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի յուշարձաններուն պաշտօնական բացման ներկայ գտնուելու :

Տպաւորիչ էր պահը, երբ ընկեր Սասունի Համազգայինի կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեանին առաջարկեց բանալ քօղը Լ. Շանթի յուշարձանին: Ն. Աղբալեանի յուշարձանին քօղը բացաւ ճեմարանի փոխ տնօրէններէն, ճեմարանաւարտ բանաստեղծ ընկեր Մ. Իշխան :

Ներկաները գոհ տրամադրութեամբ մեկնեցան, անգամ մը եւս յայտնած ըլլալով իրենց յարգանքը հանդէպ մեծանուն Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի :

ԱԿՍԵԼԵԱՆ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծ յարգանք չունէր դէպի պօէզիան: Ամէն անգամ, երբ հանդիպում էր պարբերական մամուլում իմ բանաստեղծութիւններին, ներողամիտ ժպտում էր եւ ասում.

— Լրջացիր, շարունակիր արձակդ:

Չեմ մոռանում նրա «էքսփրոմոտոն»:

— Դու կարծում ես ես չե՞մ կարող բանաստեղծութիւն յօրինել:— Խնդրեմ.

Ես սիրում եմ լուսաբացը,
Լուսաբացը, նրա թացը,
Առուների ինչ – որ լացը
Ու ....

Նա լարեց միտքը եւ վերջացրեց՝

Ու... մատնաքաշ հացը:

«Մատնաքաշ հացը» պատահական յանդ չէր: Դժուար տարի էր:

Ծիծաղեց.— Ինչո՞վ է վատ:

... Ուզում եմ մի մեծ պատմուածք գրել, ասաց նա մի անգամ, բերել, հասցնել մի հետաքրքիր հանգոյցի եւ այդտեղ էլ վերջացնել, աւելացնելով՝ «բաւական է, չեմ ուզում շարունակել...»:

Այդպէս էլ եղաւ. քանքարաւոր, մեծ դրոդի կեանքը կտրուեց իր փայլուն ըստեղծագործական մեծ հանգոյցի վրայ: Նա ստեղծեց իր աշխարհը, սակայն շատ հրաշալիքներ մնացին այդ աշխարհում թերի ու անաւարտ:

×

Ինչ որ էլեգիական երանգ կար նրա թէ քայլուածքի, թէ՛ շարժուձեւի, թէ՛ խօսակցութեան թօների եւ թէ՛, նամանաւանդ, նրա լռութեան մէջ: Մինչեւ անգամ, երբ մանկական պարծենկոտութեամբ խօսում էր իր պապերի երկարակեցութեան եւ նրանց բացառիկ ամրակազմութեան մասին եւ եզրակացնում, որ ինքը երկար պիտի ապրի, չէիր հաւատում նրան եւ զգում էիր, որ ինքն էլ չի հաւատում իր ասածներին: Չէր սիրում երեւալ հասարակական վայրերում ու երբ հանդիպում էր փողոցում, խնդրում, առաջարկում էր միշտ միեւնոյնը.— Բարձրանանք Նորք, նստենք, զրից անենք:— Երբ արդիւնքի չէր հասնում, հրաժեշտ էր տալիս ու գնում էր տուն:

Ժամանակակից ռուս գրողներից մեծ սիրով սիրում էր Պրիշվինին: Մոսկուայում օրերով լինում էր նրա մօտ ու մեծ ոգեւորութեամբ պատմում նրա մասին: Չարենցը գիտէր, որ Պրիշվինը նրա թուլութիւնն էր: Գրողների առաջին համագումարի օրերին, երբ Ակսելը կորչում էր, Չարենցը խանդում էր: Երբ երեւում էր Ակսելը, անխուսափելի էր հետեւեալ տիալոկը:

— Ո՞ւր էիր կորել:

— Պրիշվինի մօտ էի:

— Դու էլ մարդ ես դտել:

— Ռուս մեծագոյններից է, մարդանտառային հէքեաթ, Եղիշ:

— Թող, է՛, բարկանում էր Չարենցը: Իսկ երբ Ակսելը մի անգամ նորից «կորել էր», Չարենցն անկեղծացաւ:

— Պրիշվինը մեծ, հետաքրքիր գրող է, հետաքրքրական ֆիկուրա, եւ ի զուր չէ, որ Ակսելը սիրում է նրան: Ընդհանուր շատ բան կայ նրանց միջեւ:

×

Ես յաճախ, ուշ գիշերին անցնում եմ այն տան մօտով, ուր ապրում եւ ստեղծագործում էր մեծ, անկրկնելի, եղերական Ակսել Բակունցը: Նա հիմա լեկենս է, երգ ուէլեկիա ու փողոցից այլեւս չես տեսնի նրան իր համեստ, փոքրիկ սենեակում, նստած իր գրասեղանի մօտ, գրելիս կամ կարդալիս: Ես ուզում եմ նրան պատկերացնել վաթսուն տարեկան հասակում եւ դա ինձ ոչ մի կերպ չի յաջողւում: Ես վերջին անգամ նրան տեսայ, երբ նա երեսունրեօթը տարեկան էր եւ եւ այդպէս էլ մնաց իմ յուշերում...

×

... Հիւրանոցում: Չարենցի համարում, դաշնամուրի մօտ նստած էր Ռոմանոս Մելիքեանը եւ Չարենցի խնդրանքով նուագում էր Կոմիտասի երգերից եւ մէջընդմէջ երգում: Ըստ իր սովորութեան, յատակին, գորգի վրայ նստել էր Ակսելը, մոխրամանը կողքին, ծխում եւ լսում էր Ռոմանոսին՝ ամբողջովին լսողութիւն դարձած: Յանկարծ նա վեր կացաւ տեղից եւ պատշգամբ դուրս եկաւ: Քիչ յետոյ դուրս եկայ եւ ես: Պատշգամբն այն ժամանակ նայում էր պարսկական մզկիթի եւ դեռնափոր արեւելեան բաղնիքների վրայ: Աշնանային լուսնկայ երեկոյ: Ես չհաւատացի իմ աչքերին: Նա լալիս էր իսկական արցունքներով:

— Ու քեզ դեռ արձակագիր ես համարում, ասացի ես մի բան ասած լինելու համար, ինքս էլ արտասուելու պատրաստ,— դու ... աւելի վատ ես, քան ամենասանթիմանթալ բանաստեղծը ...

— Ներս դնա՛, ասաց նա երեխայի պէս քիթը վեր քաշելով,— կ՛անցնի ...

Սիրտս նման է էն փլած տներ,
Կոտրեր գերաններ, խախտեր էն սներ,
Բուն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր...
Տօ, լա՛ն տնաւէր:

Երբ վերջացաւ երգն ու նուագը, նա ներս մտաւ պատշգամբից, դաշնամուրի վրայից վերցրեց գլխարկը եւ անշշուկ, առանց ցտեսութիւն ասելու դուրս եկաւ:

Տօ, լա՛ն տնաւէր ...

×

... Ու հիմա, երբ տարիների մէգ մառախուղից յիշում եմ նրան, պատկերանում է նա ինձ իր իմաստուն, խորաթափանց հայեացքով եւ մանկական իր յստակ ժպիտով: Նա էր լուսաւոր հանճարը զանգեզուրեան մութ ձորերի, որոնք լուսաւորուած են նոր լոյսերով նրա 60ամեակի այս օրերին, երբ նա մեզ հետ է յաւերժ ապրող իր թողած գրական շողշողուն ժառանգութեան յաւերժական հարստութեամբ: Մեզ հետ է նա, հայկական լեռնաշխարհի հզօրաթեւ արծիւը, սեւ ցիլերի վաստակաւոր սերմնացանը, մեզ հետ է նա, ինչպէս ինքն էր կոչում իրեն՝ Ալեքսանդր Բակունց, որդի Ստեփանի, ի դեղջէն Գորիս:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«Լռութեան Չայնը»

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԵՐԱՉՆԵՐԸ

Ի՞նչ են երազները: Եւ ինչո՞ւ կ՛երազենք: Ահա երկու հարցումներ, զորս անտարակոյս, ամէնքս ալ ուղղած ենք մենք մեզի, առանց սակայն պատասխան ստանալու: Դարերէ ի վեր, այս հարցը անլոյծ մնացած է եւ դեռ անլոյծ կը մնայ: Ու մենք՝ կը շարունակենք երազել ու զարմանալ:

Ծածուկ գիտութիւնը, դուշակութիւնը եւ մասնաւոր «գիտութիւն» մը՝ երազահանութիւնը, զբաղած են երազներով, սակայն, առանց կարենալու զանոնք իրենց բնազանցական միջավայրէն դուրս բերել եւ գիտականօրէն մեզի բացատրել:

Այդ գործը տասը տարիէ ի վեր ըստանձնած են խումբ մը ամերիկացի գիտնականներ, որ որոշած են սիսթեմաթիկ կերպով ուսումնասիրել «երազ» հարցը եւ զայն լուծել, բնականաբար:

Փորձի համար հազարաւոր մարդիկ գործածելով եւ այս գործին համար անոնց վճարելով՝ անոնք, գիտական ու թեքնիկ ամէն նորագոյն միջոց կ՛օգտագործեն ու կը ջանան, քնացող մարդու մը երազել սկսած պահէն ամենափոքր հակազդեցութիւններն իսկ արձանագրել: Անոնց գործածած մեքենաները միացուած են ուղեղին ու մասնաւոր երիզի մը վրայ կ՛արձանագրեն երազի պահուն մարդկային կազմի ընդունած հակազդեցութեանց դէմ ուղղեղային բջիջներու ամէն մէկ հակազդեցութիւն:

Այսպէսով յանգած են որոշ եզրակացութիւններու, որ հետեւեալ հարց – պատասխանին մէջ կրնան ամփոփուիլ:

1) Ինչո՞ւ ոմանք երազ կը տեսնեն եւ ուրիշներ չեն տեսներ: Հարցումը ճիշդ չէ: Երազ չտեսնող մարդիկ չկան: Երազները՝ քունին պէս, բացառութիւն չունեցող կանոններ են: Մեր կեանքի առաջին ամիսներէն կը սկսինք երազել մինչեւ մեր կեանքի վերջին ամիսները: Անոնք որ կ՛ըսեն թէ երազ չեն տեսներ, պարզապէս, առաւօտուն չեն յիշեր իրենց տեսած երազները:

2) Ինչո՞ւ երբեմն շատ կ՛երազենք եւ երբեմն ալ քիչ: Ամէն գիշեր, կանոնաւոր կերպով, մէկուկէս ժամը մէկ երազի համեմատութեամբ կ՛երազենք: Սակայն, սովորաբար կը յիշենք միայն վերջինը, այն՝ զոր կը տեսնենք առտուան դէմ եւ որով կ՛արթննանք: Սակայն, երբեմն կը պատահի որ՝ առտուան միեւնոյն ժամուն, երկու – երեք երազներ տեսնենք, տարբեր փուլերով, մէկը միւսին ետեւէն: Եւ բնականաբար, երբ կ՛արթննանք՝ բոլորն ալ կը յիշենք: Ու կ՛ըսենք թէ՝ «Այս գիշեր շատ երազներ տեսայ»: Երբեմն ալ, առաւօտեան ժամերուն կը տեսնենք միայն մէկ երազ եւ կը կարծենք թէ՝ մեր տեսած միակ երազն էր, որովհետեւ, պարզապէս, չենք յիշեր նախապէս մեր տեսածները:

3) Ինչո՞ւ չենք յիշեր բոլոր երազները: Մեր չյիշածները ճիշդ այն երազներն են, զորս կը տեսնենք մեր առաջին եւ ամենախոր քունի ընթացքին, երբ յիշողութեան հետ կապ ունեցող ուղեղային գործունէութիւնները այն աստիճան կը տկարանան, որ չեն կընար որեւէ տպաւորութիւն արձանագրել ու պահել:

4) Ճի՞շդ է որ երազները շատ կարճ կը տեւեն: Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ՝ մեր ամէնէն երկար երազը միայն մէկ քանի վայրկեան կը տեւէ: Գիտականօրէն հաստատուած է սակայն, որ մեր առաջին երազները — անկողին մտնելէ անմիջապէս յետոյ — կը տեւեն առնուազն տասը վայրկեան իսկ վերջին երազները՝ մինչեւ քառասուն վայրկեան: Բոպէական երազներ գոյութիւն չունին:

5) Գունաւոր երազներ կա՞ն: Երեք մարդոցմէ մէկը կ՛ըսէ թէ գունաւոր երազ տեսած է: Շատ հազուադիւտ են միշտ գունաւոր երազներ տեսնողները:

6) Ի՞նչ բանի արդիւնք են երազները: Երազները երկու ազրիւր ունին: Առաջին.— Ներքին կամ արտաքին զանազան վիճակներ՝ մեր քնացած պահուն կ՛ազդեն մեր երեւակայութեան վրայ եւ կը փոխակերպուին ընդքուն տեսիլքներու, որ երազներն են: Օրինակի համար, մեր մէկ շատ նեղ հագուստը կամ մեր անդամներուն փաթթուող սաւանը, կրնան մեզ երազել տալ թէ՝ բանտի մը մէջ կը գտնուինք կամ շնչահեղձ կ՛ըլլանք: Նմանապէս, գիշերը մեր բացուիլը կամ հովի յանկարծական հոսանք մը կրնան մեզի երազել տալ թէ՝ մերկ ենք կամ թէ սառնարանի մը մէջ կը քալենք: Երկրորդ.— Մեր գազանի զգացումները, օրուան ընթացքին մեր բարոյական ուժերուն կոզ-

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կեդրոնական վարչութիւնը, որ աւանդապահն էր հիմնադիրներու Միութեան, այս բաժանումը թոյլատրեց դիւրացնելու համար Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ամերիկանացնելու ծրագիրը, անոր ստացուածքին վրայ մենաշնորհ հաստատել կարենալու համար:

Ճիշդ է թէ Ամերիկայի անդամները շարունակած են օժանդակել Միութեան նպատակներուն, բայց անոնք խարուած են անունի նմանութենէն, թարգմանութեան ակպիւն չփոթելով իւկապի հետ: Սակայն եթէ անոնք ուշադրութեամբ բազդատած ըլլային ամերիկեան կանոնագրութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնագրութեան հետ, այս չփոթութենէն պիտի խուսափէին: Այլապէս կը գնահատենք Ամերիկայի անդամներուն զոհողութիւնը եւ անձնուէր գործունէութիւնը:

Այս առթիւ Ամերիկայի շրջանակին վարիչներուն պիտի ուզէինք հարցում մը ընել.— Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնագրութեան հետ իրենց խզումէն, այսինքն 1945էն ի վեր ինչպէ՛ս կը բացատրեն իրենց մասնակցութիւնը ամէն տարի Նիւ Եորքի մէջ «Ընդհանուր ժողով» անուան տակ գումարուած ժողովին:

ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

1945ին, երբ պատերազմը վերջացած էր, Փարիզի Կեդր. վարչութեան վերապրող անդամները պահանջեցին Կեդր. վարչութեան Փարիզ վերադարձը յիշատակագրով մը, ուր կ՛ըսուի թէ պատերազմի տուրքերու խնդրին պատճառով «պետական պահանջին դոհացում տալու նպատակով 1942 Հոկտեմբերին Նիւ Եորքի մէջ գումարուած Ընդհ. ժողովը, փոխանակ բաւականանալու հաստատելով Փարիզի Կեդր. վարչութեան առկախումն ու ժամանակաւոր ձեռնթափութիւնը, յառաջացած է լուծեալ հռչակելու զայն, ին չոր վերջերս միայն իմացանք ցաւագին զգացմամբ ...: Որովհետեւ ծանօթ փոխանորդագիրը ստորագրած ատեն ոչ մէկ նպատակ կամ տրամադրութիւն ունէինք կամովին եւ վերջնապէս ձեռնթափ ըլլալու մեր վարչական իրաւասութիւններէն եւ պարտականութիւններէն, զորս նուիրագործած է Փարիզ գումարուած Ընդհ. ժողովը, եւ ոչ ալ վայրկեան մը իսկ կրնայինք մտքէ անցընել ի բացակայութեան բոլորովին լուծուած հռչակուելու հաւանութիւնը»:

Յուշագիրը ստորագրողները ըսելէ յետոյ թէ «պատրաստ են ըստ առաջնոյն լծուելու իրենց աշխատութեանց, որոնց վարժուած էին տարիներու փորձառութեամբ», կ՛առաջարկէին յաջորդ Ընդհ. ժողովը գումարել Միութեան օրինական կեդրոն՝ Լոզանի մէջ:

(Տե՛ս «Յիշատակագիր Փարիզի Ժողովին վարիչ անդամներուն»):

Արդարեւ այս առաջարկութիւնը նկատի առնուեցաւ 1945 Դեկտեմբեր 1ին Նիւ Եորք գումարուած Ընդհ. ժողովին մէջ եւ յաջորդ ընդհանուր ժողովին վերապահուեցաւ անոր «մանրակրկիտ քննութիւնը», ինչպէս նաեւ Միութեան կեդրոնատեղին այլուր փոխադրութեան հարցը, բայց յաջորդ (1946 եւ 1947) տարիներու Ընդհ. ժողովներուն մէջ այս երկու հարցերուն մասին որեւէ որոշում չտրուեցաւ:

1948ի Ընդհանուր ժողովը, որուն օրակարգին վրայ դրուած էր Միութեան հրպատակութիւնը փոփոխելու հարցը, առանց նկատի ունենալու Փարիզի կողմէ եղած օրինական եւ իրաւական առարկութիւնները, որոշում կուտար Միութեան իրաւական անձնաւորութիւնը ամերիկեանի փոխելու մասին, ինչ որ հակականոնագրական էր եւ ապօրինի:

ՆՕՏԱՐ ԶԻՒՄՍԹԱՅՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միութեան կեդրոնավայրին փոփոխութեան մասին Փարիզի գործադիր ժողովը ուզած էր ունենալ կարծիքը Միութեան Լօզանի նօտար մէթր Զիւմսթայնի, որ իր 3 Մայիս 1948 թուակիր նամակով կը ճշդէր հետեւեալ կանոնագրական կէտերը.—

1) Միութեան կեդրոնավայրին Լօզանէն Ամերիկա փոխադրութիւնը, ըստ յօդ. 3ի, պէտք է կատարուի Ընդհանուր ժողովի որոշումով:

2) Ուստի պէտք է որ Միութեան անդամները ժողով գումարեն իմ գրասենեակիս մէջ եւ կեդրոնավայրի փոխադրութեան մասին խորհրդակցութեանց վաւերական ատենագրութիւնը ես կազմեմ:

3) Միութեան բոլոր անդամներուն անձամբ իրական ներկայութիւնը անհրաժեշտ չէ, բայց անոնցմէ իւրաքանչիւրը պէտք է փոխանորդագիր մը տայ ժողովին ներկայ գտնուելիք իրենց պաշտօնակիցներուն:

4) Ժողովին ներկայ չեղող անդամներուն փոխանորդագրին տակ դրուած ըստորագրութիւնը օրինական կերպով վաւերացուած պէտք է ըլլայ:

Միութեան Սահմանադրութեան պահապան մէթր Զիւմսթայնի այս իմաստուն եւ օրինական դիտողութիւնները Նիւ Եորքի կողմէ նկատի չառնուեցան:

(3 Շար.)

ՎՃՌԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՎՃՌԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԵՎԱՆ — 1967

Հրատ. խմբագիր Ա. Ա. Ղազարյան
Տեխ. խմբագիր Ա. Ա. Ղազարյան
Սրբագրիչ Ա. Ա. Ղազարյան
Հանձնված է արտադրության 1967 թ. հունվարի 16-ին։ Ստորագրված է տպագրության 1967 թ. մարտի 31-ին։ Տպագրական մամուլ։ Թուղթ № 1։ Թղթի չափսը 70×108 1/16։ Տպագրական 15,75 մամուլ։ Հրատարակչական 15,75 մամուլ։ Տպաքանակը 10 000։ Պատվեր № 1000։ Գինը 1 ռ. 20 կ.։
Հայկական ՍՍՀ գերագույն խորհրդի նախագահության հրատարակչություն, Երևան, Աբովյան 124։
Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի տպարան, Երևան, Բարեկամության 24։

ՆԱԽԱԲԱՆ 5
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՎՃՌԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ
Ա. Ա. Ղազարյան. Հայկական ՍՍՀ վճռագույն պատմության ուսումնասիրության հարցերի շուրջ 7
Ա. Ա. Ղազարյան. Հայկական ՍՍՀ վճռագույն պատմության ուսումնասիրության հարցերի շուրջ (շարունակություն) 19
Ա. Ա. Ղազարյան. Հայկական ՍՍՀ վճռագույն պատմության ուսումնասիրության հարցերի շուրջ (շարունակություն) 31
Ա. Ա. Ղազարյան. Հայկական ՍՍՀ վճռագույն պատմության ուսումնասիրության հարցերի շուրջ (շարունակություն) .....

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան, Հայկասէր, Յարութիւն եւ Նուրիճան Պալեան եղբայրները եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 23ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԻՒՍՆԻԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տիկին Գոհարիկ Տէր-Վարդանեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իր զաւկին՝

ՅԱԿՈԲԻ

(Մեռած աքսորի մէջ)

ինչպէս նաեւ Տէր-Վարդանեան եւ Ադուշեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալոց յիշատակներուն :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Գոհար Ազկիւլեան, եւ իր աղջիկը Խաթուն Ազկիւլեան, Նշան Ազկիւլեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ ողբացեալ ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԶԿԻԻԼԵԱՆԻ մահուան տարեդարձի առթիւ: Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, Սէն Շամոնի մատռան մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

Այս Կիրակի Տօն Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10, Տօնախմբութիւն եկեղեցւոյս սարկաւագաց եւ դպրաց :

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Երկուշաբթի, Ճրագալոյց Ծննդեան: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

Երեքշաբթի՝ ԾՆՈՒՆԴ: Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Օր. ՏԸՆԻԶ ՀԱՇԻՇԵԱՆ

Պ. ՄԻՇԷԼ ԱԻԱԳԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, 16 Դեկտեմբեր, 1962

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24:

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները:

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէի, Սէն Լուի սրբահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris-2e

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շըմիզիէի համար, տեւական գործ: Մեծ քանակութեամբ: Ներկայանալ կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6.

Métro : Montmartre ou Sentier

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փավիյօն մը կարասիներով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան :

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել.—

OBS. 46-02

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 21) իրիկուն ժամը 21ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները: Շատ կարեւոր օրակարգ : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Օհանջանեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, մեծ շուքով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Հինգշաբթի (20 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը 17ին Հայ Աւետարանական ժողովարանի մէջ, Էմփաս տէ Միւռիէ :

Այս առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ : Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը յետ պատարագի կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը ի պատիւ դպրաց դասու անդամներուն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris-9e

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ

ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻԻՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET — BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ՁԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

Խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel

2, Avenue de la Concorde

GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն :

Livraison gratuite

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 22 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9488 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5389

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՅՔԱՐԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

—o—

Ա.

Ա՛յս է անունը գրքոյկի մը, որ վերջերս լոյս տեսաւ Ամերիկայի մէջ :

Հեղինակը՝ Մինաս Թէօլէօլեան՝ երկար տարիներ տեսչական պաշտօն վարելով հանդերձ Մերձաւոր Արեւելքի վարժարաններուն մէջ, նուիրուած է լրագրական ասպարէզին: Զանազան ծածկանուններով իր ստորագրած գրութիւնները հիմնաւորած է միշտ փաստերով :

Մօտէն հետեւած ըլլալով համայնավարութեան նիւթած դաւերուն սփիւռքի Հայութեան մէջ, քաջածանօթ է իր մշակած նիւթին: Ու յաջողած է 93 էջերու մէջ խտացած ձեւով եւ առարկայական կերպով ներկայացնել ,— Բնագիրներու յիշատակութեամբ եւ դէպքերու թուումով — « աղբիւրը բոլոր այն դաւերուն ու նենգութեանց, որոնց ճամբով համայնավարութիւնը կ՝ուզէր — եւ կը փորձէ մինչեւ այսօր — կազմալուծել եւ քայքայել ազգային կազմակերպ մեր կեանքը՝ գաղութներու մէջ»:

Հայաստանի խորհրդայնացումը չարաշուք դարձակէտ մը կազմեց մեր կեանքին մէջ :

Երկաթէ վարագոյր մը իրարմէ բաժնեց մայր հայրենիքն ու սփիւռքը :

Անկախութեան երեսուն ամիսներու շրջանին Հայաստանի դուռները լայնօրէն բացուած էին արտասահմանէն մայր երկիր ներգաղթող բոլոր հայրենակիցներու առջեւ: Օտար երկիրներու մէջ բոլորս ալ Հայաստանի քաղաքացի դարձած՝ կը վայելէինք մեր դիւանագիտական ներկայացուցիչներու պաշտպանութիւնը :

Հայութեան բոլոր դասակարգերն ու քաղաքական կուսակցութիւններն ալ կանգնած էին անկախ եւ միացեալ Հայաստանի դաղափարին վրայ :

Զինադադարի խանդավառ օրերուն ռամկավարները ամէնէն բարձր կը պոռային «ծովերէ ծով Հայաստան» պահանջելու համար :

1921 Փետրուար 18ի ապստամբբութեան օրերուն անոնք Դաշնակցութեան պէս կը մտածէին, դատափետելով բոլշեւիկներու անմարդկային արարքները բռնութեամբ խորհրդայնացած Հայաստանի մէջ :

Փոխուեցաւ իրենց ընթացքը մէկ օրէն միւսը: Զօրաւորին ու բռնակալին առջեւ գլուխ ծռելու վարժուած՝ անոնք կամաւոր գործիքները դարձան համայնավար իշխանութեան, արտասահմանի մէջ բուռըն պայքար մղելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ :

Վերադարձան իրենց հին սէրերուն :

Արդարեւ իր հիմնադրութեան թուականէն՝ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան օրերէն սկսեալ ռամկավար կուսակցութիւնը իրեն գլխաւոր նպատակ ըրած էր պայքարիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ :

1914ի պատերազմէն առաջ արուեստական պայքար մըն էր ստեղծած «բացի գոցի» խնդրով, որ երկար ատեն թունաւորեց մեր ազգային կեանքը, այնպիսի պահու մը , երբ մեր դարաւոր թշնամին մութին մէջ սեւ ծրագիրներ կը նիւթէր Հայութեան դէմ: Երբ ամէն ժամանակէ աւելի պարտաւոր էինք միացեալ ճակատ կազմել եւ զօրացնել մեր դիրքը:

Խորհրդայնացումէն վերջ, երբ ցըրուեցանք չորս հովերուն՝ ապաստան փնտռելով եօթը ծովերու ափերուն վրայ , պարտաւոր էինք դարձեալ միացեալ ճակատ կազմել՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան, յանուն ազգապահպանման, անվթար պահելու համար համրանքը եւ փրկելու՝ նոր սերունդը :

Սակայն պատահեցաւ հակառակը :

Համայնավարութիւնը՝ կռթնած ռամկավարներու եւ հնչակեաններու վրայ՝ պայքար բացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այսինքն այն կազմակերպութեան դէմ , որ հարազատ արտայայտիչն է հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական արդար պահանջներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՆԵԿԱԼ ԻՐ ՆՈՐ ՎԱՐՁԱԿԱՐԳՈՎ

—o—

ՏԻԱ ԲԱՐՁՐ ԱՏԵԱՆԻ ԱՌՋԵՒ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ

Նախագահական վարչակարգը հաստատուած ըլլալով Սենեկալի մէջ, Լէոփոլտ Սենկոր, Հանրապետութեան նախագահը, դարձաւ նաեւ Գործադիրին պետը:

Առջի օր խօսած իր ճառով, Ազգ. ժողովին առջեւ, նախ ոգեկոչեց տագնապը. — « Ամէն բան նախատեսած էի , բայց ոչ հին բարեկամութեան մը խզումը: Իրականին մէջ մեր պետութեան հիմերն սահմանադրութիւնն իսկ են այս ցաւալի հարցին պատասխանատուն: Մալիի դաշնակցութեան պառակտումը փաստած էր որ երկուքով դաշնակցութիւնը անկարելի է: 17 տարիներու գործակցութեան մը վախճանը ցոյց տուաւ որ Ափրիկէի մէջ, ներկայիս, երկգլխանի գործադիրն ալ անկարելի է: Զեզմէ շատերը զգացին»:

Նախագահը, ապա, ճշդած է իր կառավարութեան նպատակները :

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Պէտք է ամրապնդել օրէնսդիրը, անոր անկախութիւնը ապահովելով, իշխանութեանց բաժանում մը հաստատելով որ միակ թոյլ պիտի տայ արդիւնաւէտ գործակցութիւն մը: Բայց հիմնարկութիւնները բարեփոխել՝ չի բաւեր, պէտք է բարեփոխել մտայնութիւններն ու բարքերը : Շատ կը նմանինք Ֆրանսացիներուն, առանց առած ըլլալու անոնց առաւելութիւնները: Գ. եւ Դ. Հանրապետութիւններէն պահած ենք ճակատներու եւ խմբակներու պայքարը, մինչեւ իսկ մէկ նոյն կուսակցութեան մէջ: Ժամանակը եկած է որ տիրապետող կուսակցութիւնը, ոչ թէ վերակազմուի այլ մանաւանդ վերակենդանանայ եւ ժողովրդականանայ : Ատենը եկած է որ գործադիրը՝ գործադիրը ըլլայ մեր Հանրապետութեան բոլոր կուսակցութեանց: Այլ խօսքով, պէտք է անկեղծութիւնն ունենանք միակ կուսակցութիւն մը կազմելու »:

Սենկոր յայտնեց թէ առժամեայ կը նկատէ իր կազմած կառավարութիւնը :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Երկու խօսք կ՝ամփոփէ Սենեկալի արտաքին քաղաքականութիւնը.— Ասոնք են՝ չէզոքութիւն եւ խօսակցութիւն: Խօսակցութիւնը նախ պէտք է սկսի Ափրիկեցիներու միջեւ: Պէտք է նախ հաշտուինք դրացիներու միջեւ, Սենեկալ գետին ափը ապրողներու միջեւ: Կինէի հանրապետութեան հետ մեր գործակցութեան յաջողութիւնը թոյլ կուտայ որ լաւ ճամբու մէջ ըլլայ չորսերու ժողովը որ կը պատրաստուի Կինէի, Մալիի, Մաւրիտանիոյ եւ Սենեկալի միջեւ: Մեզի համար, առանց յետին մտքի , առանց ոխի է որ ձեռք կ՝երկարենք Մալիի մեր եղբայրներուն»:

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆրանսայի մասին, Սենկոր շեշտած է.— Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւններուն վրայ ամպ չկայ եւ պիտի պահպանենք ու ամրապնդենք բարեկամական մեր կապերը իրեն հետ, մանաւանդ երբ երկու քուէարկութիւններով, իր վստահութիւնը վերանորոգեց Զօր. տը Կոլի: Մեր աչքին, ամէնէն կարեւորը այն է որ եթէ Շառլ տը Կոլ ազատագրեց Ֆրանսան, զայն գլխաւորաբար ազատագրեց իր գաղթավայրերէն, այդ ձեւով թոյլ տալով անոր որ վերագտնէ իր բուն առաքելութիւնը որ է չափահաս դարձնել ժողովուրդները: Աւելի դրական ձեւով, Շառլ տը Կոլ , ամէն տարի քիչ մը աւելի կ՝ազատագրէ զմեզ, մենք՝ նախկին գաղթավայրերը, մեզի բերելով ամէնէն շօշափելի եւ ամէնէն անշահախնդիր օժանդակութիւնը: Գործակցութեան մեր յարաբերութիւնները, ուրեմն, ոչ միայն պիտի պահպանուին, այլեւ պիտի ամրապնդուին ոչ միայն Ֆրանսայի հետ այլեւ իր եւրոպացի եւ հիւսիս – ամերիկացի ընկերներուն հետ, Հասարակաց Շուկայի անդամներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն» :

Նախկին վարչապտ՝ Մամատու Տիա Բարձր Ատեանի առջեւ պիտի քաշուի :

ՔԵՆԸՏԻ - ՄԱՔՄԻԼԸՆ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԺՈՒԱՐ Է

—o—

Խօսակցութիւնները բաւական երկարեցան եւ Պահամայէն կը հաղորդուէր թէ զեկոյցին պատրաստութիւնն ալ դժուարութիւններու կը բախի :

Վերջին խօսակցութեանց ընթացքին , Քենըտի եւ Մաքմիլըն գլխաւորաբար զբաղած են պաշտպանութեան քաղաքականութեամբ եւ անոր հետ կապ ունեցող թեքնիք հարցերով: Այս թեքնիք բառը, կ՝ակնարկէ անշուշտ փոլարիս եւ սքայպոլթ հրթիռներուն, Ատլանտեան Ուխտի եւ հիւլէական տարհամոզման ուժին :

Ինչ կը վերաբերի Քոնկոյի, երկու զեկավարները կրցած են շուտով համաձայնութեան գալ, նկատելու համար որ կացութիւնը վտանգաւոր կերպով կը վատթարանայ: Համաձայն են նաեւ նկատելու համար որ լուծումի մը կենսական տուեալն է՝ եկամուտներու բաժանում մը Քաթանկայի եւ կեդրոնական կառավարութեան միջեւ : Այս մարզին մէջ ուրեմն, Մաքմիլըն եւ Քենըտի զօրավիգ կը կենան Սփաքի :

Այս խօսակցութեանց առթիւ շատ վերապահ է բրիտանական մամուլը : Անկախ Թայմզը կը դրէ թէ քաղաքական գետնի վրայ, անգլեւամերիկեան յատուկ յարաբերութիւնները այլեւս իմաստ չունին: Այլեւս հարցը տարբեր շահերու կամ նախապատուութեան ալ չի վերաբերիր այլ պարզապէս տարբեր քաղաքականութիւն մը կայ: Քուպայի յաղթանակէն զօրացած, Քենըտի կ՝ուզէ ամէն տեղ ամրապնդել արեւմտեան դիրքերը մինչ Մաքմիլըն կ՝ուզէ Մեծն Բրիտանիոյ հիւլէական դերը եւ իր արժանապատուութիւնը պահպանել: Այս ամրողջը միայն կրնան շեշտել անգլեւամերիկեան զինակցութեան անհաւասար բընոյթը :

× Հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են Էլիզապէթվիլի մէջ: Քաթանկացի հարիւր ուսանողներ որոնց թիւը շուտով բազմապատկուած է, յարձակած են ամերիկեան հիւպատոսարանին վրայ : Ամերիկեան դրօշը վար առած են եւ «անկցի՛ Քենըտի» պոռացած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն – պատկերասփիւռի սիրուած խօսնակներէն՝ Ժան Քիթառ որ մասնագէտ էր մարզական յայտագիրներու եւ այնքան ձեռնհաս այդ մարզին մէջ, յանկարծամահ եղած է առջի գիշեր: 54 տարեկան էր:

ԹՐՔԱԿԱՆ երկու թերթեր՝ Օնկու եւ Քուտրեթ զադրեցան: Անգարա լոյս տեսնող այս թերթերուն գլխաւոր դժուարութիւնը նիւթական է: Այս ձեւով պոլսական մամուլի թրըսթը այլեւս միայն երկու կարեւոր մրցակից ունի՝ Ուլուս (Հալքի պաշտօնաթերթ) եւ Ենի Կիւն եւ քանի մը իրիկուան թերթեր որ մեծ արժէք չեն ներկայացներ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ «Ընկերվարական Մըշակութային Ընկերութիւն» մը կազմըւած է, բաղկացած՝ խորհրդարանականներէ, մտաւորականներէ եւ լրագրողներէ : Նման բնոյթ կրող առաջին կազմակերպութիւն է Թուրքիոյ մէջ ուր ընկերվարական բառը միշտ համայնավար բառին հոմանիշ նկատուած է: Զախ հակում ունեցող կազմակերպութեան մը առաջին փորձն է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ, ըստ ընկալեալ սովորութեան ընդունեցաւ ծերակոյտի դիւանը զոր կը գլխաւորէր փոխ – նախագահուհի Տիկին Քառտօ: Ծանօթ է որ տը Կոլ պայման դրած էր որ նախագահ Մոներվիլը պիտի չըլլայ Բիւրօն առաջնորդողը: Այս պայմանին պատճառաւ, Բիւրոյին Համայնավար, Ընկերվարական եւ Զախ Կեդրոն անդամները չներկայացան Էլիզէ: Ընդունելութիւնը եղած է սիրալիր եւ տեւած է չորս վայրկեան :

ՉԻՆԱՑԻՔ 368 դերի յանձնած են հնդկական Կարմիր Խաչին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Փրաւտան զեկոյց մը հրատարակած է որ կը յայտնէ թէ Խորհ. Միութիւնը եւ Քուպա պիտի աւելցնեն առեւտրական իրենց փոխանակութիւնները : Պէտք է, կը շեշտէ զեկոյցը , թոյլ տալ որ Քուպա գլուխ հանէ ամերիկեան աշխարհակալութեան պարտադրած պլոքիւսը :

ԱԼՖՐԷՏ ՖԱՊՐ–ԼԻՒՍԻ գիրքը՝ «Բարձրագոյն Ատեան» որ լոյս տեսած էր առջի օր գրաւուած է : Ժիւլիառ հրատարակչականը կը հաղորդէ այս առթիւ թէ գիրքը գրաւուած է համաձայն Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածին վերաբերող օրէնքին: Այս առթիւ Քոմպա որ կը բողոքէ ձեռք առնուած այս միջոցին դէմ հետեւեալը կը յիշէ .— « Երբ քաղաքական գիրքի դատական կազմը հաւաքուած էր, Պարսալու , Լա Տէփէշ տիւ Միտիի խմբագրական գրողը, իր սովորական փիլիսոփայութեամբ ըսած է .— ծանօթ ներկայ վարչաձեւին, կը զարմանամ որ այս գիրքը տակաւին գրաւուած չէ: Այս խօսքին վրայ՝ Ֆրոսառ որ կոլեան Քանտիտ թերթին խմբագիրն է , կ՝ըսէ.— « Միայն դուք էք, Պարսալու , որ համոզուած էք թէ մենատիրութեան տակ կ՝ապրինք »:

ՔԻԷՎԻ մէջ Խրուշչեւ «սիրային» յայտարարութիւն մը ըրաւ Թիթոյի : «Խ. Միութիւն ձեր այցելութիւնը պտղաբեր եւ օգտակար եղաւ: Գիտենք թէ Եուկոսլաւիոյ եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց բարելաւումը կարգ մը մարդոց գործին չի գար, բայց մենք բոլորովին տարբեր գաղափար ունինք եւ խորապէս համոզուած ենք որ մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւումը կը համապատասխանէ թէ մեր ժողովուրդներու եւ թէ ընկերվարական միւս երկիրներու շահերուն: Թիթօ իր պատասխանին մէջ նախ շնորհակալութիւն յայտնած է «Ընկեր Նիքիթա Սերգեւիչի որ իր թանկագին ժամանակին այդքան մեծ մաս մը տրամադրած է մտքերու փոխանակութեան համար »:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ
ՀԱՅԱԶԳԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

Հունգարիոյ պետականութեան հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ (Ժ-ԺԱ. դարերուն) յիշատակութիւններ կան Հունգարիոյ մէջ ապրող Հայերու մասին: Այդ կը փաստեն նաեւ «Եորմէն» («Արմէն» բառին հունգար արտասանութիւնը) անունով քանի մը գիւղերու գոյութիւնը: Աւելի ետք կը յիշատակուին Հունգարիոյ պատմութեան այս կամ այն իրադարձութեան մասնակցած քանի մը Հայերու անունները: Օրինակ Պետրի Բեդիկ, որ ԺԷ. դարուն Թուրքիայէն փախելով իր կրթութիւնը կը ստանայ Իտալիոյ մէջ, այնտեղէն կ'անցնի Աւըստրիա – Հունգարիա, ուր կը ստանայ Հունգար ազնուականի տիտղոս եւ կալուածներ, իսկ այնուհետեւ դիւանագիտական գործերով կը մեկնի Պարսկաստան: Յետագային հետաքրքրական դիրք մը կը դրէ իր ճամբորդութիւններուն մասին:

Սակայն մինչեւ ԺԷ. դարու վերջերը, Հայերուն մասնակցութիւնը հունգարական գործերուն՝ կը կրէ պատահական բնոյթ: ԺԷ. դարու վերջերուն Հայերը կը սկսին հաւաքական ձեւով բնակութիւն հաստատել Հունգարիոյ մէջ, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ անոնք երթալով աստիճանաբար աւելի գործօն մասնակցութիւն մը կ'ունենան երկրին քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ:

Հունգարիա հաստատուած Հայերը կը յիշեն եւ կը պատմեն թէ իրենց նախնիքները՝ Մոնկոլներու կողմէ կործանուած Անիէն ԺԳ. դարուն տեղափոխուած են Խրիմի թերակղզին, այն տեղէն անցած են Լեհաստան եւ շարունակելով տարածուիլ, Մոլտավիոյ վրայէն հասած ու հաստատուած են Հունգարիա: 1654ի առաջին գաղթէն ետք, 1672ին կը սկսի Հայերուն զանգուածային գաղթը դէպի Հունգարիա: Տասը հազարի չափ Հայեր, անցնելով հարաւ-արեւելեան Կարպաթեան լեռները, Թրանսիլվանիոյ հունգարացի իշխաններէն զանազան արտօնութիւններ ստանալէ ետք (յատկապէս ազատ առեւտուրի արտօնութիւններ) հաստատուեցան հոնտեղ: Բնականաբար, յետագային, այդ Հայերուն մէջէն դուրս եկան հունգար մշակոյթին եւ քաղաքական կեանքին ծառայող ականաւոր դէմքեր՝ դրագէտ, նկարիչ, դերասան, երաժիշտ, ինչպէս նաեւ նախարար, պետական քարտուղար եւայլն: Հունգարացիները մեծ յարգանքով կը խօսին 1848–49ի հունգարական ազատամարտներուն մասնակցած՝ ծագումով հայ երեք զօրավարներու մասին.— Վիլմոշ Լազար, Էրնեօ Կիշ եւ Եանոշ Յեց:

Հունգարական մշակոյթին զարգացման նպաստած՝ ծագումով հայ մտաւորականներուն շատ քիչերը միայն պահած են իրենց հայկական անունները. ընդհանրապէս փոխած են հունգարական, ռումանական եւ գերմանական անուններու: Այսուհանդերձ, ասոնց հայ ըլլալու փաստը մնացած է իրենց ծննդեան թուղթերուն մէջ, ուր գրուած են իրենց իսկական հայկական անունները: Բայց աւելի կարեւոր է այն, որ գրեթէ բոլորն ալ չեն ուրացած իրենց ծագումը եւ, ընդհակառակն, հպարտութեամբ յիշած են զայն, մինչեւ իսկ Հունգարիոյ կեանքին մէջ հռչակ եւ փառք ստանալէ ետք:

Հունգարիոյ Հայերը 1887էն մինչեւ 1907 հունգարերէն լեզուով հրատարակած են «Արմենիա» ամսագիրը, որուն շուրջը համախմբուած էին կարգ մը, ճիշդ է, միջին կարողութիւններու տէր դրագէտներ: Այս դրագէտներուն ամէնէն մեծ ծառայութիւնը եղած է այն, որ անոնք հունգար ընթերցողներուն ծանօթացուցած են հայ ազգին պատմութիւնը, մշակոյթը եւ գրականութիւնը: Հունգարերէնի թարգմանած են հայկական բանաստեղծութիւններ եւայլն:

Թրանսիլվանիոյ հայերէն եղած են երկու մեծ դրագէտներ, որոնց անունները մինչեւ այսօր ալ կը յիշատակուին հունգարացի նշանաւոր գրողներու կարգին եւ որոնց գործերը այսօր ալ կը հրատարակուին կամ կը բեմադրուին Հունգարիոյ մէջ:

Ասոնցմէ առաջինն է՝ Իշտվան Պենտելէի (1852 – 1910), որուն մեծ պապը ծննդեան թուղթին մէջ արձանագրուած է Խաչիկ Պետելածխու անունով: Պենտելէի նկարագրած է Թրանսիլվանիոյ քաղաքներուն կեանքը:

Հունգարական գրականութեան համար աւելի կարեւոր դեր խաղացած է Գերգեյ Չիկի: 1731ին, ծննդեան թուղթին մէջ արձանագրուած է Գերգեյ Չիկիի դերգաստանին պատկանող «Չուկծխի Աւադիմ Վերդին Ասվատուրի» անունը, որուն ծոռը՝ բժիշկ Եանոշ Չիկի 1848ին եղած է յեղափոխական բանակի հիւանդանոցին վարիչը: Եանոշի տղան՝ Գերգեյ Չիկի (1842 – 1891) իրաւամբ կը նկատուի հունգարական իրապաշտ թատրոնին հիմնադիրը: Արդարեւ, երբ ԺԹ. դարու եօթանասունական թուականներուն սկսաւ գրել իր թատերական գործերը, հունգարական գրականութեան մէջ կ'իշխէր այսպէս կոչուած «նոր վիպապաշտութիւնը», որ կեանքէն, իրականութենէն կտրուած, արուեստական խնդիրներ մէջտեղ կը դնէր: Սկիզբները հայազգի թատերագիրը ինքն ալ ազդուեցաւ այս շարժումէն, սակայն, քիչ ետք, յատկապէս Ֆրանսա կատարած իր ճամբորդութենէն ետք, հետեւեցաւ իրապաշտ շարժումին:

Գերգեյ Չիկիի գործերը մինչեւ այսօր ալ, գրեթէ անընդհատ կը բեմադրուին Հունգարիոյ բեմերուն վրայ:

Հունգարական արուեստին վրայ անջնջելի դրոշմ ձգած է ծագումով հայ, նըկարիչ Շիմոն Հոլոշի: Անոր մեծ հայրը, 1736ին, իր ծննդեան թուղթին մէջ արձանագրուած է Խաչիկ Հոռոփսիմեյ անունով, թէեւ նոյն վկայագրին մէջ կայ նաեւ իր անունին մէկ ուրիշ ձեւը՝ Քրիստափոր Կորբուլ (լատիներէն Կորբուլօ՝ ագռաւ): Յետագային ընտանեկան անունը կը փոխեն եւ կը վերածեն հունգարական ձեւին՝ Հոլոշի, որ հունգարերէնով կը նշանակէ ագռաւ:

Հայազգի նկարիչը իր արուեստը սորված է նախ Փեշտայի մէջ, ապա 1878ին ընդունուած է Միւնիխի ակադեմիան, զոր աւարտելէ ետք, մնացած է հոն եւ այնտեղ հիմնած է իւրայատուկ իրապաշտ դպրոց մը՝ «Հոլոշիի դպրոցը»: Տասնըեօթը տարի շարունակ Հոլոշի ապրած եւ ստեղծագործած է Միւնիխի մէջ, այսուհանդերձ միշտ մօտիկ կապ պահած է Հունգարիոյ հետ: Վերադառնալով իր ծննդավայրը, կը հաստատուի Նատպանիա քաղաքը, ուր կը հիմնէ նկարչական նոր ուղղութիւն մը՝ «նատպանիան դպրոցը»: Հայազգի նկարիչին սքանչելի արուեստը՝ — տեսարաններ հունգար գիւղացիներու կեանքէն, Հունգարիոյ պատմութենէն, բնանկարներ եւայլն,— մեծապէս գնահատուած են տարիներէ ի վեր: Հասցուցած է նաեւ շնորհալի աշակերտներու հոյլ մը, որոնց մէջ խորհրդային երկու նկարիչներ:

Հոլոշի ընտանիքէն է նաեւ հունգարական օփերայի լաւագոյն երգչուհիներէն մէկը՝ Քոռնելիա Հոլոշի (1827–1890): Տարի մը ուսած է Իտալիա եւ արժանացած երգահան Տօնիծեթթիի ջերմ գնահատանքին: Փեշտայէն զատ, երգած է Վիէննա, Վարշաւա, Պուքրէշ եւ երգահան Մեյերպիրի հրաւէրով՝ Փարիզի օփերային բեմին վրայ: Հայածին երգչուհիի ձայնին եւ արուեստին հիացողներէն եղած է, ի մէջ այլոց, Ֆրանց Լիսթ:

Ասոնցմէ զատ եղած են ուրիշներ, որոնք իրենց կարողութեան սահմաններուն մէջ նպաստած եւ հարստացուցած են հունգարական մշակոյթը: Անոնց մեծ մասը մոռցած էր հայերէնը, բայց ո՛չ ազգային ծագումը ու բոլորին ալ կենսագրութիւնը կը սկսի իրենց հայկական ծագումին մասին տեղեկութիւններով:

Տանջանքներով եւ յոյսերով Հայերը Անիէն գաղթեր են մինչեւ Հունգարիա. եւ հոն՝ իրենց երկրորդ հայրենիքին մէջ աշխատելով ու տքնելով նպաստած ու զարգացուցած են հունգար մշակոյթը:

ՏԵՈՐԴ ՌԱՏՕ
(Հունգար գրագէտ)

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ
ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ազատական երկրին մէջ ազատ ապարէզ կը գտնեն Իզմիրէն եւ Պարսկաստանէն եկող հայ առեւտրականներ: Ամբսթերտամ միջազգային առեւտուրի կեդրոնն է, հոլանտական դրամը միջազգային դրամ է: Կը յարաբերին առեւտրական կեդրոններ Մարսէյլի, Լիվոռնոյի, Վենետիկի հետ: Կը շինեն եկեղեցի, կը հիմնեն տպարան եւ Ոսկան վարդապետ մը, Էջմիածնէն դրկուած, կը տպէ առաջին անգամ Աստուածաշունչը՝ 1666ին:

Կը վայելեն ամէն դիւրութիւն, կը ստանան հպատակութիւն, կ'ամուսնանան տեղացիներու հետ, կը փոխեն իրենց անունները եւ երկու դար տեւելէ յետոյ, դաղութը կը ձուլուի, կ'անճիտուի: Երբ եկեղեցի շինուի, հոգաբարձութիւն կը կազմուի, առեւտրական մրցակցութեան կը միանայ անձնական վէճեր, տպագրութիւնը կը դադրի, Ոսկան կը հեռանայ քաղաքէն, այլուր փնտռելու համար գործունէութեան դաշտ մը:

Հայ առեւտրականներ կը զբաղին ապրանքներու փոխանակութեամբ: Արեւելքէն մետաքս եւ զորդ կը փոխադրեն Հոլանտա եւ ասկէ ալ հիւսուածեղէններ՝ Արեւելք: Ոմանք առեւտրական նաւեր ունին, որոնք կը նաւարկեն հոլանտական դրօշի տակ: Մետաքսի առեւտուրը մենաշնորհն էր հայ առեւտրականին, Պարսկաստանէն կ'անցնէին Տրապիզոն եւ յաճախ Իզմիր, անկէ ալ Ամսթերտամ: Առեւտրական ճամբան փոխելով, մետաքսի արժէքը նուազեցնելով տագնապի մատնեցին Լիբանանի շերամաբոյծները:

Մեծն Պետրոս հոն կը ծանօթանայ առեւտրականներուն, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Ապրօեան եղբայրները եւ կը հրաւիրէ առեւտուրի ճամբան փոխադրել Մոսկուայէն Պալթիկ ծով: Աւելի նպաստաւոր էր հոլանտական նաւերով Միջերկրականէն անցնիլ Հոլանտա: Թուրքիայէն, Պարսկաստանէն եկած ապրանքները հոլանտական նաւերով կրնային փոխադրուիլ եւ փոխադարձաբար: Պարսկաստանի առեւտուրը կը կատարուէր նաեւ Պարսից ծոցէն, ուր կը հանդիպէին Հնդկաստանի հետ առեւտուր ընող հոլանտական նաւերը: Հոլանտական արեւելեան ընկերութիւնը կը կատարէր պարսկական արտածումները:

Հայ առեւտրականը «կրթուած էր, կը խօսէր Ֆրանսերէն եւ իտալերէն», բայց հոլանտերէն չէր դիտեր: Թարգմանի պաշտօնը յանձնած էին արեւելագէտ Հրեայի մը, մինչեւ որ տիրացան տեղական լեզուին: Թարգմանը տեղեակ էր առեւտրական գաղտնիքներուն, ծանօթ էր

ՍՏԱՅԱՆՔ

«ԾԻԼԵՐ» պարբերաթերթ, Հալէպի Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանին: Բ. տարի, Ա. թիւ, Նոյեմբեր 1962, Հալէպ. Սուրիա:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

1948ի Ընդհանուր ժողովին որոշումը կազմեց սկիզբը Փարիզի եւ Նիւ Եորքի միջեւ տարակարծութեանց: Եւ 1949 տարւոյն սկիզբը Փարիզի Գործադիր Ժողովին անդամները տուին իրենց պատճառաբանեալ եւ հաւաքական հրաժարականը:

Մեր նախորդներուն տուած պատճառաբանութեանց հիման վրայ՝ կրնանք ըսել թէ ներկայ դրութիւնը կրկնութիւնն է 1949ին ստեղծուած վիճակին: Հոս պէտք է նշել թէ անոնց մեկնումով Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գրեթէ քայքայուած էր Եւրոպայի մէջ, Փարիզի Մասնաճիւղն ալ կորսնցնելով հազարի մօտ անդամներ:

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Յաջորդ երեք տարիներու (1950, 1951, 1952) ընդհանուր ժողովներուն մէջ արծարծուեցաւ Միութեան կանոնագրութեան մէջ բարեփոխումներ կատարելու խնդիրը, որ յետաձգուեցաւ, սպասելով որ իրականանայ Միութիւնը ամերիկեան օրէնքով իրաւական անձնաւորութիւն մը ընելու ծրագիրը:

Նախագահ Ա. Գարակէօզեանի հրաժարումէն եւ Պ. Մանուկեանի ընտրութենէն յետոյ, հպատակութեան խնդիրը բերուեցաւ 1955 Փետրուար 19ի ընդհանուր ժողովին, «օրակարգի չորրորդ կէտը» անուան տակ:

Այս չորրորդ կէտը կը բաղկանար երկու մասերէ.—

Ա) Միութեան հպատակութեան փոփոխութիւնը,

Բ) «Թրըսթ»ներու Նիւ Եորք փոխադրութիւնը:

Ա մասին վեց առաջարկութիւնները կը վերաբերէին հպատակութեան փոփոխութեան, իսկ Բ մասը կը կազմէր 7րդ առաջարկութիւնը, որ թրըսթներու փոխադրութեան կը վերաբերէր:

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը քննած էր այս առաջարկութիւնները եւ իր յիշատակագրին մէջ բացատրած անոնց ապօրինի եւ հակականոնագրական բնոյթը, ասկէ զատ շրջանակային բացառիկ համագումար մը, հրաւիրուած Փարիզի մէջ 1955 Յունուարին, միաձայնութեամբ մերժած էր Միութեան ամերիկանացումը: Եգիպտոսի Կեդր. Յանձնաժողովն ալ 8 Փետրուար 1955 թուակիր նամակով մը մերժած էր ամերիկանացումը Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակին համար:

1955 Փետրուար 19ի Ընդհանուր Ժողովին մէջ, Փարիզի պատուիրակին առաջարկին վրայ, նախագահ Տիար Մանուկեան յայտարարեց որ գոյավիճակը (սթաթու – fnιo) պիտի պահուի Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակներուն համար, եւ Ընդհանուր ժողովի քուէին ենթարկեց միայն «թրըսթ»ներու փոխադրութեան վերաբերող 7րդ առաջարկը, որ քուէարկուեցաւ մէկ ձայնի վերապահութեամբ: Հպատակութեան փոփոխութեան վերաբերող որեւէ առաջարկ ոչ կարգացուեցաւ, եւ ոչ ալ քուէարկուեցաւ, ինչպէս ցոյց կուտայ ժողովին ատենագրութիւնը: Ուրեմն 1955 Փետր. 19ի Ընդհանուր ժողովը երբեք չքուէարկեց զուիցերական օրէնքին ենթակայ Միութեան հպատակութեան փոփոխութիւնը, եւ արդէն իրաւասու ալ չէր ատոր, քանի որ ըստ ի զօրու եղող կանոնագրութեան 27րդ յօդուածին 7րդ հատուածին, երբեք կարելի չէ շեղիլ Միութեան հիմնական նկարագրէն եւ կամ փոխել անոր նպատակը, ուր մնաց զայն վերածել կալուածական ընկերութեան մը, կամ արտօնել որ Կեդր. Վարչութիւնը ինքը փոփոխէ Միութեան սահմանագրութիւնը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՇՐՋԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը յիշեալ Ընդհ. ժողովին ներկայացուց ընդարձակ յուշագիր մը, զոր իր պատուիրակը կարդաց յատենի ժողովոյ: Այս յուշագիրը կը հաստատէր 1948ի Ընդհանուր ժողովին Փարիզի վարիչներուն կողմէ ներկայացուած յիշատակագրին բովանդակութիւնը եւ անոր մէջ պարզուած տեսակէտները՝ Միութեան իրաւական անձնաւորութեան եւ հպատակութեան մասին, շեշտելով մանաւանդ որ Միութեան կանոնագրին փոփոխութենէն յետոյ է որ կրնայ կազմուիլ նոր ընկերակցութիւն մը, հպատակութեան փոփոխութեամբ, որ պէտք է որոշուի համաժողովի մը կողմէ եւ որ «պէտք է կրէ միջշրջանակային եւ համահայկական բնոյթ, իրական մասնակցութեամբը բոլոր շրջանակներէ եւ շրջաններէ եկած պատգամաւորներու»:

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռեյնֆիլդի (Մ. Նահանգներ) Բազմաթուական կաճառի պատասխան Լուսերյան Այրեն Հայաստան այցելած է։ Ամերիկացի գիտնական է Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի հաշուողական եւ մեքենական հիմնարկութեան ղեկավարութեան։ Այցելած է նաեւ պետական եւ մշակութային հաստատութիւններ։

«ԱՆՈՒՇ» ՕՓԵՐԱՅԻ 50ԱՄԵԱԿԸ

Ա. Տիգրանեանի չատ ժողովրդական եւ սիրուած «Անուշ» օփերան առաջին անգամ ներկայացուած է 1912 Օգոստոս 17ին։ 1935ին տարօր, միայն Երեւանի օփերայի բեմին վրայ ներկայացուած է 750 անգամ, միշտ «լիակուն ունկնդրութեամբ» եւ միշտ «վարպետորէն բացուած ու փակուած է հրմշտուկին ծափահարութիւններու տակ», ինչպէս կը գրեն Երեւանի թերթերը։

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ՝ 1300 ՏԱՐԵԿԱՆ

Եօթներորդ դարուն (662ին) չինուեցաւ հայ ճարտարապետութեան գործերէն ներկայացնող եկեղեցիներէն մէկը՝ Զուարթնոցի տաճարը։

Այս յիշատակելի հրաշալիքի տաճիկ տարուկ երկոյթ մը կազմակերպուած է վերջերս Հայաստանի Ճարտարապետներ եւ Գիտութիւններու Ա. կազմիայի Արուեստի կամարին կողմէ։

— Զուարթնոցի տաճարը կոթողային չինութիւն մըն է, յատարարած է, ի մէջ այլոց, իր բացման խօսքին մէջ՝ Մ. Մաթեւոսեան։ Տաճարը հայ ճարտարապետութեան բոլոր բարեմասնութիւններով, չինարարական խիզախ մտայղացումներով, արձանագործութեան եւ նկարչութեան համադրութեամբ օժտուած է։ Այսօր ալ Զուարթնոցը կը խանդավառէ արդի ճարտարապետները, մղում կուտայ անոնց ստեղծագործական առողջ որոնումներուն»։

Բացման խօսքէն ետք, եղած են դէկուցումներ Զուարթնոցի ճարտարապետական կառուցուածքին շուրջ։

ՍԱՑԱՓ – ՆՈՎՍՅԻ 250ԱՄԵԱԿԸ

Միջազգային յանձնախումբ մը կազմուած է «Խաղաղութեան համաշխարհային խորհուրդին» կարգադրութեամբ, տօնելու համար Սայաթ-Նովայի ծննդեան 250ամեակը։

Յանձնախումբը պիտի մշակէ յիշատակի այս հանդիսութեանց յայտագիրները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ ԱՅՑԸ

Երեւանի մէջ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի հետ տեսակցած է, վերջերս, Ֆրանսացի նկարիչ մը՝ Անարէ Ֆուժերան։ Տպաւորութիւնը մեծ եղած է։ Այս առթիւ, Ֆրանսացի նկարիչը փափաք յայտնած է Սարեանի գործերու ցուցահանդէս մը կազմակերպել, Փարիզի մէջ։

ԿՈՄԻԹԵՆԵՐ

Այս խորագրին տակ «Սով. Հայաստան» կը հրատարակէ յատկանշական բոլոգագիրներ՝ ուղղուած խմբագրութեան։

«Դպրոցական տարիք ունեցող երախտներուս համար զուլպայ գնելու նպատակով այցելեցի քաղաքին գրեթէ բոլոր խանութները, ինչպէս նաեւ Աբովեանի, Էջմիածնի, Աշտարակի չրջանային կեդրոններու խանութները, սակայն ոչ մէկ տեղ չեմ գտած ուզածս։ Ձմեռ է արդէն, առանց զուլպաներու ի՞նչպէս երախտները դպրոց գրկեմ», իրաւամբ հարց կուտայ երեւանցի մը՝ Ալոյեան (Դեկտ. 7)։

ՀԱՑԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

Պատրաստութեան մէջ են, առաջինը՝ հայերէն բացատրական բառարան մը, քառահատոր, ուր պիտի ներկայացուին անցեալ դարու 70ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերուն գործածուող արեւելահայ եւ արեւմտահայ բառերը, մօտ հարիւր հազար։ Միւսն առաջինի հատորը՝ Ա–Ե. դիրերը կը պարունակէ 20.000 բառ։ Երկրորդ՝ հայերէն համանիշներու բառարանը, որ իր տեսակին մէջ ամէնէն ճոխն է։ Վերջապէս բառարան մըն ալ, որ պիտի վերաբերի Յովհաննէս Թումանեանի գործերուն ամբողջ բառապաշարը։

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Այս տարի եւս, 14 հոկտեմբերի առթիւ, գործերուն ամբողջ բառապաշարը։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ

Պատրաստութեան մէջ են, առաջինը՝ հայերէն բացատրական բառարան մը, քառահատոր, ուր պիտի ներկայացուին անցեալ դարու 70ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերուն գործածուող արեւելահայ եւ արեւմտահայ բառերը, մօտ հարիւր հազար։ Միայն առաջին հատորը՝ Ա–Ե. դիրերը կը պարունակէ 20.000 բառ։ Երկրորդ՝ հայերէն համանիշներու բառարանը, որ իր տեսակին մէջ ամէնէն ճոխն է։ Վերջապէս բառարան մըն ալ, որ

Ա. մասը տես *Յառաջ*՝ Զորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 19։

''ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ''

ՆԵՐԿԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՊՈԼԻՍԷՆ

—o—

Ինչպէս գրած էինք, Պէյրութէն վերջ, «Գ. Կիլպէնկեան Հիմնարկութեան» ներկայացուցիչները Պոլիս ժամանած էին։ Պոլսէն մեկնած են Դեկտեմբեր 16ին։ Այս մեկնումին առթիւ Մարմարա հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ։

Օդակայան ողջերթի գացեր էին Փարթուկալի հիւպատոս եւ Հիմնարկի Պոլսոյ ներկայացուցիչ Պ. Ժաք Ալբրահանել, Մ. Պատրիարք Չօր անունով Արժանապատիւ Շահէ քհնյ. Ալթունեան, Ընդունելութեան Յանձնախումբին Պ. Պ. Կ. Ղարիսեան, Եղ. Պկպկ, Թ. Գամկր եւ Ա. Մալխաս, Պ. Եղուանդ Սիւան, եւ Մարմարայի աշխատակիցը։

Մաքսային գործողութիւններէն յետոյ, մեր աշխատակիցը օգտուելով պահէ առիթէն այդ կարճ ժամանակի մէջ ուղեց զանազան հարցումներ ուղղել Հիմնարկի ներկայացուցիչներուն։ Պ. Փեր – ռիեան եւ Պ. Ռ. Կիւլպէնկեան սիրով ընդառաջեին ներկայացուած խնդրանքին եւ հետեւեալ կերպով պատասխանեցին «Մարմարա»յի հարցումներուն։

Առաջին առթիւ Պ. Փերթիեան պա –

պիտի վերարտադրէ Յովհաննէս Թումանեանի գործերուն ամբողջ բառապաշարը։

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Այս տարի եւս, 14 հոկտեմբերի արշաւանքով մը, դիւկավարութեամբ փրոֆ. Բ. Առաքելեանի պեղումներ կատարած եւ հետազօտած է Արմաւիր հին քաղաքը, որ ինչպէս ծանօթ է դոյութիւն ունեցած է Քրիստոսէ առաջ 8 – Ա. դարերուն։

Հետազօտութիւնները ցոյց տուած են թէ Արմաւիրի մէջ կեանքը յարատեւել է դարեր շարունակ՝ սկսած պրոնզէ դարէն մինչեւ միջին դարերը։ Արդարեւ դրեթէ անընդմէջ իրարու յաջորդած են պրոնզի ուրարտական, հին հայկական, հելլենական, հին եւ զարգացած միջնադարեան մշակոյթները։

Պեղումներու հնարքին պահուած են դանազան դարաշրջաններու պատկանող խեցեղէն առարկաներ, քարէ գործիքներ եւ իրեր, պրոնզէ չինուած դէնքերու կտորներ եւայլն։ Աւանդ մէջ ամէնէն արժէքաւորները կը պատկանին հին հայկական եւ հելլենական շրջաններուն։

Շնորհիւ գտնուած իրերուն այժմ կարելի պիտի բլլայ պարզել եւ բացատրել հին հայկական մշակոյթին կապերը ուրարտականին, ինչպէս նաեւ հելլենական շրջանի հայ մշակոյթի կապերը հին հայկականին հետ։

Գտնուած իրերուն մէջ կը գտնուին 15 սեպագիր արձանագրութիւններ։

տասխանեց հարցումներուն հետեւեալ կերպով։

Հարցում։— Պոլսոյ ձեր այցելութենէն եւ քննութիւններէն գոհ մնացի՞ք։

Պատասխան։— Տարակոյս չկայ։ Շատ գոհ ենք։

Հ.— Ինչպէս գտաք մեր աշխատանք – ները, որոնք կը կատարուին հիմնարկի օժանդակութեամբ։

Պ.— Սքանչելի եւ չափազանց գոհացուցիչ։

Հ.— Այդ աշխատանքներուն կամ կատարուած օժանդակութիւններու վերաբերեալ արեւէ դիտողութիւն ունի՞ք։

Պ.— Բացարձակապէս, որեւէ դիտողութիւն չունիմ, եւ պէտք է ըսեմ թէ անկեղծութեան չատ ուելի արդիւնաւոր են անոնք։

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք ընել Լիպսոն վերադառնալէ յետոյ։

Պ.— Պոլսոյ մէջ մեր քննութիւններով հատուածներիս Պոլսոյ համայնքին կարիքները։ Մեր վերադարձին կարեւորութեամբ նկատի պիտի ունենանք զանոնք եւ պիտի ջանանք գոհացում տալ Հիմնարկի կանոնադրի տրամադրութիւններուն եւ հնարաւորութիւններուն սահմանին մէջ։

Հ.— Գոհ մնացի՞ք ձեր տեսած աշխատանքներէն։ Որեւէ խօսք ունի՞ք Պոլսոյ Հայ համայնքին։

Պ.— Ուրախութիւնս կը յայտնեմ.— Հասկացողութեան, համերաշխութեան եւ գործունէութեան տեսակէտով անվարան կրնամ ըսել, որ մեր ճանչցած բոլոր հայ գաղութներու մէջ լաւագոյնն է Պոլսոյ Հայ համայնքը եւ ասոր համար մեծապէս գոհ ենք։ Կ'ուզեմ աւելցնել նաեւ որ մեզի հանդէպ եղած ընդունելութիւնը, ամէն տեսակէտով չատ նուրբ եւ բարձր ոգիով կատարուեցաւ։

Պ. Բ. ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Մեր աշխատակիցը հնարհակալութիւն յայտնելով Պ. Փերթիկեան բաժնուելէ յետոյ իր հարցումները ուղղած է Հիմնարկի Հայկական բաժնի Տնօրէն Պ. Ռուպկր Կիւլպէնկեանի։

Հ.— Ի՞նչ էր Պոլիս ձեր այցելութեան նպատակը։

Պ.— Ամէն բանէ առաջ Նորին Ամենապատուութիւն Ս. Պատրիարք Հօր քաղաքավարական այցելութիւն մը տալ ու – զեցինք։

Հ.— Դարձեալ պիտի այցելէ՞ք Պոլիս։

Պ.— Միշտ կ'ուզեմ գալ։

Մեկնումի պահը հասած բլլալով մեր աշխատակիցը հնարհակալութիւն յայտնած է մեծապարիւ հիւրերուն եւ Մարմարայի ընթերցողներուն անունով բարի ճանապարհ մաղթած է անոնց։

Քիչ յետոյ Տէր եւ Տիկին Ա. Փերթիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռուպէր Կիւլպէնկեան Փան – Ամերիճն օդանաւով բաժնուեցան Պոլսէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԵՐԷՏԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱՋԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

— Վեհափառ տէր, տարակոյս Ասիկանութեան նախարարը, վաղնջական սովորոյթներու համաձայն, որոնք ծանօթ են՝ ձեր Օգոստափառ Տէրութեան, բոլոր ակրութեանց ներկայացուցիչները, բլլայ դեսպան, բլլայ դեսպանի թարգման, այցելութեան կ'երթան պատրիարքարանը, կրնա՞նք արգիլել այդ այցելութիւնները։ Բնականաբար, պատրիարքներն ալ կը պարտաւորուին փոխադարձ այցելութիւններ տալ անոնց, Վեհափառ տէր։

Ապաւել Համիա զայրացաւ Սուրիացի նախարարին դէմ եւ երեսին գոչեց։

— Ապուշ, ես այցելութիւննե՞րն ակնարկեցի, ձեզի ըսի թէ՝ Հայոց պատրիարքը, դեսպաններուն դիմումները բաց եմ այս օրերս, բան մը լսա՞ծ կ'ը դուք այդ մասին, առիւծ կը հարցնեմ։

— Վեհափառ տէր, թոթովեց Շէֆիք դողդողալով, իր սիրոյ գաժան նայուածքին չանթէն ջախջախուած, բնաւ տեղեկութիւն մը չունիմ։ Արտաքին գործերու նախարարը պէտք է գիտնայ։

— Ան ալ չի գիտեր, չարունակեց Հիւնքեարը։

— Համեցէք, Վեհափառ տէր, հրամայել, մինչեւ վաղը կը հասկնամ եղելութիւնը, եւ կը փութամ տեղեկագրել։

— Ժուռնալ մը, ընդմիջեց Հիւնքեարը, ժուռնալ մը գրկեցէք հոս։

— Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք յոխորտացով ու յանձնապաստան դէմքով մը, պատրիարքը կը տեսնեմ, իրմէ կը տեղեկանամ։

— Որքան միամիտ էք, Շէֆիք փաշա, յարեց Հիւնքեարը, մեզք որ Սուրիացի էք։

— Ի՞նչպէս, Վեհափառ տէր...

— Օրմանեան պատրիարքը, չարունակեց Ապտիւլ Համիա, ձեզի պիտի խոստովանի՞ իր արարքները, պիտի յայտնէ՞ ձեզի թէ ինքը դիմեր է դեսպաններուն, բողոքեր է, եւն.։

— Կը խոստովանի ինծի, Վեհափառ, պնդեց Ասիկանութեան նախարարը, ներեցէք համարձակութեանս, ես պիտեմ

նարկեցի, ձեզի ըսի թէ՝ Հայոց պատրիարքը, դեսպաններուն դիմումները բաց եմ այս օրերս, բան մը լսա՞ծ կ'ը դուք այդ մասին, առիւծ կը հարցնեմ։

— Վեհափառ տէր, թոթովեց Շէֆիք դողդողալով, իր սիրոյ գաժան նայուածքին չանթէն ջախջախուած, բնաւ տեղեկութիւն մը չունիմ։ Արտաքին գործերու նախարարը պէտք է գիտնայ։

— Ան ալ չի գիտեր, չարունակեց Հիւնքեարը։

— Համեցէք, Վեհափառ տէր, հրամայել, մինչեւ վաղը կը հասկնամ եղելութիւնը, եւ կը փութամ տեղեկագրել։

— Ժուռնալ մը, ընդմիջեց Հիւնքեարը, ժուռնալ մը գրկեցէք հոս։

— Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք յոխորտացով ու յանձնապաստան դէմքով մը, պատրիարքը կը տեսնեմ, իրմէ կը տեղեկանամ։

— Որքան միամիտ էք, Շէֆիք փաշա, յարեց Հիւնքեարը, մեզք որ Սուրիացի էք։

— Ի՞նչպէս, Վեհափառ տէր...

— Օրմանեան պատրիարքը, չարունակեց Ապտիւլ Համիա, ձեզի պիտի խոստովանի՞ իր արարքները, պիտի յայտնէ՞ ձեզի թէ ինքը դիմեր է դեսպաններուն, բողոքեր է, եւն.։

— Կը խոստովանի ինծի, Վեհափառ, պնդեց Ասիկանութեան նախարարը, ներեցէք համարձակութեանս, ես պիտեմ

դինքը խոստովանցնելու կերպը։

— Ի՞նչպէս...

— Եթէ Օրմանեան պատրիարքը չկր – նամ այսօր տեսնել, չարունակեց Շէֆիք, իր մարդը կը տեսնեմ ու բերնէն կը կորզեմ պատմիքը։

— Ո՞ր մարդը...

— Ռոպէրը, Ռոպէրը, կրկնեց Ասիկանութեան նախարարը, ամէն բան գիտէ ան, դեսպանատունները կը մտնէ կ'ելլէ, ամէն օր Ասիկանութեան Դուռը կուգայ, միշտ մեր չրջանակներուն մէջ կը սլքտայ, Վեհափառ։

— Շէֆիք փաշա, լսաւ Ապտիւլ Համիա յոդնաբեկ դէմքով մը, հիմա կ'երթաք, վաղը ժուռնալը կ'ուզեմ, չմոռցէք ատոյդ, վաւերական տեղեկութիւններ քաղել։ Հասկցէք թէ՝ Հայոց պատրիարքը մեծ տէրութեանց ո՞ր դեսպանին կամ դեսպաններուն դիմած է, ե՞րբ դիմածէ, ինչո՞ւ դիմած է, եւ ի՞նչ պահանջած է, ի՞նչ բողոք բրած է, բոլոր պարագաներովը, մանրամասնութիւններովը տեղեկացէք։ Նոյնպէս հասկցէք, եթէ կրնաք, թէ ինչ պատասխան ստացած է պատրիարքը, վերջապէս, «ժուռնալ»ին մէջ բան մը մի մոռնաք, ամէն կէտերը յիշեցէք, հասկցա՞ք։

— Գլխուս վրայ, այս իրիկուընէ կը հասկնամ եղելութիւնը, բաւ Շէֆիք փաշան, թեթեւ նոյն իսկ Օրմանեան պատրիարքին բերնէն։

— Հա, Շէֆիք փաշա, չարունակեց Հիւնքեարը, մասնաւորապէս երկու դեսպանատուներուն դիմած է իմացայ։

— Ո՞ր դեսպանատուներուն, Վեհափառ տէր, հարցուց ոստիկանութեան նախարարը։

— Անգլիական եւ Ֆրանսական, պատասխանեց Հիւնքեարը, արդէն այդ երկուքը միշտ վառ կ'ուզեն պահել հայկական խնդիրը, չիմացա՞ք, այս օրերս դարձեալ կատղեր են հայ գոմիթաճի – ները...

— Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք, եւրոպայի երկու մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ չատ երես առած են առնք, Լոնտոն ու Փարիզ, ահա երկու կեդրոններ ուր որջացած են այդ անիծեալ... անիչխանականները։

— Ջմոռնաք, չեշտեց Համիա, ահա կը կրկնեմ, անգլիական եւ Ֆրանսական դեսպանատուներուն դիմած է Հայոց պատրիարքը, միւսներուն երես չունի դիմելու դիտէք արդէն, ռուսական դեսպանին երբեք չի կրնար դիմել, պատճառը ծանօթ է, իսկ գերմանական դեսպանատունէն վախ մը չունիմ. ինչ ալ ուլտրօ – հունդարականէն, կը մնայ իտալականը, որ, աւելորդ է ըսել, իր երկու դաշնակիցներուն պոչէն կախուած է...։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Կազմակերպութեամբ Ֆ· Կապ· Խաչի Շրջ· Վարչութեան և Փարիզի Մ·ճիւղին.

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յակոբ Թորոսեան ընտանիքէն՝ Տիկին Սրբուհի Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ 30 Ն· Ֆ·:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հ· Յ· Դ· Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Ալիքեանի, վտանգաւոր, բայց ոչ մահացու արկածին առթիւ եւ քսան Ն· Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին, 10 «Հայ – Բոյժ»ին եւ 50 Նոր Սերունդի «Հայաստան»ին: (Տառնալ Յառաջէն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն·— Հ· Մ· Ը· Մ·ի վարչութիւնը, մարզիկները եւ բոլոր անդամները իրենց եղբայրական խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիգրան եւ Ստեփան Փափազեան եղբայրներուն, իրենց ընտանեկան պարապաններուն եւ ազգականներուն, իրենց հօր եւ ազգականին ՍԱՐԳԻՍ ՓԱ – ՓԱԶԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն Ս· պատարագ: Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը յետ պատարագի կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը ի պատիւ զոյգ դասու անդամներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինաս եան ենթակոմիտէն չնորհակալութեամբ առացած է, իր չրջանի ողբ· ընկերներուն յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօնին առթիւ հետեւեալ նուէրները·— Աբշակ Մկրեան, Այրի Տիկին Բարթող Փափազեան, Այրի Տիկին Գր· Գոստիկեան, Այրի Տիկին Ա· Աբրահամեան 50ական Ն· Ֆ·: Երէցկին՝ Տէր–Պարսամեան 30 Ն· Ֆ·: Այրի Տիկին Դադէս Զապունեան, Այրի Տիկին Աշոտ Նշանեան, Քրիստափոր Նէտիլեան, Յովհ· Զերչեան 20ական Ն· Ֆ·:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է 50 Ն· Ֆ· Տէր եւ Տիկին Նալպանտեանէ՝ իրենց աղջկան Ովսաննայի մահուան 9րդ տարելիցին եւ իրենց որդւոյն Ալժերիայէն վերադարձին առթիւ:

×

Եկեղեցւոյ օծման 5րդ տարելիցին առթիւ Պ· Վահան Խմէրեանէ 100 Ն· Ֆ·: Պ· Մ· Զիլինկիրեանէ 50 Ն· Ֆ·:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Վալանսի Շրջ· Կոմիտէին կողմէ:

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Փարիզի Շրջ· Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ չրջաններու բոլոր ընկերները:

Ասուլիսը կը դեկավարէ՝
ԸՆԿԵՐ Կ· ՄԵՀԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէյ, Սէն Լուի սըբահին մէջ, այս երեքշաբթի առաւօտ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ· Փոսթէքեան (Լիոնէն):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պոմոնի Ս· Գր· Լուս· Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

Այս Կիրակի Տօն Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10, Տօնախմբութիւն եկեղեցւոյս սարկաւագաց եւ զպրաց:

(Շար·)

ՀՐԱԽԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս· Ստեփանոս Նախավկայի տօնին առթիւ, վարչութիւնը որոշած է ողեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ Թեմին բազմամեայ եւ արդիւնաչատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ· ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆի: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մասնաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայրենակիցներէն, որ եկեղեցին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հանգուցեալ պատուական Առաջնորդին, իրրեւ երախտապիտական զոյգն պարտականութիւն:

ԿՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL
17, Rue St.-Joseph, Paris-2e

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շրմիգիէի համար, տեւական գործ: Մեծ քանակութեամբ: Ներկայանալ կէս օրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6,

Métro : Montmartre ou Sentier

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ԶՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս երկուշաբթի, ձրապաշտօն Ծննդեան: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, ճայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:

Երեքշաբթի՝ ԾՆՈՒՆԴ: Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ զպրոցական տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ ակնկալիաներ, երգ, պար, արտասանութիւն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ· 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

Վիէն·— Հ· Յ· Դ· Ակի կոմիտէն արտակարգ ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Օհանջեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ԶԱՐԹՕՆՔ

կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կեդր· վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS
BAR BUFFET

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, *քաղաքապետարանի սրահը,*

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն զպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ դեղեցիկ երգերը·

1·— ԱԼԵԼՈՒԻ (Ս· Ծննդեան եւ Ս· Զատկի), 2·— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3·— ԹԱՐԳՄԱՆԶԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս· Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4·— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5·— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (երկինք երկնից), 6·— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7·— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8·— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգչի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ դունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները:

ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ:
(Գինն 30 Ն· Ֆ·)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա· ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

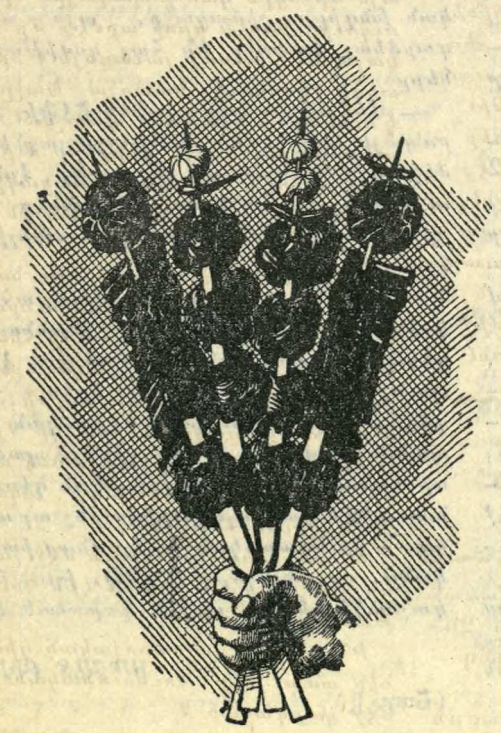

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 23 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9489 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5390

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՅՔԱՐԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

—o—

Բ.

Իր գրքոյկի առաջին մասին մէջ Մի-նաս Թէօլէօլեան կը բացատրէ թէ «ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ համայնավարութեան պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ»:

Խորհրդային իշխանութիւնը քանիցս հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւններ սարքեց Երեւանի մէջ՝ թաղելու համար Դաշնակցութիւնը: Սակայն անիկա ամէն անգամուն յարութիւն առաւ եւ մինչեւ այսօր կ՚ապրի, իբրեւ պաշտելի գաղափար, հայրենիքի մեր եղբայրներու եւ քոյրերու հոգիին մէջ:

Դաշնակցութիւնը յաւիտենական մըղձաւանջ մը դարձած է բոլշեւիկներուն համար, որոնք զայն ընդմիշտ հայ ժողովուրդի հոգիէն դուրս հանելու համար կը դիմեն բոլոր կարելի միջոցներուն: Զուր աշխատանք:

Արտասահմանի մէջ կ՚օգտագործեն Ռամկավարներն ու Հնչակեանները: Գրքոյկի երկրորդ մասը նուիրուած է այս վերջիններու հակադաշնակցական գործունէութեան վերլուծման:

Այլեւս գաղտնիք չէ, որ խորհրդային իշխանութիւնը կը քաջալերէ հայկական այս կազմակերպութիւնները: Վկայ՝ Հայաստանի կոմկուսի յաջորդական քարտուղարներու յայտարարութիւնները:

1957ին քարտուղար Հր. Մարգարեան 19րդ համագումարին մէջ կը յայտարարէր.

«... Պրակտիկ քաղաքական նշանակութիւն ունի մեր գաղափարական օգնութիւնը արտասահմանեան այն պրոգրեսիւ կազմակերպութիւններին, որոնք երես առ երես պայքարում են Դաշնակցութեան դէմ» (Սով. Հայաստան, 30 Յունուար, 1958):

«Պրոգրեսիւ»ը հնչակեաններն ու ռամկավարներն են:

Աւելի թարմ փաստը տուաւ ներկայ քարտուղար Յ. Զարոբեան 1961 Սեպտեմբերին, երբ ներդաղթի մասին իր զեկոյցման առթիւ յայտարարեց, որ գաղափարական դեմնի վրայ հակառակ ըլլալով հանդերձ հնչակ – ռամկավարներուն, կ՚օժանդակեն անոնց պարզապէս անոր համար, որ անոնք միացեալ ճակատ կազմած են համայնավարներուն հետ, պայքարելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ:

Ահա՛ թէ ինչ կ՚ըսէր.

«... Ամրապնդել կապերը այն բոլոր յառաջդիմական կազմակերպութիւնների հետ, որոնք պայքարում են խաղաղութեան համար, յետադիմական ուժերի, իմպերիալիզմի եւ պատերազմի դէմ. բոլոր յառաջդիմական ուժերի միասնական ճակատ ստեղծելու համար: Ներկայումս, օրինակ, Հնչակեան պարտիան վարում է Ս. Հայաստանին աջակցելու օգտին, պրոպագանդում է մեր ռեսպուբլիկայի նուաճումները, պայքար է մղում դաշնակ թափթփուքների դէմ...: Մոտաւորապէս նոյնպիսի դիրքերում է կանգնած ռամկավարների պարտիան: Արտասահման հայ յառաջդիմական կազմակերպութիւնների նման գործունէութիւնը միշտ կ՚արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը»:

Եզրակացնելով, Զարոբեան կը թելադրէր «համախմբել արտասահմանեան հայկ. յառաջդիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, ակտիւօրէն գործակցիլ տուեալ երկրի յառաջդիմական ուժերի հետ, եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի, հակայեղափոխական, բուրժուա – նացիոնալիստական Դաշնակցական կուսակցութեան դէմ» (Ս. Հայաստան, 23 Սեպտեմբեր 1961, էջ 8, Յառաջ, 22 Հոկտ. 1961ի խմբագրականը՝ «Անհաշտ պայքար»):

Ընկեր Մինաս Թէօլէօլեանի գրքոյկին մէջ ամփոփուած են Հայաստանի պատասխանատու վարիչներու նման ճառերը, հնչակեան եւ ռամկավար թերթերու բոլոր այն գրութիւնները, որոնք կը փաստեն այս երկու կուսակցութեանց համայնավարամիտ քաղաքականութիւնը:

Կ՚արժէ կարդալ Պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ գրքոյկը, հասկնալու համար պատճառները այն անախորժ վիճակին, որուն մատնուած է տարագիր Հայութիւնը սփիւռքի, մասնաւորապէս Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ գաղութներուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

ԱՆԳԼԻԱ ՍՔԱՅՊՈԼԹԻ ԴԷՄ

ՓՈԼԱՐԻՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՅ

Անգլիա պարտուած կ՚ելլէ այս խօսակցութենէն եւ հաշուեկշիռը բացասական կը նկատուի իրեն համար: Հրատարակուած միացեալ յայտարարութիւնը կ՚ըսէ թէ Վարչապետն ու Նախագահը քննած են Սքայպոլթ հրթիռի զարգազման ծրագիրը եւ Քենըտի յայտնած է որ այլեւս կարելի չէ այդ զէնքին պատրաստութեամբ զբաղիլ, նախատեսուած ծախքերու սահմանին մէջ: Ասոր փոխարէն Անգլիա փոլարիս հրթիռներ պիտի ստանայ. Նախագահը կարելի նկատած է որ երկու երկիրները միասնաբար զբաղին սքայ-պոլթի պատրաստութեամբ, բայց Մաքմիլըն մերժած է: Մերժած է նաեւ հաունտ տօր հրթիռը գործածելու ամերիկեան առաջարկը: Անդրադառնալով փոլարիսներուն, վարչապետն ու նախագահը համաձայն գտնուած են որ իրենց կառավարութեանց նպատակը պէտք է ըլլայ հիւլէական ուժի մը բազմակողմանի զարգացումը Ատլանտեան Ուժի մէջ:

Այս պարունակութիւնն ունեցող յայտարարութենէն անջատ հրատարակուած է միացեալ զեկոյց մը որ կը պարզէ թէ ի՞նչ նիւթեր չօշափուած են երկու զեկավարներուն կողմէ:

Քուպա, Քոնկօ, Պերլին, ծանօթ նիւթեր են այլեւս: Խօսած են նաեւ չինական յարձակման մասին Հնդկաստանի վրայ եւ Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ պետութիւնները ընկերվարական երկիրներու միջազգային դրամատուն մը հաստատեցին ինչպէս նաեւ «բազմակողմանի հաշուապահութիւն» մը: Այս որոշումը տուին քոմեքոնի (Արեւելքի՝ Հասարակաց Շուկան) 17րդ լիակատար նիստին որ գումարուած էր Պուքրէշ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻՆ Գերմանիա նամակներուն այլեւս միայն 25 հին Ֆրանք պիտի արժեն, ինչպէս տեղական թղթակցութիւնը: Այս որոշումը ի զօրու է Յունուար մէկէն սկսեալ:

ՄԱԿ–ը ճանչցաւ Եմէնի հանրապետական կառավարութիւնը:

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման անվերջանալի ժողովը Յունուար 15ին յետաձգուեցաւ:

ՍԷՆԻ նահանգը 5 միլիոն 646 հազար 446 բնակիչ ունի, որու 2 միլիոն 790 հազար 91ը Փարիզի մէջ:

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

— 1942 – 1943 —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 25.— Լատինական Ծընունդ (ինչո՞ւ միայն լատինական եւ ոչ տիեզերական): Տխուր օր մը: Կ. Խաչը 500ական Ֆրանք յատկացուցած ըլլալով Վ. Թաթուլի եւ Տէօվլէթ Գէորգեանի, պարտք սեպեցի անձանմբ տանիլ եւ սփոփել: Թաթուլը միշտ անկողին գամուած կը մնայ, կաթուածահար: Բաւական սահուն կը խօսի: «Շատ շահեկան» գտեր է «Հայկաշէն»ը եւ կ՚առաջարկէ մասնաւոր թիւ մը նուիրել «Յանուն լեզուի անկախութեան» հրաւիրելով բոլոր աշխատակիցները: Բանաստեղծութեանց նոր հատոր մը պիտի տպէ, եթէ տպարանը յանձն առնէ: Մինչեւ Վիէննա գին հարցուցեր է,— հինգ պրակը 700 մարք...

Բաւական խօսելէ վերջ, բաժնուեցայ մռայլ տրամադրութեամբ: Մեթրոյին մէջ՝ լուսնոտ կին մը կը գալարուէր սանդուխին վրայ, եւ ամուսինը ի զուր կը ճգնէր սթափեցնել, աղջիկն ալ կուլար: Այս դէպքը աւելի պղտորեց միտքս եւ ճամբա շարունակեցի դէպի Տանֆէռ-Ռոշռօ, Տէօվլէթ Գէորգեանին երթալու: Պանդոկի մը առջեւ եմ, դուռը գոց: Գըլխիկոր քաշուեցայ, բայց ոտքերս ետ կ՚երթային կարծես: Անկիւնը կեցայ, ճար մը գտնելու համար: Եւ ահա պանդոկին դուռը բացուելով, Գէորգեանը դուրս ելաւ եւ դուռը կղպեց: Զիս տեսնելուն պէս վազելով եկաւ տղու մը պէս: Կմախք: Դէմքը դեղնած, մազոտ, վըրան – գլուխը թափթփած: Երբ առաջարկեցի սենեակը երթալ, առարկեց թէ աղտոտ է, բայց յետոյ համակերպեցաւ: Հացագործէն կ՚երթար հաց առնելու (ժամը 5), դիտեցի որ երկու հատ ալ խմորեղէն գնեց: Բարձրացանք վեր, ոլոր – մոլոր սանդուխներէ: Պանդոկապետը լոյսերը մարած էր մեկնելէ առաջ, վերաջպէս հասանք մառանի չափ սենեակ մը, վերի յարկը: Ափ մը սենեակ, ափ մը սեղան, աղտոտ աման մը գետինը, պատին վրայ դարակներ՝ դիրքերով եւ տետրակներով: Ոչ իսկ աթոռ մը, քով քովի նստանք անկողնին վրայ եւ Գէորգեան սկսաւ ախորժակով ուտել ցամաք հացը, յետոյ խմորեղէնը, մէկն ալ ինծի հրամցնելով...

Հետաքրքրուեցայ ձեռագիրներով: Ոչ մէկ բան պատրաստ: Դեղերով տետրակներ, նօթեր եւ օրագրութիւններ, որոնք հիւանդագին հոգեբանութիւն մը կը պարզեն: Մասնաւորապէս նշանակալից են հիւանդանոցի (յիմարանոց) օրագրութիւնները, ուր մերկ աղջիկներ, կիներ տեսած ըլլալ կը կարծէ: Երեսփոխ. Ժողովին եւ իշխանութեանց եւն. գրուած նամակներ իր արգելափակման առթիւ. կտրօններ եւ արտատպումներ օրաթերթերէ, բոլորն ալ խառնիխուռն: Զէյթունի գաւառաբարբառը կ՚ուզէր գտնել, նոյնպէս անպատրաստ: — Նորէն պատմեց թէ հազարէ աւելի գիրքեր աւարի տուած են 500 Ֆր. վճարելով միայն 20 օրինակ կրցեր է ետ առնել: Եթէ միջոց ունենայ, ուրիշներ ալ պիտի առնէ:

Թանկագին գիրքեր ունի քովը: Թելադրեցի որ հիմակուընէ միջոց մը խորհէր, որպէսզի չկորսուին: Առտու մը կրնայ անօթի կամ սառած մեռնիլ: Դժգոհ չերեւար իր վիճակէն... (Բարեկամ մը խոստացաւ ամսական հազար Ֆր. վճարել եթէ այլուր փոխադրեն, կնոջ մը խնամքին յանձնելով):

— 1943 —

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1.— Նոր Տարի՞: Պարզապէս չորրորդ տարեշրջան գեհենամարտի, որ կարծես նոր կը սկսի: Գիշեր լուսցնող՝ հազարներով: Աշխարհի կէսը ե՞րբ գիտցաւ թէ ինչպէս կ՚ապրի միւս կէսը: Ո՛րքան պատկերալից, թէեւ գռեհիկ, թուրքերէն բացատրութիւնը — «վուր փաթլասըն, չա՛լ օյնասըն»: Աւանդական տօնի ալ պէտք չկայ, մէկուն անունը, միւսին նշանտուքը կամ կնունքը կամ հարսնիքը տասնեակ հազարներ մըսխել կուտան տասնոցներ նետելու պէս: Եւ տեղացին կը տեսնէ, գոնէ կը լսէ խժալուր աղմուկը, նոյն իսկ համեստ՝ դաղթակայաններու մէջ...:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4.— Նամակ մը Տէօվլէթ Գէորգեանէ (3 Յունուար) «Ծնունդի օրով ձեր այցելութիւնը ինձ յիշեցուց Լա Ֆոնտէնի սա տողերը.—

Qu'un ami véritable est une douce chose !
Il cherche vos besoins au fond de votre cœur;
Il vous épargne la pudeur
De les lui découvrir vous-même.

«Արդարեւ, տարիներէ ի վեր ճգնաւորի պէս կ՚ապրիմ, որջի մը մէջ քաշուած: Երկար պաշտօնավարութեանս ընթացքին ունեցած աշակերտներս, հարիւրաւորներ, որոնց մէջ պաշտօնի եւ դիրքի տէր եղողներ կան, օր մ՚օրանց հարցուցած չունին ո՞ղջ եմ թէ մեռած: Ըսել չեմ ուզեր թէ իրենց դիրքերը ես ստեղծեր եմ եւ այդ մասին որեւէ իրաւունք մ՚ունիմ: Բայց իրենց մտաւորական կեանքի կազմութեան մէջ բաժին մ՚ունեցած եմ, որչափ ալ դոյզն ըլլայ: Եւ այսօր ինծի կ՚օգնեն այն ազգակիցներս որոնց, ափսո՛ս, օգուտ մը տուած չեմ:

«Ձեր թելադրութիւնն արթնցուց զիս դիրքերուս մասին խորհելու, որպէս զի մահէս յետոյ կամ մահէս առաջ ասոնք ալ միւսներու բախտին չարժանանան: Ունեցածս այնքան քիչ բան է որ մինչեւ հիմա չէի համարձակեր նոյնիսկ զայն որեւէ հաստատութեան մը նուիրելու ծրագիր մը կազմել, բայց կը տեսնեմ որ այս միջոցին կամ ապագային երբ գնել ուզուի, նորէն որոշ արժէք մը կը ներկայացնէ. ուստի լաւագոյն է որ պարապ տեղը չկորսուի: Կապոյտ Խաչը առիթ կ՚ունենայ անշուշտ պատշաճ կերպով տրամադրելու այդ գիրքերը ուր որ յարմար դատէ: (Ներփակ ստացագիր մը եւ նամակ մը ուղղուած Կ. Խաչին):

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7/8.— ... Ու նորէն նոյն քարացած, կուրացած մտաւորականութիւնը, որ ոչ մէկ բանով չի հետաքրքրուիր, որ դէպքերու ընթացքն անգամ չըմբռներ: Աշխարհ կը սարսի, մարդիկ թափծու գաղափարներով կը մխիթարուին: Նորէն եւ նորէն եղածնէ որ կը մաշի, եւ բացուած հետքերը, ակօսներն ալ կը գոցուին հետզհետէ:

Եւ այս երանելիներուն մէջ շատեր կան որ չէն օրերուն անդամ էին Կուսակցութեան մը...

Ի՛նչ խօսք որ բարոյական գիծը ամէնէն առաջ մեր «ուսումնական» դասին մէջ զարգացած է:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ՝

ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ տօներուն առթիւ Յառաջ լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի: Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Դեկտ. 27:

Խմբագրատունը բաց է Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ. ի կ է՝ Երեքշաբթի:

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵԻ

— ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ —

Դեղնագոյն եւ վտիտ այս մոմը, որու կէսը վառած է արդէն, իր դերեզմանին վրայէն քաղած եմ: Կը պահեմ զայն երկիւղած գուրգուրանքով, ինչպէս կը պահեն հեռաւոր բարձրունքներէ քաղուած հազուագիւտ ծաղիկ մը, որ օծուն կը մընայ անթառամ յիշատակներու երկնային բոյրով:

Այսպիսի մոմերու տասնեակ մը լուսաշիթեր, անդրաշխարհին մէջ, առկայծող աննինչ աչքերու նման, կը լուսաւորէին կիսամութը, երբ մտանք Սուրբին հանդստարանէն ներս: Իր մեծ գործին մեծ հաւատքովը լեցուն խումբ մը տարագիր տղաք էինք եւ Ուխտի էինք եկած «հանճարանիստ» իր հողակոյտին:

Հայրենի հողը իր յուշարձաններով եւ աւերակներով, իր պատմական սրբավայրերով եւ սրբազործուած անուններով, մէկ ծայրէն միւսը ուխտատեղի է ամբողջապէս: Բայց այդ աշխարհ մը սրբութիւն պարունակող հողամասին վրայ կրնայի՞նք գտնել աւելի խորհրդաւոր եւ անհունօրէն պաշտամունքի հրաւիրող աւելի քաղցր վայր, քան այն խորշը որ կը բացուէր մեր առջեւ, Օշականի եկեղեցիին խորանին տակ:

Գերեզման մը՝ ուրկէ անմահութիւն կը ճառագայթէ. հողակոյտ մը՝ ուրկէ հայ հոգիին մեղեդիները կը կարկաչեն:

Նեղ, անշուք, կիսամութ նկուղին մէկ անկիւնը, հայկական սրբատաշ մարմարի մը ծածքին ներքեւ հանգչող իր աճիւնները, որոնք խռովեցան, ցնծացին կամ գալարուեցան Հայոց ալեկոծ պատմութեան վերիվայրումներուն հետ, հիմակ ալ արթուն էին ապահովաբար: Մեզի կը թուէր թէ հայ գիրին արարիչը, Հայոց առաջին Ուսուցիչը իր վանական խուցին մէջ նստած, մոմերու պլպլուն լոյսին տակ, կը սպասէր մեզի, կը սպասէր իր բոլո՛ր աշակերտներուն, իր բոլո՛ր զաւակներուն...

Եւ մենք, տարբեր ուղղութեան եւ դաղափարի զինուորեալ խումբ մը տղաքս, միեւնոյն ապրումին հուրովը եղբայրացած, նոյն երկիւղած շարժումով ծունկի եկանք Հայոց մեծագոյն Սուրբին դերեզմանին առջեւ:

Հայ Դպրութեան հայրը, այդ պահուն, մոմերու լոյսով, դարերու խորէն, հայրօրէն եւ հայօրէն հպարտ՝ կարծես քաղցրը կը նայէր իր ծնրադիր զաւակներուն վրայ, որոնց բոլորն ալ իր այբենդիմին համեստ ուխտապահներն էին:

Չխոստովանուած վախ մը սակայն մեզ լուռ ու շուարուն կը պահէր այդ պահուն: Ցանցագործ աշակերտի շփոթն էր այդ անշուշտ, որ կը տանջէր մեր ներքին էութիւնը... Ո՞րքանով արժանի էինք իր աշակերտները կոչուելու, ո՞րքանով հարազատ ու հաւատարիմ մնացած էր մեր կեանքին ընթացքը իր սուրբ տեսիլքին, մենք՝ իր տառապակոծ վաստակին երջանիկ ժառանգորդներս, իր դիզած անսպառ հարստութեան լիաբուռն բաժնեկիցները:

Խօսելու, բացատրելու պէտք չկար. լռութիւնը երբեք այդքան պերճախօս չէր եղած: Մեզմէ ամէն մէկը քանի մը տասնեակ տարիներով դացած էր ետ, դէպի մանկութիւն: Ծաղկոց, այբենարան, թոթովախօս մանուկներու բազմութիւն: Առաջին գիրք, առաջին գիր, առաջին հնչիւն: Եւ այդ բոլորին վերեւ Սուրբ Մեսրոպի ներշնչեալ ու բարի դէմքը, աչքերը երկինք յառած, հայ հոգիին յաւերժական զօրութիւնը երկինքէն խլելու եւ երկիր իջեցնելու պաղատագին վրճիռով: Մեր բոլորիս մանկութեան վերեւ սաւառնող առաջին ոգին, առաջին խորհուրդը, որ մարդակերպ իր բարութեամբ, ի վերջոյ մեր առջեւ բացաւ հայ դպրութեան ոսկեղէն դարպասը:

Ի՞նչպէս կրնայինք մոռնալ զայն, ի՞նչպէս կրնայինք չփնտռել մեր քերականներուն մտերմիկ Մեսրոպը, ամէն տեղ, ամէն ժամ:

Մեզմէ ամէն մէկուն համար ան նախ եղած էր կենդանի պատկերը հայ դպրոցին, հայ ընթերցումին, հայ ձեռագրին եւ բանաստեղծութեան, եւ յետոյ միայն դիտուններու կողմէ գովաբանուած մեծ դաղափարի մը մարմնացումը: Մեր այբենարաններու առաջին էջին վրայ բազմած՝ ան եղած էր մեր առաջին ուսուցիչը, ինչպէս եղաւ առաջին ուսուցիչը Կորիւնին, Եղնիկին, Խորենացիին, եւ ինչպէս պիտի ըլլար Հայկազեան ցեղի բոլո՛ր մանուկներուն, որքան ատեն որ իր հրաշակերտած գիրերը կ՚ապրին այս աշխարհին վրայ:

Հեռաւոր, խորհրդաւոր, անմերձենալի մեծութիւն, բայց նաեւ վաղածանօթ, քաղցրադէմ, սրտագին մտերմութիւն... Գիրերու եւ հոգիներու ստեղծիչ: Մարդու եւ Հայու մեր գոյութենէն որքա՛ն բան պարտական էինք իրեն, մեր Նահապետին եւ մեր մեծ Վարպետին:

Ու հիմա, իր դերեզմանին քով ծունկի՝ մեր զգացումները արտայայտելու համար չունէինք ուրիշ միջոց, եթէ ոչ ազօթքի քանի մը մրմունջներ, իր իսկ սորվեցուցած բառերու հնչիւններով եւ շիրմաքարին դրոշմուած ուխտաւորի համբոյր՝ իր իսկ ներշնչած հայեցի ոգիով:

Եթէ հրաշքով մը վեր առնէր հանճարափայլ իր գլուխը դերեզմանէն, ի՞նչ պիտի ըսէր մեզի արդեօք, մեզի՝ տասնըհինգ դարերու անջրպետի մը վրայէն իրեն այցի եկող շառաւիղներուս: Ի՞նչ նոր պատգամով մեզ ճամբու պիտի դնէր իր խուցէն դէպի լոյս աշխարհ...

Բայց միթէ որոշ չէ՞ր յաւերժական իր պատգամը: Կրնա՞ր փոխուիլ, կրնա՞ր մաշիլ այն պատգամը, զոր Մեսրոպ դրաւ Հայոց այբենդիմի իւրաքանչիւր տառին մէջ եւ զանոնք նետեց զալիք ժամանակներուն իբրեւ յաւերժալոյս աստղեր: Հայրենի երկնակամարին տակ ըլլայ թէ օտար հորիզոններու վրայ՝ Մեսրոպի ցանած աստղերուն լոյսը հայ հոգիին եւ հայ մտքին փառքը պիտի պատմէ միշտ, դարէ դար աւելի գեղեցիկ, աւելի հրաշալի:

Մեզմէ մէկը, ինքնաբուխ մղումով մը, բարձրաձայն սկսած էր արտասանել այս ճշմարտութիւնները, որոնք սակայն տժգոյն ու խեղճ կը թուէին Մեսրոպի ոգեղէն ներկայութեան, անոր դերեզմանի բազմախորհուրդ մթնոլորտին մէջ:

Լռութիւնը երբեք այդքան պերճախօս չէր եղած:

×

Դեղնագոյն եւ վտիտ այս մոմը, զոր կը պահեմ երկիւղած գուրգուրանքով, իր դերեզմանին վրայ վառած եմ:

Ի՛նչ փառք եւ ի՛նչ երանութիւն Հայութեան համար, որուն մտքի մոմը կը վառի Սուրբ Մեսրոպի լուսասփիւռ Սեղանէն...

Մ. ԻՇԽԱՆ

«ՄԱՐԴԸ ՈՐ ԽԱՆԳԱՐԵՑ ՏՕՆԸ»

L'Homme qui troubla la Fête (1)

1959 Փետրուարին, այս նոյն սիւնակներուն մէջ, երբ կը խօսէինք Քաչայի «Բռունցքները սեղմուած» վէպին մասին, կը գրէինք.— «Վահէ Քաչա այս անգամ եւս, չէ կրցած ինքզինք ազատագրել երկու կարեւոր թերութիւններէ, մին՝ անբնական եւ անիրական միջավայրեր եւ դէպքեր երեւակայել, միւսը՝ վրէժի իր ծարաւէն չհրաժարիլ: Այն տպաւորութիւնը կը թողու ընթերցողին վրայ, որ վրէժ մը ունի լուծելիք կեանքի մէջ եւ չկարենալով՝ իր վրէժը կը լուծէ վէպերուն մէջ, երբեմն նոյնիսկ.. ընթերցողներէն»:

Այսօր, իր նոր վէպին առջեւ, մեր առաջին ածականն է՝ երկար: Արդարեւ, այս գրքին գլխաւոր թերութիւնն է երկարութիւնը որ պատճառ դարձած է գրքին խճողուած պարունակութեան եւ աւելորդ երկարաձգումներուն:

Քաչա «մեկնումի» դաղափար մը ունեցած է, ինչպէս պիտի ըսուէր տեղական ոճով, բայց մեկնած է եւ մինչեւ հասնիլը շատ քաշքշուած է ճամբաներու վրայ:

Հոս ալ դժբախտաբար, կան անբնական կացութիւնները ու վրէժը, թէեւ այս վերջինին կը հանդիպիք շատ ուշ, երբ յոյս ունէիք թէ այս անգամ Քաչա կրցած է անկէ խուսափիլ:

Գուցէ, մեղադրուինք որովհետեւ կը քննադատենք եւ բացասական նկատուած դիծեր կը յիշենք, ի սկզբանէ: Բայց լաւագոյն չէ արդեօ՞ք, այսպէս սկսիլ ու եզրակացութեան վերապահել ինչ որ Քաչա ունի դրական եւ արժէքաւոր:

Վահէ Քաչայի հերոսը Իտալացի, այսպէս ասած «յաջողած» մարդ մըն է: Մեծ հրատարակչական տան մը տէր, Քոսթիօ Փանկրինիի սիրտը կը նեղուի: Այս բացատրութիւնը զուցէ ռամիկ թուի երբ գրքին հեղինակը մեզի կ՚ուզէ բացատրել իր հերոսին հոգեկան վիճակը, թափանցել անոր յոյզերուն ու ներքին տագնապներուն եւ ապրումներուն: Բայց կարելի չէ ուրիշ ձեւով բացատրել այս մարդուն ըրածը: Ի՞նչ կ՚ընէ: Հարուստ է, երջանիկ՝ քանի որ երջանիկ նկատուած ամուսնութիւն մը կնքած է, ունի գեղեցիկ ու երիտասարդ կին մը, աղուոր զաւակներ եւ ունի կարեւորը՝ սէր: Փառաւոր տուն մըն ալ ունի, այլ խօսքով՝ ոչ մէկ հոգ եւ, առերեւոյթ, դժբախտ ըլլալու կամ ինքզինք դժբախտ զգալու որեւէ պատճառ ունի: Բայց յանկարծ, դիպուածով մը կը հանդիպի իր մէկ ընկերոջ եւ բաժակ մը ուիսքիի շուրջ կը պատմեն հին յուշեր: Պատերազմի յուշեր: Միասին օգանաւորդ եղած են եւ օր մը ռումբեր նետելու դացած են Աթէնքի ռազմական կէտերուն վրայ: Կը նետեն, կը նետեն, բայց մէկ – երկու ռումբ կը մնայ երբ սկսած են հեռանալ մայրաքաղաքէն եւ դաշտին մէջ լոյս մը կը ծփայ: Օդանաւորդը կ՚ըսէ Քոսթիօ Փանկրինիին «նետէ»: Չի նետեր: Օդանաւը քանի մը անգամ կը դառնայ նոյն կէտին վրայ, բայց Քոսթիօ կը վարանի, չի նետեր: Օդաչուն կը բարկանայ: Հրահանգ ունին, ոչ մէկ ռումբ պէտք է մնայ: Կրկին դաշտին լոյսին վերեւ են: Քոսթիօ չի նետեր, եւ օդաչուն չզայնացած կը հեռանայ եւ ռումբերը կը նետեն ծովին մէջ:

Եւ այսօր 15 տարի ետք երբ օդաչուն կը հանդիպի Քոսթիոյի, երբ կը տեղեկանայ անոր անձկութեան, ներքին տագնապներուն, մէկ լուծում կը գտնէ՝ պէտք է Փանկրինի Աթէնք երթայ ու փնտռէ այդ լոյսին տակ ապրողները, անոնք որոնց կեանքը ազատած է, այդ անծանօթները որոնք իրեն կը պարտին՝ իրենց կեանքը:

Եւ անբնականը կը սկսի երբ Քոսթիօ քանի մը ժամ ետք, առանց կարգի դնելու ոչ մէկ թուղթ, առանց սպասելու որ վաղը ըլլայ եւ գործին կարգադրութիւնները ընելէ վերջ մեկնի, կ՚երթայ դէպի Աթէնք: Եթէ հեղինակը գրագէտ չըլլար՝ այլ գործի մարդ, կը գիտնար որ 1961ին պատասխանատուութիւն ունեցող գործի մարդիկ միայն վէպերու մէջ կրնան առաջին օդանաւով թռիչք տալ իրենց ներքին տենչերուն ու փափաքներուն: Բայց պէտք չէ անշուշտ, այդքան բծախնդիր ըլլալ նման մանրամասնութեանց համար:

Եւ Իտալացին կը հասնի Աթէնք: Հոն այլեւս կը թափառի երկար, կը փնտռէ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը իր յուշագրին մէջ հետեւեալ կերպով կը թուէր իր նկատումները եւ ապա առաջարկները.—

«... Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը յետ երկար խորհրդակցութեանց, եւ

«ՆԿԱՏԵԼՈՎ որ ծրագրուած փոփոխութեանց քաղաքական, իրաւական եւ տնտեսական հակազդեցութիւնները պէտք եղածին չափ յստակ եւ պայծառ չեն,

«ՆԿԱՏԵԼՈՎ որ ամէն ինչ կախում ունի ներկայ զուիցերական ընկերակցութեան բարեփոխուած Հիմնական կանոնագրէն, որ կոչուած է Հիմնական կանոնագիրը ըլլալու ծրագրուած ամերիկեան ընկերակցութեան,

«ՆԿԱՏԵԼՈՎ որ հակօրինական եւ հետեւաբար անընդունելի պիտի ըլլար հրպատակութեան փոփոխութեան որոշումը, առանց որ Միութեան Ընդհանուր ժողովը կանխաւ տեղեկացած եւ ընդունած ըլլայ նոր հպատակութիւն ստանալիք Ընկերակցութեան կազմական կանոնագիրը,

«ՆԿԱՏԵԼՈՎ որ Միութեան Ընդհ. ժողովին անկ է կանոնագիր սրբագրելու եւ վաւերացնելու իրաւունքը,

«ՆԿԱՏԵԼՈՎ որ խնդրոյ առարկայ բախտորոշ փոփոխութեան մասին տրրուելիք փութկոտ եւ հատուածական որոշում մը, իբրեւ անծանօթին մէջ կատարուած վտանգաւոր ոստում մը՝ լուրջ տագնապ մը պիտի ստեղծէր ու պիտի վտանգէր Ընկերութեան միասնականութիւնը, աղետալի անդրադարձումներով,

«Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, համաձայն Փարիզի մէջ 29 Յունուար 1955ին իր նախաձեռնութեամբ գումարուած շրջանակային ժողովի եզրակացութիւններուն եւ իւրացնելով Հիմնադիր Նուպարեան ընտանիքին բաղձանքները, որ արտայայտուած են Զարեհ Պէյ Նուպարի նամակին մէջ, կ՚առաջարկէ՝

«1) Առկախել ամէն վերջնական որոշում օրակարգի 4րդ հարցին վերաբերմամբ,

«2) Անմիջապէս ձեռնարկել պատրաստութեան բարեփոխուած հիմնական կանոնագրին, որով պիտի ընթանայ նոր ընկերակցութիւնը, նկատի ունենալով բոլոր շրջանակներու պայմաններն ու կարիքները, եւ մեր Ընկերութեան տիեզերական ու համահայկական հանգամանքը:

«3) Այս բարեփոխուած կանոնագրին խմբագրութեան առթիւ ապահովել շրջանակներու աշխատակցութիւնը, անոնց քննութեան ալ բովէն անցընելով նախագիծը եւ նկատի առնելով անոնց դիտողութիւններն ու թելադրութիւնները:

«4) Գումարել միջ – Շրջանակային եւ նոյնիսկ Շրջանային խորհրդակցական ժողով մը, նախընտրանօք Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ տեղական իրաւագէտներու, անոր վերաքննութեան բովէն անցընելու համար բարեփոխուած կանոնագիրը, ինչպէս նաեւ հպատակութեան փոփոխութեան հարցը, իր իրաւական, գործնական եւ մանաւանդ քաղաքական երեսներով եւ անդրադարձումներով:

«5) Այս խորհրդակցական ժողովէն անմիջապէս վերջ եւ հիմնուելով անոր յանձնարարութիւններուն եւ թելադրութիւններուն վրայ, գումարել բացառիկ Ընդհանուր ժողով, վաւերացնելու համար պարտ ու պատշաճ որոշումները՝ հպատակութեան եւ *թրըսթներու* հարցերուն վերաբերմամբ»:

Եգիպտոսի Շրջ. Կեդր. Յանձնաժողովը Նիւ Եորքի Կեդր. Վարչութեան ուղղած իր 8 Փետրուար 1955 թուակիր նամակին մէջ, յիշելէ յետոյ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին վերոյիշեալ յուշագիրը, որուն տեղեկացած էր, եւ Զարեհ Պէյ Նուպարի 7 Յունուար թուակիր նամակը, կ՚ընդգծէր Միութեան հպատակութեան փոփոխութեան ունենալիք աննպաստ անդրադարձումը, եւ կ՚ըսէր՝

«Կեդր. Յանձնաժողովս կը խորհի թէ կարելի է արտակարգ ժողով մը գումարել, ընթացք տալու համար հպատակութեան փոփոխութեան հարցին, երբ նման փոփոխութեան մը անհրաժեշտութիւնը զգալի դառնայ յառաջիկայ միջազգային կացութեան բերումով:

«Եգիպտոսի Կեդր. Յանձնաժողովս կ՚եզրակացնէ, խնդրելով որ Կեդր. Վարչական ժողովը լրջօրէն նկատի ունենայ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի յուշագիրով, նաեւ Զարեհ Պէյի նամակով ներկայացուած դիտողութիւնները, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի համար պարզուած պարագաները՝ Ընդհ. ժողովի օրակարգին 4րդ հարցին քննութեան առթիւ»:

(5 Շար.)

«ԱՆՈՒՇ»

— ՀԱՅ ԲԵՄԵՐԳԻ ԳՈՀԱՐԸ —

ԽՄԲ.— Հայաստան արժանավայել շուքով տօնեց Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ» օփերայի Ա. ունկնդրութեան 50ամեակը: Առաջին անգամ Ալեքսանդրապոլի մէջ, 1912ին, հեղինակին նախաձեռնութեամբ ներկայացուեցաւ եւ ինչպէս կ'ակնկալուէր, գտաւ մեծ ընդունելութիւն:

Ստորեւ՝ երգահան Գէորգ Արմէնեանի յօդուածը, գրուած «Անուշ»ի 50ամեակին առթիւ:

1912 Օգոստոս 17ին Ալեքսանդրապոլի ժողովրդական տան բարձր դասարանի աշակերտներուն, երգահանին կազմած երգչախումբին եւ 12 հոգիէ բաղկացած համեստ նուագախումբի մը ուժերով՝ առաջին անգամն ըլլալով հնչեց «Անուշ» օփերան:

Երգահան Արմէն Տիգրանեան աշակերտած է Մակար Եկմալեանի եւ Քրիստափոր Կարա – Մուրզայի, ընկերակցած է Կոմիտասի եւ Սպենդիարեանի, որոնք մեծ դեր խաղացած են անոր երաժշտական ըմբռնումները եւ ճաշակը կազմելու գործին մէջ: Միւս կողմէ Արմէն Տիգրանեան ծնած եւ մեծցած է մեր հռչակաւոր զուսաններու եւ աշուղներու մայրաքաղաք Գիւմրիի մէջ, երիտասարդ հասակէն լսած ու երգած է անոնց երգերը, մօտէն ծանօթացած ժողովրդական հիասքանչ երգերուն, որոնք փաստօրէն երգահանին երաժշտական առաջին դասերը եղած են:

Ցետագային տեղափոխուած է Թիֆլիս, յաճախելու համար տեղւոյն երաժշտանոցը, ուր իր առջեւ կը բացուի երաժշտութեան չքնաղ աշխարհը. արդարեւ մէկ կողմէ ուսանողներու համանուագախումբին ձեռնարկները, Պետերբուրդէն ժամանած լաւագոյն երգիչ-երգչուհիներուն համերգները, միւս կողմէ՝ Անդրկովկասի միակ օփերայի բեմին վրայ տրուող ներկայացումները, որոնց ընթացքին հրապարակ կուգային նաեւ իտալացի ականաւոր երգիչներ, ձեւաւորեցին երիտասարդ երգահանին երաժշտական ուղղութիւնը: Արմէն Տիգրանեան գրեթէ ոչ մէկ ներկայացումէ կը բացակայի, կլանուած կը լսէ Զայքովսքիի, Վերտիի, Կունոյի, Պիզէի, Ռոսսինիի եւ այլոց սքանչելի օփերաները ու կը մտածէ թէ պիտի դա՞յ այն օրը, երբ ինքն ալ, իր կարգին, պիտի կարողանայ օփերա մը յօրինել: Այդ օրէն ասդին օփերայի մը վրայ աշխատելու ծրագիրը կը դառնայ երիտասարդ երաժշտագէտին միակ բաղձանքը:

Բախտորոշ առիթով մը 1908ին Տիգրանեան կը ծաօթանայ Յովհաննէս Թումանեանի սքանչելի քերթուածին՝ «Անուշ»:

Վարակուած Թումանեանի հաղորդական վիպապաշտ շունչէն, ժողովրդական խօսքէն, Արմէն Տիգրանեան անմիջապէս, յանպատրաստից կը յօրինէ շատ ծանօթ «Համբարձում եայլան»:

«Անուշ» օփերային վրայ աշխատած է մօտաւորապէս չորս տարի եւ վերջացնելով 1912ին, յանձնած է ժողովուրդի դատաստանին: Առաջին ներկայացումին մասնակցած է Թիֆլիսի Ներսիսեան ճեմարանի սան՝ Շարա Տալեան:

«Անուշ»ի առաջին բեմադրութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ շատ չանցած ներկայացուեցաւ Անդրկովկասի բոլոր կեդրոններուն մէջ անխտիր:

Անցան տարիներ... 1935 Մարտ 27ին, երբ հայկական առաջին եւ միակ օփերայի թատրոնը կը բոլորէր իր երկրորդ տարին, փրոֆէսիոնէլ ձեւով առաջին անգամն ըլլալով կը ներկայացուէր «Անուշ»ը:

Մինչ այդ հեղինակը վերամշակած էր իր օփերան: Երեւանի առաջին բեմադրութեան մասնակցեցան Հայկանուշ Դանիէլեան եւ Շարա Տալեան:

Յովհաննէս Թումանեանի նման, Արմէն Տիգրանեանն ալ անտարբեր չէր բնութեան հանդէպ, աւելին՝ բնութիւնը եւ բնութեան երեւոյթները կ'օգնեն անոր երեւան բերելու հերոսներուն ներաշխարհը, ապրումները: Անոր հերոսները յաճախ կը դիմեն բնութեան եւ կը պատմեն իրենց զգացումները, մտորումները, կարօտն ու թախիծը: Ուռենիին նուիրած իր երգէն զատ, ի՞նչ ձեւով Անուշ կրնար իր կարօտը աւելի լաւ արտայայտել:

Առանձին սիրով կերտած է Անուշին դերերգը, որքան վիպապաշտ ջերմութիւն, անկեղծութիւն եւ հաղորդականութիւն կայ Անուշի յուզաթաթաւ երգերուն մէջ, որքան անմեղութիւն եւ անոր հետ միասին լուռ բողոք, ըմբոստացում քարացած բարքերու դէմ՝ յանուն սիրոյ, կեանքի եւ երջանկութեան: Սկիզբը, Անուշ անմեղ էակ մըն է, տարուած ինքնամոռաց սիրով, ապա կեանքին դառնութիւնը ըմպած՝ զժբախտ, կեանքին սովորութիւններէն խելակորոյս կին մը, որուն ուսերուն դրուած է իրականութեան անտանելի ծանր բեռը:

Արտայայտիչ եւ տպաւորիչ է Մօսիի դերերգը, քարացած բարքերու պաշտպանը եւ այդ նուիրագործուած բարքերուն առաջին զոհը, որ իր ետեւէն դէպի անդունդ կ'առաջնորդէ իր հարազատ քոյրը՝ Անուշ եւ իր կարիճ ընկերը՝ Սարօ: Երգահանը Մօսին կը ներկայացնէ մռայլ, ձայնի չոր ելեւէջներով, խտացած զոյներով, որոնք լսելի են արդէն օփերայի նախաբանէն: Այդ հնչիւնները նուիրագործուած բարքերուն, սովորութիւններուն եւ նախապաշարումներուն մարմնացումն են:

Արմէն Տիգրանեան մէկ կողմէն կերտած է ժողովուրդին դիմագիծը, վարպետօրէն ցոյց տուած է անոր վարքն ու բարքը, կեանքն ու կենցաղը, իր հերոսները ներկայացնելով իբրեւ նահապետական տիպարներ, միւս կողմէն կրցած է բարձր մակարդակի մը հասցնել իր հերոսներուն ողբերգութիւնը, դարձնելով զայն համաժողովրդական ողբերգութիւն մը:

Տիգրանեան, բացի մէկ երկու պարի եղանակներէն, չէ օգտագործած ժողովրդական երգեր, բայց յենակէտ ունենալով ժողովրդական երգին ձայնի ելեւէջները, օգտուելով անոնց հիւթեղ զոյներէն, նրբերանգներէն եւ կշռոյթի բազմազանութենէն, ստեղծած է անմոռանալի երգ – քերթուած մը, որ մեր ժողովուրդը հաճոյքով իւրացուցած է, դարձուցած է իր սրտին, իր յոյզերուն երգը:

Անցած է յիսուն տարի, սակայն դեռ կը հնչէ «Անուշ»ը, կը յուզէ իր պարզութեամբ եւ անկեղծութեամբ, զգացումներու եւ իրականութեան ճիշդ արտայայտութեամբ: Ահա թէ ինչու տարիները չեն յաջողած փոշիով պատել օփերային գիւթիչ մեղեդիները, ահա թէ ինչու կը հաւատանք մենք, որ «Անուշ»ը պիտի յարատեւէ եւ դեռ սերունդներ պիտի դան՝ լսելու, յուզուելու Անուշի եւ Սարոյի անմահ սիրավէպով:

Երկու Սկովտացիներ կը զրուցեն:

— Եթէ երկու ինքնաշարժ ունենայիր, մէկը ինծի պիտի տայի՞ր, կը հարցնէ առաջինը:

— Անշուշտ, կը յարէ երկրորդը:

— Եթէ երկու տուն ունենայի՞ր:

— Սիրո՛վ:

— Եթէ երկու նաւ ունենայի՞ր:

— Բնականաբար:

— Իսկ եթէ երկու շապիկ ունենայի՞ր:

— Ո՛չ:

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէ առաջինը զարմացած:

— Որովհետեւ, երկու շապիկ ունիմ, կը պատասխանէ երկրորդը:

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՄ ՀԻՆ, ՊԱՅԾԱՌ ԵՐԳ

Դու էլ, իմ հին, պայծառ երգ
Ինձ հետ ծերացար,
Ինձ հետ անցար բիւր եզերք
Ու խոհուն դարձար:
Խնդուն էիր դու մի օր,
Ջինջ ու հուր հրան,
Ինչպէս բարձր ու հեռաւոր
Աղբիւրը լերան:
Բայց տողերիդ պահ տուած
Շշուկը վարդի՝
Մի օր սրտիս հետ երդուած,
Գնացիր մարտի:
Գնդակի տակ խլացար,
Եղար մահուան մօտ,
Դրանից է, որ դարձար
Տխուր ու ցասկոտ:
Անցար գիւղեր հրակէզ,
Հուր ու ծուխ անցար,
Չվառեցիր, բայց այդպէս
Ծխահամ դարձար:
Ու թէպէտ խօսքդ հիմա
Չհամարուի նոր,
Դու կաս, որպէս ինձ համար
Մի թանկ վիրաւոր:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

×

ՄԻԱՆԳԱՄԻՑ

Ասում են, թէ միանգամից կեանքում
ոչինչ չի կատարւում,
Միանգամից ո՛չ մի կօշիկ, եւ ո՛չ մի շոր
չի պատուում,
Միանգամից տուն չի շինւում ու չի
քանդւում միանգամից,
Միանգամից ձիւն չի գալիս, եւ չի փչում
անգամ քամին:

Միրգ չի հասնում միանգամից, էլ ուր
մնաց խելօքանան,
Զոյգ չեն կազմում միանգամից, էլ ուր
մնաց՝ երեքանան,
Միանգամից չեն կշտանում ու չեն զգում
ջրի կարիք,
Ոչ այսօրն է անցեալ դառնում,
Ոչ էլ վաղն է դառնում գալիք:

Այս ամէնը ճիշդ է, հարկաւ,
Հէնց այնպէս է, ինչպէս որ կայ:
Սակայն, եթէ իմ կեանքի մէջ գէթ
հարցնէին ինձ մի անգամ,
Թէ ես ի՞նչ եմ գերադասում,
Ի՞նչ եմ ուզում
Ու երազում,
Ես կ'ասէի.
«Ինչ լինում է՝ թող որ լինի...
միանգամից»:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

այդ «լոյսը», կը դանէ օթեւան մը, անոր տէրն ու տիրուհին, կը խօսեցնէ տէրը որ կը յիշէ 1944ի այդ դիշերը երբ օդանաւը կը դառնար, կը դառնար իրենց գլխուն վերեւ ու կուտայ նաեւ անունները անոնց որոնք հոդ էին այդ դիշեր: Ու Քոսթիօ Փանկրինի կը սկսի ապրիլ անոնց իւրաքանչիւրին կեանքը.— Բժիշկ մը ու իր աղջիկը որ վայելքներ կը փնտռէ, երիտասարդ ազայ մը որ կ'երազէ հարուստ աղջկան մը հետ ամուսնանալ, կին մը ու իր ամուսինը որ ամբաստանուած է իբրեւ մարդասպան: Քոսթիօ կ'ուզէ բարիք ընել այս բոլորին, զանազան ձեւերով եւ մարդիկը չեն դիտեր թէ ո՞վ է այս մարդը, ի՞նչ կ'ուզէ իրենցմէ: Վերջապէս, վերջապէ՛ս, վերջին 25 էջերը, ինչպէս կ'ըսէ նաեւ Նուվէլ – Լիթէռէռի քրոնիկագիրը, կը բացատրեն ամէն ինչ: Այդ վերջին էջերուն մէջ կայ ամէն ինչ, կը յայտնուի զրագէտը, կը պարզուի միջավայր մը եւ բոլորը ցոյց կուտան իրենց հոգին: Եւ բոլորս դիտենք թէ մարդուն հոգին երբ մերկ է, գեղեցիկ չէ:

Քոսթիօ Փանկրինի կը պատմէ այս մարդոց թէ ինք ո՛վ է: Այն մարդն է որու շնորհիւ կ'ապրին, իրեն կը պարտին իրենց կեանքը: Բայց մարդ արարածը՝ ի ծնէ, երախտապարտ չէ: Ու կ'ուզեն վրէժ (եկա՛ւ վրէժը...) լուծել: Կ'ուզեն բապաննել, որովհետեւ մէկը այդ դիշերուան վախէն անկարող մնացած է, միւսը զժգոհ է որ կ'ապրի եւ այսպէս ոչ մէկը շնորհակալ է մարդուն որու կը պարտին իրենց կեանքը: Զինքը կը բանտարկեն սենեակ մը, կրակի կուտան օթեւանը, կը փախին, բայց ինք ալ կը յաջողի փախիլ ու դիրքը կը վերջանայ:

Այս վերջը որ շատ ուշ կը հասնի, կը փրկէ վէպը: Ընթերցողը կը մոռնայ աւելորդ մանրամասնութիւնները, կը մոռնայ իտալերէն նկատուած նախադասութիւնները, որոնք իտալերէն չեն, կը մոռնայ թէ յոգնած է մինչեւ հոգ հասնիլը, որովհետեւ ի վերջոյ կը հանդիպի զրագէտին, կը գտնէ զրագէտը որ է՝ Վահէ Քաչա: Եւ այս կը բաւէ իբրեւ մեծագոյն գնահատանք:

ԱՐՓԻԿ ԱԼԷՄՇԱՀ

1) Vahé Katcha, Plon 1962.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ու քահ քահ մը փրցուց:

— Ուրեմն, յարեց Շէֆիք, անգլիական եւ Ֆրանսական դեսպանատուները դիմած ըլլալու է պատրիարքը:

— Այդպէս ըլլալու է, ընդմիջեց Հիւնքեարը, այդ երկուքը շատ երես տուած են իրեն, ինչպէս որ իմացած եմ:

— Դիւրին է ստուգել, Վեհափառ տէր, գաղտնիքը մինչեւ վաղը կը պարզուի, անպատճառ պիտի հասկնամ պատրիարքի դիմումին շարժառիթը, նոյնպէս առարկան:

— Հասկցէք թէ, ընդմիջեց դարձեալ Ապտիւլ Համիտ, ինչ պատասխան ստացեր է դեսպաններէն:

— Վեհափառ տէր, շարունակեց Ոստիկանութեան նախարարը, ինչպէս ըսի, պիտի աշխատիմ ձեռք ձգել դեսպաններուն պատասխանին պատճէնը. յետոյ, պիտի ջանամ հասկնալ, պատրիարքին դիմումը բերանացի՞ է թէ գրաւոր. եթէ գրաւոր է, ասոր ալ պատճէնը ձեռք պիտի անցընեմ. վերջապէս, բոլոր այս տեղեկութիւնները կը յուսամ, վաղուան ժուռնալին հետ, մատուցանել յոտս ձերդ Օգոստափառ Տէրութեան:

— Ապրիք, ապրիք, Շէֆիք փաշա, կրկնեց Հիւնքեարը, Բարերարի ու Պաշտպանի շեշտ մը դնելով իր ձայնին մէջ, դուք այս գործը գլուխ հանեցէք, պիտի տեսնէք յետոյ, ինչեր, ինչեր պիտի ընեմ ձեզի...

— Անարժան եմ ձեր վեհափառութեան լիառատ շնորհներուն, յարեց կեղծաւոր Սուրիացին, մէջքը կոտրելով ու ծռելով մինչեւ գետին.

— Գացէք, հիմա, գացէք, հրամայեց Հիւնքեարը ժպտելով, վաղուան ժուռնալը մի մոռնաք:

Ոստիկանութեան նախարարը, զոհ ու զուարթ, ետ ետ քաշուելով, դուրս ելաւ կայսերական դահլիճէն, սենեկապետ Արիֆ պէյին հետ վար իջաւ, եւ, առանց հանդիպելու կայսերական քարտուղարութեան դիւանին, կառքը նետուեցաւ ու մեկնեցաւ Երլտըզի շրջափակոն:

Նոյն օրը, Ոստիկանութեան Դուռը, իր առանձնասենեակին մէջ, Շէֆիք փաշան անձամբ պիտի վարէր վերջերը ձերբակալուած երեք անծանօթ երիտասարդներուն հարցաքննութիւնները:

Ե.

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Սոֆիա գումարուած Գ. Ընդհանուր Ժողովի նիստերը վերջացած էին արդէն, եւ նոյն տարին, գարնան սկիզբները, պատգամաւորները խմբովին մեկնած էին Պուլկարիոյ մայրաքաղաքէն եւ վերադարձած՝ իրենց տեղերը:

Նոր եռուզեռ մը, եռանդ մը, տարօրինակ գործունէութեան տենդ մը կը տեսնուէր ամէն տեղ:

Դաշնակցականները դարձեալ գործի վրայ են, դարձեալ ասպարէզ իջան եւ այս անգամ, վճռական հարուած մը պի պիտի տան համիտական բռնապետութեան, այս էր հանրային կարծիքը, եւ այս փսփսուքը շրջան կ'ընէր բերնէ բերան:

Ամբոխը, հրաշքներով սնած, երեւակայութեան թեւերուն վրայ, առասպելներ կը ստեղծէր, իրերը կը խոշորցնէր, եւ այսպէս, կը մեծնար Դաշնակցութիւնը, կը բարձրանար, եւ կը տիրապետէր բոլոր հոգիներուն, որոնք ազատութեան ծարաւովը կը տանջուէին:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփանոս նախավկայի տօնին առթիւ, վարչութիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ թեմին բազմամեայ եւ արդիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մասնաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայրենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հանգուցեալ պատուական Առաջնորդին, իբրեւ երախտագիտական գոյզն պարտականութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, իրենց ողբացեալ կիսասարկաւագին Դաւիթ Դաւիթեանի մահուան առթիւ:

Կիրակոս, Յարութիւն եւ Մկրտիչ Կիրակոսեան 20ական Ն. Ֆ., Յարութիւն Գարաօղլանեան, Այրի Տիկին Մարի Փանոսեան, Դաւիթեան եղբարք (Ատամնաբոյժ) եւ Գափլանեան եղբարք 20ական, Այրի Տիկին Երեցուհի Թէրզեան, Յարութիւն Էարապետեան, Նշան Կիրիտլեան, Գուրգէն Ստեփանեան, Առաքել Աւետիսեան, Յարութիւն Նէվշիհիրեան, Արմենակ Կիրակոսեան, Կարպիս Կտաւճեան, Արմենիա երգչախումբ եւ Գալուստ Վարպետեան 10ական, Աբրահամ Մանկասարեան եւ Երուանդ Օհանեան հինգական, թաղիս եկեղեցւոյն համար:

Յովհաննէս, Յակոբ եւ Արմենակ Կիրակոսեան (եղբարք) 50 Ն. Ֆ., Տէր Մինասեան եղբարք 20, Մինասեան ընտանիք, Տիգրան Մուշեղեան, Պառ Թապա, Ստեփան Պօղոսեան, Սահակ Աւետեան, Շապուհ Համբարձումեան, Մանուկ Զիլեան, Կարպիս Օհանեան 10ական, եւ Գէորգ Օհանեան 5 կը նուիրեն թաղիս դպրոցին: Թաղականութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընտանիքի անդամներուն եւ պարագաներուն:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կազմակերպած բարենը-պատակ վաճառքի վիճակահանութեան շահող թիւերը.— 67 ոսկի մատանի մը. 11 տուփ մը ձկնկիթ, 28 երկու չիշ Հայաստանի գինի, 46 նկար (Յ. Թորոսեանի), 66 մէկ չիշ Հայաստանի գօնեաք, 112 նկար (Տիկին Գոհարի), 54 նկար (Յ. Թորոսեանի):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան և Փարիզի Մ. ճիւղին.

Հինդշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, արտասանութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ 25 Դեկտեմբեր, Գշ. օր, Ս. Ստեփանոս նախավկայի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ: Ս. Հաղորդութիւն պիտի տրուի դպրոցականներու: Ծնողքներ կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փավիյօն մը կարասիներով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել.—

OBS. 46-02

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՋԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9·

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Երկուշաբթի, *Ճրագալոյց Ծննդեան: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:*

Երեքշաբթի՝ ԾՆՈՒՆԴ: *Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝*

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:*

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԱՍԻԷՕՋ ՔՐԻՍԹՈՖ-ՇԱՀՊԱԼԵԱՆ

ԻԻՂԱՆԵՐԿ, ԿՈՒԱՇ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 20էն Յունուար 7

Բացում այս Հինդշաբթի ժամը 17·30ին

HALL DE L'ANTENNE

17, Rue Venture, Marseille

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէի, Սէն Լուի սրբահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն):

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ՋԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻԻՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ: Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10·

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ՃՈԽ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻՉԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

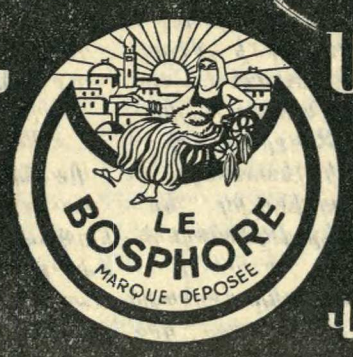

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 27 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9490 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5391

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾՆՈՒՆԴԸ

Այսօր, քսաներորդ դարուն, քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր կրօնքներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ քրիստոնէութիւնը :

Յիսուսի ծնունդը նոր դարագլուխ մը կը բանար համաշխարհային պատմութեան մէջ :

Անցեալի դէպքերու յիշատակութեան մեկնակէտը Յիսուսի ծննդեան թուականն է բոլոր ազգերու համար (Նախ քան զՔրիստոս կամ յետ Քրիստոսի, կրճատեալ Ն. Ք. եւ Յ. Ք.) : Անհաւատ համայնավարներն են միայն, որ չյիշելու համար Քրիստոսի անունը, կը գործածեն մեր թուականէն առաջ կամ վերջ բացատրութիւնը :

Բեթղեհէմի անշուք մէկ մսուրին մէջ, — պատսպարան ընտանի կենդանիներու, գիշերանց, խորհրդաւոր պայմաններուն մէջ, անարատ յղութեամբ կը ծնէր մանուկ Յիսուսը, որ պիտի յեղաշրջէր աշխարհը :

Քրիստոնէութիւնը իր բարձր ու վսեմ գաղափարականով պիտի հրապուրէր բոլոր ազնիւ հոգիները :

Միլիոնաւորներ պիտի նահատակուէին յանուն այդ գաղափարականին, առաջին դարերէն սկսեալ : Ամէնէն ծանր տուրքը պիտի վճարէր հայ ազգը :

Յիսուս իր խոնարհ ապրելակերպով, տկարին, աղքատին, հիւանդին օգնելու իր պատրաստակամութեամբ օրինակ կը հանդիսանար իր ժամանակի եսասէր մարդոց, որոնց համար նիւթը միայն արժէք կը ներկայացնէր :

Դժուար էր դարձի բերել իր հայրենակիցները, որոնք Մովսէսի օրերէն սկըսեալ ոսկի հորթը կը պաշտէին :

Յիսուս հաւատք, յոյս եւ սէր կը քարոզէր : Հաւատքի ուժով հրաշքներ կը կատարէր, բուժելով հիւանդներն ու անդամալոյծները, նոյնիսկ ողջնցնելով աղքատ Ղազարոսը, որ չորս օրէ ի վեր մեռած էր : Յոյս կը ներշնչէր յուսակտուր, վհատեալ մարդոց : «Սիրեցէ՛ք զմիմեանս» կը պատգամէր, եղբայրական, ընկերական սէրը ամէն բանէ վեր դասելով :

Բայց եւ անխնայ կը դատափետէր մաքսաւորներն ու փարիսեցիները, վաշխառուներն ու շահագործողները : Խարազանի հարուածներով տաճարէն դուրս կը վռնտէր փերեզակներն ու խաբեբաները :

« Վա՛յ ձեզ դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց » :

Իր նշանաւոր «Լերան քարոզ»ով երանի՛ կուտար աղքատներուն եւ արքայութիւն կը խոստանար անոնց : Իսկ վա՛յ կը կարդար մեծատուներուն :

« Սիրեցէ՛ք զթշնամիս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց» կը քարոզէր, նոր վարդապետութեան մը հիմը դնելով :

Ծննդեան տօնը հանգրուան մըն է տարուան մէջ՝ պանծացնելու համար խաղաղութիւնը :

« Փա՛ռք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» կ՝երգէ քրիստոնէական եկեղեցին :

Խաղաղութեան պատգամներ ուղղեցին Ծնունդի առթիւ աշխարհի մեծերը, կրօնական թէ աշխարհական, ամէնէն առաջ Պապը, հետեւելով դարաւոր աւանդութեան :

Խաղաղութեան ծարաւի է մարդկութիւնը, որ կը խորշի պատերազմներէ :

Խաղաղութեան պատգամները անուշ կը հնչեն մանաւանդ ներկայ անստոյգ օրերուն՝ երբ հակամարտ ճակատները մըրցումի ելած են սպառազինուելու համար հիւլէական զէնքերով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԱՆՍՈՎՈՐ ՑՈՒՐՏ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՐԱՒԸ

83 տարիէ ի վեր, Ծնունդի գիշերը նման ցուրտ չէր եղած կը գրեն թերթերը : Արդարեւ անսպասելի ցուրտ մը յանկարծակիի բերաւ բոլորը : Փարիզի մէջ ջերմաչափը զերոյէն վար 10 եղած էր եւ մինչեւ 20ի կը հասնէր Ժիւրայի շրջանը : Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէռը կորսուած էր ձիւնին տակ եւ ամբողջ քաղաքը անշարժութեան դատապարտուած 24 ժամ : Ութ տարի է, Մարսէյլի ժողովուրդը ձիւնի երես չէր տեսած : Արդէն երբ հինգ սանթիմեթրի հասնի, բոլորը, կատակելով «մեծ հիւսիսի» մասին կը խօսին : Ճամբաները անգործածելի էին, ինչպէս նաեւ Մառինիանի օդակայանը : Զորեքշաբթի օր միայն արեւը եկած էր կրկին ու ձիւնը սկսած էր հալիլ :

Այս անսպասելի օդին, առաջին վնասուողները եղած են դէպի Փարիզ եկող ճամբորդները : Արդարեւ, Քոթ տ՝Ազիւռէն ճամբայ ելած բոլոր կառախումբերը չեն կրցած իրենց ճամբան շարունակել եւ ճամբորդները Փարիզ հասած են, 10 ժամ յապաղումով, սառած ու անօթի ու նախընտրած են անկողին մը եւ ապուր մը քան զարթօնքի պաղ գիշեր մը : Բայց Ֆրանսական երկաթուղին մրցանիշ կը կոտրէր ամէն բան կարգի դնելով 24 ժամուան ընթացքին :

Ֆրանսայէն զատ ոչ միայն Եւորպայի բոլոր երկիրները այլեւ Ամերիկա զոհ գացած են այս անսովոր ձմեռին : Ուռշինկթընի վրայ ձիւնի փոթորիկ մը մեծ վնասներ պատճառած է, բայց հակառակ տեղատարափ ձիւնը, աւելի քան երբեք՝ Սպիտակ Տան առջեւ, խաղաղասէրներու խումբ մը ցոյց մը ըրած է հիւլէական փորձերու դէմ :

Աւելի ցուրտ էր Յունաստան քան ... Մոսկուա, ուր ջերմութիւնը 0ի հաւասարէր մինչ զերոյէն վար 10ի կ՝իջնէր սպանական բազմաթիւ քաղաքներու մէջ : Կը ձիւնէր նաեւ Պելժիա եւ Գերմանիա, Ֆրանսայի մէջ շատ մը լիճեր սառած են եւ ամէն կողմ մեծ է զոհերուն թիւը ու բազմաթիւ են ամէն տեսակի արկածները :

Ցուրտէն զատ այս Ծնունդն ալ կը նըմանէր բոլոր ծնունդներուն, աղքատէն հարուստը, հաւատացեալէն անհաւատը, բոլորը կը տօնեն Քրիստոսի Ծնունդը : Նշանաւոր Մաքսիմսը ծայրէ ծայր լեցուած է հակառակ իր 25 հազարնոց ճաշին, բայց Ֆրանսացիին համար, Ծնունդը կը մնայ ընտանեկան տօն մը ուր պզտիկէն մեծ կը սպասեն՝ « Կաղանդ պապային» :

« Կաղանդ Պապան » չէր եկած սակայն Մաքմիլընի համար որ բրիտանական մամուլի խիստ քննադատութեան արժանացած է հակառակ Պաշտպանութեան նախարարին բոլոր ջանքերուն պաշտպանելու համար Պահամայի համաձայնութիւնները :

Նախարարը ուզեց նոյնիսկ համոզել թէ նման ձեւի գործակցութիւն մը Ամերիկայի հետ բրիտանական տեսակէտ է, բայց ընդդիմութիւնը կարելի չէ լռեցնել նման պատճառաբանութիւններով : Աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխին կցորդը՝ Ճորճ Պռաուն որ խստօրէն քննադատած էր Քենըտի – Մաքմիլըն համաձայնութիւնը, յայտարարած է թէ վեց – եօթը տարի առաջ փոլարիս հրթիռները կրնային իմաստ մը ունենալ Մեծն Բրիտանիոյ համար, բայց կարելի չէ այսօր որոշումներ տալ որոնք երէկ պէտք է տրուէին :

× Ծնունդի օրը, Պապը իր պատշգամէն աւանդական ուղերձէն ետք, օրհնած էր ժողովուրդը Ուռպի էթ օռպի : Յովհաննէս ԻԳ. շեշտած է թէ պատմութեան նոր ուղին Բեթղեհմէն սկսած է ամէն մէկ ժողովուրդի քաղաքակրթութեան ճառաքայթումին համար :

× Վարշաւայի աւագերէցը՝ կարդինալ Վիշինսկի յայտարարած է թէ Յովհաննէս ԻԳ. «խաղաղութեան իշխանը» կարելի է անուանել խաղաղութեան ի նը պաստ տարած ջանքերուն համար :

× Մոսկուայի մէջ, բազմաթիւ Լիթուանացի եւ պալթ ուխտաւորներ լեցուցած էին Սէն Լուի տէ Ֆրանսէի Ֆրանսական եկեղեցին լսելու համար « Կէս Գիշերուան Պատարագը » :

× Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքը՝ Աթենակորաս, զոր անսխալական Թայմզը սխալմամբ թաղած էր երկու ամիս առաջ երմ նոյն անունը կրող ուրիշ եպիսկոպոս մը կը վախճանէր, ծննդեան իր պատգամին մէջ յայտարարեց թէ Վատիկանի ժողովը աստուածային իմաստութեան արտայայտութիւնն է. «ազգերէն, լեզուներէն եւ կրօնքներէն վեր բարձրանալով իբրեւ նպատակ ունինք՝ համաշխարհային խաղաղութիւնը եւ քրիստոնէութեան միութիւնը » : Այս յայտարարութիւնը կարգ մը շրջանակներու կողմէ նկատուած է իբրեւ ապացոյցը որ Տիեզերական Պատրիարքը ներկայ պիտի ըլլայ Վատիկանի ժողովին երկրորդ նստաշրջանին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՊԱՅԻ 1113 բանտարկեալներու ազատագրման առթիւ, Քենըտի յայտարարեց թէ «այս Դեկտեմբեր 25ը քիչ մը աւելի զուարթ պիտի ըլլայ բոլոր Ամերիկացիներուն համար » :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ինը օրաթերթերը լոյս չտեսան, գրաշարներու գործադուլին պատճառաւ, որ կը շարունակուի 17 օրէ ի վեր :

ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ դէմ դաւ մը երեւան ելած է Թունուզի մէջ, բազմաթիւ կասկածելի նկատուածներ ձերբակալուած են : Թունուզցի Աշխատաւորներու Ընդհանուր Միութիւնը զեկոյց մը հրապարակած է այս առթիւ ուր «ափ մը ոճրագործներու անորակելի դաւաճանութիւնը » կը կոչէ ինչ որ պատրաստուած էր նախագահին դէմ :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ դժգոհ է : Քանի մը հազար խանդավառ հոգիներու առջեւ, անդրադարձաւ Ֆրանսական կառավարութեան « թերիներուն » եւ յայտնեց թէ Ֆրանսա չէ յանձնած խոստացած 500 թրաքթէօրները :

ԾՆՆԴԵԱՆ իր պատգամին մէջ, զոր արտասանեց Կիրակի, Պապը յայտնեց թէ խոր հասկացողութեան բացայայտ նշաններ ընկերային եւ միջազգային խաղաղութեան հորիզոն մը ցոյց կուտան : Շեշտեց եկեղեցիներու «դէպի միութիւն շարժումը» : Քանթերպըրիի կարմիր աւագերեցը՝ Տոքթ. Հիուլիթ Ճոնսըն ըսած է թէ եթէ Քրիստոս ողջ ըլլար Արեւելեան կողմն աշխարհի է որ յոյսի պատճառներ պիտի գտնէր : Քուպայի հարցին մէջ «միայն Խրուշչեւի ազնիւ հոգին է որ զմեզ փրկեց անդարմանելի աղէտէ մը», աւելցուցած է կարմիր Կանոնիկոսը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ փոխեց ՄԱԿի իր պատուիրակը : Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր այդ պաշտօնը կը վարէր Զորին որու խիստ ոճը եւ յարձակողական շեշտը մաս կը կազմեն ՄԱԿի նիստերու «պըզտիկ պատմութեան» : Խրուշչեւ, անոր տեղը Ֆետորենկօն նշանակելով կ՝ուղէ նոր ուղղութիւն մը տալ խորհրդային քաղաքականութեան : Ֆետորենկօ մինչեւ անցեալ Յուլիս Ճափոնի դեսպան էր : 50 տարեկան, այս փոխ – վարչապետը քաջ չինաբան է : 1952էն 1955 վարած է Ասիոյ վերաբերող ճիւղը : Համայնավար կուսակցութեան անդամ է 1943էն ի վեր, ճկուն քաղաքագէտ, կողմնակից է խաղաղ համակեցութեան :

ԻՏԱԼԱՅԻ լրագրողները որոնք գործադուլի դիմած էին, որոշ գոհացում ստացան : Քսան առ հարիւր յաւելում՝ ամսաթոշակներու եւ 36 ժամ շաբաթական աշխատանք միայն :

ՆԱՍՐ ճառ մը խօսած է Սուէզի 6րդ «յաղթանակին» առթիւ, Փորթ – Սայիտ որու ընթացքին շեշտած է թէ «մեր հակառակորդները պէտք է գիտնան թէ պիտի կռուինք մինչեւ վերջին մարդը պաշտպանելու համար արաբականութեան եւ ընկերվարութեան շահերը, արաբական թերակղզիին ծոցին մէջ իսկ» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պատրիարքարանին արտաքին կապերու բաժանման պետը՝ գերապայծառ Նիքոտէմ, խօսելով Տիեզերական ժողովի մասին, յայտարարած է. — « Առաջին նիստը շօշափելի որոշումներ չբերաւ : Ճառերու եւ ելոյթներու ընթացքին, այնպէս կը թուէր թէ ձախ թեւ մը մէջտեղ ելած է եւ տեսակէտներ զորս շատ շահեկան կը կարծենք : Եթէ տիեզերական ժողովը այս ուղղութեամբ որոշումներ պիտի տայ, ատիկա նպաստաւոր մթնոլորտ մը կրնայ ստեղծել յետագային՝ զարգանալիք » :

ԹՐՔԱԿԱՆ երեսփոխանական ժողովը 129ի դէմ 204 ձայնով մերժեց քննել 11 պաշտօնազրկուած սպաներու պարագան : Ինէօնիւ երեսփոխաններէն խնդրեց որ այդ հարցով չզբաղին :

ԼԻՏԵՐԱՏՈՒՐՆԱՅԱ Կազեթա խորհրդային գրական թերթը փոխեց իր խմբագրապետը :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը Թունուզ – Աֆրիք Փրէս գործակալութեան տուած իր տեսակցութեան ընթացքին շահեկան մանրամասնութիւններ տուած է իր երկրին արտաքին յարաբերութիւններուն մասին Խորհ. Միութեան եւ մահմետական աշխարհի հետ : Եթէ Մոսկուա – Թեհրան մերձեցումը զարմանք պատճառած է շատերուն, պէտք է գիտնալ թէ «Ամերիկայի բարեկամը ըլլալ չի նշանակեր անպայման աշխարհի մէկ ուրիշ երկրին թշնամին ըլլալ» շեշտած է Շահը : Ինչ կը վերաբերի մահմետական աշխարհին, արաբ Մ. հանրապետութիւնը խստօրէն քննադատուած էՇահին կողմէ, մանաւանդ անոր «տիրապետութեան ձգտող քաղաքականութիւնը» : Շահը չէ խօսած Իրաքի մասին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական երեք փորձեր ըրած է 48 ժամուան ընթացքին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը յայտնեց թէ խաղաղութեան իրաքեան խորհուրդը կոչ մը ըրած է որպէսզի հիւլէական զէնքերը արգիլուին արաբ աշխարհի մէջ :

ՔՈՆՐԱՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Ծնունդի իր ուղերձին մէջ յայտնեց թէ մտահոգ է որովհետեւ Գերմանացիները զուրկ են քաղաքացիական գիտակցութենէ : Պէտք է գիտնալ սակայն թէ ժողովուրդը կրնա՞յ եւ ի՞նչ ձեւով հակազդել պետական տագնապի մը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՔԱՆԱՏԱՅԻ փաստաբան մը քանի մը օր առաջ Քեպէքի հանրապետական կուսակցութիւնը կազմած է որու նպատակակէտն է՝ անկախ պետութեան մը ստեղծումը՝ Քեպէքի Ֆրանսական Հանրապետութիւն :

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ յայտարարեց թէ համաշխարհային ազէտի մը վտանգները պակսած են : «Պէտք չէ սակայն որ պատրանքներով օրօրուինք» շեշտած է Պրանտ :

ԴԱՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ԵՒ ԻԹԹԻՀԱՏԻ
ԱՐԴԱՐԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ա.

Լօզանի դաշնագրի 60րդ յօդուածին համաձայն, Սուրիան՝ անջատուելով Օսմանեան կայսրութենէն, ակը դարձաւ իր հողամասին վրայ գտնուող պետական կալուածներուն :

Նոյն դաշնագրին 65րդ յօդուածը կը տրամադրէր, որ օսմանեան իշխանութեան կողմէ բռնի դրաւուած ու պետական կանացած կալուածները վերադարձուին իրենց իսկական տէրերուն :

Դաշնագրէն վեց տարի եռքը Հալէպցի Շուքրի Վէքիլ անուն քրիստոնեայ սուրիացիի մը ժառանգորդները, առաջ կելով թէ պանդան կալուածները, Պապ-Քապայի մէջ՝ 1885ի առեններուն, յափրշտակուած էին Սուլթան Համիտի կողմէ, պահանջեցին որ այդ կալուածները իրենց վերադարձուին :

Սուրիոյ Պետական Կալուածներու Վարչութիւնը այդ պահանջը մերժեց եւ ժառանգորդները դատ բացին անոր դէմ՝ 1930 Դեկտեմբեր 11ին : Ներկայ առարկայ կալուածներու մէկ բաժինը փոխանցուած էր Հալէպի Ֆրանսական հիւանդանոցին. ինչ որ իրաւասու կը դարձնէր Յառն Դատարանները :

Հալէպի նախագահ Յառն Դատարանին առջեւ, վարչութիւնը փաստարանեց թէ պահանջը անընդունելի էր՝ իրը նախադրեալ (փրեսէրի) ըստ Հոդային Օրինադրքին, քանի որ աւելի քան տասը տարի անցած էր առարկուած դրաւումէն ի վեր :

Ժառանգորդները այդ փաստարկութեան պատասխանեցին թէ ըստ Մէճէլլէի 1663 յօդուածին, նախադրութեան (փրեսքրիփսիօն) ժամանակամիջոցը կը խափայուած է, երբ հակառակորդը բռնի նակալ մըն է՝ ինչ որ Սուլթան Համիտին եւ անոր յաջորդող վարչակարգին պարագան էր :

Հալէպի նախագահ Յառն Դատարանը՝ 1931 Յունիս 3ին, հրամայեց որ կալուածները պահանջողներուն վերադարձուին :

Վարչութիւնը դիմեց Սուրիոյ վերջին քննիչ Յառն Ատեանին, որ նոյնպէս Հալէպ կը գտնուէր : Ընդհանուր դատախազին փոխանորդն էր եւ գայն կը ներկայացնէր նիստերուն, ուր բացառաբար կուգար ինքը՝ անձնապէս :

Դատաւորը անկախ է : Բայց գատախազը որ կառավարութեան գործակալն է, — որու համար երբեմն «հանրային փաստաբան» կը կոչուի ան — պարտաւոր է պաշտպանել իր յանձնարարին տեսակէտը : Ուստի խնդրին վերահասու երբ Հալէպի Ֆրանսական Մարզպանին պատուիրակը՝ Աբեւելքի անցուդարձերուն քաջ ծանօթ ընդհանուր հիւպատոս Լաւասթը, որ կատարեալ աղնուախոհ մարդ էր : Համաձայնեցաւ որ վարչութեան առարկութիւնը պաշտպանելի չէր : Այդ ուղղութեամբ արտայայտուեցաւ Ատեանի նիստին : Ատեանը՝ 1933 Յուլիս 31ին հաստատեց նախագահ գատարանին որոշումը :

Վարչութիւնը այդ վճիռը չընդունեցաւ եւ դիմեց Դամասկոսի Վճռաբեկ Յառն Ատեանին, որ 1934 Փետրուար 14ին արձակեց վճիռ մը՝ համառօտիւ այսպէս վերլուծելի :

Ա.— Մէճէլլէի 1663 յօդուածին զոր ծածան «ինքնակալ» բառը ոչ միայն վերապետ մը կրնայ վերապրուիլ այլ նաեւ վարչակարգի մը :

Բ.— 1918էն մինչեւ 1924, այսինքն մինչեւ գաղթարէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը՝ պահանջողները իրաւական մտահոգութիւն պէտք չունէին բողոք յարուցանելէ, որովհետեւ Սուրիոյ բախտը չէր որոշուած : Եթէ երկիրը Թուրքիոյ ձեռքը մնար պահանջողները վրէժխնդրութեան ենթակայ կրնային ըլլալ : « Կիլիկիոյ օրինակը, կը յիշէ Վճռաբեկ Ատեանը, խոհեմութիւն ներշնչելու բնոյթ ունէր» :

Գ.— Կը մնայ 1885էն մինչեւ 1918ի շրջանը : Այս կէտին վրայ Բարձրագոյն Ատեանը կը բեկանէ Վերաքննիչ Ատեանի վճիռը՝ ըստ ձեւոյ պատճառով մը : Կը նկատէ որ Վերաքննիչ Ատեանը՝ Սուլթան Համիտը եւ Իթթիհատը ինքնակալ համարած է ներքին համոզմամբ եւ առանց փաստեր թուելու :

Ուստի, այս վերջին կէտը քննութեան եւ վճռին պակասը լրացնելու համար՝ դատը վերադարձուեցաւ Հալէպի Վերաքննիչ Յառն Ատեանին :

Փաստերը չէին պակսեր :

Յորհելով թէ նման վիճաբանութիւն մը այլուր անպատեհ արձագանգ կրնար տալ, Պատուիրակին տեղեկացուցի թէ լաւագոյն է որ վարչութիւնը չյամառի հերքել պատմական ճշմարտութիւն մը եւ տեղի տայ պահանջին :

Նախկին պատուիրակ Լաւասթը Դամասկոս փոխադրուած էր, իրը ամբողջ Սուրիոյ պատուիրակ : Ցաջորդը չէր պատկաներ Արտաքին Նախարարութեան : Տեղեկացայ քանի մը օր եռքը որ երթամ գինքը տեսնեմ :

Առաջին խօսքն եղաւ որ պէտք է դիմքը փոխեմ եւ սատարեմ վարչութեան : Ուրիչ խօսքով՝ պարտաւոր էի հաստատել թէ օսմանեան վարչակարգը «Համիտեան եւ Իթթիհատական — կը յօժարէին դատարանի առջեւ իրը յափշտակող կոչուիլ փոքրամանութեան մը պատկանող հպատակի մը կողմէն :

Դիտել տուի որ իր նախորդը բոլորս վին հակառակ կարծիքէ էր : Ականջ չտուաւ եւ պնդեց իր հրահանգին վրայ :

Եթէ դատախազը սոսկուած է կատաղի վարչական հրահանգին հետեւիլ, իրաւունք ունի, եթէ այդ հրահանգը իր համոզման կամ խղճի ձայնին չի համապատասխաներ, դրաւոր պաշտօնական պահանջը ներկայացնելէ վերջ, բերանացի պաշտպանել իր անձնական տեսակէտը : Դատախազութեան սկզմունքով « Գրիչը սարուկ է՝ խօսքը ազատ » : Պատուիրակին յայտնեցի որ Ատեանին առջեւ այդ սկզբունքին համաձայն պիտի ընթանայի : Չէի կրնար հնչակել թէ ամբողջ աշխարհի եւ մանաւանդ Թրքական աչքերուն առջեւ, պետական անձնաւորութիւններ, դեսպաններ, հիւպատոսներ, պատմաբաններ, վիճակ ստանձնողներ եւ դատ էին :

Պատուիրակը նեղսրտած ընդմիջեց .— « Քանի որ չէք հաւկնար, լսեցէ՛ք » : Նամակ մը բացաւ ու կարդաց : Գրութիւնը պաշտօնական հանդամանք չունէր : Անձնապէս իրեն ուղղուած էր Դամասկոսէն, առանց կարզպետական ճամբէն անցնելու : Գրողը ատենապետ երեսս էր Ֆրանսացի պաշտօնեայ մըն էր, որ մտահոգութիւն կը յայտնէր՝ թէ Վէքիլի ժառանգորդներու դատը նախընթաց մը պիտի ըլլար եւ դուռ բանար ուրիշ պահանջներու : Կալուածներուն քանակը պիտի պակսէր եւ վարչութեան խորհրդականի պաշտօնը՝ զոր կը վարէր իր բարեկամներէն մէկը, աւելորդ պիտի դառնար : Նամակագիրը կը յանձնարարէր որ պատուիրակին ինծի հասկցնելու որ, եթէ դիրքս չփոխեմ, Պէյրութի բարձր դործակալին մօտ ամէն կերպով պիտ կը ջանայնէն, ամբաստանելով թէ պաշտօնս չարաչար կը դործածեմ «Հայկական քաղաքականութիւն» յառաջ քշելու համար : «Հիմա հասկցաք»՝ եղրակացուց պատուիրակը :

Ոտքի ելայ եւ ըսի.— «Պարոն պատուիրակ, անցեալ օր մեզի չրջաբերական մը հաղորդեցիք որ կը հրահանգէր խնայողութիւններ ընել : Ահա, խնայողութիւն մը պիտի թելադրեմ : Արձակեցէք ամբողջ դատական կազմը եւ արդարադատութեան իշխանութիւնը յանձնեցէք ձեր դռնապանին » :

Պատուիրակը զոյնը նետեց : «Լա՛ւ, բաւ, քանի որ այդպէս է, պիտի խնդրեմ ընդհանուր դատախազէն որ ինքն ան ձամբ դրադի այս խնդրով » :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՒՈՒՏ ՓԱՇԱ
ԵՒ ԻՐ ԿՏԱԿԸ

(ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԱՀԱՅ ՍՐՏԱԳՐԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

1861ին Հայ Կաթողիկէ Եբեւելեանները Տաւուտ Կարապետ Արքիճ փաշա, հարուստ ամուրի մը, նոր ընտրուած էր կուսակալ Լիբանանի : Իր պաշտօնավայրը ուղեւորուելէ առաջ՝ կ'այցելէ Բանկալթիի Ս. Յակոբայ Անկեղեանոցը եւ փափաք կը յայտնէ որդեգրելու փոքրիկ աղջիկ մը, որ ըլլայ որբ, տգեղ եւ խեղանդամ. բոնատիրուհին դատապարտուած, լքուած աբաքած մը : Այդպիսի դժբախտներ գրեթէ ամէնէն դիւրին գործն էր որբանոցներուն մէջ : Փոքրիկ աղջիկը կը յանձնուի այդ մեծ մարդուն — սրտով ու հոգւով ալ մեծ — որ Լիբանանի լեռներուն մէջ, իր ձեռքին տակ, կը մեծցնէ, կը կրթէ, կը դաստիարակէ : Եւ օր մըն ալ, երբ ինքը կը քաշուի պաշտօնէն ու որբուհին կ'ըլլայ չափահաս, բարի ձեռնունդ կը տրամադրէ Լոնդրայի պանքային կը յանձնէ քանի հարիւր անգլ. ոսկի, պայմանաւ որ իր մահէն վերջ՝ այդ գումարին տոկոսն յանձնուի որդեգիրը աղջկան, մինչեւ որ ամուսնանայ. եթէ զաւակ մը ունենայ՝ անոր չափահասութեան թուականէն՝ մայրը պիտի կարենայ տէր ըլլալ այդ գումարին, իսկ եթէ անժառանգ մնայ կամ ամուրի՝ անոր մահէն վերջ՝ կապակցեալ գումարին տէր պիտի ըլլայ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ Ս. Յակոբայ Անկեղեանոցը : Իր կտակին մէջ ամէն ինչ մանրամասն ու որոշ կերպով նախատեսուած էր, օրինական վաւերացումով :

1893ին Տաւուտ փաշա չատոնց (1873ին) մեռած էր, իսկ իր որդեգիրը աւելի քան երեսուն տարեկան՝ կ'ապրէր կուսանաց վանքի մը մէջ, Փարիզ : Իր յաժար կամքով մտած էր հոն, որպէսզի մը մթին չրջափակին մէջ սկսուած իր կեանքը՝ ուղեղով վերջացնել մենաստանի մը մէջ : Այնքան համեստ ու խնայողաբար կ'ապրէր որ իր ստացած տոկոսէն ալ քանի մը հազար ոսկի գոյացուցած էր, զոր հետզհետէ կը բարդէր մայր գումարին վրայ, որպէսզի ինքն ալ իր նուիրատուութեան բաժինն ունենար այն հաստատութեան, ուսկից գտած էր իր երջանկութիւնը :

Իսթանպուլահայ Կաթողիկէ Տիկին մը, որ Փարիզ այցելած էր 1893ին՝ մի-ջոց կը գտնէ երթալ տեսնելու Ս. Յակոբայ նախկին սանուհին՝ կուսանաց վանքին մէջ : Աղջիկը ինքնաբերաբար ու սիրայօժար ընդդրկած էր Աստուծոյ նուիրուած այդ խաղաղիկ կեանքը, զոր արտաքին կեանքէն պերճագոյն կը համարէր :

Սիրելի Տոքթէօր,

Ատենին ընդունած ենք ձեր 17 Մայիս 1955 նամակը ուր ցաւով կարդացինք թէ կը մեղադրուիք առանց ձեր ժողովին համաձայնութեան կեդր. Յանձնաժողովին առաջարկները «յետս կոչած» ըլլալնուդ համար :

Կատարուած մեկնութիւնները կը զանենք բոլորովին անտեղի, որովհետեւ իրականութեան մէջ Ընդհ. Ժողովը ընդունած էր թէ

Ա) Նոր Ամերիկեան Ընկերութիւնը նոյնութեամբ պիտի պահէր Զուիցերական Ընկերութեան Հիմնական Կանոնադիրը .

Բ) Զուիցերական Ընկերութիւնը պիտի չլուծուէր, եւ Եվրոպայի չրջանակները պիտի չարունակէին կապուած մնալ անոր, վարչական յաւելեալ իրաւասութեամբ :

Գ) Ընդհ. Ժողովի առնապրութեան մէջ այս կէտերուն հակասող որեւէ արտայայտութիւն չկայ, եւ հետեւաբար հարկ չենք տեսներ որեւէ ճշդում կատարել Յուլարարի մէջ, նոր թիւրիմացութեանց առիթ չտալու համար :

Կը յուսանք թէ այսքանը բաւարար պիտի համարէք իբր լուսաբանութիւն կատարուած սխալ մեկնութիւններուն :

Սիրալիր բարեւներով, Զերդ անկեղծօրէն

Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Ընդհ. Տնօրէն

(6 Շար.)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՏՈՔԹ. ՊԻՒՅԻՒՔԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒՄԸ ԵՒ Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

1955 Փետրուար 19ի Ընդհ. Ժողովին առնապրութիւնը հրատարակուեցաւ « Յուշարար – Միութիւն »ի Ապրիլի թիւին մէջ :

Այս ժողովին մօտ Եւրոպայի կեդր. Յանձնաժողովին պատուիրակը՝ Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան, յիշեալ առնապրութեան մէջ խեղաթիւրումներ տեսած ըլլալով, ի մէջ այլոց իր ըրած յայտարարութիւններուն մէջ, ընդհ. տնօրէն Գ. Կիրակոսեանի դրկեց 27 Մայիս թուա կիր եւ 64655 թուով հետեւեալ նամակը.

Փարիզ, 17 Մայիս 1955
Մեծայարգ Տիար Գ. Կիրակոսեան
Ընդհ. Տնօրէն Հ. Բ. Ը. Միութեան
Նիւ Եորք

Սիրելի Տիար Կիրակոսեան ,

Մեր Միութեան վերջին Ընդհանուր Ժողովին մասին Յուշարար – Միութիւնի մէջ հրատարակուած պաշտօնական տեղեկագրութեան այն մասը որ իմ յայտարարութիւններուս կը վերաբերի , մեր անդամներու չրջանակին մէջ սխալ եւ անհարժ մեկնութիւններու տեղի տուած է :

Մանաւանդ կը մեղադրուիմ մեր կեդր. Յանձնաժողովէն բխած բոլոր առաջարկները «յետս կոչած» ըլլալուս համար, ինչպէս ենթադրել կուտայ պաշտօնական յայտարարութիւնը, առանց առ այդ եւ կանխաս ստացած ըլլալու մեր ժողովին համաձայնութիւնը : Իրականին մէջ, սակայն եւ ինչպէս քալ պիտէք , մեր սիրելի նախագահին հետ, Ընդհ. Ժողովէն առաջ պլուխ պլուխ երկար տեսակցութիւն մը ունեցայ , որուն ընթացքին, եւ յետ փոխադարձ սրտաբաց լուսաբանութիւններու, հաւաստիքներ ստացայ թէ –

Ա.— Միութեան կազմական Կանոնադիրը փոփոխութիւն պիտի չկրէր , առանց կանխաս ստանալու բոլոր չրջանակներու խորհուրդը, եւ առանց անոնց նեղու Ընդհ. Ժողովի րուէն :

Բ.— Նոր Ամերիկեան ընկերութիւնը նոյնութեամբ պիտի ընդունէր Զուիցերական ընկերութեան հիմնական կանոնադիրը :

Գ.— Զուիցերական ընկերութիւնը պիտի չլուծուէր, եւ եվրոպական ու եւրոպացի չրջանակները պիտի չարունակէին կապուած մնալ անոր, վարչական յաւելեալ իրաւասութեամբ :

Այս երեք կէտերու վրայ թէ մասնակի տեսակցութեանց ընթացքին եւ թէ յատնէի ժողովոյ գոյացած փոխադարձ համաձայնութիւններով անհրաժեշտ հաւաստիքները ստանալէ վերջ , հարկ համարեցի ետ առնել միայն մեր յուշագրին վերջաբանով եղած առաջարկը , որ « տակաւին ամէն վերջնական որոշում օրակարգի չորրորդ հարցի վերաբերմամբ», ամէն կողմէ ստացուած քուէներու մեծամասնութեամբ, ինչպէս նաեւ բոլոր ժողովականներու միաձայնութեամբը յայտնուած ընդդիմութեանց առջեւ :

Պաշտօնական յայտարարութեան մէջ գործածուած «յետս կոչում» բառերն են, որ յանկրաւէ վերաղրուելով մեր բոլոր առաջարկներուն, թողուցած է աննպաստ տպաւորութիւն :

Ուրախ պիտի ըլլայի եւ չնորհակալ , եթէ հաճէիք Յուշարարի մէջ ճշդումով մը գրուել այս անախորժ թիւրիմացութիւնը :

Զերդ , սիրալիր յարգանքով
ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՒՅԻՒՔԵԱՆ

Այս նամակին ի պատասխան , Պ. Գ. Կիրակոսեանէ ստացուեցաւ հետեւեալ նամակը :

Նիւ Եորք, 16 Յուլիս 1955
Մեծայարգ Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան
Փոխ–Ատենապետ Հ.Բ.Ը. Միութեան
Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի
Փարիզ

ՀԱՅՈՑ ՀՎՀՀՈՒ ՆԱԽ ՀՈՒՆՎԱՐ 2ՏՈՒՆ

ՎՁՏՏՆՁԳ ՊՕՏԱՆԻ

Պուկիտիս իր խոսքում ցույց տվեց, որ ինքնավարության հարցը ներկայումս ոչ միայն Հունաստանի, այլև ամբողջ Բալկանների համար ունի մեծ նշանակություն։ Ինչպես հայտնի է, Հունաստանի Կրետե կղզին ունի ինքնավարություն, որը տրված է 1913 թ. Լոնդոնի կոնֆերանսի որոշմամբ։ Կրետեի ինքնավարությունը ոչնչացնելու համար Վենիզելոսը ուզում է Կրետեի ներկայացուցիչներին հրավիրել Աթենք, որպեսզի նրանք հրաժարվեն ինքնավարությունից։ Կրետեի ներկայացուցիչները, սակայն, հրաժարվում են կատարել Վենիզելոսի պահանջը։ Նրանք ասում են, որ Կրետեի ինքնավարությունը տրված է ոչ թե Հունաստանի հետ միանալու համար, այլ որպես անկախ պետության։ Կրետեի ներկայացուցիչները հայտարարում են, որ Կրետեն ոչ մի դեպքում չի միանա Հունաստանին։

Ինչ վերաբերում է Կրետեի ինքնավարության վերացման հարցին, ապա Վենիզելոսը ուզում է այդ հարցը լուծել ուժի միջոցով։ Նա ուզում է ուղարկել Կրետե հունական զորքեր, որպեսզի ստիպի կղզու ներկայացուցիչներին հրաժարվել ինքնավարությունից։ Սակայն Կրետեի ներկայացուցիչները հայտարարում են, որ նրանք ոչ մի դեպքում չեն հրաժարվի ինքնավարությունից։ Նրանք ասում են, որ եթե Վենիզելոսը ուղարկի զորքեր, ապա նրանք կդիմադրեն։

Պուկիտիսի խոսքերից հետո Վենիզելոսը հայտարարեց, որ ինքը ոչ մի կերպ չի կարող համաձայնել Կրետեի ինքնավարության հետ։ Նա ասաց, որ Կրետեն պետք է միանա Հունաստանին։ Վենիզելոսը հայտարարեց, որ Կրետեի ինքնավարությունը ոչնչացնելու համար նա ուղարկելու է Կրետե հունական զորքեր։

Վենիզելոսի այս հայտարարությունը ցույց է տալիս, որ Հունաստանի ներքին կյանքում տիրում է լուրջ անհանգստություն։ Վենիզելոսը ուզում է ուժի միջոցով ոչնչացնել Կրետեի ինքնավարությունը, որպեսզի ամրապնդի իր դիրքերը։

ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿՐԵՏԵԻ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

1919թ. մայիսի 15-ին հույն զորքերը գրավեցին Զմյուռնիան։ Հունաստանի վարչապետ Վենիզելոսը հայտարարեց, որ Զմյուռնիան գրավվում է Հունաստանի կողմից ընդամենը 5 տարի ժամանակով։ Հետո Զմյուռնիան պետք է վերադարձվի Թուրքիային։ Սակայն Վենիզելոսը հայտարարեց, որ Թրակիան և Կրետեն միացվելու են Հունաստանին։

Վենիզելոսի այս հայտարարությունը ցույց է տալիս, որ նա ձգտում է Հունաստանի տարածքը մեծացնել։ Նա ուզում է Հունաստանին միացնել Թրակիան և Կրետեն։

Վենիզելոսի

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յովհաննէս Վարդանեան այս տարի եւս մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Վարդգէս Վարդանեանի (Մարսէյլ)։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանուտ մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները։

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ըն-թացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հա-շիւը։

Անգամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժա-նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա-նոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը։

Կը յիշեցնենք թէ համաչխարհային բո-վանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւն-ները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Փափազեանի, ընկ. Տիգրան Փափազեանի (Լիոն), Պ. Սահ-փան Փափազեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ՍԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահ-ուան առթիւ։

ՆՈՒԻԷՐ

ՄԱԼԱՔՈՓԻՆ Այրի Տիկին Ազատի Պա-րոնվարդեան եւ աղջիկը Մարի Պարոն-վարդեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր Գրի-գոր Պարոնվարդեանի եւ հօրեղբօր Նշան Պաղտատլեանի յիշատակին կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վար-ժարանին, 10 Ն. Ֆ. ալ Յառաջի բար-դաւճման։ (Տառնալ Յառաջէն)։

ՀՐԱԻԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Մեսրոպ-նոս նախավկայի տօնին առթիւ, վար-չութիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ թեմին բազմամեայ եւ ար-դիւնաչատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆի։ Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ։

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մաս-նաւորաբար Բիւթանիոյ թեմի մեր հայ-րենակիցներէն, որ եկեղեցին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հան-գուցեալ պատուական Առաջնորդին, իր-բեւ երախտաւիտական դոյզն պարտա-կանութիւն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, փա-րիզի չրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը։

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, Ցրդ Թաղամասի քա-ղաքապետարանին մէջ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հան-դէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյ-եան ժամը հինգ Ցին, քաղաքիս թատրոնի մէջ։

Ուրախ ակնկալներ, երգ, պար, ար-տասանութիւն։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու-թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա-դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո-խանցման համար։ Ուղղակի կազմակեր-պութեանց վճարուած դումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու-թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա-տուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե-րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 *Յունուար, Երեքշաբթի, Տարեմուտ, Ամաւորի պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղ-թանք 8·30 – 12։*

5 *Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5·30։*

6 *Յունուար, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն։ Ժամերգու-թիւն 8·30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·45։ Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեց-եալներու։*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette, PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, Կալանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժա-մը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս երեքշաբթի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը։ Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քա-հանայ հայրերը։

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին։ Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժո-ղովուրդը։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԱՍԻԷՕՋ ՔՐԻՍՔՈՓ-ՇԱՀՊԱԼԵԱՆ

ԻՒՂԱՆԵՐԿ, ԿՈՒԱՇ ԵՒ ԳԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 20էն Յունուար 7

Բացում այս Հինգշաբթի ժամը 17·30ին

HALL DE L'ANTENNE

17, Rue Venture, Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իմիի կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար-ուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա-րահանդէսը Սփալանտիի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ձոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով։

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սա-մուէլ ղրատունը եւ Յառաջին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ դեղեցիկ երգերը։

1.— ԱԼԵԼՈՒԲ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հար-սանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԴԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԴ ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անմահ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգչախումբի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ դունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները։

ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

կրօնական երաժշտութիւն
20114 (եկմպեան պատարագ) 20150 կոմիտասեան պատարագ։
(Գինն 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ **Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,**
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ԶԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանե-կան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքները՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հե-ռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ ՁԱՁ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 28 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9491 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5392

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՆԴԱԲԱՐ...

Անցեալները Միացեալ Նահանգներու Հանրապետական կուսակցութեան Ազգային Կոմիտէն կը յայտարարէր թէ իրենց կողմէ ծաւալուն աշխատանք կը կատարուի Ներկայացուցչական Տան մէջ կազմելու համար Գերի Ազգերու Մասնաւոր Կոմիտէ մը:

Այդ յայտարարութիւնը ընելով, յիշեալ կուսակցութեան Ազգային Կոմիտէի նախագահը Ուիլերմ Միլլըր, կը քննադատէր Քենըտիի կառավարութիւնը ըսելով թէ ան ոչինչ ըրաւ գերի ազգերուն համար:

Ինչքան ալ ճիշդ ըլլայ այս մեղադրանքը, ճշմարիտ է նաեւ այն որ Հանրապետական կուսակցութիւնն ալ իր իշխանութեան ժամանակ նոյնպէս ոչինչ ըրաւ օտար լուծի տակ տառապող ժողովուրդներուն համար, որոնք կը շարունակեն կրել իրենց ծանր լուծը:

Ինչպէս յայտնի է Միացեալ Նահանգներու Քոնկրէսը 1959ին վաւերացուց Գերի Ազգերու Շաբաթուան որոշումը, որ սակայն գործնական որեւէ հետեւանք չունեցաւ եւ կը շարունակէ մնալ միայն իբրեւ բարոյական ժէսթ մը:

Հանրապետականները այժմ կ'առաջարկեն ստեղծել Գերի Ազգերու Մասնաւոր Կոմիտէ մը, այդ ձեւով գործնական քայլ մը առած ըլլալու հաւատքով:

Այժմ կը պարզուի որ նման քայլ մը շատ նպատակայարմար չէ նկատուած Արտաքին նախարար Տին Ռըսքի կողմէ այն մտահոգութեամբ թէ, Մոսկուա աննպաստ կերպով պիտի ընդունի Մասնաւոր Կոմիտէի մը կազմութիւնը: Միւս կողմէ շատ յատկանշական է այն որ, Արտաքին նախարարը, Քոնկրէսի Ժողովրդապետական Կոմիտէի ատենապետ Հաուըրտ Ու. Սմիթի ուղղած քսանըհինգ Նոյեմբեր 1961 թուակիր նամակին մէջ բացի վերոյիշեալ մտահոգութենէն աւելցուցած է նաեւ թէ, Ուկրայնա, Հայաստան եւ Վրաստան «աւանդաբար մաս կը կազմեն Սովեթ Միութեան»:

Ասկէ կը հետեւի թէ այդ երկիրները ուրեմն դուրս պէտք է մնան Գերի Ազգերու հանդէպ երբեւիցէ ցոյց տրուելիք որեւէ օժանդակութենէ, նոյնիսկ քաղաքական կամ դիւանագիտական գետնի վրայ:

Դժուար է հաւատալ թէ Տին Ռըսքի, այս յայտարարութիւնը, արտացոլացումն է Միացեալ Նահանգներու պետական քաղաքականութեան:

Աւելի ճիշդ կ'ըլլար դուցէ զայն նկատել Արտաքին նախարարին անձնական տեսակէտը, այլապէս Ազգաժողովին մէջ իր ներկայացուցիչը եղող Սթիվընսըն, խորհրդային իշխանութիւնը պիտի չքընդատէր ըսելով թէ Ուկրայնա, Հայաստան եւ Վրաստան խորտակուած են Մոսկուայի կողմէ եւ ենթարկուած խորհրդային լուծին, ինչպէս ուրիշ շատ մը ժողովուրդներ:

Եթէ ընդունինք Տին Ռըսքի բացատրութիւնը, այն ատեն պէտք չկայ զբաղելու գերի ժողովուրդներով, որովհետեւ անոնցմէ ամէն մէկուն կարելի է պատշաճեցնել «աւանդաբար» այս կամ այն պետութեան մաս կազմելու տարազը:

Անցեալին մէջ Պալքանեան ժողովուրդները ու Արաբները, այսօր ալ Հայաստանն ու Քիւրտիստանը կրնան «աւանդաբար» Թուրքիոյ մաս նկատուիլ:

Հնդկաստանը եւ շատ մը ասիական ու ափրիկեան երկիրներու ժողովուրդներ «աւանդաբար» մաս կազմած են եւ անոնցմէ ոմանք դեռ կը շարունակեն մաս կազմել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշներու:

Խորհրդային Միութեան բոլոր գերի ժողովուրդներն ալ պատճառ չկայ տարբերելու Հայաստանէն ու Վրաստանէն եւ զանոնք ալ չնկատելու «աւանդաբար» Ռուսաստանի մաս:

Տին Ռըսք հետեւողական ըլլալու համար ժողովուրդներու այս կամ այն աշխարհակալ պետութեան «աւանդաբար» մաս կազմած ըլլալու իր տեսակէտին, միանգամայն աւելորդ պէտք է նկատէր ե'ւ Գերի Ազգերու Շաբաթը ե'ւ նոյն այդ ազգերու ճակատագրով զբաղիլը:

Փոքր եւ անիրաւուած ժողովուրդները, որոնք այս կամ այն չափով իրենց յոյսը դրած են քաղաքակիրթ մեծ ժողովուրդներու օժանդակութեան վրայ, կը թուի թէ դեռ շատ հիասթափութիւններ կոչուած են ունենալու իրենց ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ, եթէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին մտայնութիւնը դառնայ ընդհանրական եւ դագրի միայն իր սեփականութիւնը ըլլալէ:

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

ՈՒԶԱԾ ԵՆ ԶԻՆՔԸ ԻՐ ԱՆԿՈՂՆԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՆՆԵԼ

«Իրական հրաշքի մը կը պարտիմ կեանքս» ըսած է Պուրկիպա, իր ճառին սկիզբը, զոր կը խօսէր Քէֆի մէջ, փոքր դիւղ մը Թունուզէն 170քիլոմեթր հեռու.

Հասարակութիւնը որ կ'ունկնդրէր նախագահին, գլխաւորաբար կիներէ կազմուած էր, նկատի առնելով որ երիտասարդ Թունուզուհիներու Ազգ. Միութեան համագումարը տեղի կ'ունենար:

Խանդավառ ցոյցերու եւ աչքերը արցունքով լեցուած է որ, Պուրկիպա ըսած է.— «Գիտեմ որ Թունուզցի ժողովուրդը շշմած եւ յուզուած է դիմակաղերծուած դաւին առթիւ: Այս դաւը իմ անձիս դէմ էր: Մոլորած տարրեր, կ'ուզէին արդարեւ վարչաձեւը տապալել: Իրենց նպատակն էր զիս սպաննել: Բարեբախտաբար այս դաւը վիժեցաւ:

«Այս մարդիկը դիւային ծրագիր մը պատրաստած էին: Լաւ ըրած էին իրենց հաշիւը: Իրենց մէջ՝ իմ պալատիս մէկ պահակը կայ: «Անցքի խօսքը» սորված էին, կ'ուզէին բնակավայրս մտնել: Մեռնելէ չեմ վախնար: Ինչ որ զիս կը մտահոգէր այն է թէ ի՞նչ ճակատագիր կ'ունենար երկիրը, մահէս ետք: Մահը մօտէն տեսած եմ գաղթատիրական բանտերուն մէջ առանց զգալու այն անձկութիւնը զոր կը զգամ հիմա, մտածելով թէ իմ երկրիս եւ իմ ժողովուրդիս ճակատագիրը կրնար այս արկածախնդիրներուն ձեռքն իյնալ»:

Պուրկիպա որ արարերէն կը խօսէր, շարունակած է.— «Ի՞նչ կուզէին այս մարդիկը: Իշխանութիւնը ձեռք ձգել: Ինչո՞վ զիս կը մեղադրեն: Պալատներս, խստութիւնը զոր հաստատած եմ երկրին մէջ, տնտեսական միջոցներ որոնք զէշ դիմաւորուեցան: Հովիւներ կ'ուզէին նախարար ըլլալ: Իմ անձնական պահակազօրքիս մէկ սպան՝ Քեպայր Մեհրիզի մասնակից եղած է դաւին, ինչպէս նաեւ Լազհար Քրայիթի, մարդ մը որ, պատիւներով ողողուած էր: Ոմանք նոյնիսկ իրմէ կը նախանձէին: Մէկն էր անոնցմէ որոնք զիս պիտի սպաննէին: Մահափորձը տեղի պիտի ունենար Շաբաթ կէս գիշերին»:

«Վստահ եմ որ ժողովուրդը ինծի հետ է: Գիշերներս կ'անցընեմ իրեն համար աշխատելով, իրեն պահպանելու համար իր արժանապատուութիւնը եւ զինքը առաջնորդելու համար յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ: Կարեւորը այն է որ դասը քաղենք այս դաւին: Իր հեղինակները համարձակեցան զայն պատրաստել որովհետեւ Թունուզիոյ մէջ, ոստիկանական վարչակարգ չկայ: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ամրապնդելու համար ոստիկանութիւնը: Պէտք է աչալուրջ ըլլանք, մանաւանդ այս միջոցին: Բոլոր նախզգուշութիւնները ձեռք պիտի առնուին պաշտպանելու համար Պետութիւնը:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ չեմ կրնար տալ այս խնդրին վրայ: Ժամանակը չէ: Պահի Լատչամ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարս որ քննութիւնը կը կատարէ, ի մօտոյ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ որու ընթացքին, հարկ եղած լուսաբանութիւնները կուտայ»:

Նախագահ Պուրկիպա յայտնած է նաեւ թէ Նոր – Տեսթուրի քատրերը նիստ պիտի գումարեն որպէսզի դաւադրութեան դասերը քաղեն: Կուսակցութիւնն ալ ազգ. համագումար պիտի կատարէ նոյն նպատակաւ»:

Այս դաւադրութեան մանրամասնութեանց մասին, աւելի ճիշդ հեղինակներուն ինքնութեան ոչ մէկ բան կ'ըսուի: Թէեւ կարդ մը աղբիւրներու համաձայն դրացի օտար պետութեանց մասին կը խօսուի:

Թունուզեան մամուլը շատ խիստ է այս մահափորձին հեղինակներուն դէմ: Նոր – Տեսթուրի պաշտօնաթերթը՝ Ալ Ամալ կը գրէ թէ «եթէ այս ճակատագիրը բախտը չունի հաճոյ ըլլալու յետադիմական անցեալի մը կարօտը քաշողներուն, անոնց որոնք չեն հանդուրժեր զօրաւոր Թունուզիա մը տեսնելով կամ իրենց դիրքը կորսնցուցած են որովհետեւ հանրապետական վարչակարգը քաղաքացիներու հաւասարութիւնը կ'ապահովէ, պէտք է խիստ ըլլալ անոնց հանդէպ: Մենք պիտի շարունակենք կառուցանել եւ շինել հակառակ բոլոր դաւերուն. Ատիկա համերաշխ ժողովուրդին գործը պիտի ըլլայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ Սէն – Կրասիէնի քաղաքապետը, որ որոշած էր հրապարակային ծոմապահութիւն մը սկսիլ, որպէսզի գոհացում ստանայ, պէտք չունեցաւ իր սպառնալիքը գործադրելու: Արդարեւ Շինարարութեան նախարարը խոստացաւ որ շինելու արտօնագիրները պիտի տայ, ամէնէն կարճ ժամանակամիջոցին: Ցարդ ամէն օր կը յետաձգուէր: Նախարարը յայտնեց Յովնանեանի թէ շինելու երկու արտօնագիր այս շաբաթ պիտի ստորագրուին: Մէկը որ կը վերաբերի 800 յարկաբաժիններու շինութեան, միւսը 150 փավիյօններու եւ 52 վարձու յարկաբաժիններու:

ՔՈՒՊԱՅԻ ազատ արձակուող բանտարկեալներու ընտանիքներն ալ արտօնութիւն ստացան Ֆլորիտա երթալու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ճելալ Պայառի կինը յանկարծամահ եղած է առջի օր կառախումբին մէջ, երբ Իզմիրէն Անգարա կ'երթար: 76 տարեկան էր, միտք ունէր ամուսինին այցելութեան երթալու Գայսերիի բանտը:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ Ճիւմհիւրիէթի տնօրէնը՝ Քայան Սակլամէր ձերբակալուած է առջի օր, որովհետեւ թերթին մէջ յօդուած մը հրատարակած էր որ «համայնավար քարոզչութիւն» կը նկատուի: Յօդուածագիրը՝ Սատի Ալքիլիքն ալ ձերբակալուած է: Ամէն տարի «Ճիւմհուրիէթ» մրցում մը կը կազմակերպէ պարգեւ տալու համար այն ընթերցողին որ լաւագոյն յօուածը կը զըրկէ: Այս տարի, թերթը մրցում մը բացած էր, ազատականութեան եւ ընկերվարութեան վրայ: Դեկտեմբեր 12ին լոյս տեսած յօդուած մըն է՝ «ընկերվարութիւնը, Թուրքիոյ փրկութեան միակ ճամբան» խորագրին տակ որ պատճառ դարձած է որ հետապնդում սկսի եւ «Ճիւմհուրիէթ»ի տնօրէնն ու յօդուածագիրը ձերբակալուին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, «Ազգային Ճակատի» պատուոյ նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Մոսատեղ: Համագումարը տեղի ունեցած է Թեհրանի մէկ արուարձանի անհատական յարկաբաժինի մը մէջ 167 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու ՄԱԿի նախկին պատուիրակը՝ Ուարըն Օսթին մեռած է 85 տարեկանին:

ՊՐԱԶԻԼԱԿԱՆ Տօ Պրազիլ թերթը կը գրէ թէ Լը Քորպիւզիէ, որ Պրազիլիա գացած էր այդ քաղաքին Ֆրանսական դեսպանատունը շինելու համար, յայտարարած է թէ շատ տպաւորուած է քաղաքէն: Կ'ուզէ ձեռքերը ազատ ունենալ որպէսզի այդ կարեւոր շինութեան ծրագիրը պատրաստէ: Առանց այս պայմանին, յանձն պիտի չառնէ այդ շինութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինէն ութ գաղթականներով լեցուն քառ մը, մեծ արագութեամբ անցած է խորհրդային «սահմանը»:

ՂԱԶԱՂՍՏԱՆԻ մէջ շատ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են, կուսակցութեան եւ կառավարութեան մէջ: Կունայեւ որ կուսակցութեան Ա. քարտուղարն էր իր պաշտօնէն հեռացուած է, բայց վարչապետ նշանակուած է անմիաջպէս յետոյ. խորհրդային քաղաքականութեան մասնագէտները՝ «Թունաւոր նուէր» կը նկատեն ասիկա աւելի քան պաշտօնի փոխանակութիւն: Տաուլեւ որ իր պաշտօնը կորսնցուցած էր բազմակնութեան եւ զեղծարարութեան համար, կուսակցութենէն ալ արտաքսուած է «անվայել ապրելակերպի» համար: Ղազախստան հինգ անդամն է Ֆրանսայի եւ իր տարածութեամբ Խորհ. Միութեան Բ. Հանրապետութիւնը– Միայն կուսակցութեան զեկավարութիւնն է որ իսկական իշխանութիւն ունի: Արտադրութեան տագնապները այլեւս քրոնիք բնոյթ ունին, ինչ որ ծանր կացութիւն մը ստեղծած է:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան սահմանային սակը (փլաֆոն) պիտի բարձրանայ Յունուար 1էն սկսեալ: Ամսական 870 Ն. Ֆ. (նախապէս 800) այսինքն տարեկան 2610 Ն. Ֆ., անոնց համար որ վըճարումները ամէն եռամսեայ կը կատարեն:

ԱՄՄԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն կը հաստատուի թէ, Յորդանան կ'ուզէ վերահաստատել դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան պլոքի միւս երկիրներուն հետ:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը հոգեր բաշխած է դիւղացիներուն Բարսի շրջանը:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Կէցքել որ թոքերու բորբոքում ունի, ստիպուեցաւ յետաձգել Խորհ. Միութիւն կատարելիք իր ճամբորդութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տուրքերու կէսը վճարած է Սէնի նահանգը, որ 67.764 միլիոն Ն. Ֆ.ի վրայ պետութեան հայթայթած է 31.613 միլիոն Ն. Ֆ.: Իսկ նուազագոյն վճարողն է՝ Լոզէռի նահանգը՝ 18 միլիոն Ն. Ֆ.:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ԵՒ ԻԹԹԻՀԱՏԻ

ԱՐԴԱՐԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կէս հեղնական, կէս արհամարական, պատասխանեցի.— «Արդէն այդ լուծումը զուշակած էի. թղթածրարը հետս բերած եմ»:

Իսկոյն հեռախօսեց ընդհանուր դատախազին, որ քիչ վերջ եկաւ: Թղթածրարը իրեն յանձնեցի եւ մեկնեցայ ըսելով.— «Այլեւս հոս գործ չունիմ»:

Այդ դատով ա՛լ չզբաղեցայ: Ընդհանուր դատախազը, Ալժերիայէն եկած, թէեւ արեւելեան ժամանակակից պատմութեան քիչ տեղեակ էր, յանձն չառաւ սակայն տարրական հետազօտութիւններէ ետք, իբր արդարասէր ներկայացնել Սուլթան Համիտը: Բաւականացաւ կառչելով 1909էն մինչեւ 1918ի ժամանակաշրջանին, ինչ որ կը բաւէր նախագրութեան պայմանները լրացնելու համար:

Վերաքննիչ Ատեանը չընդունեցաւ իր բացատրութիւնները եւ 1935 Մայիս 27ին հաստատեց իր նախկին վճիռը:

Վարչութիւնը կրկին դիմեց Դամասկոսի խառն Վճռարէկ Ատեանին, որ մերժեց բողոքագիրը՝ իր վճիռը համեմելով քանի մը խիստ նկատողութիւններով:

Մինչ այդ վերջնական ելքը, Դամասկոսէն Ֆրանսացի բարեկամներ, ինծի լուր տուին թէ վերեւ յիշուած Դամասկոսի ստորադաս պաշտօնեան, որ ծանօթ էր ձիապիծակի իր նկարագրով, ամէն տեղ կը տարաձայնէր թէ «հայկական քաղաքականութիւն» կ՚ընեմ, ինչ որ Սուրիոյ մէջ անյարմար էր եւ վտանգաւոր: Բարեկամներս զիս կը զգուշացնէին, որովհետեւ նոյն պաշտօնեան իմ մասիս տեղեկագիր զրկած էր Մարզպանին ընդհանուր քարտուղարին, առանց Դամասկոսի պատուիրակին գիտութեան:

Իրերու բերմամբ Պէյրութի ընդհանուր քարտուղարը, թէեւ Արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնեայ, աչառու եւ դիւրագրգիռ մէկն էր: Անկանոն խողովակով եւ ստորադաս գրագրի մը բարբաջանքներուն անսպասելի կարեւորութիւն տուաւ: Լիբանանի դատական Ֆրանսացի առաջին նախագահին հրահանգ տուաւ իմ մասիս քննութիւն կատարելու: Առաջին նախագահը քննութիւնը կատարեց եւ տեղկագրեց թէ ինծի դէմ եղած ամբաստանութիւնները բացարձակապէս անհիմն էին: Յետագային մտերմաբար ինծի յայտնեց թէ իրեն դիտել տրուեցաւ թէ տարբեր եզրակացութիւն կը սպասուէր. և ինքը պատասխանած էր թէ ինքը «այդ տեսակ գործերու մարդ չէր»:

1935ի ամառն իմ կարգս էր Ֆրանսա երթալու՝ արձակուրդով: Խնդրագիր տուի եւ անմիջապէս Պէյրութէն արտօնութիւն ստացայ: Կը պատրաստուէի մեկնելու, երբ Դամասկոսի պատուիրակ Պ. Լավասթռէն անձնական նամակ մը ստացայ, որու մէջ կը գրէր.— «Ձեզի դէմ դաւադրութիւն մը սարքուած է: Երբ Ֆրանսա հասնիք՝ ձեզի պիտի հեռագրուի որ Սուրիա չվերադառնաք եւ ձեր կահկարասին ձեզի կը զրկուի: Մի՛ մեկնիք. պիտի աշխատիմ խնդիրը կարգադրել»:

Այդ խորհուրդին հետեւելով արձակուրդէս հրաժարեցայ:

Քանի մը օր ետք Պէյրութի ընդհանուր քարտուղարը՝ Մարզպանին որոշում մը ստորագրել կուտար, որով արձակուրդիս ժամանակամիջոցը լռանալուն, Սուրիոյ մէջ պաշտօնիս վերջ կը տրուէր եւ կը վերադառնայի Ֆրանսա:

Դամասկոսի պատուիրակը ամէն ջանք թափեց հասկցնելու համար ընդհանուր քարտուղարին թէ իր որոշումը սխալ էր եւ անարդար: Ի վերջոյ ինծի գրեց յուսահատած թէ քանիցս ըրած փորձերը «պատի մը կը բախէին»:

Նոյն միջոցին Պաղտատի Ֆրանսական դեսպան Պ. Լէբիսիէ Պէյրութէն անցաւ: Հայաստան դտնուած էր Հայր Փուատը պառի հետ եւ Կիլիկիայէն զիս կը ճանչնար: Բուռն կերպով միջամտեց ընդհանուր քարտուղարին մօտ: Անօգուտ: Ֆրանսա կ՚երթար. հոն Մարզպան Տը Մառթէլին այցելեց որ Վիշի կը դարմանուէր: Աշխատեցաւ որոշումը ջնջել տալ: Մարզպանը՝ որ վարչական գործերու պատասխանատուութիւնը ընդհանուր քարտուղարին ձգած էր, պատասխանեց թէ իր ստորագրութիւնը չէր կրնար ետ առնել:

Պէտք է ըսել որ Ֆրանսա վերադարձիս որոշման՝ Փարիզ ուղղուած տեղեկագիր մը կցուած էր, որուն մէջ ինծի ամէն տեսակ արժանիքներ կը վերագրուէին եւ ըստ այնմ կ՚առաջարկուէր որ Ֆրանսայի մէջ ծառայեմ, պաշտօնի բարձրացումով...: Այնպէս որ միջամտողներուն կ՚առարկուէր.— «Գանդատի տեղի չկայ. ընդհակառակն...»: Սակայն ժողովուրդի աչքին, որ այդ խորամանկութեան անտեղեակ էր, եղածը արտաքսումի ձեւ մըն էր:

Մեկնումս սարքողները յաղթական կ՚ելլէին երբ պատահեցաւ անակնկալ մը: Հալէպի Վերաքննիչ խառն Ատեանի նախագահը Պ. Փիւռիֆիէ, ընիկ Սառթ նահանդի Մամէռս քաղաքէն, որուն խորհրդարանի ներկայացուցիչն էր Ժողէֆ Քայօ՝ 1935ին ծերակոյտին նախագահ: Ֆրանսական ժամանակակից պատմութեան արտասովոր անձնաւորութիւններէն մէկը եղած էր Ժողէֆ Քայօ: Դարուս առաջին տարիներուն եղած էր ելեւմտական նախարար, Արտաքին գործոց նախարար, վարչապետ՝ երբ 1914ի նախօրեակին իր կինը սպաննած էր ատրճանակով «Ֆիկառօ» օրաթերթի խմբագրապետը: Փուէնքառէ եւ Քայօ ոխերիմ հակառակորդներ եղած էին: Քլէմանսօ զինքը անմբաստանել տուած էր պատերազմի ժամանակ, իբր մերձեցումներու մասնակցած՝ Աւստրիոյ հետ հաշտութեան համար: Չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Բանտէն ելլելուն, պետական եւ մանաւանդ ելեւմտական գործերը վատթարացած ըլլալով, Փարիզէն մասնաւոր կառք մը զրկուած էր իրեն, որպէսզի ելեւմտական նախարարութիւնը ընդունիլ բարեհաճի...: Ի վերջոյ, միշտ ծերակուտական ընտրուելով՝ ծերակոյտի նախագահութեան բարձրացած էր, հասնելով իր հեղինակութեան գագաթնակէտին:

Պ. Փիւռիֆիէ վաղուց մտերիմ բարեկամն էր Քայոյի: Վրդովումով և նոյնիսկ ցասումով կը տեսնէր իր արձակած մէկ վճռին շուրջ «լակոտ գրագրի» մը յաջողած մեքենայութիւնը: Տիկին Փիւռիֆիէ Ֆրանսա կը մեկնէր օդափոխութեան: Ինձմէ խնդրեց որ ծանօթագրութիւն մը յանձնեմ: Իմացանք թէ Քայոյին հաղորդած էր: Ծերակոյտի նախագահը յուզուեր էր ու Մարզպանին նամակ մը գրած էր՝ մօտաւորապէս հետեւեալ իմաստով».— «Կեանքիս մէջ անարդարութեան զոհ եղած եմ. հանդամանք ունիմ զարմանք յայտնելու որ Պ. Փորթուգալեանին դէմ որոշում մը տուած էք առանց զինքը լսելու»: Մարզպանը պատասխանած էր թէ Պէյրութ վերադարձին անմիջապէս ինքը անձամբ զիս պիտի ունկնդէր: Իրապէս հազիւ Պէյրութ ժամանած, նոյն օրը Հալէպ հեռախօսել տուաւ որ երթամ երկրորդ օրը իրեն ներկայանամ՝ առաւօտեան ժամը 11ին:

Երբ ընդունուեցայ իր մօտը, նստած էր գրասեղանին առջեւ, անժպիտ, աւելի ճիշդ դաժան կերպարանքով: Առանց շարժելու, նստարան մը ցոյց տուաւ եւ ըսաւ.— «Փափաք յայտնած էք որ լսեմ ձեզ. ահա՛, մտիկ կ՚ընեմ»:

Պաղարիւն եւ մանրամասնութեամբ պարզեցի խնդրին բոլոր պարագաները, սարքուած մեքենայութիւնները եւ անոնց շարժառիթները: Թերեւս լաւագոյն ամբաստանական զրոյցս ըրի: Հետզհետէ դէմքը կը փոխուէր: Խոր ցաւ յայտնեցի որ ընդհանուր քարտուղարը, որ իր աջ բազուկն էր, արհամարելով Դամասկոսի պատուիրակին խորհուրդները եւ Բարձր Դատաւորներու կարծիքը, գործիք դարձած էր անպատասխանատու ստորադաս պաշտօնեաներու սադրանքներուն:

Մարզպանը, ընդմիջելով, դիտել տուաւ թէ դիրքս Հալէպի մէջ դժուար էր, որովհետեւ Հալէպցի Հայուհիի մը հետ ամուսնացեր էի եւ հոն ընտանեկան կապեր ունէի: Զարմանքս զսպելով՝ «Պ. դեսպան, ըսի, ատոր պատասխանը ես չեմ տար. իմ անձնական թղթածրարս ձեր մօտն է. պատասխանը հոն կը գրտնէք...»: Անվիճելի սուտին վերահասու ըլլալով եւ հասկնալով թէ զինքը խաբած են, դեսպանը ա՛լ աւելի կերպարանափոխուեցաւ:

Ձգեց սակայն որ խօսքս վերջացնեմ, մինչ ինքը նօթեր կ՚առնէր: Եւ յանկարծ հարցուց.

— «Կ՚ուզէք անպայման Հալէ՞պ մնալ.

— Կ՚ուզեմ պաշտօնավարել ուր որ աւելի օգտակար կրնամ ըլլալ եւ այդ տեղը որոշելը ձեզի կը պատկանի:

— Լաւ. քանի մը օր պիտի խորհիմ»:

Ոտքի ելաւ եւ այդ անհաղորդ մարդը բացուեցաւ.— «Ա՛խ, ըսաւ, ի՛նչպէս շրջապատուած եմ»: Զիս առաջնորդեց դրասենեակէն դուրս սպասասրահին մէջ, ուր կը սպասէին տասնեակ մը պաշտօնեաներ եւ այցելուներ: Ձերմօրէն ձեռքս սեղմելով հրաժեշտ տուաւ, իր զոհունակութիւնը յայտնելով մեր տեսակցութեան համար:

Լուրը տարածուեցաւ թէ քամին փոխուած էր եւ նոյնիսկ հակառակորդները դարձան համակիրներ, ինչպէս կը պատահի նման պարագայի:

Քանի մը օր ետք Մարզպանը կ՚որոշէր որ Սուրիա մնամ եւ զիս կը կոչէր նորաստեղծ պաշտօնի մը՝ Դամասկոսի Խառն Դատարանի դատախազ:

Հալէպէն մեկնումիս առիթով մեծ ընդունելութիւն մը տրուեցաւ Հոթէլ Պարոնի մէջ, ուր ներկայ էին բոլոր Ֆրանսացի կամ սուրիացի դատաւորները եւ փաստաբանները, քրիստոնեայ թէ իսլամ: Երբ ճամբայ ելանք, մեր ինքնաշարժը կ՚անհետանար ծաղկեփունջներու տակ: Ոմանք ընկերացան մինչեւ Հոմս:

Դամասկոս անմիջապէս գործի ձեռնարկեցի: Կը կարծէի թէ Մարզպանը ինծի համար հանդիստ պաշտօնատեղի մը ընտրած էր...: Դիւանագէտները առանձին հաշիւներ ունին...: Բայց այս ալ ուրիշ պատմութիւն է:

Կը մնամ ներկայ յուշագրութեանս շրջանակին մէջ: 1936ի ամրան՝ արձակուրդով Դամասկոսէն Ֆրանսա գացի: Հանդիպեցայ Արդարադատութեան նախարարութիւնը ուր զիս ընդունեցաւ Պաշտօնէից Վարչութեան Տնօրէնը: Չհասկցանք, ըսաւ, ձեր մասին ի՞նչ անցաւ դարձաւ.. Նախ Պէյրութէն որոշում մը հաղորդուեցաւ, ըստ որուն Ֆրանսա կը փոխադրուէիք... Յետոյ հակառակն...»: Եղելութիւնը պատմեցի: Շնորհաւորեց բռնած դիրքիս համար աւելցնելով: «Երբ տրամադիր ըլլաք Ֆրանսայի մէջ պաշտօնավարել, զրկաբաց կ՚ընդունինք»:

Յետոյ Մամեռս գացի կնոջս հետ, ուր ժամանակ մը հիւր եղանք Փիւռիֆիէներուն: Օր մը, կէսօրէն ետք, թէյ կ՚առնէինք երբ ներս մտաւ Ժողէֆ Քայօ՝ ծերակոյտի նախագահը: 73 տարին լրացուցած էր, բայց միշտ աշխոյժ էր եւ սրամիտ: Փարիզէն կուգար ուր Լէոն Պլում «Ժողովրդական ճակատի» ընտրական յաղթութենէն ետք կը պատրաստուէր առաջին անգամ իշխանութեան գլուխ անցնելու: Թէեւ ընկերվարական չէր Քայօ, բայց համակիր էր Պլումին: Շնորհակալութիւն յայտնեցի իր միջամտութեան համար եւ այս առիթով պատմեց թէ ժամանակին, քաղաքական մարզին մէջ նետուելէ առաջ, երբ Ելեւմտական Քննիչ էր, յաճախ ճամբորդած էր, մասնաւորապէս դէպի Թուրքիա եւ ճանչցած էր Պոլիսը:

— «Պարոն նախագահ, հարցուց կինս, արդեօ՞ք երբեք չէք զղջացած որ այդ հանդիստ ու հաճելի ասպարէզը թողուցիք՝ քաղաքական փոթորկալի գործունէութեան համար:

— Սիրելի Տիկին, պատասխանեց Ժողէֆ Քայօ, եթէ խաղաղ կեանք վարած ըլլայի վաղուց մեռած կ՚ըլլայի, որովհետեւ պայքարի մարդ եմ»:

Օգտուելով այդ տրամադրութենէն, 1939ի աշնան, Սանճադի պարպումէն վերջ, կինս իրեն նամակով մը պատկերացուց հայրենակորուս Մուսա Տաղցիներու թշուառ վիճակը, խնդրելով որ հետաքրքրուի անոնցմով: Բայց արդէն կը սկսէր Բ. Աշխարհամարտը ծանօթ պայմաններու մէջ եւ Ֆրանսայի հետ ընա-

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փոքրիկ վերլուծում մը անհրաժեշտ կը նկատենք: Նախ՝ բացայայտ է որ այս պաշտօնագրով լիուլի չի պատասխանուիր Եւրոպայի պատուիրակին դիտողութեանց, ի մասնաւորի՝ Ա. հատուածին, բոլոր շրջանակներու խորհուրդը ստանալու մասին, եւ առանց անցընելու Ընդհ. Ժողովի բովէն, եւ Բ. Զուիցերական Միութիւնը լուծելու հարց չէ եղած, ոչ ալ անդամակցութեան սեղմումի, այլ ընդհակառակն՝ Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի շրջանակները պիտի պահէին իրենց զուիցերական գոյավիճակը «վարչական յաւելեալ իրաւասութիւններով»:

Այսպէսով նաեւ բացորոշ է Նիւ Եորքի հետապնդած բուն նպատակը: Գիտնալով որ 1945ին արդէն ամերիկեան շրջանակը անկախ ընկերակցութիւն մըն էր, Եգիպտոս ու Եւրոպա կը մնային զուիցերական ընկերութեան մէջ:

Երբ Գ. Կիրակոսեան այս նամակը կը գրէր «Յուշարար – Միութիւն»ի մէջ ճշդում ընել մերժելով, հիմա գիտենք թէ ինչու, 1955 Փետրուար 21ին, այսինքն իր նամակին թուականէն չորս ամիս առաջ ամերիկեան նոր ընկերութիւնը արդէն կազմուած եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր ստացուածքները փոխանցուած էին նորակազմ 15 հոգինոց ընկերութեան:

Ինչպէս կը տեսնուի, 1955 Փետրուար 19ի Ընդհ. Ժողովին մէջ ոչ միայն Հ. Բ. Ը. Միութիւնը լուծելու եւ զայն ամերիկեան ընկերութեան մը վերածելու խնդիր չէ եղած՝ այլ՝ ընդհակառակն՝ «Եգիպտոսի եւ Եւրոպայի շրջանակները պիտի շարունակէին կապուած մնալ անոր (Զուիցերական Ընկերութեան) վարչական յաւելեալ իրաւասութեամբ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔՈՐՓՈՐԷՅՇԸՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ այս բացորոշ իրողութեանց, յիշեալ Ընդհանուր ժողովէն 48 ժամ յետոյ, ուր ոչ մէկ կանոնագրական բարեփոխում չէր քուէարկուած, Կեդր. վարչութիւնը հիմնեց ամերիկեան ընկերութիւն մը, Տիլավարի նահանդին մէջ, Այ Ճի պի Իւ Քորփորէյշըն անունով, ջնջելով զուիցերական օրէնքներու համաձայն հաստատուած Միութիւնը եւ ներկայանալով իբրեւ անոր յաջորդը:

Ամերիկեան շրջանակը 1945էն ի վեր անկախ ամերիկեան ընկերութիւն մը դարձած եւ 1955ի Ժողովը Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի գոյավիճակը պահպանել որոշած ըլլալով, այլեւս հպատակութեան փոփոխութեան հարց չէր կրնար ըլլալ այս երկիրներուն համար:

Մինչեւ 1957 Լօզանի նօտարէն ալ գաղտնի պահուած էր իրողութիւնը եւ բազմաթիւ պաշտօնագրերով Նիւ Եորքի կողմէ անոր տեղեկացուցած էին թէ 1955 Փետրուար 19ի Ընդհ. Ժողովը կանոնագրական որեւէ փոփոխութիւն չէր ըրած: 1957 Յուլիսին է որ Նիւ Եորք մեթր Զիւմսթայնի կը հաղորդէ «որոշում»ներ, որոնք իբր թէ այս (1955 Փետրուար 19ի) Ընդհ. Ժողովին կողմէ տրուած ըլլան: Սակայն նօտարը անոնց հակականոնագրական եւ ապօրինի հանդամանքը նկատի ունենալով՝ չէ արձանագրած:

Անտեղեակ իրականութեան եւ այն ապօրէն կարգադրութիւններուն, որոնք գործուած էին Նիւ Եորքի մէջ 1955ին, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կատարեալ կարգապահութեամբ եւ օրինապահութեամբ շարունակեց իր գործակցութիւնը բերել Կեդրոնին եւ նոյնիսկ հաւաքական եւ անձնական գնահատական նամակներ ստացուեցան, բարեկամական եւ մտերմական սերտ յարաբերութիւններ ալ մշակելով Նիւ Եորքի վարիչներուն հետ: Եւ երբ Տիար Մանուկեան 1959ի վերջերը Փարիզ եկած էր, զինք ընդունեցանք Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահին արժանավայել պատիւներով:

(7 Շար.)

ՃԱՇ
Ի ՊԱՏԻՒ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի

Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսա – կան Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մա– նուկեան անցեալ Հոկտեմբերին ընտր – ուած էր Հոգեւոր Խորհուրդի անդամ եւ արքեպիսկոպոսական պատիւ ստացած՝ Ամե – նայն Հայոց Կաթողիկոսէն : Այս առ – թիւ փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ ե– կեղեցւոյ վարչութիւնը պատուոյ ճաշ մը կազմակերպած էր ի յարգանս Սերովբէ Արք.ի :

Ներքաթ իրիկուն Լիւթեսիայի սրահը լեցուցած էր Փարիզի Հայութեան ընտ – րանին նկատուած հասարակութիւն մը : Ճաշին վերջաւորութեան, առաջին առթիւ խօսք առաւ Եկեղեցւոյ վարչութեան ա – տենապետը՝ Պ. Սեդրակ Քարեան որ յայտնեց թէ երեք պատգամներէ լեցուած է՝ ուրախութեան, հպարտութեան եւ է – րախտագիտութեան : Պ. Սեդրակ Քար – եան բացատրելէ հետ ասոնց պատճառը, յիշեց Սերովբէ Արք.ի կենսագրական յատկանշական դիծերը Վատպուրակա – նէն՝ Քէմպրիճ : Իր եղրակացութեան մէջ, ճառախօսը յայտնեց թէ Սերովբէ արք. կը մարմնաւորէ երեք նուիրականութիւն– ներ՝ հայ հայրենիք, հայ ժողովուրդ ՝ հայ եկեղեցի :

Ֆրանսայի Հայոց Էկզարք՝ Ամատունի Եպիսկոպոս յիշեց թէ կայ Քոնսթիթիւ – պոլը որ դիւղի եպիսկոպոսն է, եպիս – կոպոսը որ քաղաքինն է, եւ Արքեպիս – կոպոսը՝ որ մայրաքաղաքի եպիսկոպոսն է : Ուրեմն ըլլալով նաեւ արեւմտեան Եւ– րոպայի Կաթ. Պատուիրակ, Սերովբէ Արք. մայրաքաղաքներու եպիսկոպոս է եւ այդ հանգամանքը աւելցուած իր անձ– նական արժանիքներուն վրայ թելադրած են Վաղդէն Ա.ի որ արքունի Ընտրէ Սերովբէ Եպիսկոպոսի :

Ցանուն Աղքատախնամի, Պ. Մկրտիչ Գալանճեան դրաւոր խնամուած ճառով մը մանրամասնութիւններ տուաւ Սերով– բէ Արք.ի կեանքին ու գործին մասին եւ այդ առթիւ ոգեկոչեց անոր մեծանուն դաստիարակները՝ Դուրեան եւ Գալէ– եան պատրիարքներ որոնք արժանաւոր յաջորդներու ձեռքին մը պատրաստած են :

Հ. Սերովբէ վրդ. Ազրեան, յանուն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի, վարդապետներուն, ուսուցչական կազ – մին եւ աշակերտներուն, երկու խօսքով ճաշակեցաւ այս յուզումնալից արա – պին եւ անկեղծ յարգանքին, որուն ա – ռարկան կ'ըլլար՝ Սերովբէ Արք. : Մաղ – թեց որ ան չարունակէ աշխատիլ Եւրո – պայի եւ Ֆրանսայի Հայոց բարգաւաճ – ման համար եւ վերջացուց իր խօսքը ըսե– լով «կեցցէ՛ Սերովբէ Արք. իր այրերին մէջ» :

Գիւտ վարդապետ բերաւ Փարիզի եւ արուարձաններու քահանայից դասուն ողջիները : Արեւշատութեան մաղթանքնե– րու հետ յիշեց Հոգեւորականին աչխա – տանքը որ չի տարբերիր քաղաքացի դեն– ուորականին աչխատանքէն : Երկուքն ալ սահման չունին : Մէկը հայրենիքին հա – մար, միւսը՝ Եկեղեցիին :

Փրոֆ. Ֆէյտ որ իրրեւ «օտար եւ աչ– խարհական» կը խորհէը թէ հանդամանք չունի խօսելու, այս անգամ ալ իր յար– դանքի խօսքը բերաւ Հայ Նահատակ Ե – կեղեցին ողջունելով Սերովբէ Արք.ի մի– ջոցաւ : Անդրադառնալով մարդուն եւ պաշտօնին՝ յայտնեց թէ ինք կրնայ մի – այն մարդուն մասին խօսիլ, որ արժանի է իր պաշտօնին :

Վերջին խօսքը առաւ Սերովբէ Արք. որ յայտնապէս յուզուած էր : Նախ արտա – յայտեց իր առաջին պատգամը որն է՝ և – րախտագիտութիւն Հանդէպ Ամենայն Հայոց Վալդէն Կաթողիկոսին.— « Որ այս պատիւը մեզի չնորհեց, մեզի կ'ըսեմ մանաւանդ խնամով որովհետեւ այդ պատիւը միայն ինձի չէ, այլ իմ տակաւ անձիս միջոցաւ ձեզի, այս պատիւին : Շնորհակալութիւն ձեզի որ եկած էք իմ միջոցաւս ձեր յարգանքը յայտնելու Հա– յաստանեայց Եկեղեցւոյ, չնորհակալու – թիւն Գերապայծառ Ամատունիին որուն հետ միշտ նոյն ոգիով, նոյն պարտակա– նութեան դիտակցութեամբ կ'աչխատինք ծառայել նախ՝ Աստուծոյ, ապա մեր Ժողովուրդին : Շնորհակալութիւն Պ. Ս. Քարեանին իր խօսքերուն համար, ու նաեւ այն հետաքրքիր ու խնամուն դոր – ձակցութեան համար որ բերած է մեր Ե– կեղեցիին : Շնորհակալութիւն երկու Հայր Սուրբերուն եւ Աղքատախնամի նեկրկայացուցիչին որ այնքան բաներ ը– սաւ իմ մասիս, զորս ես չեմ պիտեր, մոռցած էի» :

Սերովբէ Արք. ապա յիշեց թէ օր մը իր անդրէնկի ուսուցիչը չարաղրութիւն մը տուած էր որուն նիւթն էր՝ առաջին անգամ ինչ կը յիշէք :

Եւ այն ատեն՝ աչակերտ, Սերովբէ Արք. պատմած է իր առաջին յիշատակը որ մինչեւ այսօր կը մնայ առաջին յի – շատակը : Ա. Պատարագի նախօրեակին մօրը ձեռքէն բռնած, կ'երթայ պիւրին և– կեղեցին, կէս – մութ, կէս – լոյս ու կը տեսնէ խորանին առջեւ ձեռքեր որ վեր կ'ելլան, կարծես բաներ մը առնե– լու համար : Աւելի ուշ կը խորհի թէ հա– ւանաբար Ծնունդի օր մըն էր եւ պիւրին

ԱՂՄՈՒԿԻ
ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Արդիւնաբերութեան ընդհանրացումը եւ մեքենաներու բազմացումը աղմուկը չատցուցած են՝ քաղաքակրթութեան զարգացման միջավայրերուն մէջ :

Աղմուկը վնասակար է մարդոց առող– ջութեան եւ կը խանգարէ անոր հաւա – սարակչռութիւնը : Այս իրողութիւնը պատճառ դարձաւ միջազգային համագու– մարի մը, որպէսզի միջոցներ գտնուին ա– ռաջքը առնելու համար աղմուկի կատա – ղութեան՝ մարդոց առողջութեան վրայ :

Եթէ ցանկալի չէ բացարձակ լռութիւ– նը, որ տխրութեան, առանձնութեան տը– պաւորութիւնը կը թողու, նոյնպէս ցան– կալի չէ աղմուկի չափազանցութիւնը, որ վնասարար է :

Հետեւաբար պէտք է պայքարիլ աղ – մուկի չափազանցութեան դէմ :

Աղմուկը իր վնասակար դերը կը կա – տարէ բուռ իր ուժգնութեան եւ տեւողու– թեան, բայց դոյութիւն ունի նաեւ այլ ազդակ մը : Այս՝ նոյնինքն աղմուկին ենթարկուած անհատն է : Կան մարդիկ , որոնք աւելի չատ եւ աւելի չատ կ'ազ – դուին աղմուկէն :

Աղմուկը , առաջին առթիւ կ'անհանգս– տացնէ մեր ականջը, անոր զգայնութեան համեմատութեամբ եւ կրնայ խուլցնել կամ «ծանրացնել» զայն :

Վերոյիշեալ համագումարին մէջ որոշ– ուեցաւ գործարաններուն եւ աչխատա – նոցներուն մէջ նկատի առնել աղմուկի ո– րոշ չափանիշ մը եւ ամէն միջոց ձեռք առնելով զսպել այդ չափանիշը :

Միւս կողմէ ականջը չէ , որ կը տառապի աղմուկին հետեւանքով . ան կ'ազդէ ամ– րողջ մարմնին եւ մարդոց հոգեվիճակին վրայ :

Նկատուած է , օրինակ , որ աչխատանքի արկածները աւելի չաճախակի են այն ձեռնարկութիւններուն մէջ, ուր աղմու – կը աւելի ուժեղ , աւելի երկարատեւ եւ հետեւաբար աւելի յոգնեցուցիչ է :

Փողոցներու եւ բնակարաններու մէջ եւս աղմուկը իր աւերները կը գործէ մարդկային մարմնին վրայ : Փոխադրա – կան միջոցներու բարելաւումը եւ չէն – քերու բնակիչներուն դաստիարակութիւ– նը կրնան բարելաւել այդ մասը :

Արդիական գործիքներով կատարուած մանուածոյ ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են ջղային դրութեան խանգա – րումներ, ներծոր դեղձերու եւ սրտի գործունէութեան անկանոնութիւններ , հոն ուր միջոցներ ձեռք չեն առնուած աղմուկին դէմ :

Աղմուկը ընդհարումներ յառաջ կը բե– րէ մարմնին մէջ, որու զանազան գործա– րանները վրայ անոր ազդեցութիւնը կը կատարուի ջղային դրութեան ճամբով :

Անհատ անհատ կը տարբերի աղմու – կին դիմադրելու ուժը, ինչպէս միեւ – նոյն անհատի դիմադրական ուժը կը տարբերի մէկ օրէն միւսը՝ համաձայն անոր հոգեկան կամ ջղային վիճակին : Ջղային դրութեան խանգարումը կը առուգուի մանաւանդ գործիքով մը : Այս խանգարումները երեւան կուգան սրտին, առամոքի կեղնի վրայ կամ գեղնախ – տով՝ իրրեւ հետեւանք լեզապարկի կըծ – կտումներուն :

Մարդոց բնական կազմը եւ դիմացկու – թիւնը իրենց բաժինը ունին աղմուկին դիմանալու գործին մէջ : Աղմկալի միջա– վայրի մէջ, ոմանք կը վարժուին այս կացութեան, մինչ ուրիշներ աւելի դիւ – րաշրջիկ կը դառնան : Գիշերային աղ – մուկը ամէնէն վտանգաւորն է , քանի որ կրնայ անքնութիւն յառաջ բերել եւ այս վիճակին մէջ աննչան իրողութիւններ խոկ մեծ համեմատութիւն կ'առնեն ու կը ջլատեն ենթական : Այս վիճակը աւելի կը չեշտուի մեքամոզձուա մարդոց մօտ , ո– րոնք աւելի դիւրազգած են :

Պատահած են ջղապարութեան պարա – գաներ՝ ուժեղ եւ երկարատեւ աղմուկ – ներու իրր հետեւանք, այս վիճակը յա – ռաջ կուգայ չատ դգայուն մարդոց մօտ :

Բժիչկներուն եւ ճարտարապետներուն պարտականութիւնն է դործակցաբար մի– ջոցներ ձեռք առնել մնասաբեր աղմուկ – ները չէզոքացնելու համար :

ԲԺ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

կանոն յարաբերութիւններք կ'ընդհատ – ուէին :

Ժողֆ Քայօ, մէջտ հատատուած հա – մաձայնականներու վերջնական յաղթու – թեան, զոհացումն ունենալ Գերմանիոյ պատուիրները տեսնելէ եւ ձեռու 1944– ին :

Վ. ՓՈՓԹԻԳԱԼԵԱՆ

ՄՄԲ.— Արտաքսումի պատասխանին ներքին ազդիւրը յիշել :

ԾԱՌԱՅ» ԻՄԵՐԹՈՒՆԸ (17)

ԵՐԼՏՂԱԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱՋԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

— Շնորհիւ Օգոստափառ Սուլթանին , ընդմիջեց Օրմանեան փուֆիկոտօրէն :

— Եւ ձեր պաշտօնի կիրառութեան մէջ, չարունակեց Ոստիկանութեան նա – խարարը, չէք հանդիպիր խոչընդոտնե – րու :

— Էհ , կ'աչխատինք չհանդիպիլ , յա– րեց Օրմանեան ուսը թօթուելով :

— Ի՞նչպէս , այսի՞նքն , հարցուց նա– խարարը զարմացկոտ չարժուձեւով մը , խոչընդոտներ կա՞ն :

— Կը պակսի՞ն խոչընդոտները , չա – րունակեց Օրմանեան :

— Կը խնդրեմ, պատրիարք էֆէնտի , չատ կ'ազաչեմ , ըսաւ Շէֆիք փաչան , հանձկէք բացատրել, պարզ խօսեցէք, ի՞նչ գտել կ'ուզէք :

— Ես չատ պարզ կը խօսիմ , յարեց պատրիարքը, ես արդէն կը սիրեմ պար– զութիւնը , անկեղծութիւնը , դուք պիտ լաւ կը ճանչնաք, վսեմաչուք փաչա, չէ՞ :

— Անչուչտ, պատրիարք էֆէնտի, ա– ռաջ կը ճանչնամ զձեզ եւ ձեր արժանիք– ները վնտհատուներէն եղած եմ միչտ :

— Շնորհակալ եմ, փաչա, ձեր բարձր պաշտպանութիւնը վայելէ աւելի մեծ եր– ջանկութիւն մը կա՞յ արդեօք ինծի հա– մար այս երկրին մէջ, ուր անակնկալնե– ր չեն պակսիր :

— Ի՞նչպէս , պատրիարք էֆէնտի, հարցուց Շէֆիք յանկարծ այլայլած դէմ– քով մը, ի՞նչ անակնկալ է :

— Օրինակի համար , չարունակեց Օր – մանեան ժպտելով, վաղը պիտի լսէք թէ Հայոց պատրիարքին դէմ մահափորձ մը, ահաբեկչական գործողութիւն մը կա – տարուած է, եւ

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ընդմիջեց Շէֆիք ըն– դոստ չարժումով մը, իրա՞ւ կ'ըսէք , պատրիարք էֆէնտի :

— Սո՞ւտ պիտի ըսէի, բողոքեց պատ – րիարքը, զրպանը խառնելով :

— Խնդրեմ , չարունակեց նախարարը յուզուած դէմքով մը , կատակը մէկդի :

— Ինչ կատակ, փաչա, զարմանք, արտնչաց պատրիարքը , մինչեւ ցարդ ը– րա՞ծ եմ այդպիսի կատակ մը, մանա – ւանդ այսքան լուրջ խնդիրի մը համար , որ կենսական է, իմ կեանքս ու մահ – ուան խնդիրը, չէ՞ :

— Պատմեցէք ուրեմն. պատրիարք է – ֆէնտի, թախանձեց ոստիկանութեան նախարարը :

Եւ Օրմանեան պատրիարքը, զրպանէն քաչեց հանեց թուղթի կտոր մը, եւ ; ձեռքը բռնած :

— Փաչա, ըսաւ, նչանակալից նայ – ուածքով մը, ասիկա սպառնագիր մըն է :

— Սարսափելի՞ն, հարցուց Շէ – ֆիք :

— Սարսափելի՞ն..., կրկնեց Օր – մանեան, այս կնիքը չի՞ բաւեր :

Ու ցուցամատը կարմիր կնիքի մը վրայ դրած :

— Ի՞նչ պէտք կայ սարսափելու , չարունակեց պատրիարքը , ահաւասիկ կնիքը, փաչա :

Ոստիկանութեան նախարարը պատ – րիարքին ձեռքէն առաւ թուղթը, եւ ըս– կըսաւ գննել կնիքը· յետոյ, դառնալով Օրմանեանի :

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ, դուք կը ճանչնաք այս կնիքը, ո՞ր կոմիտէին է :

— Դուք չէ՞ք ճանչնար, փաչա, դիտել տուաւ Օրմանեան, խորհրդաւոր ժպիտ մը ահչեցնելով, ձեր պաշտօնարանի թղ– թածրարներուն մէջ ուր պիտի քանի քանի հարիւրներ, թերեւս հազարներ կը գտ – նուին այդ կարմիր կնիքը կրող թուղթե– րէն· Հնչակեաններուն կնիքը չէ՞ք ճանչ– նար .

— Հնչակեաններէն մարդ մնա՞ց տա – կաւին մայրաքաղաքին մէջ, պատրիարք էֆէնտի, հարցուց նախարարը :

Օրմանեանը զրգռալիը խնդաց :

Նախարարը վիրաւորուած , հարցական նայուածքով մը :

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ, կը զար– մանամ , ես կը կարծէի թէ Հնչակեաննե– րուն համար հունաը փճացած էր :

— Կարելի՞ է ատիկա, առարկեց Օր – մանեան, ի՞նչ կը կարծէք, փաչա , բան– տերուն մէջ քանի՞ Հնչակեան կը պատ – կի ... :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար·)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անդամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփանոս նախավկայի տօնին առթիւ, վարչութիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ թեմին բազմամեայ եւ արդիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մասնաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայրենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հանգուցեալ պատուական Առաջնորդին, իբրեւ երախտագիտական դոյզն պարտականութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ամերիկայէն Սարգիս Պօղոսեան 25 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Նիսի Երիցատան բարերար Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլպէնկեանի եւ Կիւլպէնկեան զերդաստանի համայն ննջեցելոց համար:

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ եկեղեցիիս նախորդ վարչութեան ատենապետ Արամ Թէքէեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, արտասանութիւն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան պարահանդէսը:

Կիրակի Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը չորսէն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէռի շքեղ եւ ընդարձակ սրահներուն մէջ:

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հանելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ

ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, Կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Երեքշաբթի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը: Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քահանայ հայրերը:

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին: Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

ՆԻՍ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, Երեքշաբթի, *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Պատարագ:*

5 Յունուար, Շաբաթ, *առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9, երեկոյ, Ճրագալոյց, ժամը 15·30:*

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ. *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ:*

7 Յունուար, Երկուշաբթի, ՄԵՌԵԼՈՑ *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ, (կէսօրէ վերջ գերեզմանօրհնէք, Քոքատի գերեզմանատունը):*

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած զումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 *Յունուար, Երեքշաբթի, Տարեմուտ,* Ամանորի *պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղթանք* 8·30 – 12:

5 *Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն* 4, *Ս. պատարագ* 5·30:

6 *Յունուար, Կիրակի, Ս. Ծնունդ* եւ Աստուածայայտնութիւն: *Ժամերգութիւն* 8·30, *Ս. պատարագ* 10, *Ջրօրհնէք* 11·45: *Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցեալներու:*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ դրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

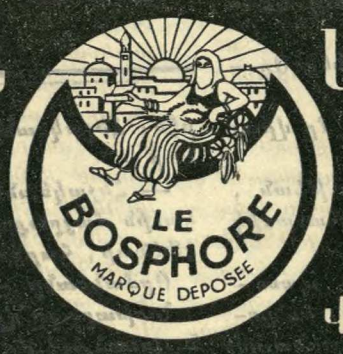

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

Խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, *սթիւտիօներ*, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1. Avenue Jacques Potel
2. Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 29 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9492 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5393

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌԱԿ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԱԿԱԲՈՅԾՆԵՐԸ

ՌԱԿ կը նշանակէ Ռամկավար – Ազատական կուսակցութիւն : Կեդրոնը անոր վերին մարմին է : Իսկ Մակաբոյծները անոր պատասխանատու վարիչներն են :

Ուրեմն վերի խորագրով 84 էջնոց գրքոյկ մը լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ Պէյրութի մէջ, իբրեւ «Մատենաշար իրաւ Ռամկավարներու, թիւ 1» :

Հեղինակը՝ Կարօ Սարրաֆեան՝ վաղեմի ռամկավար մըն է, շարքերը մտած 1934ին Միհրան Տամատեանի ջերմ յանձնարարութեամբ : Հիմնած է կուսակցութեան Տրիպոլիսի ակումբը, որուն ատենապետն է եղած, յետոյ նաեւ ատենադպիր Բարեգործականի մասնաճիւղին :

Երկար տարիներ իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած է Բարեգործականի դպրոցներուն մէջ : 1953ին օգնական խմբագիր նշանակուած է «Զարթօնք»ի եւ չնչին ամսականով մը աշխատած է կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէջ մինչեւ 1959, տանելով ամէն զրկանք, յանուն գաղափարի :

Վեց տարուան ընթացքին չէ պատահեր, որ միանուագ ստացած ըլլայ ամսականը եւ ամբողջ յեղափոխութեան շրջանին (1958) անվճար մնալու պայմանաւ : Մինչ խմբագրապետը կանոնաւորաբար կը ստանայ եղեր իր թոշակը :

Սարրաֆեան դիտել կուտայ, որ այն պահուն երբ կ'ըսուէր թէ կուսակցութեան սնտուկը պարպուած է, 2000 լիբ. ոսկի կը վճարուէր «կուսակցապետ» Հրաչ Սեդրակեանի մեկնելու համար Հայաստան», իբրեւ ներկայացուցիչ Զարթօնքի :

Հեղինակը երկար տարիներ եղած է Ռակի վարչական անդամ, ենթաշրջանային մարմնի անդամ, գործիչ, խմբագիր եւ հուսկ ուրեմն Շրջ. վարչութեան անդամ եւ բազմիցս մասնակցած շրջանի պատգմ. ժողովներուն : Ուրեմն իր գրածները արժէք կը ներկայացնեն :

Ռակի կեդրոնը Գահիրէէն Պէյրութ փոխադրուած է, սակայն դարձած է նը-պաստընկալ Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի շրջանակներուն, որոնք կը գոցեն եղեր «Զարթօնք»ի տարեկան 10·000 լիբ. ոսկիի բացը եւ կը վճարեն գործիչի թոշակը :

Սարրաֆեան մէկիկ մէկիկ կը ներկայացնէ կեդրոնի անդամները, տալով իւրաքանչիւրի նկարագրին ցայտուն գիծերը, որոնք հեռու են պատուաբեր ըլլալէ :

Ամէնէն աւելի կը ծանրանայ ատենապետ Բարունակ Թովմասեանի վրայ, որուն գործած չարիքներէն կը թուէ միայն երեքը :

Բարունակ Թովմասեան երկու անդամ, առանց Շրջ. վարչութեան գիտութեան, կուսակցական մասնաւոր առաքելութեամբ գաղտնաբար Հայաստան այցելած է : Գաղտնիքը երեւան հանուած է Լիբանահայ համայնավար ղեկավարի մը կողմէ, որ անոր հանդիպած է Պուտափեշտի մէջ, Հայաստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ :

Ուրեմն երբ Կոմկուսի քարտուղար Հր. Մարգարեան եւ Յ. Զարոբեան հանդիսաւորապէս կը յայտարարեն թէ «պրոգրեսիւ կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը», Բարունակ Թովմասեաններու խողովակով կը կատարեն իրենց օժանդակութիւնը :

Գրքոյկին հեղինակը կը մերկացնէ նաեւ Ռակի փողով – թմբուկով յայտարարուած Պատգմ. ժողովներու ներքին ծալքերը : «Քլիշէ դարձած քանի մը բանաձեւեր» կը կրկնուին ամէն տարի, առանց լուծում մը գտնելու «հրատապ» հարցերուն :

Ահա՛ նմոյշներ այդ «քլիշէ» բանաձեւերէն .

Բուռն կերպով պայքարիլ Դաշնակցութեան դէմ :

Հնչակեան կուսակցութեան հետ գործակցիլ օգտուելու համար անոր թուային առաւելութենէն :

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի դէմ շղթայազերծուած պայքարը շարունակել :

« Քսան տարի շարունակաբար յիշեալ օրակարգերը եկած – գացած են պատգմ. ժողովներուն եւ տակաւին պիտի գան ու երթան, որքան ատեն հինգերու քլիքը չէ տապալած», կ'եզրակացնէ Սարրաֆեան, որ կ'աւելցնէ .

« Հիմա հերթը եկած է ճշդելու համար, թէ քլիքի մարդիկը ո՞ր եւ քանի՞ տէրութեանց հաշուոյն գործակալներ են » :

Ահա՛ թէ ինչպէս Բարեգործականէն վերջ Ռամկավար կուսակցութեան ներքին փտախտը հանրութեան սեփականութիւն կը դառնայ՝ բուն իսկ իրենց պատասխանատու մարդոց փաստացի մերկացումներով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԱՊԸ ԿԸ ԳՈՎԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՆԱՄԱԿԸ՝ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ

Խրուշչեւ խիստ ոճով նամակ մը ղրկած է վարչապետ Ատընաուրրի, որու մէջ կը շեշտէ, անդամ մը եւս, թէ Արեւմտեան Գերմանիան ոչ մէկ իրաւունք ունի Արեւմտեան Պերլինի վրայ :

Խրուշչեւ կրկին ու կրկին կ'առաջարկէ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել որ պիտի կանոնաւորէ Արեւմտեան Պերլինի կացութիւնը : Կ'ուզէ որ մաքրագործուի Արեւմտեան Պերլինի գրաւման խարխուլ դրութիւնը : Պէտք է Արեւմտեան Պերլինի տալ ազատ քաղաքի վարչակարգ մը, միջազգային արդիւնաւէտ երաշխաւորութիւններով :

Այդ քաղաքին խափանարարական գործունէութեան վերջ պէտք է դրուի եւ պէտք է արեւմտեան զօրքը փոխարինել ՄԱԿի զօրքով : Առաջինը թէեւ կարելի է պահել սահմանափակ ժամանակ մը : Պէտք է նաեւ ՄԱԿի յանձնել «միջազգային ճշգրիտ պատասխանատուութիւններ եւ պաշտօններ » Արեւմտեան Պերլինի մէջ :

Խրուշչեւ կը յայտնէ նաեւ Քուպայի տագնապին ատեն ոչ մէկ ձայն բարձրացաւ Պոնէն : Իրականին մէջ, կ'ըսէ Խրուշչեւ, Դաշնակցային Հանրապետութիւնը փորձեց Միացեալ Նահանգները դնել այնպիսի դիրքի մը մէջ որու միակ ելքը պիտի ըլլար զինեալ բախում մը երկու մեծ պետութեանց միջեւ : Կ'ըսէ նաեւ թէ ամէն անդամ երբ նշաններ կան որ թոյլ կուտան տեսակէտներու մերձեցում մը նախատեսել, դաշնակցային կառավարութիւնը կը բողոքէ եւ ամէնէն յուսահատական խաղերուն մէջ կը նետէ ինքզինքը արգելք հանդիսանալու համար որեւէ կարգադրութեան : «Երկու անդամ պատերազմի պատճառ եղաք : Ինչո՞ւ միջոց մը կը փնտռէք երրորդի մըն ալ պատճառ դառնալու : Կը յուսամ ուրեմն, որ ի վերջոյ բարենպատակ գործերով պիտի զբաղիք ժողովուրդներու խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար : Որովհետեւ եթէ պատերազմը հռչակուի ձեր նախաձեռնութեամբ, լաւ գիտցէք թէ դաշնակցային Գերմանիան մոմի պէս կը վառի եւ դեհենամարտին առաջին ժամերուն իսկ մոխիրի կը վերածուի » :

Խրուշչեւ, ապա, Պապը կը գովէ .— « Համայնավար եւ անաստուած եմ, ուրեմն չեմ կրնար բաժնել Պապին փիլիսոփայական տեսակէտները : Բայց զօրավիդ կը կենամ խաղաղութեան իր կոչին : Դուք որ ջերմեռանդ Կաթողիկէ էք եւ կ'ընդունիք Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ոգեկան ղեկավարութիւնը, պէտք է աւելի քան ուեէ մէկը լսէք այդ եկեղեցւոյ պետին ըրած կոչը» :

Պոնի կառավարութեան մէկ բանբերը յայտնեց թէ այս նամակը պատասխանն է Ատընաուրրի մէկ անձնական նամակին, ուղղուած Խրուշչեւի որու բնագիրը երբեք չէ հրապարակուած :

Ատընաուրր իր նամակը գրած է Օգոստոս 28ին, Պերլինի «պատին» մէկ միջադէպին առթիւ, պատահած Օգոստոս 17ին եւ որու ընթացքին 18 տարեկան պատանի մը սպաննուած էր ֆոփոսներու (ժողովրդական ոստիկանութիւն) կողմէ : Այդ առթիւ, Գերմանիոյ վարչապետը ըսած էր խորհրդային իր պաշտօնակիցին .— Մարդկային համակեցութեան կարգ մը տարրական կանոններ կան որոնք կը յարգուին բոլոր պետութեանց կողմէ որոնք նկատի կ'առնեն միջազգային Օրէնքը : Ասոր մէջ կայ՝ օգնութիւնը մարդու մը որ մահուան վտանգին մէջ է : Գերման ժողովուրդը խորապէս մտահոգ է որ այն անմարդկային միջոցները որոնք կը գործադրուին Պերլինի սահմանին վրայ նոր զոհեր տան » : Խրուշչեւ «անդիտացած էր», այս կոչը : Դաշնակցային կառավարութեան բանբերը ճշդեց թէ կը հրապարակեն այս նամակը այն պարզ պատճառաւ որ խորհրդային Թաս գործակալութիւնը հրապարակած է Խրուշչեւի գրած նամակը : Պոնի շրջանակները ցաւ կը յայտնեն արդէն Մոսկուայի այս ըրածին առթիւ :

Ատընաուրր նամակ մը գրած է Քենըտիի, բայց յարգելով դիւանագիտական աւանդութիւնները չէ հրապարակած անոր պարունակութիւնը : Կը կարծուի սակայն թէ ծերունի վարչապետը մտահոգ է Նասաույի խօսակցութիւններէն (Քենըտի – Մաքմիլըն) որ նախատեսել տուին հիւլէական «երրեակ» ուժի մը կազմութիւնը : Այս կէտին շուրջ է հաւանաբար որ Ատընաուրր լուսաբանութիւններ ուղած է Քենըտիէն :

Դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը, որ նախագահն է քրիստոնեայ – դեմոկրատ խորհրդարանական խմբակցութեան յայտնեց թէ «խոհեմութիւն եւ վճռականութիւն» պէտք է յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, գերմանական արտաքին քաղաքականութեան մէջ : Քուպայի փորձէն ետք, կը գրէ Ֆոն Պրենթանօ, Մոսկուա չի կրնար այնպիսի դիրք մը բռնել Պերլինի հանդէպ որու միակ ելքը ըլլայ՝ կամ պատերազմի վտանգ կամ խորհրդային նոր նահանջ մը :

Ֆոն Պրենթանօ կ'ըսէ նաեւ թէ կը մերժէ վերջնական նկատել Պերլինի ամօթի պատը :

Այս յօդուածը լոյս տեսած է Խրուշչեւի նամակի հրապարակումէն առաջ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 ԻՆ

Տարեգլխուն առանց բացառութեան, Յառաջի վարչութիւնը պիտի դադրեցնէ թերթին առաքումը այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք, հակառակ իրենց եղած կրկնակի դիմումներուն չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹ ԺԱՄԱՆԵՑ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ ԱՌՋԻ ՕՐ

Ուրբաթ օր, Դեկտեմբեր 21ին, Սիլվա Կապուտիկեան Պէյրութ ժամանած է, ուր հարիւրաւոր Լիբանահայեր զինքը դիմաւորելու փութացած էին, Խալտէի օդակայանը :

Կիրակի օր, Պէյրութի Քափիթոլ շարժանկարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան Մեսրոպեան փառատօնին վերջին հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առած է Սիլվա Կապուտիկեան :

Բանաստեղծուհին իր ճամբու ընթացքին, կարճ ժամանակով, Փարիզ հանդիպած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԻ ԵՈՐՔՑԻ մը ըսած է թէ առանց թերթի ապրիլ կը նշանակէ առանց կօշիկի քալել : Արդարեւ գրաշարներու գործադուլը կը շարունակուի քսան օրէ ի վեր եւ Նիւ Եորքի 9 օրաթերթերը օրական մէկուկէս միլիոն տոլար կը կորսընցնեն :

ՔԱՍԸՄ միշտ կ'ուզէ կցել Քուէյթը որ մաս կը կազմէ, ըստ իրեն, «Մայր հայրենիքին» : Միւս կողմէ Իրաքի մէջ արդիլուեցաւ ամերիկեան Ֆիլմը՝ «Հիթլերի ոճիրները» անունով զոր պատրաստած է Միթրօ Կոլտուին Մայրբը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ճէլալ Պայառի կնոջ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Անդարայի մէջ եօթը հազար հոգիի ներկայութեան :

«ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ»էն զատ Փարիզի Էքսփրէս շաբաթաթերթն ալ հրատարակած էր Խրուշչեւի ամբողջ ճառը, իբրեւ՝ ազդ : Ֆրանսական շաբաթաթերթին էջը՝ 800 հազար արժելով, Խրուշչեւ 80 միլիոն վճարած է : Էքսփրէս պարզապէս զեկոյց բառը աւելցուցած է որ կը բնորոշէ հրատարակութեան ազդի բնոյթը : Նոյն ձեւով այս շաբաթ ալ հրատարակած է Քենըտիի տուած տեսակցութիւնը ամերիկեան պատկերասփիւռին, ամբողջութեամբ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ծնունդի առթիւ ազատ արձակուեցան երեք մահապարտներ՝ Սերոբ Սարդիս Յակոբեան, Կարապետ Յակոբ Գույումճեան եւ Ժորժ Խաչատուր Գապաքալեան, կը հաղորդէ Ֆրանսական Մամուլի (Ֆրանս – Փրէս) գործակալութիւնը : Լը Մոնտ որ այս լուրը կը հրատարակէ կ'ըսէ թէ վճռաբեկ ատեանը անմեղ հռչակած էր ասոնք, իրենց դատապարտութիւնը արդարացնող հարկ եղած փաստերը գտած չըլլալով : Երեք ամբաստանեալները դատապարտուած էին կախաղանի 1961 Մարտին, կրկնակ ոճիրի մը համար :

« ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Միջազգային Զարգացման Գործակալութիւնը » երեսուն միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ըրաւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան, նպաստելու համար Գահիրէի ելեկտրականական մէկ կեդրոնի շինութեան :

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ Ամերիկացի զբօսաշրջիկներ աւելի քան 2·8 միլիառ տոլար ծախսած են, արտասահմանի մէջ, 1962-ին :

ԼՈՆՏՈՆԻ Արտաքին նախարարութեան հրատարակած գերմանական գաղտնի դիւաններու համաձայն, Էտուար Ը. (ներկայիս Ուինտսորի դուքս) կ'ուզէր ուղղակի համաձայնիլ Հիթլերի հետ :

«ՏՐԱՆԿ ՆԱԽ ՕՍԹԷՆ»

Սովեթներու Տրանկ Նախ Օսթէնը — դրոհ դէպի Արեւելք — դեռ վերջ չէ գըտած, բայց զգալապէս մեղմացած է, երեւի այն պատճառով, որ Մոսկուայի ուշադրութիւնը դրաւուած է ուրիշ, աւելի հետաքրքրական վայրերով :

Քուպայի շուրջ Խրուշչեւ ստացաւ այնպիսի հարուած, որ հաւանաբար աւելի զգոյշ կ'ըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Անակնկալ չըլլար, եթէ Եմէնն ալ Քուպայի ճակատագիրը ունենայ ըստ էութեան :

Խորհրդային դրոհը դէպի Արեւելք շատ թանդ նստաւ Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն, մասնաւորապէս այս կողմերը ապաստանած Հայութեան համար : Վաղաժամ է դեռ հաշուեփակ ընելու, բայց հետաքրքրական է, ի՞նչպէս անդրադարձաւ խորհրդային դրոհի քաղաքականութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի հայկական գաղութներուն վրայ :

Սկսինք ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ : Քսանըհինգ երեսուն հազարնոց Յունահայ կենսունակ գաղութէն այսօր մնացած է հազիւ ութտասը հազար Հայ Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ ու շրջակայքը :

Բոլշեւիկներու վախէն Յունահայութիւնը հողմացրիւ եղաւ Հարաւային Ամերիկա, Քանատա, նոյնիսկ Աւստրալիա եւ փոքր մասը միայն Հայաստան : Իր տեղը մնացած ութ – տասը հազարնոց Հայութիւնը, բաղկացած մեծ մասամբ խոնարհ աշխատաւորներէ, գերադոյն ճիգ կը թափէ պահելու համար հայկական նկարագիրը Ելլադայի մէջ, բայց նախկին Յունահայ գաղութը այլ եւս ոչ եւս է :

Յունաստանի դիմացը, ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր երեսուն – երեսունըհինգ հազարնոց հայկական հարուստ գաղութը՝ հարուստ նիւթական եւ մշակութային արժէքներով: Գաղթաշխարհի Հայոց պատմութեան մէջ Եգիպտոսի Հայութիւնը կը դրաւէ առաջնակարգ տեղերէն մէկը: Այժմ նօսրացած, աղքատացած, ընկճուած, կը հալի արեւի տակ ինկած ձիւնի պէս: Արտագաղթը խուճապային փախուստի բնոյթ ստացած է: Իրա՞ւ է այս խուճապը, թէ անիրաւ, էական է փաստը. մարդիկ կը փախչին ապահով կարծուած վայրեր, ուր բոլշեւիկ կամ թուրք չկայ: Դժուար է ենթադրել, որ Եգիպտահայ գաղութը վերադտնէ իր նախկին փառքը:

Այս օրհնեալ երկիրը, ԼԻԲԱՆԱՆՆ եւս ազդուեցաւ խորհրդային դրոհէն: 1958 թուականի, այսպէս կոչուած «յեղափոխութեան» մէջ, անկասկած մատ ունէր եւ Մոսկուան :

Հետեւանքը եղաւ այն՝ որ հայ մարդիկ սպաննուեցան, տնտեսութիւններ փճացան, պառակտումը Հայութեան մէջ անանցանելի դառնալու աստիճան խորացաւ, դէպի հեռաւոր վայրեր գաղթելու տրամադրութիւնը սաստկացաւ: Լիբանանի խնայուեցաւ փլուզումը, բայց նիւթական եւ բարոյական ծանր կորուստ ունեցաւ :

Լիբանանի կողքին ԿԻՊՐՈՍԻ Հայութիւնը, շուրջ հինգ հազար կիպրահայերէն կէսը արդէն հեռացած է մեծ մասը Անգլիա: Արտագաղթը կը շարունակուի եւ երեւի շուտով Հայ չի մնար Կիպրոսի մէջ այնքա՞ն, որ կարելի ըլլար խօսիլ հայկական գաղութի մասին :

Բնաջնջման վտանգի տակ էր եւ ՍՈՒՐԻՈՅ շուրջ հարիւր հազար Հայութիւնը, որ կարելի է ըսել, միայն հրաշքով ազատուեցաւ, թէեւ անհաշիւ կորուստով: Եթէ Սարաճը մահացու թշնամին էր Հայութեան եւ Ֆիզիքական գործադրողը հայահալած քաղաքականութեան, Սարաճի ետեւը բոլշեւիկն էր կեցած :

Կազդուրման ճամբու վրայ է Սուրիոյ Հայութիւնը նոր վարչաձեւին ներքեւ, բայց դեռ նախկին վիճակը վերադտած չէ նիւթապէս եւ բարոյապէս :

Խորհրդային դրոհի արդիւնք է եւ ԻՐԱՔԻ ներկայ վիճակը, ուր քսան – քըսանըհինգ հազարնոց հայ գաղութը նոյնպէս ծանր կորուստներ ունեցած է եւ ազգային տեսակէտով գրեթէ կազմալոյծ վիճակի մէջ է :

Եւ վերջապէս ԻՐԱՆԸ :

Շահին Շահի երկիրն եւս շատ ցնցումներ ունեցաւ խորհրդային «դրոհ»ի հետեւանքով, որոնց ընթացքին շուրջ հարիւր յիսուն հազար իրանահայութիւնն ալ շատ կորուստներ ունեցաւ, բայց ի վերջոյ Իրանը դտաւ իր հաւասարակըշռութիւնը, թէեւ Սովեթներու կողմէ մշտական սպառնալիքի տակ կ'ապրի :

Իրանահայութիւնը ապահով է, ներքնապէս համերաշխ, պետութեան աչքին դնահատելի, թէեւ բոլշեւիզմի վտանգը պատճառ է, որ հոգեպէս բոլորովին հանգիստ չըլլայ :

Թուտեհ հրապարակի վրայ չկայ, բայց ամբոխի հոգիին մէջ դեռ կ'ապրի: Իսկ Թուտեհ կը նշանակէ բոլշեւիզմ – թալան կողոպուտ եւ ստութիւն :

Ահա խորհրդային Տրանկ Նախ Օսթէնի թռուցիկ պատկերը Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Կարելի՞ է ապահով լինել, որ վերջին օրերու համեմատական խաղաղութիւնը վերջն է պաղ պատերազմին եւ ոչ զինադադար: Հազիւ թէ: Ի՞նչ կ'ըսէ իրերու տրամաբանութիւնը :

Ս. ՎՐԱՅԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Արամը ճանչցայ տասնըհինգ տարի առաջ, 1947ին, այստեղ՝ Եգիպտոսի մէջ : Աշխոյժ, եռանդուն, տաքարիւն մարդու մը տպաւորութիւնը գործեց վրաս :

Այս տպաւորութիւնը չփոխուեցաւ ետքէն; ընդհակառակն, աւելի շեշտուեցաւ :

Կրնամ ըսել, թէ փայլուն մարդ մըն էր: Կեանքը եւ ժամանակը ոչ թէ բան մը պակսեցուցին իր փայլէն, այլ բան մը աւելցուցին ունեցածին վրայ: Հետզհետէ մեծցաւ, հետզհետէ բարձրացաւ, հետզհետէ բազմապատկուեցաւ նոյնիսկ : Իր բնածին շնորհները նպաստեցին իր յարատեւ վերելքին : Ինծի կը թուի, թէ ամէն ինչ բնածին էր այս բազմաշնորհ մարդուն մէջ: Շատ քիչ բան առած էր դուրսէն, կեանքէն, աշխարհէն: Ինչ որ ունէր, հետը բերած էր :

Բարձր ուսում ստացած չէր, համալսարան աւարտած չէր: Չեմ ալ դիտեր, թէ ժամանակ ունեցա՞ծ էր հայ լեզուի այբուբենը սորվելու: Սա որոշ է, որ իր դրամագլուխը իրն էր լիովին եւ կեանքի մէջ շահարկեց զայն վայելչութեամբ, թերեւս նոյնիսկ մեծվայելչութեամբ :

Բոպիկ մանկութիւն մը ունեցաւ. ետքէն դարձաւ եղաւ վերարկուով քաղքենի մը: Այս կը նշանակէ մօտաւորապէս ոչինչէն մեկնիլ եւ բարձունքի մը հասնիլ: Կռուելով, ջիղ ու եռանդ սպառելով տիրացաւ համբաւի մը՝ կեանքի մէջ, անունի մը՝ դրականութեան մէջ, պատասխանատու դիրքի մը՝ կուսակցութեան մէջ :

Երբ այս տարի վերստին տեսայ զինք Լիբանան, ճակատագրին յաղթած, կեանքի պայքարը շահած մարդ մըն էր արդէն: Գրեթէ նուաճած էր իրեն եւ շատերուն համար աննուաճելի սահմանավայրը ոչ թէ վիճակահանութեամբ, ոչ թէ բախտով կամ պատահական ձեւով մը, այլ կռուելով, ողորելով, յաճախ յորձանքին դէմ նաւարկելով :

Ներքին անդորրութիւն մը կը բխէր իր անձէն: «Յաղթեցի՛» ըսել ուզողի անդորրութիւնը, որ կ'առնուի եւ ո՛չ թէ կը տրուի: Կեանքը շատ քիչ բան տուած էր իրեն. այդ քիչը վերադարձուց կեանքին՝ պարզ կամ բաղադրեալ տոկոսով :

Ես առիթ եւ ժամանակ չունեցայ իր թերութիւնները տեսնելու. տեսայ միայն իր առաւելութիւնները:

Արամ Սահակեան գործի մարդ էր, բայց նաեւ խօսքի մարդ էր: Իր գործը խօսք էր, բայց նաեւ իր խօսքը գործ էր: Գործին մէջ եռանդ կը դնէր, խօսքին մէջ՝ ուժ: Երեւոյթով հանդարտ, հոդիով անհանդարտ ուղեւորն էր կեանքի մէջ : Երբ խօսէր, կը թուէր թէ կը գործէր. Երբ կը գործէր, կը թուէր թէ կը խօսէր: Այս ներդաշնակութիւնը, խօսքի եւ գործի մէջ, զինք կը դարձնէր հաւասարակշիռ մարդ մը, միաժամանակ ինքնատիպ մարդ մը :

Ուրիշ ներդաշնակութիւն մը կար իր կեանքին ու անձին մէջ, այն՝ որ կրցած էր քաղաքականութիւնը հաշտեցնել դրականութեան հետ, դրականութիւնը՝ քաղաքականութեան հետ :

Քաղաքականութիւնը ուսմունք է, դրականութիւնը կոչում է: Ո՞ւր ստացած էր առաջինը. ուրկէ՞ առած էր երկրորդը: Ինք միայն կրնար տալ այս հարցումներուն պատասխանը: Սա որոշ է, որ կը հաւատար իր ասողին: Անհաւատ դարու մը հաւատացեալներէն էր: Իմ դիրքերս,— կ'ըսէր ներելի ինքնագոհութեամբ,— շատ կը կարդացուին եւ շուտ կը սպառին: Կրնար ըսել նաեւ.— իմ ճառերս շատ կը լսուին եւ շուտ կը տպաւորեն :

Իր դիրքերը դրականութիւն էին, իր ճառերը քաղաքականութիւն էին: Առաջինը չէր վնասեր երկրորդին, երկրորդը չէր վնասեր առաջինին :

Պիտի ըսեմ նաեւ, որ քաղաքականութիւնը գրաղում էր իրեն համար, դրականութիւնը ապրում էր: Մինչ շատեր դրականութիւնը կը քաղաքականացնեն, Արամի ձգտումն էր քաղաքականութի՛ւնը դրականացնել: Ուրիշ խօսքով՝ իր դրականութիւնը երբեմն քաղաքականութիւն էր, բայց յաճախ դրականութիւն էր իր քաղաքականութիւնը: Կը ժպտէր, երբ կը փորձէի այս իմաստով մեկնաբանել իր «դիալեկտիկա»ն :

Իր ունեցածին մէջ քիչ մը անապատ կար, իր տուածին մէջ՝ քիչ մը երկինք :

Անապատը կը մոռցուի, երկինքը չի մոռցուիր :

×

64 – 65 տարեկան Արամը տեսնող մը կ'ունենար այն տպաւորութիւնը, թէ յիսունը դեռ չէ բոլորած կամ կը դտնուի 45ի հրուանդանին վրայ: Երեւի այս պէս կ'ըլլան կեանքի պայքարին մէջ յաղթական զինուորեալները:

Այսպէս էր նաեւ իմ ողբացեալ ընկերս, — յաղթական եւ զինուորեալ :

Ի՞նչն էր, որ կայուն կը դարձնէր երիտասարդութեան զգայութիւնը ծերութեան սեմին կանգնած այս մարդուն մէջ. իր ներքին գոհունակութիւնը, ինքնավստահութիւնը, լաւատեսութիւնը, հաւատքը, անկասկած :

Դառնացեալ մըն էր թերեւս, բայց ոչ՝ յուսահատ մը :

Իր դառնութիւնը ծերացնող տեսակէն չէր, որովհետեւ իր մէջ դերազօր էր հաւատքը, դերազօր էր յոյսը:

Կը հաւատար, ուստի՝ կը յուսար : Կը յուսար, ուստի՝ կը հաւատար :

Լիբանանի մէջ, մեր յաճախակի հանդիպումներու ընթացքին, երբեք չզգացի, որ հիւանդ էր, շնչարգելութենէ կը տառապէր: Առողջ տեսայ զինք, մշտարթուն, մշտաժպիտ, նոյնիսկ մշտազուարճ :

Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր, որ կեանքի հոգետան մէջ կը դտնուէր այս մահկա–

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կարելի՞ է հարցնել թէ մինչեւ 1960ի վերջերը գնահատանքի արժանացած մարդիկ ինչպէս դարձած են այժմ «անբաղձալի տարրեր»:

1962 Հոկտեմբեր 6ին է միայն որ տեղեկացանք թէ ինչպիսի անուղիղ միջոցներով այս ամերիկեան «քորփորէյշըն»ը կրցած է իր անուան փոխանցել Հայ Բարեգործական Ընկերութեան հայ բարերարներու վստահած դրամագլուխները, երբ զուիցերական այս ընկերութիւնը ոչ միայն լուծուած չէր, այլ Ընդհ. Ժողովին առջեւ իր նախագահին՝ Տիար Ա. Մանուկեանի իսկ յայտարարութեամբ կը պահէր իր գոյավիճակը :

Ամերիկեան ընկերութիւնը, Այ ձի Պի Եու Քորփորէյշըն անուան տակ, կազմուած էր 1955 Փետրուար 21ին, այսինքն Ընդհանուր Ժողովէն երկու օր յետոյ, եւ նոյն տարուոյ Մարտ 29ին վաւերացուած էր: Այս գործողութիւնը հինգ տարի գաղտնի մնաց եւ ոչ մէկ անդամ, ոչ ալ որեւէ ժողով տեղեկացաւ այս նոր Ամերիկեան Ընկերութեան գոյութեան եւ անոր կանոնագրին, ուրեմն՝ աւելի եւս՝ անոր կողմէ Զուիցերական Ընկերութեան դրամագլուխներուն բռնագրաւման :

Եթէ բոպէ մը միայն ենթադրենք թէ 1955ի Ընդհ. Ժողովը իրապէս քուէարկած ըլլար առաջարկուելիք վեց բանաձեւերը, այդ պարագային՝ ըստ 5րդ առաջարկին՝ զուիցերական օրէնքներու ենթակայ Միութեան բարեփոխուած կանոնագիրը պէտք էր ընդունուած ըլլար նախ քան անոր գոյքերուն փոխանցումը, ճշդուէր ընկերակցութեան անդամներուն թիւը, եւն.:

Այս պայմանն անդամ չէ յարգուած :

Կեդր. Վարչութիւնը շարունակեց Ընդհանուր ժողովները հրաւիրել զուիցերական մեր կանոնագրութեան 27րդ յօդուածին համաձայն (թէեւ որպէս թէ անիկա ջնջուած էր 1955 Փետրուար 21ին, եւ բոլոր վաւերաթուղթերը, ուղղուած՝ ըլլայ Ֆրանսական իշխանութեանց եւ ըլլայ Միութեան Լօզանի նօտարին՝ կը դրկուին զուիցերական Միութեան անունով) :

1959 Դեկտեմբեր 20ին էր որ նախագահ Տիար Մանուկեան մեզի կը հաղորդէր թէ՝ «... ամերիկեան իշխանութիւններէն կը սպասէինք վաւերացումը, զոր ստացանք միայն մէկ ամիս առաջ»: Մինչ 1955 Փետրուար 21ին նոր ամերիկեան ընկերակցութիւնը կազմուած էր եւ իրեն սեփականացուցած Միութեան ստացուածքը, հինգ տարի յետոյ կը յայտնէին թէ միայն մէկ ամիս առաջ այս ընկերութիւնը վաւերացուած էր: 1955 Փետրուար 19ին Միութեան հպատակութիւնը չկարենալով օրինաւորապէս փոփոխել, Կեդր. Վարչութիւնը այդ բանը ըրած էր դաղտագողի եւ հինգ տարի յետոյ կը ջանար մեզ դնել կատարուած իրողութեան առջեւ :

Միեւնոյն նամակին մէջ Տիար Մանուկեան հետեւեալը կը գրէր. «Պանքաներու հետ խորհրդակցութեամբ որդեգրուեցաւ զուիցերական կազմակերպութեան իրաւասութիւններն ու անդամակցութիւնը փոխանցել ամերիկեանին, խոստանալով միեւնոյն ժամանակ լուծել զուիցերականը ժամանակի ընթացքին, եւ ըստ մեր փաստաբաններուն՝ մեր նախկին գրաւոր խոստումը չենք կրնար փոխել »:

Հարցում մը.— Ա) Ո՞վ կամ ո՞ր Ընդհ. Ժողովը իրաւասութիւն տուաւ Տիար Մանուկեանի եւ իր վարչական պաշտօնակիցներուն, զուիցերականը լուծել խոստանալու, եւ Բ) Պանքաները ի՞նչ հանդամանքով մեր Միութեան իրաւական անձնաւորութիւնը փոխել կը պահանջեն:

Բայց իրաւաղէտները, որոնց խորհուրդ հարցուցինք, 1955 Փետրուար 21ի գործողութեան բնոյթը միաձայնութեամբ որակեցին դատապարտելի : Միութեան Լօզանի նօտարը՝ մէթր Զիւմսթայն, 1960 Ապրիլ 12 թիւով իր խորհրդակցութեան մէջ 1955 Փետրուար 21ի գործողութեանց ապօրէն եւ հակականոնադրական բնոյթը կը խարանէր :

ԼՕԶԱՆԻ ՆՕՏԱՐ ԶԻՒՄՍԹԱՅՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Այս օդտակար կը նկատենք նոյնութեամբ տալ Միութեան Լօզանի նօտար մէթր Զիւմսթայնի յիշեալ նամակին թարգմանութիւնը :

Լօզան, 12 Ապրիլ 1960

Յարգելի
Փոխ – նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան
Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին
Փարիզ (16րդ)

Յարգելի Տիար,
Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Լօզան.

Դուք փափաքեցաք խորհուրդ հարցնել ինձ այն տարակարծութեանց մասին, որոնք ձեզ կը բաժնեն Նիւ Եորքի մէջ գտնուող Միութեան անձնաւորութիւններէն : Այս նպատակով ինձ յանձնեցիք հարցարան մը եւ նօթերէ ու թղթակցութեանց պատնէններէն բաղկացած թղթածրար մը :

(8 Շար.)

ԿԱՏԱՐԱԾ

ՀԱՎԱՏԱՑ ՆԿԱ ԱՐՁԱՆ

— Ես ոչինչ չեմ հասկանում, — ասում է Ֆիլիպը, — ինչպե՞ս կարող է պատահել, որ մարդը ամուսնանա, ապրի կնոջ հետ տասը տարի, ունենա երեխաներ, ապրի նրանց հետ, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկանա, որ ինքը ոչ մի կապ չունի այդ կնոջ և այդ երեխաների հետ։ Ինչպե՞ս կարող է դա պատահել։

— Ես էլ չեմ հասկանում, — ասում է Ժանը, — բայց դա պատահում է։ Ես ինքս ականատես եմ եղել մի քանի դեպքերի։ Ես ինքս ամուսնացած եմ եղել, ունեցել եմ կին և երեխաներ, ապրել եմ նրանց հետ, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկացել եմ, որ ինձ ոչ մի կապ չունեն այդ կինը և այդ երեխաները։ Ինչպե՞ս է դա պատահել, չգիտեմ։ Ինչպես ասացի, ես ինքս ականատես եմ եղել, ես ինքս եմ ապրել, ես ինքս եմ զգացել։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, ես ինքս եմ ամուսնացել սիրուց, ես ինքս եմ ամուսնացել ուրախությամբ, ես ինքս եմ ամուսնացել ամենալավ մտադրություններով, ես ինքս եմ ամուսնացել ամենալավ հույսերով։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ընտանիք, ունենալ տուն, ունենալ երեխաներ, ունենալ ընտանեկան ջերմություն, ունենալ ընտանեկան երջանկություն։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ամենալավ կինը, ամենալավ ընտանիքը, ամենալավ երեխաները, ամենալավ ընտանեկան ջերմությունը, ամենալավ ընտանեկան երջանկությունը։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ամենալավը ամենայն ինչում։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ամենալավը ամենայն ինչում, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկացել եմ, որ ինձ ոչ մի կապ չունեն այդ կինը և այդ երեխաները։ Ինչպե՞ս է դա պատահել, չգիտեմ։ Ինչպես ասացի, ես ինքս ականատես եմ եղել, ես ինքս եմ ապրել, ես ինքս եմ զգացել։

— Ես էլ չեմ հասկանում, — ասում է Ֆիլիպը, — ինչպե՞ս կարող է պատահել, որ մարդը ամուսնանա, ապրի կնոջ հետ տասը տարի, ունենա երեխաներ, ապրի նրանց հետ, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկանա, որ ինքը ոչ մի կապ չունի այդ կնոջ և այդ երեխաների հետ։ Ինչպե՞ս կարող է դա պատահել։

— Ես ոչինչ չեմ հասկանում, — ասում է Ժանը, — բայց դա պատահում է։ Ես ինքս ականատես եմ եղել մի քանի դեպքերի։ Ես ինքս եմ ամուսնացած եղել, ունեցել եմ կին և երեխաներ, ապրել եմ նրանց հետ, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկացել եմ, որ ինձ ոչ մի կապ չունեն այդ կինը և այդ երեխաները։ Ինչպե՞ս է դա պատահել, չգիտեմ։ Ինչպես ասացի, ես ինքս ականատես եմ եղել, ես ինքս եմ ապրել, ես ինքս եմ զգացել։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, ես ինքս եմ ամուսնացել սիրուց, ես ինքս եմ ամուսնացել ուրախությամբ, ես ինքս եմ ամուսնացել ամենալավ մտադրություններով, ես ինքս եմ ամուսնացել ամենալավ հույսերով։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ընտանիք, ունենալ տուն, ունենալ երեխաներ, ունենալ ընտանեկան ջերմություն, ունենալ ընտանեկան երջանկություն։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ամենալավը ամենայն ինչում։ Ես ինքս եմ ամուսնացել, որովհետև ուզում էի ունենալ ամենալավը ամենայն ինչում, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկացել եմ, որ ինձ ոչ մի կապ չունեն այդ կինը և այդ երեխաները։ Ինչպե՞ս է դա պատահել, չգիտեմ։ Ինչպես ասացի, ես ինքս ականատես եմ եղել, ես ինքս եմ ապրել, ես ինքս եմ զգացել։

— Ես էլ չեմ հասկանում, — ասում է Ֆիլիպը, — ինչպե՞ս կարող է պատահել, որ մարդը ամուսնանա, ապրի կնոջ հետ տասը տարի, ունենա երեխաներ, ապրի նրանց հետ, ինչպես ասում են, ինչպես Աստված է պատվիրել, և հանկարծ, ինչպես կայծակնահար լինի, հասկանա, որ ինքը ոչ մի կապ չունի այդ կնոջ և այդ երեխաների հետ։ Ինչպե՞ս կարող է դա պատահել։

— Ես ոչինչ չեմ հասկանում, — ասում է Ժանը, — բայց դա պատահում է։ Ես ինքս ականատես եմ եղել մի քանի դեպքերի։ Ես ինքս եմ ամուսնացած եղել, ունեցել եմ կին և երեխաներ, ապրել եմ նրանց հետ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանուած մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաչխարհային բռնկած մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Վալանս.— *Ընկեր Ազատ Պալեան կեդրոնական վարժարանի իր բազմավաստակ ուսուցիչ՝ Գուրգէն Մխիթարեանի յիշատակին 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջի եւ Հայ – Բոյժի:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Նիսի երիցատան բարերար Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլպէնկեան զոյգերուն եւ Կիւլպէնկեան գերդաստանի համայն ննջեցեալոց համար:

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ եկեղեցիս նախորդ վարչուԹեան առենապետ Արամ Թէքէեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Սահակ-Նոս Նախավկայի տօնին առթիւ, վարչուԹիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ Թեմին բազմամեայ եւ արդիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆի: Պատարագի ընԹացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մասնաւորաբար ԲիւԹանիոյ Թեմի մեր հայրենակիցներէն, որ եկեղեցին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հանգուցեալ պատուական Առաջնորդին, իբրեւ երախտագիտական դոյզն պարտականուԹիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Օհան Տակառեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց ազգականուհի Ալբի Տիկին Վերոնիկ Գարապօղոսեանի (Անուվիլ լէ Կոնէս) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչուԹիւնը չուտա-փոյթ ապաքինում կը մաղթէ ընկեր Արմենակ Շահպաղեանին:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչուԹիւնը, փարիզի չրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

ՀինգշաբԹի, Յունուար 10, կէսօրէ եաք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ աւակնկալներ, երգ, պար, արտասանութիւն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս երեքշաբԹի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը: Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քահանայ հայրերը:

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին: Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, երեքշաբԹի, Տարեմուտ, Ամանորի պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղԹանք 8·30 – 12:

5 Յունուար, Շաբաթ, ձրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5·30:

6 Յունուար, կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: ժամերգութիւն 8·30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·45: Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցեալներու:

×

ՆԻՍ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, երեքշաբԹի, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Պատարագ:

5 Յունուար, Շաբաթ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9, երեկոյ, ձրագալոյց, ժամը 15·30:

6 Յունուար, կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ. առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ:

7 Յունուար, երկուշաբԹի, ՄԵՌԵԼՈՑ առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ, (կէսօրէ վերջ դերեզմանօրհնէք, Քոքատի գերեզմանատունը):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի զարունեան ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ծնունդի եւ Ամանորի հանդէսը Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, 12 Յունուար, Շարաթ դիշեր, ժամը 9ին:

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ արտասանութիւնները, նուագ, երգ եւ արամատիկ խօսութիւնները՝ երկու սեռէ մանուկներու կողմէ: Իսկ երկու սեռէ պատանիներու կողմէ, քրքջալիր դաւեչտ մը՝ «Բարեկենդանի Անկուտինները» եւ կովկասեան պարեր:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», կիրակի, Յունուար 27:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի կիրակի օր, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպչական ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած դումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպչական կողմէ (եւ ոչ անձնական նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Մխիթեան պարահանդէսը:

Կիրակի Յունուար 20, կէսօրէ եաք ժամը չորսէն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէի չքեղ եւ ընդարձակ սրահներուն մէջ:

×

Իմիի կաթ. Խաչի մասնաճիւղի զեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆեթ:

×

Ֆ. Կաթ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ դիշեր:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	միջնեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	միջնեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՑՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ձոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ դրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

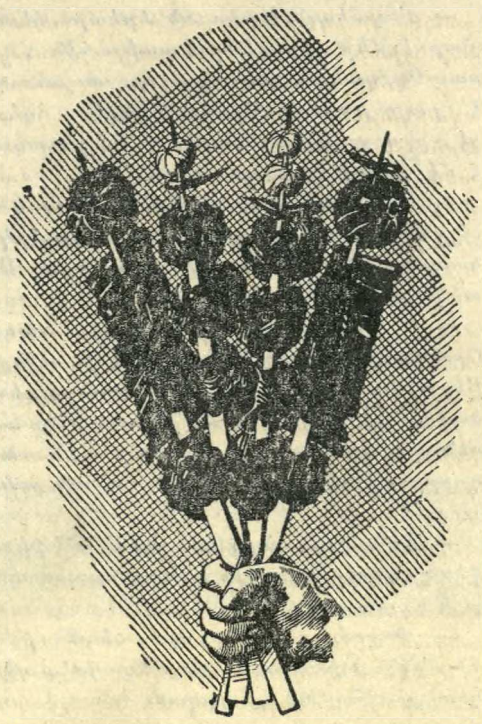

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն·Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ն·Ֆ· Հատը 0·25 Ն· Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 30 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9493 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5394

ԱՆԳՈՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

... Գառնում է պօէտ մեծ ոչ թէ նետի՛ մեծութեամբ, այլ նշանի ահագնութեամբ :

Ե· Չ·

Իր ծննդեան պայծառ օրէն 65 տարի առաք, իր քսամնեայի սպանութեան մութ պիշերէն 25 տարի առաք, եղիչէ Զարենց երիցս բազմած է հայ յաւիտենականու – թեան մէջ իր ծննդավայրով, իր գրիչով եւ իր մահով :

Ծնած էր կարս, նուիրեալ մըն էր հայ Գիրքին, նահատակը եղաւ հայ Հայրենի– քին : Եւ յաւիտենականութեան սահման – ուած հայ ժողովուրդը չի մոռնար Զա – րենցը, քանի յաւիտեան չի մոռնար իր կարսը, իր Գիրը եւ իր Հայրենիքը :

Եօթը սիրտով, եօթը հոգւով երգած իր «անոյշ Հայաստանի» մայրաքաղաքին՝ հազարամեայ հայ Երեւանի «սովետա – կան» բանտին մէջ սպաննուած է Կարսի հերոսական օրերու զաւակը :

Ոճրագործ վճիռով մահուան դատա – պարտուած, դիակն իսկ անյայտ, ա – ճիւնները՝ իր այնքան պաշտած արա – րատեան դաշտի ձմրան վիշապաճայն բուքին հողմնացրիւ ... :

Այսօր, իր մահուան արծաթեայ տարե– լիցին, իր անդոյ գերեզմանին առջեւ թախիծով կ'ողեկոչենք՝ «Նշանի՛ ահա – նութեամբ» մեծ բանաստեղծը :

Նշանի՛ ահադնութեամբ՝ իրեն կրակո– ղին ու խոցողը չյօշոտած չի նահանջեր թաւուտի դաշտը, որքան ալ արիւնա – քամ ըլլայ իր վէրքը : Նշանի՛ ահադնու – թեամբ, իր զղջահար գրիչին բացած կը– րակով ու վէրքով զազազած հայամերժ մարդոց գոհ գնաց՝ հայ Զարենցը : Իր արեան ձայնը՝ իր արեան գնովը վճարեց :

Մարդը երկար հանդուրժեց : Բանաս – տեղծը չուառով ընդվզեցաւ կաշկանդուած կեանքի, պարտադրուած արուեստի, ենթարկուած մտքի, մարդկայնութեան վերացական անանց տուեալներն ու ար – ժէքները ժխտող կամ նիւթականացնող եւ ի չառաջադունէ նիւթականը հոգեկա – նին վերադասող գաղափարաբանութեան եւ քաղաքական գրութեան դէմ, իր «Հա– յաստան – Եարր» օրօրող խորհրդային՝ խորթ հայրենի օրօրը, երկար առեն քնա– ցուցած էր մարդը, բայց միշտ ալ ար – թուն ձգած բանաստեղծը :

Մինչեւ իր մահուան օրը, դեռ հալի– քառասնամեայ, եղիչէ Զարենց հաւատա– ցած էր որ կուգայ հայրենի յարութեան օրը : Անցնող օրին հետ, մենք ալ օր մը աւելի կը հաւատանք իր թաքուն հա – ւատքին :

Հայ բանաստեղծը իր անցեալով եւ ա– պագայով արդէն իսկ մահուդ, չառնոց գրած է :—

Եւ գերեզմանս երբ փակուի ինձ հետ·—
Մեղմս կը մոռնան, սիրոյ խօսք կ'ասեն :

×

Այսօր եկած է օրը երբ Հայաստանն ալ կրնայ ողբալ իր մեծ բանաստեղծը· «Ի՞նչպէս ասեմ, թէ մեռար բանտի մէջ
մենակ ,
Դու, որ շրեղ ջահ էիր միշտ շողշողուն,
բոցավառ ... :
Եւ Հայաստան ալ կ'երգէ անոր յարու– թիւնը·— «Խեղդել էին կամեցում գարշ
ձեռքերով մահաւոիք :
Ինչքան շուրթեր հնչում են fո անունը
սիրավառ
Նոյնիսկ ցնգով կարդում են
դահիճներին իմ եւ fո···
Իմ հանճարեղ բարեկամ, ուսուցիչ
եւ հոգեղբայր
Փառ fո շրեղ յարութեան ,
յաղթանակին մեր ոգու :

Իսկ Ցառաջ Հայաստանէն առաջ եւ այ– սօր Հայաստանի հետ նոյն յարգանքն է գոր կ'ընծայէ նահատակ բանաստեղծին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՄՏԱՀՈԳ

ՀԱԻԱՆԱԿԱՆ ՉԷ ՈՐ ՏԸ ԿՈՂ ԸՆԴՈՒՆԻ ՔԵՆԸՏԻԻ ՓՈՂԱՐԻՍՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, վարչապետ Ա – տընաուըր չատ մտահոգ է Քենըտիի ա – ռաջարկէն որ հիւլէական «երբեակ» ուժ մը կը նախատեսէ : Գերմանիոյ վարչա – պետը նախ դիւանագիտական ճամբով հարցուցած է տը Կոլի թէ պիտի ընդունի Քենըտիի Փոլարիսները : Պատասխանը թէեւ յայտնի չէ , բայց ամերիկեան եր – կու թերթեր կը կարծեն պիտնալ թէ Ֆր– անսայի Հանրապետութեան նախագահին պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ , բայց դուռ մը ձգելով հանդերձ : Արդարեւ եթէ տը Կոլ ընդունի փոլարիսները, այն– պիսի կացութիւն մը կը ստեղծուի որուն հետեւանքները անխուսափելի են թէ Ա– լանտեան Ուխտէն ներս եւ թէ Ֆրանքեւ – գերմանական յարաբերութեանց մէջ : 12 տարի է Ատլնաուըր կը պայքարի որ – պէսզի Գերմանիա հաւասար կեանի վրայ ըլլայ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներուն հետ, յանկարծ ամբողջ աշխատանքը կրնայ պարապի եր– թալ եթէ հիւլէական երեքներու ակումբ մը կազմուի, որ անշուշտ Ատլանտեան Ուխտին դեկավարութիւնը պիտի ստանձ– նէ : Քաղաքական շրջանակները լաւ աչ – քով չեն կրնար նայիլ նման բանի մը որ երկրորդ կարգի ազդերուն պիտի դասէ Գերմանիան : Նման կացութիւն մը չատ կը մտահոգէ Ատլնաուըրը : Արդարեւ , հետեւանքները կրնան ծանր ըլլալ ամէն տեսակով : Գերմանական քաղաքական շրջանակները դժգոհ եւ յուսախաբ արեւ– մուտքէն, կրնան ուզել որ երկրին քա – ղաքականութիւնը փոխուի եւ ձգտի չէզո– քավարութեան : Կրնան նաեւ, իրենք զի– րենք լծուած նկատելով բոլորէն, աւելի ազգայնական դառնալ ինչ որ վտանգաւոր է մանաւանդ երբ հարցը Գերմանացին– րուն կը վերաբերի :

Ջինուորական շրջանակները անհրա – ժեշտ կը նկատեն որ Գերմանիան ալ հիւ– լէական զէնքերով զինուի, իսկ ինչ կը վերաբերի Ֆրանքեւ-Գերմանի սերտ դոր – ծակցութեան զինուորական գետնի վրայ, կրնայ դժուարութեանց բախիլ երբ Ֆր – անսա փոլարիսներով զինուի :

Ատլնաուըր տը Կոլին ուղղած իր նա– մակին մէջ չըսեր թէ Ֆրանսա պէտք է մերժէ ամերիկեան առաջարկը կամ մի – ջամտէ Գերմանիոյ ի նպաստ, այլ պար– զապէս կը նկարագրէ թէ ի՞նչ հետեւանք– ներ պիտի ունենայ Քենըտիի որոշումը :

× *Պոնի կառավարութեան բաները «վարկաբեկիչ եւ դեհիկ ոճ » կ'որակէ Խրուշչեւի նամակը : «Խրուշչեւը կը նկա– տեմ իրրեւ քաղաքական իրատես մարդ մը, բայց կը ցաւիմ իր անվայել եւ մեղի հանդէպ ոչ – իրատես քաղաքականութի– նը » կը գրէ իր կողմէ Ատլնաուըր :*

× *Ուոլթըր Լրիփման նիւ Եորք Հերլըտի մէջ կը վերլուծէ ժողովրդապետութեան տագնապը : Ֆրանսայի մասին խօսելով , կ'ըսէ թէ կոլիգմը յառաջացած չարժումն մըն է որու զարգացումը կը մտահոգէ Եւրոպայի մնացեալ մասը մանաւանդ դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ :*

Ատլնաուըրի ի մօտոյ քաշուիլը «այ· բացառիկ նահապետը որ նոյ նատեն հա – կանացի ու հակաւրուսիացի է» առաջին անգամ մէջտեղ կը դնէ հարց մը ·— Ի՞նչպէս ժողովրդապետական Գերմանիա մը կրնայ համապատասխան կառավարու– թիւն մը ստեղծել :

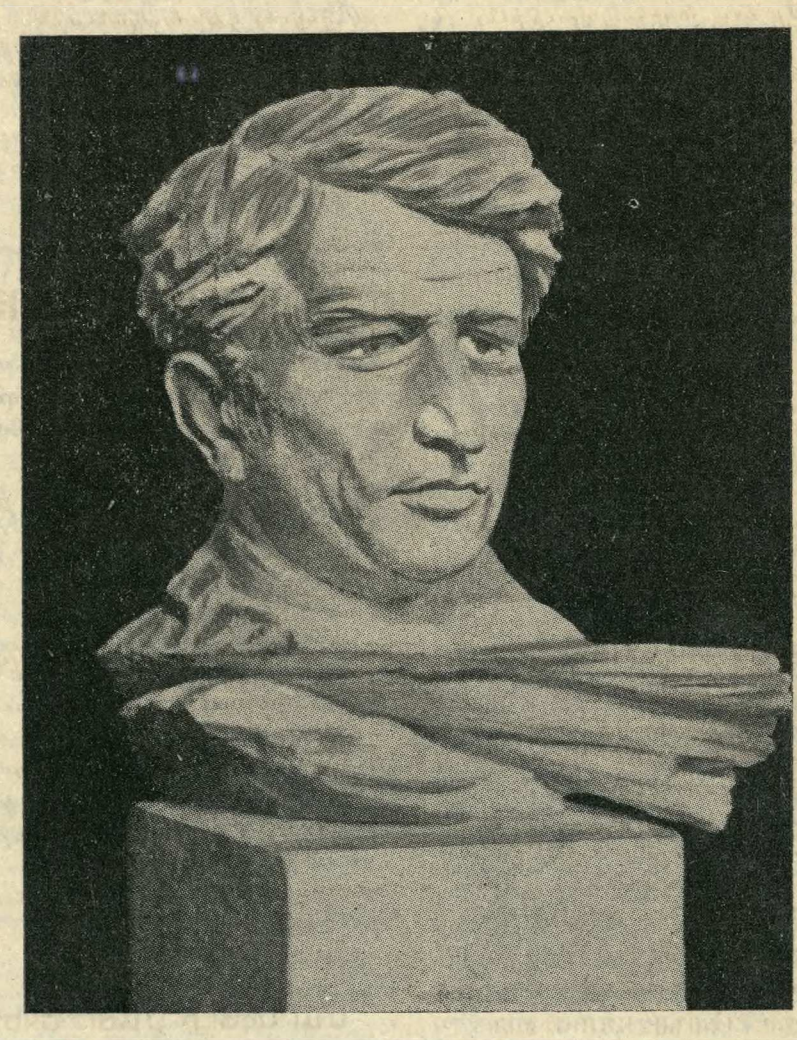

ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ

— 1897 – 1937 —

Ես իմ անոյշ Հայաստանի արեւահամ
բառն եմ սիրում ,
Մեր հին սազի ողբանուագ, լացակումած
լարն եմ սիրում .
Արնաւման ծաղիկների ու վարդերի
բոյրը վառման ,
Ու Նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն
պարն եմ սիրում :

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը
ջինջ, լիճը լուսէ ,
Արեւն ամրան ու ձմեռուայ վիշապաձայն
բուքը վսեմ ,
Մթնում կորած խրճիթների էն հիւրընկալ
պատերը սեւ ,
Ու հնամեայ խաղաւթների հազարամեայ
խարն եմ սիրում :

Ո՛ւր էլ լինեմ՝ չե՛մ մոռանայ ես
ողբաձայն երգերը մեր ,
Չե՛մ մոռանայ աղօթք դարձած
երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սո՛ւր սիրտս խոցեն
արիւնաբամ վէրքերը մեր,
Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան
եա՛րն եմ սիրում :

Իմ կարօտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ
հէքեաթ չկայ ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ
եակատ չկայ,
Աշխարհ անցի՛ր՝ Արարատի նման ներմակ
գագաթ չկայ ,
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝
ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում :

1920 – 21

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՍՏԻԿ ՅՈՒՐՏԸ կը չարունակուի բո– վանդակ Ֆրանսայի մէջ : Արկածները կը բազմանան թէ ճամբու վրայ եւ թէ հըր– դեհներով : Փարիզի մէջ, անակնկալ ցուրտը խուճապ ստեղծած է ու ածուխի եւ տաքութեան այլ միջոցներու պարբ – նաւորումը դժուարացած :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Ալեքսանտր Թուիչեւ , դիւանութեան ա– կադեմիայի փոխ – նախագահը : 56 տա– րեկան էր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ փրոֆէսէօր մը Նիքո – լայի Մաքսիմենկօ, 26 տարեկան քաղա – քական ապաստան ուզեց Ֆրանսայէն : Ծնունդի դիչերը Օռլի հասած էր Տաքա – րէն : Մաս կը կազմէր խորհրդային պատ– ուիրակութեան մը որ կինէ էր եւ յաջո – ղած էր դաղտնաբար հեռանալ Քոնա – քրիէն դէպի Տաքար ապա՝ Փարիզ :

ՔԵՆԸՏԻ պիտի այցելէ Մայամիի մէջ 1113 հակաքաստրիսթ բանտարկեալները զոր Քաստրոյէն գնեց ամէն մէկուն հա– մար 47 հազար տոլար վճարելով :

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻ ընդունած է Թուր – քիոյ բանուորական կոնֆետերասիոնի նա– խագահը՝ Մեհմէտ Ալի Այպար (ձախ ըն– կերվարական) : Վարչապետը վստահե – ցուցած է թէ բոլոր կոնֆետերասիոնները իրաւունք ունին Սահմանադրութեան պաշտպանութեան :

ՂԱԶԱԽԱՍՏԱՆԻ պաշտօնաղրկումներու առթիւ, Փրաւտա կը գրէ թէ այդ հան – րապետութեան նախկին վարչապետ՝ Տաւլենովի յանցանքներէն մէկն ալ է – ղած է «ազգայնականութիւնը» : Իզվես – տիան ուրիչ բաներ կը պատմէ որոնցմէ կարելի է դուշակել թէ ի՞նչ է գործուած «ազգայնական» յանցանքը : Ղազախստան լոյս տեսնող ռուսերէն Փրոսթոր գրա – կան թերթը յօդուած մը հրատարակած է թարգմանութեան հարցերու վերաբեր– եալ ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց ·— «Ղա – զախերէնի թարգմանել օտար գրագէտ – ներու եւ դիտուններու գործերը մեկնե – լով ռուսերէն եղած թարգմանութիւննե – րէն կը նմանի կարագ չինել առանց սէրմի կաթով» : Ցօդուածագրին համար անդլե– րէնը եւ գերմաներէնը աւելի մօտ են դազախերէնի քան ռուսերէնը եւ կ'եզ – րակացնէ «օտար լեզուներու դասախօս – ները պէտք է կարենան, իրենց թարգմա– նութեանց մէջ, հրաժարիլ այս միջնոր – դէն որն է ռուսերէնը» : Նման յայտարա– րութիւն մը խորթ կը հնչէ երբ կուսակ – ցութիւնը որոշած է տարածել ռուսերէնը :

ՄԱՀ ԻՄԱՑԵԱԼ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ Է

Քսանեւհինգ տարի է արդէն՝ որ Զարենց, Հայոց մշակոյթին իր ճոխ գանձը բերող այս լուսեղէն տղան, հայ բանաստեղծութեան այս մեծատաղանդ վարպետը, Նոյեմբերի մշուշոտ ու թախիծ ծորող օր մը կը խողխողուէր հայ պետական բանտի մը մէջ, իր իսկ հաւատակիցներուն ձեռքով, հայանուն դահիճներու ձեռքով, ի շահ չես գիտեր ո՛ր միջազգային «պրոլետարիատ»ի յաղթանակին:

Որ Վարուժան մը, Սիամանթօ մը, Սեւակ մը, անհաշուելի ուրիշներ իրենց ժողովուրդին զանգուածին հետ զոհ երթային Թուրքին ատելութեան, մոլուցքին, գազանային կիրքին՝ ոճիրը ահաւոր էր եւ մեղքը՝ ամբողջ մարդկութեան, անարդանքի սիւնին դամած չըլլալուն համար ոճրագործ ազգը: Բայց ի վերջոյ ոճրագործը թշնամին էր, Թուրքին էր:

Բայց որ հայ բանաստեղծը, հայ տաղանդը (ոմանք նոյնիսկ տաղանդէն վեր կը դասեն Զարենցը, թէեւ ես վերապահ ըլլամ) սպաննուի հայ իշխանութեան հրահանգով, հայանուն մարդոց ձեռքով, այս է զարհուրելին, այս է ահաւորը, այս է սեւ եւ անջնջելի արատը որ կը խարանէ մեր ճակատը, ազգովին մեր ամէնուս ճակատը:

Մենք Հայերս հայ բանաստեղծ մը սպաննեցինք:

Բանաստեղծը ընտրեալ մըն է: Բանաստեղծը դերմարդ մըն է որ ժառանգած է իմաստութեան կրակէն եւ որ իր յոյսերն ու յոյզերը բուռ առ բուռ կը բաշխէ ամէնուս, յոյս կուտայ յուսահատին, հաւատք կը ներշնչէ տարակուսողին, որ եղբայրօրէն ձեռք կ՝երկարէ դուրս բերելու համար մեզ մեր տափակ առօրեայէն, պարզելով մեր առջեւ արեւոտ կրկներեւոյթներ: Բանաստեղծը մտերիմն է աստուածներուն:

Մեր պետութիւնը հրամայեց սպաննել մեր բանաստեղծը, մեր դերմարդը եւ ոճիրը գործող հայ ձեռքեր գտնուեցան:

Համայնավար էր Զարենց, հին համայնավար, դեռ պատանի՝ Դաշնակցական հանրապետութենէն եւ խորհրդային հանրապետութենէն առաջուան համայնավար: Ընկերն ու մտերիմն էր եղած Ստեփան Միասնիկեանին, Պօղոս Մակինցեանին, Լուկաչինին եւ Վահան Տէրեանին:

Ի՛նչ ահաւոր փլուզում կար անկասկած իր հոգիին մէջ, երբ բանտին խոնաւ խուցը նետեցինք զինք: Իր ամբողջ անցեալը, համոզումը, հաւատքը, երազը կը կործանէր ահա եւ սահմռկած՝ կը տեսնէր սուտն ու կեղծիքը, որոնց զոհն ու վկան էր ինք:

Զինադադարի օրերուն Վասպուրականի սերունդ հայ ռազմագերի մը ճանչցայ Նիս, որ պահուրտելով խուսափեցաւ գերիները հայրենիք վերադարձնելու պաշտօնով եկած խորհրդային յանձնախումբին յանձնուելէ եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ Ամերիկա անցնիլ՝ ուր հօրենական ազգականներ ունի եղեր:

Ան կը պատմէր որ Հայաստանի մէջ ծանօթ են Զարենցի մահուան պարագաներուն: Զարենց օրն ի բուն կը պոռայ եղեր, հայհոյելով համայնավարութեան, Սթալինի, Բերիայի եւ մնացեալներուն, մէջընդմէջ «կեցցէ՛ Հայաստա՛ն» մը ազազակելով: Մինչեւ որ օր մը այլեւս չի լսուիր պոռչտուքն ու հայհոյանքը:

Քովի խցիկը բանտարկուած Կավռօշը (Երուանդ Թօլայեան) կը մտահոգուի եւ բանտապահին կը հարցնէ Զարենցի լռութեան պատճառը: «Մեռաւ, կը պատասխանէ բանտապահը, եւ վերարկուն ալ քեզի ժառանգ ձգեց»: Խղճմտանքի նշոյլ մը կայ եղեր տակաւին այս բանտապահին մէջ, ի տես ցուրտէն սարսռացող Կավռօշին, Զարենցի վերարկուն անոր տալու համար:

Ուրիշ զոհ մըն ալ Կավռօշը: Խմբովին նստած կ՝ըլլայինք Սէն Միշէլ տ՝Հառքուռ սրճարանը, Կավռօշն ալ մեզի հետ: Ներդաղթի կարաւանին արձանագրուած էր եւ ոգեւորութեամբ կը սպասէր մեկնումի արտօնութեան: Կասկած կը յայտնէինք որ եթէ ինք իր թերթին էջերէն մեր ճանչցած Կավռօշն է, դժուար թէ կարենայ առանց գլխացաւի ապրիլ այդ վարչաձեւին տակ: Դուք զիս չէք ճանչնար, կը պատասխանէր, ես կրնամ ամէն բանի համակերպիլ եւ ամէնուն հետ հաշտ երթալ:

Եթէ մենք զինքը չէինք ճանչնար, դժբախտաբար ինք բնաւ չէր ճանչնար համայնավարները եւ հակառակ համակերպելու իր ճկունութեան, ինքն ալ Զարենցին պէս զոհ դնաց, ինքն ալ իր կարգին վերարկուն ուրիշի մը ժառանգ ձգելով հաւանաբար:

Համայնավար էր Զարենց, բայց եւ Հայ, նախ Հայ: Մենք ազգայնական ու դաշնակցական Հայերս մեր բեմերուն վրայ կը պանծացնէինք համայնավար Զարենցին արեւահամ Հայաստանը, մինչ արտասահմանի բոլորտիքեանները կը զգուշանային, որովհետեւ Զարենց դագրած էր հաճոյ ըլլալէ երկրին իշխաններուն:

Կը վկայեն որ Գուրդէն Մահարի օր մը ըսեր է Զարենցի. «Եթէ պատահի որ մի օր Դաշնակցականները գան. քո Հայաստանը կը փրկի քեզ»:

Մինչդեռ այդ նոյն Մահարին էր որ երբ մեր մամուլին մէջ իր գրականութեան մասին գնահատական տող մը երեւէր, այլայլած ու սարսափած, հարկ կը տեսնէր տօնքիշօթաբար յայտարարելու. «Ես դէն կը չպրթեմ նրանց գովեստները եւ զէնք կ՝առնեմ սոցիալիստական հայրենիքիս նուաճումները պաշտպանելու համար»:

Եւ սակայն, հակառակ իր բանջունիական սոցիալիստութեան, Մահարին ալ երկար տարիներ քաշեց աքսորի տառապանքը: Վերադարձաւ շնորհիւ «հանճարեղ առաջնորդին» յետ մահու տապալումին:

Զարենց իր ազմկալից բողոքէն, հայհոյանքէն փրկութիւն չէր սպասեր անշուշտ: Սարսափի օրեր էին եւ պոռթկացող զայրոյթը մահուամբ միայն կրնար պսակուիլ: Կը դիտակցէր անշուշտ վրտանգին, բայց կը նախընտրէր առիւծին մահը դառնուկին վիճակուած նոխազի դերէն:

Կը պոռթկար նաեւ յանուն այն բոլոր միւսներուն, բոլշեւիկ թէ հակաբոլշեւիկ հայ մտաւորականութեան ընտրանիին, որոնք անյայտ կորան նոյն դիւային ու դիւահար ոճրագործ բազուկի հարուածէն:

Զարենցի մահը «իմացեալ մահն» էր որ կ՝առաջնորդէր զինք անմահութեան, իր իմացեալ մահով աւելի թանկագին, աւելի սիրելի ըլլալով մեզի:

Մե՛նք, ազգայնական ու Դաշնակցական մարդերս, մենք ճանչցանք ու սիրեցինք համայնավար Զարենցին տաղանդը, որովհետեւ զգացինք որ Հայ է, իր աւիշը Հայոց արիւնէն առնող:

Մե՛նք, ազգայնական ու դաշնակցական մարդերս, մենք բողոքեցինք երբ իր կուսակիցները սպաննեցին համայնավարՉարենցը, որովհետեւ հարուածը Հայոց մշակոյթին կ՝իջնէր:

Մե՛նք, ազգայնական ու դաշնակցական մարդերս, յուզումով ու նաեւ հպարտանքով կ՝ողեկոչենք իր մահուան քսանեւհինգամեակը, որովհետեւ Հայոց մշակոյթը յաւերժացնող լուսապսակ վարպետներուն հոյլին մէջ իր փառքի տեղը գրաւած է արդէն:

Մեր սէրը, մեր յուզումն ու մեր հպարտանքը անխառն են, որովհետեւ մեր զգացումները հովերէն տարուբեր չեն եւ օրուան ջերմաչափով չեն չափուիր: Ոմանց պէս երկրին իշխաններուն արտօնութեան պէտք չունինք ըսելու համար «Համայնավար Եղիշէ Զարենցը հայ մեծ բանաստեղծ մըն էր, յարդանք իր անթառամ յիշատակին»:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

×

Գիտեմ, որ մի օր կը մեռնեմ ես էլ
Ու կը վերջանայ իմ կեանքի ուղին:
Մոռացած բոլոր երգերս լուսէ՝
Կը յանձնեն ինձ էլ արգաւանդ հողին:

Արեւը նորից անհոգ կը խնդայ
Փռելով չորս դին լուսաւոր գանձեր:
Եւ մայրս անգամ էլ չի՛ հաւատայ,
Որ եղել եմ ես, ապրել ու անցել:

Եւ զերեզմանս երբ փակուի ինձ հետ —
Մեղքս կը մոռնան, սիրոյ խօսք կ՝ասեն,
Եւ անցած կեանքս կը դառնայ լեգենդ՝
Օրերիս նման անդարձ ու վսեմ ...

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ՀԱՅ ՈԳԻԻ ՔԵՐԹՈՂԸ

«Ե՛ս — ե՛ս եմ նորից,—
Դարերից եկած անհո՛ւն մի պոէտ—
Եղիշէ Զարենց —
Նայիրի երկիր, քո երգիչը վառ,
Օրհներգուն պայծառ
Ու զաւակը մեծ ...»: (*)

Եղիշէ Զարենցի ոգբերդութեան շուրջ, 1936 եւ 1937 տարիներուն, այն կարծիքը կը տիրէր, թէ նոյն խորհրդաւոր պարագաները գոյութիւն պիտի ունենային, ինչ որ Խաչատուր Աբովեանի անհետացման շուրջ:

Գիտէք անշուշտ որ 1848 Ապրիլ 2ին իր բնակարանէն կը հեռանար «Վէրք Հայաստանի»ի հեղինակը եւ այլեւս չէր վերադառնար իր ընտանիքին գիրկը: Շուրջ հարիւր տաս եւ հինգ տարիներ, հակառակ պաշտօնական եւ անպաշտօն պրպտումներուն, անոր անհետացման շուրջ առաջին օրերու խորհուրդաւորութիւնը մեր միտքերը կը տանջէ տակաւին:

Եղիշէ Զարենցի անուան շուրջն ալ անբացատրելի լռութիւն մը կը տիրէր: Ի հարկէ դիտէինք որ ան բանտարկուած էր, բայց անծանօթ կը մնային բանտարկութեան մանրամասնութիւնները, պատճառները եւ այն դժնդակ եւ հակամարդկային կենցաղը, որուն վիճակուած էր ան: Իսկ մահուան պարագաներուն մասին տակաւին գոյութիւն չունի պաշտօնական տեղեկատուութիւն մը հակառակ իր իսկ կողմէն, աննշան թուղթերու վրայ գրի առած խոստովանութիւններուն, տանջահար, տառապող եւ անիրաւուած զգայուն բանաստեղծին խոստովանութիւններուն:

Մենք առաջիններէն եղանք, որոնք իրենց խմբագրական աշխատանքներուն մէջ, առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն թելադրանքներէն, պայծառ տեսողութեամբ, յստակօրէն կը կարդայինք աշխուր իրականութիւնը: Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Եղիշէ Զարենցի ճակատագրական մէկ քերթուածը կը հրատարակէինք «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին 1940 տարուան Յունուարի թիւին մէջ: Քերթուած մը, որուն ամէն մէկ տողին երկրորդ գիրերը իրարու քով բերելով, կ՝ունենայինք հետեւեալ պարբերութիւնը.—

«Ո՛վ հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժին մէջ է»:

Բանաստեղծը այս «պատգամ»ը լոյս կ՝ընծայէր տակաւին 1933ին, «Գիրք ճանապարհի»ին մէջ:

Այս արդէն, ուրիշ շատ պատճառներէն մէկն էր, որ հայ գրականութեան տաղանդաւոր բանաստեղծը բանտարկուէր, դատապարտութեան ենթարկուէր

(*) Եղիշէ Զարենց, «Երկերի ժողովածու» Մոսկուա 1922, էջ 142–143:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս որ ձեզի յայտարարած եմ, այժմ ժամանակը կը պակսի ինձ իրաւաբանական հանգամանաւոր եւ լիակատար կարծիք մը յայտնելու համար տրուած խնդիրներուն մասին, բայց ինչպէս որ քիչ մը անդին պիտի հաստատէք, անոնց մէ իւրաքանչիւրին յստակ պատասխան մը տալը նոյնիսկ աւելորդ կը թուի:

1.— 1955ի ժողովը որոշած է հիմնել, Տիլավարի նահանգին մէջ, նոր ընկերակցութիւն մը միեւնոյն Հ. Բ. Ը. Միութիւն անունով (անգլերէն լեզուով), կը խորհիմ թէ այս բանը կարելի էր, որովհետեւ ոչ մէկ արգելք կար, ոչ կանոնագրական եւ ոչ ալ օրինական կերպով, որ Զուիցերական Ընկերակցութեան անդամները հիմնեն ուրիշ ընկերակցութիւն մը, նոյնիսկ միեւնոյն անունով եւ նոյն նպատակներով, բայց իր կեդրոնավայրը ունենալով ուրիշ երկրի մը մէջ:

2.— Ի փոխարէն, յիշեալ ժողովին մէջ յետոյ տրուած կարգ մը որոշումները ինձ կը թուին թէ բոլորովին հակականոնագրական եւ հետեւաբար, ապօրինի են, այս ըսելով՝ մասնաւորապէս կը խորհիմ հետեւեալ կէտերուն.—

Ա) Ընկերակցութեան անդամներուն թիւը ապագային 21ի իջեցնելու եւ սահմանափակելու որոշումը հակառակ է կանոնագրին 5րդ յօդուածին 2րդ հատուածին, ինչպէս նաեւ օրէնքի:

Բ) Ընկերակցութեան շարժուն գոյքերը նոր կազմակերպութեան փոխանցելու որոշումը անշուշտ հակառակ է նաեւ կանոնագրին 27րդ յօդուածին է մասին ա հատուածին:

Գ) Այս վերջին որոշումը նմանապէս հակառակ է կանոնագրի 10րդ յօդուածին, քանի որ ան առընչութիւն ունի հիմնական դրամագլուխին հետ, որ անձեռնմխելի յայտարարուած է:

3.— Միութեան Ամերիկայի մարմինները կը թուի թէ ուզած են հասնիլ նը պատակի մը.— Զուիցերական օրէնքով հիմնուած ընկերակցութիւնը ջնջել ի նը պաստ ամերիկեան հիմնարկութեան, բայց առանց համարձակելու ընել ասիկա յստակօրէն առաջինը լուծելով, ինչ որ անհրաժեշտ պիտի դարձնէր օրինական թուով անդամներու ներկայութիւնը, մասնաւոր մեծամասնութեամբ մը (կանոնագրի) յօդ. 27 է մաս:

4.— 1955ի ժողովին տրուած յիշեալ որոշումները կրնային բոլորովին վաւերական ըլլալ, բայց պայմանով որ ընկերակցութեան անդամները կանխաւ քուէարկեն բարեփոխութիւնը կանոնագրային հակառակ տրամադրութեանց, կը յիշեցնեմ սակայն որ այս քուէն, որ կը վնասէ ընկերակցութեան ընդհանուր նպատակին եւ հիմնական բնոյթին, պէտք է նաեւ կատարուի կանոնագրին 27 յօդ.ին Ը. մասի համաձայն:

5.— Ընկերակցութեան մը անդամի հանգամանքը կը ստացուի ենթակային անձնական անդամագրութեամբը, բոլորովին ապօրինի է որ ընկերակցութեան մը անդամները հաւաքաբար անցնին ուրիշ հիմնարկութեան մը, եթէ բոլոր ենթականերուն հաւանութիւնը չէ առնուած:

6.— Այն իրողութիւնը թէ հակառակ ամէն օրինականութեան Զուիցերական ընկերակցութեան անդամները ամերիկեան ընկերակցութեան անդամ ըլլալէ յետոյ կը զրկուին ամէն քուէի իրաւունքէն այս վերջին ընկերակցութեան մէջ, բոլորովին յստակ կերպով ցոյց կուտայ նման գործողութեան մը կեղծ բնոյթը:

7.— Միութեան Ամերիկայի շրջանակին տրուած բացառիկ եւ առժամեայ իրաւասութիւնները չէին կրնար կատարեալ իրաւամբ (ինքնաբերաբար) վերջ գտնել, քանի որ այդ փոխանցումին պատճառ եղող պարագաներուն վերջ գտնելը բնական կերպով չէր կրնար ինքզինք պարտադրել, պէտք էր որ ընդհանուր ժողով մը — կամ ամէն պարագայի մէջ Կեդր. վարչութիւնը — որոշէր նախկին գոյավինակին (Սթաթու – քուօ Անթէ) վերադարձը:

(9 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Հազար ու մէ վէրք ես տեսել — էլի՛ կը տեսնես,
Հազար խալխի ձեռք ես տեսել — էլի՛ կը տեսնես,
Աշնան բաղած արտի նման՝ հազա՛ր գոհերի
Ջհաւաքած բե՛րք ես տեսել — էլի՛ կը տեսնես:
Գլուխդ չոր բամուն տուած պանդուխտի նման
Հազա՛ր տարուայ հերկ ես տեսել — էլի՛ կը տեսնես:
Նաբեկացի, Շնորհալի, Նաղաշ Յովնաթան —
Ինչքա՛ն հանճար, խելք ես տեսել — էլի՛ կը տեսնես:
Ցո Զարեհցին լեզու տուող երկի՛ր Հայաստան,
Հազա՛ր ու մէ ե՛րգ ես տեսել — — էլի՛ կը տեսնես:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ՊԱՏԳԱՄԸ

« Եղիշէ Զարեհցը վախճանուեց 1937 թուականի Նոյեմբերին, Երեւանի բանտում » :

ՀՏ. ԹՈՓՉԵԱՆ

Անվիճելի է — Մահարոյը երկու Քրիստոսներ խաչանեցին Golgotha-ի վրայ — մէկը պատմութեան վերջին յիսնամեայ հ.թ.-ում՝ 1915 եւ 1936 ու տնոր չարչար-ողջ երկու տարիները: Երկու տասնամեակներու բաժանումով արձանագրուած այս ղոյղ թուականները եկեղեցական իրենց բնոյթով կը նոյնանան, անտարակոյս, մանաւանդ մատուռական ընտրանիին անճիտութեան տեսակէտով, որակի եւ թիւի կրկնակ նկատումներով:

1915ը մեզմէ խլեց, ողբերգական պայմաններու տակ, արեւմտահայ գրեթէ ամբողջ ընտրանին, կրօնականէն մինչեւ աշխարհական: 1936, 1937 եւ 1938ի տարիները՝ արեւելահայ հոյլը, քաղաքական զօրծիչ եւ մատուռական: Երկու առնիթով ալ մինչեւ իսկ համեստ ազատարկուներ:

Իրենց «մե՛ղքը»: Ցեղին գարաւոր յոյսերը, իղձերը մարմնացուցած եւ արձագանգած էին: Տարբեր ուղղութիւններ ունենալով հանդերձ, մնացած էին դերասանցապէս եւ առաւելապէս Հայ: Մտածած եւ պայքարած էին հայօրէն: Երգած էին «Ցեղին սիրտը», կամ քարոզած հայ ժողովուրդին հաւաքական ամուր միութիւնը, որ այնքան անհրաժեշտ էր մեր ապրելի փրկութեան համար:

Հարկ կա՞յ ըսելու թէ արեան դնով վճարուած պատգամ մը եղաւ Զարենցի ուշացած խմաստութիւնը: Մահափնիռ մը, ատորագրուած իր իսկ ձեռքով:

Ցեղի մը գարաւոր ոդիին, արեան ձայնին յայտնակը փաստուեցաւ, ապակին, երբ արխատաշ Ալիի կենացը բաժակ պարպող «խելապարուած ամբոխներու» Հայաստանի» խանդավառ ձօնը, որուն մէջ արդարեն ներշնչումով ատաուածա-յուսկը էր մեր հայրենի բնութիւնը, Արարատը, Նաբեկացին ու Գուշակը, ինչպէս նաեւ նախնեաց հայ ոգիին-ները: Աւելի քան պերճախօս էին: Դատաւորները զժգոհ էին ապակին: Պէտք էր որ Հայաստանի պաշտօնական բանաստեղծը Եղիշէ Զարենցն ալ նաեւ «ամբաստանելներու աթոռին վրայ, քանի-ներու համար իր «Մեղք»երը, որովհետեւ անիկա երգած էր Հայ հոգին եւ հայ հանճարը, Հայ անցեալն ու երթեւմնի վարպետները, ինչպէս իրեն ճակատա-գրերը բաժնող այն մեւս գրողներն ու բանաստեղծները, որոնք օր մը անվերա-դարձ մեկնեցան ... հայրենի բնաստ-ղծներն :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

պէէտը գարձաւ Նալբեանդ երկրի խնամքն քաղաքացին: Անոր իղձերուն չափ բարդ եւ խառնաշփոթ նեղքին ապրումներու մարդն էր Հայաստանի Միւ մէկ բանաստեղծը: Վերջնական ճմռներու սիրտնոյ մը, անկէ նաեւ քանդելու եւ աւերակներ վրայ նորը հիմնելու իր խոլ Թափը: Զայնը՝ գարեր չարունակ եւ անընդմէջ լսելի գարձնելու հաստատ ձգտում ու-նեցող մը եղաւ, թէեւ, իր խոհ խոստո-վանութեամբ, խժալուր գոտում – դո-չունեը չատ ստեղծեց: Վերջապէս՝ ու-զեց դառնալ «նախ պրոլետար, ապա՝ բա-նաստեղծ», չուտով ըմբռնելու համար թէ անհրաժեշտ էր ու նախապայման՝ «չդաւել իր քնարին»: Մանաւանդ իր արեան կանչին: Ու ասկէ նաեւ իր հոգե-փոխութիւնը: Վերադարձ դէպի հարա-գատ ժողովուրդ: Դէպի ապ եւ հայրե-նիք: Մանաւանդ՝ դէպի ապրելի գարա-ւոր խոհերը: Մէկ խօսքով, վերադարձ մնայուն ու յաւերժական արժէքներու:

Ու գրեց «Գիրք Ճանապարհին»: Մնա-յուն աքանչելի մատեան մը, նոյնքան մը-նայուն եւ աքանչելի վարկածներով, ապ-րելի արժէքներու ճիշդ ընտրութեամբ եւ վաւերական պատգամով մը՝ «Հայ ժողո-վուրդ, ըո միակ փրկութիւնը ըո հաւա-հական ուժի մէջ է»:

Շատ սուղ վճարեց իր այս հոգեխո-խութիւնը: Դարերու խորքէն դէպի գա-րեր ձգտող անվիճելի ճշմարտութիւնը բ-ատած ըլլալուն համար :

Անթոող եւ անչիրիմ մնաց Զարենց մարդը, բայց կանգուն եւ նաւթրական կը մնայ իր ոդին, որ մերն է միեւնոյն ա-տեն :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

իր չգործած յանցանքին համար: Այսօր սակայն լեզուները կը բացուին, բանաս-տեղծին «Թուղթեր»ը քննութեան կ'առ-նուին, եւ ինչ որ խորհրդաւոր կը թուէր, կը լուսաբանուի :

Զարենցի հալածանքի եւ գժբախտու-թեան օրերուն, հակառակ անոր որ կարդ մը եղբայրակիցներ իրենց հոգեկան վի-ճակը եւ ներքին տառապանքը չէին կր-նար արտայայտել, կը պանուէին գժբախ-տաբար ուրիշներ ալ, որոնք «Մոլոր եւ սխալ» կ'որակէին բանաստեղծին քեր-թուածներէն ամանք, արդարացնելով նոյնիսկ անոր վիճակուած դառն ճակա-տագիրը: Կը մոռնային, որ անոր գրա-կանութիւնը փաստաբանութիւնն էր հայ ժողովուրդի կեանքին, պատմական ճա-կատագրին եւ անոր գարաւոր մշակոյ-թին: Միեւնոյն ատեն արտայայտելով մաքրիմ պահերը, ենթակայական քնա-րերգութիւնը, պատանեկան տարբեր-յուշերը, յամառ գառն ու արտասուա-լից, սիրային պահերը, անոր ղեկեզկա-կութիւնը եւ քերթողական նեղպաշտա-կութիւնը :

Բայց «Գիրք Ճանապարհի»ն (1933 Մա-յիս 9), բանաստեղծութեան ուրիշ կէտ մայ մը կը նեղկայացնէր, որուն մէջ մէկ ծայրէն միւսը կը չեշտուէր Հայուն Աստղծագործ Ոգին տարբեր արուեստով, աւելի մեծ չափերով, քան միեւնոյն ա-տեն գրած քերթուածները: Եւ ճիշդ ա-տոր համար էր, որ «Մոլոր եւ սխալ կար-ծիքներ» պարունակող հատուածոյ մը կը յայտարարուէր: Այս հատորին մէջն էր , որ եղիշէ Զարենց դերասնահատութեան կ'ենթարկէր, մեր մշակոյթի պատմու-թեան քաոսոլներուն վրայ կը Թափա-ռէր, կ'ոգեկոչէր մեր վաւերական զէմ-քերը, ոչ իրենց անունով, այլ այլաբա-նութիւններով, որոնք սակայն բաւական Թափանցիկ էին: Այս չարքին մէջ կ'որա-կոչուէին Սասունցի Դաւիթը, « Վէրք Հայաստանի»ի հեղինակը՝ Յակոբոս Ա-բովեան, Մհտուան ահեղը՝ Սիամանթո-ի «Կատրած , կոտրած , կոտրած » բնաբանով, Վարդան պրահապատը, Գա-լիլէի սմնդաղիրները, գարերի սեմնա-ցաններ: Այս հատորին մէջն է որ եղիշէ Զարենց, իրրեւ առաջնորդ եւ ուսուցիչ ունենալով Տանթէն, ինք՝ «Քերթողու-թեան Թոթոփախօս մտնուկ», իսկ Տան-թէն «այր բարմահասակ», կր ճամբոր-դէն գժոխք, եւ հոն առաջին անգամ կը հանդիպին Հայր Ալիշանին :

« Վարդապե՞տ էր նա, մուրացի՞կ թէ գեղջուկ, ադհատ բահանայ»:

Եւ վերածնութեան եւ ազատագրական չարժումին մեծ դէմքերուն,— Բաֆֆիին , Երեմեանին, Սո. Նազարեանին, Արծրու-նիին, Սիամանթոյին, Վարուժանին, Մահակին, Ահարոնեանին եւ ուրիշնե-րուն: Ուրիշ չարք մը նոյն հատորին մէջ, Գալք խաղողի, պինու եւ գեղեցիկ զոյ-նութեանց, Նորքը, Նալբեան Երգին ո-գին, Արուեստ Գերքնութեան տագերու չարքը, տող սիրոյ ձօնուած՝ ազատագրին պարմանիներուն, տող գրքերուն, ման-րանկարիչներուն, բնութեան, մեռեալնե-րուն, ուղերձ՝ հանճարեղ վարպետնե-րուն, խորհուրդ գալիքի սերմնացաններ-րուն եւ ուրիշ բազմազան քերթուածներ : Ինչպէս կը տեսնէք, այնքան այլազան եւ բազմերանգ այս հատուածոյին խորքը ազգային ու մարդկայնական է գերազան-ցապէս :

Զգալ գառնութիւնը եւ յուսահատու-թիւնը ոչ իրեն վիճակուեցաւ: Պաշտա-մունքի առարկայ գառնալէ եառ, անգութ վիճակը արեն ենթարկուեցաւ, եւ կարդ մը գրողներու տառապանքը, որոնք գինքը հալածեցին: Անոր մահը, ամանք վախ-նալով որակած էին « չար, վազաժամ հնձուած , գահիճի ձեռքով եւ անժամա-նակ մահ», որոնք քանի մը բառով կ'ո-րակէին անոր վիճակուած գառն ճակա-տագիրը :

Ինչո՞ւ չգիտել նաեւ որ անոր մահէն եառ Հայ գրականութեան բազմաթիւ գը-րագրական հատորներէն վտարուած էր ինչ որ առարկրած էր Հայաստանի ամէնէն տարանդաւոր բանաստեղծը: 1946ին ե-րեւան լոյս տեսած «Հայրենի Գրականու-թիւն» խորագրով եւ միջնակարգ գասա-րաններու յատկացուած գասագրքին մէջ, « Գրականութեան Քրեստոմատիա» 9րդ գասարանի համար, 1950ին, եւ «Սովե-տական գրողներ » 10րդ գասարանին հա-մար 1945ին տպուած, ոչ մէկ տողԶարեն-ցէն: « Ընտիր երկերու» հատուածոյին մէջ, որ լոյս տեսաւ 1955ին երկու քեր-թուածներ կան, որոնք կը կրեն 1936 եւ 1937 թուականները, այս երկու քեր-թուածները հեղինակին վերջին տպա-յատութիւնները պէտք է ըլլան: 1937ին, երբ բանան էր, գրի առած է հետեւեալը.

«Ձնչին, ինչպէս Արարատին նետած բար՝
Դաւերը սեւ մարդուկների այդ անկար—
Օ, չհասած բոանցքներին անգամ ֆո՝
Վայր են թափում համայնացած
ֆո կամֆով—
Եւ առ յաւէտ կորչում անզօր ու անկար,
ինչպէս անհաս Արարատին նետած բար:

Մեզի կը մնայ դարձեալ նաեւ վերջերս բանաստեղծին կոդմէ աննման Թուղթե-րու վրայ գրուած քանի մը չատ յատկա-նշական տողեր, որոնք այս ոդեկոչումի նուիրական օրուան առթիւ կ'ուղենք ան-գամ մըն ալ կարդալ գլալու համար գառ-նութեան առակութիւնը, երբ բանաստեղ-ծեալ մը կը գրայ որ անիրաւ գատապարտ-եալ մըն է .—

« Չկայ աւելի ամեհի պատիժ, քան այն, երբ մարդուն դատապարտում են իրրեւ դաւաճանողի մը գաղափարի դէմ, որը հէնց նրա միակ Սրբազան եւ նրա կեանքի միակ գործ ու իմաստը կազմող գաղափարն է: Եւ չկայ ոչ մի միջոց այդ «հասարակ» լոյսի պէս պարզ ճշմարտու-թիւնն ապացուցանելու»:

Ապրես եղիշէ Զարենցի մահուան ա-ռեղծուածը լուծուած է: «Ես իմ անոյշ Թաքան ժողովուրդս քեզ երած է ինձի դէմ, աչքէ անցուցէք անգամ մը Թեր-Թերը, ինչ, ինչ յուսանքներ, ինչ սպառ-նալիքներ, ինչ յարձակումներ, ինչո՞ւ : — Որովհետեւ կայսերական կառավարու-Թեան չահերը կը պաշտպանեմ եւ ժողո-վուրդիս արտունչները կը խեղդեմ :

— Պատրիարք էֆէնտի, ընդմիջեց նա-խարարը, մի կարծէք Թէ կառավարու-Թիւնը ձեր ծառայութիւնները կ'ուրանայ ընդհակառակն, դեռ այսօր, Երլարքի մէջ, փաստիչահիս նեղկայութեան, ձեր հատատարմութիւնը բարձրաձայն հռչա-կեցի եւ նոյնիսկ վարձատրութիւն մը խնդրեցի ձեզի համար:

— Երախտապարտ եմ, փաշա, երախ-տապարտ եմ ձեզի, կրկնեց Օրմանեան , աչքերը լեցուած կեղծ արցունքներով , պիտեմ, վստահ եմ Թէ ձեզի պէս բարձ-բաստիճան մէկիկի մը պաշտպանութիւնը կը վայելեմ :

— Ուրեմն, չարունակեց նախարարը , կը կարծէք ձեր բարձր պաշտօնին, եւ ինձի հետ ձեռք ձեռքի տուած կը չարու-նակէք մատուցանել ձեր ծառայութիւն-ները, որոնց համար, վստահ ըլլալու էք, առատօրէն պիտի վարձատրուիք :

— Փաշա, լսաւ Օրմանեան, չեմ ուզեր ուրախացնել պաշտօնիս ցանկացողները , անհամբերի Թշնամիները, որոնք գարա-նակալ կը հանեն, յափշտակելու համար գահս, չէք պիտեր, փաշա, ինչ գաւեր կը սարքեն ասոնք, անկումս փութացնե-լու համար. գպրոնի գործակալներ ունին արտասահմանի մէջ, որոնք կը գործեն իրենց հաշուին. Թերթերու մէջ կը վար-կաբեկեն զիս, եւ դեռ ինչեր, ինչեր ...

— Մի յուզուիք, պատրիարք էֆէնտի , քաշալերեց Շէֆիք փաշան, լսի մատնա-նիչ ըրէք պանոնք, եւ դուք քաշուեցէք , ինձի յանձնեցէք մնացածը :

— Շնորհակալ եմ, փաշա, ըսաւ Օր-մանեան, խանգաղատալից աչքերով, գի-բարձրացօրէն ափիս էք, ասկի սիրտ մը կը կրէք ձեր չքանչանելով ծածկուած կուրծքին տակ ...

Շէֆիք փաշան փղձկեցաւ. փառամոլ մարդ, առանց դժուարութեան կը կլլէր Օրմանեանի պատրաստած գեղահատը :

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ յան-կարծ, փոխելով խօսակցութեան չեշտը , դուք անկեղծ մարդ մըն էք, եւ, միեւ-նոյն ժամանակ, ճշմարտախօս մարդ մը , չէ՞:

— Ի՞նչ կայ, փաշա, պիտել տուաւ Օր-մանեան, ինչո՞ւ յանկարծ այս խօսելա-կերպը :

— Պիտի ըսեմ. պատրիարք էֆէնտի , չարունակեց նախարարը, խիստ ընտանի չեչտով մը, կը խնդրեմ որ պիս յատա-խար չընէք :

— Կ'պատչեմ, փաշա, յարեց պատ-րիարքը , առանց յատաչարանի խօսեցէք, հրամայեցէք միայն, եւ ես պատրաստ եմ ընելու ինչ որ կրնամ :

Շէֆիք փաշան աւելի մօտեցաւ պատ-րիարքին եւ լուրջ դէմքով մը :

— Պատրիարք էֆէնտի, լսաւ, վեր-ջերս, նախընթաց կամ ներկայ չարժուան մէջ , անգլիական Թէ ֆրանսական մեծ դեսպաններուն հետ տեսակցութիւն մը չունեցա՞ք :

Օրմանեան ցնցուեցաւ, սիրտը Թռչաց, բայց չուզեց ինքզինք մատնել· ուստի , անկարելին ընելով, իր պատարիւնը պա-հելու եւ անտարբերութիւն կեղծելու հա-մար :

— Փաշա, լսաւ, դուք կը կասկածէ՞ք իմ հաւատարմութեանս վրայ :

— Քաւ լիցի, պատրիարք էֆէնտի , յոտնքել կեղծեց նախարարը, ձեր հաւա-տարմութիւնը վերծ է ամէն կասկածէ : Միթէ յանցա՞նք մը գործեցի ուղղելով ձեզի այդ հարցումը· հարց չէ, Թէ կը վչտանաք, եւ կ'տանեմ հարցումս :

— Ոչ, փաշա, յարեց Օրմանեան, ին-չո՞ւ պիտի վչտանամ, եւ ինչո՞ւ պիտի պատանի պահեմ ձեզմէ տեսակցութիւն-ները, այո, հինգ օր առաջ ունեցայ տե-սակցութիւն մը ֆրանսական մեծ դես-պանին հետ, նոյնպէս, անգլիական դես-պանին այցելութիւն մը տուի նախընթաց օրը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ԵՐԼՏՉԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱՉԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

— Դուք չէք հրաժարիր, յարեց Շէ-ֆիք, պլուխը ճօճելով ու նշանակալից ժպիտ մը՝ չրթունքներուն ծայրը, դուք խելացի մարդ էք, Թէկ հրաժարիք, ո՞վ պիտի յաջորդէ ձեզի, կա՞յ մէկէ ուրիշ եկեղեցական մը, ձեր առաքինութիւնն է-րը միացնող՝ իր անձին վրայ: Փորձե-ցէք, Թէկ կ'ուզէք, հրաժարեցէք անգամ մը, չէ՞ որ պիտի առիթուիք յետոյ եա առնել ձեր հրաժարականը :

— Ի՞նչպէս ընեմ ուրեմն, յարեց Օր-մանեան, ներքին գոհունակութեան մը ցոլքը դիմագեղերուն վրայ, հատատացէք, փաշա, եա ալ չեմ պիտեր ինչպէս լաս-ղամ. կը տեսնէք, Աբտասահմանի պատ-պարմանիներուն, տող գրքերուն, ման-րանկարիչներուն, բնութեան, մեռեալնե-րուն, ուղերձ՝ հանճարեղ վարպետնե-րուն, խորհուրդ գալիքի սերմնացաններ-րուն եւ ուրիշ բազմազան քերթուածներ : Ինչպէս կը տեսնէք, այնքան այլազան եւ բազմերանգ այս հատուածոյին խորքը ազգային ու մարդկայնական է գերազան-ցապէս :

Զգալ գառնութիւնը եւ յուսահատու-թիւնը ոչ իրեն վիճակուեցաւ: Պաշտա-մունքի առարկայ գառնալէ եառ, անգութ վիճակը արեն ենթարկուեցաւ, եւ կարդ մը գրողներու տառապանքը, որոնք գինքը հալածեցին: Անոր մահը, ամանք վախ-նալով որակած էին « չար, վազաժամ հնձուած , գահիճի ձեռքով եւ անժամա-նակ մահ», որոնք քանի մը բառով կ'ո-րակէին անոր վիճակուած գառն ճակա-տագիրը :

Ինչո՞ւ չգիտել նաեւ որ անոր մահէն եառ Հայ գրականութեան բազմաթիւ գը-րագրական հատորներէն վտարուած էր ինչ որ առարկրած էր Հայաստանի ամէնէն տարանդաւոր բանաստեղծը: 1946ին ե-րեւան լոյս տեսած «Հայրենի Գրականու-թիւն» խորագրով եւ միջնակարգ գասա-րաններու յատկացուած գասագրքին մէջ, « Գրականութեան Քրեստոմատիա» 9րդ գասարանի համար, 1950ին, եւ «Սովե-տական գրողներ » 10րդ գասարանին հա-մար 1945ին տպուած, ոչ մէկ տողԶարեն-ցէն: « Ընտիր երկերու» հատուածոյին մէջ, որ լոյս տեսաւ 1955ին երկու քեր-թուածներ կան, որոնք կը կրեն 1936 եւ 1937 թուականները, այս երկու քեր-թուածները հեղինակին վերջին տպա-յատութիւնները պէտք է ըլլան: 1937ին, երբ բանան էր, գրի առած է հետեւեալը.

«Ձնչին, ինչպէս Արարատին նետած բար՝
Դաւերը սեւ մարդուկների այդ անկար—
Օ, չհասած բոանցքներին անգամ ֆո՝
Վայր են թափում համայնացած
ֆո կամֆով—
Եւ առ յաւէտ կորչում անզօր ու անկար,
ինչպէս անհաս Արարատին նետած բար:

Մեզի կը մնայ դարձեալ նաեւ վերջերս բանաստեղծին կոդմէ աննման Թուղթե-րու վրայ գրուած քանի մը չատ յատկա-նշական տողեր, որոնք այս ոդեկոչումի նուիրական օրուան առթիւ կ'ուղենք ան-գամ մըն ալ կարդալ գլալու համար գառ-նութեան առակութիւնը, երբ բանաստեղ-ծեալ մը կը գրայ որ անիրաւ գատապարտ-եալ մըն է .—

« Չկայ աւելի ամեհի պատիժ, քան այն, երբ մարդուն դատապարտում են իրրեւ դաւաճանողի մը գաղափարի դէմ, որը հէնց նրա միակ Սրբազան եւ նրա կեանքի միակ գործ ու իմաստը կազմող գաղափարն է: Եւ չկայ ոչ մի միջոց այդ «հասարակ» լոյսի պէս պարզ ճշմարտու-թիւնն ապացուցանելու»:

Ապրես եղիշէ Զարենցի մահուան ա-ռեղծուածը լուծուած է: «Ես իմ անոյշ Թաքան ժողովուրդս քեզ երած է ինձի դէմ, աչքէ անցուցէք անգամ մը Թեր-Թերը, ինչ, ինչ յուսանքներ, ինչ սպառ-նալիքներ, ինչ յարձակումներ, ինչո՞ւ : — Որովհետեւ կայսերական կառավարու-Թեան չահերը կը պաշտպանեմ եւ ժողո-վուրդիս արտունչները կը խեղդեմ :

— Պատրիարք էֆէնտի, ընդմիջեց նա-խարարը, մի կարծէք Թէ կառավարու-Թիւնը ձեր ծառայութիւնները կ'ուրանայ ընդհակառակն, դեռ այսօր, Երլարքի մէջ, փաստիչահիս նեղկայութեան, ձեր հատատարմութիւնը բարձրաձայն հռչա-կեցի եւ նոյնիսկ վարձատրութիւն մը խնդրեցի ձեզի համար:

— Երախտապարտ եմ, փաշա, երախ-տապարտ եմ ձեզի, կրկնեց Օրմանեան , աչքերը լեցուած կեղծ արցունքներով , պիտեմ, վստահ եմ Թէ ձեզի պէս բարձ-բաստիճան մէկիկի մը պաշտպանութիւնը կը վայելեմ :

— Ուրեմն, չարունակեց նախարարը , կը կարծէք ձեր բարձր պաշտօնին, եւ ինձի հետ ձեռք ձեռքի տուած կը չարու-նակէք մատուցանել ձեր ծառայութիւն-ները, որոնց համար, վստահ ըլլալու էք, առատօրէն պիտի վարձատրուիք :

— Փաշա, լսաւ Օրմանեան, չեմ ուզեր ուրախացնել պաշտօնիս ցանկացողները , անհամբերի Թշնամիները, որոնք գարա-նակալ կը հանեն, յափշտակելու համար գահս, չէք պիտեր, փաշա, ինչ գաւեր կը սարքեն ասոնք, անկումս փութացնե-լու համար. գպրոնի գործակալներ ունին արտասահմանի մէջ, որոնք կը գործեն իրենց հաշուին. Թերթերու մէջ կը վար-կաբեկեն զիս, եւ դեռ ինչեր, ինչեր ...

— Մի յուզուիք, պատրիարք էֆէնտի , քաշալերեց Շէֆիք փաշան, լսի մատնա-նիչ ըրէք պանոնք, եւ դուք քաշուեցէք , ինձի յանձնեցէք մնացածը :

— Շնորհակալ եմ, փաշա, ըսաւ Օր-մանեան, խանգաղատալից աչքերով, գի-բարձրացօրէն ափիս էք, ասկի սիրտ մը կը կրէք ձեր չքանչանելով ծածկուած կուրծքին տակ ...

Շէֆիք փաշան փղձկեցաւ. փառամոլ մարդ, առանց դժուարութեան կը կլլէր Օրմանեանի պատրաստած գեղահատը :

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ յան-կարծ, փոխելով խօսակցութեան չեշտը , դուք անկեղծ մարդ մըն էք, եւ, միեւ-նոյն ժամանակ, ճշմարտախօս մարդ մը , չէ՞:

— Ի՞նչ կայ, փաշա, պիտել տուաւ Օր-մանեան, ինչո՞ւ յանկարծ այս խօսելա-կերպը :

— Պիտի ըսեմ. պատրիարք էֆէնտի , չարունակեց նախարարը, խիստ ընտանի չեչտով մը, կը խնդրեմ որ պիս յատա-խար չընէք :

— Կ'պատչեմ, փաշա, յարեց պատ-րիարքը , առանց յատաչարանի խօսեցէք, հրամայեցէք միայն, եւ ես պատրաստ եմ ընելու ինչ որ կրնամ :

Շէֆիք փաշան աւելի մօտեցաւ պատ-րիարքին եւ լուրջ դէմքով մը :

— Պատրիարք էֆէնտի, լսաւ, վեր-ջերս, նախընթաց կամ ներկայ չարժուան մէջ , անգլիական Թէ ֆրանսական մեծ դեսպաններուն հետ տեսակցութիւն մը չունեցա՞ք :

Օրմանեան ցնցուեցաւ, սիրտը Թռչաց, բայց չուզեց ինքզինք մատնել· ուստի , անկարելին ընելով, իր պատարիւնը պա-հելու եւ անտարբերութիւն կեղծելու հա-մար :

— Փաշա, լսաւ, դուք կը կասկածէ՞ք իմ հաւատարմութեանս վրայ :

— Քաւ լիցի, պատրիարք էֆէնտի , յոտնքել կեղծեց նախարարը, ձեր հաւա-տարմութիւնը վերծ է ամէն կասկածէ : Միթէ յանցա՞նք մը գործեցի ուղղելով ձեզի այդ հարցումը· հարց չէ, Թէկ կը վչտանաք, եւ կ'տանեմ հարցումս :

— Ոչ, փաշա, յարեց Օրմանեան, ին-չո՞ւ պիտի վչտանամ, եւ ինչո՞ւ պիտի պատանի պահեմ ձեզմէ տեսակցութիւն-ները, այո, հինգ օր առաջ ունեցայ տե-սակցութիւն մը ֆրանսական մեծ դես-պանին հետ, նոյնպէս, անգլիական դես-պանին այցելութիւն մը տուի նախընթաց օրը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Նոր Տարուան

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

Երուանդ Ասատուր Թէրզեան
(E. A. Terzian, Traducteur Juré,
3, Rue de l'Ancien Théâtre
DRAGUIGNAN — Var, France)

Նոր Տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ իր սրտագին բարեմաղթութիւնները կ'ուղղէ իր աշակերտներուն, աշակերտուհիներ – րուն, ընկերներուն եւ համակիրներուն :

×

Վալանսէն ընկեր Ագատ Պալեան իր ազգականներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն կը մաղթէ շնորհաւոր նոր տարի եւ բարի կաղանդ :

Նոր Տարուան Առթիւ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն ընկեր Ագատ Պալեան ամէն նոր տարւոյ առթիւ մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մօր՝ Այրի Տիկ. Թագուհի Պալեանի (Վիէն) :

×

Մոնթբրոյէն Տէր եւ Տիկին Պեճճեան, այս տարի եւս մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն Պ. Մանուկ Ոսկերիչեանի, Լիոն :

ԱՆԾԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

«Բոցի վարչութիւնը» հրաւիրած է Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որ, բացառաբար, Անծանօթ Զինուորին բոցը արծարծէ, այս Ուրբաթ ժամը 18·30ին :

Բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ : Հաւաքուիլ, ժամը 18ին այն անցքին առջեւ որ դէպի Յաղթական կամար կ'առաջնորդէ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 ԻՆ

Տարեգլխուն առանց բացառութեան, Յառաջի վարչութիւնը պիտի դադրեցնէ թերթին առաքումը այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք, հակառակ իրենց եւ – զած կրկնակի դիմումներուն չեն կար – գադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Պօտոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10 :

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԷՆ

Այս երեքշաբթի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհաննէսեան սրահը : Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քա – հանայ հայրերը :

ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ժամը 8ին : Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժո – ղովուրդը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵԻ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, երեքշաբթի, Տարեմուտ, Ամանորի պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղ – թանք 8·30 – 12 :

5 Յունուար, Շաբաթ, Ձրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5·30 :

6 Յունուար, կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն : ժամերգու – թիւն 8·30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·45 : Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեց – եալներու :

×

ՆԻՍ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, երեքշաբթի, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Պատարագ :

5 Յունուար, Շաբաթ, առաւօտ ժամեր – գութիւն ժամը 9, երեկոյ, Ձրագալոյց, ժամը 15·30 :

6 Յունուար, կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ. առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պա – տարագ :

7 Յունուար, երկուշաբթի, ՄԵՌԵԼՈՑ առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պա – տարագ, (կէսօրէ վերջ դերեզմանօրհնէք, Քոքաւի դերեզմանատունը) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Ռաչի Շրջ. վարչութիւնը, փա – րիզի չրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը :

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քա – ղաքապետարանին մէջ :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Ռաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար – ժարանին Ծնունդի եւ Ամանորի հանդէ – սը Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, 12 Յունուար, Շաբաթ դիշեր, ժա – մը 9ին :

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ արտա – սանութիւնները, նուագ, երգ եւ տրամա – խօսութիւնները՝ երկու սեռէ մանուկներու կողմէ : Իսկ երկու սեռէ պատանի – ներու կողմէ, քրքջալիր դաւեչտ մը՝ « Բարեկենդանի Անկուտինինները » եւ կովկասեան պարեր :

Մուտքը ազատ է :

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Ռաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա – դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո – խանցման համար : Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա – տուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե – րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոն — «Մանուկներու Օրը», կիրակի, Յունուար 27 :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻԻ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ դեղեցիկ երգերը·

1·— ԱԼԵԼՈՒԻ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2·— ՄԱՅՐ ԵԻ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3·— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4·— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻԻՆ, 5·— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (երկինք երկնից), 6·— ԵՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵՆ ԵԻ ՍՒԱՆՁԵԼԻ, 7·— ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8·— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ դունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները :

ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

կրօնական երաժշտութիւն
20114 (եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ :

(Գինն 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	35 Ն. Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծանրով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ՀՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զգուշօք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուագա – գոյն ծախքերով կը զրկենք հորիզոն Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար :—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10·
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)